

50

NUMERI

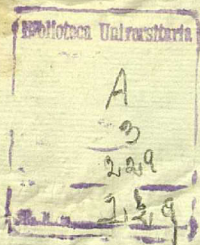
DE

FRAGMENTIS

PROFANORUM.

A
3-289

22.a.3-77

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21

Sr. Fran. Zagata

2 17701351

22.a. B - 77

Bibliotheca Universitaria
A
3
2019
159

fr. fran. sagata

17701351

R 2455

**BEATI HUBERTI
DE ROMANIS BURGUNDI
OLIM ORDINIS PRÆDICATORUM
QUINTI GENERALIS MAGISTRI
DE ERUDITIONE
RELIGIOSORUM PRÆDICATORUM
LIBRI DUO**

In quorum primo de Prædicatorum munere, & variis ad ipsos
spectantibus, formaque, ac arte concionandi agitur, in
secundo autem de modo promte cudendi sermones
circa omne hominum, & negotiorum genus
differitur

AD REVERENDISSIMUM PATREM
F. THOMAM RIPOLL
EJUSDEM ORDINIS PRÆDICATORUM
GENERALEM MAGISTRUM

*Opus sane utilissimum Episcopis, Parochis, Concionatoribus,
necnon omnibus sacrorum Rituum studiosis. Notis nunc
primum auctum, ab innumeris fere erroribus
expurgatum, locisque Auctorum alio
charactere descriptis distinctum:*

OPERA ET STUDIO
JOSEPHI CATALANI
CONGREGATIONIS ORATORII
S. HIERONYMI CHARITATIS
PRESBYTERI.

ROMÆ, Typis Antonii de Rubcis apud Pantheon. MDCCLXXXIX.
SUPERIORUM PERMISSU.

REVERENDISSIMO PATRI
F. THOMÆ RIPOLL
ORDINIS PRÆDICATORUM
GENERALI MAGISTRO.

St. Domingo

JOSEPHUS CATALANUS
FELICITATEM.

*A*ureum, REVERENDISSIME PATER, atque ab-
solutissimum Opus, De Eruditione Præ-
dicatorum, & de modo prompte cudendi sermones, Re-
ligiosissimi æque, ac doctissimi Venerabilis Patris, Fratris
Humberti de Romanis tui incliti Ordinis Prædicatorum Ge-
neralis Magistri Quinti, nova hac nostra editione ab, innu-
meris

meris fere erroribus expurgatum, Notis auctum, locisque Sa-
cræ Scripturæ, aliorumque Auctorum alio cbaractere descri-
ptis insignitum, cui potissimum dicarem, non longa consulta-
tione mihi opus fuit. Cui enim alii, quam Tibi illud nun-
cupare debebam, qui tanti muneris, tantarumque laudum
successor, & hæres eundem inclitum Prædicatorum Ordinem
tanta cum gloria tueris, ac moderaris, ut plerisque omnes,
qui Te præcesserunt, longo intervallo superare videaris. Fue-
runt certe complures Generales Magistri, qui prudentia, san-
ctitate, doctrina, ac rerum gestarum magnitudine celebra-
rimum Nomen reliquerunt. Verum quis unquam exitit, qui
ut Benedictum XIII. Pontificem Optimum Maximum, tum
in reliquorum numero minime collocandum, tum in te colendo
atque observando nemini secundum, quis unquam exitit, in-
quam, qui tres S. R. E. Cardinales uno eodemque tempore
ex Prædicatorum Ordine sibi obsequentes viderit: ex quibus
duo adhuc superstites, alter verbo, & exemplo Vercellensem
gregem, alter universam Ecclesiam consilio suo, atque exi-
miis editis Operibus defendit, atque illustrat? Hæc sicut ve-
rissima, ac notissima cuique sunt, & nec amplificari laudan-
do, nec imminui detrahendo, vel invidendo possunt, sic di-
vino beneficio Tibi concessa, atque impertita esse nemo est, qui
inficias ioverit. Deus enim Optimus Maximus, qui Te ad
tantum munus, tantumque decus destinarat, tantis te naturæ,
& ingenii, ac gratiæ cumulavit donis, ut Reverendissimum
Patrem Fratrem Antoninum Cloche Generalem Ordinis tui
Magistrum, virum non sine elogio nominandum, ad Te
Socium, atque Hispaniæ, & utriusque Siciliæ Curatorem
adsciscendum occulta illa, atque divina vi moverit; postea
Aragonie Patres ad totius Provinciæ moderamen Tibi tra-
dendum; demum universum Ordinem in Bononiensibus Comi-
tiis, ubi olim Sanctissimus Raymundus de Pennafort ejus-
dem tui Barcimonensis Monasterii Alumnus electus fuerat,

clarissima sui Numinis presentia, Te ad Generalem Ma-
gistrum declarandum impulerit. In quibus omnibus muniis,
quum vel ab initio cumulatissime omnibus satisfeceris, tum
in supremo hoc regimine virtutum omnium specimen, atque
exemplum præbueris; illud tamen potissimum summam vigi-
lantie, pietati, atque egregio erga Ordinem universum, & bo-
nas literas studio laudem promeruit, quod quum adhuc Socium
ageres laudato supremo Ordinis Moderatori Antonino Cloche,
Pium V. Pontificem Maximum solemnè Apotheosi decoran-
dum, aliosque complures in Beatorum numerum referendos,
infatigabili studio curaveris; atque exemplo S. R. E. Hie-
ronymi Cardinalis Casanatis Neapolitani, qui insignem
suam Bibliothecam ad publicam Urbis utilitatem, atque or-
namentum Cœnobio S. Mariæ super Minervam donavit,
Te probante, postmodum factum est, ut alie Hispali, &
Cæsaraugusta in Fratrum Prædicatorum Domibus erigerentur:
Altera insigni liberalitate Viri Clarissimi sacrosanctæ
Patriarchalis Ecclesiæ Hispalensis Canonici Pauli Lampe-
rez Blaschez: altera vero eximia munificentia religiosissimi,
atque Excellentissimi Domini D. Josephi Rodrigi Marchionis
della Compuerta, ab Epistolis, & negotiis penitioribus Hi-
spaniarum Regis extra Regnum. Quid, ut alias omittam,
de celebri illa Bibliotheca dicam, in egregio Barcimonensi Do-
minicano Cœnobio tua opera & industria excitata, atque
omnigena librorum copia exornata? Magna quidem ista sunt
pondere suo, sed fiunt eorum, quæ in summo Ordinis regi-
mine gessisti, ac in dies etiam geris, longe leviora: quamob-
rem etiamsi sermonem in longum protraberem, nunquam pa-
rem eximiis atque præclarissimis tuis virtutibus orationem af-
ferrem. Prætereo itaque tot Tempora, ac Cœnobia per Ita-
liam, Hispaniam, Galliam, vel aucta, vel exornata, vel
tua sollicitudine erecta. Prætereo studiorum provinciam vel no-
vis auctam coloniis, vel in meliorem formam aptioremque reda-
tam,

Am, vel eximiis stabilitam præceptis, vel Scriptoribus eruditissimis munitam. Prætereo novam amplissimi Ordinis tui Bullarii, atque Historiæ editionem jussu tuo ceptam, atque incredibili labore & diligentia a Viro Clarissimo Fratre Antonino Bremond Sac. Theol. Magistro, atque insignis Casanatensis Collegii Theologo fere absoluta. Univerſus certe tuus Ordo tuam in gubernando vigilantiam, in muneribus distribuendis justitiam, in studiis promovendis assiduitatem admiratur. Roma ipsa in Consiliis prudentiam, in arduis rebus constantiam, in sacris Congregationibus maturitatem cum doctrina conjunctam in Cælum extollit. Ecclesia tandem Catholica tuam commendat pietatem, quod post adscriptam etiam opera tua Beatarum Virginum Albo Catharinam Ricci, atque Sanctarum Fastis Beatam Agnetem Politianam, nuper apud Apostolicam Sedem Benedicti XI. Pontificis Maximi cultum promoveris. Quid vero de Benedicto XIII. dicam, qui, quod a Vaticana Basilica summa cum pompa ac celebritate fuerit transfatus, tuæ industriæ ac munificentiae; quod honorificentissimo Tumulo in tui Ordinis Templo supra Minervam, quogentes confluunt, decoratus sit, si non omni, maxima profecto ex parte, tuæ sollicitudini, & liberalitati tribuendum est. Plura adhuc restant, REVERENDISSIME PATER, sed ne tua eximia ægrefereute humilitate, canere Tibi panegyricum videar, dicam breviter, me Tibi ea etiam de causa dedicare hunc Librum, ut Ordini tuo amplissimo, ac de nostra Congregatione Oratorii S. Hieronymi Charitatis, quam ab anno MDLVIII. in nostra hac Domo S. Philippus Neri instituit, optime merito, gratissimum animum exhibeam, atque ut eisdem stabilimen nostri Instituti acceptum referri, publico hoc monumento profitear. Quum enim anno MDLXX. teste Galtonio & aliis in Vita S. Philippi Neri Scriptoribus, Sanctissimum Pium V. ex tuo Dominicano Ordine ad supremum Pontificis Maximi culmen assumptum malevoli aliquot contra con-

siones,

ciones, aliasque exercitationes sacras, quæ in nostro S. Hieronymi Oratorio a Nostris fiebant, falsis rumoribus præoccupassent, isque duobus Viris Doctissimis Dominicanis Sac. Theolog. Magistris, Paulino Bernardino Civu Lucensi, qui postea in Patria Congregationem Presbyterorum instituit, qui nostras Oratorii exercitationes in ea Urbe peragerent, atque Alexandro Franceschi, qui fuit postea Fori Livii Episcopus, negotium dederit, ut diligentius de nostris exercitationibus inquirerent, & ad se referrent, hi quidem non solum quæ in nostro S. Hieronymi Oratorio agebantur, approbarent, sed sæpe etiam ad majorem nostri Instituti commendationem conciliandam apud Nos verba fecerunt, quamobrem non modo Nos nostrosque sodales ab omni suspitione vindicarent, atque existimatione apud omnes auxerunt, verum etiam Sanctissimo Pontifici, ut exercitationes sua auctoritate stabiliret, Auctores fuere. Hoc quippe incliti Ordinis tui decus perpetuum est, cum non modo nostrum Oratorii Institutum ab ipso Prædicatorum Ordine stabilimen, sed & aliæ etiam Religiosæ familiæ complures patrociniū acceperint, Academiæ vero, & Scholæ fere omnes doctrinam hauserint, quam quintus militantis Ecclesiæ Doctor Thomas Aquinas ad Ecclesiæ universæ utilitatem, atque ad hæreticorum omnium confutationem in aureis Libris suis scriptam reliquit, quamque Pontifices Maximi, ac sacra Synodi perpetuis laudibus ornarunt. Sed ut hæc omittam, ut Tu REVERENDISSIME PATER gratanti animo hoc Opusculum Tibi tuoque Ordini tot nominibus debitum accipere digneris, enixe rogo, atque obtestor. Deus Optimus Maximus te sospitem servet quamdiutissime.

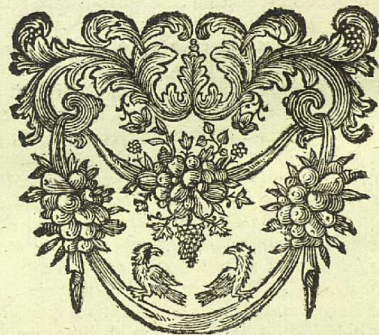
LECTORI BENEVOLO.

Ameti amice Lector in edendo tertio Commentariorum nostrorum Tomo in tertiam Romani Pontificalis Partem occupatus sim, labori nihilominus laborem adjiciens, quod mihi jam pridem in animo erat, subcivitas quasdam horas libenti animo impendi in nova adornanda editione aureorum Tractatum Beati Humberti de Romanis, *De Eruditione Prædicatorum, & De modo prompte cudendi sermones circa omne hominum & negotiorum genus*. Cum enim in ea habitem Domo, in qua juxta antiquorum nostrorum Patrum morem, Persiani Rosæ, Bonsignorii Cacciaguerræ, & aliorum complurium pietate, ac rebus gestis præstantium, præsertim vero S. Philippi Nerii Institutum, qui in eadem Domo S. Hieronymi Charitatis, anno MDLVIII. (a) Congregationem Oratorii instituit, sermones in Oratorio habentur, editione prædicti Operis rem utilissimam fecisse me autumo non modo nostræ Congregationis Oratorii S. Hieronymi Charitatis Patribus, sed Episcopis quoque, atque Concionatoribus. Quantæ enim Episcopis ipsis, ut rite sua munia peragant, commoditati sit hocce Humberti Opusculum, Exemplum Benedicti XIII. Pontificis Maximi satis nos docet, qui in minoribus degens, & sacrosanctam Beneventanam Ecclesiam, triginta & octo annis gubernans, ubi varia peragebat munia Pontificalia, eo utebatur Libro, ut mihi ejus Familiæ testantur. Teste insuper Simone Bauca Dominicane Provinciæ Aragoniæ Moderatore in Epistola nuncupatoria ad Reverendissimum Patrem Hieronymum Xavierre Cæsaraugustanum Ordinis Prædicatorum Generalem Magistrum, quam anno MDCVII. in editione Barcinonensi Operi huic præfixit,
S. R. E.

(a) Sunt ejus rei testes variæ antiquæ, publicæ, ac marmoreæ Inscriptiones, a Viris doctis in Operibus suis relatæ, extantque hodie in Domo, & Templo S. Hieronymi Charitatis. Testes itidem sunt variæ Sacrarum, ac profanarum antiquitatum Urbis Scriptores, inter quos Vir Præclarissimus ineluti Ordinis Servorum B. Mariæ Virginis Petrus Martyr Felinus in variis antiquis sui Libri editionibus, qui ita inscribitur: *Le cose manavigliose dell'alma Città di Roma*.

S. R. E. Cardinalis Titulo S. Cæcilie obsecravit non semel memoratum supremum Dominicani Ordinis Præsulem, ut videlicet hoc Opus quæreretur & in lucem daretur, affirmans, toti Ecclesiæ maximæ fore utilitati. Sunt enim ea quæ in ipso continentur Libro tanta eruditione, tanta rerum copia, & varietate, tantoque spiritu referta, quanta experientia teste, quilibet poterit facile comprobare. Accipe itaque Opus, Amice Lector, a mendis innumeris, quibus antea scatebat, pene expurgatum, Notis auctum, locisque Auctorum alio charactere descriptis nunc primum distinctum. Varietatem quæ in ipso est perpende; eruditionem, qua fulget animadvertite, sinceritatem qua loquitur, imitare. Vale & tanti Viri laboribus fruire.

„ dinis Ecclesiasticum, (a) & Librum de omnibus officiis Ordinis, & de præ-
 „ dicatione Crucis. Hujus Patris electionem quædam Soror Ordinis apud
 „ Argentinam in Teutonia, ubi præfatus Magister Joannes obiit, & quiescit,
 „ in visu noctis hoc modo prævidit. Videbatur enim, quod magister Joannes
 „ stans in Scapulari ad portam Sororum, dicebat: Ego autem iturus sum
 „ in regionem longinquam, & huc amplius non revertar. Nolite autem
 „ contristari Sorores de meo recessu, quia Prior Provincialis Franciæ post
 „ me fiet Magister, qui multa faciet bona. Eodem die Magister Joannes
 „ bono fine quiescit, & in sequenti Capitulo Generali apud Budam Hungariæ
 „ celebrato anno D. 1254. dictus Prior Franciæ F. Humbertus in Magistrum
 „ Ordinis unanimiter est electus. Dicti autem Magistri Humberti instantia
 „ D. Alexandro Papa IV. favente, & Christianissimo Francorum Rege Lu-
 „ dovico juvante, dissensio grandis, & gravis, quæ inter Magistros Parisien-
 „ ses, & Fratres orta fuerat, machinante Magistro Guillelmo de Sancto
 „ amore finaliter, & feliciter ad honorem Dei, & Ordinis est sopita. Litera
 „ etiam quædam, quæ a D. Innocentio Papa IV. data fuerat contra Ordinem,
 „ ipso intra paucos dies defuncto, a D. Alexandro Papa in principio
 „ sui regiminis revocatur. Cum dictus Magister ad B. V. Mariam Ordinis
 „ nostri Patronam devotissime confugisset, ipsa expeditivè feliciter, quod
 „ hominibus impossibile videbatur. Hic cum Ordinem rexisset, & direxisset
 „ annis novem, cessit Magisterio, & ejus cessio fuit admissa a Definitoribus
 „ Capituli Generalis Londoniis in Angliâ celebrati Anno D. 1263. Supervi-
 „ xit autem in honore, & Religione annis multis, plenusque dierum, &
 „ operibus bonis, ingressus est in abundantia Sepulchrum in Conventu Va-
 „ lentino in Provincia Provinciæ Anno D. 1277. pridie Idus Julii.

Ex quibus plura ab aliis non attente scripta emendes. Primo, cum &
 hic constanter dicatur Hugo de sancto Charo in quadragesima Ordinem in-
 gressus, ut & in Vitis Fratrum supra citatis: aliunde certum sit, in festo Ca-
 thedræ S. Petri, 22. Februarii Habitu indutum, quod anno 1225. accidit,
 non autem in sequentibus, superest ut Humbertus qui in festo S. Andræ præ-
 cedenti Ordinem intraverat, anno 1224. id egerit. Falli præterea Diagum
 in vita Humberti libro de eruditione Prædicatorum præfixa, cum dicit Hu-
 goni Cardinali creato Anno 1244. Petrum Remensem in Provincialatu Fran-
 ciæ suffectum, tum enim hic, si adhuc erat in vivis, Episcopus Agennensis,
 vel Aginensis (quod idem) a quibusdam annis erat. Proximus igitur & im-
 mediatus Anno 1244. Hugonis successor Humbertus fuit.

Salanhacus Titulo de Fratribus, qui oblatas dignitates recusarent, sic
 habet: *F. Humbertus de Romanis Magister Ordinis V. venit Patriarcha-*
sum sanctæ Civitatis Hierusalem, & Episcopatum postea. Quando vero id
 factum fuerit? non addit. Conjectu autem pronum, Patriarchatum ei obla-
 tum

(a) Tomo 1. Bullarii Romani a Viro Clarissimo Amico nostro Fratre Antonino Bre-
 mond Collegii Casanatensis Theologo editi legitur quidem pag. 486. Constitutio Cle-
 mentis IV., qua Pontifex ipse confirmat ordinem, quo diurnas preces, seu Offi-
 cium Divinum Magister Humbertus disposuerat, quemque tria Comitia Generalia
 approbarunt.

tum fuisse, non, ut habet Leander Albertus, a Nicolao III., qui Sedem Ro-
 manam non ascendit nisi xxv. 11. Novembris 1277. quo jam mortuus erat
 Humbertus, sed ab Urbano IV. Patriarcha ipso antea Hierosolymitano, qui
 mox ut Pontifex electus est Romanus sub finem Augusti 1261., hominem
 quæsit Sedi Hierosolymitanæ congruum, nec aptiorem invenit, quam Hum-
 bertum, tum ob proximam ejus dotem, tum quia res ejus Ecclesiæ optime per-
 spectas habebat, ceu qui in Terram Sanctam aliquando transfretaverat, &
 totam visitaverat. Licet enim de hoc ejus itinere fileant Scriptores Nostri,
 ipse meminit in libro, quem de agendis in Concilio Lugdunensi II. edidit,
 in quo sic habet Parte 1. *De negotio Terræ Sanctæ, Cap. 7. Quam sit dolendum*
super dejectionem Christianitatis facta a Saracenis. Nam postquam sepul-
 chrum Domini, & cætera loca sancta ab illis impiis polluta retulit, sic ad-
 dit: *Vidi ego oculis propriis, qui tractatum istum conscripsi, capellam in-*
qua se receperant Saraceni, qui ibant cum Frederico Imperatore, & dice-
batur pro certo, quod ibi dormiebant noctu cum mulieribus ante faciem Cru-
cifixi &c. Hinc factum, ut recusante Humberto, Sedes illa biennium inte-
 gram vacaverit, ut habet Rainaldus ad 1263., n. 14.

Denique ex verbis Salanhaci supra relatius habemus, Humberti obitum
 non recte notatum ad 1274. in parvo Chronico ad calcem Constitutionum
 addito; nec rectius a Leandro Alberto ad Idus Julii 1276. revocatum. Sala-
 nhaco consentiunt Acta Capituli Generalis Mediolani 1273. in quibus sic legi-
 tur: *Irem volumus, & mandamus, quod nomina venerabilium Patrum,*
videlicet F. Raimundi de Pennaforti, Fratris Humberti de Romanis, &
aliorum Magistrorum Ordinis in diebus obitus eorum in Martyrologio repo-
nantur, & in eodem die in Calendario recitentur: Venerabilis autem P. F.
Humbertus de Romanis obiit pridie Idus Julii A. D. 1277. Idem habet
 ejus Epitaphium ad oram lapidis ejus corpori superpositi incisum, prout
 oculis propriis ipse legi, dum Valentia anno 1681. transirem, & hic ad-
 dendum.

*Hic jacet hortorum fons fertilis, area florum,
 Regula Doctorum, lux, semita, formaque morum.
 Hic fuit Humbertus Romanis nomine dictus.
 Constantis repertus, nullo discrimine victus,
 vii. cum binis annis fuit ipse Magister
 Ordinis, & Fratrum Rector, lux, gloria Patrum.
 m.c.c. ni septeni, lxx eni (id est mille ducenteni septeni septuageni)
 Anni post Christum, tumula ... elegit istum,
 Quem fulgens Sidus cætera sunt fracta.*

Soegius in anno Dominicano ad xiv. Julii p. 590., sic ultimum versum
 complet: *Sursum Julii trahit Idus.* Sed cum Idus sint xv. Julii, ipseque Soe-
 gius xiv. Julii obiisse consentiat, existimari potius, sic legendum, *Julii*
pridie trahit Idus. Est autem iste lapis ad gradus altaris majoris Templi Præ-
 dicatorum, in quo & ipse Humbertus exhibetur inculptus liliis manu dex-
 tra gestans. Diagus citatus ait, annum 1277. intelligendum de anno ab
 Incar. Domini ante Nativitatem inchoato, qui vere erat 1276. sed fe ostendit

dit in stylo Gallico parum versatum, ea enim ætate in Galliis non a die Incarnationis Nativitatem præcedente, uti Senis alias solemne, sed in quibusdam Provinciis, ut in Provincia, & Occitania a die Incarnationis, seu xxv. Martii post nativitatem, in perisique a festo Paschæ annus numerabatur: quem stylum sequuntur Acta Capitulum Generalium, adeo ut hic certissime annus intelligendus veniat, qui ab omnibus Historicis dicitur 1277. Eruditi Actorum Sanctorum editores T. 11. Junii ad diem xiv. pag. 793. Humbertum recentem inter Beatos prætermisissos, a Leandro Alberto forsitan delusi, alioquin ad xiv. Julii tantum meminisse debuerant. Apparet autem illos Humbertum putasse Valentia Aragonum fuisse sepultum, cum apud Ferdinandum de Castillo, & Tamayum de Salazar Auctores Hispanos incorrupti ejus corporis adinventi nullam haberi rationem annotant: nec mirum, cum Valentia Delphinatus sepultus sit. An autem corpus ejus incorruptum manserit, ut videtur Pius indicare, nulla me docent vetera monumenta. Sed etsi ita fuisset, in cineres redeissent Calviniani, cum seculo xvi., & Domum nostram Valentinensem, & alia ejus Urbis Monasteria quondam florentissima solo æquarunt.

De Humberto in Vitis Fratrum præter jam superius citata, agit etiam parte iv. cap. 2. §. 4. & cap. 16. §. 2. & parte v. cap. 3. §. vi. Ejusdem meminerunt nostrates omnes: externi, Tritemius, Bellarminus, Possévinus inter Humbertos, & iterum inter Umbertos: Theophilus Raynaudus Indiculo Sanctorum Lugdunensium, Labbeus, Miræus, Caveus, Dupinius. Hæc ejus opera.

- I. Officium Ecclesiasticum Universum tam nocturnum, quam diurnum ad usum Ordinis Prædicatorum, in quatuordecim libros distinctum. Extat Ms. Parisiis ad S. Jacobum.
- II. Expositio Regulæ S. Augustini. Habetur in Bibliotheca Patrum Tomo 25.
- III. Expositio super Constitutiones Ordinis FF. Prædicatorum. Hæc tamen non progreditur ultra initium Capituli 2. *De Inclinationibus*. Ad illa verba: *muniant se signo Crucis*. Adeoque opus ab Auctore imperfectum relictum fuit. Extat Ms. Florentiæ apud S. Marcum.
- IV. Liber de Institutione Officialium Ordinis FF. Prædicatorum. Extat impressus simul cum Constitutionibus FF. Prædicatorum.
- V. De Eruditione Prædicatorum; & de Modo prompte cudendi Sermones circa omne hominum, & negotiorum genus. Extat in Bibliotheca Patrum Tom. 25.
- VI. Liber de Prædicatione Crucis. Extat Ms. exemplum apud FF. Prædicatores Antuerpiæ. De quo & ipse Humbertus mentionem facit in Opere subsequenti.
- VII. Liber de his, quæ tractanda videbantur in Concilio Generali Lugdunensi celebrando sub Gregorio PP. X. Extat Romæ Ms. membr. in Alexandra n. 354. itemque Tomo VII. editus Anecditorum Edmundi Martene col. 174.
- VIII. Vita B. Dominici. Extat in Officio Ecclesiastico supra n. 1. Iudato.

IX. Chro-

IX. Chronicon Ordinis ab Anno MCCIII. ad MCCLIV. quod vulgo Chronicon Humberti dicitur. Extat Florentiæ apud S. Marcum.

X. Epistolæ Encyclicæ ad Universum Ordinem scriptæ, & Ordinationes variæ habentur Tomo IV. Anecditorum laudati Martene col. 1706. 1719. 1734.

XI. Epistola de tribus Votis Religionis substantialibus. Extat in Bibliotheca Patrum Tom. 25.

XII. Speculum Religiosorum. Extat in Bibliotheca Patrum Tomo 25. Hoc tamen Opus Echard abjudicat Humberto, idque attribuit Guilielmo Peraldo, contra recentiores, & Valcoletanum.

XIII. Liber de Vitis Fratrum Ordinis Prædicatorum. In hoc non modicam partem habet, ut ait Echard: nam & ejus jussu a Fratre Gerardo Lemovicensi compilatus est, & plura a se cognita, & scripta eidem mist, suis locis inferenda. In calce hujus Ms. Codicis Parisiis ad S. Honoratum invenitur.

XIV. Libellus de Septem Gradibus contemplationis, quem plurimi B. Humberto asserunt.

I M P R I M A T U R ,

Si videbitur Reverendissimo Patri Magistro Sacri Palatii Apostolici.

Philippus Spada Episc. Pisauri Vicefg.

APPROBATIONES CENSORUM.

Quamquam Venerandum Humberti de Romanis, Sacri Ordinis Prædicatorum quinti Generalis Magistri, Nomen, ac præclara Merita nec tempus edax timeant, nec invidiosam vetustatem: nonnulla tamen egregia Sacræ Eruditionis, ac Pietatis ipsius monumenta, Stylo quidem eo nervosiore, quo pressiore, eo acutiore, quo simpliciore, & ab eleganti verborum delectu remotiore, exculpta, dentibus ævi jacebant fere contrita. Illud præsertim, quod *De Eruditione Religiosorum Prædicatorum, & de modo prompte cudendi sermones circa omne hominum, & negotiorum genus*, inscribitur, luculenter docet, Autorem suum eo plane dignum elogio esse, quo Apollo Alexandrinus, Act. 18. sic ornatus legitur: *Vir eloquens, potens in Scripturis, edoctus viam Domini, & fervens spiritu loquebatur (scribebat) & docebat diligenter.* Illud, inquam, præ cæteris amicam, & strenuam, cujus ope veluti erigeretur, atque convalesceret, optabat manum. Peropportune adstitit Vir Clarissimus Josephus Catalanus, Presbyter Congregationis Oratorii S. Hieronymi Charitatis: qui, adhuc suspensis Eruditorum animis tertii voluminis (quod jam sub prælo est) Pontificalis Romani, ab ipso primum Commentariis longe laboriosissimis ditati, expectatione, nunquam suum feriari styllum, nullamque sibi ociose dilabi sinens horam subcissivam, ad præfatum Humberti Opus expoliendum, Notisque augendum Curas suas adjecit. Egregium itaque hoc Monumentum sic illustratum cum Reverendissimi Patris Nicolai Ridolphi Sacri Palatii Apostolici Magistri jussu expenderim, ipsum non modo magnopere probandum, sed & urgendam censeo alteram hanc, quæ peti-

petitur, ejusdem editionem: qua profecto in commune Ecclesiasticorum Virorum commodum, eorum potissimum, qui ad instruendos populos non minus præceptis, ac voce, quam virtutum exemplis, atque inculpata vitæ documentis, mittentur, plurimum conferetur. Datum Romæ, ex Ædibus S. Andræ de Valle, iv. Kal. Octobris, 1739.

D. Josephus Maria de Petio Clericus Regularis, SS. Congregationum Indicis, & Indulgentiarum, Sacrarumque Reliquiarum Consultor, in Urbe Cleri Examinator Apostolicus, atque Serenissimi Augusti III. Regis Poloniæ, Electoris Saxonie &c. Theologus.

EX Commissione Reverendissimi Patris Sac. Apostolici Palatii Magistri legi, & relegi Notas, quibus Clarissimus Vir Adm. Reverendus P. Josephus Catalani Congregationis Oratorii S. Hieronymi de Charitate illustrat Opuſculum, permultis desideratiſſimum B. Humberti de Romanis, V. Generalis Magistri Ordinis Prædicatorum, cui Titulus, *De Eruditione Religioſorum Prædicatorum, atque de Modo prompte eundem Sermones circa omne genus hominum, & negotiorum*; quod ipſe a mendis purgatum in communem utilitatem novis adornat typis. In his Notis nil offendi aut fidei Orthodoxæ, aut bonis moribus contrarium, imo eas reperi omnis generis eruditione reſertas, ac undequaque maxime commendabiles, ut in lucem publicam merito debeant. Datum Romæ die 17. Octob. 1739.

Fr. Emericus Langenvalter S. Theologiæ Magister, Reverendiſſimi Patris Magistri Generalis Fratris Thomæ Ripoll Socius pro Provinciis Germaniæ, aliisque ultra Montes Ordinis Prædicatorum.

I M P R I M A T U R .

Fr. Aloysius Nicolaus Ridolfi Ordinis Prædicatorum Sac. Pal. Apof. Mag.

INDEX I. TITULORUM

Libri I. De Eruditione Religioſorum Prædicatorum.

I. Q uam excellens ſit Prædicationis officium 2.	XXIII. De damno ſubtractionis Prædicationis 45.
II. Q uam neceſſarium ſit toti mundo 3.	XXIV. De Prædicatione infructuoſa 46.
III. Q uam acceptum ſit Deo 6.	XXV. De fructibus malis Prædicationis 48.
IV. Q uanti lucri ſit ipſi Prædicatori 8.	XXVI. De fructibus minus bonis Prædicationis 48.
V. Q uantum ſit utile ſpecialiter hominibus 12.	XXVII. De fructibus optimis Prædicationis 50.
VI. Q uam difficile ſit ad benefaciendum 14.	XXVIII. De auditu verbi Dei 51.
VII. De vita Prædicatoris 19.	XXIX. De impletione verbi Dei auditui 53.
VIII. De ſcientia Prædicatoris 19.	XXX. De ſignificatione diſcurſus Prædicatoris in ſcripturis 54.
IX. De loquela Prædicatoris 21.	XXXI. De incitamenti Prædicatoris ad diſcurrendum 55.
X. De eius merito 22.	XXXII. De reprehendiſſimis circa diſcurſum Prædicatoris 56.
XI. De perſona Prædicatoris 24.	XXXIII. De laudabili diſcurſu Prædicatoris 57.
XII. De figuris Prædicatoris 24.	XXXIV. Q uare Prædicatori eſt neceſſaria bona converſatio 58.
XIII. De reprehendiſſimis circa acceſſum ad officium prædicationis 27.	XXXV. In quibus conſiſtis hæc bona converſatio 59.
XIV. De malis, quæ ſequuntur ex acceſſu inſtemperivo ad officium hoc 30.	XXXVI. De his quæ valent ad habendam huiusmodi converſationem 60.
XV. De caſibus reprehendiſſimis, cum quidam non prædicant 31.	XXXVII. Contra Prædicatores, qui extra prædicationem non habent verba edificatoria 61.
XVI. De cauſis frivolis retrahentibus a prædicatione 32.	XXXVIII. Contra Prædicatores, qui in familiaribus locutionibus loquuntur vana ad modum ſecularium 63.
XVII. De indiſcreta Prædicationis executione 34.	XXXIX. De Prædicatoribus, quibus cura eſt habere verba edificatoria 65.
XVIII. De his quæ conferunt ad exequendum hoc officium laudabiliter 37.	XL. De his, quæ requiruntur circa hoſpitalitatem pauperum prædicandam 66.
XIX. De his in quibus conſiſtis hæc executio laudabilis 39.	
XX. Q uare hoc officium ab his, qui habent gratiam in hoc, eſt libenter faciendum 41.	
XXI. De cauſis ſubtractionis Prædicationis 43.	
XXII. De ſubtrahentibus ſe ab officio Prædicationis 44.	

XLI. De occupationibus Predicatoris circa negotia secularia . 68.
XLII. De consiliis Predicatorum . 71.

XLIII. De auditu confessionum a Predicatoribus . 74.
XLIV. De Prothematibus . 75.

INDEX II. TITULORUM

Tractatus I. Libri II. De modo prompte cudendi sermones circa omne genus hominum .

- I. **A** Domnes homines . 78.
II. Ad omnem populum Christianum . 79.
III. Ad omnes personas Ecclesiasticas . 80.
IV. Ad omnes Religiosos . 81.
V. Ad Religiosos malæ vitæ . 83.
VI. Ad Religiosos bonæ vitæ . 84.
VII. Ad novitios in quocunque Ordine . 85.
VIII. Ad Religiosos de Ordine S. Augustini . 88.
IX. Ad Canonicos Regulares . 89.
X. Ad omnes , qui addiderunt ad Regulam D. Augustini . 90.
XI. Ad Præmonstratenses . 90.
XII. Ad Fratres de Valle scholarium . 91.
XIII. Ad Fratres de Sacco . 92.
XIV. Ad Fratres Predicatores . 92.
XV. Ad omne genus Monachorum . 93.
XVI. Ad Monachos nigros quoscunque . 94.
XVII. Ad Monachos nigros bonæ conversationis . 95.
XVIII. Ad Monachos nigros dissolutos . 96.
XIX. Ad Monachos albos quoscunque , & præcipue Cistercienses . 97.
XX. Ad albos bonos . 98.
XXI. Ad albos malæ vitæ . 99.
XXII. Ad Monachos griseos quoscunque . 100.
XXIII. Ad Eremitas quoscunque . 102.
- XXIV. Ad Carthusienses . 105.
XXV. Ad Grandimontenses . 108.
XXVI. Ad Fratres Minores . 109.
XXVII. Ad Fratres de Trinitate . 111.
XXVIII. Ad Religiosos in studio commorantes . 113.
XXIX. Ad Conversos cujuscunque Ordinis . 113.
XXX. Ad Conversos Cistercienses . 115.
XXXI. Ad Conversos Carthusienses . 115.
XXXII. Ad Conversos de Ordine Predicatorum . 116.
XXXIII. Ad Conversos mulierum religiosarum . 117.
XXXIV. Ad Religiosos arma portantes . 118.
XXXV. Ad Hospitalarios . 119.
XXXVI. Ad Templarios . 122.
XXXVII. Ad Fratres Teutonicos . 124.
XXXVIII. Ad Humiliatos . 125.
XXXIX. Ad Fratres de penitentia . 127.
XL. Ad Fratres , & Sorores in hospitalibus . 130.
XLI. Ad Fratres , & Sorores in domibus leproforum . 132.
XLII. Ad novos Religiosos quoscunque . 133.
XLIII. Ad familiam Religiosorum quorumcunque . 135.
XLIV. Ad mulieres religiosas quascunque . 136.
XLV.

- XLV. Ad mulieres religiosas inclusas quascunque . 137.
XLVI. Ad Moniales nigras . 139.
XLVII. Ad Moniales albas . 140.
XLVIII. Ad Sorores Predicatorum . 142.
XLIX. Ad Sorores de cura Fratrum Ordinis Minorum . 144.
L. Ad Sorores de Ordine Humiliatorum . 145.
LI. Ad quasdam Sorores religiosas de Ordine S. Augustini . 146.
LII. Ad puellas que nutriuntur cum mulieribus religiosis . 147.
LIII. Ad Capellanos , & Clericos , & familias , que est cum mulieribus religiosis . 148.
LIV. Ad Beguinias . 149.
LV. Ad Canonicos seculares . 151.
LVI. Ad omnes litteratos . 152.
LVII. Ad omnem Clericum . 153.
LVIII. Ad Clericum totius civitatis congregatum in Ecclesia . 154.
LIX. Ad Canonicos , & ad Clerum Cathedralis Ecclesie . 156.
LX. Ad quoscunque Canonicos seculares . 157.
LXI. Ad Canonicos Cathedralis Ecclesie . 158.
LXII. Ad omnes scholares . 159.
LXIII. Ad scholares in grammatica . 160.
LXIV. Ad scholares de cantu . 161.
LXV. Ad scholares in Logica , & in artibus liberalibus , & philosophicis . 162.
LXVI. Ad studentes in medicina . 164.
LXVII. Ad studentes in jure communi . 165.
LXVIII. Ad studentes in jure civili . 166.
LXIX. Ad studentes in jure canonico . 167.
LXX. Ad studentes in Theologia . 168.
LXXI. Ad omnes laicos . 170.

- LXXII. Ad laicos in civitatibus . 171.
LXXIII. Ad Rectores , & Officiales civitatis . 172.
LXXIV. Ad Majores civitatis . 174.
LXXV. Ad turbam popularem civitatis . 175.
LXXVI. Ad familiam divitum in civitatibus . 176.
LXXVII. Ad laicos in castris . 177.
LXXVIII. Ad laicos in villis . 178.
LXXIX. Ad laicos in burgis . 180.
LXXX. Ad omnes nobiles . 181.
LXXXI. Ad nobiles malos . 182.
LXXXII. Ad nobiles devotos . 184.
LXXXIII. Ad Magnates . 185.
LXXXIV. Ad existentes in Curia Principum . 187.
LXXXV. Ad existentes in Curia Romana . 188.
LXXXVI. Ad pauperes . 189.
LXXXVII. Ad pueros . 191.
LXXXVIII. Ad operarios conductitios . 193.
LXXXIX. Ad peregrinos quoscunque . 194.
XC. Ad peregrinos Cruce signatos . 196.
XCI. Ad transfretantes quoscunque . 197.
XCII. Ad infirmos in hospitalibus . 198.
XCIII. Ad leprosos . 200.
XCIV. Ad omnes mulieres . 201.
XCV. Ad mulieres nobiles . 203.
XCVI. Ad mulieres Burgenfes divites . 204.
XCVII. Ad juveneculas seculares . 205.
XCVIII. Ad famulas divitum . 206.
XCIX. Ad mulieres pauperes in villis . 207.
C. Ad mulieres malas corpore sive meretrices . 209.

INDEX III. TITULORUM

Tractatus II. Libri II. De modo prompte cudendi sermones circa omne negotiorum genus.

I. I N Conciliis	210.	XXI. In solemnī examinatione electio-	
II. In Synodis	213.	nis	246.
III. In convocacione Sacerdotum		XXII. In solemnī confirmatione ele-	
sub Archipresbyteris, vel Archi-		ctionis	247.
diaconis	216.	XXIII. In solemnī provisione de Pra-	
IV. In Capitulis generalibus Canonico-		lato	248.
rum secularium	218.	XXIV. In solemnī confirmatione ele-	
V. In Capitulis generalibus, seu concilii		ctionis, seu electi	249.
Religiosorum	219.	XXV. In solemnī exhortatione ad electum	
VI. In Capitulis quotidianis Religio-		confirmatum, vel consecratum	250.
forum	222.	XXVI. In solemnī receptione prima-	
VII. In electionibus quibuscunque	224.	electi confirmati, vel consecrati	252.
VIII. In electionibus Praelatorum secularium	226.	XXVII. In prima vīstitione solemnī	
IX. In electionibus Religiosorum	228.	confirmati, vel consecrati villarum	256.
X. In solemnī postulatione electi	230.	XXVIII. In omni consecratione solemnī	257.
XI. In solemnī petitione consensus electi	232.	XXIX. In solemnī consecratione Episcopi	259.
XII. In solemnī responsione de non admittenda postulatione	235.	XXX. In solemnī consecratione Virginum monialium	261.
XIII. In solemnī responsione de postulatione admittenda	236.	XXXI. In solemnī consecratione Ecclesiae	352.
XIV. In solemnī responsione electi de negatione consensus	237.	XXXII. In solemnī consecratione Civitatis	355.
XV. In solemnī responsione electi de consensu	238.	XXXIII. In solemnī consecratione Altaris	265.
XVI. In solemnī petitione confirmationis	239.	XXXIV. In solemnī consecratione sacrae unitionis	267.
XVII. In solemnī appellatione contra electionem in ipso Capitulo	241.	XXXV. In omni benedictione solemnī Sacerdotali	269.
XVIII. In propositione solemnī appellationis contra electum coram illo ad quem est appellatum	242.	XXXVI. In solemnī benedictione Abbatissae	271.
XIX. In solemnī responsione de appellatione contra electum admittenda	243.	XXXVII. In solemnī benedictione Abbatissae	273.
XX. In solemnī responsione de appellatione contra electum non admittenda	245.	XXXVIII. In solemnī receptione novitiorum	274.
		XXXIX.	274.

XXXIX. In solemnī professione novitiorum	275.	LXV. In praedicatione Crucis contra Saracenos	312.
XL. In omni collatione beneficiorum sine cura	276.	LXVI. In solemnī excommunicatione	313.
XLI. In solemnī collatione cura parochialis	277.	LXVII. In solemnī terminatione causarum	314.
XLII. In solemnī Baptizatione	279.	LXVIII. In solemnī denunciatione malorum	316.
XLIII. In solemnī Confirmatione	280.	LXIX. In solemnī accusatione criminum	317.
XLIV. In solemnī Communione	282.	LXX. In solemnī depositione Magnatum secularium per Ecclesiam facienda	319.
XLV. In nova Missa	285.	LXXI. In solemnī depositione Praelatorum	322.
XLVI. In solemnī impositione penitentiae	286.	LXXII. In solemnī degradatione Clericorum	323.
XLVII. In solemnī ministracione unitionis extremae	288.	LXXIII. In solemnī petitione resignationis praelationis	329.
XLVIII. In solemnī collatione status Clericalis	289.	LXXIV. In solemnī responsione de non recipienda resignatione	326.
XLIX. In solemnibus Ordinibus	290.	LXXV. In solemnī responsione de recipienda resignatione	327.
L. In solemnī tractatu de matrimonio contrabendo	292.	LXXVI. In solemnī missione Legati	328.
LI. In solemnī benedictione nubentium	293.	LXXVII. In prima congregatione Legati	330.
LII. In solemnibus convivis nuptiarum	294.	LXXVIII. In receptione solemnī Legati	332.
LIII. In omni vīstitione	295.	LXXIX. In solemnī recessu Legati	333.
LIV. In vīstitione parochiarum per Praelatos facienda	297.	LXXX. In solemnī representatione sui coram Papa scilicet Legati	334.
LV. In vīstitione Cleri in principio	298.	LXXXI. In solemnī consecratione, seu benedictione Regis	335.
LVI. In vīstitione Religiosorum in principio	300.	LXXXII. In solemnī coronatione Reginae	338.
LVII. In vīstitione Clericorum, vel Religiosorum in fine	301.	LXXXIII. In omni electione Potestatis secularis	339.
LVIII. In solemnī inquisitione in principio	302.	LXXXIV. In militia nova solemnī	340.
LIX. In inquisitione non invento crimine	304.	LXXXV. In torneamentis	342.
LX. In terminatione inquisitionis invento crimine	305.	LXXXVI. In parlamenteis Regum	344.
LXI. In inquisitione haereticorum	306.	LXXXVII. In solemnī tractatu in quocunque negotio	345.
LXII. In solemnī condemnatione haereticorum	308.	LXXXVIII. In tractatu solemnī pacis	346.
LXIII. In praedicatione Crucis in genere quocunque	309.	LXXXIX.	346.
LXIV. In praedicatione Crucis contra haereticos	311.		

LXXXIX. De Confratribus .	347.	rum .	355.
XC. In congregationibus, quæ fiunt interdum in honorem alicujus Sancti .	348.	XCVI. In solemnî receptione peregrinorum redeuntium .	356.
XCI. In nudinis .	349.	XCVII. In solemnî receptione Domini secularis .	358.
XCII. In mercatis .	351.	XCVIII. In exequiis mortuorum solemnibus .	359.
XCIII. In subita convocacione multitudinis .	352.	XCIX. In Commemorationibus Defunctorum .	361.
XCIV. In quibusdam Festis .	353.	C. In conviviis Defunctorum .	362.
XCv. In solemnî recessu peregrinorum .			

DE ERUDITIONE RELIGIOSORUM PRÆDICATORUM

LIBER PRIMUS,

In quo de eorum munere, seu officio, & ad illud spectantibus, formaque, ac arte concionandi pertractatur.

LIBRI DISTRIBUTIO.

VIDE Ministerium quod accepisti in Domino, ut illud impleas: ad Colossenses ultimo. Solet contingere, cum aliquis habet aliquod officium, & nescit quæ sunt officii illius, ex hujusmodi ignorantia pejus facere officium illud: sicut Cantor, qui nescit rubricas officii. Hinc est, quod dum dicitur. 1. Regum 2. de filiis Heli sacerdotis, quod male se habuerunt in sacerdotio, redditur causa, cum dicitur ibidem: *Porro filii Heli nescientes officium sacerdotum ad populum &c.* Propter hoc Paulus desiderans, quod Episcopus, qui susceperat officium prædicationis super Colossenses, illud laudabiliter implet, fecit eum moneri, ut consideraret ministerium hujusmodi, sicut continetur in verbo proposito, ut hujusmodi consideratio ferret eum ad illud bene implendum, & plene. Ex quo relinquitur argumentum, quod Prædicatori cuilibet est attendendum diligenter, ut videat diligenter, quod sit officium Prædicatoris, & quæ pertinent ad ipsum officium. Quæ ut plenius à Prædicatore quolibet comprehendantur, sex circa hoc sunt notanda, videlicet. Primum de conditionibus hujus officii. Secundum de necessariis Prædicatori ad hoc officium. Tertium est de modo accendendi ad hoc officium. Quartum est de executione hujus officii. Quintum de defectu hujus officii. Sextum est de effectu hujus officii.

DE CONDITIONIBUS HUIUS OFFICII,

P A R S P R I M A .

C A P U T I .

Quam excellens sit istud officium.

Ircæ primum notandum est, quam excellens sit hoc officium, quam necessarium, quam acceptum Deo, quam lucrativum ipsi Prædicatori, quam utile hominibus, quam difficile ad beneficiendum. Porro ad sciendum, quam excellens sit hoc officium, attendendum est, quod hoc officium est apostolicum: ad hoc enim faciendum fuerunt electi Apostoli: Marci cap. 3. *Fecit, ut essent duodecim*

cum illo, & ut mitteret eos prædicare. Item est Angelicum: Apocalypsis 5. *Vidi Angelum fortem prædicantem voce magna.* Nonne prædicabat ille qui dixit: *Ecce evangelizo vobis gaudium magnum:* Lucæ 2. Nec mirum, si Angeli, Prædicatores dicantur, cum mittantur propter eos qui hereditatem capiunt salutis: sicut Prædicatores propter hominum salutem. Item est divinum: ad hoc enim officium exercendum Deus est humanatus: Marci 1. *Eamus in proximos vicus, & civitates, ut & ibi prædicem: ad hoc enim veni.* Cum enim inter Sanctos nulli sint excellentiores Apostolis; inter creaturarum species nulla excellentior angelis; in universo nihil excellentius Deo: quam excellens erit istud officium, quod est apostolicum, immo angelicum, immo divinum? Præterea, sacra Scriptura habet super omnes alias scientias triplicem excellentiam, scilicet, a doctore, a materia, & a fine. Ab auctore, quia aliæ scientiæ ab humano ingenio sunt inventæ, quamvis non sine Dei adiutorio: hæc autem est immediate a Deo divinitus infusa: 2. Petri 1. *Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti homines Dei.* A materia, quia aliæ scientiæ sunt vel de rebus rationis, vel de rebus naturalibus, vel de rebus a libero arbitrio procedentibus: hæc autem de rebus divinis, hæc omnia in infinitum transcendentibus. Propter quod, Proverbiorum 8. Sapientia divina, quæ istam scientiam tradidit, dicit: *Audite, quoniam de rebus magnis loquutura sum.* Vere de magnis, quia de Trinitate, & Unitate divina, de incarnatione filii Dei, & de huiusmodi talibus, quibus nihil est majus. A fine, quia aliæ sunt, vel ad regimen temporalium, ut scientia juris, vel ad utilitatem corporum, ut scientia medicinæ, vel ad informationem animorum secundum aliquam imperfectionem ignorantiam, ut speculativa: hæc autem ad vitam æternam habendam: Joannis 4. *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Quod ideo dicitur, quia aqua divinæ sapientiæ tendit, & perducit ad vitam æternam. Ipsa autem vita æterna non est aliud, quam ipse Deus: & ideo finis huius

huius scientiæ est ipse Deus. Ex his est quod sacra Scriptura dicitur Theologia, a *theos*, quod est *Deus*, & *logos*, quod est *sermo*, quia sermones ejus sunt a Deo, & de Deo, & ad Deum. De huiusmodi vero sermonibus textitur omnis vera prædicatio, non de verbis aliarum scientiarum. Cum ergo omnis res sit tanto excellentior, quanto de excellentiori materia, sicut vas aureum vase plumbeo: quæ excellentiæ est prædicatio, quæ textitur de materia tam excellenti? Præterea, homo secundum philosophos est dignissima creaturarum: de duabus vero ejus naturis, scilicet, corpore & anima, dignior est anima. Deinde circa animam multa requiruntur, quorum quædam parum aut nihil faciunt ad salutem, ut scientia: quædam vero pertinent ad salutem: illa vero quæ pertinent ad salutem, sunt digniora. Prædicatio autem versatur circa hominem: unde Matthæi ultimo, dicitur Apostolis: *Prædicare Evangelium omni creature*, idest *homini*, secundum Augustinum. Non autem circa corpus, sed circa animam. Unde prædicante Petro signanter dicitur, Actuum 4. quod appositæ erant animæ circiter tria millia, quia prædicatio quærit animas: non autem quærit circa eas, nisi quæ pertinent ad salutem. Et ideo dicitur Lucæ 1. de excellenti Prædicatore. *Præcibus enim ante faciem Domini parare vias ejus, ad dandam scientiam salutaris plebi ejus.* Cum ergo omne officium tanto sit excellentius, quanto dignius est illud circa quod versatur, ut officium quod circa Regem versatur, excellentius est illo, quod circa equos ejus versatur: & illud quod versatur circa templum excellentius est illo, quod versatur circa stabulum: quæ excellentiæ erit illud officium quod versatur circa dignissimam creaturarum, & circa ejus partem digniorem, & circa digniora partis illius? Si ergo consideretur, sicut dictum est, excellentia eorum, quibus competit prædicatio, & excellentia eorum de quibus textitur, & excellentia eorum circa quæ versatur: patet manifeste, quam excellentis dignitatis sit istud officium.

C A P U T II .

Quam necessarium sit officium prædicationis toti Mundo.

AD intelligendum vero, quam necessarium sit hoc officium mundo; sciendum est, quod animæ Sanctorum, quæ decefferunt (sicut dicitur Apocalypsis 6.) clamant ad Dominum, conquerendo de his qui habitant in terra. Et secundum Expositores ista conquestio est de hoc, quod tardi sunt ad agendas penitentiam, quia ex hoc differtur consummatio eorum gaudii in cælo, quæ erit ex impletione ruinæ cælestis, & receptione secundæ stollæ: nihil autem valet ad huiusmodi consummationis accelerationem, sicut prædicatio, sicut dicitur Matthæi 3. *Penitentiam agite: appropinquet enim regnum cælorum*, quantum, scilicet, ad sui consummationem. Ex quo patet, quod sine prædicatione non consummabitur plenitudo gloriæ cælestis. Item dicitur Esaïæ 5. *Propterea captivus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam. Propterea dilatavit*

latavit infernus animam suam, & aperuit os suum absque ullo termino. Defectus ergo scientiæ facit ad repletionem inferni. Prædicatores vero replent terram scientia: Proverbiorum 15. *Labia sapientum disseminabunt scientiam*: Glossa, *prædicando*. Ex hoc ergo patet quod prædicatio retrahit repletionem inferni. Item si non esset prædicatio, per quam verbum Dei seminatur, totus mundus esset sterilis, & sine fructu: Isaïæ 1. *Nisi Dominus subbaath reliquisset nobis semen*, scilicet verbum Dei, *quasi Sodoma fuissetis*, quæ scilicet est terra sterilis omnino, & nullam ferens fructum. Item demones magnam diligentiam apposuerunt a longo tempore ad subjugandum sibi totum mundum, & multam partem illius subjugaverunt, & plus subjugassent, nisi Prædicatores eis restitissent virtute divinitus sibi data, de qua dicitur Matthæi 10. *Dedit illis potestatem spirituum immundorum*. Et post præceptum eis dicens: *Dæmones eiçite*. Et factum est ita: sicut figuratum est (secundum Expositorem) Judicum 7. in Gedeone & in suis, qui cum tubis hostes fugaverunt. Item, si non esset prædicatio, corda humana non erigerentur in spem cælestium: Job 12. *Si continuerit aquas, omnia siccabuntur*. Gregorius ibidem: *Si scientia Prædicatorum subtrahitur, eorum, qui virefcere poterant in spe æterna, corda protinus arefcunt*. Item barbaris nationibus necessaria summe est fides in Christo, quia sine ea non possunt salvari. Unde propter hanc necessitatem apparuit quidam Vir Macedo per nossem Paulo, dicens: *Transiens in Macedoniam adjuva nos*, sicut dicitur, Actuum 16. Non possunt autem istam fidem habere sine prædicatione: Ad Romanos 10. *Quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante?* Et ideo Dominus dedit Prædicatoribus Christi genera linguarum omnium, ut prædicantes omnibus intelligibiliter, omnes ad fidem istam possent pertrahere. Et sic manifestum est, quod tot nationes sine prædicatione non essent ad Christum conversæ. Item sine prædicatione non esset Ecclesia fundata: Job 38. *Ubi eras, quando ponebam fundamenta terræ?* Ergo in sacra Scriptura fundamenta Prædicatores accipiunt, quos dum primos Dominus in terra constituit, tota in eis sequentis fabricæ structura succubuit. Sine prædicatione etiam non profecisset, nec proficeret: 3. Regum 5. *Præcepit Rex, ut tollerent lapides grandes, lapides pretiosos*: Glossa: *Superpositi ordines lapidum vel lignorum significant doctores sequentes, quorum prædicatione crescit Ecclesia & ornatur virtutibus*. Sine prædicatione etiam non staret. Isaïæ 60. *Locum pedum meorum glorificabo*. Glossa: *Prædicatores pedes Domini dicuntur: quia totum corpus Ecclesiæ sustentant*. Et ideo per eos stat Ecclesia, sicut corpus per pedes. Colligitur ex his, quam necessarium sit Officium prædicationis: sine qua non consummabitur plenitudo Regni cælestis: infernus citius impleretur, & mundus esset omnino sterilis: demones mundo dominarentur, corda humana ad spem cælestium non surgerent, nationes fidem Christianam non recepissent, nec Ecclesia fundata fuisset, nec profecisset, nec staret. Propterea dicit Apostolus quibusdam: Ephesiorum 5. *Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino*. Quia homines Prædicatione earentes sunt quasi in tenebris; sicut enim in primordiali creatione dicitur de abisso, quod habebat tenebras super

faciem,

faciem, creata vero luce illuminata est illa materies, ita & per prædicationem illuminantur homines: Matthæi 4. *Habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis*: quod intelligitur secundum Glossam, de prædicationis luce. Prædicatio igitur est illuminatio Mundi. Propter quod & Prædicatoribus prius dicitur: *Vos estis lux mundi*. Item dicitur, Osæ 4. *Maledixerunt, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inun-daverunt*: Istud autem diluvium fere jam subvertisset totum orbem, sicut diluvium Noë, nisi per prædicationem fuisset repressum. Loquebantur quidam Clerici coram quodam Archiepiscopo magnæ autoritatis, & dicebant: *Quid profunt tot prædicationes modernorum religiosorum, cum adhuc sint tot usurarii, tot fornicatores, & tot aliæ malitiæ in mundo?* At ille: *Cum tot sint adhuc malitiæ, & isti boni viri per suas prædicationes represserint innumerabiles, quid ergo esset, si isti non venissent, & non prædicasset?* (a) *Utique tantum crevisset malitiæ, quod quasi totum mundum suffocasset*. Constat igitur quod prædicatio reprimit abundantiam malitiæ: Genesis 8. *Adduxit spiritum super terram, & imminuta sunt aquæ*: quia nimirum per Spiritum, qui loquitur in Prædicatoribus diminuuntur aquæ malitiæ abundantis. Item sicut olim frequenter dicitur invaluisse fames in mundo, ita deficiente prædicatione, invalescit fames spiritualis: Lucæ 15. *Ficta est fames valida*. Glossa: *Deficientibus prædicationibus fit fames, quia non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei*. Item sermo Dei est medicina sanans omnia, sicut dicitur Sapientiæ 6. *Multitudo sapientium, sanitas est Orbis terrarum*. Glossa: *Cæcus prædicatorum summas est &c.* Item sicut ex defectu sapientis regimialis solet accidere, quod evacuatur Civitates habitatoribus, ita ex defectu prædicationis pereunt Homines rationales: Proverbiorum 29. *Cum prophetia defecerit, dissipabitur populus*: & quasi soli bestiales inveniuntur. Sed prudentia Prædicatorum reparantur & inhabitantur ab hominibus Civitates: Ecclesiastici 10. *Civitates inhabitantur per sensum prudentum*: Glossa: *idest, Prædicatorum*. Item sicut tempore magnæ siccitatis non invenitur aqua, ex quo sequitur magna afflictio, & damnum maximum hominum, ita accidit ex defectu doctrinæ: Isaïæ 41. *Egeni & pauperes quarunt aquas, & non sunt: Lingua eorum siti aruit*. Hoc autem fit diabolo procurante: Judith 7. *Holoserpes præcepit incidere aquaductum, qui fuebatur in Civitatem*: Glossa: *Aqueductus maxime suadet, ut doctrinæ influant*: Isaïæ 41. *Aperiam in supremis colibus flumina*. Glossa: *idest, Prædicatores a Christo flumine: & in media*

(a) Quantum utilitatis Christianæ Reipublicæ suis prædicationibus attulerint Monachi, præsertim vero Religiosi Mendicantes, ex eorum Annalibus liquet. De Fratribus Ordinis Prædicatorum ita inquit Alexander IV. Pontifex Maximus, scribens universis Ecclesiarum Prælati Constitutione CLVII. data 23. Maji 1257. extractæ Tomo 1. Bullarii Ordinis Prædicatorum, pag. 338. *Hi sunt viri probati, & plene in lege Domini eruditi, fratres videlicet dicti ordinis, efficaçes quidem in opere, ac in prædicatione potentes, quorum labia gratia cælestis edocuit, ad propinandam salubrem doctrinam aliis, & exponendam commodum animarum; unde ubique per mundum ipsorum ora insonant, velut tubæ, ac in omnem terram, exit sonus prædicationis eorum, & usque ad fines orbis sua salustifera verba sonant.*

dio camporum, idest, humilium fontes. Item si non esset prædicatio: totus mundus esset quasi terra deserta & inuia: in qua nescitur via, prædicatio vero docet viam. Propter quod dicitur de Prædicatore egregio prædicatio in deserto: *Præibis ante faciem Domini parare vias ejus*. Et post: *Illuminare his qui in tenebris, & in umbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis*. Vide ergo, quanta sit hujus Officii necessitas, cum sine prædicatione totus mundus esset in tenebris, abundantia malitiæ omnia suffocaret, fames periculosissima ubique inualesceret, pestilentia infirmitatum, innumerabiles ad mortem duceret, Civitates redigerentur in solitudinem, defectus aquæ sapientiæ salutaris intollerabilem inducerent cæcitatem, viæ salutares non discernentur in terra. Propter quod igitur prædictum, Deus videns, quam necessaria sit prædicatio in mundo, non cessavit ab initio, nec cessabit usque in finem Prædicatores mittere successive. Gregorius Homilia 19, in Evangelia: *Pater familias ad excolendam vineam suam hora tertia, sexta, & nona, operarios conducit: quia a mundi hujus initio usque in finem ad erudiendam plebem fidelium, Prædicatores Dominus congregare non desistit*.

CAPUT III.

Quam acceptum sit Deo istud Officium.

DEinde est sciendum, quam acceptum sit istud Officium coram Deo. Notandum, quod prædicatio est quasi quidam cantus: Neemiæ 7. *Habitaverunt cantores in Civitatibus suis*. Glossa: *Cantores sunt, qui dulcedinem celestis patriæ pia voce prædicant*. Iste autem cantus est adeo acceptus coram Deo (sicut etiam in curiis magnates solent in cantis Joculatorum delectari) quod ipse præ dulcedine hujus cantus, dicit Ecclesiæ, Cantic. 2. *Sonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis*. Item Prædicatores, dicuntur venatores: Hieremiæ 16. *Mittam eis multos venatores, & venabuntur eos de omni monte, & de omni colle, & de cavernis petrarum*. Quod ideo dicitur secundum Expositores morales, quia Prædicatores de omni statu peccatorum, venantur animas ferinas. Sicut autem nobiles vescuntur libenter venationibus: ita & Dominus hujusmodi ferinis. In cuius signum dicitur, Genesis 25. quod Isaac libenter vescabatur de venationibus Esau. In tantum enim accepta est hujusmodi venatio Domino, quod ex desiderio ejus, figurative (Genesis 27.) incitat Prædicatorem ad hujusmodi venationem dicens: *Sume arma tua, & phuretram, & arcum, & egredere foras, cumque venatu &c.* usque coram Domino. Item prædicatio proprie procedit ex zelo animarum; unde Prædicator egregius dicit. 2. ad Corinthios 11. *Emulor vos Dei emulatione*, idest, sancto zelo. Dicit Augustinus, quod nullum est majus sacrificium Deo, quam zelus animarum: Si ergo sacrificium animalium tantum Deo placuit olim, quod dicitur, Genesis 8. de tali sacrificio, quod exhibuit Deo Noë: *Odoratus est odorem suavitatis*. Quantum credendum est, esse sibi acceptum sacrificium

de

de animabus; quod fit ei per prædicationem? Item Prædicatores dicuntur milites Christi: propter quod dicitur, 2. Timothei 2. *Laborasicut bonus miles Christi*: Glossa: *prædicando*. Unde autem prædicando militare dicuntur? Quia sic errores tam infidelitatis, quam mortem regi suo contrarios, debellant: 2. Machabæorum 12. *Dositheus autem, & Sosipater, qui erant duces cum Machabæo &c.* Glossa: *Isti duo duces sancti, Prædicatores designant, qui viri Machabæi dispositione, hoc est, fortissimi prædicatores, de quo in Psalmo scriptum est, Dominus fortis & potens in prælio, contra omnes errores perfidorum desiliantur*. Ipsi etiam in augmentum divini regis sui populos alienos ei subjugarerant. Ibidem: *Vixi Arabes petebant a Juda dextram sibi dari*. Glossa: *Clarescente veritate, ac constantia sanctorum Prædicatorum, superati dextram sibi dari petunt, ita ut errores suos relinquentes, Catholica fidei unitatem appetant; seque confessoribus Christi associare desiderent*. Ipsi etiam sicut fideles milites ad Imperium ejus vadunt & veniunt; ei per omnia obediunt, sicut milites centuriones ad iussum ejus vadunt & veniunt. Zachariæ 9. *Circumdabo domum meam ex his qui militant mihi, euntes & revertentes*. Glossa: *Qui ad imperium meum huc & illuc discurrunt: quod competit Prædicatoribus. Vere amabiles & amandi a rege suo sunt milites tales, qui hostes debellant, & populos sibi subjugant, & ei per omnia obediunt. Si ergo principibus solet acceptum esse Officium bonorum militum (sicut dicitur de David, 1. Regum 29. quod erat acceptus in oculis Achis propter militiam suam) quantum credendum est, esse acceptam coram rege gloriæ tam fructuosam militationem Prædicatorum fuorum? Item qui volunt placere magnatibus, solent facere eis cenæcia de rebus quas multum diligunt, sicut de primis fructibus, vel piscibus nobilibus, & similibus. Illud autem quod Dominus summe diligit sunt animæ. Sapientiæ 11. *Domine qui amas animas. Quasi super omnia vero cenæcia mittunt ei prædicationem. Quis ergo possit dicere, quam accepta sit talis oblatio, & cum quanto gaudio recipiat eam? Ideo dicitur in Psalmo 59. Adducentur regi Virgines, scilicet, animæ per penitentiam innocentia restitutæ, post eam: proxima ejus afferentur in lætitia & exultatione: quia cum magno gaudio recipietur talis oblatio. Item quilibet Prædicator est quasi legatus missus a Deo, pro negotiis suis. Ephesiorum 6. *Pro quo legatione fungor*. Et 2. Corinthiorum 5. idem. Et ideo sicut multum acceptum est mittenti, quando legatus facit fideliter negotium suum: ita & Prædicator fideliter exercens officium suum, Dominum delectat. Proverbiorum 25. *Sicut frigus nivis in die messis (quod, scilicet, refrigerat calorem laborantium) ita legatus fidelis ei, qui misit illum, animam ejus requiescere facit*. Item prædicatores (Lucæ 5. & Esdræ 3.) dicuntur calores lignorum, & latomi, & cæmentarii, & similia. Ipsi enim sunt operarii, qui ædificant in cordibus humanis habitaculum Dei in Spiritu Sancto a Deo, secundum quod dicit ipse Dominus Proverbiorum 8. *Deliciae meæ esse cum filiis hominum*. Si ergo artifices qui ædificant pulchra palatia, adeo sunt accepti regibus pro opera sua, quod mittunt ad regiones longinquas propter eos habendos, sicut patet in legenda beati Thomæ Apostoli de rege Indorum, qui propter hoc præpositum suum longe**

longe mist: quis dubitet Dominum delectari in prædicationis opere; per quam ei tam admirabile habitaculum præparat Prædicator? Item super illud verbum Job 28. *Non calcaverunt eam filii institorum*, dicit Glossa: *Institores sunt Prædicatores, qui spirituale negotium gerunt: qui auditoribus, suis prædicationibus præbent, ut ab eis fidem, & opera recipiant*. Per istam autem negotiationem animæ lucrifunt, juxta illud. 1. Corinthiorum 9. *De plures lucrificerem, scilicet, per prædicationem, ut tangit Glossa.* Ad hanc negotiationem incitat Dominus Prædicatores, Lucæ 19. dicens: *Negotiamini dum venio*. Si autem tantum placet ei lucrum, quod gratulans sermo, qui quinque talenta lucratus fuit, dixit: *Euge serve bone & fidelis quia super pauca &c. usque ad Domini tui*; quantum ei placeret talis negotiatio animas preciosissimas sibi acquires? Item Prædicatores sunt ministri Dei, juxta illud Actuum 6. *Nos autem ministerio verbi instantes erimus*: inter varia autem ministeriorum Dei genera nullum est ita bene intelligens, sicut Prædicatorum, juxta illud Psalmi 63. *Annunciaverunt opera Dei & facta ejus intellexerunt*: Quod exponit Glossa, de Prædicatoribus. Inter vero conditiones, quæ ministerium reddunt acceptum, est ista præcipua, scilicet, ut bene intelligat quid sit faciendum; Proverbiorum 14. *Acceptus est regi minister intelligens*. Ex quo apparet quam acceptum sit hoc officium Deo. Colligitur ex jam dictis, quod prædicationis sancta accepta est Deo tanquam cantus dulcissimus, tanquam jucunda venatio, tanquam sacrificium suavissimum, tanquam strenua militia principum, tanquam oblatio encænii amabilis magnati, tanquam fidelis executio legationis mittenti, tanquam constructio nobilis palatii regis, tanquam servitium ministri intelligentis Domino: non autem solum sibi, sed assistentibus sibi in curia sua. Canticorum ultimo: *Quæ habitas in hortis, amici auscultant te, sic me audire vocem tuam*. Glossa: *Amici, idest, Angeli, & spiritus iustorum, qui cum Deo sunt.*

CAPUT IV.

Quanti lucri sit ipsi prædicatori.

Sequitur videre, quanti lucri sit istud officium ipsi Prædicatori. Circa quod est notandum, quod isti officio debentur necessaria vitæ presentis, sicut probat Apostolus. 1. Corinthiorum 9. multis modis, dicens in fine: *Ista & Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annunciant, de Evangelio vivere*. Non solum autem debentur Prædicatori hæc necessaria, sed nobilissimo modo debentur ei. Aliqua enim genera hominum oportet habere sollicitudinem de necessariis vitæ: istis autem dicitur. Mathæi 6. *Nolite solliciti esse, dicentes: quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? scit enim pater vester, quia his omnibus indigeris*. Alios etiam oportet laborare, ut in sudore vultus sui comedant panem suum: istis autem dicitur Mathæi eodem capite 6. *Respicite volatilia cæli, quod non ferunt, neque metunt, neque congregant in horrea*. Et iterum: *Considerate lilia*

lilia agri, quomodo crescunt, non laborant, neque nent. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est, sicut unum ex istis. Quasi dicat: si aves cibum, & lilia vestimentum habent sine labore: non debetis diffidere, cum idem faciat vobis Deus, qui plus estis apud Deum quam isti. Alii etiam licet sint solliciti, & laborem pro necessariis vitæ habeant; tamen frequenter sunt de his valde incerti: de Prædicatoribus vero dicit Gregorius Homilia xv. i. in Evangelia super illud verbum Lucæ 10. *Nolite portare sacculum, neque peram &c. Prædicatori tanta debet esse in Domino fiducia, ut presentis vitæ sumptus quamvis non provideat, tamen sibi hos non deesse certissime sciat: ne dum mens ejus occupatur ad temporalia, minus aliis provideat æterna*. Et notandum, quod ad probandum experimento veritatem hujusmodi, quod Prædicatoribus Dominus providet sine sollicitudine, sine labore de necessariis (quod difficile crederetur a multis) recessurus a mundo quæsit a discipulis, Lucæ 22. idem: *Quando misi vos (scilicet, ad prædicandam, ut dicit Glossa) sine sacculo, & pera, & sine calceamentis, nunquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt: Nihil*. Per quod multum ista veritas confirmatur. Præterea merito Prædicatores solent acquirere multa bona spiritualia: Proverbiorum 11. *Et qui inebriat, ipse quoque inebriabitur*. Glossa: *Qui inebriat auditores divino eloquio, ipse inebriabitur potu multiplicis muneris*. Et bene dicit, *multiplicis*: pro merito enim prædicationis datur augmentum interioris gratiæ. In eodem: *Anima quæ benedicit* (exterius prædicando interius per augmentum) *impinguabitur*. Item datur ablutio fordium, si forte contrahuntur per activam. Job 29. *Quando lavabam pedes meos butiro*. Glossa: *pedes Dei Prædicatores non sine culpa sunt, sed lavantur butiro, quasi pinguedine boni operis mundatur collectus pulvis*. Item intelligentia. Job. 38. *Quis dedit gallo intelligentiam?* Glossa: *Galli Prædicatores sunt*. Et post: *Ipsis (sanctis Prædicatoribus) quis nisi ego intelligentiam dedi?* Et bene hoc conveniens est, ut sicut gallo, eo quod gallus, datur quedam intelligentia: ita & Prædicatori, eo quod Prædicator, immo multo magis, datur intelligentia, quæ in prædicatione multum est necessaria. Item eloquentia. Unde Exodi 4. dum Moyses excusaret se impedimento linguæ, & loquendi: *Dixit Dominus. Quis fecit os hominis? Nonne ego? Perge igitur, & ego ero in ore tuo*. Ex quo apparet, ipsam apertionem oris ad Dei gratiam pertinere. Item dicendorum abundantia, Psalmus 80. *Dilata os tuum & implebo illud*, scilicet, quo prædicante, uxor Nicolstrati vidit juvenem venientem de Cælo, & librum ante eum tenentem: ex cujus sermone oratio ejus descendebat. Item virtutis effectus. Psalmus 67. *Dominus dabit verbum evangelizantibus virtute multa*. Prædicator enim os est Domini: & ideo decet, ut qui dat voci suæ vocem virtutis, prædicanti propter nomen suum, virtutem conferat in loquendo. Item præter hoc, sunt alia dona virtutum, quæ dator munerum Spiritus Sanctus dividit singulis Prædicatoribus, prout vult: aliis plus,

B

(a) Vide hoc exemplum apud Surium in Gestis S. Sebastiani ad diem xx. Januarii Tomo 1. Pag. 439.

aliis minus. Et ideo dicitur in Psalmo secundum litteram aliquam: *Dominus dabit verbum evangelizantibus virtute multa*. Et notandum, quod propter hoc Prædicatores dicuntur Cæli: quia sicut Cæli sunt ornati stellis, ita & ipsi sunt ornati virtutibus variis: Job 26. *Spiritus ejus ornavit Cælos*. Gregorius Homilia xxx. in Evangelia: *Ornamenta Cælorum sunt virtutes prædicantium. Quæ videlicet ornamenta Paulus enumerat dicens: Alii quidem per Spiritum Sanctum datur sermo sapientiæ, alii autem sermo scientiæ secundum eandem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alii gratia scintillatum in uno spiritu, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum*. Justum est autem, ut eis plures gratiæ conferantur quam aliis. Ipsi enim specialiter laborant pro corpore Ecclesiæ. Gratiæ vero quibuscumque conferantur, dantur non solum pro se, sed pro aliis. Unicusque autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem: Glossa: *Dona vero quæ ad meritum alicujus hominis dantur, singulariter dantur, ad utilitatem Ecclesiæ edificandæ*. Si ergo aliis dantur dona propter utilitatem Ecclesiæ, quanto plura debent dari his qui sunt ad hoc specialiter deputati? Ex his patet, quomodo ex prædicatione dona spiritualia plurima acquiruntur. Præterea ex prædicatione evenire solet excitari devotio populi, quæ quandoque prorumpit ad benedictionem Prædicatorum: Proverbiorum 11. *Qui abscondit frumenta (scilicet, prædicationis, secundum Glossam) maledicet in populis: benedictio autem super caput vendentium*. Exemplum Lucæ 11. illius mulieris, quæ loquente Domino ad turbas, prorumpit in benedictionem, dicens: *Beatus venter qui te portavit, & ubera quæ suxisti*. Quandoque prorumpit in orationem. Exemplum. Contigit, quendam virum valde nobilem deditum multis vanitatibus mundi, per quendam Prædicatorem reduci ad cogitationem Dei & sui; & dare operam ad salutem suam operandam. Cum autem infirmatus laboraret in extremis, memor beneficii, quod consequutus fuerat per illum Prædicatorem; elevanteque cor suum ad Dominum, dixit: Domine rogo te pro illo, per quem veni ad cognitionem tuam. Sic enim non est dubium, quod multi auditorum rogant devote pro Prædicatore, præcipue cum & ipsi occasione prædicationis hoc soleant petere frequenter in principio, & in fine sermonis, exemplo Apostoli ad Ephesios 6. & Colossenses 4. & Thessalonicenses 3. Et sperandum est multum de effectu talium orationum, quando plures sint orantes: quia ut dicitur auctoritas, vix possibile est, multorum orationes non exaudiri. Interdum etiam ista devotio facit multos sequi Prædicatorem, sicut visum est in diebus nostris frequenter: & habetur in Evangelii de Christo, quem sequebatur turba multa propter prædicationem, etiam in deserto: undique conveniebant ad eum. Item non solum facit sequi; sed etiam obsequi: Marci 15. *Sequebantur eum, & ministrabant ei*. Item hujusmodi devotio facit eos multum honorari: Ad Galatas 4. *Sicut Angelum Dei exceperitis me, sicut Christum Jesum*. Nec mirum, quia duplici honore habentur Prædicatores: maxime qui laborant in verbo & doctrina, ut habetur. 1. Ad Thimoteum 5. Item facit eos nominari: 1. Machabæorum 3. *Nominatus est Judas usque ad novissimum terræ: quia in omnem terram*

exivit

exivit sonus eorum, id est, sonus de eis secundum Glossam; quæ dicit: *Sonus, id est, fama prædicationis eorum*. Item quotquot, & quantumcumque proficiunt ex verbo Prædicatoris, debent recognoscere se ejus filios, juxta illud 1. Corinthiorum 4. *In Christo Jesu per Evangelium ego vos genui*. Felix ergo devotio, nec parvipendenda a Prædicatore: quæ ipsum facit frequenter benedici, pro eo a multis orari, quæ ipsum facit sequi, & ei obsequi: quæ ipsum honorari facit, & longe in bonum nominari, & tot & tantos se ejus filios in Christo profiteri. Porro Officium istud non solum est lucrativum. Prædicatori quantum ad statum præsentem; sed, quod melius est, ad futurum in gloria. Et hoc multipliciter. Primo, quia ex hoc metitur major certitudo salutis. Consequitur enim Dominus sic se habere ad hominem in operibus pietatis, sicut seipsum habet ad alium, juxta illud Lucæ 6. *Dimittite, & dimittite mihi, date & dabitur vobis*. Et ideo bonum argumentum est, quod Prædicator qui alios salvat, quamvis ministerio, quod ipse salvetur. Et ideo dicit per Prophetam Jeremiam 15. *Si converteris (scilicet, alios), convertam te*. Secundo quia meretur majus præmium substantiale: perspicuum enim est, quod charitas quæ facit eum non solum circa se, sed circa alios laborare, ex hoc plus & plus augetur in eo. Quia quidem augmentata, necessarium est, præmium substantiale augeri. Ideo dicitur Canticoorum ultimo: *Et ducuntur his qui custodiunt fructus ejus, scilicet, vineæ*: Glossa: *id est, Doctoribus: quia duplex præmium meretur qui se tuetur, & alios lucratur*. Tertio quia præter substantiale præmium habebit ad incrementum gloriæ multas alias materias gaudiorum: Ephesiorum 1. *Ut sciatis quæ sit supereminens magnitudo virtutis ejus in nos*. Glossa: *Quoddam incrementum gloriæ habebunt summi doctores, ultra illud quod omnes communiter habebunt*. Ex exponitur a Magistris hoc de gloria accidentali superaddenda substantiali. Quod si ista est de summis doctoribus (& hoc quia doctores), idem erit de omnibus doctoribus, licet secundum plus & minus. Habebit ergo quilibet Prædicator bonus hujusmodi incrementum, & multipliciter. Quod sic patet. Dicit Glossa super eodem verbo: *Inter alios erunt clarius fulgentes Apostoli*. Constat autem quod iste fulgor in illa gloria respondet fulguri, quem habuerunt in via, cum fuerunt lux mundi. Cum ergo quilibet Prædicator bonus fuerit quædam lux, juxta illud Psalmi 76. *Illuxerunt corruscationes tuæ orbi terræ*. Quod exponitur secundum Glossam de Prædicatoribus: *justum est, ut quilibet talis speciali fulgore resplendeat in patria*. Et ideo dicitur Danielis capite duodecimo: *Et qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stella in perpetuas æternitates*. Item majus est facere, & docere, quam solum facere: cum ergo præmium recipiat unusquisque secundum meritum suum, justum videtur, ut isti magnitudini in merendo in via, respondeat magnitudo remunerationis in patria. Et ideo non sine causa dicitur, Matthæi quinto: *Qui fecerit, & docuerit, hic magnus &c.* Sicut in curiis alii sunt minores, alii majores, quod est gloriæ: ita & in alia curia Prædicatores non erunt de minoribus, sed de majoribus. Item primæ Joannis tertio dicitur, ad gloriam electorum: *Cum apparuerit, similes erit erimus*. Si hoc ergo erit ad gloriam eorum, constat, quod quanto major erit similitudo:

tanto major surget ex hoc gloria. Prædicatores vero assimilantur ei in excellentissimo officio juris rationabilis, scilicet, prædicationis: propter quod dicunt magistri communiter, quod merentur aureolam: de qua habetur Exodus 25. in textu, & in Glossa: sicut virgines, & martyres, eo quod assimilantur ei, alii in excellentissimo actu concupiscibilis, alii in excellentissimo irascibilis. Item Prædicatoris est pugnare cum hoste antiquo: Apocalypsis 12. *Michael, & Angeli ejus cum Dracone*. Habet enim Michael Prædicatores, qui dicuntur Angeli, quia sunt sub eo in adiutorium suum contra diabolum, & exercitum ejus. Si ergo David qui pugnavit contra Goliath accessit ad tantam gloriam, ut de eo ad ejsdem laudem fierent cantiones, cum rediret de prælio, sicut habetur 1. Regum 18. quanta erit ergo gloria in patria alia Prædicatori revertenti, qui cum tanto hoste viriliter pugnavit? Item cedit ad gloriam cui libet in curia magna, cum aliis præponitur sive in sedendo, sive in aliis: Prædicator vero præponitur multis in illa cælesti curia: Lucæ 19. *Et tu esto supra decem Civitates*. Glossa: *Decem Civitates sunt anima per legem data ad gratiam Evangelii prævenientes; quibus tunc glorificandus præponitur, cum eis pecuniam verbi Dei digne commodat*. (a) Item solet ad magnam gloriam, & honorem cedere, cum aliquis intrat ad aulam regiam cum comitatu magno: Prædicator vero bonus non intrabit solus illuc, sed secum ducet quoscumque convertit. Sanctus Doctor Gregorius Papa Homilia 17. in Evangelia: *Ibi Petrus cum Judæa conversa, quam post se traxit; apparebit ibi Paulus, conversum, ut ita dixerim, totum mundum ducens; ibi Andreas post se Achajam; Joannes, Asiam; Thomas Indiam; ibi omnes Dominice gregis arietes, Deo post se subditum gregem trahent*. Item summi honoris est, cum aliquis in conspectu magnæ multitudinis, & magnorum coronatur, vel coronatus apparet: ibi vero Prædicator bonus coronabitur. Canticum 4. *Veni coronaberis de capite Amanæ, de vertice Sanir & Hermon*. Glossa: *Dum Prædicatores tales convertunt, crescit corona eorum, de eorum certamine*. Hinc est quod Paulus dicit ad Thessalonicenses 1. *Quæ est corona nostra, nonne vos ante Dominum?* Erit ergo gloria, sicut patet ex prædictis, bono Prædicatori ex splendore charitatis, ex magnitudine personæ, ex conformitate quam cum Christo habet, ex certamine quo cum diabolo configit, ex prælacione qua præfertur aliis, ex societate quam secum ducet, ex corona gloriosa quam habebit. Et sic liquet lucrum hujus Officii, & quoad præsentem statum, & quoad futurum. Quod confirmat Glossa: *Qui panem verbi Dei fideliter dispensat, & in præsentem, & in futuro benedicitur. Benedictio enim est bonorum collatio*.

CAPUT V.

Quantum sit utile specialiter hominibus.

Sequitur videre, quam utile sit illud officium hominibus. Circa quod est notandum, quod quamvis sit toti mundo necessarium (ut supra dictum est) tamen specialiter est utile omnibus hominibus, & tot modis, quot

(a) In Glossa legitur: *qui eis pecuniam digne Deo commendaverit* &

quot modis ipsum verbum Dei, quod per prædicationem sanctam proponitur, utile hominibus reperitur. Sciendum ergo, quod multi sunt, quorum spiritus sunt in corporibus suis, sicut mortui in speluncis. Sicut autem dominus in fine sua suscitabit corpora: ita & nunc virtute verbi sui vivificat spiritus mortuos. Unde Joannis 5. *Venit hora, & nunc est quando mortui audient vocem filii Dei: & qui audierint vivent*. Item sunt multi, qui non habent unde vivant spiritualiter; verbum autem Dei est quod sustentatur vita spiritualis. Unde Matthæi 4. *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit ex ore Dei*. Et id eo sicut pauperes non habentes de quo vivant, currunt ad elemosinas: ita hujusmodi pauperes debent currere ad verbum Dei de quo vivant, ut in spiritu recipiant illud. Item sunt multi qui cum magna diligentia querunt quotidie cibaria delectabilia: non est autem delectabilior cibus palato non infecto quam verbum Dei. Psalmus 118. *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo*. Item sunt multi qui propter simpliciter errant in multis: sed prædicatio per expositionem verbi Dei instruit eos. Psalmus 118. *Declavatio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat parvulis*. Item sunt multi nihil sentientes de spiritualibus, & ducunt vitam animale: sed verbum Dei facit eos transire ad vitam spiritualem. Joannis 6. *Verba, quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt*. Quod dicitur per effectum, quia ad spiritualem vitam ducunt. Item sunt multi qui in tenebris hujus sæculi nesciunt tenere rectam viam: sed verbum Dei, sicut lumen de nocte, ostendit eis viam rectam. Psalmus 118. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis*. Item sunt medicinalia quædam, quæ etsi valeant contra aliquas infirmitates, non tamen contra omnes: sed verbum Dei valet contra omnem infirmitatem spiritualem. Sapientie 14. *Omnipotens sermo tuus Domine, qui sanat omnia*. Item sunt quidam corde duriores quam saxa: sed verbum Dei frangit interdum duritiam. Hieremiæ 23. *Nonne verba mea quasi malleus conterens petras?* Item sunt quidam sicci ad pietatem, & compunctionem, & ad devotionem in Deum, juxta illud Psalmi 142. *Anima mea sicut terra sine aqua tibi: sed verbum Dei facit eos liquefcere*. Psalmus 147. *Emittet verbum suum, & liquefaciet ea*. Item sunt multi in quibus charitas refrigit: sed verbum Dei accendit eam. Hieremiæ 23. *Nonne verba mea quasi ignis?* qui, scilicet, accendit? Item sunt multi sicut mulier sterilis, qui nunquam concipiunt aliquid bonum propositum: sed verbum Dei facit eos concipere. Et ideo dicitur Lucæ octavo: *Semen est verbum Dei*: quia ad modum seminis est initium conceptionis. Item non solum facit concipere, sed & fructum facere. Isaïæ 55. *Quemadmodum imber, & nix descendit, & inebriat terram, & infundit eam, & geminare eam facit: sic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo*. Item quidam sunt ut vina, quæ propter debilitatem suam non inebriant: sed verbum Dei sicut vinum forte inebriat, ut patet in Sanctis, qui sic inebriati omnia præsentia tradebant oblivioni, & tracti, verberati non videbantur sentire. Hieremiæ 23. *Factus sum sicut vir ebrius, & quasi homo madidus a vino a facie Domini, & a facie verborum sanctorum ejus*. Item sunt multi quorum spiritus sunt adeo incarnati, quod vix possunt a carnalitate dividi: sed verbum Dei facit hanc divisionem. Ad Hebræos

bræos 4. *Vivus est enim sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio accipiti, & pertingens usque ad divisionem animæ, ac spiritus: idest animalitatis.* Item multum indigent multi adjuvatorum Dei contra tentationem diaboli: sicut verbum Dei est gladius quo se homo potest defendere ab illis, ficut patet in Domino, qui per verba sacra, Matthæi 4. se defendebat a tentatione. Et ad Ephesios 6. *Et gladium spiritus quod est verbum Dei.* Item verbum Dei est sicut imagma forte, cujus virtute lavantur sordes contractæ in pannis. Joannis 15. *Vos mundi estis propter sermonem quem loquutus sum vobis.* Exemplum de calatho immundo, qui immersus in aqua, mundior efficitur, licet nihil de aqua retineat, sicut habetur in vitis Patrum. Item multi sunt longe a statu sanctorum; sed verbum Dei sanctos facit eos. Joannis 17. *Pater sanctifica eos in veritate: sermo tuus veritas est.* Item gratia summe necessaria est hominibus in vita ista: confertur autem virtute divini verbi, sicut patet in primitiva Ecclesia. Proverbiorum 13. *Doctrina bona dabit gratiam.* Item sunt multi in mortis animæ periculo propter gravem infirmitatem: sed verbo Dei liberantur. Psalmus 106. *Misit verbum suum, & sanavit eos; & eripuit eos de interitionibus eorum.* Item sicut verbo medici salvantur corpora, ita verbo Dei salvantur animæ. Jacobi 1. *In mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest salvare animas vestras.* Non solum autem istos effectus utiles hominibus habet verbum divinum, vel Dei, sed & multos alios: propter quod dicitur Ecclesiasticis 8. *Sermo illius potestate plenus est.* Quod dicitur propter multiplices effectus, quos habet, sicut lapis pretiosus valens ad multa.

CAPUT VI.

Quam difficile sit ad bene faciendam.

Sequitur de difficultate hujus officii: circa quod notandum est, quod valde difficile est bene facere officium istud: quod patet ex tribus. Primo ex paucitate bonorum Prædicatorum. In primitiva Ecclesia: pauci Prædicatores adeo fuerunt boni, quod totum mundum converterunt, nunc autem innumerabiles; & tamen parum proficiunt. Quare autem est hoc, nisi quia illi boni Prædicatores fuerunt, isti vero non sic? Signum autem difficultatis artis alicujus est, cum multi sunt artifices illius artis, pauci vero boni. Secundo ex conatu multorum ad istud officium: sunt enim & fuerunt multi magni in litteraturis multis, qui quamvis apposuerunt diligentiam multam, & conati sunt pro viribus ad habendam gratiam prædicandi, tamen ad hoc pervenire non potuerunt. Signum autem difficultatis est, cum aliquis, & si aliquantulum idoneus, non potest illam addicere. Tertio ex modo acquirendi: aliæ enim artes acquiruntur per usuationem & suam factionem ex frequenti agere: fabricando enim fabri finus; & citharizando citharistæ finus, secundum Philosophum: gratia vero prædicandi ex dono Dei speciali habetur. Unde Ecclesiasticis 10. *In manu Dei potestas hominis: idest, prædicatoris, secundum Glossam: Quod ideo dicitur: quia ex dono Dei est quod homo habeat prædicationem:* quæ autem homo

ex opere suo non potest, sed aliunde, oportet venire difficilius. Porro causæ, quare difficile est hoc officium ad bene faciendum, sunt tres. Una est ex parte magistri: aliarum enim artium plures inveniuntur magistri, & qui de facili possunt haberi: hujus vero artis unicus est magister, cujus copiam pauci habent, scilicet Spiritus Sanctus. Unde Dominus noluit, quod illi egregii Prædicatores prædicarent, quousque venisset Spiritus Sanctus, qui eos doceret omnia: *Postquam autem venit in eos, ceperunt loqui, prout Spiritus Sanctus dabat eloquii illis:* Actuum 2. Alia est ex parte instrumenti: prædicatio enim exercetur per linguam, quæ facillimè errat, nisi a domino dirigatur: juxta illud Proverbiorum 16. *Domini est gubernare linguam.* Sicut ergo difficilius est facere aliquid opus bene cum manu sinistra, quæ de facili errat, quam cum dextra, quæ non ita de facili errat: ita difficile est bene facere officium prædicationis, quia fit per linguam, quæ de facili errat inter omnia membra. Alia est ex parte eorum, quæ sunt necessaria ad hoc officium laudabiliter faciendum. Sunt enim quamplurima, ut patet in supradicto capite: omnis autem ars tanto difficilius bene fit, quanto plura requiruntur ad eam faciendam. Sicut difficilius est facere picturam, in qua plures varietates colorum requiruntur, quam picturam, in qua pauci requiruntur colores, ideo quia quamplurima requiruntur ad istud officium, accidit in eo difficultas. Deinde notandum, quod quia non est laus multa in faciendo aliquid officium, vel aliquid bonum, nisi bene fiat: propter quod dicitur Isaia 1. *Discite benefacere, & difficultas sit in bene faciendo officium prædicationis: circa difficultia vero oporteat laborare: apponenda est multa cura ipsi Prædicatori, ut quantum in se fuerit, istud officium bene & gratiose valeat exercere.* Sunt autem tria, quæ ad hoc specialiter valent. Primum est diligens studium. Secundum est consideratio modi aliorum Prædicatorum. Tertium est oratio ad Deum. Circa primum notandum est, quod licet prædicationis gratia specialiter habeatur ex dono Dei; tamen sapiens Prædicator debet facere quod in se est, diligenter studendo circa prædicationem faciendam, ut laudabiliter fiat. Unde Apocalypsis 8. *Septem Angeli, qui habebant septem tubas, præparaverunt se, ut tuba canerent.* Glossa: *Idest universi Prædicatores Apostolos imitantes.* Et alia Glossa in Euangelia, in illud quod dicitur: *Nolite cogitare, quomodo aut quid loquamini.* Sed Apostoli in prædicatione fuerunt privilegiati: tamen iid, qui non sunt privilegiati ita, conceditur præmeditari. Unde Hieronymus super Ezechielem 3. capitulo super illud: *Comede volumen: Sermones Dei corde sunt comedendi, & diligentius attendendi, & sic ad populum proferendi.* Sed sunt quidam Prædicatores, qui cum student ad prædicandum, interdum applicant studium suum circa subtilia, volentes plectere & texere subtilia: interdum circa nova, more Atheniensium, vacantes ad dicendum nova: interdum circa sophismata, linguam suam volentes magnificare. Sed boni Prædicatoris est magis studere circa utilia, fervorem excitantia, & recurrendo & considerando respicere quicquid minus utile repererit, & solum utilia reservare: exemplo Apostoli qui dicit Actuum 20. *Vos scitis a prima die, qua ingressus sum in Asiam, quomodo nihil subtraxerim uti-*

utilium, quominus annuntiarem vobis. Sunt alii qui student ad dicendum multa: multiplicantes, modo membra sermonum, modo distinctiones, modo authoritates, modo rationes, modo exempla, modo verba idem significantia, modo eadem multoties repetentes, modo proluxa prothema facientes, modo idem verbum multipliciter exponentes: quæ valde vitiosa sunt in sermonibus. Sicut enim pluvia mediocris facit ad fructum terræ, sic nimia suffocet. Et sicut cibus mediocris confert sanitatem stomacho: sic nimius subvertit stomachum. Et sicut brevitatis officii divini facit ad devotionem, ita nimia proluxitas inducit soporem. Sic ergo prædicatione quæ succincta est, prolixitate redditur inutilis. Et ideo prudens Prædicator & bonus debet studere, non ut dicat multa: sed ut dicat quæ dicit sub mensura mediocri. Et cum invenerit se nimia cogitasse, debet sic refecare minus utilia: ut det tritici mensuram famelico: non totum frumentum, quod potest habere, prout dicitur de bono dispensatore Lucæ 12. Stant alii qui ad perficiendum quod dicunt, utuntur quandoque solis rationibus, quandoque solis exemplis, quandoque solis autoritatibus: sed melius est uti quolibet istorum ad aliquod persuadendum, ut quod non movet unum, moveat alium, quia multi sunt qui plus moventur ab uno quam ab alio. Et cum ista tria concurrunt circa idem, fit funiculus triplex, ligatus cum hamo prædicationis, qui difficile rumpitur a pisce quocunque. Ex his igitur colligitur, quod bonus Prædicator, cum studet ad prædicandum, primo debet studere circa illud quod diciturus est, ut sit utile, sicut qui invitat aliquos, debet cogitare, quod illud quod facit parare, sit bonum. Secundo ut de utilibus etiam præparet moderate: nec enim quicquid invenitur in macello, præparari solet hospitiibus, quantumcumque delectis, sed de melioribus aliqua moderate. Tertio, ut illud quod diciturus est, persuadeat efficaciter, sicut & cibi parari solent delicate, ut libentius sumantur, & melius incorporentur. Præterea sunt aliqui, qui student multum ad proponendum thema aliquod extraneum, sicut fecit quidam, qui prædicaturus de Apostolis Petro & Paulo, proposuit illud Numerorum 3. *Filii Merari: Moboli, & Masi.* Solet autem accedere frequenter, quod hujusmodi themata extranea non possunt aptari nisi cum magna & incongrua extorhone sententiæ, & ideo potius inducunt derisionem quam ædificationem. Alii vero tantum intendunt ad proponendum thema pro præsentis die conveniens, quod neglecta interdum utilitate propter hujusmodi proprietatem, talia proponunt themata, quod in ipsis parum aut nihil utile auditoribus continetur. Hujusmodi autem homines potius dicendi sunt Cantores Ecclesiastici quam Prædicatores Christi. Cantorum enim Ecclesiæ est, cantare de proprietate temporis, vel festi: non habito respectu ad sententiam eorum quæ cantant, utrum conferat auditoribus, vel non. Alii vero thema aliquod proponunt ita breve, quod in eo non continetur aliquid, nisi de unica materia: similes illis, qui hospitiibus non dant nisi unum ferculum. Alii vero thema proponunt in quo multa continentur: sed sunt illorum aliqua minus utilia, & nihilominus de qualibet particula ibi notata, sive fit utilitatem continens, sive non, faciunt sermonem longum: similes illi, qui volens facere cibum de bove, facit unum ferculum de

de carnibus, aliud de pelle, aliud de unguibus, & sic de qualibet parte bovis: Quod non est coqui prudentis, immo ipsius est relictis partibus minus bonis, solum de melioribus partibus bovis cibum præparare. Alii sunt, qui thema proponunt, in quo multa utilia continentur, sed tantum quandoque demorantur circa primum, vel duo prima, quod de aliis proficere nihil possunt: cujus contrarium fit a viris curialibus. Dant enim de multis, sed parum de quolibet: & talis comestio magis ab hominibus acceptatur. Relictis ergo prædictis abusionibus circa thema proponendum, tale thema est diligenti studio eligendum, quod evidenter proposito conveniat, & utilitatem convenientem auditoribus contineat, nec unicum, sed multiplicem: & si quid forte minus utile continet, illius prosecutioni parum aut nihil intendatur. Præterea sunt quidam, qui licet non babeant sufficientiam competentem, ad faciendum de ingenio suo sermones laudabiles, tamen non dignantur in illis studere, quæ dicta sunt ab aliis, sed solum volunt ea, quæ ipsi adveniunt. Et isti sunt similes illis, qui nolunt ministrare panem, nisi quem ipsi confecerunt: quamvis non sint boni pastores: cujus contrarium invenitur in Evangelio Matthæi 14. Nam ibi præcepit Dominus per manus discipulorum ministrari panem, non quem ipsi confecerunt, sed per alios jam confectum. Nota: Audivi quod Innocentius Papa, (a) sub quo celebratum est Concilium Lateranense, vir magnæ litteraturæ: cum semel prædicasset in festo magno, habuit juxta se quandam tenentem Homiliam Gregorii de festo illo: & verbo ad verbum dicebat in vulgari, quod scriptum erat ibi in Latino: quærens, cum non recordabatur, ab illo qui illum tenebat, sequentia. Cum autem post sermonem quæreretur ab eo, quare sic fecisset, cum sufficiens esset ad alia multa dicenda, respondit, quod hoc faceret ad reprehensionem illorum, qui dicta ab aliis dicere (b) dedignantur. Alii sunt, qui in intellectu & ingenio quem habent, confidentes, neglectis Sanctorum expositionibus in Sacris Scripturis, suis expositionibus innotantur, secundum illud Hieronymi in Epistola 53. ad Paulinum Capite VII. (c) *Dedignantur scire quid Propheta, quid Apostoli senserint: sed ad sensum suum incongrua aptant vestimenta, & ad voluntatem suam trahunt scripturam repugnantem.* Isti sunt similes quibusdam, qui auscultantes campanas, putant eas dicere quod cogitant in corde suo. Hieronymus ibidem: *Quicquid dixerint, hoc legem Dei*

- (a) Fuit is Innocentius III. qui Concilium Oecumenicum Lateranense IV. celebravit anno MCCXV. Consuevit aliquis jam olim Episcopos ut suas pronuntiare, aliorum Homilias discrete ostendit eruditus Bernardinus Ferrarius, De ritu sacrarum Ecclesie veteris concionum, Lib. 2. cap. 14. ubi varia exempla de ea re offert. Certe S. Cyrillus Alexandrinum, qui floruit IV. Christi Seculo, multas Græciæ totius Episcopis scripsisse Homilias testatur Gennadius in Libro, De illustribus Ecclesie Scripioribus, cap. 57. Cyrillus, inquit, Alexandrinæ Ecclesie Episcopus Homilias composuit plurimas, quæ ad declinandam a Græcis Episcopis memoria commendantur.
- (b) Queritur & de eo Chrysostomus initio lib. v. De Sacerdotio, quod veluti fures habeantur Concionatores, qui partem aliquam eorum, quæ ab aliis elaborata sunt, suis concionibus interferunt: potissimum autem de eo dolet, quod nec ipsis licet propriis suis inventis assidue uti.
- (c) In contextu Hieronymi legitur: *Quasi grande sit, & non vitiosissimum docendi genus depravare sententias, & ad voluntatem &c.*

Dei putant. Alii sunt, qui magis student circa verborum ornamentum, quam circa sententias dicendas: similes illis qui magis curant de pulchritudine scutellæ, in qua ministrant cibaria, quam de ipsis cibis. Unde Augustinus in libro Confessionum 5. capite 6. Didicerant (a) sapientiam & sultitiam esse: sicut sunt cibi utiles & inutiles: verbis autem ornatis & inornatis, sicut vasis urbanis & inurbanis utroque cibos posse ministrari. Istis ergo tribus viis circa ista tria exclusis, debet prudens Prædicator circa aliorum dicta studere in Sacris Scripturis plus Sanctorum expositionibus quam suis inniti, & in ipsis dicendis plus sententias bonas, quam verba amare. Circa secundum notandum, quod artes, quæ consistunt in operando, melius addiscuntur ostensione exempli, quam doctrina verbi. Nunquam enim bene possit aliquis in eis solis edoceri verbis, sicut edocetur visu imitationis alterius. Et ideo multum confert ad addiscendum artem prædicandi, cum considerantur modi, & varietates Prædicatorum bonorum, & etiam aliorum: ut hæc intuens, quod in aliquo irreprehensibile viderit, conetur imitari. Hinc est quod Judicum 7. Gedeon, qui est figura boni Prædicatoris, dicit: *Quod me facere videritis, facite*. Circa tertium notandum, quod quia conatus humanus ad nihilum est efficax sine Dei adjutorio, Prædicator super omnia recurrere debet ad orationem, ut detur ei sermo efficax ad auditorum salutem. Unde Augustinus de Doctrina Christiana libro 4. capite 30. *Si Regina Hester pro suæ gentis temporali salute locutura apud Regem oravit, ut in os ejus sermonem congruum Dominus daret: quanto magis orare debet ut tale munus accipiat, qui pro æterna hominum salute in verbo & doctrina laborat?* Ex prædictis colligitur, quod tria sunt signa quæ ostendunt officium prædicationis esse difficile. Item quod tres sunt causæ, quare est difficile. Item patent tria quæ desiderantur in Prædicatoro propter hujusmodi facultatem. His prædictis conditionibus de officio prædicationis notatis, patet quantum differt istud officium ab aliis quibusdam. Alia enim quædam sunt vilia: sed istud excellentissimum. Alia quædam sunt modicum necessaria: sed istud est necessarium toti mundo. Alia quædam sunt quæ Deo displicent, vel parum placent: sed istud est Deo acceptum. Alia quædam sunt, in quibus parum lucrantur illa exercentes: sed istud maximum adducit suo executori lucrum. Alia quædam sunt quæ parum conferunt hominibus: istud vero quamplurimas confert eis utilitates. Denique cum sint alia quædam facilia: istud (nec mirum, cum sit tantum) non sine magna difficultate potest exerceri laudabiliter: sed ad illud exercendum laudabiliter, difficultates occurrunt.

DE

(a) Verba Augustini in laudato Confessionum loco hæc sunt: *Nam ergo ab te didiceram, nec eo debere videri aliquid verum dici, quia eloquentem dicitur, nec eo fulsum, quia in compositis sonant signa laborum; rursum nec ideo verum, quia impolite enunciat; nec ideo falsum, quia splendidus sermo est: sed perinde esse sapientiam & sultitiam, sicut sunt cibi &c.*

DE IIS QUÆ SUNT NECESSARIA PRÆDICATORI,

PARS II.

CAPUT VII.

De Vita Prædicatoris.

Equitur de iis quæ sunt necessaria Prædicatori: horum autem quædam sunt necessaria prædicatori quoad vitam, quædam quoad scientiam, quædam quoad loquendam, quædam quoad meritum, quædam quoad personam, quædam quoad rationes figurarum. Circa primum notandum est, quod omni Prædicatori necessaria est vita bona. Gregorius: *Qui verbum Dei loquitur, prius videat, qualiter vivat*. Sunt autem quæ pertinent ad bonam vitam: quæ sunt Prædicatori necessaria. Unum est, conscientia sancta. Pertinet enim ad eum loqui fiducialiter: quod aufert conscientia mala. Gregorius: *Suberabit doctrina quis fiduciam, cum conscientia præpedit linguam*. Aliud est vitæ irreprehensibilitas. Quomodo enim alios valebit reprehendere, qui reprehensibilis extitit? Ideo dicitur ad Philippenfes 2. *Sine reprehensioibus in medio nationis præva & perversa, verbum vitæ continentes*: vos scilicet, qui continetis verbum vitæ. Aliud est vitæ austeritas, sicut fuit in Joanne prædicatoro penitentiae. 1. ad Corinthios 9. *Castigo corpus meum, & in servitatem illud redigo: ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar*. Aliud est vitæ excellentia. Sicut enim prædicans in alto stat: ita debet esse in alto statu vitæ. Isaia 40. *Super montem excelsum ascende tu qui evangelizas Sion*. Aliud est vitæ luciditas. Non enim sufficit Prædicatori ducere bonam vitam, sed debet sic lucere lux ejus coram hominibus, ut non solum verbo, sed & opere prædicet: ad Philippenfes 2. *Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo, verbum vitæ continentes*: vos scilicet, qui continetis verbum vitæ. Aliud est concordia actionum cum verbo. Hieronymus in Epistola 52. ad Nepotianum cap. 7. *Non confundant opera tua sermonem tuum; ne, cum loqueris in Ecclesia, tacitis quilibet respondeat: cur ergo quæ dicis, ipse non facis?* Aliud est fama odorifera, ut fit cum Apostolo Christi bonus odor attrahens alios. 1. Machabeorum 3. *Nominatus est Judas usque ad novissimum terræ*. Quod exponitur, secundum Glossam, de Prædicatoro.

CAPUT VIII.

De scientia Prædicatoris.

Circa scientiam Prædicatoris notandum est, quod ad Prædicatorum pertinet habere scientiam, cum habeat alios docere. Et ideo dicitur de quibusdam, 1. ad Timotheum 1. in eorum reprehensionem:

Volentes esse legis Doctores; non intelligentes quæ loquuntur, nec de quibus affirmant. Multiplex autem est scientia, quæ eis est necessaria. Una est scientia sanctorum Scripturarum. Cum enim omnis prædicatio debeat fieri de sacris Scripturis, juxta illud Psalmi 103. *De medio petrarum*, idest, duorum Testamentorum, *dabunt voces*: & hoc non possint facere Prædicatores nisi habeant eorum scientiam, necessaria est eis hujusmodi scientia. Et ideo Dominus licet vocaverit simplices ad Officium prædicationis: tamen dedit eis scientiam Scripturarum sanctorum, ut patet ex eorum scriptis: in quibus auctoritates veteris testamenti frequenter allegant. Hieronymus: *Quid quid aliis exercitatio & quotidiana in lege Dei meditatio tribuere solet, hoc illis Spiritus sanctus suggerebat, & erant, juxta quod scriptum, docibiles Dei.* Alia est scientia creaturarum. Effudit enim Deus sapientiam suam super omnia opera sua: propter quod beatus Antonius dixit, creaturas esse librum. Et ex isto libro, qui sciunt ibi bene legere, eliciunt multa, quæ multum valent ad edificationem. Hac autem scientia utens Dominus, Matthæi 6. in prædicatione dicebat: *Considerate volatilia Cæli.* Et iterum: *Considerate lilia agri.* Alia est scientia historiarum: sunt enim multæ, non solum apud fideles, sed etiam apud infideles: quæ interdum multum valent in prædicatione ad edificationem: unde & Dominus his utens dicit Lucæ 11. contra indevotos ad verbum Dei: *Regina aursi surget in judicio cum viris generationis hujus, & condemnabit eos, quia venit a finibus terræ audire sapientiam Salomonis, & ecce plusquam Salomon hic.* Item contra imponentes ibidem dicebat: *Viri Ninivite &c.* Alia est scientia mandatorum Ecclesiæ; quia circa horum multa instruendi sunt homines. Actuum 15. *Perambulavit Paulus Syriam & Ciliciam confirmans Ecclesiam: præcipiens custodire præcepta Apostolorum.* Alia est scientia Mysteriorum Ecclesiæ, de qua dicit Apostolus: *Et si noverim mysteria omnia.* Plena est enim Ecclesia figuris mysticis, quæ expositæ conferunt multum ad edificationem, & ideo expedit Prædicatori ista scire. Et ideo Ecclesiastici 15. *In medio Ecclesiæ aperuit os ejus, idest, Prædicatoris, & adimplevit illum dominus Spiritu sapientiæ & intellectus.* Spiritus quidem intellectus dicitur, quo intelliguntur, quæ sub figuris latent intus: quia intelligere est quasi intus legere. Alia est scientia experimentalis. *Qui enim multa sunt experti circa statum animarum, plura possunt loqui de pertinentibus ad eas.* Ecclesiastici 34. *Vir in multis expertus cogitabit multa: & qui multa didicit, exarrabit intellectum.* Alia est scientia discretionis. Hæc est enim quæ docet, quibus non est prædicandum verbum Dei, quia nec canibus, nec porcis; sed quibus est prædicandum. Item quando est prædicandum, & quomodo: quia tempus tacendi, tempus loquendi. Item quid, cui, sicut docet Gregorius in Pastoralibus, ponens circa hæc 36. varietates. Item ponit modum circa prolixitatem, & circa clamorem, & circa gestus inhonestos, & circa inordinationem dicendorum: & alia hujusmodi, quæ in prædicatione minus bene fiunt. Et ideo Prædicatori competit discretio. Gregorius in illud: *Planta pedis eorum planta pedis vituli*, ait: (a) *In sanctis Prædicatoribus planta pedis est vituli, scilicet, mature incedens & fortis & divisa,*

(a) Vide Gregorii Homiliam 3, in Ezechielem, in qua extat ea sententia.

quia unusquisque Prædicator & venerationem habet in maturitate, & fortitudinem in opere, & divisionem ungula in discretionem. Denique scientia, Spiritus Sancti; & hæc est, quæ fuit in primitivis Apostolis, quæ eos docuit omnia, & secundum ejus doctrinam loquebantur, Actuum 2. *Loquebantur variis linguis Apostoli, prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis.* Et felix qui hæc scientiam potest habere: hæc est enim, quæ supplet imperfectionem omnium aliarum.

C A P U T IX.

De loquela Prædicatoris.

Circa loquelam ejus notandum est, quod debet habere competentem eloquentiam; ne ex linguæ impedimento fiat inintelligibilis. Unde cum Moyses excusaret se de linguæ impedimento, datus est ei Aaron, vir eloquens, ad loquendum pro eo Populo. Unde Exodi 4. dixit Deus ad illum: *Aaron frater tuus Levites scio quod eloquens sit &c. usque tu autem eris ei in his, quæ ad Deum pertinent.* Item copiam verborum. Si enim, propter prædicationem primitivis Prædicatoribus data sunt genera linguarum, ut abundarent verbis ad omnes, quam incedens est, cum Prædicator habet interdum defectum in verbis, vel propter defectum memoriæ, vel propter defectum latinæ, vel propter defectum vulgaris loquutionis, & hujusmodi? Et ideo dicitur e diverso, Apocalypsis 1. *Et vox ejus, scilicet, Christi, tanquam vox aquarum multarum:* quia Prædicator, qui est vox Christi, debet abundare in verbis. Item sonoritatem in voce. Multum enim perit de fructu sermonis, cum Prædicator propter vocis debilitatem non potest clare audiri. Ideo frequenter in Scriptura sacra vox Prædicatoris voci tubæ comparatur, quia potenter debet resonare, & clare ad modum tubæ. Osee 8. *In gutture tuo sit tuba:* quod dicitur Prædicatori. Item facilem modum loquendi; ut lucide intelligatur. Quia, sicut dicit Augustinus de doctrina Christiana, qui vix intelliguntur, vel raro, si necessitas urget, vel nunquam mittendi sunt. Ideo ad innuendum hoc dicitur Proverbiorum 1. *Doctrina prudentis facilis est.* Item mediocritatem in pronunciando, ut non nimis celeriter, nec nimis morose pronunciet. Præcipit enim obruit intellectum, morositas generat fastidium. Ideo dicit Seneca in Epistola 40. *Philosophi pronuntiatio, sicut & vita, debet esse composita. Nihil ordinatum est, quod præcipitur & properat.* Si autem hoc in Philosopho propter mundanam laudem requiritur, quanto magis in Prædicatore propter animarum utilitatem? Item debet habere loquelam sinceram. Unde Horatius

*Quicquid præcipies, esto brevis, ut cito dicta
Percipiant animi dociles, teneantque fideles.*

Et ideo dicitur Canticum 4. *Sicut vitæ coccinea labia tua:* quod exponit Glossa de Prædicatoribus, qui sunt labia Ecclesiæ. Sicut igitur vitæ restringit superfluitatem capillorum, ita & labia ista cavere debent a superflua-

prolixitate verborum. Item simplicitatem sine curiositate ornatus rethorici. Augustinus de Doctrina Christiana lib. 4. cap. 20. *Evadendum est ne dum numerus additur, pondus detrahatur*. Et vocat hic numerum, proportionem syllabarum, & metros, & colores rethoricos. Quid autem mirum si hæc dicunt Sancti, cum hæc sentiant Philosophi. Seneca in Epistola 40. *Oratio quæ veritati dat operam, in composita debet esse & simplex*. Aliæ artes ad ingenium pertinent, hæc ad negotium cum agitur. Non querit æger medicum eloquentem, sed illum qui sanare potest, apte de his quæ facienda sunt disserat. Hoc tale est, quale si peritus gubernator & formosus sit. Item prudentia in loquendo, diversa diversis. Gregorius in regestro. lib. 7. epistola 111. *Lingua nostra bonis sonitus sit, pravus aculeus, timidus retundat, & iratos mitiget, pigros exacuatur, desideria hortatu succendat, refugientibus suadeat, asperis blandiatur, desperatos consoletur*. Et hoc est quod dicit Isaias 50. *Domini dedit mihi linguam eruditam*. Item quia omnia ista parum profunt sine gratia laborium, juxta illud Ecclesiastici 20. *Homo acharis quasi fabula vana*, super omnia necessaria est gratia Prædicatori in loquendo, quæ omnia condit, juxta illud, quod dicitur de summo Prædicatore in Psalmo 44. *Diffusa est gratia in labiis tuis*.

CAPUT X.

De ejus merito.

Circa meritum Prædicatoris notandum, quod ultra meritum Prædicatoris bonorum operum, multum accrescit Prædicatori ad meritum ex prædicationis opere: dummodo illud laudabiliter faciat, juxta illud Matthæi 5. *Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno Cælorum*. Sed sunt multi, qui meritum illud aut annihilant, aut minuunt. Unum est quando aliquis prædicat sine auctoritate. Ad Romanos 10. *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* Aliud est, quando prædicans est in notorio crimine. Psalmus 49. *Peccatori autem dixit Deus: quare tu enarras justitiam meam, & assumis testamentum meum per os tuum?* Quod intelligitur de notorio peccatore. Aliud est, quando in prædicatione declinat a veritate, quacumque de causa: sicut faciebant illi, de quibus dicitur Ezechielis 13. *Violabant me* (qui, scilicet, sum veritas) *ad populum meum propter pugillum hordei & fragmen panis: ut interficerent animas, quæ non moriantur, & vivificarent animas, quæ non vivunt: mentientes populo meo credenti mendaciis*. Augustinus de Doctrina Christiana lib. 3. cap. 11. *Minus intelligantur, minus placeant, minus moveant, vera tamen dicantur & justa*. Aliud est, quando Prædicator non facit quod dicit, ut concordet opus cum voce. Glossa super illud Proverbiorum 3. *Circumdæ eas gutturi tuo*. Quod ad bene vivendum intelligit. Et ideo dicitur ad Romanos 20. *Qui ergo alium doces, te ipsum non doces? Qui prædicas non furandum, furaris?* Aliud est, quando fructus temporalis præfertur spirituali, contra Apostoli formam, qui non querebat datum, sed fructum, Philippensium 4.

Nec

Nec querebat bona illorum, quibus prædicabat, sed ipsos. 2. Corinthiorum 12. Gregorius autem in moralibus lib. 19. cap. 10. *A bonis Prædicatoribus non causa victus prædicatio impenditur, sed causa prædicationis victus accipitur: & quoties prædicantibus auditoribus necessaria conferuntur, non solum de rebus munere, sed de conferentiam gaudent mercede*. Aliud est, quando non ea quæ Dei sunt, sed quæ sua querit Prædicator, videlicet, nomen vel gloriam, contra formam Apostoli 2. Corinthiorum 4. *Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Jesum Christum Dominum nostrum*. Gregorius super Ezechielem: *De prædicationis labore laudem transitoriam quærere, quid est aliud, quam rem magnam vili pretio venundare?* Aliud est, quando in depressione aliorum Christus prædicatur, & non ex bona voluntate, Philippensium 1. *Quidam quidem & propter invidiam & contentionem, quidam autem propter bonam voluntatem Christum prædicant*. Aliud est quando Prædicator per asperum modum loquendi scandalizat. Proverbiorum 15. *Lingua placabilis lignum vitæ* (quia, scilicet fert fructum bonum): *quæ autem immoderata est, conteret spiritum, scilicet, auditorum*. Aliud est, quando per indiscretionem sic invehitur Prædicator contra unum vitium, quod dat occasionem alterius. Gregorius in Pastoralis parte 3. *E diverso (a) sic prædicetur superbis humilitas, ut tamen timidus non augeatur metus: sic timidus infundatur auctoritas, ut tamen superbis non augeatur effrenatio; sic otiosus prædicetur sollicitudo operis, ut tamen inquietis immoderate non augeatur licentia actionis; sic lenis accendatur ad zelum, ut tamen iracundus non augeatur ad incendium; sic magnatibus persuadetur distribuendi largitas, ut tamen prodigis frena non laxentur: sic prodigis prædicetur liberalitas, ut tamen magnatibus peritura rerum custodia non augeatur; sic incontinentibus laudetur conjugium, ut tamen jam continentes non revocentur ad luxuriam; sic incontinentibus laudetur virginitas corporis, ut tamen in conjugibus despecta non sit jucunditas carnis; sic prædicanda sunt bona summa, ne ex latere jubeantur & mala: sic laudanda sunt bona summa, ne despiciantur ultima; sic nutrienda sunt ultima, ne dum creduntur sufficere, nequaquam tendatur ad summa*. Aliud est quando Prædicatorem non præcedunt signa penitentiæ. Hieronymus super Michæam cap. 2. (b) *Au non confusiores corporibus? & jejuniorum doctrinam rubenti vita, tumentique ore profferre? Si in Apostolorum loco sumus, non solum sermonem eorum imitemur, sed & conversationem quoque & abstinentiam*. Aliud est, cum ad prædicationem non movet charitas, 1. Corinthiorum 13. *Si linguis hominum loquar & Angelorum &c. quod, scilicet, aliis prodest, sed seipsum consumit*. Ut ergo prædicatio non solum proficit auditoribus, sed & ipsi Prædicatori sit meritoria, cavendum est Prædicatori, ne sine auctoritate prædicet, & non sit in crimine notorio, & ne declinet a veritate, & ne discordet actio sua a voce, & ne temporalia plusquam spiritualia, & non querat quæ sua sunt, sed quæ Dei

(a) Variant aliquantum hæc verba in editis Gregorii libris, aliterque leguntur, ac apud Humbertum nostrum recitantur. (b) Paulo aliter leguntur etiam hæc verba apud Hieronymum loco citato. Quæ variationes in hoc opere passim occurrunt.

Dei, & ne in depreſſione aliorum prædicet, & ne verbis ſtultis ſcandalizet auditores, & ne det occaſionem alicujus mali, & ne careat ſignis penitentiæ, & ne motus ejus ad prædicandum ſit ſine charitate.

CAPUT XI.

De perſona Prædicatoris :

Circa perſonam eſt notandum, quod debet eſſe ſexus virilis : 1. Timothei 2. *Mulierem docere non permitto.* (a) Hujus autem ratio eſt quadruplex. Prima eſt defectus ſenſus, de quo non præſumitur in muliere tantum ſicut in viro. Secunda eſt conditio ſubjectionis, quæ inſiſta eſt ei : Prædicator autem tenet locum excellentem. Tertia eſt, quia ſi prædicaret, aſpectu ſuo provocaret ad luxuriam, ſicut dicit Gloſſa hic. Quarta, in memoriam ſtultitiæ primæ mulieris, de qua Bernardus : *Semel docuit, & totum mundum ſubvertit.* Item non debet habere aliquam nec notabilem multum, & apparentem deformitatem corporalem : ſicut enim corpore vitiatum removentur a miniſterio Domini, ut patet Levit. 12. ita etiam removentur hujusmodi a ſolemnibus officiis, propter deriſionem, & ſcandalum populare. Diſtinctione 55. *Si Evangelica.* 7. q. 1. *Cum percuffio.* Item expedit eum habere vires corporales, ut poſſit vigilias in ſtudento, clamorem in prædicando, labores in diſcurrendo, penuriam in indigentis, & hujusmodi multa ſuſtinere, ſicut fecerunt Apoſtoli. Pfalmus 91. *Bene patientes erunt ut annuntient :* id eſt, bene potentes ad ſuſtinendum ut annuntient. Item debet habere ætatem competentem. Gregorius in Paſtorali parte 3. c. 25. *Redemptor noſter cum in Cælis ſit conditor, & oſtentione ſuæ potentie ſemper doctus Angelorum, ante tricennale tempus in terra fieri noluit magiſter hominum : ut videlicet præcipitatis vim ſaluberrimam timoris infunderet, cum ipſe etiam qui labi non poterat, perfectæ vitæ gratiam non niſi perfectæ ætate prædicaret.* Item debet habere aliquam prærogativam ſuper alios, vel in officio, vel in litteratura, vel in religione, & hujusmodi : niſi forte prædicet interdum inter majores ad exercitium. Unde laici non eſt prædicare, quia eſt in ſtatu infimo. Iſaiæ 52. *Quam pulchri ſuper montes pedes annuntiantis & prædicantis :* per quod innuitur, quod Prædicator debet habere aliquam altitudinem. Item non debet eſſe perſona contemptibilis, ne ex hoc prædicatio ejus contemnatur. Gregorius : *Cujus vita deſpicitur, reſtat ut ejus prædicatio contemnatur.*

CAPUT XII.

De figuris Prædicatoris :

Circa figuras Prædicatorum eſt notandum, quod in divinis Scripturis ſunt quaſi innumerabilia, per quæ Prædicatoris deſignantur : ſicut patet in Gloſſa, ut ex hoc intelligant quid ſit eis faciendum, & faciunt

(a) Vide ejus rei varias rationes apud Raynaudum in Diſſertatione *De ſobria alterius ſexus frequentatione per ſacros & religioſos homines* cap. xiii. §. ix.

etiam fructum aptum juxta ſpecies ſuas, hoc eſt, ſecundum ſimilitudines ſuas. Dicitur Hieremiæ 15. *Si ſeparaveris pretioſum a vili, quaſi os meum eris.* Gloſſa : *ſeparaveris,* ſcilicet, manibus tuis : hoc autem facit Prædicator. Unde patet, quod ipſe eſt quaſi os Domini. Item dicitur Job 29. *Lux vultus mei non cadebat in terram.* Gloſſa : *Lux vultus Domini non cadit in terram, quia Eccleſia clara myſteria terrenis non prædicat.* Ex quo patet, quod Prædicator dicitur vultus Domini. Item dicitur Iſaiæ 60. *Locum pedum meorum gloriſicabo.* Gloſſa : *Prædicatoris dicitur pedes Domini.* Cum igitur Prædicatoris dicantur pedes Domini, & vultus Domini, & os Domini : valde cavendum eſt eis, ne ex ore eorum procedat aliquid, quod non deceat os Domini : & ne aliquid in eis appareat, quod non deceat vultum divinum : & ut quocumque iverit, deferat Deum, ſicut pedes deferunt illum cujus ſunt. Item Prædicatoris dicuntur Angeli. Apocalypſis 8. *Septem Angeli, præparaverunt ſe, ut tuba canerent.* Gloſſa : *Univerſitas Prædicatorum.* Proinde providendum eſt Prædicatori cuilibet, ne ſit in eo aliquid dæmoniacum, vel beſtiale : immo etiam ſupra commercium humanæ naturæ ſic ſe habeat, ſicut pertinet ad Angelum. Item dicuntur modo oculi, modo dentes, modo collum, modo ubera Eccleſiæ, & hujusmodi, ſicut patet Canticum 4. & hoc propter diverſos ſtatus, qui eis competunt. Unde Gloſſa ſuper illud, *duo ubera :* *Eodem loco, Prædicatoris dicuntur oculi, quia occulta proſpiciunt :* dentes, *quia improbos corripunt, & in ventrem Eccleſiæ trahunt :* collum, *quia vitalem flatum æterna gaudia prædicando, & cibos doctrinæ miniſtrant :* ubera, *quia lac parvulis in Chriſto miniſtrant.* Item dicuntur Cæli : Job 26. *Spiritus ejus ornavit Cælos.* Gloſſa : *ideſt, Prædicatores.* Et ideo curandum eſt Prædicatori, ut ipſe tanquam Cælum ſplendeat diverſis ornatus virtutibus. Dicuntur etiam ſtellæ. Job. 9. *Stellas clauditis.* Gloſſa, *ſtellas, ideſt, Prædicatores.* Et ideo debent ſicut ſtellæ in nocte hujus mundi lucere ſuper terram. Dicuntur etiam januæ Cæli. Pfalmus 77. *Januas Cæli aperuit.* Gloſſa : *Januæ Cæli ſunt Prædicatores :* & ideo debent videre quod per eos intrent homines Cælum, & per eos caeleſtia veniant in mundum. Item dicuntur nubes, quia ad modum nubium debent diſcurrere per totum mundum : Job 37. *Nubes cuncta illuſtrant per circuitum.* Gloſſa : *Nubes Dei illuſtrant cuncta per circuitum : quia prædicationis luce mundi fines illuminant.* Dicuntur etiam nives : eodem loco, qui præcipit nivi ut deſcendat ſuper terram. Gloſſa : *Aqua ducta in ſuperiora conſtipantur, ut nives ſiant : ſed tunc nives ad terram veniunt, cum ſublimia corda ſanctorum, quæ jam ſolida contemplatione paſcuntur, pro fraternæ charitate ad humillima prædicationis verba deſcendant.* Dicuntur etiam tonitrua. Apocalypſis 10. *Cum locuta fuiffent ſeptem tonitrua voces ſuas.* Gloſſa : *tonitrua, ideſt, Prædicatores.* Dicuntur autem tonitrua : quia terrorem divinum debeat incutere. Unde Gregorius ſuper illud Job. 38. *& viam ſonantis tonitruum.* Per tonitruum prædicatio ſuperbi terrorem accipitur, quem dum percipiunt humana corda quatiantur. Item dicuntur lapides pretioſi : 3. Regum 5. *Præcepit Rex, ut tollerent lapides grandes, lapides pretioſos in fundamentum templi.* Gloſſa : *ſuppoſiti ordines lapidum, Doctores ſunt : quorum prædicatione creſcit Eccleſia,*

clesia, & ornatur virtutibus. Dicuntur etiam montes, quia sicut montes beneficia Cæli, quæ primo recipiunt, deinde mittunt ad inferiora: ita & illi. Psalmus 7. *Suscipient montes pacem populo, & colles iustitiam:* Glossa, *id est, Prædicatores.* Dicuntur etiam fontes: quia ad modum fontium emanant. Psalmus 73. *Dirupisti fontes:* Glossa: *fontes, id est, Prædicatores: ut emanarent liquorem sapientiæ.* Item dicuntur aquila: quia sicut aquila volat ad cadavera, ita & ipsi ad mortuos in peccatis. Job. 39. *Ubi cumque fuerit cadaver, ibi statim adest Prædicator sanctus:* ubi peccatores considerat esse, illuc anxie pervolat, ut in peccati morte jacentibus, lucem vivificationis ostendat. Dicuntur etiam gallus. Job. 38. *Quis dedit gallo intelligentiam?* Glossa: *Galli sunt Prædicatores, qui inter tenebras præsentis vitæ student venturam lucem, prædicando quasi cantando nunciare.* Dicuntur etiam corvus, propter quasdam bonas proprietates. Job 39. *Quis præparat corvo escam suam, quando pulli ejus clamant ad Deum?* Glossa: *Corvus est Prædicator: a quo vagientes in nido pulli aperto ore cibum expectant.* Pro hac discretione largior copia ipsi corvo a Deo datur: non solum enim pro se, sed etiam pro eis quos nutrit, majora percipit. Iterum dicuntur canes. Isaïæ 56. *Canes muti non valentes latrare.* Glossa, *id est, Prædicatores:* Prædicator igitur dicitur canis, & ideo sicut canis famelicus debet circumire huc & illuc, ut animas transglutiat in corpus Ecclesiæ, juxta illud Psalmi 58. *Famem patientur ut canes &c.* Dicuntur etiam equus. Job 39. *Nunquid præbebis equo fortitudinem, aut circumdabis collo ejus hinnitum?* Glossa: *hoc loco equi nomine sanctus Prædicator accipitur.* Nam Prædicator ante fortitudinem accipit, vicia in se extinguendo: tunc pro erudiendis aliis ad vocem prædicationis venit. Dicuntur etiam boves. Job ultimo: *Mille juga boum.* Glossa: *Prædicatores boves.* Et ideo debent fortiter agros excolere ad fructum, ut appareat eorum fortitudo, juxta illud Proverbiorum 14. *Ubi non sunt boves, præsepe vacuum est, ubi aut plurima segetes, ibi manifesta est fortitudo bovis.* Item isti sunt signiferi in exercitu Regis Cælestis, portantes ejus vexillum. Isaïæ 63. *Levate signum ad populum.* Glossa: *Levate signum Crucis, scilicet prædicando passionem, & resurrectionem annuntiando.* Sunt etiam nuntii illius Assueri (qui est beatitudo nostra) Epistolæ & mandata ejus per universas Provincias deferentes. Esther cap. 1. *Misit Rex Assuerus Epistolas per universas Provincias regni sui.* Glossa: *Per Prædicatores, admonitiones, & cautiones.* Sunt etiam fortes viri David: per quos fortia operabatur in Mundo. Isaïæ 13. *Vocavi fortes meos in ira mea.* Glossa: *ut Paulum.* Et post: *Dominus exercituum præcepit militibus belli.* Glossa: *Prædicatoribus instructis armatura populi ut omnes interficiant erigentes se adversus scientiam Dei.* Sunt iterum perfecti viri Salomonis de dapibus in ejus mensa providentes sollicite. 3. Regum 4. *Præfeci necessaria mensæ Regis Salomonis cum ingenti cura præbebant in tempore suo:* Glossa: *Nequid deficeret in domo regis.* Ordo Prædicatorum distribuendo & loquendo laborat, ut in mensa Domini abundet, unde nutriantur fideles. Sunt etiam cæmentarii, qui cum Esdrâ dant operam ad templi Dei viventes reparationem. Esdrâ 3. *Dederunt pecunias latomis, & cæmentariis.* Glossa: *Ce-*

Cementarii sunt Prædicatores, qui dum eos, quos bonis operibus instruunt, copula charitatis ad invicem nectunt, Quasi quadratos politosque lapides, ne ordinem compositionis deserant, cæmenti infusione conjungunt. Sunt etiam speculatores domus Israel, id est, Ecclesiæ, ut ei annunciet, quæ prævident. Ezechielis 3. *Fili hominis speculatorem dedi te domui Israel:* Glossa: *Prædicatorem, speculatorem vocat, qui stare debet in alto per vitam: ut prodesse possit per providentiam.* Et nota: quod figura supradictæ distinguuntur per novem paragraphos, quorum primus pertinet ad Deum, secundus ad Angelos, tertius ad Ecclesiam, quartus ad cælestia, quintus ad aerea, sextus ad terrestria, septimus ad volatilia, octavus ad animalia terrestria, nonus ad humana officia: Et felix Prædicator, qui figuras horum, Prædicatori competentes, in se compleverit.

DE MODO ACCEDENDI AD HOC OFFICIUM

P A R S III.

C A P U T XIII.

De reprehensibilibus circa accessum ad officium prædicationis.

Equitur de modo accedendi ad hoc officium. Circa quod duo sunt dicenda. Primo de reprehensibilibus circa hoc. Secundo de malis, quæ sequuntur ex hoc. Primo ergo notandum, quod accessus ad hoc officium potest esse reprehensibilis, vel ex personæ defectu, vel ex inordinato appetitu, vel ex ingessione impudenti. Circa primum notandum, quod quidam interdum volunt esse prædicatores antequam plene sint a vitiis purgati: innitentes exemplo Isaïæ 6. qui dixit Domino: *Ecce ego, mitte me.* Sed non attendunt quæ procedunt de prædicationibus eorum. Gregorius in pastorali par te 1. cap. 7. *Is qui mitti vult ante per altaris calculum se purgatum vidit, ne non purgatus adire quisque ministeria sacra audeat.* Alii sunt, qui si forte purgati sunt, tamen non tantam receperunt plenitudinem illorum bonorum caelestium in se, quanta necessaria est eis, antequam aliis infundant: tantæ enim charitatis sunt nonnulli, per quos cælestia fluente manant, ut ante infundere, quam infundi velint. Quo contra dicit Bernardus sermone 18. super Cantica: *Si sapiis, conebam te ex hibeis, & non canalem. Hic siquidem pene simul & recipit & refundit: illa vero donec impletur expectat, & sic quod superabundat, sine suo damno communicat.* Porro ista plenitudo secundum Lucam, est plenitudo Spiritus sancti. Unde Actuum 2. *Repleti sunt omnes Spiritu sancto.* Et secundum Paulum, est scientiæ & dilectionis: Unde Romanorum 15. *Pleni estis dilectione, repleti omni scientia, ita ut possitis alterutrum monere.* Secundum vero viden-

videndum, est plenitudo plurimorum bonorum magis expressorum. Unde idem (a) *En quanta prius infundenda sunt, ut effundere audeamus. Primo quidem compunctio: deinde devotio: tertio penitentia labor: quarto pietatis opus: quinto orationis studium: sexto contemplationis otium: septimo plenitudo dilectionis.* Alii sunt, qui licet habeant multa bona, tamen nondum roborati ex alto, sed adhuc habentes teneras & infirmas virtutes, aggrediuntur hoc officium: & ideo dum alios juvare volant, frequenter in se deficient. Legitur in Vitis Patrum, quod cum sanctus Apollonius ingressus in Eremum in anno quinto decimo, & ibidem per quatuor annos conversatus fuisset in exercitiis spiritualibus, facta est vox ad eum dicens: Apolloni per te perdam sapientiam sapientium in Ægypto. Perge ergo nunc ad loca habitabilia: generabis enim mihi populum perfectum. At ille adhuc expavescentem dixit: Aufer a me Domine spiritum iactantia: ne forte elatus super fines meos, cadam ab omnibus bonis tuis. Et rursus vox divina ad eum: Mitte manum tuam ad cervices tuas, & quodcumque apprehenderit, costringe, & sub arena obrue. Quo facto, apprehendit quasi parvulam quemdam Æthiopem, & continuo demersit eum sub arena, clamantem, & dicentem: Ego sum superbiae daemon. Post hæc autem facta est ad eum vox dicens: Perge nunc. Et perrexit ad prædicandum. In quo considerandum est, quantum timendus sit accessus ad officium prædicationis, si vir tam perfectus, & tanto tempore in omni sanctitate probatus sic illud expavit. Ideo dicit Bernardus sermone 18. super cantica ambienti Prædicatori: *Tu frater, cui firma satis propria salus nondum est, cui charitas adhuc aut nulla est, aut adeo tenera atque arundinea, quatenus omni statui cedat, omni credat spiritui, omni circumferatur vento doctrinae; immo cui charitas tanta est, ut ultra mandatum quidem diligas proximum tuum plusquam te ipsum, & rursum; tantilla, ut contra mandatum fervore liqueat, favore deficiat, perturbetur tristitia, avaritia contrahatur, protrahatur ambitio, suspitionibus inquietetur, convitiis exagitetur, curis evisceretur, honoribus cumeat, livore tabescat: tu inquam ita in propriis te ipsum sentiens, quam dementia, quæso, aliena curare aut ambis, aut acquiescis?* Ex his ergo patet, quod non purgato, vel minus plene dotato, & in bonis non bene confirmato, non est accedendum ad hoc officium. Circa secundum est notandum, quod quidam considerantes, quod officium prædicationis est quodammodo valde excellens, de quadam ambitione anhelant ad huiusmodi excellentiam. Gregorius in Pastoralis parte prima cap. 1. *Doctores videri appetunt, transcendere ceteros concupiscunt, primas cathedras querunt.* Non recogitant isti quod diabolus Dominum assumpsit super pinnaculum templi. Ubi sic dicit Glossa: *In Palestina desuper plana erant tecta, ubi erat, sedes doctorum, unde Populo loquerentur, ubi multos cepit vana gloria honore magisterii inflatos.* Contra hos dicitur Jacobi 3. *Nolite plures magistri fieri fratres mei.* Et loquitur, secundum Glossam, magisterii, vel de magisterio prædicationis. Alii sunt qui hoc officium, quod ad salutem proximi est ordinatum, retorquent ad finem vanæ gloriæ, vel cupiditatis terrenæ, contra quos di-

cit

(a) Bernardus in eodem sermone 18. super Cantica in fine.

cit Bernardus: *Velim qui bene de Deo & sentire & eloqui acceperunt, si quæstum æstimant pietatem, si convertunt ad inanem gloriam, quod ad Dei lucra susceperant erogandum.* Alii sunt, qui ex æmulatione non bona, ita volunt prædicare, ut alii, quamvis interdum non accipiant similem alii gratiam ad hoc officium. Isti sunt filiales Eliud, qui volens æquiparari aliis amicis Job viris magnis, dicit Job 32. *Es ego possum potestatem meam, & ostendam scientiam meam.* Sed dicit Apostolus 1. ad Corinthios 12. *Nanquid omnes Apostoli?* Glossa: *Vice prædicantes Deum, quasi dicat: Non est omnibus ista gratia data: & ideo non est pro illa æmulandum.* Sic igitur patet, quod appetitus huius officii potest esse inchoabilis, vel ex ambitione, vel ex fine perverso, vel ex æmulatione non bona; quamvis ipsum officium in se sit laudabile. Unde super illud verbum, *primas cathedras*, Matthæi vigesimo tertio, dicit Glossa: *Primos magistros sedere non vetat: sed illos arguit, qui hæc habita vel non habita, indebite appetunt.* Circa tertium notandum, quod sunt quidam, qui, quando ponitur eis officium prædicationis, inveniuntur ad hoc prompti. In quorum persona loquitur Bernardus dicens: *Parum scio, immo quod est scire video, & tacere non possum. Promptulus ad loquendum, promptulus ad dicendum.* Quo contra dicit Gregorius de Hieremia in Pastoralis parte 1. cap. 7. *Hieremias mittitur, & tamen ne mittatur, humiliter refutat, dicens: A, a, a, Domine Deus: ecce nescio loqui, quia puer ego sum.* Alii sunt, qui non solum ad hoc prompti, immo procurant per se vel per (a) alios, directe vel indirecte, hoc sibi imponi. Contra quos est illud Mosaicum, qui se absolvi ab hoc, & alteri imponi rogavit, dicens: *Obsecro Domine mitte quem missurus es.* Et tantum incitavit, quod verba Dei committi Aaron impetravit. Mira res: iste tantus a Deo electus, & inductus ad verbum suum proponendum, hoc alteri procurat imponi: & homo modici valoris hoc procurat sibi committi. Alii sunt qui indigne ferunt, cum sibi non imponitur, & turbantur: in quorum persona verificatur illud Job trigésimo secundo: *Plenus sum sermonibus, & coarctat me spiritus uteri mei. En venter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculae novas disrumpit.* Quod quidem impletur in istis, quia propter magnam voluntatem prædicandi, quam habent, cum eam non assequantur, turbantur interius, sicut mustum in laguncula, & interdum usque ad impatientiam exteriorum fracta laguncula. Verum quia sicut dicit Gregorius in Pastoralis, *Prædicationis officium tutius declinatur quam exercetur: viri sancti & humiles nec ad hoc officium sunt proni, & alios in hoc sibi proponunt, & cum omni patientia ipso carent: licet ab alio pertrahantur interdum, quod est interdum laudabile secundum Gregorium dicentem in Pastoralis parte 1. cap. 7. Ad officium prædicationis nonnulli laudabiliter coacti pertrahuntur.*

Patet

(a) Dolet inter alia & de eo Theophylus Raynaudus in suo Libro, *De sobria alterius sexus frequentatione per sacros & religiosos homines*, cap. 13. §. 10. quod per oras Gallicanas quisquis Oratorum sacrorum ad suggestum quondam nobile gestis promoveri, ut ex eo per advenum, aut Quadragesimam doceat fideles, non habet meliorem aditum, quam matronarum favore, quem proinde humilibus obsequiis aucupari, & blanda familiaritate parare, aut retinere esse necesse.

Patet ex prædictis, quod, ut ad hoc officium modo debito accedatur, debet haberi sufficientia in persona, finis bonus in intentione, in assumendo obedientia tractus.

CAPUT XIV.

De malis quæ sequuntur ex accessu intempestivo ad officium prædicationis.

Secundo notandum est, quod ex accessu intempestivo ad hoc officium ante tempus, sequuntur tria mala. Primum est, impedimentum fructus in aliis, in tempore debito: sicut accidit in pueris, qui ante tempus vacant generationi: ex hoc enim, sicut enarratur, tempore suo minus potentes sunt ad generationis fructum. Gregorius in Pastoralis parte 3. admonitione 26. *Admonendi sunt quos ad prædicationis officium vel imperfectio vel ætas prohibet, & tamen præcipitatio impellit: ne dum tanti officii onus sibi præcipitanter arroganti, viam subsequenter meliorationis abscondant, & cum intempestive arripiunt quod valet, perdant quod quandoque tempestive potuissent.* Secundum impedimentum est proprii profectus. Qui enim antequam vires habeant competentes, eas exercere conantur, inde sunt semper debiliores. Et ideo dixit quidam in vitis Patrum: Noli docere ante tempus, alioquin omnibus diebus vitæ tuæ minoraberis in intellectu. Tertium periculum, sive impedimentum est ruina. Gregorius in Pastoralis parte 3. admonitione 26. *Admonendi sunt quos ad officium prædicationis præcipitatio impellit: ut considerent quod pulli aviam, si ante perfectionem pennarum volare appetant; unde in alta ire cupiunt, inde in ima demerguntur. Admonendi sunt, ut considerent quod in structuris recentibus necdum solidatis, si tignorum pondus superponitur, non habitaculum sed ruina fabricatur. Admonendi sunt, ut considerent quod conceptas soboles femina, si priusquam plene formentur, proferunt, nequaquam domos, sed tumulos replent. Quia igitur tot mala sequuntur ex huiusmodi festinatione, dicit Sapiens Ecclesiastici 20. *Homo sapiens tacebit usque ad tempus: lascivus autem & imprudens non servabunt tempus.* Propter hoc etiam comminatur propheta Isaias 18. dicens: *Immatura perfectio germinabit, & præscinditur ramusculi ejus foelibus: & quæ derelicta fuerint, abscondentur, excutientur, & relinquentur simul avibus montium & bestiis terræ, & astate perpetua erunt super eam volucres, & omnes bestia terræ super illum hyemabunt.* Propter hoc mandat iterum Dominus prædicatoribus suis Lucæ ultimo. *Vos autem sedete in civitate, quoad usque induamini virtute ex alto.* Gregorius in Pastoralis loco citato: *In civitate quippe sedemus, si intra mentium nostrarum claustra nos constringimus, ne loquendo, exterius evagemur: ut eam virtute divina perfecte induimur, tunc quasi a nobis metipsis foras etiam ad alios instruendos exeamus.**

DE EXECUTIONE HUIUS OFFICII.

PARS IV.

CAPUT XV.

De casibus reprehensibilibus, cum quidam non prædicant.

Irca executionem prædicationis dicendum est primo de casibus specialiter reprehensibilibus, cum aliqui non prædicant. Secundo, de causis frivolis, quæ quosdam retrahunt a prædicatione. Tertio, de indiscreta executione prædicationis quorundam. Quarto, de his, quæ conferunt ad laudabiliter exequendum. Quinto, de his in quibus consistit hæc laudabilis executio. Sexto, de causis, quare libenter est istud Officium exequendum ab habentibus in hoc gratiam. Circa primum notandum est, quod reprehensibile est in prælato cum non prædicat. Hoc ipso enim quod est prælatus, ad hoc tenetur. Exodi 28. *Audiat sonitus Aaron, quando ingreditur & egredietur sanctuarium in conspectu Domini: & non moriatur.* Gregorius in Pastoralis parte 2. cap. 4. *Sacerdos ingrediens vel egrediens moritur, si de eo sonitus non audiat: quia iram contra se occulti iudicis exigit, si sine sonitu prædicationis incedit.* Et loquitur de sacerdote curato. Item in bene dotato. Bernardus: *Rem profecto proximi retines tibi, si scientiæ & eloquentiæ donis pollens, verbum quod posset prodesse multis, dampnabili ligas silentio.* Item in habente mandatum. Ezechielis 3. *Si dicente me ad impium, morte morieris, non annuntiaveris ei, ut avertatur a via sua impia & vivas: ipse quidem in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram.* Item reprehensibile est, cum homines sunt parati audiri. Unde super illo verbo Matthæi 5. *Videns Jesus turbas ascendit in montem, dicit Chrysostomus, quod Dominus videns populum paratum provocatus est ad Officium suum, scilicet, prædicationis: sicut piscator viso loco piscatorio provocatur ad piscandum.* Cujusmodi ergo piscator est, qui videt bonam piscationem, & non curat? Item cum populus non solum sit paratus, sed etiam petit. Threnorum 4. dicitur cum lamento: *Parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.* Gregorius: *Qua pena plectendi sunt, considerent; qui cum fame verbi anima pereant, ipsi panem gratia non ministrant.* Item cum non solum petit verbum, sed est necessitas in auditoribus. Gregorius: *Quo reatu constringuntur, aspiciant, qui dum peccantibus fratribus verbum prædicationis subtrahunt, morientibus mentibus vitæ remedia abscondunt.* Item cum speratur de fructu verbi. Ideo dicitur, Ecclesiastici 4. *Ne retineas verbum in tempore salutis.* Item cum recipiunt carnalia stipendia. Sicut enim seminanti spiritualia debentur carnalia: ita recipiens carnalia, ex hoc plus obligatur ad seminandum spiritualia: ideo dicitur Job. 31. *Si comedi fructus ejus*

ejus absque pecunia. Comedere est, ex Ecclesia sumptus accipere, sed eide[m] prædicationis pecuniam non præbere. Item cum non sit alius qui prædicet. Gravior est enim omisso prædicationis, cum non est alius qui suppleat, quam quando per alium suppletur: sicut & de elemosyna contingit, quando a nullo datur. Item dicitur Isaïæ 41. *Egeni & pauperes quarunt aquas* (scilicet, doctrinæ) *& non sunt; lingua eorum sicut aruit. Ego Dominus exaudiam eos: Deus Israël non derelinquam eos. Aperiam in supernis collibus flumina, & in medio camporum fontes. Quasi dicat: quia non est alius qui faciat, ego faciam. Et sic faciendum est omni Prædicatori, cum quo est Deus.*

CAPUT XVI.

De causis frivolis retrahentibus a Prædicatione.

Circa causas frivolas retractivas a prædicatione, est notandum, quod sunt quidam, quos a prædicatione quædam ficta dissidentia retrahit, cum se non reputant habere sufficientiam ad hoc competentem, licet habeant. Contra quos Proverbiorum 24. *Erne eos, qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare non cesses. Si dixeris, vires non suppetunt, qui inspector est cordis, ipse intelligit, & servatorem animæ tuæ nihil fallit.* Et exponuntur, secundum Glossam, ita de Prædicatori. Alii sunt quos retrahit quædam falsa humilitas, cum se tanti Officii reputant indignos. Sed ostenditur eorum humilitatem esse falsam, cum in hoc renuntio obedire. Unde Gregorius in pastorali, parte 1. capit. 7. de talibus ait: *Intuendum est, quod is, qui recusavit, plene non resistit, caveat tamen, ne quem superna gloria elegit, sub humilitatis specie superbe contradicat.* Alii sunt, qui amore quietis contemplativæ retrahuntur. Contra quos Gregorius in Pastoralis, parte 1. cap. 5. *Sunt nonnulli, qui magnis muneribus ditati, dum solius contemplationis studiis inardescunt: diligere utilitatis proximorum, prædicatione refugiant: secretum quietis diligunt, secessum speculationis petunt. De quo si districte judicentur, ex tantis proculdubio rei sunt, quantis venientes ad publicum prodesse potuerunt.* Alii sunt, qui timore peccatorum quorundam, quæ fere inevitabiliter contrahuntur, ab actione prædicationis retrahuntur. Sed contra hos est quod dicitur Ecclesiastici 42. *Melior est iniquitas viri, quam benefaciens mulier.* Quod exponens Bernardus, vocat iniquitatem viri, quandam iniquitatem vitæ, quæ annexa est Prædicatori: Mulierem vero beneficentem vocat munditiam animæ quiescentis in vita contemplativa. Et bene hoc melius dicitur, id est, utilius. Nonnunquam enim est melius ut homines laborent, licet in labore pulverem contrahant, quam quod semper domi cum omni munditia resideant. Alii sunt, quos retrahit quædam præparatio nimis morosa ad hoc Officium. Ponunt enim multum temporis in colligendo quæ debent prædicare, & expectant ad quandam idoneam perfectionem, quam forte nunquam assequuntur. Interim autem amici dormiunt,

miunt, & ignis accenditur in domo, & hostes ruunt, & propter eos evangelizare differunt. Contra quos Proverbiorum 6. *Discurre, festina, suscita.* Quod exponitur, secundum Glossam, ad hoc Prædicatori. Alii sunt, quos retrahit pusillanimitas, quam habent ad hoc Officium peragendum. Sed contrahit eos Dominus per Isaïam cap. 35. dicens. *Dicite, pusillanimes confortamini, & nolite timere.* Et exponitur secundum Glossam de prædicatoribus. Alii sunt, quos retrahit pigritia providendi sermonem: circa quam oportet esse sollicitum, & multum laborare frequenter. Hanc autem pigritiam excitans Paulus in discipulo dicebat 2. Timothei 4. *Tu vero vigila, in omnibus labora: opus fac evangelistæ.* Quasi dicat: Propter vigiliis & labores quos requirit evangelizatio, non retraharis ab evangelizatione: sed ita sustine, ut illud possis facere. Alii sunt, quos retrahit penuria quam oportet sustinere in prosecutione prædicationis: maxime pauperes prædicatores, qui nec sumptus deserunt, nec procuraciones habent ex debito. Sed utinam attenderent isti quod dicitur de penuria, quam sustinuit Christus in prædicando: Marci 11. *Circumspectis omnibus, cum jam vespera esset hora, exiit in Bethaniam.* Circumspectus enim omnes, secundum Glossam, si quis eum reciperet hospitio. Tantæ enim paupertatis fuit, ut in tanta urbe, nullum hospitium inveniret. Quis obsecro hodie Prædicator hanc indigentiam sustineret, ut saltem in locis populosis vitæ necessaria non inveniret? Alii sunt, quos retrahit perversitas quorundam Rectorum Ecclesiæ, qui frequenter impediunt prædicationem, quam promovere debent: similes Scribis & Phariseis inter Judæos, & pontificibus templorum inter gentes, qui semper studuerunt impedire prædicationem Christi: sicut patet ex Actibus Apostolorum, & legendis Sanctorum. Sed si hoc retraxisset primos Prædicatores, nondum esset fides Christi prædicata. Cum autem persecutio eorum non retraxerit primos Prædicatores a prædicatione, quanto minus debet modernos retrahere perversitas? Alii sunt, quos retrahit labor corporalis: sed oportet sustinere in discurrendo pedes. Sed Apostolus præter istos viarum labores, in quibus erat, quasi continue laborabat manibus. 1. ad Thesalonicenses 2. *Memores enim estis fratres laboris nostri & fatigationis; nocte ac die operantes, ne quem vestrum gravaremus: prædicavimus in vobis Evangelium Dei.* Alii sunt, quos retrahit indevotio populi. Libenter quidem prædicant populis, vel auditoribus devotis: & indevotos, licet magis ideant, derelinquunt. Dominus tamen misit Prophetas non solum ad devotos, sed etiam ad populum duræ cervicis. Ezechielis 2. *Fili hominis, dura facie & indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te.* Alii sunt, quos retrahit malus eventus: ut cum forte aliquando exposuerunt se ad prædicandum, & minus laudabiliter cessit eis. Sed secundum hoc, nunquam ars aliqua addiscretur. Quis ergo unquam didicit loqui latine: qui prius loqueretur falsa latinitate; aut scriberet, qui non frequenter male scriberet, & sic de aliis? Sed per hujusmodi frequentes lapsus, venit ad artis perfectionem. Unde Philosophus: *Fabricando fabri finis.* Sic etiam usus prædicandi: licet in principiis homo frequenter cespitet in eo, ducit postmodum ad bonum modum prædicandi. Alii sunt, quos re-

trahit multitudo prædicatorum. Dicunt enim: quid necesse est me prædicare, cum tot sint alii Prædicatorum? Sed cum sit prophetizatum in Psalmo, quod in fenestra uberi sint Prædicatorum multi prædicaturi, quid prodest hoc illi ad meritum, qui est extra numerum istum? Quid? Adjungat se illis, sicut enim qui vult esse particeps piscationis, adjungit se piscatoribus: ita qui vult esse particeps meriti prædicationis, debet & idem facere si potest. Joannis ultimo Dixit Simon Petrus: *vado piscari. Dicent ei: venimus & nos tecum.* Alii sunt, quos retrahit societas minus grata. Cum enim binos oporteat ire prædicores, magis eligunt aliqui fructum prædicationis amittere, quam cum aliquibus ire. Sed licet scriptum sit: *Non arabis in bove & asino:* tamen pauper homo magis eligit interdum adjungere asinum bovi ad arandum, quam dimittere terram incultam. Cum ergo boves sint prædicores secundum illud Job 24. *Bovem vidua.* Glossa: *Bos vidua,* idest, *Ecclesie est unusquisque Prædicator:* numquid non potest bubulus, qui habet reddere rationem patri familias de fructu terræ, conquiri de bove qui non vult arare cum equo vel asino, cum non habeat bovem quem possit ei dare? Hujusmodi ergo frivolis causis non obstantibus, instandum est prædicationi ferventer, juxta illud 2. Timothei 4. *Prædica verbum, inστα oportune, importune.*

CAPUT XVII.

De indiscreta prædicationis executione.

Circa indiscretam prædicationis executionem est notandum, quod sunt quidam, qui nolunt audire verbum Dei: & istis non est prædicandum. Ecclesiastici 32. *Ubi auditus non est, non effundas sermoneum.* Alii sunt, qui, si audiunt, tamen non capiunt quæ dicuntur, ut stulti. Proverbiorum 18. *Non recipit stultus verba prudentia,* scilicet, intus in intellectu. Et istis non est etiam prædicandum. Proverbiorum 23. *In auribus insipientium ne loquaris.* Alii sunt, qui Prædicatorum mordendo dilacerant. Nec istis prædicandum est. Matthæi 7. *Nolite sanctum dare canibus.* Glossa. *Canes sunt qui oblectant: & quod integrum est, dilacerant.* Alii sunt, qui doctrinam sanctam vilipendunt. Nec istis est prædicandum. Matthæi 7. *Nec mittatis margaritas vestras ante porcos.* Glossa: *Porci sunt qui vilipendunt, & conculcant.* Alii sunt, qui imitatione peccatorum ita Dominum provocant, ut prædicationis gratia sint indigni. Ezechielis 3. *Linguam tuam adherere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi vir objurgans, quia domus exasperans est.* Glossa: *Domus exasperans est; tanta amaritudinis sunt, & contra Deum contentio, ut objurgantem audire non mereantur.* Ex quo patet, quod multitudo peccatorum facit indignos esse, quod a Domino corrigantur. Alii sunt pejores his omnibus, qui doctrinam Evangelicam blasphemant: ut infideles aliqui. Et circa istos cavendum est, ne eis solem-niter prædicetur. Actuum 13. *Judæi contradicebant his quæ a Paulo dicebantur, blasphemantes. Tunc constanter Paulus & Barnabas dixerunt. Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quoniam repellitis illud, & indi-*

indignos vos judicatis aeterna vita, ecce convertimur ad gentes. Item notandum, quod illis quibus prædicandum est, non sunt omnibus eadem prædicanda, sed diversa diversis, prout eis competunt. Gregorius in pastoralis parte tertia, in Prologo. *Ut enim longe ante nos reverende memoria Gregorius Nazianzenus edocuit, non una eademque cunctis exhortatio congruit: quia non cunctos par morum qualitas astringit. Sæpe namque aliis officium, quæ aliis profunt; quia & plerumque herba, quæ hæc animalia nutriunt, aliæ occidunt: & levis sibilus equos mitigat, catulus instigat: & medicamentum quod hunc morbum imminuit, alteri vires jungit: & panis, qui vitam sortium roborat, parvulorum necat. Pro qualitate igitur audientium, formari debet sermo Doctorem.* (a) Aliter namque admonendi sunt viri, aliter femine; aliter juvenes, aliter senes; aliter inopes, aliter locupletes; aliter læti, aliter tristes; aliter subditi, aliter prælati; aliter servi, aliter Domini; aliter hujusmodi sapientes, aliter hebetes; aliter veretundi, aliter impudentes; aliter proteri, aliter pusillanimes; aliter impatientes, aliter patientes; aliter invidi, aliter benevoli; aliter simplices, aliter impuri; aliter incolomes, aliter ægri; aliter qui flagella metuunt, & propter ea innocenter vivunt, aliter qui sic in iniquitate duruerunt, ut nec per flagella corrigantur; aliter nimis taciti, aliter multiloquio vacantes; aliter pigri, aliter præcipientes; aliter mansueti, aliter iracundi; aliter humiles, aliter elati; aliter pertinaces, aliter inconstantes; aliter gulæ dediti, aliter abstinentes; aliter qui sua misericorditer tribuunt, aliter qui aliena rapiunt, nec sua largiuntur: aliter qui & ea quæ habent sua tribuunt, & aliena rapere non desistant; aliter discordes, aliter pacati; aliter seminantes jurgia, aliter pacifici: aliter admonendi sunt qui sacra verba legis non recte intelligunt, aliter qui recte quidem intelligunt, sed humiliter non loquuntur; aliter qui cum prædicare digne valeant, præ nimia humilitate formidant: aliter quos a Prædicatione imperfectio vel ætas prohibet, & tamen præcipitatio impellit: aliter qui in hoc quod temporaliter appetunt prosperantur, aliter qui quidem quæ mundi sunt concupiscunt, sed tamen adversitatis labore fatigantur: aliter conjugii obligati, aliter a conjugii nexibus liberi: aliter ad mixtionem carnis experti, aliter ignorantes; aliter qui peccata deplorant operum, aliter qui cogitationum. Aliter qui commissa plangunt, nec tamen deserunt, aliter qui deserunt nec tamen plangunt: aliter qui illicita quæ fecerunt laudant, aliter qui accusant prava, nec tamen deserunt: aliter qui repentina concupiscentia superantur, aliter qui in culpa ex consilio ligantur: aliter qui licet minima, crebro tamen illicita faciunt: atque aliter qui se a parvis custodiunt, sed aliquando in gravibus demerguntur: aliter qui nec bona inchoant, aliter qui inchoata minime consumant: aliter qui mala occulte agunt, & bona publice: aliter qui bona quæ faciunt abscondunt, & tamen quibusdam factis publice mala de se opinari permittunt. Hæc Gregorius. Et item notandum, quod sunt quidam, qui nimis raro prædicant, quidam qui nimis frequenter. Utrumque est reprehensibile. Si rara est prædicatione, non sufficit: si nimia est, vilescit. Et ideo temperate est prædicandum.

(c) Hæc quæ sequuntur extant in variis admonitionibus post ipsam Prologum.

dum. Illa enim pluvia utilis est, quæ nec nimis rara, nec nimis assidua. Et item notandum, quod non idem modus loquendi habendus est semper in omni prædicatione, sed est diversificandum secundum diversitates eorum, qui loquuntur, & eorum quibus, & eorum de quibus loquuntur. Aliter enim decet hominem loqui parvæ auctoritatis, aliter magnæ auctoritatis. Decet enim modicæ auctoritatis semper loqui humiliter. Proverbiorum 18. *Cum obsecrationibus loquitur pauper*: scilicet, ille qui est modicæ auctoritatis. Ille vero qui est magnæ auctoritatis, potest loqui rigide. Ibidem: *Dives vero, effabitur rigide*. Sic faciebat Joannes Baptista, qui erat dives sanctæ vitæ plenitudine, dicens: Matthæi 3. *Progenies viperarum &c.* Et Sanctus Stephanus, dives plenitudine Spiritus Sancti, Actuum 7. *Incircuncisi corde, & auribus &c.* Et Paulus, dives potestate a Deo sibi commissa, Actuum ultimo, dicit: *Bene locutus est Spiritus Sanctus per Isaiam Prophetam ad patres nostros dicens: Vade ad populum istum & dic eis: Aure audietis & non intelligetis.* Item, aliter loquebatur Dominus discipulis, aliter Scribis & Phariseis. Illis enim loquebatur dulciter, bona promittendo, Lucæ 6. *Beati pauperes, quia vestrum est Regnum Dei*: istis terribiliter comminando: Matthæi 23. *Va vobis Scribæ & Pharisei.* Item aliter est loquendum de peccatis hominum, aliter de bonis eorum a Deo datis. De illis enim tanquam de materia lugubri loquendum est cum passione, cum Apostolo qui dicit ad Philippenses 3. *Multi enim ambulat quos sepe dicebam vobis (nunc autem & fletus dico) inimicos Crucis Christi: quorum finis interitus, quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum qui terrena sapiunt.* De istis vero cum gratulatione, cum Apostolo, qui dicit primæ Corinthiorum primo: *Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei quæ data est vobis in Christo Jesu: quoniam in omnibus divites facti estis in illo, in omni verbo, & in omni scientia.* Item modo loquendum est grosse cum rudibus: modo subtilius cum sapientibus. Item modo cum audacia inter tyrannos, modo cum timore inter majores & bonos. Item modo cum fervore spiritus, modo cum temperamento prudentiæ. Item modo consolatione inter pusillanimes, modo desolatione inter præsumptuos: ut sicut cantus variis modis formatur, ita & vox Prædicatoris. Et quia difficile est modum competentem servare, ideo orat Apostolus ad Colossenses 4. dicens: *Orantes simul & pro vobis, ut Deus aperiat vobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi: (propter quod etiam vinculus sum) ut manifestem illud ita ut oportet me loqui.* Item notandum, quod observandum est tempus opportunum ad prædicandum. Est enim tempus tacendi, tempus loquendi, sicut dicitur Ecclesiastici 3. Non est tempus aptum ad prædicandum, cum homines propter aliquas occupationes non possunt vacare ad audiendum verbum Dei. Vacabat enim Maria, ut audiret verbum Domini: Lucæ 10. Non est etiam aptum, cum homines præ dolore aliquo sunt ita absorpti, quod non possunt transferre animum ad audiendum verbum. Unde amici Job septem diebus non loquebantur ei, quia videbant dolorem ejus vehementem: Job 2. Non est iterum tempus aptum, cum homines prægravati somno non possunt vigilare. Dormientibus enim non est loquendum, secundum illud Ecclesiastici 22. *Cum*

dor-

dormiente loquitur qui narrat stulto sapientiam. In quo innuitur, quod dormientibus non est loquendum. Non est tempus aptum ad loquendum cum est tumultus, qui non potest sedari sive quietari. Unde Paulus, antequam loqueretur, captabat magnum silentium, Actuum 13. Non est etiam aptum, cum homines contra Prædicatorem suum turbantur. Unde propter hoc Paulus & Barnabas recesserunt a Judæis commoventibus contra eos persecutiones, Actuum 13. Quia ergo omni negotio tempus est & opportunitas, sicut dicitur Ecclesiastici 8. cavendum est Prædicatori, ne prædicet, cum non est tempus ad hoc opportunum: ne prædicationis per hoc perdat effectum. Quia sicut dicitur a Gregorio super illo verbo, *prædica opportune, importune*, apud auditoris mentem ipse sua utilitate se destruit, si habere oportunitatem importunitas nescit. Item notandum, quod non omnis locus est idoneus ad prædicationem solemnem. Non est enim prædicandum in locis occultis, sicut faciunt Hæretici, sed in loco publico, sicut faciebat Dominus, qui palam locutus est mundo & in occulto nihil. Non est etiam prædicandum in locis inhonestis (sicut faciunt quidam prædicantes in foris, & in nudinis, cum homines sint ibi occupati, & circa secularia: quod cedit ad irreverentiam verbi Dei) sed in locis honestis, sicut faciebat Paulus in Synagoga, & Dominus in Templo, vel etiam in loco campestri vacuo ab omni occupatione seculari. Non est etiam prædicandum in locis periculosis hominibus, sed in talibus ubi possint convenire secure, ne contingat perditio aliquorum; sicut contigit illis qui sequebantur Theodam & Judam Gallilæum, Actuum 5. Ex prædictis colligitur, quod quibusdam sit prædicandum, quibusdam non. Item quod illis quibus prædicandum est, alia sunt aliis prædicanda. Et quod prædicatio debet esse ita temperata, ut nec sit nimis varia, nec nimia: & quod alius modus loquendi est habendus in diversis casibus: & quod nec omni tempore nec omni loco sit prædicandum: & quod indifere exequuntur hoc officium qui prædicant quibus non est prædicandum, vel quæ non sunt prædicanda, vel non quantum est prædicandum vel qualiter vel quare, vel ubi non est prædicandum. Et ideo interest Prædicatori ad hoc quod hoc officium discretè exequatur, ut attendat super quibus prædicat, & quæ, & quantum, & qualiter, & quare, & quando, & ubi, &c.

CAPUT XVIII.

De his quæ conferunt ad exequendum hoc officium laudabiliter.

Circa ea quæ conferunt ad exequendum hoc officium laudabiliter, notandum, quod ad hoc valet multum libertas ab occupationibus. Hinc est, quod Apostoli posterunt alios ad ministrandum mensis, ut ipsi liberius vacarent prædicationi, dicentes: Actuum 6. *Non est æquum nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis.* Dominus quoque discipulo volenti vacare sepulture paternæ, dixit: Lucæ 9. *Sine, ut mortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade & annuncia Regnum Dei.* Paulus autem propter hoc dimi-

dimi-

dimisit officium baptizandi, dicens: 1. Corinthiorum 1. *Non enim misit me Christus baptizare, sed euangelizare.* Si autem tales viri tam pia officia dimiserunt, ut liberius prædicationi vacarent, quanto magis sunt relinquenda omnes aliæ occupationes a Prædicatoribus, ut habeant (velut Abraham) vernaculos expeditos: Item, tranquillitas a perturbatione. Perturbatio enim mentis multum impedit prædicationem. Gregorius in Ezechiele Homilia 12. *Loqui de Deo quiete valde & libera mentis est. Tunc namque lingua bene dirigitur in sermone, cum secure sensus erat in tranquillitate.* Item, collectio omnium quæ in studiis secularibus inveniuntur utilia ad ædificationem, sicut accidit in illo qui vult ædificare: colligit enim ex diversis quod ad ædificium suum valere potest. 2. Paralipomenon 20. *Venit Josaphat & omnis populus cum eo ad detrahenda spolia mortuorum.* Glossa: *Beati Doctores, cum turba fidelium colligunt de spoliis hostium, quicquid de Physica, Ethica, Logica, loquendo, scribendo, docendo, utiliter ediderunt, & in usum totius Ecclesiæ convertunt: ut quod illi inutiliter possederunt, fideles utiliter ad salutem animarum possideant.* Item, confirmatio omnium quæ dicuntur per sacrorum librorum doctrinam. Gregorius: *Qui ad veræ prædicationis verba se preparat, necesse est ut casuarum origines a sacris paginis sumat, ut quod loquitur, a divinæ auctoritatis fundamento revocet, atque in eo fundamentum suæ locutionis firmet.* Item admixtio orationis propriæ. Virtute enim orationis fit prædicationis efficacior. Augustinus de Doctrina Christiana lib. 4. cap. 15. *Agat eloquens quantum potest, cum bona, & iusta, & sancta dicit, ut intelligenter, & libenter, ut obedienter: & hoc se posse, si potuerit pietate orationis, magis quam oratorum facilitate, non dubitet sic orando pro se, & pro illis quos alloquitur est: sit orator antequam doctor.* Item impetratio orationum alienarum. Unde Paulus tantus Prædicator in hoc confidens dicebat: 2. ad Thesalonicensis 3. *Fratres orate pro nobis, ut sermo Dei currat, & clarificetur ubique, sicut & apud vos.* Item quietis retentio: sicut enim in mundi actionibus homines interdum quiescunt, ut fortius postea operentur; sic expedit prædicatorem interdum quiescere ab huiusmodi actione, ut resumptis viribus post inchoationem hoc officium fortius exequatur. Unde operarii Salomonis qui cædebant ligna in Libano, per quos designantur secundum Glossam Prædicatorum, duobus mensibus quiescebant, & in tertio operabantur. Item valet ad hoc, ut in huiusmodi quiete non fectetur otium, sed vacet aliis quibus, ut est lectio, studium, meditatio, quæ postmodum conferunt ad prædicandum. Gregorius: *Prædicatorum quieti contemplantes addiscant quod occupati erga proximos refundunt.* Item valet ad hoc cautela circa pericula peccatorum, quæ contingunt in prædicationis prosecutione. Sicut enim non est laudandus piscator maritimus, qui præ amore piscandi non cavet maris tempestatem, & alia pericula, ita stulte profectur prædicationem, qui pericula peccatorum incurrit ex zelo alios lucrandi: & ideo dicitur Matthæi 16. *Quid prodest homini, si lucretur universum mundum &c.* Item discussio sui post prædicationis exercitium. Debet enim sapiens Prædicator post prædicationis regressum, ad se redire, & quæ contigerunt subtiliter considerare, ut abstergat sordes, si quas contraxit, & reparat dissipata: sicut

via-

viator etiam sotulares abstergit, & reparat, cum venit ad hospitium, ut postmodum melius vadat. Unde Ezechielis 3. *Ingredere & includere in medio domus eæ.* Gregorius ibidem: *Ex campo Propbeta ad domum reducitur, ut is qui ex Deo loquitur, postquam pro utilitate proximorum loquendo foras exierit, ex humilitate semper ad discutiendam cordis sui secreta revocetur.* Item censura tacendi. Ezechielis 3. *Veni ad transmigracionem, & sedi ubi illi sedebant, & mansi ibi septem diebus merens in medio eorum: cum autem pertransissent septem dies, factum est verbum Domini ad me.* Gregorius ibidem: *Missus ad prædicandum fuerat, & tamen septem diebus sedens tacebat, quia ille veraciter novit loqui, qui prius bene tacere didicerit: quasi enim quoddam nutrimentum verbi est censura silentii.* Item sanctitas animæ. Ecclesiastici 37. *Anima viri sancti enunciat aliquando vera, quantum septem circumspectores sedentes in excelso ad speculandum.* Gregorius: *Plus valet ad prædicandum sancti amoris constantia, quam exercitii sermonis scientia.* Item consideratio præcedens: *ille enim laudabile opus facit, qui præmeditatur ante diligenter, quid & qualiter sit ei faciendum.* Et sic est faciendum Prædicatori. 2. Efdæ 2. *Egressus sum per portam vallis nocte, & considerabam murum Hierusalem dissipatum, & portas ejus consumptas igni: & transivi ad portam fontis &c.* Beda in Glossa: *diversa destructæ urbis loca lustrando pervagatur, & singula quomodo debeant reparari sollicite scrutatur. Doctorem quoque spiritualium est, sæpius noctu surgere & solerti indagine statum Ecclesiæ, quiescentibus cæteris, inspicere, ut vigilanter inquirent quomodo ea, quæ vitiorum bellis sordidata vel dejecta sunt, corrigant & erigant.*

CAPUT XIX.

De his in quibus consistit hæc executio laudabilis.

Circa aliud notandum, quod hæc laudabilis executio in his consistit, videlicet ut libentius prædicetur ubi est major necessitas. Quid enim prodest assidue prædicare religiosis, benignis, & huiusmodi personis quæ non multum indigent, & relinquere illos qui magis indigent? Ideo dicit Dominus, Matthæi 9. *Non est opus valentibus medico, sed male habentibus.* Item ut libentius prædicetur ubi non est prædicatum per alios, quam ubi frequenter prædicatur. Quis enim hortulanus dimittit rigare partem horti aridam, & rigat semper bene rigatum? Ad Romanos 15. *Prædicavi Evangelium hoc, non ubi nominatus est Christus, sed (sicut scriptum est) quibus non est annuntiatus de eo, videbunt, & qui non audierunt intelligent.* Item ut non negligantur loca parum populosa, sicut faciunt illi, qui nolunt prædicare nisi in urbibus & magnis villis. Contra quos dicitur de Salvatore, Marci 6. *Circuibat castella, idest, parva castra in circuitu docens.* Item ut non pertranseatur aliquis locus, in quo non prædicetur, exemplo Domini, de quo dicitur Matthæi 4. *Circuibat Jesus totam Galileam docens in Synagogis eorum, & prædicans Evangelium regni.* Item, ut non prætermittatur aliquod genus hominum, cui non prædicetur: Matthæi ultimo.

mo. *Prædicate Evangelium omni creatura*. Item ut præferantur illi, de quibus speratur fructus, obduratis relictis, sicut fecerunt Apostoli reliquos Judæos obstinatos & transientes ad gentes: Actuum 13. Et ad hoc invitans Dominus discipulos dicit: Joannis 4. *Levate oculos vestros, & videte regiones, quoniam albæ sunt jam ad messem*. Quasi dicat, quia paratæ sunt, ite ad metendum. Item ut ubi crescit malitia, validius per prædicationem occurratur. Gregorius in homilia: *Cum malorum perversitas crescit, non solum frangi prædicatione non debet, sed augeri*. Hæc omnia supra dicta sumpta sunt ex parte eorum quibus prædicatur. Sunt autem & alia ex parte prædicantis, scilicet, ut ipse non det aliquam occasionem, ut prædicatione ejus impediatur, sicut faciunt qui incaute turbant Clerum, & populum, vel aliqua hujus modi faciunt propter quæ impeditur interdum cursus prædicationis suæ. Contra quos 1. ad Corinthios 9. *Omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Evangelio Dei*. Item, ut non de facili retrahatur a prædicatione, sicut faciunt illi, qui propter modicam turbationem, vel difficultatem, quæ occurrit, dimitunt prædicare. Contra quos 2. ad Timotheum 4. *Testificor coram Deo, & Christo Jesu, qui judicaturus est vivos & mortuos, per adventum ipsius & regnum ejus, prædica verbum, in ista opportune, importune &c.* Item, ut non solum voce, sed se toto prædicet, sicut Joannes, qui propter hoc dictus est vox, quia totus loquebatur, Isaia 40. Sicut in numismate metallum & figura & pondus requiritur, ita in omni Doctore Ecclesiastico, quid sequatur, quid doceat, quomodo vivat. Per qualitatem igitur metalli doctrina: per figuram, similitudo Patrum: per pondus, humilitas designatur. Qui igitur ab his discrepaverit, non metallum, sed terra erit: ideo dicitur, quod non bene resonavit ut metallum, sed quasi nihil ut terra. Item, ut continuet prædicationem. Sicut enim pluvia unius diei parum prodest in terra multum arida, nisi continuetur: ita parum prodest unus, vel pauci sermones. Ideo contra hoc dicitur de Domino: Lucæ 20. *Erat quotidie docens in templo*. Item ut Prædicatori adjungat singulariter admonitiones tempore & loco, sicut faciebat Paulus dicens: Actuum 20. *docerem vos publice & per domos*: Et post: *per triennium nocte & die non cessavi, cum lacrimis monens unumquemque vestrum*. Item ut fideliter annunciet mandata domini sicut fidelis nuncius, cujus præcise est mandatum acceptum nunciare: Hieremiæ 1. *Quæcunque mandavero tibi, loqueris*. Quid autem mirum, si hoc observat verus Prædicator, cum & Balaam dicat de se, Numerorum 22. *Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti & auri, non potero immutare verbum Domini Dei mei, ut vel plus vel minus loquar*. Item, ut ferventer exequatur hoc officium sicut faciebat Apollo ille, de quo Actuum 18. dicitur: *Judæus autem quidam Apollo nomine, vir eloquens devenit Ephesum potens in scripturis: hic erat doctus viam Domini & fervens spiritu loquebatur, & docebat diligenter ea quæ sunt Jesu*. Item ut fiducialiter dicat veritatem, præcipue inter sceleratos, sicut Apostoli, qui cum fiducia loquebantur inter Judæos verbum Dei, Michææ 3. *Repletus sum fortitudine Spiritus Domini, judicio, & virtute, ut annunciem Jacob scelus suum, & Israël peccatum suum*. Item, ut temperetur modus loquendi, ne asperitas of-

fen-

fensionem inducat auditorum, sit monitio sine asperitate, exhortatio sine offensione. Item ut sollicitudo debita circa hoc officium exequendum adhibeatur: hæc est enim sine qua pauca bene fiunt. 2. ad Timotheum 2. *Sollicite autem cura te ipsum probabilem exhibere Deo*: id est, ad honorem Dei, operarium inconfusibilem, recte tractantem verbum veritatis.

CAPUT XX.

Quare hoc officium ab his, qui habent gratiam in hoc, est libenter faciendum.

Circa ultimum notandum est, inter spiritualia exercitia, circa quæ viri spirituales solent se exercere, libentius debent exercitari circa prædicationem illi, qui in hoc habent gratiam; & hoc propter tria. Habet enim hoc exercitium quædam prærogativas supra alia. Sunt enim quidam, qui circa afflictionem carnis se exercant jejuniis, & abstinentiis, asperitate vestium, vigiliis, & hujusmodi carnem asligendo, sed hujusmodi exercitatio secundum Apostolum 1. Timothei 4. *ad modicum utilis est*: prædicatione vero valet quam multum, sicut ostensum est supra cap. 6. Præterea quis potest plene describere quantas afflictiones sustinet pauper Prædicator animarum, & zelator in sollicitudine providendi, in discursu labore, in indigentia multorum, in anxietate proficiendi, & hujusmodi? Et ideo comparatur mulieri parturienti, cujus sunt dolores inastimabiles. Ad Galatas 4. *Filioli mei, quos iterum parturio, donec Christus formetur in vobis*. Dixit quidam, qui de ordine Cisterciensis transferat ad Fratres Prædicatores, quod plus mali sustinuerat quibusdam paucis diebus, quibus fuerat in via, quam omnibus diebus quibus in ordine primo fuerat. Præferendum est ideo prædicationis exercitium jejuniis & aliis afflictionibus corporis, cum hoc afflictiones secum graves habeat, & ultra hoc ad proximos fructum multum. Sunt alii, qui circa animæ opera corporalia se libenter exercitant, sed prædicatione vertitur circa pietatem animarum pereuntium: & ideo præminet illis operibus, quantum animæ corporibus. Ideo dicit Dominus Lucæ 9. *volenti sepelire patrem suum: Sine, ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem vade & annuncia Regnum Dei*. Si autem juxta hoc mandatum sepultura patris, quod est inter piissima opera misericordiæ, postponenda est prædicationi, quanto magis præminet prædicatione aliis omnibus operibus misericordiæ corporalibus? Gregorius: *Plus est verbi pabulo in vitam perpetuam mentem rescire, quam ventrem moritura carnis pane terreno satiare*. Sunt alii, qui plus vacant orationibus sanctis, pro se & aliis orantes: sed prædicatione hujusmodi orationibus præfertur, quia oratio peccatoris non prodest aliis, prædicationes vero malorum, coram Deoque valde pravorum, multoties aliis profunt, sicut prophetia Balaam profuit, & adhuc prodest, & proderit sine fine. 1. Corinthiorum 13. *Si charitatem non habeam, factus sum sicut æsonans, aut cymbalum tinniens*: quod scilicet aliis prodest, & sibi nocet. Alii sunt, qui libenter vacant lectionibus factis: sed si hujusmodi studium non dirigatur ad doctrinam prædicationis, quæ utilis in illo?

F

Ec-

Ecclesiastici 20. *Sapientia abscondita, & thesaurus invisus, quæ utilitas in utrisque?* Ideo dicit Apostolus 1. Timothei 4. *Attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ.* Præmittit lectionem, & subdit doctrinam: quia hic finis suus debet esse. Finis autem melior debet esse his, quæ sunt ad finem. Alii sunt, qui ex quadam devotione sancta frequenter sacras missas celebrant, sed licet hoc sacramentum utile sit toti Ecclesiæ, tamen multis propter indignitatem eorum, vertitur in magnum periculum. Si enim *qui indignè manducat & bibit, iudicium sibi manducat & bibit*, sicut dicitur 1. Corinthiorum 2. quanto magis qui conficit indignè? Non tamen sic de prædicatione. Potest enim fieri sine peccato a peccatore: dummodo non sit notorius peccator. Sunt alii, qui libenter vacant confessionibus audiendis, sed prædicatione in hoc præcellit, quia per confessionum audientiam simul & semel non subvenitur nisi uni: prædicatione autem simul & semel proficit multis. Unde prædicante Petro appositæ sunt animæ circiter tria millia numero credentium. Actuum 2. Et alia die quinquæ millia. Actuum 4. Alii sunt, qui libenter baptismum, extremæ unctioni, confirmationi, consecrationi virginum, ordinandis Clericis & huiusmodi sacris Ecclesiasticis conferendis vacant. Sed hæc non profunt multis sine vera cognitione, & bona voluntate, quæ duo confert prædicatione. Job ultimo: *Auditu auris audivi te*: scilicet, in prædicatione: *nunc autem oculus meus videt te*: & hoc quantum ad primum. *Idcirco ipse me representando* &c. Et hoc quantum ad secundum: hæc autem profunt sine Sacramentis illis, & ideo præferenda est prædicatione illis exercitiis. Sunt autem alii, qui libenter interfunt laudibus divinis frequentando Ecclesiam in Officiis divinis: sed in Officiis illis laici non intelligunt quid dicatur: in prædicatione vero intelligunt quæ dicantur, & ideo per prædicationem clarius & apertius laudatur Deus. Et ideo prædicatione antonomastice dicitur laudatio divina. In Psalmo 72. ubi secundum unam literam dicit: *Ut annuncient omnes prædicationes tuas in portis filia Sion*: secundum aliam literam dicit: *omnes laudationes tuas*. Patet ex jam dictis, quantas prærogationes habeat super alia exercitia spiritualia. Præterea ejus excellentiam commendant exempla. Christus enim existens in hoc mundo non celebravit nisi unam Missam, scilicet, in die Cænæ: confessiones non legitur audisse: Sacramenta raro & pauca ministravit: laudibus divinis canonicis non multum intendit: similiter de omnibus supradictis, nisi de oratione & prædicatione. Prædicationi vero postquam incepit prædicare, & plus etiam quam orationi, legitur impendisse totam vitam suam. Item excellentissimus Apostolus gratias agit Deo 1. Corinthiorum 1. quod paucos baptizavit, dicens, *se non missam baptizare, sed ut evangelizaret*. Similiter non legitur tantum vacasse alii exercitio spirituali sicut prædicationi. Nam de ista dicitur Romanorum 15. quod ab Jerusalem per circuitum usque ad Illyricum repleverit Evangelium Christi, & deinde venerit ad occidentales partes. Item Apostoli & discipuli Domini quid aliud fecerunt in universo, nisi plus prædicare quam aliis intendere? Marci ultimo: *Illi autem profecti prædicaverunt ubique*. Habemus enim exemplum a Christo super hoc, & ab Apostolo, immo ab omnibus aliis Apostolis, & discipulis Domini. Denique Dominus hoc

specialiter videtur velle. Hoc enim tamquam rem valde acceptam in recessu suo ultimo præcepit, Marci ultimo: *Euntes in mundum universam prædicare Evangelium omni creature*. Item huiusmodi exequutioni specialem retributionem, scilicet, aureolam reservandam ordinavit. De qua habetur Exodi 25. in Glossa. Item propter hoc laudabiliter exequendum, summa magna laus fecit. Propter hoc enim idiotis altissimam scientiam subito infudit. Propter hoc omnium linguarum genera eisdem dedit; propter hoc potestatem faciendi miracula eisdem contulit; ut per hæc sermonem eorum confirmaret. Ex his enim patet, quantum plus istud Officium, quam alia, placet ei. Quia igitur tot habet prærogativas, & tam magna exempla, & tam acceptum est Deo huiusmodi exercitium, non immertito præ omnibus aliis est isti a viris spiritualibus, & ad hoc sufficientibus vacandum, immo eis incumbit. Corinthiorum 9. *Væ mihi, si non evangelizavero: necessitas mihi incumbit*.

DE DEFECTU SEU SUBTRACTIONE HUJUS OFFICII

PARS V.

CAPUT XXI.

De causis subtractionis Prædicationis.

Irca subtractionem prædicationis notandum est primo de causis huiusmodi subtractionis. Secundo de subtrahentibus se a prædicatione. Tertio de damno huiusmodi subtractionis. Circa primum notandum, quod prædicatione quandoque subtrahitur ex causis soli Deo notis. Unde super illud, Lucæ 10. *Væ tibi Corozaim, væ tibi &c.* dicit Glossa: *Quare prædicandum sit non credituris, & non prædicandum credituris, novit ille, qui omnia novit.* Quandoque ex procuracione diabolica. Apocalypsis 7. *Post hæc vidi quatuor Angelos tenentes quatuor ventos terræ, ne flarent super terram, nec super mare, nec super ullam arborem.* Glossa: *Diabolus nititur desinere prædicationem in omni loco per satellites suos.* Nunquid enim non sunt satellites sui scribæ & pharisæi inter Judæos, & pontifices temporum inter Paganos, & Machometani inter Sarracenos: qui omnes fecerunt hoc quandoque propter bonum auditorum. Actuum 16. *Verati sunt Spiritu sancto loqui verbum in Asia.* Glossa: *Dominus qui novit corda, beneficii gratia Doctorem removit ab Asia: ne detur sanctum canibus, & cor iniquum de contempta prædicatione gravius judicetur.* Aliquando propter culpam auditorum. Ezechielis 3. *Adhævere faciam linguam tuam palato tuo: quia domus exasperans est.* Glossa: *Aliquando pro vitio auditorum subtrahitur verbum prædicationis.* Aliquando subtrahitur ex defectu prælatorum. Trenorum 4. *Parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis*: scilicet, nec sacerdos, nec Archidiaconus, nec Episcopus. Et hoc, vel quia nesciunt, vel quia occupati aliis vitioribus, prædicationi vacare nequeunt: vel quia zelo salutis animarum ca-

rentes, de hoc non curant. Interdum ex eorum impedimento. Sunt enim multi prælati, qui non solum non prædicant, sed etiam ne alii, qui hoc laudabiliter possunt facere, ne faciant, prohibent. Sapientiæ 18. *Inclusos filios tuos custodiebant, per quos incipiebat incorruptum legis lumen seculo dari.* Includuntur siquidem prædicatores, cum non permittuntur libere prædicare. Interdum ex curiositate humana: ut cum homines veniunt ad sermones, non animo proficiendi in opere, sed solum animo audiendi. Exemplum in Vitis Patrum. Venerunt quidam fratres ad abbatem Felicem, cum quibusdam secularibus requirentibus verbum aliquod ædificationis: qui cum diu stetissent, ait: Fratres modo non est verbum. Quando enim ad senes veniunt homines, qui nolunt facere quod adiunt, aufert Deus gratiam a senibus, nec inveniunt, quid loquantur.

CAPUT XXII.

De subtrahentibus se a prædicationis Officio.

Circa secundum notandum, quod quidam subtrahunt se a prædicatione ex procuratione diabolica. Non enim vult diabolus, quod sui audiant prædicationem Christi, ne trahantur ad ipsum. Sic Machometus eadem de causa ordinavit in lege sua, ne Sarraceni audirent prædicationem de Christo. Joannis 8. *Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis, sed, scilicet, ex diabolo patre, ut dicitur in eodem.* Alii vero, ex segnitie humana, nolentes laborare vel modicum pro sermone audiendo. Sed contra hos surget regina Austri in iudicio, *que venit a finibus terre audire sapientiam Salomonis*, Lucæ 11. Alii ex superbia dedignantur altitudinem suam humiliare cum popularibus & simplicibus ad pedes prædicantium. Sed iste contemptus Prædicatorum Dei transit in ipsum Dominum. Lucæ 10. *Qui vos spernit, me spernit.* Alii ex verecundia. Conficii enim peccatorum multorum, de quibus sæpe fit mentio in sermonibus, ut est usura, fornicatio, & huiusmodi, timent ibi notari de istis, & ideo non veniunt. Joannis 3. *omnis qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus.* Alii ex occupatione seculari. Quo contra Martha occupata, Maria sedens secus pedes Domini, audiebat verbum illius, & a Domino commendata est, Lucæ 10. Alii ex quadam sapientia fatua. Dicunt enim apud se, quod melius est eis non cognoscere faciendâ, quam cognita non facere. Sed non attendunt miseri, quod ignorantia affectata non excusat peccatum. Propter quod dicit Paulus. 1. Corinthiorum 14. *Si quis ignorat, ignorabitur.* Alii ex timore benefaciendi. Timent enim, ne inspiraretur eis bona voluntas in sermone, si illuc irent. Isti sunt similes aspidi furdæ, & abturanti aures suas, ut non exaudiat voces incantantium, & venefici incantantis sapienter; ne amittant vim veneni, sicut dicitur in Psalmo 57. Alii ex fastidio. Fastidiunt enim frequentiam sermonum, quæ est mensa animi, cum non fastidiant mensam corporalem quotidianam. Quo contra, Amos 8. *Eecce dies veniant, dicit Dominus: & mittam famem in terram: non famem panis, nec sitim aquæ: sed audiendi verbum Dei.* In hoc exprimitur, quod vocatur fames.

Alii

Alii ex obstinata malitia, sicut Pharisei & legisperiti obdurerunt se contra Christum, ne ejus discipuli, & auditores essent. Zacharia 7. *Cor suum posuerunt ut adamantem, ne audirent legem.* Alii ex desperatione proficiendi: quando jam multoties experti sunt, quod nihil profecerunt in sermonibus. Sed verbum Dei vix est sine fructu aliquo, vel sensibili, vel insensibili, vel statim, vel in futuro. Isaia 55. *Verbum quod egredietur de ore meo, non revertetur ad me vacuum. Væ autem omnibus istis. Sunt enim maledicti.* Hieremias 11. *Maledictus vir, qui non audierit verba pacti hujus.*

CAPUT XXIII.

De damno subtractionis prædicationis.

Circa tertium notandum est, quod ex defectu prædicationis relinquuntur infidelitas. Propter hoc enim multæ nationes adhuc remanent in antiquis erroribus. Romanorum 10. *Quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante?* Item error in via morum: propter hoc enim multi errant circa agenda, nescientes quid liceat & quid non. Et ideo per vias malorum operum incedunt: quia non sunt illuminati per prædicationem circa ista. Sapientiæ 5. *dicunt damnati: Erravimus a via veritatis, & justitiæ lumen non luxit nobis:* id est, quia lumen justitiæ non illuxit nobis. Quid autem est lumen justitiæ, nisi prædicatio, quæ ostendit quid sit justum, & quid sit injustum? Item ignorantia sui. Verbum enim prædicationis est sicut speculum, sicut dicitur Jacobi 1. in quo cognoscit se ipsum. Et ideo multi non cognoscunt se, in quo statu sint, quo periculo, quo defectu, & huiusmodi: quia non audierunt prædicationem. Item ex occulta æstimatione rerum. Doctrina enim scientiæ prædicationis docet quantum prævalent spiritualia corporalibus, quantum æterna temporalibus, quantum cælestia terrenis, & similia: & frequenter qui non habent huiusmodi doctrinam, errant circa rerum valorem. Ideo dicitur, Proverbiorum 19. *Ne cesses filii mi audire doctrinam, ne ignores sermones scientiæ.* Sermones scientiæ sunt, quando de qualibet re scit quis dicere quantum valet. Item sterilitas bonorum. Sicut enim ex carentia pluvie desiccatur terra, & fructum non profert: ita deficiente prædicatione, homines fructum bonorum operum non producant. Proverbiorum 19. *Ubi non est scientia animæ, non est bonum.* Scientia animæ siquidem est doctrina prædicationis. Nam circa animam vertitur huiusmodi scientia: cum aliæ scientiæ circa alia versentur. Item germinatio malorum. Sicut enim deficiente pluvia, terra non solum non profert fructum bonum, sed & multiplicatur spinæ, & tribuli, & herbæ malæ: ita prædicatione deficiente, crescunt mala. Osæ 4. *Non est scientia Dei, (quæ scilicet, per prædicationem habetur) in terra.* Et ideo statim additur ibidem: *Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium innundaverunt, & sanguis sanguinem retrigit.* Item devastatio hostium. Ubi enim non exclamatur, facilis irruunt. Ideo dicitur et diverso Osæ 8. *In gutture tuo sit tuba.* Glossa: *Aperta prædicatio.* Et subdit causam dicens: *Quasi aquila super domum Domini: scilicet, diabolus,*

qui

qui est quasi aquila propinquus & paratus ad invadendum domum Domini. Item obdormitio in periculis. Sicut enim Jonas in periculo magno dormiebat sopore gravi in sentina navis, ita & multi non evigilant, ut de se cogitent, nisi prædicatio eos evigilaret: sicut & ipsum evigilavit gubernator dicens ei: *Quid tu sopore deprimeris? Surge invoca Deum tuum.* Gregorius: *Subtili occultoque Dei judicio a quorundam mentibus prædicatio sancta subtrahitur, quia suscitari per gratiam non merentur.*

DE EFFECTU HUIUS OFFICII.

P A R S VI.

C A P U T XXIV.

De prædicatione infructuosa.

Irca officium prædicationis notandum est, quod prædicatio interdum nullum fructum affert, interdum adducit fructus malos per occasionem, interdum non omnino malos, sed nec multum bonos, interdum fructus optimos. Hoc autem ultimum provenit ex auditu verbi Dei devoto, & ex verbi impletione. Et ideo dicendum est hic. 1. De infructuositate prædicationis. 2. De malis fructibus ejus. 3. De fructibus minus bonis. 4. De fructibus optimis. 5. De auditu verbi Dei. 6. De impletione verbi auditi. Circa primum notandum est, interdum prædicationes multorum nullum fructum afferre. Nec mirum, cum, quidem hoc contigerit in prædicatione Salvatoris, juxta illud quod dicitur, Joannis 8. *Sermo meus non capit in vobis.* Ubi dicit Glossa, quod sermo est sicut hamus, & sic de aliis, non ejicit de cordibus auditorum: sicut hamus dicitur non capere, quando nullum pisicem ejicit de aqua. Porro hujusmodi infructuositas interdum accidit ex vitio auditorum. Sunt enim quidam sicut terra mala, quæ quantumcumque excolatur, nunquam fert fructum. Interdum ex defectu Prædicatoris: sicut enim agricola industrius per diligentiam suam terram bonam nimis facit fructiferam, & e contrario ex defectu qui est in agricola, quæ bona est non fert fructum: ita ex defectu Prædicatoris perit fructus interdum in auditoribus. Proverbiorum 24. *Per agrum hominis pigri transivi, & ecce totum repleverant urticae:* scilicet, propter pigritiam ejus. Interdum ex inefficacia verbi. Sunt enim aliqui, qui proponunt interdum orationes, vel autoritates, vel exempla ita ignota, quod quasi nullius sunt efficaciam. Et ideo nihil boni afferunt in auditoribus, sicut semen putridum non potest fructus producere. Quo contra dicit Seneca: *Non est opus multis, sed edificariis.* Interdum ex carentia gratiæ divinæ. Sicut enim semen seminum non fructificat sine pluvia, vel rore: ita prædicatio non

non proficit in mentibus auditorum, si non adsit gratia Spiritus Sancti. Gregorius: *Nisi Spiritus Sanctus assistat mentibus auditorum, otiosus est sermo doctorum.* Et iterum. *Per vocem instruitur, quando mens per spiritum inungitur.* Interdum ex insidiis inimici. Sicut enim avibus colligentibus granam, seminata non sequitur fructus: ita diabolus tollit verbum, & perit fructus. Lucæ 8. *Hi sunt qui audiunt; deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne credentes salvi fiant.* Patet ergo, quod prædicationem esse sine fructu, quandoque contingit ex parte auditorum, quandoque ex parte Prædicatoris, quandoque ex parte verbi prædicati, quandoque ex parte carentiæ gratiæ, quandoque ex parte hostis antiqui. Notandum alio modo, quod sunt decem, quæ solent fructum ejus impedire. Primum est cordis duritia. Sunt enim quidam, qui habent cor diabolicum induratum, ut lapis, sicut tangitur in Job. Et ideo sicut semen super lapidem non proficit, ita prædicatio in his. Ideo dicitur e diverso in Psalmo 94. *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Secundum est, stulticia. Stultus enim non capit quod dicitur: & ideo non proficit in eo verbum, sicut semen in terra, quæ illud non capit. Ideo dicitur Ecclesiastici 22. *Cum dormiente loquitur, qui narrat stulto sapientiam:* quia sic non capit eam, sicut nec dormiens. Tertium est abundantia malitiæ: sicut & abundantia veprium impedit fructum novalis nisi primo purgetur. Ideo dicitur Jacobi 1. *Aspicientes abundantiam malitiæ: cum mansuetudine suscipite instum verbum.* Quasi dicat. Non proficeret verbum, nisi prius abjiceretur hujusmodi abundantia. Quartum est importunitas. Cum enim omni negotio tempus sit & opportunitas, Ecclesiastici 8. ideo cum non observatur opportunitas, non proficit prædicatio, sicut nec semen tali tempore potest seminari. Ideo dicitur Ecclesiastici 20. *Ex ore fatui reprobabitur parabola: quia non dicit eam in tempore suo.* Quintum est animalitas. Sicut enim aliqua terra ad hordeum, vel milium, & hujusmodi grossa ferenda, est apta, & non ad frumentum: ita homines animales inepti sunt ad spiritualia, quæ per prædicationem feruntur. 1. Corinthiorum 2. *Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei: stulticia enim est illi.* Si autem non percipit, quomodo potest in illis proficere? Sextum est obivio. Obliviosus enim est quasi vas perforatum, quod non retinet aquam. Ecclesiastici 21. *Cor fatui quasi vas perforatum: omnem sapientiam non tenebit.* Si autem non tenet, quomodo ex illa proficiet? Septimum est: fastidium verbi. Gregorius in homilia 15. in Evangelia: *Cibus enim mentis est sermo Dei: & quasi acceptus cibus stomacho languente rejicitur, quando auditus sermo in ventre memoriæ non tenetur. Sed quisquis alimentum non retinet, profecto vita desperatur.* Octavum est occupatio secularis. Lucæ 8. *A sollicitudinibus vitæ suffocantur, & non afferunt fructum.* Nonum est inobedientia circa verbum. Augustinus de Doctrina Christiana lib. 4. cap. 27. *Sicut homines obedientes non audiunt illum qui se ipsum non audit: & verbum quod eis prædicatur, simul cum Prædicatore condemnant.* Decimum est extraneitas a Deo, in qua multi sunt. Joannis 10. *Oves meæ vocem meam audiunt, & sequuntur me.* Et in eodem: *Alienum autem non sequuntur, quia non noverunt vocem alienorum.*

CAPUT XXV.

De fructibus malis prædicationis.

Circa secundum notandum est, quod interdum aliqui, licet audiant verbum Dei, tamen non faciunt. Quod dicitur Ezechielis 33. *Sedet coram te populus meus, & audiunt sermones tuos, & non faciunt eos.* Et sic relinquitur eis malum inobediendiæ. Interdum vero non bene credunt quæ dicuntur, aut de peccatis futuris, aut de præmiis, aut hujusmodi. Psalmò 105. *Non erederunt verbo ejus: & murmuraverunt in tabernaculis suis:* dicentes, scilicet, quomodo hoc vel illud potest esse? Et relinquitur eis malum incredulitatis. Interdum vero displicent quæ dicuntur. Ecclesiastici 21. *Verbum sapiens audivit luxuriosus, & displicebit illi.* Et sic relinquitur malum displicentiæ boni. Interdum contemntur quæ dicuntur. 2. Paralipomenon ultimo: *Parvipendebant sermones Domini.* Et Proverbiorum 1. *Sapientiam atque doctrinam stulti despiciunt.* Et sic relinquitur contemptus verbi Domini. Interdum vero vertuntur in derisum ea quæ dicuntur. 2. Paralipomenon ultimo: *Subsannabant nuncios Dei, illudebantque prophetis.* Et sic relinquitur malum derisionis servorum Dei. Interdum vero fit odiosus prædicans contra hominum voluntates. 2. Regum ultimo: *Ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum sed malum Micheas filius Iemla.* Et sic relinquitur malum odii in diligendos. Interdum vero aliqui non solum non audiunt hujusmodi prædicatores, sed graviter persequuntur, ut patet in Apostolis, & Judæis. Matthæi 23. *Ece ego mitto ad vos prophetas &c.* Et post: *persequemini de civitate in civitatem.* Ista sunt zizania superfeminata, Matthæi 13. *Domine nonne bonum semen seminasti in agro tuo? unde igitur habet zizania? Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit.* Et post: *Colligite primum zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum.* Item istæ sunt spinæ & tribuli terræ: quæ terra super se venientem imbrem bibens, proferens autem & spinas, & tribulos, reproba est, & maledicto proxima: cujus consummatio in combustionem erit. Hebræorum 6. Item illi homines sunt illa vinea, quam excolens Dominus diligenter, expectavit dulcedinem vini, & ministrat ei amaritudinem. Deuteronomii 32. *Uva eorum una fellis &c.* Sed timendum est quod sequitur: *Nonne hæc condita sunt apud me, & signata in thesauris meis? mea est ultio, & ego retribuam eis in tempore.*

CAPUT XXVI.

De fructibus minus prædicationis.

Circa tertium notandum, quod interdum aliquis fert fructus aliquos, qui licet sint boni, tamen sunt minus salutares. Horum unus est intelligentiæ. Psalmò 118. *Declaratio sermonum tuorum illuminavit, & intellectuam dat parvulis.* Sed quid prodest intellectus bonus non facienti? Jacobi 4.

cobi 4. *Scienti benefacere, & non facienti, peccatum est illi.* Et alius est dolestatio. Sunt enim aliqui, qui cum magna delectatione audiunt verbum Dei, sicut auditur dulcis cantus, Ezechielis 33. *Et es eis quasi cæm musicum:* quod suavi dulcique sono canitur. Sed improperatur quibusdam talibus cum ad talem dulcedinem cantuum non movent pedes. Unde Matthæi 11. *Cecinimus vobis, & non saltastis.* Quia non sufficit illud sine hoc. Et ideo in Psalmò 31. *Lætamini,* scilicet in corde: *& exultate,* hoc est, extra saltate per justitiam. Alius est commotio. Sunt enim aliqui, qui in prædicatione moventur interdum, vel ad compunctionem, sicut illi de quibus dicitur, Actuum 2. *His auditis compuncti sunt corde:* vel ad timorem, sicut Felix, qui audito Paulo tremefactus est. Actuum 24. vel ad aliquam bonam sollicitudinem, vel ad aliquem affectum alium. Psalmum 76. *Illuxerunt corrascationes tuæ orbi terræ,* (scilicet, prædicationes tuæ): *commota est & contremuit terra.* Sed hoc non prodest quibusdam, quia statim post sermonem refrigerant, sicut olla fervens elongata ab igne. Sola vero hujusmodi commotio non sufficit ad salutem. 3. Regum 19. *Non in commotione Dominus.* Et notandum, quod isti tres fructus prædicti sunt in corde secundum tres vires. Alius est iudicium: sciunt enim multi optime iudicare, dicentes: Bene dixit, male dixit, nimis fuit longus sermo, nimis brevis, nimis subtilis, nimis grossus, & hujusmodi: juxta illud Job. 12. *Nonne auris verba dijudicat? Quid autem sunt hujusmodi verba? Nonne palææ? Qui ergo nihil aliud reportant de sermone, sunt quasi campus, in quo nihil invenitur de tritico, sed solum palææ.* Sed dicitur Hieremiæ 23. *Quid palæis ad triticum, dicit Dominus? id est, quid valet palæa in comparatione ad triticum? Alius commendatio prædicantis. Quod quidam faciunt ad modum illius mulieris, quæ loquente Jesu ad turbas, extollens vocem de turba dixit: *Beatus venter, qui te portavit, & ubera quæ suxisti.* Lucæ 11. Sed hoc parum valet sine verbi impletione: dixit enim ei Jesus consequenter: *Quinimo beati qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud,* Lucæ 11. Alius est, scientia docendi: ad hoc enim aliqui audiunt libenter sermones, ut addiscant & ipsi alios docere: sed quia hoc parum valet illi, qui se primo non docet, dicit Apostolus, Romanorum 2. *Qui alios doces, te ipsum non doces.* Porro isti alii tres fructus sunt in verbo solum, & ideo parum valent: quia non in sermone regnum Dei est, sed in virtute, ut dicit Apostolus, 1. Corinthiorum 14. Alius est conceptio boni propositi. Ideo enim dicitur verbum Dei semen, quia facit concipere ut semen. Sed sunt multi qui hujusmodi conceptum nunquam pariunt: & ideo parum prodest eorum conceptio. Propter quod dicitur 4. Regum 19. *Venerunt filii usque ad partum, & vires non habet parturiens.* Alius est consilii requisitio. Ad hoc enim profecit sermo in aliquibus, ut requirant consilium de salute sua: unde Actuum 2. *Compuncti in sermone Petri dixerunt ad Petrum, & ad alios Apostolos. Quid faciemus viri fratres? Sed sunt multi, qui etsi consilium requirant, tamen non faciunt: & ideo parum prodest eis: sicut infirmo parum prodest consilium medici non servatum, Proverbiorum 1. *Tunc invocabunt me, & non exaudiam.* Et postea: *nec non acieverint consilio meo.* Alius est inceptio boni.**

boni. Sed sunt quidam, qui non perseverant, Lucæ 8. *Nam supra petram: hi sunt, qui ad tempus credunt, & in tempore tribulationis recedunt, & ideo non perducuntur ad salutem, quam sola perseverantia apprehendit.* Isti autem tres ultimi fructus sunt circa opus, vel conceptum, vel consultum, vel inchoatum.

CAPUT XXVII.

De fructibus optimis prædicationis.

Circa quartum notandum est, quod decem sunt fructus prædicationis valde boni, qui quandoque ex ea sequuntur. Primus est conversio infidelium ad fidem, sicut patet in prædicatione Apostolorum, & discipulorum Christi, qui totum mundum converterunt ad Christum. Actuum 11. *Erant autem quidam ex eis viri Cyprii, & Cirenæi, qui cum introissent Antiochiam, loquebantur ad Græcos, annunciantes Dominum Jesum, & erat manus Domini cum eis, multusque numerus credentium conversus est ad Dominum.* Secundus penitentia malorum virorum: Lucæ 11. *Viri Nini-vitæ penitentiam egerunt ad prædicationem Jona.* Tertius est humilitatio mundanorum. Multi enim de superbia seculi humiliati sunt ad humilem vitam propter auditum verbi Dei. 3. Regum 21. *Cum audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua & operuit cilicio carnem suam: jejunavitque, & dormivit in sacco, & ambulavit demisso capite.* Quartus est confessio peccatorum. Multi enim propter ea quæ audiunt in sermonibus, moventur ad confitendum quæ nunquam fuerant confessi, Matthæi 3. *Tunc (prædicante, scilicet, Joanne) exibat ad eum Jerosolima, & omnis Judæa, & omnis regio circa Jordanem &c. confitentes peccata sua.* Quintus est receptio spiritus sancti. Multi enim in sermonibus recipiunt Spiritum Sanctum, Actuum 10. *Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus Sanctus super omnes, qui audiebant verbum.* Sextus est sanctificatio a peccatis. Habet enim verbum Dei potestatem sanctificandi; juxta illud Joannis 17. *Sanctifica eos in veritate: sermo tuus veritas est.* Et Joannis 15. *Fam vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis.* Septimus est augmentatio corporis Christi mystici. Quia per prædicationem adjuncti sunt ei multi. Actuum 2. *Et apposite sunt in die illa anime circiter tria millia, scilicet, ad prædicationem Petri.* Octavus est liberatio prædæ diaboli. Job 29. *De dentibus diaboli, dicit Christus in hortis: Quæ habitas in hortis, amici ascultant te.* Glossa: *idest Angeli.* In quo inauditur, quod delectantur in hujusmodi auditu. Decimus est effugatio diabolici exercitus. Ad prædicationem enim effugatus est diabolus cum exercitu vitiatorum, de multis provinciis, de multis civitatibus, de multis castris, de multis cordibus. Judicum 7. *Insihebant trecenti viri buccinis personantes, immisitque Dominus gladium in omnibus castris; & mutua se cedere nunciant fugientes.* Quod exponitur de prædicatoribus Trinitatis.

CAPUT XXVIII.

De auditu verbi Dei.

Circa quintum notandum est primo, quare verbum Dei libenter est audiendum. Secundo, qualiter est audiendum. Porro ad audiendum verbum Dei, debet movere magnitudo loquentis. Libentius enim auditur persona quanto major est, vel auctoritate, vel sapientia, vel aliis hujusmodi. Verba autem sacra non sunt tradita ab homine sicut verba aliarum scientiarum, sed ab ipso Deo inspirante. Et ideo dicit Dominus, Lucæ 10. Prædicatoribus: *Qui vos audit, me audit.* Quia sunt os ejus, verba ejus proferentes. Ad audiendum autem hac de causa verba sua, dicebant Prophetæ in fine verborum: *dicit Dominus.* Quasi dicerent: Ideo debetis audire, quia non sunt hæc verba mea, sed Domini. Item magnitudo materiæ, de qua est verbum Dei. Non hæc enim verbum Dei de materia modica, vel vili, sed de magna valde. Et hæc solet libentius audiri: Ideo dicit Sapiens Proverbiorum 8. *Audite, quoniam de rebus magnis loquutura sum.* Item utilitas verbi. Verba enim Juris profunt ad res temporales, verba Medicorum ad corporum sanitatem, verba Philosophorum ad veritates sciendas; sed ista profunt ad salutem. Et ideo si auditur libenter documentum, quod confert salutem corpori, quanto magis ista, quæ valent ad salutem animæ? Et ideo dicitur Jacobi 1. *In mansuetudine suscipite instrum verbum, quod potest salvare animas vestras.* Item situs aurium corporalium. Non enim sunt in homine versus terram, ut in pecudibus sed sursum in capite. Quasi dicat: natura ad hoc eas sic posuit, ut sint paratæ ad audienda verba superna. Ideo dicitur Lucæ 8. *Qui habet aures audiendi, (idest, ad audiendum verbum Dei factas) audiat.* Item instinctus naturæ. Naturaliter enim Agnus, & pullus perdicis, & pullus gallinæ, currunt ad vocem matris; & sic in multis animalibus. Et ideo similiter faciendum est homini, ad vocem sui Creatoris & Salvatoris. Ideo dicitur, Joannis 8. *Qui ex Deo est, verba Dei audit.* Item frequentia exhortationum Scripturarum. Quis enim posset numerare, quoties scriptum est in Salomone, in David, in Prophetis, & in aliis libris Scripturarum sacrarum, *audi, audite?* Item beatus Jacobus nullum excusans ab hoc, dicit sic: *Sit omnis homo velox ad audiendum.* Jacobi 1. Item exempla primitivæ Ecclesiæ: in qua ad sermones Joannis & Christi etiam in deserto, undique concurrebant: sicut patet Matthæi 3. & Joannis 6. Si autem sic faciebant Judæi, quanto magis debent facere Christiani? Item gratia specialis, quæ in hoc aliquibus exhibetur, Psalmi 147. *Qui annunciat verbum suum Jacob.* Et post: *Non fecit taliter omni nationi.* Væ autem talem gratiam repellenti: ex hoc enim se judicat vitæ æternæ indignum. Actuum 13. *Quoniam repellitis illud, indignos vos judicatis æternæ vitæ.* Item salarium hujusmodi Doctoris. In aliis enim scholis datur salarium magistro a scholaribus: hic autem e contrario & non modicum. Quis enim dicere posset, quot & quanta dat Dominus suis auditoribus?

Ideo dicit Sapientia æterna, Proverbiorum 8. *Beatus qui audit me: Et qui vigilat ad fores meas quotidie, & observat ad postes ostii mei.* Sunt autem fores ejus Prædicatores, & postes ostii sui sacra Scriptura. Quia tunc ergo rationes pro audiendo verbo Dei sunt, libenter audiendum est. Unde dicitur Hieremiæ 22. *Terra, terra, terra, audi sermonem Domini.* Circa modum audiendi verbum Dei notandum, quod sunt quidam, qui quando percipiunt, quod debeat apud eos fieri prædicatio, tristantur, cum debent gaudere, Psalmo 118. *Labor ego super eloquia tua, sicut qui invenit spolia multa.* Aliqui ante completionem sermonis recedunt, juxta illud Zachariæ 7. *Noluerunt attendere: averterunt scapulas, recedentes:* & ideo amittunt quandoque indulgentias: quandoque orationes, quæ fiunt in fine: quandoque quod melius est de sermone, quod interdum in fine servatur: quandoque intelligentiam, quia magis dependet illa a fine quam a principio. Perseverandum est ergo in sermone usque ad completionem: quia *melior est finis orationis* idest, loquutionis præpositæ, *quam principium*, Ecclesiastice cap. 7. Sicut in quolibet opere bono melior est consummatio, quam inchoatio. Alii sunt, qui modo sedentes, modo stantes, modo egredientes, modo redeuntes sic negligentes sunt in audiendo, quod non apponunt aliquam curam, ut stando prope, vel in loco apto, & hujusmodi, possit audire quæ dicuntur. Contra quos dicit Augustinus Homilia 27. lib. 5. Homiliarum. *Non minus reus erit qui verbum negligenter audierit, quam qui sua negligentia corpus Christi in terra cadere permisit.* Alii sunt, qui tumultum faciunt: cum e contrario requiritur ibi silentium auditorum 2. Esdræ 8. *Leviticæ silentium faciebant in populo ad audiendam legem:* & Actuum 13. *Surgens Paulus & manu silentium indicens, ait: Viri Israelita & qui timeitis Deum audite.* Alii sunt qui alios inquietant, modo intrando in turbam, modo exeundo, modo modis aliis molestando. Contra quod Ecclesiastici 5. *Esto mansuetus ad audiendum verbum.* Quod ideo dicitur, quia sicut animal mansuetum non inquietat aliud animal mordendo, vel percutiendo, vel aliter: sic debet se habere quilibet in sermone, ut bene & pacifice audiat. Alii sunt, qui hora sermonis orantes, vel legentes, vel in alio hujusmodi occupati non possunt attendere ad ea quæ dicuntur. Contra quod, verbum Dei est attente audiendum, juxta illud Psalms 77. *Attendite popule meas legem meam:* hoc est, attente audite. Actuum 8. *Intendebant autem scribae his, quæ a Philippo dicebantur, unanimiter audientes.* Alii sunt, qui cum fastidio audiunt. Quo contra, avide & cum esurie est audiendum. Actuum 17. *Nobiliores eorum qui sunt Thessalonica, qui susceperunt verbum Dei cum omni aviditate.* Alii sunt quibus facile vertitur verbum Dei in tædium propter proximitatem sermonis. Quo contra dicitur de Judæis. 2. Esdræ 8. *Legit Esdras de mane usque ad medium diem in conspectu virorum & mulierum, & sapientium: & aures omnis populi erant erectæ ad librum.* grandis res, quod tam prolixo sermone nullus est attendiatus. Hoc ergo exemplo habenda est longanimitas in audiendo. Alii sunt, qui in sermone de facili incurunt ad impatientiam, propter aliqua, quæ tunc dicuntur minus eis placentia. Sed e contrario patientia est eis necessaria in talibus. Unde Actuum 26. dixit

dixit Paulus ad Agrippam: *Obsecro patienter me audias.* Alii sunt, qui nullum signum devotionis ostendunt in audiendo verbum Dei. Quo contra legitur de Maria, quod sedens secus pedes Domini audiebat verbum illius. Bernardus: *Devotè est verbum Dei suscipiendum, & audiendum.* Ut ergo debitus modus servetur in audiendo verbum Domini, suscipiendum est cum gaudio, veniendum est cum festinatione, perseverandum usque ad completionem, audiendum est diligenter, silenter, pacifice, attente, avide, longanimiter, patienter, & devotè.

CAPUT XXIX.

De impletione verbi Dei auditii.

Circa sextum notandum, quod ex solo auditu sine impletione verbi, sequuntur multa mala in auditore. Unum est, conversio boni in malum. Agnitio enim justitiæ, quæ in se est bona, convertitur talibus in malum. 2. Petri 2. *Melius erat illis non agnoscere viam justitiæ, quam post agnitionem retrorsum converti ab eo, quod illis traditum est sancto mandato.* Aliud est aggravatio peccati. Qui enim scit, & non facit, magis reus est, quam si nesciret, & non faceret. Lucæ 12. *Servus qui cognovit voluntatem Domini sui, & non se præparavit, & non fecit secundum voluntatem ejus, vapulabit multis.* Cur nisi quia plus offendit? Aliud est abominatio. Magis est enim abominabilis, qui cognoscens fordes in se, non abstergit, quam si nesciret. Talis autem est iste, Jacobi 1. *Si quis auditor est verbi, & non ferior: hic comparabitur viro consideranti vultum nativitatis suæ in speculo. Consideravit enim se, & abiit, & statim oblitus est, qualis fuerit.* Aliud est fatuitas operationis. Matthæi 7. *Edificavit domum suam supra petram: & descendit pluvia, & venerunt flamma, & flaverunt venti, & cecidit, fuitque ruina ejus magna.* Aliud est desperatio vitæ, sicut in habente abominationem stomachi. Psalmo 106. *Omnem escam abominata est anima eorum, & appropinquaverunt usque ad portas mortis.* Gregorius: *Cibus mentis est sermo Dei: qui autem alimenta non retinet, hujusmodi vita desperatur profecto.* Aliud est condemnatio coram Deo. Joannis 12. *Si quis audierit verba mea, & non custodierit, ego non judico eum.* Et post: *Sermo, quem locutus sum, ille judicabit eum in novissimo die:* idest, erit occasio damnationis. Ideo dicitur Matthæi 5. *Esto consentiens adversario tuo* (scilicet, verbo Dei, quod adversatur voluntati humanæ) *cito dum es in via cum eo, ne forte tradat te adversarius judici, & judex tradat te ministro, & in carcerem mittatis.* Item notandum, quod ex completionem verbi auditii sequuntur multa bona: & unum est discipulatus Christi. Non enim solus auditus facit esse discipulum hujus magistri, sicut apud alios magistros fit, sed impletionem verbi Dei fit. Joannis 8. *Si manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis.* Aliud est amicitia ejusdem: quod plus est, Joannis 14. *Qui habet mandata mea* (scilicet, prædicationem sibi traditam), *& servat ea, ille est, qui diligit me.* Aliud est fraternitas ipsius; quod maximum est, Lucæ 8. *Frates mei*

mei bi sunt, qui verbum Dei audiunt & faciunt. Aliud est benedictio Dei; Hebræorum 6. *Terra enim sæpe venientem super se bibens imbrem & generans herbam opportunam illis a quibus colitur, accipit benedictionem a Deo.* Aliud est justificatio. Ad Romanos 2. *Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed scilicetatores legis justificabuntur.* Aliud est beatitudo. Lucæ 2. *Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.* Quia ergo tot mala sequuntur ex solo auditu verbi Dei sine impletione, & tot bona ex impletione verbi Dei auditu, dandum est omne opus ad implendum verbum auditum.

CAPUT XXX.

De significatione discursus Prædicatoris in Scripturis.

Circa annexa prædicationi, sciendum est, quod ista sunt novem, scilicet, discursus per modum conversationis inter homines: colloquutiones familiares: hospitatio apud extraneos: occupationes circa aliqua negotia hominum: acquisitio consiliorum: auditus confessionum: prothematia materiæ sermonum seu collationum. Circa discursum Prædicatorum notandum est, quod significatus est in Scripturis. Sunt tamen aliqui pigri ad hoc, & ideo sunt ad hoc incitandi. Aliqui vero circa huiusmodi discursum committunt aliqua reprehensibilia: & ideo sunt reprehendendi. Aliqui vero in hoc se habent laudabiliter, & ideo comendandi. Dicendum est primo de huiusmodi significatione. Secundo de incitamentis ad huiusmodi discursum. Tertio de reprehensibilibus circa hoc. Quarto de laudibus circa istud Officium. Circa primum notandum est, quod huiusmodi discursus significatus est per discursum nubium, quæ modo versus Orientem, modo versus Occidentem, modo ad Austrum, modo ad Aquilonem discurrunt, ad magnificentiam Creatoris. Deuteronomii 33. *Magnificentia ejus discurrunt nubes.* Glossa: *prædicando.* Item per discursum fulguris. Exodi 9. *Dominus dedit discurrentia fulgura super terram.* Gregorius: *Discurrunt fulgura, cum Prædicatorum miraculis corruscant, & superna reverentia auditorum verba transfigunt.* Item per discursum animalium Sanctorum, quæ ostensa sunt Ezechielii euntia, & revertentia, quæ significant Prædicates. Ezechielii 1. *Hæc erat visio discurrens:* id est, discurrentium. Item per equorum discursum robustorum: de quibus Zachariæ 6. *Equi qui erant robustissimi, exierunt, & quærebant ire, & discurrere per omnem terram.* Equi siquidem sunt Prædicates secundum Glossam super illud Job 29. *Nunquid præbebis equo fortitudinem?* Item per discursum nunciatorum. Ethers 8. *Missæ sunt litteræ per veredarios, (a) qui per omnes provincias discurrentes, veteres litteras novis nunciis prævenirent.* Quod exponit Glossa de Prædicatoribus. Item per discursum militum. De quibus habetur, 2. Machabæorum 5. *Contigit autem per universam Jerosolymorum Civitatem, videri diebus quadraginta per æra equites discurrentes auratas stolas habentes & hastas.* (b)

Quod

(a) In textu legitur: & hastis, quasi cohortes, armator.

(b) Veredarii dicti sunt a veredis, quibus utuntur Principum tabellarii, qui mutatis per stationes equis, quam velocissime discurrunt.

Quod ideo dicitur in mysterium: quia huiusmodi Prædicates toto penitentia tempore discurrunt per Ecclesiam.

CAPUT XXXI.

De incitamentis Prædicatoris ad discurrendum.

Circa secundum notandum est, quod licet Prædicates frequenter in Scriptura dicantur pedes, eo quod eorum est discurrere causa prædicationis: tamen sunt quidam, qui ex pigritia quadam, vel aliis de causis minus bonis (de quibus supra dictum est in titulo de causis frivolis retrahentibus a prædicatione cap. 16.) tardi sunt ad exequendum prædicationem: & ideo sunt ad hoc incitandi. Sunt autem multa, quæ ad hoc incitare valent. Primum est, Sacræ Scripturæ admonitio. Proverbiorum 6. *Discurre, fessina, suscita amicum tuum.* Secundum est, exempla excellentia. Ipse enim Christus postquam incipit prædicare, non habuit domum, in qua reclinarer caput, sed circumibat per Castellam, & Civitates, & per totam Galiliam prædicans: ut dicitur Evangelia Matthæi 4. Marci 6. Ipsi enim Apostoli non leguntur habuisse proprias mansiones, vel habitationes in quibus morarentur: sed euntes in mundum universam prædicabant ubique, Marci ultimo. Quales ergo Prædicates sunt, qui semper quiescere volunt in domibus, vel in castris suis. Tertium est æmulationis adversariorum. Pharisei autem circumvebant mare, & aridam, ut faciant unum proselytum. Matthæi 23. Hæretici cum periculo corporis non cessant per domos, & villas discurrere, ut pervertant animas, sicut significatum est in discursu vulpium Samsonis. Judicum 15. *Ipse enim Diabolus tanquam Leo rugiens circuit querens quem devoret.* 1. Petri 5. Magna verecundia: isti discurrunt in damnationem animarum, & Prædicates quidam nolunt movere pedes pro salute animarum. Quartum est consideratio proprii Officii. Non enim est Officium Prædicatoris stare, sed ire. Joannis 15. *Posui vos, ut eatis.* Quintum est necessitas hominum. Solent enim homines currere ad subveniendum proximis, cum instat periculum. Ideo dicitur Isaïæ 18. Angelis in figura Prædicatorum. *Ite Angeli veloces ad gentem convulsam, & dilaceratam.* Sextum est magna voluntas mittentis. Dominus enim adeo voluit Prædicates ire, quod propter persecutiones noluit eis parere hoc. Unde Lucæ 10. dicit: *Ite, ecce ego mitto vos, sicut agnos inter lupos.* Septimum est provocatio secularium negotiatorum. Ipsi adeo sunt ardentes ad lucrum, quod non cessant multi eorum toto tempore vitæ suæ circuire per mundum pro lucris augendis. Et sic etiam fecerunt Apostoli, per diversas Provincias discurrentes pro lucro animarum. Quid ergo dicent in die iudicii, cum requiretur ab eis lucrum, quibus dictum est: *Negotiamini vobis venio:* Lucæ 10. & ipsi sicut servus piger ligant, & abscondunt pecuniam Domini sui, nec discurrunt ad lucrandum aliquid de ea? Gregorius super prædicto verbo: *Ecce venit, de negotio nostro lucrum querit: Quale lucrum de negotiatione nostra monstrabimus? Ibi Petrus cum Judæa conversa, quam post se traxit, apparebit:* ibi

ibi Paulus (ut ita dixerim) mundum ducet : ibi Andreas post se Achajam : Joannes Asiam : Thomas Indiam : in conspectu sui Judicis conversus ducent. Quid nos miseri tunc dicturi sumus, qui ad Dominum nostrum post negotium vacui erimus ?

CAPUT XXXII.

De reprehensibilibus circa discursum Prædicatoris.

Circa tertium notandum est, quod sunt quidam Prædicatorum, qui ex sola levitate sunt faciles ad discurrendum. De quo Hieremias 14. *Hæc dicit Dominus populo huic, qui dilexit movere pedes suos.* Et hoc est reprehensibile. Unde sequitur : *& Domino non placuit.* Quia sicut, ut dicitur supra, argumentum bonæ mentis est secum consistere, & secum morari : ita a contrario sensu, contrarium est signum contrarii. Alii discunt, ut fugiant disciplinam claustrum, sicut pueri fugiunt. Genesis 16. Agar affligente eam Sarai, quæ significat religionem, fugam inivit. Sed dixit ei Angelus : *Revertere ad Dominam tuam, & humiliare sub manu illius.* Alii causa ventris, cum tenuem victum habent in claustrum, sicut canis : de quibus dicitur in Psalmo 58. *Famem patientur ut canes, & circuibunt Civitatem.* Isti sunt similes Goliardis (a), qui eadem de causa discunt per domos diversas. Contra quod dicit Dominus discipulis suis, Lucæ 10. *Nolite transire de domo in domum, scilicet, causa comestionis.* Unde præmittit : *in eadem domo manete, edentes, & bibentes, quæ apud illos sunt.* Alii sunt propter amicitiam carnalem volentes frequenter visitare, modo istos, modo illos amicos carnales. Contra quod legitur in Vitis Patrum, quod Frater quidam noluit videre matrem suam, quæ venerat ad eum. Sed mandavit ei, ut sufficeret ei, quia in alio seculo videret eum. Sed dixit Psalmus 44. *Obliviscere populum tuum, & domum patris tui.* Quomodo igitur visitandi sunt frequenter, quos oblivisci debemus ? Alii propter negotia secularia, ut sunt testamenta, & hujusmodi. Contra quod dicitur, 2. Timothei 2. *Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus : ut ei placeat, cui se probavit.* Alii ex curiositate volentes videre modo istos, modo illos : & auscultare quædam, & audire ad eos impertinentia. Similes mulieribus, de quibus dicitur, 1. Timothei 5. *Otiöse discunt circuire domos, non solum otiöse, sed & verbosa, & curiosè : loquentes quæ non oportet.* Isti sunt de genere Monachorum illorum, quos Beatus Benedictus vocat girovagos, & summe detestatur. Alii ex indiscreta Prælatorum missione, qui nimis passim Subditos faciunt discurre : & quandoque in damnum eorum non modicum. Hieremias 50. *Grex perditus factus est populus meus. Pastores eorum seduxerunt eos ; feceruntque vagari in montibus. De monte in collem transferunt, oblitii sunt cubilibus suis.* Alii (quod pejus est) præter missionem obedientiæ discunt, ubi non mittuntur. Hieremias 23. *Non missebam prophetas : & ipsi currebant.* Quandoque etiam præter formam suæ professionis equitantes, vel pecuniam deferri facientes, & similia. Contra quod, Matthæi 10. præceptum ne

(a) Vide quæ de hac voce infra dicemus.

quid tollerent in via, neque etiam virgam. Quandoque infructuose, fructum nullum facientes in via. Contra quod Joannis 15. *Posui vos, ut eratis, & fructum afferatis.* Postremo notandum, quod ex nimietate discursus Prædicatoris, religiosus sequuntur tria mala. Primum est, fastidium hominum. Nimietas enim fastidium generare solet. Ideo dicitur, Proverbiorum 25. *Subtrahere pedem tuum de domo proximi tui ; ne quando satiatus oderit te.* Secundum est, damnum proprium spirituale. Difficile enim est diu inter secularium commorari, sine aliqua sui deterioratione. Seneca : *Quoties inter homines fui, minus homo reddi.* Tertium est vilipensio sui status. Ea enim, de quibus major habetur copia, solent minus appetiari. Ideo dicitur : Lucæ 4. *Nemo Propheta acceptus est in patria sua :* in qua, scilicet, est conversatus, & frequentius visus : & ideo hujusmodi nimietas, etiam si sit discursus rationabilis, est cavenda.

CAPUT XXXIII.

De laudabili discursu Prædicatoris.

Circa quartum notandum est, quod ad hoc ut discursus Prædicatoris sit laudabilis, septem requiruntur. Primum est, ut ad hoc habeat aptitudinem. Non enim quilibet ad hoc est aptus. Propter quod dicitur : Lucæ ultimo : *Vos autem sedete in Civitate, quousque induamini virtute ex alto.* Secundum est intentio fructus spiritualis, secundum illud Romanorum 1. *Obsecrans si quo modo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei, veniendi ad vos. Desidero enim videre vos, ut aliquem impertiar vobis gratia spiritualis.* Tertium est, ut condidatur obedientiæ bono. Unde Isaias, licet haberet voluntatem eundi, tamen petit hoc sibi imponi, dicens : *Ecce ego, mitte me.* Isaiæ 6. Quartum est, ut cautela circa se diligentem habeat. Facile enim amittit viator bona, quæ habet secum, vel per hostes, vel per casum, vel aliis multis modis, nisi sit cautus. Ideo dicitur : Ephesiorum 5. *Videte, quomodo caute ambuletis.* Quintum est, ut ubique, five in via, five in domo, five cum paucis, five cum multis, intendat fructum facere. Psalmus 125. *Euntes ibant & stabant, mittentes semina sua,* scilicet, non solum stando, sed eundo. Sextum est, ut laborem viæ temperet. Quidam enim tantas dietas faciunt, quod dum veniunt ad hospitium, nec celebrare, nec horas reverenter dicere, nec prædicare, nec alia hujusmodi facere possunt ; sed solum quiescere habent, præ nimia fatigatione. Contra quos dicitur, Ezechielis 1. de sanctis animalibus, quæ Prædicatorum designant : *Planta pedis eorum quasi planta pedis vituli :* scilicet, qui incedit mature. Septimum est, ut iter suum continuis muniat orationibus : exemplo David, qui frequenter facit hujusmodi orationes. Psalmo 5. *Dirige Domine Deus meus in conspectu tuo viam meam.* Et ideo solent religiosi viri dicere speciales orationes quotidie pro itinere, in quo sunt constituti.

CAPUT XXXIV.

Quare prædicatori est necessaria bona conversatio.

Circa conversationem Prædicatoris inter homines, notandum est primo: quare necessaria est bona conversatio inter homines. Secundo, in quibus consistit. Tertio, quæ sunt, quæ valent ad eam habendam. Circa primum notandum est, quod ad Prædicatorem pertinet, ut ita vivat, quod non solum in verbis, sed etiam in operibus ejus glorificetur Deus, sicut illud quod dictum est primis Prædicatoribus: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in caelis est.* Matthæi 5. Hoc autem confert bona conversatio. 1. Petri 2. *Conversationem vestram inter Gentes habentes bonam: ut in eo quod detrahant de vobis tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum.* Item Prædicatorum interest, procurare salutem aliorum modis, quibus possunt: quandoque vero melius procurare per bonam conversationem, quam per verba. 1. Petri 3. *Mulieres subdite sint viris suis, ut & si qui non credunt verbo, per mulierum conversationem sine verbo lucrifiant.* Si autem tam efficax est sola bona conversatio in muliere, quanto magis erit efficax in Prædicatore, adjuncta verbo? Item ad ipsos pertinet, juvare infirmos non solum sermonibus, vel orationibus, sed & meritis. Hæc autem consistunt in bona conversatione: & ideo per illam juvantur infirmi frequenter. Ecclesiastici 38. *Ipsi vero Dominum deprecabuntur, ut dirigat requiem eorum, & sanitatem, propter conversationem illorum.* Quod exponitur de medicis tam corporalibus, quam spiritualibus. Item, debent honorare ministerium suum, exemplo Apostoli, qui dicit ad Romanos 11. *Quamdiu quidem ego sum Gentium Apostolus, ministerium meum honorificabo.* Hoc autem fit per bonam conversationem. Propter quod dicitur: 2. Corinthiorum 6. *Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum.* Glossa: *Ministerium Apostolatus.* Quod utique vituperaretur, si nos hoc faceremus, idest, si quod verbo docemus, operis exemplo non exhiberemus. Item ipsorum est, adversarios confutare in facie. Ad quod valet sancta conversatio, 1. Petri 3. *Cum modestia, & timore, conscientiam habentes bonam, ut in eo quod detrahunt vobis, confundantur, qui calumniantur vestram bonam in Christo conversationem.* Non solum autem confutare in facie, sed & eorum ora obstruere. Ad quod valet eadem conversatio. 1. Petri 2. *Sic est voluntas Dei, ut beneficientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam.* Non solum autem ora eorum obstruere, sed & corda eorum reprimere. Quod fit etiam per sanctam conversationem. Ad Titum 2. *In omnibus te ipsum præbe exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in gravitate, verbum sanum, irreprensibile; ut is qui ex adverso est, vercat, nihil habens malum dicere de nobis.* Patet etiam ex jam dictis, quod bona conversatio valet ad Dei glorificationem, ad animarum salutem, ad adju-

vandum animos infirmos, ad honorandum officium prædicationis, ad resistendum adversariis. Hæc omnia pertinent ad officium Prædicatoris. Et primo liquet, quod necessaria est ei bona conversatio inter homines.

CAPUT XXXV.

In quibus consistit hæc bona conversatio.

Circa secundum notandum est, quod multa sunt, in quibus consistit bonitas conversationis Prædicatoris inter homines. Primo in hoc, quod fit bona coram Deo. Alioquin totum quicquid exterius prætenderetur esset Hypocritis. De hoc Paulus Actuum 23. *Ego omni conscientia bona conversatus sum ante Deum.* Secundo, quod non fit solum bona in occulto coram Deo in conscientia, sed in publico coram hominibus. 1. Timothei 4. *Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate.* Tertio, quod non solum fit bona secundum quid, sed simpliciter, idest, quoad omnia. Hebræorum ultimo: *In omnibus bene volentes conversari.* Et quoad omnes. Romanorum 12. *Providentes bona, non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus.* Et ubique. 2. Corinthiorum 1. *In gratia Dei conversari sumus in hoc mundo.* Non solum in parte una, sed continue. Actuum 23. *In omni conscientia bona conversatus sum apud Deum, usque in hodiernum diem.* Ideo dicitur: 1. Petri 1. *Et ipsi in omni conversatione Sancti sitis.* In omni, scilicet, quoad omnia, & quoad omnes, & in omni loco, & in omni tempore. Quarto, quod fit matura. Non enim decet Prædicatorem aliquid puerile, vel levitatis habere in moribus. Gregorius: *Non facile prædicatio Prædicatoris accipitur, si levis in moribus esse videatur.* Quinto quod fit firma. Sunt enim aliqui boni, quando non miscentur malis. Psalmus 105. *Commixti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum.* Quo contra dicitur Jeremiæ 15. *Conversentur ipsi ad te, & tu non converteris ad eos.* Sexto, quod fit fructuosa. Non enim convenit, quod Prædicator unquam otiosus apud eos, inter quos conversatur, appareat: sed semper debet alicui fructui vacare, exemplo Pauli, qui dicit Actuum 20. *Per triennium non cessavi nocte, dieque cum laboribus monens unumquemque vestrum.* Septimo quod sic accepta sit amabilis. Tobie ultimo: *Omnis cognatio ejus, & omnis generatio ejus in bona vita, & sancta conversatione permansit: ita ut accepti essent tam Deo, quam hominibus, & cunctis habitantibus in terra.* Porro ad hujusmodi faciunt multa. Unum prudentia in verbis. Ecclesiastici 20. *Sapiens in verbis seipsum amabilem facit.* Aliud est mansuetudo. Ecclesiastici 3. *Fili, in mansuetudine opera tua perface: & super hominum gloriam diligere.* Aliud est conformitas in moribus. Propter quod Paulus cum omnibus se conformabat, prout rationabiliter poterat. Ecclesiastici 13. *Omne animal diligit simile sibi.* Aliud est obsequium in negotiis. Unde sapiens: *Obsequium amicos parat.* Unde Pauli 1. ad Corinthios 10. *Per omnia omnibus placeo: quarens, non quod mihi utile est, sed quod multis.* Quasi dicat: Propter

hujusmodi obsequium placeo. Aliud est humilitas in conversatione. Ecclesiastici 10. *Odibilis est Deo, & hominibus superbia*. Ex quo relinquitur a contrario sensu, quod humilitas est amabilis hominibus. Aliud est pietas in compassione. Hoc enim multum acceptat quilibet, quando invenit hominem sibi compatiemem. Ecclesiastici 44. *Et conservavit illi homines misericordie invenientes gratiam in oculis omnis carnis*. Aliud est evidentia virtutis. Tanta enim vis virtutis est, quod in quocumque apparet manifeste, facit eum amari. Sic enim dicitur de Beato Sebastianus, quem Deus gratia sua perfuderat: necesse erat, ut ab omnibus amaretur. Tullius de amicitia: *Nihil est virtute amabilius: nihil quod magis alliciat ad diligendum*.

CAPUT XXXVI.

De his, quæ valent ad habendum hujusmodi conversationem.

Circa tertium notandum, quod quia scire quoniam bona conversatio est necessaria Prædicatori: & scire etiam in quibus consistit, parum prodest non habenti eam: ideo videndum est de his, quæ valent ad habendam. Horum autem unum est consideratio boni exemplaris: sicut patet in pictore, qui ad bonum exemplar, cum id habet præ oculis, melius pingit. Proverbiorum 24. *Exemplo didici disciplinam*. O quam bonum exemplum dedit filius Dei: de quo Bernardus: *O bone Jesu, quam dulciter cum hominibus conversatus es*. Quam bonum Apostolus dedit, qui senioribus presbyteris congregatis in Christo, Actuum 20. dicit ita: *Vos scitis a prima die, qua ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscum per omne tempus fuerim, serviens Domino cum omni humilitate, & lacrymis, & temptationibus, quæ mihi acciderunt ex insidiis judæorum: quomodo nihil subtraxerim utilium, quo minus annuntiarem vobis, & docerem vos publice, & per domos*. Aliud est instructio, sicut patet in novitio, qui ad instructionem magistri scit facere, quæ pertinent ad disciplinam, quæ ante facere nesciebat. Circa hoc autem instruit idem Apostolus Prædicatorum dicens: 1. Timothei 3. *Hæc tibi scribo, fili Timothee, sperans me venire ad te cito: si autem tardavero, ut scias quomodo oportet te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi*. Aliud est mandatum, sicut patet in servo, cui dicit Dominus: *Hoc fac, & facit*. Circa hoc autem dat cito mandatum Prædicatori, dicens ad Titum 2. *In omnibus te ipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate*. Aliud est sapientia. Hæc enim docet hominem bene conversari in medio pravæ, & perverſæ nationis. Jacobi 3. *Quis insipiens, & disciplinatus inter vos. Ostendat ex bona conversatione operationem suam in mansuetudinem sapientie*. Aliud est studiositas, sicut patet in muliere, quæ ad habendam pulchritudinem, ornatum multum apponit studium: Et eodem modo Viri sancti debent facere ad habendam pulchram conversationem. Ecclesiastici 44. *Pulchritudinis studium habentes: idest pulchre conversationis*. Dicitur hoc de Viris sanctis. Aliud est conatus. Difficile enim est inter sordes ambulare, & immaculatum se custodire, Et ideo magna cura

cura est circa hoc apponenda. Et ideo Beatus Petrus loquens de virtutibus, quæ pertinent ad bonam conversationem, dicit: *Vos autem (2. Petri 1.) curam omnem subinſerentes, ministrare in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abſtinentiam, in abſtinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem*. Aliud est mutatio male consuetudinis: sicut deponunt veteres vestes, qui novis volunt indui ad ornatum. Ephesiorum 4. *Deponite vos secundum pristinam conversationem veterem hominem*. Et post: *Induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia, & sanctitate veritatis*. Aliud est diligentia circa custodiam sui ipsius. De facili enim amittitur bonum inter malos, nisi diligenter custodiatur, sicut vestis in malis officiis. Ideo dicitur Apocalypſis 16. *Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet: & videant turpitudinem ejus*. Hujusmodi vestimenta sunt exterior conversatio. Aliud est, frequens immunditiarum contrariarum ablutio, sicut fit de vestibus, quæ sorditate lavantur. Unde qui aliquid immundorum tetigerat, lavare vestimenta sua præcipiebatur. Per quæ significatur exterior conversatio. Et ideo Viri sancti vitam suam considerant, & de ea quærent ab aliis: & quod malum inventum confessione, & contritione, & correctione abstergunt.

CAPUT XXXVII.

Contra Prædicatorum, qui extra prædicationem non habent verba edificatoria.

Circa colloquutiones familiares Prædicatoris notandum, quod sunt quidam Prædicatorum ita taciturni, quod quasi nunquam dicunt aliqua edificatoria in familiari loquutione cum hominibus. Et hoc est reprehensibile. Alii sunt, qui, quod pejus est, affluunt verbis incautis ad modum secularium. Alii vero sunt, qui medium tenentes, nec nimium tacentes, nec incaute loquentes, affluunt verbis edificatoriis. Et hoc laudabile. Circa primos, notandum est, quod hujusmodi exemplum non habent a Domino Jesu Christo. Ipse enim non solum in publicis Prædicationibus, sed etiam in familiaribus loquutionibus affluebat verbis edificatoriis. Quandoque in via, & hoc, modo ambulando, Lucæ ultimo: *Incipiens a Moyſe, & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus scripturis, quæ de ipſo erant*. Hoc autem factum est in via ambulando. Unde dicunt post: *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret scripturas?* Modo quiescendo in ipsa via. Joannis 4. *Jesus fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fontem*. Et sequuntur multa bona verba, quæ ibi cum muliere samaritana loquutus est. Item in via se concomitantibus. Matthei 8. *Sequentibus se dixit: Amen dico vobis: Non inveni tantam fidem in Israël. Dico autem vobis, quod multi ab oriente, & occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Jacob, in Regno Cælorum &c.* Modo sibi occurrentibus, Lucæ 17. dixit leproſis sibi occurrentibus: *Ite-*

ostendite vos Sacerdotibus. Item in hospitiiis: modo ante convivium, dum parabatur convivium, ut patet in Maria, quæ sedens ad pedes ejus, audiebat verbum illius, dum Martha parabat, Lucæ 10. Modo in ipso convivio. Lucæ 14. *Dicebat autem & ad invitatos parabolam, attendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos: Cum invitatus fueris ad nuptias non discumbas in primo loco &c.* Modo post convivium, ut patet Joannis 13. in sermone, quem fecit discipulis post Cœnam. Item quandoque de nocte, ut patet in verbis, quæ habuit cum Nicodemo, Joannis 3. Quandoque de die, ut patet in verbis, quæ habuit cum Nathanaële, Joannis 1. Item quandoque discipulis suis, ut patet frequenter in Evangelio. Quandoque adversariis, Lucæ 14. *Respondens Jesus ad Legisperitos, & Phariseos &c.* Item non solum ante Passionem, juxta illud: *Hæc sunt verba, quæ loquutus sum vobis, cum adhuc essem vobiscum,* Lucæ ultimo; sed post resurrectionem. Actuum 1. *Per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei.* Præterea, non solum Christus, sed etiam egregius Prædicator reliquit hujusmodi exemplum, qui dixit Actuum 20. *Per triennium die ac nocte non cessavi cum lacrymis monens unumquemque vestrum.* Habebit ergo exemplum a Christo, & a summo Prædicatore post Christum de his familiaribus loquutionibus ædicatoriis. Item a quolibet Sacerdote sic est faciendum. Unde Gregorius in Homilia in Evangelia 17. ad Sacerdotes sic dicit. *Quisquis ad vos se adjunxerit, ex lingua vestra sale condiatur. Cum lascivientem, & lubricum quempiam videmus, admonendus est, ut conjugio refrenare studeat iniquitatem suam: quatenus per hoc, quod licet, discat superare, quod non licet. Cum conjugatam videmus, admonendus est, ut sic exerceat curam seculi, ne postponat amorem Dei: sic placeat voluntati conjugis, ut non displiceat conditori. Cum clericum videmus, admonendus est, quatenus sic vivat, ut exemplum vitæ secularibus præbeat: ne si quid in illo juste reprehenditur, ex ejus vitio ipsa Religionis nostræ aestimatio gravetur. Cum monachum videmus, admonendus est, ut reverentiam habitus sui in oculo, in loquutione, in cogitatione sua semper circumspiciat, ut ea quæ mundi sunt, perfecte deserat, & quod ostendit humanis oculis habitu, hoc ante Dei oculos moribus prætentat. Ille itaque qui jam sanctus est, admoneatur ut crescat: ille verum qui adhuc iniquus est, admoneatur, ut se corrigat: quatenus quisquis se ad Sacerdotem junxerit, sale sermonis illius conditus recedat.* Hæc Gregorius. Præterea non solum Sacerdotibus est hoc mandatum, sed etiam cuilibet Christiano. Unde summus Papa Petrus, 1. Petri 4. *Si quis loquitur, quasi sermones Dei.* Et Sammus Doctor, Ephesiorum 4. *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus est ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus.* Quid ergo debent facere circa hoc Prædicatorum, quorum est docere: cum quilibet Sacerdos, immo quilibet Christianus, de hoc habeat mandatum? Item notandum, quod colloquutio specialis de bono frequenter fructuosior est, quam sermo communis, & hoc duabus de causis. Una est, quia in ea suadetur homini de magis sibi necessariis, sicut medicus de magis competentibus loquitur infirmo in domo sua, quam in loquutione communi in scholis. Et sic facere doce-

docetur, Ecclesiastici 37. ubi dicitur. *Cum viro irreligioso tracta de san- sitate, & cum injusto de justitia, & cum muliere de his, quæ amulatur: cum timido de bello, cum negotiatore de trajectione, cum emptore de venditione, cum viro livido de gratis agendis, cum impio de pietate, cum inhonesto de honestate, cum operario agrario de omni opere, cum operario annuali, de consummatione anni, cum servo pigro de multa operatione.* Alia est, quia hujusmodi verba altius insiguntur frequenter, sicut fagitta directæ in aliquid, frequentius insigunt in illum. Tobix 4. dixit pater ad filium, loquens ei familiariter: *Audi fili mi verba oris mei, & ea in corde tuo quasi fundamentum (quod, scilicet, profunde jacitur) construe.* Quibus auditis, respondens filius dixit: *Omnia quacumque præcepisti mihi, faciam pater.* Quis obscuro unquam dixit tale de omnibus auditis in sermone communi? Item notandum, quod hujusmodi sermones valent ad famam sic loquentis. Maximum enim argumentum est, quod homo Deum multum habet in corde, cum de ipso libenter, & frequenter loquitur. Unde Gregorius: *Apud omnes bonos corda pensantur ex verbis.* Et Isidorus: *Mores hominum pandit lingua, & qualis sermo ostenditur, talis animus comprobatur.* Hieronymus: *Hujuscemodi homines, qui de Deo frequenter, & ubique loquuntur, solent boni, & sancti homines reputari.* Item valent ad meritum. Quia sicut operarius, qui laborat manibus, quanto frequentius applicat manus ad opus, tanto plus lucratur: ita Prædicator quanto frequentius utitur lingua in bonum, non solum in communi sermone, sed etiam in singularibus stationibus plus meretur. Ideo dicitur Ecclesiastici ultimo: *Dedit mihi Dominus mercedem meam, & in lingua ipsa laudabo eum.* Sequitur ergo ex hujusmodi loquutionibus utilitas propria Prædicatoris, & quoad famam, & quoad meritum. Patet ergo ex jam dictis, quod suat quatuor, quæ movere debent Prædicatorem ad affluendum verbis ædicatoriis in familiaribus loquutionibus: videlicet, exemplorum majorum fundamenta, & minorum fructus ad proximos, & utilitas propria.

CAPUT XXXVIII.

Contra Prædicatores, qui in familiaribus locutionibus loquuntur vana ad modum secularium.

Contra secundos est notandum, quod quidam Prædicatorum sui status immemores, in colloctionibus familiaribus affluunt verbis vanis. Et impletur in istis illud Psalmi 40. *Et si ingrediebatur ut videret, vana loquebatur.* Et post. *Egrediebatur foras, & loquebatur in idipsum.* Quia si ingrediuntur claustrum ad contemplandum, referunt rumores forniculosos vanos fratribus: & si egrediuntur, idem faciunt cum secularibus. Porro hoc solet accidere quandoque ex instinctu diabolico: libenter enim procurat diabolus, ut os quod Dei laudes personat, & salutem animarum procurat, per verba hujusmodi vilescat, & fiat aliis in malum exemplum. Chryostomus super Matthæum: *Orans sermo vanus qui dicitur, immundo spiritu dicitante profertur.* Quan-

Quandoque ex cordis vanitate, lingua enim non educit de corde, nisi quod invenit intus: lingua enim vana loquens, vani cordis est indicium. Isidorus: *Sermo vanus, vani cordis est index*. Quandoque ex inconsideratione. Multi enim non præmeditantur quæ loquuntur; sed quicquid venit ad os, statim proferunt: & ideo frequenter affluunt vanis verbis. Exemplum in Vitis Patrum, ubi dicitur, quod duo Fratres ibant ad visitandum beatum Antonium: cum autem in via essent, adjunctus est eis quidam senex volens ire ad eum. Cum autem essent in via illi Fratres loquebantur multa in via. Et cum venissent ad beatum Antonium, dixit Fratres illis: Bonum socium habuistis in itinere senem istum? Et responderunt: Bonum. Iterum dixit seni: Bonos socios habuisti itineris Fratres istos? At ille dixit: Boni sunt quidem, sed habitatio eorum non habet januam: quicumque ingreditur, soluit asinum. Hoc autem dixit, quia quicquid veniebat eis ad os, loquebantur. Contra quos dicit de viro justo Ambrosius: *Sermo primo veniat ad limam, quam ad linguam*. Quandoque ex inopia bonorum verborum. Propter hoc enim vana loquuntur, quia non habent in promptu aliud quod loquantur. Sed in hoc casu melius esset tacere cuilibet, ut ex hoc si stultus esset, sapiens reputaretur. Ecclesiastici 20. *Est autem tacens non habens sensum loquela*. Quandoque ex longo consortio cum hominibus vaniloquis. Ex hoc enim accidit, quod addiscunt linguam eorum, & suam obliviscuntur, licet sit melior: sicut facit Gallicus commorans inter homines alterius linguæ: linguam suam pro parte obliviscitur, & aliam addiscit. 2. Nehemiæ ultimo: *Filii Judæorum quorundam ex media parte loquebantur Azoïce, & nesciebant loqui judaice, & loquebantur juxta linguam populi, & populi*. Et hoc propter uxorem patrum, quæ erant illius linguæ. Quandoque propter defectum stateræ. Sicut accidit in domo, in qua non datur vinum, vel annonæ ad mensuram: tunc enim nimis effunditur inutiliter. Ita vir stultus, qui non moderat in statera verba sua, effundit superflua verba. Gregorius. Sunt enim multæ rationes, quare Prædicatoris debent cavere ab his verbis. Ipsi enim sunt os Dei, juxta illud. *Si separaveris pretiosum a vili, quasi os meum eris*. Jeremiæ 15. Quod exponitur de Prædicatore. Valde autem indecens est, quod os Domini proferat hujusmodi verba. Item os Prædicatoris est fons, unde egreditur dulcis aqua sapientiæ. Unde contra naturam est, ut inde egrediatur amaritudo verbi secularis. Jacobi 3. *Nunquid de eodem foramine fons emanat dulcem, & amaram aquam?* Item os Prædicatoris consecratum est ad divina. Unde magis cavere debet a secularibus verbis. Quod enim consecratum est Deo, non debet in usus seculares redigi. Bernardus: *Os tuum consecrasti Evangelio: ad nugas jam aperire illicitum est, assuescere sacrilegium*. Item boni Prædicatoris non sunt de hoc mundo, sicut Christus non fuit de mundo, sed desursum fuit, sicut & Christus. Et ideo quando vadunt per mundum, non debent dimittere linguam suam caelestem propter linguam mundi, sicut Gallicus quocumque vadit, & non de facili dimittit linguam suam propter aliam, propter nobilitatem suæ linguæ, & patriæ suæ. Joannis 3. *Qui de terra est, de terra loquitur*. Et post: *Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur, non mundi*. Item pueri in scholis, quibus posita est lex loquendi, & non Romantium, quando

inci-

incidunt etiam casualiter in verbum Romantium, statim puniuntur cum ferula in confusionem suam: quanto magis digni sunt confusione, & pœna, illi quorum interest loqui utilia, quando loquuntur vana? Matthæi 12. *Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod loquuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii*. Quanto magis Prædicatoris? Item dicit Bernardus de Sacerdote: *Sacerdotis labia custodiunt scientiam: & legem de ore ejus requirent*. Non nugæ, aut fabulæ. Quanto magis hoc requiretur ab eo, qui est Sacerdos, & Prædicator, ut nugæ, vel fabulæ, ejus os non proferat? Item legitur in Vitis Patrum, quod duæ sorores uxores duorum fratrum habitantium in eadem domo dixerunt adinvicem, quod de ore earum non egrederetur verbum seculare usque ad mortem. Magna verucundia. Mulieres, quibus non decet prædicare, se cavent a verbis secularibus: & Prædicatoris verbis secularibus se infundunt? Item dicit Isidorus de summo bono: In ore Christiani, vani sermones esse non debent. Nam sicut malos mores colloquia bona corrumpunt, ita bonos mores colloquia prava. Si autem hujusmodi corruptio sic commendanda est cuilibet Christiano, quanto magis Prædicatori, cujus est verbis alios edificare? Item seculares si loquantur secularia, habent qualemcumque excusationem, quia non noverrunt Scripturas, in quibus continentur utilia ad loquendum: Prædicatoris vero, qui Scripturas noverunt, non hujusmodi excusationem habent. Ambrosius: Non mediocre periculum est, cum habeas tanta eloquia Dei, & opera, quæ fecit in Genesi, Exodo, Levitico, Numerorum, Deuteronomii, & Iesti Nave, & Judicum, Eldræ, Regum, & in Evangelii, & in Actibus Apostolorum: si, illis prætermisissis, loquaris, quæ seculi sunt, & audias, quæ seculi sunt intente. Gregorius in dialogis: *Loquendo cum secularibus, fit ut ab otiosis ad noxia, a levibus ad graviora veniamus: & os nostrum ab omnipotentis Deo tanto minus exaudiat in prece, quanto amplius inquinatur sulta locutione*. Ex quo apparet, quantum damnum sit Prædicatori hujusmodi verbis affluenti, qui pro utilitate aliorum discurrit: cum ex hoc casu fiant ejus orationes, ad quas recurrere debet post prædicationis laborem.

CAPUT XXXIX.

De Prædicatoribus, quibus cura est habere verba edificatoria.

Circa tertius notandum est, quod Prædicatoris, qui in locutionibus privatis intendunt alios verbis edificare, multa debent considerare. Gregorius: *Pensare debet Doctor, quid loquitur, cui loquitur, quando loquitur, & quantum loquitur*. Et adde: *& qualiter loquitur*. Porro consideranti quid loquitur: notandum est, quod in hujusmodi locutionibus quandoque dicenda sunt verba sancta: quandoque exempla bona aliqua recitanda: quandoque etiam verba secularia referenda. Sed circa verba sancta hujusmodi attendendum est, ne passim quælibet proferantur, sed solum valde notabilia, & quoad claritatem, ut bene intelligantur, & quoad amabilem materiam, ut libenter audiantur, & quoad utilitatem, ut

I

confi-

conferantur. Circa exempla vero attendendum est, ut sint competentis autoritatis, ne contemnuntur: & verisimilia, ut credantur: & aliquam utilitatem continentia, ne inutiliter proferantur. Circa verba vero secularia (si quando dicantur, propter quandam cum hominibus conformitatem) tamen cavendum est, ne talia dicantur, quæ sunt longe a verbis Dei, juxta illud, 1. Petri 4. *Si quis loquitur, quasi sermone Dei.* Et hujusmodi etiam rara dicantur. Et cum dicantur, aliqua spiritualis utilitas admisceatur eisdem. Consideranti vero cui loquitur, notandum, quod sunt quidam quibus hujusmodi verba non sunt loquenda, vel dicenda, sicut dictum est supra in Titulo de indiscreta prædicationis executione, cap. 17. *Qui busdam vero & si sit loquendum, non tamen a quolibet.* Non enim decet, quod quilibet modicæ autoritatis, vel gratiæ, majoribus sic loquatur: juxta illud Ecclesiastici 32. *In medio magnatorum loqui non presumas, & ubi sunt senes, non multum loquaris.* Quidam vero sunt, quibus omnes habentes sensum loquelæ, loqui possunt, sicut sunt simplices, & minores, & laici. In consideratione vero quando loquitur, cavendum est, quod non loquatur omnibus hominibus, nisi quando sunt sobrii: quia in tali statu viget ratio ad intelligendum. Et quando sunt liberi ab occupationibus. Non enim Dominus loquebatur Marthæ occupatæ, sed Mariæ vacanti. Et quando sunt parati. Quia ubi non est auditus, non est sermo effundendus. Ideo Dominus loqui volens Pharisæo, paravit sibi primo audientem, prædicens ei: *Simon habeo tibi aliquid dicere.* Et ille: *Magister dic.* Tunc autem maxime verba hujusmodi in medium sunt proferenda, quando caute, & libenter possunt per hujusmodi verba, secularia, & mala verba interrumpi. In consideratione vero quantitatis locutionis videndum est, ne nimis continue, vel nimis multa, vel nimis proluxa loquatur, ne fastidium generetur. Tunc ergo erit modus in quantitate, & moderatus, quando interpolatæ, & pauca numero, & brevia proferuntur. In consideratione vero modi loquendi, notandum, quod varius modus est habendus, secundum varietatem personarum juxta doctrinam Pauli, 1. ad Timotheum 5. *Seniorem non increpaveris, sed obsecra, ut patrem: juvenem, ut fratres: anus, ut matres: juvenulas, ut sorores in omni castitate.* Item quandoque loquendum est ad partem secreto, quandoque coram aliis secundum doctrinam Salvatoris. Item quandoque pauca, & brevia, quandoque diffusus secundum conditiones personarum, & materias de quibus est sermo. Sunt & alia multa de ista materia, supra in Titulo 17. de indiscreta prædicationis executione.

CAPUT XL.

De his, quæ requiruntur circa hospitalitatem pauperum Prædicatorum.

Circa hospitalitatem pauperum Prædicatorum, est notandum, quod sunt quidam qui ex minore fiducia de Deo, quando discurrunt, sunt nimis solliciti de hospitio, in quo habeant necessaria. In quorum reprehensionem

prehensione dicit Dominus, Lucæ 22. *Quando misit vos sine sacco, & pera, & calceamentis, nunquid aliquid desuit vobis? At illi dixerunt: Nihil.* Alii sunt, qui non solum circa hoc sunt solliciti, sed propter hoc declinant interdum loca, in quibus majorem fructum facerent, declinantes mala hospitia, & sectantes bona. Et hoc est contra exemplum Salvatoris, qui frequentius prædicabat in Jerusalem, ubi tamen cum prædicasset, propter defectum hospitii oportebat eum redire circa noctem, & ire in Bethaniam, causa hospitii, sicut patet Matthæi 21. in textu, & in Glossa finali: Alii sunt, qui pejus facientes, propter hujusmodi dissidentiam portant aliquam provisionem sibi interdistant. Contra quod dicitur Lucæ 9. *Nihil euleritis in via, neque peram, neque pecuniam, neque panem.* Alii sunt, qui nimis cauti circa hospitii conditiones animadvertentes, quandoque declinant ad personas infames, vel suspectas. Contra quod dicitur Matthæi 10. *In quacumque Civitatem, vel Castellum intraveritis, interrogate, quis in ea dignus sit.* Glossa: *Testimonio vicinorum eligendus est hospes, ne ejus infamia Prædicator ledatur.* Alii sunt, qui multas superfluitates in cibis, & potibus, vel procurant, vel suffinent pro se fieri: quod est valde indecens in pauperibus Christi. Contra quod dicitur Lucæ 10. *Edentes, & bibentes, quæ apud illos sunt.* Quasi dicat: Sufficiat vobis quæ sunt in domo, ita ut propter vos nihil extra quærat. Alii sunt, qui in hospitiiis signa sanctitatis parva, aut nulla ostendentes, non relinquunt de se aliquam bonam famam. Quo contra dicit hospita Helisæi ad virum suum de Helisæo 4. Regum 4. *Animadverto, quod vir Dei sanctus est iste, qui pertransit per nos frequenter.* Et vide quantum ex hoc fuit augmentata in ea devotio: nam sequitur: *Faciamus ei cœnaculum parvum, & ponamus in eo lectulam, & mensam, & sellam, & candelabrum, ut cum venerit ad nos, maneat ibi.* Alii sunt, qui ab hospitibus multa beneficia recipientes, tamen ingrati nihil eis rependunt. Quo contra legitur de Viris sanctis, quod valde grati exiterunt hospitibus suis, pro eis orantes apud Deum, & apud homines. Exemplum Helicæ, qui pro filio viduæ hospitiæ suæ, clamavit 3. Regum 17. *Domine Deus meus, etiamne viduam, apud quam ego uticumque sustentor, afflixisti, ut interficeres filium ejus.* Et ad preces ejus suscitatus est. Item exemplum de Helisæo. Dixit enim, 4. Regum 4. hospitiæ suæ, sedule ministranti. *Quid vis, ut faciam tibi? Nunquid habes negotium, & vis ut loquar Regi, sive Principi militie?* Qua respondente, se carere filiis, filium impetravit: & eundem postea suscitavit defunctum. Item exemplum de Paulo, qui dicit Romanorum ultimo: *Commodo vobis Pheben sororem nostram, quæ est in ministerio Ecclesiæ, quæ est Cœnbris, ut eam suscipiatis in Domino digne sanctis, & afflixisti ei in quocumque negotio vestri indiguerit: etenim ipsa assistit multis, & mihi ipsi.* Ista mulier, secundum Glossam, erat nobilissima, & suscipiebat Ecclesiæ, quæ erat Cœnbris, & venerat Romam pro quibusdam negotiis: & ideo Paulus gratus eos pro ea sic rogabat. Alii sunt, qui contra eos, qui eis negant hospitia, permoti quandoque prorumpunt in obloquutiones, & alia mala verba. De quibus Lucæ 9. *Ipsæ faciem suam firmavit, ut iret in Jerusalem. Et misit nuncios ante conspectum suum, & euntes intraverunt*

in Civitatem Samaritanorum, ut pararent illi, & non receperunt eum: quia facies ejus erat euntis in Jerusalem. Cum vidissent autem discipuli ejus Jacobus, & Joannes, dixerunt: Domine vis dicamus, ut ignis descendat de Cælo, & consumat illos? Sed notandum, quod Dominus compescuit illos statim. Unde sequitur: Et conversus increpavit illos, dicens: Nescitis cujus spiritus estis. Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare. Ex prædictis colligitur, quod ad bonum Prædicatorem Christi pauperem non pertinet multum esse sollicitum de hospitio: nec propter hoc loca apta fructui declinare, vel provisionem portare: suspecta cavere hospitia: ubique paucis esse contentum: bonam famam post se in hospitio relinquere: a gravamine hospitum cavere, hospitibus non esse ingratum, negantibus hospitium non indignari.

CAPUT XLI.

De occupationibus Prædicatoris circa negotia secularia.

Circa occupationes Prædicatorum circa negotia secularia hujusmodi notandum, quod sunt quidam Prædicatores, qui ita adeo hoc refugiant, quod etiam in piis negotiis non juvant auditores suos: similes struthioni, qui de pullis suis non curat. Verum hoc exemplum non habet a Domino? Ipse enim compaffus sic fuit turbæ sequenti sermones suos, quod pavit eos in deserto miraculose, ne deficerent in via, Joannis 6. Auditoribus suis etiam conferebat sanitatem, & alia beneficia multa. Actuum 10. Qui pertransit benefaciendo, & sanando omnes oppressos a Diabolo. Paulus etiam modo scribebat pro conversis ad fidem, Romanorum ultimo. Et 1. Corinthiorum ultimo. Modo faciebat collectas pro eis, sicut patet 1. Corinthiorum ultimo. Et 2. Corinthiorum 9. Modo ex compassione sic erat sollicitus pro eis, quod dicit 2. Corinthiorum 2. Præter ea, quæ extrinsecus sunt, instantia quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non uror? Apostoli etiam in primitiva Ecclesia sic curabant de his, qui convertebantur, quod hominibus necessaria ministrabant, ut patet in Actibus Apostolorum. Præterea tanta est Hæreticis cura de auditoribus suis, quod non cessant discurrere, & congregare cleemosynas, ut de ipsis sustentent credentes suos pauperes, & alliciant alios socios suos ad credendum eisdem. Quanto magis pertinet hoc opus pium ad nos Prædicatores? Præterea super illud. 1. Petri 5. Providentes non coacte, sed spontanee. Et super illud 1. Petri 5. Pascite qui in vobis est, gregem Dei. Providentes, dicit Glossa, de omnibus necessariis. Patet ex jam dictis, quod pertinet ad bonum Prædicatorem, non ita se abstrahere a negotiis auditorum, sed pro loco, & tempore in piis negotiis, & in necessitate juvare eosdem. Unde Gregorius in Pastoralibus, Parte 2. cap. 7. Quidam sic sibimet vacare ad spiritalia appetunt, ut rebus exterioribus nullatenus occupentur. Qui cum curare corporalia funditus negligunt, subditorum necessitatibus minime concurrunt. Quorum nimirum predicatio plerumque despicitur, quia dum delinquentium facta corrigunt, sed tamen

eis

eis necessaria vitæ presentis non tribuunt, nequaquam libenter audiuntur. Egentis etenim mentem doctrina sermo non penetrat, si hinc apud ejus animam manus misericordie non commendat. Tunc autem verbi semen facile germinat, quando hoc in audientis pectore pietas predicantis rigat. Alii sunt, qui e contrario circa negotia hominum nimis implicantur, modo circa negotia amicorum, modo circa curam mulierum, modo circa quoscumque sibi occurrentes: de quibus Gregorius in Pastoralibus Parte 2. Cap. 7. Nonnulli velut obliiti quod fratribus animarum causa prelati sunt, toto cordis adnitu secularibus curis inserviunt: has, cum adsunt, se agere exultant. Ad has etiam, cum desunt, diebus, ac noctibus cogitationis turbida assibus anhelant. Camque ab his, cessante forsitan oportunitate, quieti sunt, ipsa deterioris sua quiete fatigantur. Voluptatem namque censent, si actionibus deprimuntur: laborem deputant, si in terrenis negotiis non laborant. Et notandum, quod hujusmodi occupationi in Prædicatore paupere, & religioso sequantur tria mala. Primum est damnatio status sui. Quod deplorans Hieremias secundum Gregorium, ubi supra Trenorum 4. Quomodo obscuratum est aurum, & mutatus est color optimus. Dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium placearum. Gregorius: Aurum obscuratur, cum terrenis actibus sanctitatis vita polluitur. Color optimus commutatur, cum quorundam, qui degere religioso credebantur, aestimatio ante acta minuitur. Nam cum quilibet post sanctitatis habitum terrenis se actibus inserit, quasi colore permutato ante humanos oculos ejus reverentia despectu pallefcit. Sanctuarii quoque lapides in plateas dispergantur, cum casurum secularium foras lata itinera expetunt hi, qui ad ornamentum Ecclesie internis mysteriis quasi in secretis sanctuarii vacare debuerunt. Secundum est delectatio Diaboli. Hujusmodi enim seculares occupationes sunt quasi retia. Et quando Diabolus Prædicatorem, quem multum persequitur, invenit illaqueatum in hujusmodi occupationibus, facilius capit eum, & defavit in eum, sicut venator in feram, quam invenit in retibus. Job 18. Immisit enim in rete pedes suos, & in maculis ejus ambulat. Tenebitur planta illius laqueo, & exardescet contra eum sitis: id est, Diabolus, secundum Glossam, qui sitis dicitur, quia sitit vitam hominis. Tertium est, impedimentum prædicationis. Hujusmodi enim occupationes impediunt sic occupatum a prædicatione. Quod cavendum est Prædicatori. Ideo dicitur, Lucæ 10. Nolite portare peram. Gregorius: Quid per peram, nisi onera seculi? Qui ergo prædicationis officium suscipit, dignum est, ut onus secularium non portet: ne dum hoc colla ejus deprimit, ad prædicandum celestia non insurgat. Nota, quod Dominus, ne impediretur prædicationi, prohibuit discipulum a sepultura patris, dicens Lucæ 9. Sine, ut mortui sepehant mortuos suos: tu autem vade, & annuncia Regnum Dei. Item propter hoc idem, noluit, ut discipuli aliquid salutarent in via, dicens Lucæ 10. Neminem salutaveritis per viam. Prædicatori neminem salutare per viam conceditur, ut cum quanta festinatione iter prædicationis peragi debeat, ostendatur. Item propter hoc voluit, ut de necessariis vitæ curam non haberemus sollicitam, dicens Lucæ 10. Nolite portare sacculum. Glossa Gregorii: Ne dum meus coram occupatur ad temporalia, minus aliis provident

eter-

æterna. Si ergo sepultura patris, salutatio in via, provisio necessariorum, sunt dimittenda propter officium prædicationis, quanto magis secularia? Patet ergo, quod propter sui status honorem, & propter hostis insidias, & propter prædicationis impedimentum, cavendum est Prædicatori ab huiusmodi occupationibus. Ad hoc etiam facit, quod Iethro Gentilis reprehendit Moysen super nimia occupatione super negotia populi, Exodi 18. Si autem ille, qui curam habebat super hoc reprehensus fuit, quanto magis Prædicator huiusmodi cura carens? Gregorius in Pastoralis, Parte 2. cap. 7. *Moyse Iethro alienigenæ reprehensione iudicatur, quod terrenis populorum negotiis stulto labore deserviat: cui & consilium mox præbetur, ut pro se alios ad iurgia dirimenda constituat, & ipse liberius ad erudiendos populos spiritualium arcana cognoscat*. Hinc etiam est, quod Paulus Apostolus viros aptos ad spiritualia nolens occupare circa huiusmodi negotia, dicit: 1. Corinthiorum 6. *Secularia iudicia si habueritis, contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum*. Gregorius: *Ut ipsi videlicet dispensationibus terrenis inserviant, quos dona spiritualia non exornant*. Hinc est etiam, quod Salvator voluit summos, & primos Prædicatores omnes pauperes, ne per occupationem circa negotia temporalia intellectus eorum obfureretur. Gregorius ubi supra: *Subditis vero inferiora gerenda sunt, a rectoribus summa cogitanda: ut scilicet, oculum qui providendis gressibus præcinet, cura pulveris non obfuret*. In quo notandum est, quod qui nolunt Prædicatores circa propria temporalia in aliquo occupari, non multum acceptant, quod circa aliena temporalia nimis occupentur. Quia ergo reprehensibile est in Prædicatore, & a negotiis se omnino abstrahere, vel in illis se nimis immergere, dicit Gregorius, ubi supra: *Sit rector interiorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorum providentiam in interiorum occupatione non relinquens: ne aut exterioribus deditus occupatus ab intimis corrumpat, aut solis interioribus occupatus, quæ foris debet proximis non impendat*. Hinc est, quod dicitur Ezechielis 44. *Sacerdotes caput suum non radent, neque comam nutriant, sed tondentes attondeant capita sua*. Gregorius, ubi supra: *Sacerdotes recte, & caput prohibentur radere, & comam nutrire: ut cogitationes carnis de via subditorum, nec a se funditus amputent, nec rursus ad crescendo nimis relaxent: sed tondentes capita sua tondeant: ut & curæ temporalis sollicitudinis, & quantum necesse est provideant, & tamen rescentur citius, ne immoderatus exerceant*. Circa hoc ergo tenendum est medium. Ad quod tenendum debet Prædicator cavere, ne unquam occupet se circa negotia secularia, nec occupetur circa negotia carnalia carnalium amicorum, sed circa talia, quæ Domini sapiant, ut sunt opera pietatis, ut sunt tractatus pacis, intercessio pro miserabilibus personis, consilium dare simplicibus. Inde est, quod Paulus interdicens Timotheo circa negotia temporalia occupationem, incitat eum dicens: 1. Timothei 4. *Exerce autem te ipsam ad pietatem*. Item ipsius est cavere ab offensis hominum, ne impediatur fructus animarum, exemplo Pauli, qui per omnia omnibus placebat. 1. Corinthiorum 10. Debet cavere odiosas occupationes; ut sint compromissorum receptio, inquisitiones, visitationes, & huius-

& huiusmodi judicialia: in quibus frequenter oportet multos offendere. Unde Dominus cuidam dicenti sibi, ut diceret fratri suo, ut cum eo divideret hæreditatem, respondit: *Homo, quis me constituit iudicem, aut divisorem super vos?* Lucæ 12. Si ergo iudex vivorum & mortuorum factus Prædicator, huiusmodi judicialia occupationem sic renuit, quanto magis alii quicumque pauperes Prædicatores debent hoc facere? Item, sunt quedam negotia periculosa, quæ incertos eventus habent, ut promotio ad dignitates, beneficia Ecclesiastica, assistere magnatibus in consilio, & similia. Hoc debet similiter evitare Prædicator sapiens, ne dum aliis velit prodesse, se ipsum perdat: *Quid enim prodest homini, si universum mundum lucretur, anima vero sua detrimentum patitur?* Matthæi 16. Item sunt quedam, quæ sunt nimis proluxa, ut executio testamentorum, cura personarum aliquarum, obligatio per provisiones ad aliqua facienda, & similia. Et hæc cavenda sunt Prædicatori, qui semper debet se servare liberum ad suum officium exequentium. Propter quod signanter dicit Apostolus: *Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus*. 2. Timothei 2. Implicatio enim est sic intrare, quod non possit homo exire cum voluerit. Item huiusmodi negotia, si quandoque assumuntur, potius sunt assumenda ex necessitate, quam ex amore. Gregorius in Pastoralis: *Secularia negotia aliquando ex compassione toleranda sunt, nunquam vero ex amore requirenda*.

CAPUT XLII.

De consiliis Prædicatorum.

Circa consilia danda a Prædicatoribus notandum est, quod frequenter debet accidere, quod homines veniant ad Prædicatores causa consiliorum. Unde Lucæ 3. dicitur, quod turbæ, & publicani, & milites, venerunt ad Joannem prædicantem in deserto, quærentes ab eo, quid faceremus? Et Lucæ 18. dicitur, quod quidam accedens ad Dominum Jesum, dixit ei: *Magister bone, quid faciens vitam æternam possidebo?* Item Actuum 2. dicitur, quod prædicante Petro, auditis verbis ejus, compuncti sunt corde, & dixerunt Petro, & ad reliquos Apostolos: *Quid faciemus viri fratres?* Sed notandum, quod quidam accedebant ad Dominum non cum bono animo, sed animo tentandi. Matthæi 19. *Accesserunt ad Jesum Pharisei tentantes eum, & dicentes: Si licet homini dimittere uxorem suam quacumque causa? Et dicunt iterum ei Pharisei tentando: Licet dare censum Cæsari, an non?* Et Lucæ 10. *Quidam legisperitus surrexit tentans eum, & dixit: Magister, quid faciendo vitam æternam possidebo?* Verum Dominus circa tales caute se habuit, & cognoscendo eorum astutias, ut revera cognoscebat illas, & prudenter respondendo, sicut patet in eisdem capitulis: dans in hoc exemplum futuris Prædicatoribus, ut similiter se haberent ad tales. Alii sunt, qui interdum quærunt consilia de temporalibus, quod etiam non est negandum, cum pietas hoc requirit ab eis, qui noverunt in talibus. Exemplum in Joseph, qui dedit consilium Pharaoni de congregandis fructibus pro-

communi bono terræ, Genesis 41. Alii sunt, qui quandoque requirunt consilia de carnali necessitate, ut infirmi. Quod etiam non est negandum ab eis, qui in talibus noverunt, exemplo Pauli, qui consuluit Timotheo, modico vino uti propter stomachum, & frequentes infirmitates, 1. Timothei 5. Alii sunt, qui, quod melius est, requirunt interdum consilia de pertinentibus ad animam, & ejus salutem: & circa hoc cum majori diligentia est Prædicatori vacandum: quia ex his si bona, vel mala fuerint, salus, vel damno dependet. Verum sunt aliqui, qui dant interdum mala consilia de pertinentibus ad salutem. Et hoc quandoque ex ignorantia. Et ideo a sapientibus semper sunt querenda consilia, & non a fatuis, ne erretur propter eorum ignorantiam. Ecclesiastici 8. *Cum fatuis consilium non habeas*. Quandoque ex pusillanimitate, non audent dicere quandoque quibusdam magnatibus in consiliis veritatem: dissimiles valde Joanni Baptistæ, qui dicebat audacter Herodi: *Non licet tibi habere uxorem fratris tui*, Marci 6. Quandoque etiam propter adulationem. Quidam enim placere volentes quibusdam, loquuntur eis placentia circa restitutiones, & hujusmodi, quæ grævia sunt: similes profecto illis, de quibus dicitur: Ezechielis 13. *Væ qui consuunt pulvillus sub omni cubito manus: & faciunt cervicalia sub capite universæ civitatis ad capiendas animas*. Quod secundum expositorem, moraliter exponitur de adulantibus peccatoribus in malis suis. Quia sicut pulvillus, & cervical valent ad requiescendum, ita peccatores propter hujusmodi adulationes, quiescunt in malis suis. Quandoque propter falsam pietatem: sicut faciunt illi, qui compatientes quibusdam pauperibus, dant eis fiduciam, quod non oporteat eos omnia vendere propter restitutiones, & similia. Contra quod dicitur, Exodi 23. *Pauperis non misereberis in judicio*. Quandoque propter cupiditatem: sicut faciunt illi sacerdotes, qui de eis, de quibus debent fieri restitutiones, faciunt missas celebrari, vel fieri anniversaria, ut hæc ad eos deveniant. Ezechielis 13. dicitur de eis: *Violabant me ad populum meum propter pugillum bordæ, & fragmen panis, ut interficerent animas, quæ non moriuntur, & vivificarent animas, quæ non vivunt, mentientes populo*. Quandoque propter favorem hominum habendum: sicut faciunt illi, qui dicuntur facere bonum forum de penitentis, ut plures ad eos concurrant. Isti sunt similes Absalon, qui omnes venientes ad iudicium dicebat habere causam bonam, ut post se populum traheret, 2. Regum 15. Porro ex hujusmodi malis consiliis sequuntur multa mala. Unum est, deceptio sic consulti. Considunt enim in hujusmodi consiliis, & sic decipiuntur: quia propter hoc non excusantur, quin eis imputetur, si faciant ea. Ecclesiastici 27. *Pacienti consilium nequissimum, super ipsum devolvetur*. Ideo dicitur in eodem lib. cap. 37. *A consiliario malo serva animam tuam*. Aliud est damnificatio aliorum multorum. Interdum enim consilium malum datum alicui, nocet aliis multis, sicut patet in Roboan, qui ad consilium malum juvenum, populum, multum gravare studebat: unde multa mala secuta sunt in toto Regno Israël, ut patet, 3. Regum 12. Sic etiam ex malo consilio dato alicui magnati circa Regnum terræ suæ, multa mala sequuntur in subditis suis. Aliud est propria damnificatio sic consulenti. Non enim excusatur male

male consulens circa salutem animæ, sicut nec medicus male consulens circa salutem corporis, & ignoranter: quando quidem cum cæco, quem ipse cæcus ducit consulendo, cadet in foveam. Ideo dicitur secundo Paralipomenon cap. 19. *Quodcumque judicaveritis, in vos redundabit*. Aliud est periculum prælatorum. Vertitur enim in periculum animarum eorum, cum tales ponunt circa animas consulendas, qui non habent adhuc competentem sufficientiam. Ideo Mathatias non dedit quemlibet de filiis suis pro consiliario, sed probatum, & sufficientem, dicens: 1. Machabæorum cap. 2. *Simon frater veser, scio quod vtr consilii est: ipsum audite semper*. Deuteronomii cap. 16. *Judices, & Magistros constitues*: scilicet, tales iudices, qui sunt, vel reputari possunt magistri. Aliud est consilio consulenti. Sic enim redundat in confusionem Ecclesiæ alicujus, vel collegii, vel religionis, cum habet malos consiliarios circa animarum salutem: ideo Dominus in consolationem Ecclesiæ destituta bonis consiliariis dicit: Isaïæ 1. *Resistam Judices tuos, ut fuerunt prius, & consiliarios tuos, sicut antiquitus*: id est, ut fuerunt in statu primitivæ Ecclesiæ. Aliud est scandalum finale. Licet enim aliquanto tempore lateant hujusmodi mali consiliarii animarum, tamen interdum denudantur, & venit ad notitiam Prælatorum, & majorum, eorum insipientia: & sequuntur inde mala scandala, & turbationes. Job. 12. *Adducit consiliarios in stultum finem*. Quod exponitur secundum Glossam de quibusdam malis Prædicatoribus. Deinde notandum, quod ad evitandum hujusmodi periculum animarum circa consilia, sciendum est circa restitutiones, circa simoniam, circa censuram Ecclesiasticam, circa irregularitates, & dispensationes in eis, circa vota, circa matrimonia, circa juramenta, & promissa: quoniam circa hoc maxime, & periculosa difficultates occurrunt. Et sunt horum duo prima de jure naturali, alia de jure positivo industria. Unum vero ab hominis voluntate inductum est circa Deum, secundum ab eodem circa hominem: aliud vero ab eodem circa utrumque. Item ad idem vitandum, reservandi sunt casus difficiles, cum occurrunt majoribus & sapientioribus: sicut dicit Moyses Deuteronomii cap. 1. *Si difficile vobis aliquid visum fuerit, reserte ad me, & ego audiam*. Item aliquando differenda est responsio, ut interdum deliberetur melius, & consilium habeatur: exemplo Job 29. qui dicit: *Causam quam nesciebam, diligentissime investigabam*. Item quandoque sub quadam difficultate, quasi non habeatur potestas in hujusmodi casu, vel alia occasione hujusmodi dimittenda est responsio. Melius est enim nullum consilium dare, quam incertis incerta proferre. Ecclesiastici 5. *Si est tibi intellectus, responde proximo tuo: sed autem, sit manus tua super os tuum*. Ex prædictis colligitur, quomodo querantur consilia a Prædicatoribus. Item circa quæ danda sunt consilia ab eisdem. Item ex quibus causis interdum dant mala consilia circa animarum salutem. Item quanta mala sequantur ex hujusmodi consiliis pravis. Item de remediis contra ista prava consilia. (a)

CAPUT XLIII.

De auditu confessionum a Prædicatoribus.

Circa audientiam confessionum a Prædicatoribus est notandum, quod multi in prædicatione commoti, solent interdum libenter venire ad confitentem Prædicatori: sed sunt aliqui Prædicatores, qui omnino refugiunt confessiones audire, quamvis ad hoc habeant competentem sufficientiam. Isti sunt similes agricolæ, qui libenter seminat, & nihil vult metere. Per prædicationem enim seminatur, per confessionem vero colligitur fructus. Quo contra, Isaïæ 37. *Seminate, & metite*. Alii sunt, qui licet confessiones audiant, tamen nolunt audire nisi aliquarum personarum, specialiter. Sed sicut auditorium forense dicitur esse commune, ita & auditorium in foro animæ. Deuteronomii 1. *Nulla erit distantia personarum: ita parvum audietis, ut magnum*. Alii sunt, qui licet multos, & diversos audiant pro tempore, tamen in audiendo præferunt quandoque personas minus peccatrices, minus indigentes magis indigentibus. Contra quod est illud Matthæi 9. *Non veni vocare justos, sed peccatores ad penitentiam*. Dicitur, quod cum quidam jocularior esset in quadam Ecclesia in Quadragesima, & observaret venientes ad confessionem ad quandam bonum virum: vidit, quod ipse primo recipiebat juvenculas ad confessionem, repellens vetulas cum se ingerebant. Quo viso rediens cepit clamare per vicos, & plateas: vetulæ non habent animas: vetulæ non habent animas. Cum autem super hoc fuisset delatus Episcopo Civitatis quasi hæreticus, & accusatus coram eo, & requisitus fuisset, si ista dixisset: respondit constanter, quod sic, & quod paratus erat probare hoc. Data super hoc audientia, dixit: Domine, vos notis bene talem sacerdotem, quod sit bonus homo, & bonus Clericus? Quo concessio, dixit: Vidi oculus meis, quod non vult recipere vetulas ad confessionem, quando audit confessiones, sed solum juvenculas. Constat igitur, quod si habentur animas, magis indigerent confessione, quam juvenculæ, quæ minus vixerunt, & minus peccaverunt. Ex hoc ergo, quod ipse, & bonus homo, & bonus Clericus non vult audire vetulas: relinquitur, quod vetulæ non habent animas. Quo dicto, versus est verbum ejus in risum. Et vere non solum est risus, sed derisus, quando pueri innocentes, & juvenculæ, & hujusmodi, qui non multum indigent, præferuntur peccatoribus magnis in confessione, cum non sit opus valentibus medicis, sed male habentibus, Matthæi 9. Alii sunt, qui quamvis minus personati, vel minus firmi contra tentationes, vel minus sufficientes in sensu, vel natura, non timentes pericula scandalorum, vel tentationes, quæ oriuntur ex his, quæ in confessione audiuntur, vel consiliorum, quæ oportet dare in confessione, audacter se exponunt ad confessiones audiendas omnium, inducti quandoque curiositate audiendi secretum hominum: quandoque amore standi cum hominibus, quia vix secum stare possunt: quandoque zelo animarum, quem habent, sed non secundum scientiam; quia dum alios nituntur trahere ad salutem, cum ipsis interdum pereant: sicut

qui naufraganti interdum vult succurrere periclitanti, ponens se cum illo in periculo, perit cum illo: Ecclesiastici 3. *Qui amat periculum in illo peribit*. Alii sunt, qui tanta zelotipia ligati sunt cum personis confitentibus sibi, quod non possunt æquo animo portare, quod aliis confiteantur, quamvis certum sit, quod expedit multoties, quod infirmus multis medicis suam infirmitatem ostendat. Non sic fecit Salvator, sed leprosus ab eo petentes misericordiam, misit ad alios, dicens eis: Lucæ 1. *Ite, & ostendite vos sacerdotibus*. Alii sunt, qui auditum confessionum vertunt ad quæstum: magis attendendo interdum ad fructum temporalem, qui inde sequitur, quam ad animarum salutem. Quo contra dicit Apostolus Philippensium 4. *Non quaerit quæro datum, sed requiro fructum*. Et 2. Corinthiorum 12. *Non quaerit quæ vestra sunt, sed vos*. Alii sunt, qui occasione confessionum tantas contrahunt familiaritates cum mulieribus aliquibus interdum, quod se ipsos maculant, & religionem turpiter infamant. Quod quam grave sit, ostendit Augustinus, dicens: *Pejus est quam contumelia, continentiam ducere criminofum, & infamem facere sanctimoniam: blasphemiam ingerit religioni, & continentia bonum frustra interius laborioso agone custodit, qui forinsecus officit, & infamat*. Alii sunt, qui circa confessionis officium, minus instructi, aut instructiones super hoc traditas non curantes, frequenter male se habent in exequendo hoc officium: quandoque in requiringdo, quandoque in absolvendo, quandoque in consulendo, quandoque in multis aliis, de quibus habetur copiose in Tractatu de Officiis Ordinis, capite ultimo. Cum tamen non sit virtus, vel ars laudabilis in faciendo aliquid, sed in beneficiendo, juxta quod dicitur Marci cap. 7. *Bene omnia fecit*. Ex prædictis colligitur, quod ad Prædicatorem, si sit sufficienter idoneus ad confessiones audiendas, pertinet, quod eas libenter audiat, & in audiendo personas non accipiat, magis indigentes minus indigentibus præferat. Reprehensibile est autem, quod minus sufficiens ad eas audiendas sit magis pronus. Item confitentes, si aliis confiteantur, non graviter ferat: confessionum audientiam ad quæstum non vertat: vel earum occasione nimias mulierum familiaritates non contrahat: vel in exequendo minus bonum se habeat?

CAPUT XLIV.

De Prothematibus.

Circa prothemata notandum, quod quandoque non oportet prothema aliquid, vel orationem sermoni præmittere: sicut in capitulo religiosorum, qui ex usu habent sermones apud se solos familiares. Aliquando vero sufficit solum occasionem a prædicationem petente præmittere, sicut in parochiis, in quibus fiunt sermones frequenter. Quandoque vero præponenda sunt prothemata sermoni: ut quando sunt sermones valde solemnes, vel quando expectatur auditorum multitudo, quæ nondum venit, vel quando fit ex improvviso, ut ante sermonem innotescat causa sermonis. Porro circa prothemata providendum est, ut sit tam breve, quod fastidium non generet, ne

ne sermo totus vertatur in tædium, si primo propofita fastidiosa fuerint. Item, quod fit tam gratiosum, quod auditores reddat attentos, & benevolos, & dociles, sicut faciunt authores in præmiis librorum. Item quod semper in fine prothematis, devote (a) petantur orationes ab auditoribus, pro habenda gratia in sermone, exemplo Pauli, qui dicit: 2. Thessalonicensium 3. *Fratres orate pro nobis, ut sermo Dei curvat, & clarificetur.* Notandum, quod prothema quandoque sumitur a persona prædicantis, ut quando aliquis gratus Prædicator de Ordine Prædicatorum, vel Minorum vult prædicare in aliqua parochia, in qua est ignotus ipse, & status Ordinis sui: exponit a principio statum suum, & Ordinis sui, ne forte credatur esse quæstuaris Prædicator, dicens illud Pauli. 2. Corinthiorum 12. *Non quero quæ vestra sunt, sed vos.* Vel quando insufficientiam suam cognoscens, ipsam præterdit explicare exemplo: Hieremæ. 1. *A, a, a, Domine Deus, ecce nescio loqui, quia puer ego sum.* Vel quando necessitatem, quam habet prædicandi ratione officii prædicatoris, vel obedientiæ, exponit, dicens illud, 1. Corinthiorum cap. 9. *Nam est evangelizavero, non est mihi gloria, necessitas enim mihi incumbit. Væ enim mihi est, si non evangelizavero.* Et familia. Quandoque vero sumitur ab iis, quibus prædicatur, quando Prædicator proponit thema per quod ostendit diversitates auditorum: in quorum multis perit prædicatio, vel in multis proficit secundum illam Salvatoris parabolam, Lucæ 8. *Exiit, qui seminavit &c.* Vel cum bonis auditoribus bona promittit, malis vero mala minatur, juxta illud, Hebræorum 6. *Terra enim sæpe venientem super se bibens imbrem, &c.* Et multa hujusmodi. Quandoque sumitur a materia, de qua prædicatur, sicut cum prædicatur de aliqua re alta, & profunda, ut est Trinitas, vel Incarnatio, Sacramentum corporis Christi, & hujusmodi, proponitur verbum, per quod petitur, ut detur intellectus ad loquendum de his, exemplo Pauli, qui dixit, ad Colossenses 4. *Orantes simul & pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi.* Vel cum prædicatur de re laudanda, ut de Sanctis, qui laudandi sunt ad Dei gloriam, ad ipsorum honorem, ad hominum utilitatem, proponitur verbum pertinens ad eorum laudem: juxta illud, Ecclesiastici 44. *Laudem eorum annunciat Ecclesia.* Vel cum prædicatur de re multum utili ad salutem, ut est poenitentia, proponitur verbum, per quod incitantur auditores ad audiendum libenter hujusmodi Prædicatorem, juxta illud Jacobi 1. *In mansuetudine suscipite insu-*

(a) Preces ad Deum factas a Concionatore initio concionis, & inter ipsam etiam concionem, præsertim cum difficilior locus aliquis esset tradendus, docet nos eruditus Bernardinus Ferrarius lib. 1. *De ritu sacrarum Ecclesie veteris concionum*, cap. xxxi. Auditorum etiam preces ad Deum ab ipso Concionatore postularas aliquando inter concionandum, idem Auctor variis S. Augustini locis allatis ostendit. Porro fuisse primum S. Vincentium Ferrerium Ordinis Prædicatorum, qui initio Seculi XV. quo ipse floruit, eam consuetudinem invenerit, ut initio Concionis Salutatio Angelica recitaretur, varii quidem Auctores affirmant. Ipse enim singulis sermonibus suis ea præmittit verba: *Salvetur Beata Virgo.* Curtandem ea in Ecclesiam consuetudo inventa fuerit, exponit Carolus Regius in suo Oratore Christiano sic dicens: *Arbitror esse recens institutum, & inditum propter hæreses in Beatam Virginem erectas, cum ipsa sit, quæ omnes hæreses inserinare queat.*

tum verbum, quod potest salvare animas vestras. Quandoque sumitur a verbo propofito pro themate; ut cum esse difficle ad intelligendum, proponitur verbum, per quod petitur Spiritus Sanctus, ut eodem spiritu exponatur, quo fuerat editum, juxta illud Sapientiæ 9. *Sensum tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, & miseris Spiritum Sanctum tuum de altissimis.* Vel cum est de magna materia, proponitur verbum, per quod ratione magnitudinis hujusmodi mutantur auditores ad diligenter audiendum, juxta illud Proverbiorum 8. *Audite me, quoniam de rebus magnis loquutura sum &c.* Vel cum ostenditur magnitudo loquentis. In quolibet enim verbo divinæ Scripturæ non loquitur homo, sed Deus, quæ Spiritu Sancto inspirante loquuti sunt sancti Dei. Propter quod dicebant frequenter Prophetæ: *Audite verbum Dei.* Quasi dicant: Ideo debetis audire, quia Dominus est, qui loquitur. Et hujusmodi multa. Quandoque sumitur a tempore, in quo fit prædicatio, sicut in adventu ostenditur, quod justum est prædicare de pertinentibus ad illum, cum de illo prophetaverunt omnes Prophetæ, juxta illud Actuum 3. *Omnes Prophetæ a Samuel, & deinceps qui loquuti sunt, annuntiaverunt dies istos.* Vel cum in Quadragesima, quod est tempus poenitentiae, ostenditur, quod justum est prædicare de poenitentia, cum Joannes, & Salvator exemplum hujus temporis, de hoc primo, & principaliter prædicaverunt. Vel cum in tempore Paschali ostenditur, quod dignum est, quod illo tempore taceat lingua carnis, quo tempore caro surrexit authoris, sicut dicit Gregorius, & familia. Quandoque sumitur a conditione prædicationis, ut cum ostenditur, quod debet tendere ad effectum, juxta illud, 2. Corinthiorum 2. *Non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei.* Quod fit, quando non queritur fructus, sed voluptas. Vel cum ostenditur, quod debet esse facilis, juxta illud Proverbiorum 14. *Doctrina prudentiam facilis.* Vel cum ostenditur, quod debet esse brevis, juxta illud, Canticorum 4. *Sicut vitæ coccinea labia tua.* Et familia. Sic ergo patet, quod prothema sunt præponenda sermoni quandoque, quandoque vero non: item qualia debent esse: item a quibus sumenda sunt diversimode.

DE ERUDITIONE
RELIGIOSORUM
PRÆDICATORUM
LIBER SECUNDUS,

In duos tractatus divisus, in quo de modo prompte cudendi sermones ad omne hominum, & negotiorum genus pertractatur.

Tractatus I. ad omne hominum genus.

LIBRI SCOPUS.

CIRCA Materias Sermonum, sive Collationum, nota quod interdum multis difficilius est invenire Materias utiles, & laudabiles, de quibus fiat Sermo, quam, inventa materia, de ipsa sermonem contexere. Et ideo expedit, quod Prædicator semper habeat in promptu Materias ad prædicandum, vel conferendum de Deo, sive ad omne genus hominum, sive in omni diversitate negotiorum, sive secundum varietatem temporum, sive secundum varietatem omnium Fætorum. Porro diversitates hominum, quibus prædicare contingit, possunt assignari, ut assignantur in Tabula hujus tractatus:

I. Ad omnes Homines.

Omnis homo est exhortandus, ut caveat a malo, & faciat bonum, ut possit pervenire ad caelestem habitationem, ad quam perpetue inhabitandam creatus est. Sicut aliquis, qui tendit ad locum aliquem, declinare debet a via mala, & incidere per bonam, ut possit pervenire ad locum

cum destinatum. Hic est multa materia loquendi de malo opere cavendo, & de bono opere faciendo, & de felicitate habitationis. Thema, Psalmo 36. *Declina a malo, & fac bonum, & inhabita in seculum seculi.* Item aliter. Omnis homo, cum sit dotatus prærogativa rationis, debet uti ipsa, ad discernendum inter bonum, & malum, inter bona præsentia, & futura, inter mala præsentia, & futura, inter bona corporis, & animæ, inter Creatorem, & creaturam, & similia, ut & quod melius est, eligat. Item cum sit animal mansuetum natura, debet esse pronus ad misericordiam. Item, cum sit redditurus rationem in die judicii, debet summe cavere, ne ipsam in vita præsentia in aliquo offendant. Et hic est multa materia loquendi de eligendis ab homine, & hoc quantum ad se: & de misericordia quo ad proximum, & de sollicitudine, quam debet habere circa Deum suum. Thema, Michæ 6. *Indicabo tibi o homo, quid sit bonum, & quid Dominus requirat a te, utique facere judicium, & diligere misericordiam, & sollicite ambulare cum Deo tuo.* Item aliter. Deo tanquam summo Domino omniùm debetur timor ab omni homine, juxta illud Malachiæ 1. *Si Dominus omnium ego sum, ubi est timor meus?* Similiter obedientia. Lucæ 6. *Quid vocatis me, Domine, Domine; & non facitis, quæ dico vobis?* Non est autem aliquid adeo magnus, qui excipiat ab istis. Et hic est multa materia loquendi de timore Dei, & obedientia debita Deo, & de universali subjectione omnium hominum ad ipsum. Thema, Ecclesiastici ultimo: *Time Deum, & mandata ejus observa: hoc est omnis homo.*

II. Ad omnem populum Christianum.

IN Scripturis divinis fit mentio de triplici populo, scilicet Judaico, qui dicitur circumcisis, & hic licet aliquando fuerit bonus, tamen postmodum est reprobatus. De Gentili, qui dicitur præputium, & hic nunquam fuit bonus, nec erit. De Christiano, qui semper fuit bonus, & semper erit bonus. Consistit autem hujus bonitas in vera fide. Et quia fides sine operibus est mortua, & opera sine charitate sunt informia, in charitate autem sunt venustata. Et hic est multa materia loquendi, scilicet, de reprobatione Judaici populi, & de errore Gentilis, & de vera fide Christiana, & de operibus hujus fidei, & de charitate hæc omnia informante. Thema, Galatarum 2. *In Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per charitatem operatur.* Augustinus in libro de vita Christiana: *Christianus dicitur quasi unctus.* Olim enim, ut dicit Augustinus, solebant inungi Prophetæ, Reges, & Sacerdotes solum. Nunc autem quadam prærogativa dignitatis omnis Christianus inungitur, & hoc pluries, & pluribus in locis, pluribus generibus inunctionis, scilicet, Chrismate, oleo ad Cathecumenos, & oleo ad infirmos. Hoc etiam nomen Christianus derivatur a Christo; & ideo debet Christianus Christi naturam sapere, Christum ore, & corde confitendo, in Christo sperando, Christum desiderando, secundum Christum vivendo, quæ Christi sunt querendo, pro Christo sustinendo, Christo serviendo, Christum imitando, Christo inseparabiliter adhærendo, & hujusmodi

modi multa. Christianæ etiam fidei sunt quædam opera propria super alias nationes multas, videlicet, cavere non solum a peccatis operum, sed etiam a peccatis cogitationum: præcepta non solum Scripturæ, sed etiam Juris naturalis omnino servare, super omnia in Christo sperare, futura bona præsentibus præponere, mundi gloriam respicere, adversa præsentia propter Deum sustinere, a carnalibus desideriis abstinere, nulli malum pro malo reddere, injuriato satisfacere, inimicos diligere, post omnia bona facta, servum inutilem se dicere, & alia multa, de quibus habetur abunde in libris Augustini de vita Christiana. Materia loquendi de Christiana unctiõne, & Mysteriis ejus, & de Christianitate, quam quilibet debet habere Christianus, & de propriis operationibus fidei Christianæ, sine quorum quolibet in vanum aliquis Christianus vocatur. Contra quod Thema, Exodi 20. *Non assumes nomen Dei tui in vanum.* Item inter Christianum, & Antichristianum sunt multæ differentiæ, sicut inter Christum, & Antichristum. Antichristus enim erit superbus. 2. ad Thessalonicenses 2. *Extollitur super omne, quod dicitur Deus.* Christus autem fuit humillimus. Item Antichristus erit luxuriosus, licet simulet castitatem, juxta illud Danielis 11. *Erit in concupiscentiis feminarum.* Christus autem castissimus fuit, & summam castitatem induxit in mundum. Item Antichristus erit dives, sicut patet ex Glossa super illo verbo Danielis 10. *Auro obrizo &c.* Christus autem fuit pauperrimus. Item Antichristus utetur potentia, juxta illud 2. ad Thessalonicenses 2. *Cujus est adventus secundum operationem Sathanae in omni virtute.* Glossa: *In omni virtute, id est, humana potestatis.* Christus autem usus est benignitate. Item Antichristus utetur dolo, juxta illud Danielis 8. *Dirigetur dolus in manu ejus.* Christus autem fuit sine omni dolo. Item in Antichristo malitia. Unde Glossa 2. ad Thessalonicenses 2. *In Antichristo omnis malitia, & omnis iniquitas abundabit.* In Christo autem fuit plenitudo omnis bonitatis. Materia loquendi contra ista mundi vitia, & contra abusum vitium animæ, & de septem bonis contrariis istis. Exhortandus est omnis Christianus, ut non prædicta Antichristi vitia, sed virtutes prædictas Christi imitetur. Thema. 1. canonicæ Epistolæ Joannis 2. *Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulavit, & ipse ambulare:* hoc est, non sicut Antichristus.

III. Ad omnes personas Ecclesiasticas.

Clerici, & Religiosi, qui sunt separati a cæteris in partem Dei, debent habere majorem sanctitatem, quam alii: sicut olim pars hostiæ, quæ separabatur in usus divinos, sanctior reputabatur tota alia hostia. Sunt autem multæ rationes, quare tenentur ad majorem sanctitatem. Sunt iterum multa, in quibus consistit ista sanctitas. Sunt iterum multa, quæ faciunt ad hujusmodi sanctitatem. Materia multa loquendi de his tribus pertinentibus ad istam sanctitatem. Thema, Lucæ 20. *Eritis sancti mihi, quia sanctus sum, ego Dominus separavi vos a cæteris populis, ut essetis mei.* Item aliter. Sicut in regno Franciæ omnes, qui sunt infra metas regni illius, quodam largo modo dicuntur populus Regis Franciæ: sed magis

gis

gis proprie dicuntur ejus populus, illi qui infra ejusdem metas sunt obligati ei ad aliquod certum servitium, licet habeant alios Dominos subRege. Propriissime vero dicuntur ejus populus specialis, qui immediate subiunt ei, sicut populus Parisiensis. Ita omnes homines tam fideles, quam infideles, quodam largo modo loquendi dicuntur Populus Regis ejusdem æterni, scilicet, Dei. Magis proprie vero Christiani, qui ei specialiter obligati sunt. Propriissime vero cæterus Ecclesiasticarum personarum, quas in suam partem retinuit, dicuntur ejus populus spiritualis, & peculiaris. Ipsam enim tanquam peculiarem diligentius custodit, quasi pupillam oculi sui, ita ut nemo audeat eum tangere, & magis promovet, ita ut super omnes alios sit superexaltatus, & plura ei fecit: sicut patet in multis prærogativis ei factis. Hæc sunt, quæ debent movere hujusmodi populum ad talem Dominum magis diligendum, vehementius pro eo zelandum, firmius ei adhærendum, ad plus ei serviendum, & devotius ei obediendum, ad fidelius in omnibus erga eum se habendum. Hæc enim sunt, quæ solent homines spirituales suo bono Domino exhibere. Materia loquendi contra illas Ecclesiasticas personas, quæ hæc non faciunt, vel in aliquo horum deficiunt. Thema Deuteronomii 7. *Te elegit Dominus Deus tuus, ut sis ei populus peculiaris de cunctis populis, qui sunt super terram.* Item Ecclesiasticæ personæ, quæ sunt sequentes in partem Dei, elegerunt Domino adhærere relicto seculo, & pertinet ad eas specialiter curare de illis, quæ pertinent ad cultum Dei, & imitari cultum Dei, & custodire observantias Ecclesiasticas, & propter illas mandata Dei non negligere, nec solum mandata generalia, sed etiam peculiariora ad se pertinentia observare, & in omnibus esse paratum ad Dei imperium exequendum. Materia loquendi contra illos, qui in his deficiunt. Thema Deuteronomii 16. *Dominum elegisti hodie, ut sit tibi Deus, & ambules in viis ejus, & custodias caeremonias illius, & mandata, atque judicia; & obedias ejus imperio.* *Ut sit tibi Deus,* dicit quoad cultum, & hoc quoad primum. *Ambules in viis,* scilicet, ejus exempla imitando, & hoc quoad secundum. *Custodias caeremonias illius:* observantias divinitus introductas in Ecclesia, quoad tertium. *Mandata,* scilicet Dei generalia in lege divina data, & hoc quoad quartum. *Judicia,* scilicet, mandata judicialia particularia, quæ pro solis personis Ecclesiasticis sunt data, & hoc quoad quintum. *Et obedias ejus imperio,* exequendo scilicet, quicquid ille mandaverit, & hoc quoad sextum.

IV. Ad omnes Religiosos.

Inter omnes Christianos nulli sunt, qui adeo sunt obligati Deo votis, sicut religiosi, quorum vota excedunt alia in tribus. Sunt enim alia vota, quædam ad tempus, ut quædam peregrinationes: hæc autem sunt perpetua usque ad mortem. Alia sunt discontinua, raro facta: hæc autem sunt continua. Alia sunt particularia, & de re unica; hæc autem universalia, quia de rebus, de corpore, & de anima. Item transgressio hujusmodi votorum gravis reputatur ratione ejus, cui mentitur, transgrediens, qui est magnus, & mendacium sciens, & summe detestans, propter quod dicit Psalmo 75.

L

Vo-

Vovete, & reddite Domino, quo ad primum: Deo quo ad secundum, a theos, quod est videre: *terribili*, quo ad tertium. Et ratione ejus, qui mentitur, quia mendacium plus dedecet religiosum. Et ratione ejus, de quo est mendacium, quia est circa religionem, ut patet in tribus votis principalibus, & observantiis annexis.

Materia loquendi de laude horum votorum, & de periculo transgressionis, & specialiter de quolibet voto. Thema, Deuteronomii 23. *Quod semel egressum est de labiis tuis, observabis, & facies, sicut promissisti Domino Deo tuo, & propria voluntate, & ore tuo locutus es.* Item aliter: viri religiosi dicuntur contemplativi specialiter: quemadmodum sancta animalia dicuntur esse plena oculis ad diversa contemplanda. Dicuntur enim, habere oculos retro ad contemplandum ea, quæ reliquerunt, ne eos iterum alliciant. Ante, ad contemplandum, ut in his, quæ ante sunt, scilicet, spiritualibus cum Apostolo se extendant. A sinistris, ad contemplandum, ne in adversis deficiant. A dextris, ad contemplandum, ne in prosperis se extollant. Deorsum, ad contemplandum, quam horribile sit illuc descendere. Sursum, ad contemplandum quam delectabile sit illuc ascendere. Intus, ad contemplandum, in quo statu sit homo interior. Exterius, ad contemplandum, quomodo ordinetur homo exterior. Materia loquendi de omnibus istis. Thema, Numerorum 27. *Ascende montem istum Abarim, & contemplantur.* Abarim siquidem interpretatur montes transcurrentium, & signat altitudines Religionum, per quas transiunt transientes ex hoc mundo ad patrem: sicut transientes de Francia Romam, transiunt per montes. Item aliter, Religiosi cum sint in subjectione, pertinet ad eos audire. Et cum sint viri spirituales pertinet ad eos didicando videre. Et maxime hæc, quæ valere possunt. Primum est doctrina patrum antiquorum de pertinentibus ad Religionem. Secundum est exemplaris vita sanctorum Patrum. Tertium est lectio diligens Regula, & statutorum propriæ professionis. Quartum est intellectus figurarum proprii habitus, & aliorum corporalium, quæ exterius præstantur. Quintum est observantia eorum, quæ a suis majoribus dicuntur. Sextum est sui ipsius diligens consideratio. Materia loquendi de omnibus. Thema, quo utitur Hieronymus ad Eustochium, Psalmus 44. *Audi filia, & vide &c.* Persona siquidem religiosa dicitur filia, quia sicut filia in summa subjectione tenetur, de ejus custodia magna cura habetur, & circa ejus instructionem sollicitè studetur, ita fit circa Religiosum. Hic igitur debet audire rectam doctrinam Patrum, & videre exempla eorum. Debet iterum, audire professionis suæ Regulam, & videre corporis sui figuram. Debet etiam audire verba Prælatorum suorum diligenter, & videre sollicitè semetipsum: quæ omnia multum conferunt ad proprium profectum. Item aliter, ad quemlibet Religiosum pertinet integre in opere servare mandata sibi tradita a Patre spirituali in regula sua, & statuta superaddita a religione sua, & habere ea in corde, & hoc in omni statu, sive ambulet, sive dormiat, sive vigilet, & hoc propter excellentem, quæ inde sequitur, utilitatem. Materia multa de his. Thema, Proverbiorum 6. *Conserva sibi præcepta Patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ, liga ea in corde tuo jugiter, &*

*circumda guttur tuum: cum ambulaveris gradientur tecum: cum dormieris custodiant te, & evigilans loquere cum eis, quia mandatum lucerna est, & lex lux, & via vitæ increpatio disciplina. Conserva dicit, quo ad primum: cum ambulaveris, quoad secundum: quia mandatum, quoad tertium. Item aliter, sunt multi Religiosi, apud quos quasi omnia bona perierunt. Sunt alii, qui aliqua retinuerunt bona, sed multa dimiserunt, sed apud omnes omnia dicunt bene fieri, & profequi. Materia multa &c. Thema, 1. Corinthiorum 14. *Omnia honeste, & secundum ordinem fiant in vobis.**

V. Ad Religiosos mala vitæ.

DE Religiosis mala vitæ ostendendum est, quæ gravia sint eorum peccata coram Deo, quam nociva suæ Congregationi, & quam damnosa sibi ipsis. Gravia enim sunt ratione stipendii, quia stipendia contra illum, cujus stipendiis assidue vivunt, & ratione successione. Sunt enim filii, & heredes Sanctorum. Et ideo gravius delinquant, si in terra eorum agunt iniqua, ab eorum nobilibus moribus degenerantes. Et ratione officii, habent enim sacra officia exercere, quæ in peccatis exequendo semper adaugent peccata sua. Iterum nociva sunt suæ Congregationi, quo ad res, quia propter malam vitam eorum non dantur eis elemosynæ, & temporalia, ut olim, sed potius diripiuntur. Et ideo personas, quia bonæ personæ propter hoc non habent devotionem intrandi ad eos. Et ideo jam non habent hujusmodi Congregationes, nisi viles personas. Et quoad animas, quia illi, qui sunt in hujusmodi Congregationibus, non ascendunt ad superiores, sed descendunt ad inferos. Et quæ erat olim via salutis, facta est via perditionis. Iterum sunt ei damnosa, quia per peccata amittunt bona, quæ fecerunt propter Christum, omnia derelinquendo. Similiter bona, quæ faciunt assidue in his, quæ sunt Religionis laborando. Similiter bona futura, inestimabilia, quæ habitari essent bene vivendo. Materia loquendi de omnibus istis. Thema, Hieremiæ 2. *Vide vias tuas in convalle, scito quid feceris, Via in monte, per quam ascenditur fursam, est bona. Via autem in convalle, per quam descenditur ad inferos, mala. Malum autem, quod quis facit, scire dicitur, quando ponderat quantum sit. Religiosus autem averfus a Deo, sicut peccatrix Hierusalem, vias suas videt in convalle, & scit quid fecit, quando peccata sua, per quæ descenditur ad inferos, considerat, quanta sint. Item aliter: sicut Religiosi bonæ vitæ inventos optimi: ita illi, qui mala vitæ sunt, inveniuntur pessimi. Sunt enim de familia Domini, & de ejus stipendiis in omnibus sustentantur, & tamen ipsum impugnant, & ideo sunt proditores. Iterum in sacro Habitu, in sacra Professione, in sacro statu committunt scelera sua, & ideo sunt sacrilegi. Item Religio dicitur quasi religatio, eo quod votis Religiosi iterum ligant se Deo: contra eum faciunt, quasi perjurium incurrunt: quæ autem sunt peccata mala, quam proditio, sacrilegium, & perjurium? Præterea ipsi non habent attractiva multa ad peccatum, sicut homines mixti cum seculo: habent autem multa attractiva ad bonum, ut est proprius habitus, bona societas,*

tas, claustralis disciplina, & hujusmodi. Item habent majorem instructionem circa faciendam, & non faciendam, quam alii. Quanta ergo est malitia, quod quis non impulsus, & in illis attractivis adversus scienter, & impudenter peccata committit? Præterea suffragia Religiosorum malæ vitæ multoties parum profunt defunctis, de quorum elemosynis abundant in seculo. Item peccata eorum summe scandalizant viventes. Item summam contumeliam inferunt Creatori, quia de templo ejus faciunt templum idolorum. Quid enim aliud est monachus religiosus, qui exterius habetur in reverentia, & nihil meriti habet intus, quam idolum? Tot ergo sunt idola in Religione, quot Religiosi sunt malæ vitæ. Et semper circa istos templum Dei fit templum idolorum. Et sic peccata eorum defraudant mortuos, scandalizant viventes, contumeliam inferunt Creatori. Materia loquendi de omnibus istis. Thema, Hieremias 24. *Quid tu vides Hieremia? Et post: Ficus malas, malas valde.* Siquidem qui in statu laicali mali sunt: item pejores, qui in statu clericali: sed pessimi, qui in statu religioso.

VI. De Religiosis bonæ vitæ.

Quidam sunt Religiosi, qui apponunt magnam curam circa regimen temporalium, & hoc bonum est. Alii sunt, qui circa observantias regulares custodiendas; & hoc melius est. Alii sunt, qui circa cor intrinsecus; & hoc optimum est. Porro a bono Religioso custodiendum est cor omni custodia a malo, & hoc quia majores impugnationes habet, quam aliqua alia pars sui. Nam sensus quilibet non impugnatur, nisi a suo sensato, cor autem impugnatur ab omnibus quæ cogitari possunt, sive sint sensibilia, sive insensibilia. Item facilius devincitur; habet enim intrinsecus proditricem voluntatem, quæ frequenter consentiens hostibus, tradit illud in manibus eorum. Item malum ejus, cum dominetur in toto homine, magis est periculosum, sicut malitia principis periculosior est, quam malitia privatæ personæ cuiuscunque. Quia vero cor, quantumcunque custodiatur, frequenter incurrit aliqua peccata, ideo cum summa diligentia curandum est Religioso de cordis purgatione assidua, ad quod valet frequens ipsius consideratio cordis, & remedium ad purgandum investigatio, & horum ad hujusmodi immunditias repetas applicatio, quia multi licet bene purgati, cum tristitia tamen portant onus Religionis, quod non est laudabile: ideo conandum est bonis Religiosis, ut Religionem suam portent cum lætitia. Valet autem hujusmodi lætitia ad servitium coram Deo acceptationem, ad dæmonum repulsionem, ad sociorum confortationem. Materia loquendi de omnibus istis prædictis. Thema, Ecclesiastici 1. *Religiosas custodiet, & justificabit cor, jucunditatem, atque gaudium dabit. Custodiet, a peccato, & hoc quoad primum. Justificabit, scilicet purgando, & hoc quoad secundum. Jucunditatem, atque gaudium dabit, id est, magnam lætiam, & hoc quoad tertium.* Item qui Religiosi sunt, non solum nomine, sed re, & veritate debent habere religionem, non solum in una sui parte, sed in omnibus, quibus congruit: aliter non possunt dici Religiosi.

ligiosi, sicut nec homo dicitur albus propter albedinem in aliqua sui parte, nisi habeat per totum, ubi debet habere. Debent enim esse religiosi in cogitationibus. Est enim Religio in his: juxta illud 2. Machabæorum 12. *Juste, & religiose de resurrectione cogitans.* Similiter in locutionibus juxta illud Jac. 1. *Qui non refrenat linguam suam hujus vana est religio.* Similiter in actionibus: juxta illud Jacobi 1. *Visitare papillos, & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc seculo, religio munda, & immaculata est apud Deum.* Præterea debent esse religiosi in habitu per humilitatem, in sensibus per disciplinam, & in moribus omnibus per maturitatem. Præterea nota, quod Religio dicitur quasi religatio secundum Augustinum, libro de vera religione. Sicut enim dolia dissipata religantur, ut sint apta ad vini capacitatem, sic religantur viri per Religionem, prius dissipati, ut sint apti ad spiritalem gratiam recipiendam. Sunt autem sex, quasi circuli, quæ valent ad religionem hujusmodi dolorum. Primum est propria Regula. Secundum, propriæ constitutiones. Tertium est, approbatæ consuetudines. Quartum, mandata prelatorum. Quintum est, correctiones Visitatorum. Sextum est, ordinationes. Felices qui sic sunt vere toti Religiosi, qui sic sunt bene religati. Habent siquidem magnam materiam benedicendi Dominum, tam propter beneficia, quæ fecit eis, de malo statu educendo, & in bonum statum reducendo, & in statum beatum in firma spe introducendo, quam habent propter victoriam, quam dedit eis de hostibus, eos de mundi carcere liberando, carnem eis suppeditando, potestatem dæmonum ab eis reprimendo. Materia loquendi de omnibus istis, Danielis 3. *Benedicite omnes religiosi Domino Deo deorum.* Vos, scilicet, qui estis vere toti religiosi. Vos, qui scilicet estis bene religati, benedicite Deo propter beneficia, quæ vobis fecit, & victorias, quas vobis dedit. Sic faciebant illi, qui in hymnis, & confessionibus benedicebant Dominum, qui magna fecit in Israël, & victoriam dedit eis.

VII. Ad Novitios in quocunque ordine.

Novitius (a) debet cum multa diligentia investigare per recognitionem vitæ præteritæ omnia mala, quæ fecit unquam, & quod de inventis humiliter se expurget in confessione, & ad ea puniendos labores religionis debet patienter, & viriliter portare: & hoc est facere justitiam de præteritis. Justus enim judicis est investigare mala, & inventa deducere in judicium, & judicata digne punire. Item debet multum timere, ne modo in aliquo offendat homines, vel consocios, minus bene totum ordinem servando, vel Angelos de penitentiâ assumptâ, quæ eos latificaverat penitendo, vel Deum de beneficio vocationis suæ ei minus gratus existendo: & hoc est timere de futuris malis. Item ad quotidianam pugnam tentationum debet se parare quotidie, quomodo sit pugnandum,

(a) Quo pacto educandi sunt Novitii, fuse tractat S. Bassilius in Regulis fustioribus cap. 16. Vide Virum Eudistilium Antonium Caracoliolum in Notis ad Constitutiones sui Ordinis Parte 2. cap. 5. & alios de re agentes.

gnandum; diligenter præmeditando, armis virtutum se præinduedo, divinum auxilium devote implorando: & hoc contra instantem tentationem in præfenti animam suam præparare. Materia loquendi de his omnibus. Thema, Ecclesiastici 2. *Fili accedens ad servitutem Dei, sta in iustitia, & in timore, & præpara animam tuam ad tentationem. In iustitia, scilicet, de præteritis malis, & hoc quoad primum. In timore, scilicet, de futuris offensis, & hoc quoad secundum.* Sed quia quidam non faciunt hoc, nisi ad horam, dicit: *sta. Præpara ad tentationem præsentem, quoad tertium.* Item aliter: Ad Novitium pertinet deponere non solum temporalia, non solum vestes secularis, non solum grossa peccata secularia, seu carnalia, sed etiam spiritualia vitia quæcumque, & hoc quoad præterita. Similiter pertinet ad eum in statu novitiatus, secundum quod status exigit, laudabiliter se habere, & hoc quoad præsentia. Similiter pertinet ad eum aspirare ad profectum spirituales, & hoc quoad futura. Materia loquendi de omnibus istis. Thema, 1. Petri 2. *Deponentes omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes, & invidias, & omnes detractioes, quasi modo geniti infantes rationabiles sine dolo lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem. Deponentes omnem malitiam, dicit quoad primum.* Et tanguntur ibi quinque vitia spiritualia, quæ multum in seculo solent abundare, quæ per Glossam sic exponuntur. Malitia enim est voluntas nocendi. Dolus est deceptio. Simulatio est, cum aliquis aliud habet in corde, quam in ore. Invidia est de bonis alienis displicitiam habere. Detractio est, cum bonum alterius diminuit. Et sunt felices, qui hæc sic cum statu seculari deposuerunt, ut jam horum nihil inveniatur in eis. *Quasi modo geniti &c.* dicit quoad secundum. Sunt autem tria, quæ requiruntur in statu Novitiorum. Primum est tractabilitas, ut scilicet, permittant se tractari ab aliis, sicut voluerint; & hoc esse *quasi modo geniti infantes*, qui scilicet tractantur ab aliis, sicut volunt sine aliqua rebellione. Secundum est discretio in omnibus quæ agit Novitius, & hoc est rationabilem esse. Tertium est simplicitas cordis, & hoc est *sine dolo lac concupiscite &c.* quo ad tertium. Inueniunt tria. Unum, quod faciendum sit profectu spirituali desiderato. Non enim Novitius volens proficere in religione, debet studere in altis quæstionibus, aut obscuris mysteriis, sicut docet beatus Bernardus, sed in Vitis Patrum, & Sanctorum, & huiusmodi planis, & facilibus doctrinis: & hoc est lac concupiscere, scilicet, doctrinam parvulis congruentem. Aliud est, cuiusmodi profectus est desiderandus. Non enim profectus in laude, vel honore, vel alia quacunque re mundiali est appetendus, sed solum profectus in eis, quæ Dei sunt: & ideo dicit: *ut crescatis in eo.* Aliud est, ad quod debet intendere iste profectus, & hoc est salus æterna, & ideo dicit: *in salutem.* Item aliter ab Apostolo distinguitur duplex homo, scilicet vetus, & novus. Ad novum enim pertinet habere novam animam, quoad novas affectiones, & novas cogitationes juxta illud Ezechielis 36. *Dabo vobis cor novum, scilicet, quoad affectiones: spiritum novum ponam in medio vestri, scilicet, quoad cogitationes, similiter linguam, ut recedentibus veteribus de ore, lingua*

nova loquatur, juxta illud Marci ultimo: *Linguis loquentur novis.* Item novam conversationem, juxta illud Romanorum 6. *In novitate vitæ ambulemus.* Item nomen novum, ut qui erat malæ famæ, jam sit bonæ, juxta illud Iſaiæ 62. *Vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominavit.* Nam aliud nomen Diabolus procuravit. Item novum gaudium, ut de nulla re seculari gaudeat, sed solummodo de divinis, juxta illud Psalmi 39. *Et immisit in os meum canticum novum, carmen Deo nostro.* Item novum sensum, qui est, quando illud, quod prius videbatur stultitia, modo videtur sapientia, & e converso. Romanorum 12. *Renovamini in novitate sensus vestri.* Item novum gustum. Sapientiæ 16. *Quibus dedisti novum saporem:* quod fit, quando ea, quæ prius desipiebant, modo sapiunt, & e converso. Item novum fervorem, juxta illud Matthæi 9. *Neque mittunt vinum novum in utres veteres, sed vinum novum in utres novos mittunt:* quod fit, quando conversus ad Dominum fit fervens in his, quæ Dei sunt, in quibus prius erat frigidus, vel tepidus. Porro ad habendum huiusmodi novitates, & similes, laborandum est cum multa diligentia ad abstergendum veteres rubigines. Corinthiorum 5. *Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio.* Materia loquendi de omnibus istis ad Novitios. Interest enim ipsorum non solum veteres vestes exuere, & novas induere: sed magis quidem per hoc significatur expoliare se veteri homine, & induere novum. Thema, Colossensium 3. *Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes novum.* Item aliter sic. Qui de novo venit ad servitium regis, conatur gratiose se habere in ejus servitio propter ejus gratiam. Et sicut novus miles conatur laudabiliter exercere, quæ sunt militis propter famam: & sicut qui nova veste induitur, in primis conatur eam informare decenter, ut per hoc forma decens semper in ea remaneat: sic & Novitius, cum de novo transeat ad servitium regis æterni, & de novo fiat miles Christi, & de novo novæ conversationis vestem recipiat, summopere conari debet in novitatu suo bene se habere propter Regis æterni gratiam, & propter bonam famam ad homines, & propter durabilitatem sanctæ informationis in seipso. Debet igitur in primis esse constans, ne sicut plantula nova debilitat radicata facile evellatur: constans autem non debet tepide agere, sed debet esse fervens, ut in vase novo vinum novi fervoris inveniatur: sed quia fervor interdum facit indiscrete excedere, debet esse acquiescens consiliis majorum, ne per indiscretionem sui sensus oberret. Quia vero ea, quæ consuluntur ab aliis contra propriam voluntatem, interdum aliqui, facientes ea cum tristitia, meritum suum minuunt: ideo debet esse lætus in omnibus, ut ex hoc obsequium suum sit Deo magis acceptum. Quia vero lætitia, licet sancta, interdum degenerat in dissolutionem, debet esse disciplinatus in omnibus suis exterioribus, ne huiusmodi lætitia unquam in dissolutionem prorumpat. Quia vero hujus disciplinæ perfectio solet esse interdum occasio extollentia, debet esse humilis, ut per humilitatem huiusmodi extollentia reprimatur. Hæc ergo sunt sex, quæ requiruntur in Novitio, videlicet, ut sit constans, fervens, consiliis acquiescens, lætus, disciplinatus, & humilis. Præterea debet ei esse major cura de conscientia, quam de carne: de cultu morum, quam de cultu vestium: de

fratribus spiritualibus, quam de amicis carnalibus. Item debet esse Deo, & sanctis devotus, confociis omnibus obsequiosus, & exterioribus omnibus in ædificationis exemplum. Materia loquendi de omnibus istis Novitiis. Ipsi enim, qui tales sunt, digne ambulant vocatione, qua vocati sunt. Thema, Ephesiorum 4. *Obsecro vos ego vincit in Domino, ut digne ambuletis vocatione, qua vos vocati estis.* Et potest dicere Prædicator assumens illud verbum: *Ego vincit in Domino, non vinculo ferri, sicut Apostolus in carcere, sed vinculo charitatis vobis Novitiis, qui estis in hac Religione.* Ipsi enim charitative diligendi sunt, sicut filii charitative diliguntur a matre. Item aliter Matthæi 2. *Multi sunt vocati, pauci vero electi:* & quia incertum, qui sunt isti, conandum est Novitiis bonis operibus, ut per hæc certa sit eorum electio. Multa materia loquendi de his. Thema, 2. Petri 1. *Fratres magis satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis.*

VIII. Ad Religiosos de ordine S. Augustini.

Multi sunt Religiosi præter Canonicos, qui regulares dicuntur, qui vivunt sub regula (a) Divi Augustini. Et ad omnes hujusmodi potest materia loquendi trahi ab Augustino. Isti siquidem inter omnes contemplativos possunt specialiter dici filii Sion, idest, Augustini, qui propter altitudinem speculationis bene dicitur Sion, quod interpretatur specula, vel speculatio. Item Divus Augustinus specialiter potest dici doctor justitiæ: licet enim omnes sacri doctores sint doctores justitiæ ad differentiam philosophorum, qui dicuntur doctores sapientiæ, tamen magis proprie Augustinus dicitur doctor justitiæ, quia plures de hoc fecit libros, & obscuriora circa hoc magis elucidavit, & studiosius circa hoc vacavit. Porro ille doctor justitiæ datus est illis, qui sub ejus regula vivunt, in patrem, in pastorem, in patronum, in magistrum, in exemplar, in ducem, & inde debet esse multa occasio gaudendi in Domino. Materia loquendi de omnibus istis. Thema, Joëlis 2. *Elie Sion exultate, & lætamini in Domino vestro, qui dedit vobis Doctorem justitiæ, scilicet, in patrem, in pastorem, &c.* Et vae his filiis, qui degenerant a tanto patre, cujus mores relucent in regula, quia secundum eam vixit. Vae his omnibus, qui fastidiunt pasturam tam boni pastoris, quæ continetur in regula. Vae familiæ, quæ perit sub tam potente patrono, qui tot ordinavit in regula, contra hostes. Vae discipulis, qui in scholis tam sapientis magistri non proficiunt, cujus lectiones traduntur in regula. Vae artificibus, qui habentes tam bene formatum exemplar, quod relucent in regulæ speculo, id contemnant. Vae viatoribus, qui tam securum ducem non sequuntur per viam regulæ: quæ omnia faciunt, qui professam ejus regulam non observant.

IX. Ad

(a) Varii quidem sunt Ordines, qui vivunt juxta Regulam S. Augustini: an autem unam vel tres ipse Regulas scripserit, non convenit inter Scriptores. Vide Hæftenum, *Disquisitionum Monasticarum* lib. 1. Tractatu v. Disquisitione 1. Quod autem Ordo Regularis, qui vulgo Eremitarum S. Augustini dicitur sit institutus ab ipso Augustino suse offendit Eruditissimus Christianus Lupus in quæstione Quodlibetica Tomo XI, ultimæ editionis Venetæ.

IX. Ad Canonicos Regulares.

Notandum, quod illud, quod traditum est religiosis, sive a D. Augustino, sive a D. Benedicto, sive ab aliis Patribus ad vivendum, dicitur Regula, quia sicut ad regulam distorta diriguntur, ita per hoc distorta vitæ humanæ, & vitia diriguntur in rectitudinem virtutum. Item quia ex vera regula relinquuntur multæ rectæ lineæ in re, cui applicatur, sicut patet in quaterno: ita pariter in quolibet Religioso, cui Regula sua applicatur per observantiam, relinquuntur multæ rectitudines virtutum. Nihil enim aliud est virtus, quam quædam rectitudo. Et iterum, sicut ad regulam res quadrantur, juxta illud, 3. Regum 6. *Opere quadro ad regulam:* ita religiosi per hujusmodi regulas quadrantur quadratura quatuor cardinalium virtutum. Notandum iterum, quod Regula Divi Augustini habet tres prærogativas super alias Regulas Latinorum: unam ab antiquitate. Prius enim fuit tradita, quam Regula Divi Benedicti, vel aliorum sequentium. Aliam ab auctore. Majoris enim auctoritatis fuit Divus Augustinus, quam qui alias Regulas tradiderunt. Tertiam ab exemplari. Fuit enim ad exemplar vitæ Apostolorum edita, quorum vita omnium aliorum vitam præcellit. Notandum iterum, quod licet Canonici idem sint, quod Regulares, quia *canon*, idem est (a) quod *regula*, tamen quidam Canonici tot faciunt, quæ magis sunt secundum seculum, quam secundum Regulam, quare non vocantur regulares, sed potius seculares. Item Monachi, & alii, qui sunt sub Regula quacumque, licet possent dici Canonici regulares largo modo, tamen sicut Regula Divi Augustini dicitur antonomastice *Regula*, ut patet ex prædictis, ita secundum eam viventes proprie dicuntur Canonici regulares. Item Præmonstratenses, & Fratres Prædicatores, & alii multi sub Regula Beati Augustini viventes, quia addiderunt multa super Regulam, traxerunt nomen a superaddito. Qui ergo dicuntur Canonici regulares, nominantur sic ad differentiam Canonicorum secularium, & ad differentiam aliorum, qui illi Regula aliqua excellentia addiderunt. Proinde debent, qui proprie regulares dicuntur a Regula excellenti, specialissime cavere, ne contra Regulam talem aliquid faciant. Fit autem contra eam frequenter, quando non legitur Regula, seu quando quis in lecta Regula se non inspicit, aut inspicens deformitates inspectas non corrigit, quia scriptum est in ea: Ne autem per oblivionem aliquid negligatur. Item fit contra Regulam, quando non applicatur ad rem regulandam, vel si applicatur, fit hoc non in toto, sed in parte, vel si fiat in toto, tamen ita fit in transitu, ut nihil relinquere possit effectus sui in re regulanda. Item fit contra Regulam, quando non bene exponitur, aut cum bene exponitur sensus, non custoditur, aut quando male custoditur, & non corrigitur. Materia loquendi de omnibus prædictis. Thema, Levitici 19. *Nolite aliquid iniquum facere in regula.*

M

X. Ad

(a) Canon Græcæ, Latine regula nuncupatur. Regula autem dicta, quod recte ducitur, nec aliquando aliorum trahit. Vide S. Isidorum lib. 6. Originum cap. 15.

XIII. Ad Fratres (a) de Sacco.

Quia interdum aliud est in sacco, quam creditur; videndum est diligenter viro religioso in dicto sacco, ut habeat in se, quod faccus præterdit. Porro antiquitus induebantur homines sacco tribus de causis, scilicet, ad efficacius prædicandum poenitentiam. Unde Hieronymus super illo verbo Zachariæ 13. *Nec operientur pallio sacco, &c.* dicit: *Mos fuit Prophetis indui sacco, cum populum ad poenitentiam provocabant.* Item ad utilius orandum. Baruch. 4. *Induimini sacco observationis.* Item ad magnam poenitentiam, sicut Ninivitarum. Jonæ 2. Propterea faccus habet in se tria, scilicet, utilitatem, asperitatem, & abjectionem, & hoc contra tria mala Religionis, scilicet, pretiosa, voluptuosa, & gloriosa. Verum in faccis filiorum Israël inventa est pecunia, contra primum; in sacco Benjamin scyphus ad bibendum, contra secundum; in faccis Giezi. 4. Regum 5. talenta argenti, & vestes duplices pertinentes ad gloriam, contra tertium. Item notandum, quod in sacco frumenti quandoque cum frumento invenitur multum de mala mixtura. In sacco pecuniæ quandoque multum de falsa pecunia. In sacco pomorum quandoque multum de putridis. Et videndum est faccum deferenti, ne vendat cattum (b) in facco. Materia loquendi de his omnibus. Thema, Zachariæ 13. *Non operientur pallio sacco, ut mentiantur.* Quasi dicat: veniet tempus, quando non ita fiet, etsi olim ita fieret. Item, Thema ad eisdem, Deuteronomii 25. *Non habebis in sacco diversu powdera, majus, & minus.* Lucae 12. *Facite vobis succos, qui non veterascent, thesaurum indeficientem in Cælis.*

XIV. Ad Fratres Prædicatores.

Fratri, qui transit ad statum Prædicatorum, considerandum est, quam excellens sit istud officium, quia est Apostolicum: quam utile, quia directe ordinatur ad salutem animarum: quam periculosum, quia pauci habent in se, vel faciunt, quæ requirunt istud officium, quod non est sine magno periculo, & tanto est magis periculosum, quanto est dignius officium. Item attendendum est tali, quod illud officium requirit excellentem vitam, ut, sicut de alto prædicat, ita & de monte excellentis vitæ evangelizet. Similiter excellentem prudentiam, eo quod habet docere. Similiter excellentem gratiam, quia habet attrahere. Item attendendum est ei, quod sit diligens in meditando, quomodo potest melius salutem animarum procurare, fervens in exequendo, fortis in sustinendo, omnia propter prædicationem.

(a) Sacci, Saccini, Saccitæ, Saccari, ita appellati Monachi quidam, quod faccis pro veste uterentur: qui de poenitentia Jesu Christi, vel de Saccis dicuntur in Bulla Joannis XXII. anno 1319. apud Cognatum lib. 4. *Historie Tornacensis*, cap. 22. Agit fuisse de his in iura media, & infimæ latinitatis Glossario eruditus Dufresne verbo Sacci, ubi etiam notat, *Sopororum de Sacco* mentionem quidem haberi a Raymundo de Capua Dominicano in Vita S. Agnetis de Monte Politiano ejusdem Ordinis S. Dominici num. 7. ubi ita appellatas ait *propter scapulare*; quod ex humilitate de Sabinio panno ferebant, seu Saccino, idest ex eo quo facci confici solent. (b) Idem quod felis.

nem. Materia de his omnibus. Thema, Colossensium ultimo: *Vide ministerium, quod accepisti in Domino, ut illud impleas.* Hæc mandat Apostolus discipulo suo Tito, qui ministerium prædicationis acceperat super Colossenses, & sic dici potest cuilibet Prædicatori: *Vide ministerium, quod accepisti a Domino, quam sit excellens, quam utile, quam periculosum.* Item vide, ut habeas excellentem vitam, excellentem gratiam, quæ necessaria sunt ad illud faciendum. Item, ut diligenter, & ferventer, & fortiter illud exequaris, ut sic plene facias, quæ requiruntur ad illud plene complendum.

XV. Ad omne genus Monachorum.

Monachus (a) dicitur a monos, quod est unitas, & icos, custodia, quasi unus custos, quia non habet res, vel familiam, vel curam animarum, vel alterius rei, ut multi alii habent, circa quorum custodiam oporteat eos occupari, sed solum circa seipsum. Verum, quia ipsemet pretiosior sibi esse debet, quam aliud quodcumque, & periculosos valde habet hostes, scilicet, malignos spiritus, & debilem valde habet munitionem ad custodiam sui, tanto magis debet esse sollicitus ad sui ipsius custodiam. Res enim pretiosæ, & thesauri habent insidiosos. Et qui sunt in loco debili, majori indigent custodia. Porro vigilans circa sui custodiam, primo, & principaliter debet cor suum tanquam melius custodire, juxta illud Proverbiorum 4. *Omni custodia custodi cor tuum:* quod quidem custodiendum est, ne evagetur, sicut avicula custoditur in cavea. Custodiendum est etiam, ne putrescat sicut cicatrices de novo curatæ, ne contingat illud Psalmi 37. *Putruerunt, & corruptæ sunt cicatrices meæ.* Custodiendum est etiam, ne auferatur, sicut custodiuntur res inter raptores, quia fornicatio, & ebrietas, & alia multa auferunt cor. Vel aliter: Custodiendum est cor a malis cogitationibus, quas si vitare non potest quis, custodiat tamen a malis delectationibus: quod si hoc non potest, custodiat saltem a malis sensibus. Vel aliter: Custodiendum est cor a perverfis intentionibus, a malis affectionibus, a vanis occupationibus. Secundo linguam, juxta illud Psalmi 38. *Posui ori meo custodiam.* Est autem custodiendum a verbis displicentibus Deo, nocivis proximo, inutilibus sibi. Qui enim facit sic, custodit se ab angustiis culpæ, & conscientiæ, & penæ futuræ. Proverbiorum 21. *Qui custodit os suum, & linguam suam, custodit ab angustiis animam suam.* Tertio portas sensuum, sicut ponuntur in civitatibus tempore guerra custodes in munitionibus portarum. Habacuc 2. *Super custodiam meam stabo, & figam gradum super munitionem meam.* Sicut quidam faciunt, qui custodiunt portas, vel alia membra, vel alios actus exteriores. Et discurrere per singula. Materia loquendi de his omnibus. Thema, Deuteronomii 4. *Custodi te ipsum sollicite.*

XVI.

(a) Varias hujus vocis originationes legere est quidem apud eruditum Haestnum. Eugenius Papa apud Gratianum can. *Placuit* 16. questione 1. Monachus, ait, idem esse ac unum tristem: *Agnoſcat nomen suum;* *μόνος enim Græcè, Latine est unus;* *ἄχος Græcè, Latine est tristitia, & dolor &c.*

XVI. Ad Monachos nigros quoscumque.

A pud Monachos (a) nigros multi sunt, qui intraverunt pueri, & quia non profecerunt intelligentia, quia non sunt a suis maioribus instructi sufficienter, non intelligunt beneficium vocationis suae ad Religionem: & ideo non sunt super hoc Deo grati, nec finem, ad quem vocati sunt, intelligunt: & ideo non faciunt, quae pertinent ad hunc finem, nec prerogativam status ad quem vocati sunt: & ideo non ambulat digne in ea vocatione. Propter hoc Religiosi instruendi sunt circa haec tria. Ad quod intelligendum, circa primum notandum est, quod totus mundus in maligno positus est, idest, in malo igne, scilicet, avaritiae, luxuriae, superbiae, & huiusmodi. 1. Joannis 2. Item in mundo est pressura consanguineorum, negotiorum, sollicitudinum, & huiusmodi, secundum illud Joannis 16. *In mundo pressuram habebitis.* Item mundus plenus est fordibus, secundum illud 2. Petri 2. *Refugientes coinquinaciones mundi.* Educendo ergo hominem de mundo, Dominus educit eum de igne, sicut Abraham de igne Chaldaeorum, Genesis 11. Item de pressura, in qua multi suffocantur, sicut Dux Regis Israël in pressura portae. 4. Regum 7. Item de luto sordidissimo, secundum quod petebat David, dicens: Psalmo 68. *Eripe me de luto, ut non insigam.* Mirum & maximum beneficium educitio de talibus, & tanto magis, quanto est circa spiritualia. Sed heu sunt multi, quos elegit Deus sicut discipulos de mundo, tanto beneficio ingrati, sicut filii Israël ingrati de educatione de Aegypto. Quandoque dolent de ista educatione, sicut illi murmurantes contra Deum, dicentes: *Cur eduxisti nos de Aegypto, ut moreremur in solitudine?* Numerorum 21. Quandoque desiderant reverti, vel per habitationem inter seculares, vel per praedicationem, vel huiusmodi, dicentes: *Revertamur in Aegyptum.* Numerorum 14. Quandoque mores mundi inducant agere in Religionem, contra illud Levitici 17. *Juxta consuetudinem terra Aegypti, in qua habitastis, non facietis.* Sed va istis. Hoc est enim quod Dominus frequenter punivit in filiis Israël. Circa secundum notandum, quod Dominus vocat Religiosos ad Religionem, ut sint sui specialiter. Levitici 20. *Separavi vos a ceteris populis, ut essetis mei:* & ideo quae Dei sunt debent quaerere, & pro eis stare. Item ad sacrificandum sibi. Exodi 4. *Dominus Deus Hebraeorum vocavit nos, &c. ut immolemus Domino Deo nostro.* Et hoc non ut Judei pecora, sed secundum Apostolum corpora nostra, quae contra hoc, multi immolant Diabolo. Item ad transeundam in terram promissionis per desertum religionis. Sed attendendum est, quod multi intraverunt desertum, qui perierunt, & nunquam intraverunt terram promissionis propter delicta sua. Psalmo 94. *Quibus juravi in ira mea, &c.* Propter quod dicit Apostolus: *Non simus concupiscentes malorum.* 1. Corinthiorum 10. Circa tertium,

(a) Monachi nigri dicti sunt olim passim Benedicini, & quidem in Anglia ante seculum Christi VII. ut testatur Haestenus lib. v. Disquisitionum Monasticarum, Tractatu vi. Disquisitione 111. ubi etiam ejus nomenclaturae rationem assignat, ad distinctionem scilicet Britonum, & Scotorum Monachorum, qui colore vestium albicante, seu nativo ipsius velleris, qui ad albedinem plerumque accedit, utebantur in vestibus. Vide infra sermonem num. XII.

tium, notandum est, quod status Religionis est altior, quam sit in Ecclesia, & ideo debet esse sicut avis, non sicut animalia terrestria, quae habitant ibi: sicut Genesis 6. in arca Noë in superiori parte erant aves. Item sanctior; & ideo magis cavens a fordibus. Exodi 3. *Tolle calcementa de pedibus tuis, locus enim, in quo stas, terra sancta est.* Item securior: unde significabatur per Sion, quae erat fortis locus, & ideo debet melius custodiri. Habacuc 2. *Super custodiam meam stabo, &c.* Materia de his omnibus. Thema, 1. Corinthiorum 1. *Videte vocationem vestram fratres, &c.* Beneficium, ut sitis grati: finem, ut ad illam operemini: status prerogativam, ut in eo digne ambuletis.

XVII. Ad Monachos nigros bonae conversationis.

Notandum, quod licet omnes nigri Monachi sint filii Beati Benedicti & quasi primogeniti, tamen quidam eorum faciunt multa, per quae maledicti sunt, & non benedicti. Quidam enim contempnunt audire doctrinam caelestem, & ideo maledicti. Hieremiae 6. *Maledictus vir, qui non audierit verba pacti hujus.* Quos contra Ecclesiastici 31. *Qui timet Deum excipit doctrinam ejus, & qui vigilaverit ad illam, inveniet benedictionem.* Item sunt quidam, qui audiunt, tamen non faciunt, & ideo maledicti. Deuteronomii 18. *Si non audieritis, scilicet, obediendo mandato Domini Dei nostri.* Si excesseritis de via, quam ego nunc ostendo vobis. Contra ibidem: *Benedicti, si obedieritis mandatis Domini Dei nostri.* Item sunt quidam, qui post frequentem auditum doctrinae caelestis non solum non faciunt bona, sed tantum mala proferunt, & ideo maledicti. Ad Hebraeos 6. *Terra sepe super se venientem bibens imbrem, & proferens spinas, & tribulos reprobata est, & maledictioni proxima.* Quo contra ibidem: *Germinans herbas optimas, & quibus colitur benedictionem accipit a Deo.* Item sunt quidam, qui multa faciunt aperte, quae cedunt in confusionem patris sui Benedicti, & matris suae Religionis, & ideo maledicti. Deuteronomii 26. *Maledictus, qui non honorat patrem, & matrem.* Quo contra Ecclesiastici 13. *Honora patrem tuum, & matrem tuam, ut superveniat tibi benedictio a Domino.* Item sunt quidam, qui in lingua perturbant pacem congregationis, & ideo maledicti. Ecclesiastici 28. *Susurro, & bilinguis maledictus a Domino, multos enim turbat pacem habentes.* Quo contra Psalmus 132. *Illic mandavit Dominus benedictionem: scilicet in unanimi societate.* Item sunt quidam: qui sunt duri ad opera pietatis in hospitalitate, in elemosynis, in benignitate ad subditos, & huiusmodi, propter quod frequenter maledicuntur. Ecclesiastici 3. *Et non relinquis querentibus retro maledicere.* Quo contra Proverbiorum 22. *Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur.* Item sunt quidam, qui videntes mala, nullo zelo insurgunt, ideo maledicti. Hieremiae 48. *Maledictus qui prohibet linguam suam a sanguine.* Quo contra Proverbiorum 23. *Qui arguunt, laudabuntur, & veniet super eos benedictio.* Item sunt quidam, qui introducunt mores seculares in suis Monasteriis, quos Beatus Benedictus destruxit, & ideo maledicti. Josue 5. *Maledictus, qui susci-*

suscitaverit, & edificaverit Jericho. Quo contra, qui dant operam ad edificandam Hierusalem in Religione, Tobie 13. *Benedicti qui edificaverunt te*, dicitur de Hierusalem. Item quidam sunt, qui non perseverant in bonis, & ideo maledicti. Psalmo 118. *Maledicti, qui declinant a mandatis tuis. Quo* contra Ecclesiastici 1. *Timenti Dominum, per quod scilicet declinat a malo, bene erit in extremis, & in diebus defunctionis illius benedicetur.* Notandum autem, quod benedictio Domini valet ad tria bona temporalia. Proverbiorum 20. *Benedictio Domini divites facit.* Item ad spiritualia. Ecclesiastici 40. *Gratia sicut Paradisus in benedictionibus.* Item ad caelestia. Matthaei 27. *Venite benedicti, percipite Regnum.* Horum autem contraria adducit maledictio: & ideo cavenda sunt omnia, quae praedictam maledictionem inducunt: & laborandum ad haec, quae benedictionem adducunt, & praecipue a filiis Beati Benedicti, qui specialiter ad haec vocati sunt, ut benedictionem, quam habuit re, & nomine Beatus Benedictus, sicut dicit Gregorius, assequantur jure haereditario, juxta illud. 1. Petri 2. *In hoc vocati estis, ut benedictionem haereditate possideatis.* Materia multa de praedictis loquendi. Thema, Psalmo 113. *Benedicti vos a Domino, qui fecit caelum, & Terram.* Vos scilicet discipuli praedicta facere discite, quae benedictionem merentur.

XVIII. Ad Monachos nigros dissolutos.

Quidam sunt monachi nigri, qui nihil, vel quasi nihil habent de Religione praeter solum Habitum, ut patet discurrendo per singula bona Religionis. Isti sunt, sicut tunica Joseph sine corpore, de quo Genesis 37. *Tunica filii mei est, sed fera pessima devoravit eum.* Item sicut simulacrum David sine eo, de quo 1. Regum 19. Item sicut linteamina sine corpore Jesu. Joannis 20. Non solum autem earent bonis quidam istorum, sed multo pejores sunt in malis, quam seculares, juxta illud, quod dicitur de Hierusalem, Ezechielis 5. *Contempsit judicia mea, ut plus esset impia, quam gentes.* Et vere sic est. Sunt enim multi istorum, qui si foderentur, ut parietes, invenirentur facere, quae turpe est dici, & hoc est malum: imo, & corrumpunt focios trahendo ad diversa mala, juxta illud Isaiae 51. *Ingressi contaminastis terram meam; & hoc pejus: imo, & mittunt scandala horribilia ad vicinos.* Unde ibidem: *Et hereditatem meam possidistis abominationem; & hoc est pessimum.* Porro haec sunt, quae Dominum amaricant. Hieremiae 2. *Ego te plantavi vineam electam.* Et post: *Quomodo conversa est mihi in pravam &c.* Mundo derisionem iaducunt, Psalmo 78. *Facti sumus opprobrium vicinis nostris, &c.* Diabolum pascunt. Psalmo 79. *Singularis feras depastus est eam.* Unde sunt multa, propter quae isti magis obligati sunt ad cavendum mala, & faciendum bona. Unum est, primogenitura. Ipsi sunt primogeniti beati Benedicti. Nam post eos orti sunt monachi albi, & alii multi. Plura vero solent requiri a primogenitis magni viri, quam ab aliis post genitis. Aliud est Habitus, qui est niger, & vilis. Et hujusmodi habitus est signum luctus pro morte: & ideo ut res signum

respondeat, tota vita eorum debet esse mortificata, & in luctum versa. Aliud est, successio sanctorum. Innumerabiles enim viri sancti fuerunt ante eos, quorum meritis datae fuerunt eis hujusmodi amplae possessiones, in quorum loco, & in terris eorum successerunt: & ideo inter eos, qui talia agunt non sunt digni videre gloriam Dei. Aliud est, exaltatio Ecclesiae, quae eos in dignitatibus Abbatum, & privilegiis multis excellenter exaltavit: & ideo decepta est, & confunditur Ecclesia ex eorum inhonestate. Aliud est, dotatio bona. Sunt enim super omnes alios bene dotati in temporalibus: & ideo sunt magis culpabiles, si secundum exigentiam stipendiorum non militant laudabiliter. Aliud est, conditio ad eos venientium. Multi enim nobiles, & magni viri tradunt eis filios suos pro salute eorum. Et ideo vae eis, si sic vivunt, quod eos secum ducunt ad infernum. Et notandum, quod quidam istorum solent se excusare a contubernio mundi. Cum enim mixti sint cum mundo, dicunt, se non posse quandoque inter eos benefacere. Sed contra haec, Levitici 18. *Juxta morem Chanaan, ad quam introducturus sum vos, ne egeritis.* Alii consuetudine praecedunt. Sed contra eosdem ibidem: *Nolite facere ea, quae fecerunt hi, qui fuerunt ante vos.* Alii a multitudine fociorum, contra quod Exodi 23. *Non sequeris turbam ad faciendum malum.* Materia de his omnibus. Et admonendi sunt hujusmodi Religiosi, ut correctis istis erroribus sint filii obedientiae dantes operam ad omnem sanctitatem. Thema, 1. Petri 1. *Quasi filii obedientiae non configurati prioribus ignorantiae vestrae desideris, sed secundum eum, qui vocavit vos, Sanctum; & ipsi in omni conversatione sancti sitis; quoniam scriptum est, Levitici 20. Sancti estote, quoniam ego sanctus sum.*

XIX. Ad Monachos albos quoscumque, & praecipue

(a) Cistercienses.

Ordo Monachorum alborum, qui creatus est ad reformationem nigrorum, qui jam multum corruerant, habuit mirabilem successum in sui dilatatione. Primitivi enim quidam Patres plantaverunt eum, ut Beatus Bernardus, & alii quidam rigaverunt, Deus autem tale incrementum dedit, ut in omni natione sit dilatatus, & numero Abbatiarum, & personarum, & religionis profectus. Item ordo iste habet in tanta reverentia Beatam Virginem, quod omnes Ecclesiae ejus sunt consecratae in ejus honore. Unde isti Monachi in Ecclesiis suis, quasi semper sunt ante Beatam

(a) Teste Sieberto anno 1098. Robertus Mollinensis Abbas in Burgundia studio restituenda observantia Regulae, & disciplinae Benedictinae, quae jam opum affluentia, & Monachorum multitudine dilabi coeperant, Cisterciense Monasterium in diocesi Cabillonensi fundavit sub regula sancti Benedicti. Hujus Ordinis initia egregie illustravit S. Bernardus Clarevallensis Abbas, atque fundator; ejus opera, & zelo non modo novis monasteriis Cistercienses adaucti sunt, sed & accessione antiquorum. Monasteriorum Benedictini Ordinis, quae studio perfectionis vitae, passim ultra Cisterciensi Ordini se se adgregabant. Vide Vitam S. Bernardi lib. 2. cap. 8. Ceterum paucis annis tota Monasteria surrexerunt in Gallia, Anglia, Germania, & aliis regionibus, ut statuto Capituli Cisterciensis, cujus meminit Parisius ad annum 1155, modus impositus sit, ne plura edificarentur.

Virginem, & filium ejus. Item ordo iste Habitum (a) album elegit, in quo & sancti apparuisse describuntur. Apocalypsis 4. & Angeli. Actuum 1. ac etiam ipse Christus. Matthæi 17. Item Monachi hujus Ordinis notabiliter triumphaverunt de carne per penitentiam asperitatem: de mundo, per ipsius fugam, & habitant in locis remotis a mundo: de Diabolo, per obedientiam subjectionem. Item habent prærogativam in faciendo officium divinum laudabiliter. Porro primum istorum debet movere eos, ne quod Deus sic promovit, ipsi destruant. Secundum ad omnem honestatem, quia in præsentia tantæ Reginæ, & Filii, non decet aliquid inhonestum operari. Tertium, ut quicquid est in eis sanctum, sit vel angelicum, vel divinum, ne in veste alba illudant Domino, sicut fuit ei illudum tempore Passionis in veste alba. Lucæ 24. Quartum ad gratiarum actiones reddendas illi, qui dedit victoriam cum timore. Quamdiu enim sunt in campo, possunt iterum vinci: quia victor sæpe iterum vincitur. Quintum ad sanctitatem conscientiam, quia sine hac parum prodest exterior sanctitas. Materia de prædictis omnibus. Thema, Apocalypsis 7. *Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis, stantes ante thronum, & in conspectu agni amicti stolis albis, & palma in manibus eorum, & clamabant voce magna, dicentes: Salus Deo nostro.* Et nota, quod licet visionem Apocalypsis pertinere videantur ad statum Ecclesiæ triumphantis, tamen exponunt multi de statu militantis. Secundum hoc igitur in prædicto verbo quinque notantur, quæ possunt comparari quinque prædictis. Primum ibi, *Turbam*. Secundum ibi, *stantes*. Tertium ibi, *amicti*. Quartum ibi, & *palma*. Quintum ibi, *clamabant*.

XX. Ad Albos bonos.

Notandum, quod non solum in terris apparuit Ordo alborum, sed etiam in cælo apparuit. Apocalypsis 7. Verum conventus illi cælestes in multis differunt ab istis terrenis. Isti enim quantumcumque sunt magni, tamen paucas habent personas in comparatione ad illum. Unde: *Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat.* Item isti ut frequenter habent personas unius nationis, vel paucarum, sed in illo sunt ex omni natione. Unde: *ex omnibus gentibus*. Item monachi horum conventuum habent ante imaginem Beatæ Virginis, & Jesu Christi: illi vero qui sunt in illo conventu, habent ante se res ipsas. Unde: *stantes ante thronum*.

Item

(a) Nigros dictos esse Benedictinos ob nigram vestem, quam ipsi gerunt, jam alibi dictum est. Quod Cistercienses habitum album elegerint, inde inter illos & istos nota æmulatio, quod Cisterciensis vestis candore meliores, & puriores videri vellent. Quæritur ea de re Petrus Cluniacensis lib. 1. epistola 28. ad Bernardum Clarevallensem, dicens: *Et vos sancti, vos singulares, vos in universo Orbe veri Monachi, alii omnibus falsi, & perditii; secundum nominis interpretationem solos vos inter omnes constituitis: unde & habitum insolitum coloris prædidisti, & ad distinctionem cunctorum votivæ fere mundi Monachorum inter nigros vos candidos ostentatis. Et certe hæc vestium nigredo antiquitus humilitatis causa a Patribus inventa, cum a vobis rejiceretis meliores vos ipsi candorem inusitatum præferendo indicatis.*

Item isti sunt adhuc in certamine tentationum: illi jam triumphantes. Unde: & *palma in manibus eorum*. Item in his soli homines cantant, illic vero Angeli cum hominibus: & *clamabant*, usque ibi, *amen*. Et nota ibi duos choros sibi succedentes in cantu, & inclinationes Angelorum. Item in his est labor, & dolor: ibi vero nihil horum est. Unde ibidem: *non esurient*, ut isti post jejuniæ: *neque sitient*, ut isti post materialem potum: *neque cadet super illos sol*, nec labor manuum sicut super istos, & hoc, quia habent bonum Abbatem, quoniam *agnus qui in medio throni est*, usque ibi, *ab oculis eorum*. Nota autem, quod omnia prædicta faciunt ad appetendum conventum illum, & quia parum profunt illi conventus istis nisi ad illum transeat, laborandum est nunc illis qui sunt in istis, ut ad illum transeat. Sunt autem duo quæ adhuc valent, scilicet sustententia magnarum tribulationum, sive a Deo, sive ab hominibus, sive a Dæmonibus inferantur. Labor ad seipsum lavandum, juxta illud: *Isti sunt, qui venerunt ex magna tribulatione*. Ecce primum: *Et laverunt stolas suas*. Ecce secundum. Et nota quod dicit: *Laverunt stolas suas*, non scilicet per alios hoc facientes: & in quo, scilicet in sanguine; & sinem lotionis, qui est dealbatio. Materia de his omnibus. Thema, Apocalypsis 7. *Et respondit unus de senioribus, & dixit mihi: Hi qui amicti sunt stolis albis, qui sunt, & quæ venerunt? & dixi illi: Domine mi tu scis; & dixit mihi: Hi sunt, qui venerunt ex magna tribulatione, & laverunt stolas suas, & dealbaverunt eas in sanguine agni.* Et nota, quod per, *hi*, demonstrantur illi, qui conveniunt omnia supradicta.

XXI. Ad Albos male vitæ.

Licet apud Monachos albos multos floreat Religio, tamen, pro dolor, inveniuntur aliqui apud quos multum est dissipata, ita ut jam non possint dici hujusmodi oves albæ Christi, sed Diaboli. Non enim oves albæ semper fuerunt Jacob, sed quandoque Laban, ut patet Genesis 31. Porro apud istos sunt quidam, qui conscientias habent pollutas, quantumcumque exterius apparent boni: similes Scribis, & Phariseis, qui erant, sicut sepulchra dealbata de foris, intrinsecus autem pleni spurcicia. Matthæi 23. Alii vero sunt, qui non solum conscientias deturpatas habent, sed etiam conversationem, quasi totam exterius denigratam: similes illis Nazaræis, qui candidiores nive prius, postmodum facies habuerunt nigras, ut carbones. Threnorum 4. Alii vero sunt, qui, etsi totum non deturpaverunt, tamen in aliquibus sunt boni, & in aliquibus sunt mali, similes picæ, quæ avis partem est alba, & partim nigra. De quo Hieremiæ 12. *Numquid avis discolor hereditas mea mihi, &c.* In his ergo contrariatur Habitui suo, qui albus est, & interius, & exterius per totum. Item sunt apud istos aliqui, apud quos charitas, quæ splendere solebat, obscurata est: pulchritudo observantiarum versa est in dissolutionem: & qui solebant in claustris esse religiosi, discurrunt per grangias, & villas, & oppida, & curias. Super quo deplorandum est cum Hieremia, Threnorum 4. & dicendum: *Quomodo*

obscuratum est aurum, & hoc quoad primum: *mutatus est color optimus*, & hoc quoad secundum: *dispersi sunt lapides sanctuarii*, & hoc quoad tertium. Item apud istos sunt quidam, quorum lux conversationis versa est in tenebras secundum illud Ezechielis 32. *Nigrescere faciam stellam cæli*, scilicet, permissiue: odor bonæ famæ versus est in fetorem, secundum illud Isaia 3. *Erit pro suavi odore fetor*. Et bonum hospitalitatis, & elemosynæ egredientis de labore manuum, quæ secundum Apostolum ad Ephesios 4. exercebant, ut haberent, unde retribuere necessitatem patientibus, cessavit. Item probabile est, quod Patres primitivi non statuerunt sine causa, ut deferretur ab istis Habitus albus. Potest autem causa hujus esse triplex. Prima ad differentiam nigrorum Monachorum, ne putarentur similes esse illis, qui ad multam dissolutionem declinaverunt. Secunda, ut ad omnem pulchritudinem virtutum se aptarent. Albus enim color campus est secundum pictores ad omnem pulchritudinem picturæ. Tertia est, ut esset eis causa totius sanctitatis interioris, quia in hujusmodi Habitu, & Christus, & Angeli, & Sancti leguntur apparuisse, ut patet ex prædictis. Sed heu facti sunt quidam istorum, sicut nigri, vel pejores, sicut Hierusalem peior Samaria. Ezechielis 23. Et ubi debent esse pictæ in eis variæ pulchritudines virtutum, pictæ sunt turpitudines variæ vitiorum, secundum illud Ezechielis 8. *Et ecce similitudo reptilium depicta erat in circuitu in pariete per totum*. Et sub vestimentis albis ovium loco Christi, & Angelorum sanctorum, sunt lupi rapaces. Porro hæc sunt quæ movent bonos antiquos ad fletum, qui videntur gloriam primi status, & modo vident miserum statum istum. Esdræ 3. *Seniores, qui viderant mundum ad derisum*, &c. Threnorum 2. *planxerunt super te*, &c. *Deum ad querelam*. Hieremias 3. *Ego te plantavi*, &c. *quomodo*. Materia de his. Et in fine monendi sunt, qui hujusmodi sunt ob reparationem status sui. Thema, Ephesiorum 4. *Renovamini spiritu mentis vestrae, & induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia, & sanctitate veritatis. Spiritu dicit quoad interiora. Induite, quoad exteriora*. Vel alii Thema. Aggæi 2. *Confortare Zorobabel, dicit Dominus, & confortare Jesu filio Josedech Sacerdos magne, confortare omnis populus terræ, dicit Dominus exercituum, & facite, quoniam ego vobiscum sum, dicit Dominus exercituum*. Loquitur de reparatione temporis majoribus, & quoad jurisdictionem Zorobabel. Iste enim erat dux: & quoad dignitatem sacerdotalem Jesu filio Josedech, & omnibus minoribus populis. Ad reparationem enim istam debent apponere manum, & prælati, & sacerdotes, & omnes alii minores.

XXII. Ad Monachos Griseos quoscunque.

Post ordinem Monachorum nigrorum, & alborum surrexerunt quidam in Ecclesia, qui dicuntur Grisei, (a) sicut sunt illi de Tyrone, & quidam alii. Et isti deserunt habitum non omnino nigrum, nec omnino

(a) Monachos Griseos, qui scilicet coloris cinericii vestibus olim induebantur, Cistercienses fuisse autumat Carolus Duffesse in suo mediæ & infimæ latinæ Glossario. verq

omnino album, sed Griseum, qui participat cum utroque: ut sicut oves aliæ sunt nigræ, aliæ albæ, aliæ variæ: ita & Christus habet in gregibus suis. Porro isti Grisei quædam assumpserunt de rigore Alborum, sed non omnia, quædam de laxitate nigrorum, ut pellicea, & quadam alia, sed non omnia. Et ideo sunt quasi medii inter illos. Et ideo in hujus signum bene competit eis Habitus medius inter albos, & nigras. Licet autem multa possent eis dici de his, quæ dicta sunt supra de nigris, & albis: tamen occasione prædictæ mediocritatis potest assumi materia loquendi eis de mediocritate, quæ debet esse apud viros religiosos. Notandum ergo, quod Religiosi quidam excedunt in nimia multitudine personarum, sive quoad Monachos, sive quoad Conversos, sive quoad redditus, sive quoad familiam, ex quo sequuntur multa mala temporalia, & spiritualia. Alii vero e converso, cum abundant in temporalibus, habent nimiam paucitatem in personis ad cultum Dei pertinentibus, contrariantes David, qui cultum Dei ampliavit in numero Sacerdotum. Unde debet esse in hoc mediocritas, ut sicut Deus fecit omnia in certo numero, ita fit in Religione numerus temperatus secundum exigentiam facultatum. Item alii sunt, qui non cessant agrum agro, redditum redditui, & hujusmodi copulare. E contrario vero alii bona congregata olim ita dissipant, & dispergunt, ut vix habeatur apud eos sustentatio qualiscunque. Ex quo sequuntur proprietates, & alia multa mala, sicut ex abundantia sequitur superbia, & voluptas, & alia multa mala. Verum circa hæc servanda est mediocritas, juxta illud Salomonis, Provèrbiorum 30. *Divitias, & paupertatem ne dederis mihi*. Item alii sunt, apud quos est tantus excessus in ædificiis, vel quoad numerum, vel quoad pretium, vel quoad curiositatem, ut in hoc seculares transcendant. E contrario vero aliqui habent tam paucas officinas, & ita indecentes, & male paratas, quod vix religio apud eos potest servari, & servi Dei carent apud eos commoditatibus necessariis ad serviendum Domino Jesu Christo. Verum circa hoc debet talis esse mediocritas, ut habeantur talia ædificia, & tales officine, quæ conferant ad religionem servandam, & necessitatibus servorum Dei sufficiant, exclusa omni superfluitate, & curiositate, ita ut qui ingrediuntur, admirentur habitacula servorum Dei cum tanta discretione, spirituali confecta, sicut Regina Saba admirata est habitacula servorum Salomonis. Item sunt aliqui, qui sic effluunt apud extraneos in communione bonorum suorum, quod vertitur in eorum nimiam attenuationem. E contrario vero aliqui sic sunt tenaces, quod hospitalitas, elemosynæ, & curialitas aliqua non invenitur in eis. Quo contra mediocritas largitas, cuiusmodi est dare danda, & retinere retinenda; debet apud bonos inveniri. Item inter nimiam superfluitatem circa necessaria vitæ multi excedunt, & nimiam circa hoc paritatem, quæ est causa multorum malorum, est servanda mediocri-

verbo *Ordo Griseus*; conaturque variis Scriptorum locis ostendere; at vero diversos fuisse a Cisterciensibus Monachos Griseos, satis luculenter demonstrat in hoc ad ipsos sermone Humbertus: nisi dicamus, Cistercienses ipsos primum vestibus omnino albis usos fuisse, postea vero griseis fœciss, unde Grisei Monachi dicti sunt. Quod vero ex paritate vestium nata sit olim discordia inter Cistercienses, & Fratres Minores, testatur Paulus Langius in Chronico Ligensi ad annum 1275.

diocritas, de qua dicit Apostolus 1. Timothei 6. *Habentes alimentā, & quibus regamur, his contenti simus.* Item inter nimias recreationes, & medicinalia ratione infirmitatis humanæ, & nimiam circa hujusmodi compassionem servanda est talis mediocritas, ut arcus nimis extensus continue non frangatur, & rursum nunquam extensus, cum extensionis tempus fuerit, extendi non possit. Item inter nimiam occupationem, & otium talis servanda est mediocritas, ut exercitatio moderata corpori, & animæ conferat. Item inter nimium rigorem justitiæ, & nimiam misericordiam in puniendis excessibus talis observanda est mediocritas, ut, sicut dicit Gregorius in expositione morali in Job, nunquam justitia sine misericordia, nec misericordia sine justitia teneatur. Item inter nimias locutiones, quæ dissolutionem inducunt, & nimium silentium, quod inducit tristitiam, servanda est mediocritas prudentiæ, quam docet Salomon, Proverbiorum 10. dicens: *Qui moderatur labia sua prudentissimus est.* Denique cum virtus omnis consistat in medio secundum Philosophum, discurrendo per singula, prout auctoribus hujusmodi competit, detestanda sunt extrema, & mediocritas commendanda, ut illam fugiant, istam festentur. Materia loquendi de prædictis omnibus hortationibus, Galatarum 5. *Frater fructus spiritus est modestia.* Modestia enim est quedam mediocritas. Unde Augustinus de vita beata: *Modestia dicta est a modo. Ubi autem modus est, nec plus est quicquam, nec minus.*

XXIII. Ad Eremitas quoscunque.

Quidam Religiosi inveniuntur, & maxime in partibus Italiæ, qui vocantur Eremitæ, (a) eo quod fugientes turbas in eremis habitent secundum primum propositum suum, & ex tota, vel proxima parte vivunt de labore suo; habitant autem non singulares, ut olim in partibus Ægypti, sed multi sub uno Prælato in eodem loco, & in aliquibus locis pauci. In aliquibus autem conveniens est istis loqui de solitudine. Porro ad istum modum vivendi præstant auctoritates, & Joannes Baptista, Lucæ 1. & Helias, &c. & David, qui dicit in Psalmo 54. *Elongavi fugiens, & mansi in solitudine.* De hujusmodi hominibus dicit Apostolus, ad Hebræos 11. *In solitudinibus errantes; in montibus, & in spelæis, & in cavernis terræ.* Laborandum est autem illis, qui nituntur tanta auctoritate, ut imitentur vitam eorum. Item isti sunt sicut onagri, de quibus Job. 39. qui inter omnia animalia fugiunt homines, & secundum Gregorium significant hujusmodi Eremitas, quibus multa, quæ dicuntur de onagro, conveniunt. Isti etiam sunt sicut mortui, qui absconduntur ab hominibus usque ad diem resurrectionis, juxta illud, Colossensiam 3. *Mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Cum autem Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis in gloria:* sicut accidit de hirundinibus, quæ

(a) Eremitis olim, & Anachoretis non unum, sed varium fuisse vitæ genus scite ostendit Vir clarissimus Antonius Dadinus Altaferi lib. 1. *Originum rei monasticæ* cap. 7. Nonnulla de Eremitis tum singularibus, tum etiam de iis, qui una cum aliis degunt, statuit quidem in suo Romano Concilio anni 1725, Tit. XXI. Benedictus XIII.

quæ in hyeme latent; & in æstate apparent. Isti etiam sunt sicut animalia silvestria in silvis degentia, quibus libenter vescitur Isaac vetus, de quo in Genesis 27. qui in talibus delectantur. Item notandum, quid est esse solitarium vere secundum doctrinam Sanctorum. Gregorius in Morali expositione in Job. *Et quid prodest solitudo corporis, si non adest solitudo cordis? Qui enim corpore remotus vivit, si tumultibus conversationis humana terreavorum desideriorum cogitatione se inserit, non est in solitudine.* Bernardus super Cantica: *Solus es, si non convenire cogitas, si non affectus presentia, si despicias, quod multi concupiscunt, si fastidias, quod omnes desiderant, si jurgia devites, si damna non sentias, si non recorderis injurias aliquando, nec si solus corpore es, solus es:* Et Vilhelmus Clarevallenfes de vita solitaria: *Quicumque virtutem pietatis non habet in conscientia, non exhibet in vita, non exercet in cella, non solitarius, sed solus dicendus est. Vere enim solus est, cum quo Deus non est.* Item nota, quod solitudo ad multa valet. Primo valet contra multitudinem peccatorum. Innumerabilia enim sunt peccata, quæ contrahuntur ex conversatione in mundo, utpote participatio cum excommunicatis, conformatio cum perversis, incompassio circa miseria vias, concupiscentia oculorum de visis, impatientia de malis illatis, perversa judicia, omisso fraternæ correctionis, & familia multa, a quibus omnibus liberat solitudo. Cassianus collatione 5. *Nimia turba vitiorum sine certamine vincitur, quando solitudo gratia suffragatur.* Item contra infamiam. Multi enim, licet sancti, in mundo vivere non possunt sine oblocutionibus, & infamia, a quibus liberat solitudo, ut placuit Augustino cum dicit: *Singularitatis sola est, quam non solum concupiscentia nullis sordibus inquinat, sed etiam nulle opinionis suspecta perversitas infamat.* Item ad minuendas tentationes. Abbas Pastor dicit: *Qui sedet in solitudine, a tribus bellis eripitur, idest, auditus, locutionis, & visus, & unam tantummodo habet pugnam, scilicet, cordis.* Item contra casum. Unde idem Abbas: *Quando homo est juxta corporalia, assimilabitur viro stanti super lacum profundissimum, ut quando visum fuerit inimico suo, facile impellat eum deorsum: si autem a corporalibus longe fuerit, assimilabitur viro longe stanti a lacu, ut vel si nitatur inimicus projicere eum deorsum, dum per spatia trahit eum violenter, sperat sibi divinum auxilium occurrere.* Item ad cognitionem sui. Exemplum in Vitis Patrum. Cum tres facti fuissent Monachi, elegit unus litigantes ad pacem reducere, alter infirmis servire, tertius quiescere in solitudine. Primus autem tædio victus venit ad secundum, & confertens cum eodem de statu suo, invenit & ipsum præ tædio deficientem, & concordantes venerunt ad tertium, narrantes ei tribulationes suas, & querentes, quid ipse profecisset: & implens scyphum cum aqua turbata, dixit eis respicite. Et respicientes in aqua nihil viderunt. Tunc posuit scyphum, & dimisit aquam quiescere, & cum quiescesset, dixit eis: respicite. Et tunc respicientes viderunt vultus suos, & dixit: sic est, qui est in medio hominum, præ turba non videt peccata sua, cum autem quieverit in solitudine, cognoscit peccata sua. Item ad exercitium interioris hominis valet solitudo. Bernardus super Cantica: *Cum quo Deus est, nunquam minus solus est, quam*

cum solus est. Tunc enim libere fruatur Deo suo, tunc suus est ad fruendum Deo in se, & se in Deo, tunc in luce veritatis, & in sereno mundi cordis ultro patet sibi pura conscientia, & libere se infundit de Deo memoria, illuminatur intellectus, & bono suo fruatur affectus, & libenter seipsum dedit, ac humane fragilitatis defectus. Item ad consolationes spirituales. Sicut enim plures consolationes cælestes fecit Dominus populo suo in solitudine, quam in alio loco: ibi enim locutus est eis, ibi apparuit gloria ejus, ibi misit eis manna, & similia multa: ita iustum est, ut illis, qui consolationes mundi reliquerunt propter eum, reddat consolationes suas. Et sic facit Hieremia 2. *Recordatus sum charitatem desponsationis tuæ, quando secuta es me in deserto. Recordatus sum, scilicet, ad consolandum te.* Unde & antiquis Eremitis legitur, & plures visiones ostendisse, & Angelos frequentius misisse, & hujusmodi consolationes fecisse. Item ad elevationem spiritus. Threnorum 3. *Sedebit solitarius, & tacebit, quia levavit se super se.* Et est ratio, quia talis spiritus liber est ab onere curarum; & ideo melius potest se elevare. Item ad evadendum multa mala, quæ facit turba. Hæc enim accessum impedit ad Jesum. Lucæ 8. Item clamorem ad Jesum. Lucæ 18. Item visum Jesu. Lucæ 19. Item suscitationem puellæ. Matthæi 9. Item sanationem auditus. Marci 7. Item doctrinam ad discipulos: in eodem. Item trahit ad mores suos. Seneca: *Subducendus est a populo animus tener: nam facile transit ad plures.* Sunt & alia multa mala, quæ facit turba, a quibus liberatur, qui est extra turbam. Denique notandum, quod licet solitudo ad tot bona valet, tamen ex culpa inhabitantium in ea, multis non est via salutis, sed perditionis. Non enim omnes, qui exierunt de Ægypto, per solitudinem transierunt in terram promissionis, sed perierunt quamplurimi. Et ideo dicit Abbatisa matrona in Vitis Patrum. Multi in monte positi, ea quæ popularia sunt agentes perierunt. Et Gregorius: *Qualibet occulta loca sine Dei gratia animam salvare non possunt, quod aliquando in ipsis errantibus cognoscimus. Nam Loth in perversa civitate iustus fuit, & in monte peccavit.* Et ideo curandum est, & cavendum solitario, ut sic se habeat in hujusmodi statu, quod sit ei semita ad salutem. Porro ad hoc fuit ei multa necessaria: unum est, quod sit solitudo accepta: exemplo Hieronymi, qui dicit in epistola ad Rusticum: *Mibi oppidum carcer est, solitudo Paradisus.* Aliud est, quod non libenter pergat ad mundum, quia hoc fuit multis occasio casus. Exemplum in Vitis Patrum de Abbate Sifini (alias Sifon). Dixit Abraham discipulus ejus: Pater senex, accedamus aliquantulum juxta mundum. Dixit ei senex: Ubi non est mulier, illic eamus. Dixit ei discipulus: Ubi est locus, ubi non sit mulier, nisi solitudo? Dixit ei senex: ergo in solitudinem me tolle. Aliud est, quod non ducat mundum ad solitudinem, quod fit cum rumore de mundo libenter requiruntur, vel audiuntur, vel referuntur, vel cor impletur cogitationibus mundanis. De quo Abbatisa matrona in Vitis Patrum. Melius est, ut cum multis sit quis, & solitariam vitam agat voluntate, quam cum solus sit, videatur esse cum multitudine proposito mentis, quod accidit in illis, qui prædicta faciunt. Aliud est, quod tanto pugnet viriliter, quanto hujusmodi solitarios diabolus fortius impugnat: sicut

sicut patet in antiquis solitariis, & ex verbis Gregorii dicentis in registro: *Vos, qui vitam vitam extra frequentiam hominum ducitis, tanto majora certamina pati necesse est, quanto ipse magister tentationum ad vos accedit.* Aliud est, quod sciat seipsum consolari, sicut docet Hieronymus dicens: *Infinia vastitas eremi te tenet, sed tu paradysam mente deambula, quoties mente conscenderis.* In eremo non aliud est, quam quod sciat seipsum occupare discrete, quod est summum remedium contra tentationes varias. Unde legitur de Beato Antonio, quod afflictus variis cogitationibus clamavit ad Dominum, dicens: Domine volo salvare animam meam; & non permittunt me cogitationes meæ. Tunc missus est Angelus ad ejus instructionem in specie hominis similis ei, & stans coram eo, torquebat funiculum sedens, & postea surgens orabat, & dixit ad eum: Sic fac, & salvus eris. Aliud est, quod vitam delicatam non ducat, quæ valde est indecens in deserto, sed asperam in vincta, & vestitu: exemplo Joannis, qui in deserto vivens erat vestitus de pilis camelorum, & esca ejus erant locustæ, & mel silvestre. Aliud est, quod summe caveat a Creatoris offensa, ne fiat similis illis, qui toties exacerbaverunt eum in deserto, modo suspirantes ad cibaria Ægypti, modo propter fastidium solitudinis murmurantes, & similia; & ideo non intraverunt in requiem ejus. Aliud est, quod more antiquorum Patrum accedentes ad se ædificet exemplo sanctæ conversationis, charitative eos tractando, & verbis cælestibus ad eos affluendo, memor verbi illius, quod dicitur de Joanne, quod erat lucerna, & hoc quoad vitam: *ardens*, & hoc quoad charitatem: & *lux*, & hoc quoad doctrinam. Non est autem dubium, quod Eremitæ sic facienti status solitudinis semita est ad salutem. Materia de prædictis ad Eremitas non omnia simul dicendo, sed pro congruentia aliqua, aliquando alia alias assumendo. Thema, Matæ 40. *Rectas facite in solitudine semitas Dei nostri:* quod est dicere, in solitudine statu, qui habet tantam auctoritatem, ut prædictum est. Cujus habitatores per supradicta signantur, qui etiam sint veri solitarii, quomodo per Sanctos docet supra dicto modo, quæ inquam solitudo ad tot valet, ut prædictum est, ut sit nobis vita nostra recta semita ad salutem, sicut olim aliqui boni per solitudinem transierunt ad terram promissionis.

XXIV. Ad Carthusienses.

Carthusienses (a) traxerunt hoc nomen a prima domo Ordinis illius, quæ sita juxta parochiam quandam, quæ vocatur Carthusia. Hi sunt valde excellentis religionis, & quia ducunt vitam quasi solitariam, pos-

(a) Initium exere Carthusiani anno Christi 1084. a fundatore S. Brunone Canonico Colonienſi, a quo extructum est monasterium in Eremo in finibus Delfinatis juxta Gratian opolin; quod est caput totius Ordinis Carthusiani, & sedes Generalis ejusdem Ordinis. Porro Bruno, ut Breviarium Romanum testatur die 6. Octobris, accessit Romam ab Urbano II., qui ejus consiliis, ac doctrina per aliquot annos usus est, post recusatum Rhegiensem Archiepiscopatum solitudinis amore Eremum quandam apud Squillacum in nostræ Calabriae finibus petiit; ibique virtutibus, ac meritis

possunt eis dici fere omnia, quæ dicta sunt de Eremitis. Possunt etiam eis dici, quæ sunt magis propria. Habent enim multa, in quibus differunt, & præcellunt multas alias Religiones. Primum est in duplicitate Religionis. Cum enim sint duo genera, secundum beatum Benedictum, Religiosorum, scilicet, Anachoritarum, sive solitariarum, & Cœnobarum, qui scilicet vivunt in congregatione sub obedientia. Isti habent utrumque. Habent enim cellas singuli, in quibus ducunt vitam solitariam pro tempore. Habent etiam certis temporibus convenire invicem in Ecclesia, in refectorio, & ad colloquia, & hujusmodi, sub obedientia Prælati unius viventes; & ideo rectè significantur per columbas, quæ morantur modo solitariæ in foraminibus, modo cum aliis congregantur. Admonendi ergo sunt isti, ut dum sunt in cella, agant, quæ pertinent ad vitam solitariam. De quo habetur abunde in epistola ad Fratres de monte Dei. Cum autem sunt cum aliis, agant quæ ad vitam conventualem pertinent studiosè, nec sic adhærent alterutrae istarum, quod unam propter aliam relinquunt: exemplo Moysis qui modo erat solus, modo inter alios, & Dominus modo solus in monte, modo cum discipulis erat; & Petrus modo in superiora domus ascendens solus, modo descendens cum aliis erat. Actuum 5. Secundum est in vitæ austeritate: & quoad vitam, quia in nullo casu utuntur carnibus, in septimana jejnant regulariter in pane, & aqua secundum primum rigorem Ordinis: & quoad vestimentum, quia semper gerunt cilicium ad carnem, & rudibus panno, & calcamentis utuntur: & quoad vigiliis, quas habent longas, nec revertuntur ad lectum post matutinas. Quia vero fiunt apud eos aliquæ dispensationes, vel relaxationes aliquando circa istorum aliqua, nunc admonendi sunt, ne fiant passim, quod privetur corona eorum paulatim gemmis, si creduli miseratione penitentia eorum minueretur, secundum Bernardum. Et rursus admonendi sunt, ut interdum tales fiant, & accipiant dispensationes, ut tantus rigor tolerabilis reddatur, & sit rationabile obsequium eorum, secundum verbum Petri Apostoli. Tertium est in rigore disciplinæ, pro minoribus enim excessibus, quam alii religiosi expellunt de Ordine suo delinquentes, & egestos, vel egredientes vix unquam sine magna difficultate recipiunt. Verum super hoc monendi sunt, ut attendant, quod melius est reddere rationem de misericordia, quam de nimia justitia. Et exercendus est sic rigor disciplinæ, ut tamen misericordia semper temperetur. Quartum est in terminis possessionum, ut finis poneretur cupiditati, ordinatum est apud istos, quod omnis domus habeat terminos, ultra quos non liceat eis aliquid habere. Sed quia sunt aliqui, qui paulatim per quasdam dispensationes antiquos terminos sunt transgressi, ostendendum est eis quomodo ex hoc crescentibus terminis Ordo decrevit, & monendi, ut sint memores illius verbi Salomonis, Proverbiorum 22. *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.* Quintum est in exteriori cursu per mundum. Prior enim Carthusiæ non egreditur

ritis plenus, nec sanctitate minus, quam doctrinæ famâ clarus obdormivit in Domino, sepultusque est in Monasterio a Rogerio Comite Calabriae constructo, ubi habitus honorifice colitur. Vide Barium nostrum, *De antiquitate, & situ Calabriae*, lib. 2. cap. II., notasque 33. & 34. Viti clarissimi Thomæ Acti.

tur terminos suos, nec alii Priores terminos suos sine ejus licentia, quæ vix obtinetur. Monachi vero nunquam nisi pro ordinibus, vel pro Prioratu, imo nec propriam domum adeunt vicini, nisi valde raro, & dispensative, imo nec cellam propriam egrediuntur, nisi certis in casibus. Sed quia istud nimis relaxaverunt, maxime Priores in confusionem, & vilipensionem Ordinis sui, exhortandi sunt ad cavendum hujusmodi discursum, juxta illud Job, cap. 38. *Ingredietur bestia latibulum suum, & inantro suo morabitur.* Hujusmodi enim Monachi debent esse sicut bestia silvestres, quæ homines fugiunt. Sextum est in distincta habitatione Monachorum, & Conventorum. Ut enim monachi non haberent inquietudinem ex officiis, & occupationibus Conventorum, vel ex adventantibus, habent apud eos Conventos, & redditus, & familiam propriam, domum distantem multum a domo Monachorum, in qua sunt hujusmodi inquietudines. Et ideo hortandi sunt, ut quanto magis sunt expediti a turbatione Marthæ, tanto cum Maria diligentius vacent contemplationi. Septimum est in sancta simplicitate, non siquidem habent aliquam (a) Regulam, sed solum constitutiones, seu consuetudines, nec caput unum, nec est una domus sub alia, sed solum conformes sunt, & convenientes. Priores Ordinis ad capitulum in prima domo certo tempore ordinare solent in sancta simplicitate, quod bonum videbatur aliquibus: propter quod quidam moderni astutiores, & viribus innitentes turbaverunt pacem antiquam, quasdam novitates volentes inducere, quas alii recipere soluerunt. Circa hoc ergo monendi sunt, quod de antiquitatibus videant, quia non quicquid est vetus, melius est. Unde non quicquid est novum, debent respicere. Alii vero monendi sunt, quod antiquitates, quas sancti Patres primitivi induxerunt, deferre debent, ita, quod eas non immutare conentur sine evidente necessitate, vel utilitate: ita quod apud eos locum habeat, & columbina simplicitas, nec concurrat astutia serpentina, de quorum utroque Dominus monuit discipulos. Octavum est in numero rerum. Habent enim Monachos, & Conventos, & redditus in certo numero, & aliquando quedam nunquam habent, ut porcos; quedam non habent in certo numero. Nam sunt aliqui, qui licet nunquam adaugeant numerum personarum, adduxerunt tamen per quasdam dispensationes species, & numerum animalium in minorationem Religionis, & virtutum, ad quorum incrementum potius esset laborandum, & ad crementum in salutem, juxta illud 1. Petri 2. *Ut in eo crescatis in salutem.* Materia de prædictis. Thema 2. ad Timotheum 3. *Tu vero permansere in his, quæ didicisti, & credita sunt tibi.* Et ad Thessalonicenses 2. *Fratres stete, & tenete traditiones, quas didicistis.* Et nota, quod in Ordine isto difficile est perseverare, & propter asperitatem ejus, & propter defectum consolatorum, quos raro habent, & propter impugnationes graves inimici. Ideo bene hortandi sunt ad standum in loco suo. Et quia hoc parum prodest non servanti traditiones Patrum prædictas, bene additur post: *stete, & tenete traditiones.*

O 2

XXV. Ad

(a) Tradit & S. Antoninus 3. parte tit. 16. cap. 1. vult quoque censetur, Carthusianos non Regula, sed suis regi Statutis. Cujus rei plures rationes asserit Petrus Sutor lib. 2. tractatu 3. cap. 3.

XXV. Ad Grandimontenses.

Grandimontenses (a) habitant in Eremitis, & in quibusdam sunt conformes Carthusiensibus. Unde omnia, quæ supra dicta sunt de Eremitis, & multa de his, quæ dicta sunt de Carthusiensibus, possunt eis convenire. Præter hæc vero notandum, quod inter omnes Religiosos isti sunt, qui ducunt vitam magis absconditam. Domus enim eorum cooperatæ sunt memoribus, & multoties vix invenitur via, per quam ad eas veniatur. Cum enim invenitur, vix aperitur alicui porta, & cum aperta fuerit; vix invenitur aliquis intus, quia pauci sunt, & officinæ valde sunt clausæ. Insuper causa hospitalitatis, & elemosynæ valde pauci ad eos veniunt, quia in his non sunt assueti. Cum autem per mundum discurrunt, raro hospitantur, nisi in domibus suis, cum eas possunt invenire. Secundum primitivam vero institutionem, Conversi, qui cum eis habitant, habent quasi totam curam temporalium eorum, & Clerici vacant solum spiritualibus, servitio Dei in Ecclesiis, quas habent pulcherrimas, & summam munditiam circa Altaria. Sed orta super hæc dissensionem, per Ecclesiam Romanam in parte est aliter ordinatum. His igitur cognitis, potest dici, quod omnis Religiosus dicitur mortuus mundo, quia nihil habent sicut mortui, quoad votum abrenunciationis. Et quia non moventur motu proprio, sed alieno quoad carnis mortificationem, per quam separatæ sunt eorum animæ a carnalitate, tamen isti magis proprie, & propter ista, & quia absconditi sunt, sicut mortui absconduntur. Item potest commendari huiusmodi abscondio a multis. Valet enim contra turbationes, quas multoties incurrunr ex vicinia cum hominibus, juxta illud Psalmi 30. *Abscondes eos in abscondito faciei tuæ*: quia: *qui tangit picem coinquinabitur ab ea*. Ecclesiastici 13. Item contra impedimenta boni, quæ surgunt ex tali cohabitatione: *Difficile enim est* (ut dicit Bernardus) *ibi agere penitentiam, ubi alius deridet, alius exemplo ad malum provocat*. Item valet ad puritatem bonorum. Bona enim, quæ fiunt in abscondito, non habent rubiginem vanitatis, & ideo fiunt puriora coram Deo, & digna remuneratione ejus, propter quem certum est ea fieri. Propter quod dicitur Matthæi 6. *Et pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi*. Item ad securitatem. Propter quod dicit Gregorius homilia 11. in Evangelia super illo verbo: *Quem qui invenit homo abscondit*. *Depredari desiderat, qui thesaurum publice in via portat*: quæ autem in abscondito fiunt, non auferuntur, neque ab adulate, neque a detractore: & huiusmodi valent ad alia multa. Sed notandum, quod sicut abscondio huiusmodi multis cedit in bonum, ita aliquibus in malum magnum, quia facile accedit tentator, ubi non timetur reprehensor, sicut dicit auctoritas. Unde Apostolus de quibusdam dicit, quæ in occulto fiunt ab eis, non sunt solum mala, sed ita abominabilia, quod turpe est dicere. Et hoc dictum est Ezechielis 8. *Fili hominis*

(a) Ordo Monachorum Grandimontensium in Lemovicensi diocesi circa annum Christi 1080. exordium fuisse, auctore Stephano, mira sanctitatis viro. Ordinem hunc Benedictinæ potius, quam Augustinianæ Regulæ additum esse docet Renatus Choppinus lib. 1. & 2. *Pollitæ*, & lib. 2. *Monasticon* tit. 1.

nis fode parietem, & post ingredi, & vide abominationes pessimas, quas isti faciunt. Ideo persuadendum est istis, qui ducunt vitam absconditam, quod attendant, quod est oculos hominum effugerunt, tamen oculos Dei, quos desuper iudicaturus est, super se habent, qui etiam omnia revelabit in fine coram toto mundo, & offensas acerbè puniet. Et ideo summe cavendum est eis ab ejus offensa in abscondito, quia non potest eum latere, & eum revelabit sic, & puniet acerbè. Item persuadendum est istis, ut pacem habeant ad invicem. *Quid enim prodest turbationem mundi evasisse, & habere turbationem in domo cum fratribus suis? Porro ad huiusmodi pacem multum valent, mutua reverentia, mutua supportatio, & charitativa servitia*. Item persuadendum est istis, qui Clerici sunt, ut in divinis Sacrificiis five laudis, five devotionis, five orationis in orationibus secretis, five beato sacramento diligenter intendant, quæ tunc sine dubio digne offeruntur, quando & conscientia est munda, & pax habetur ad proximum. Non est autem dubitandum, quin Dominus, qui abscondita producit in lucem, varios sic agentes in abscondito, tandem faciat in gloria resurgere. Materia de prædictis. Thema, Colossensium 3. *Mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo*. Cum autem Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria. Et nota, quod dicit: *abscondita est cum Christo in Deo*, ad notandum, quod nihil diabolicum, sed solum quæ Christi, agenda sunt in abscondito. Aliud Thema, Isaïæ 26. *Vade populus meus, intra in cubicula tua, claude ostia tua super te, abscondere modicum ad momentum, donec pertransseat indignatio mea*. Aliud Proverbiorum 26. *Assutus videt malum, & abscondit se*. *Assutus*, idest, sapiens.

XXVI. Ad Fratres Minores.

Fratres (a) Minores monendi sunt, ut humilitati, ad quam prætendunt exterius, respondeat interius humilitas cordis, quæ est sentire de se parva, ut sit eorum humilitas vera. Item ut propter paupertatem magnam, quam sustinent relevandam, non faciant aliquid indecens, vel illicitum, ut sunt adulationes divitum, & similia multa, ut non sit eorum paupertas ribaldica, qui propter paupertatem faciunt multa mala, sed sit Apostolica, qui hoc nullo modo fecerunt. Item, ut obedientiæ eorum, quæ sunt multæ, & multum graves, non coacte, sed ex animo fiant, ut sint magis

(a) A veteri disciplina habentibus Benedictinis & Cisterciensibus, ait lib. 1. *Originum res Monastica*, cap. 11. Altaferta, subortum est novum genus Fratrum Mendicantium, ut damnatum Religionis, quod ex affluentia opum, & possessionum contigerat, remedio paupertatis faciretur. Huius instituti principes fuisse S. Dominicus natione Hispanus, & S. Franciscus Assisensis, qui 1208. ætatis suæ 28. inchoato, dum quadam die ex Evangelio in Missa audisset dictum a Christo discipulis, ne possiderent argentum, vel argentum, nec duas tunicas, vel calcamenta, eam sibi regulam servandam proposuit: & cum undecim alios socios adhibuisset, quos Fratres Minores appellari voluit. Romam cum illis anno 1210. accedens, confirmationem sui Ordinis obtinuit. Vide Lucam Wadingum in annalibus Ordinis Fratrum Minorum in quibus Regulam ab Innocentio III. confirmatam anno 1210. recitat. Laudat hunc Ordinem Parisus ad annum 1208. ubi inter alia scribit, quod subito tetram replevit.

magis acceptæ Deo. Item, ut non solum prospera mundi, sed & ejus adversa contemnant, bono animo ferentes quæcunque mala inferantur eis, ut sic fit apud eos plenus mundi contemptus, cum hæc utraque, quæ habet mundus, contempserunt. Item, ut exemplum penitentia, quod mundo ostendunt, non maculent aliqua nota in eis reprehensibili, ut sic immaculatum servitium eorum sit aptius exemplar. Item, ut Evangelium, quod eos beatus Franciscus summe servare voluit, non solum in his, quæ sunt facilia, sed potius in difficilibus, ut est: si quis te percussit in unam maxillam, præbe ei & alteram, & similibus, servare conentur, ut sic perfecti sint observatores Evangelii. Item, ut declinent occupationes turbativas, ut pacem, quam optare eos beatus Franciscus voluit, dicendo eos dicere, Dominus det vobis pacem, habere possint. Item, ut astutias, & subtilitates nocivas non habeant, sed in sancta simplicitate Deo, & beato Francisco valde acceptam vitam ducant. Porro ad hæc facienda multum valet exemplum, & doctrina beati Francisci, quam tradidit in Regula: hæc siquidem duo sunt quæ multum valere solent in opere benefaciendo, scilicet, exemplar, & doctrina. Materia de prædictis. Thema, Isaia 51. *Audite me, qui sequimini quod justum est, & queritis Dominum: attendite ad petram, unde excisi estis, & ad cavernam lacu, de qua præcisi estis.* Et nota, quod in hoc verbo secundum litteram moventur Judæi ad attendendum ad Abraham, & Saram secundum allegoriam: secundum Glossam, Christiani ad Christum, & Ecclesiam: secundum moralitatem vero potest moneri quilibet religiosus attendere ad primum Patrem suum, & Regulam ejus, de quibus exorti sunt, sicut Apostolus per Evangelium dicit multos genuisse. Dicuntur autem hujusmodi Patres petra a pede trita, unde lapides ad constructionem ædificii exciduntur, & regula eorum caverna lacu propter aquam doctrina, quæ continetur in eis. Quia ergo aliqui religiosi respiciunt ea, quæ faciunt seculares, vel alii Fratres sui Ordinis, eos in aliquibus minus bonis imitantes, relicto exemplo, & Regula sui primitivi Patris, quod non facere debent boni religiosi, sed principaliter respicere debent ad Patrem suum primitivum, & Regulam ejus. Unde dicitur: *Audite me, qui sequimini, &c. Attendite ad petram, &c.* Et nota, si attendatur exemplum, doctrina, & Regula beati Francisci, hæc sunt, quæ valent ad supradicta laudabiliter facienda. Item aliter ad eisdem. Nota quod inter omnia, quæ sunt magis necessaria viris magnæ sanctitatis, est timor Domini, propter quod timor Domini post omnia alia dona Spiritus sancti ultimo ponitur. Propter hoc & dicitur Ecclesiastici 25. *Timor Domini super omnia se superposuit.* Propter hoc etiam dicitur non solum peccatoribus, vel Sanctis minoribus, sed omnibus quantumcunque perfectis: *Timeate Dominum omnes sancti ejus:* & bene debent timere, & quanto sanctiores, quia plura bona habent, in quibus congregandis multum laboraverunt, & plures habent adversarios eis invidentes, scilicet, Demones, & Dominum, qui pro modica offensa totum aufert: sicut cum Præpositus, quanto plura bona congregavit sub Rege, & habet multos accusatores, & Rex facile turbatur, plus debet timere Regem, ita & hic. Præterea timor Dei est quasi colligatio totius ædificii

ficii spiritualis, qua dissoluta, totum corrui, juxta illud Ecclesiastici 27. *Si in timore Dei non tenueris te instanter, cito subvertetur domus tua:* quanto autem quis habet melius ædificium, tanto plus debet timere de ruina ejus: & ideo quanto sunt aliqui sanctiores, tanto debent plus timere, quia ædificium eorum est melius. Item viri boni, quanto sunt meliores, tanto navis eorum magis onusta est pluribus bonis, & melioribus: quanto autem talibus bonis est onusta, tanto magis debent in tempestate hujus mundi timere: exemplo Job 31. dicitis: *Semper quasi timentes factus Deum super me timui.* Porro hujusmodi timor facit cavere malum, juxta illud Proverbiorum 14. *Sapiens timet, & declinat a malo.* Et juxta illud Ecclesiastici 15. *Qui timet Deum, faciet bona.* Et ratione horum merito confert bona multa. Unum est temporalium abundantia. Psalmo 33. *Non est inopia timentibus Deum.* Aliud est, honor secularis. Ecclesiastici 10. *Semen hominum honorabitur hoc, quod timet Deum.* Aliud est, consolatio divina, Psalmo 30. *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te.* Aliud est, protectio Angelica. Psalmo 33. *Immitte Angelus Domini in circuitu timentium eum.* Aliud est, exauditio divina. Psalmo 144. *Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet.* Aliud est, benedictio Dei: Psalmo 113. *Benedixit omnibus, qui timent Dominum.* Aliud est, bonus finis: Ecclesiastici 1. *Timenti Deum nihil deest in extremis.* Aliud est, gloria æterna: Ecclesiastici 1. *Timor Domini gloria, & glorificatio.* Et nota rationes horum. Propter hæc autem multa bona, quæ confert timor Dei, dicitur Ecclesiastici 40. *Timor Domini, sicut paradisi benedictionis.* Materia de prædictis ad loquendum consolatorie, & etiam exhortatorie Fratribus, a Præloato suo. Thema, Tobia 5. vel 4. secundum distinctionem Lyre in fine capituli, posito singulari in plurali, hoc modo: *Nolite timere filii, pauperem quidem vitam gerimus, sed multa bona habebimus, si timerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus bene.* Et nota, quod dicit non solum a peccato, sed ab omni, quia non solum a manifesto, sed etiam occulto, non solum magno, sed etiam parvo, non solum certo, sed & dubio: recedere autem non dicitur, qui statim revertitur. Notandum etiam, quod non dicit bona, sed bene, quod melius est. Unde Propheta Isaia 1. *Discite benefacere:* quod fit, quando factum debitis est circumstantiis informatum.

XXVII. Ad Fratres de Trinitate.

Fratres de Trinitate, (a) quibus Regulam tradidit Innocentius Tertius, de omnibus bonis suis ponit tertiam partem in redemptionem captivorum, qui tenentur a Saracenis, alias vero duas partes ponunt in sui

(a) Ordinis hujus auctores sunt Sancti Joannes de Matha, & Felix de Valois, de quibus vide Breviarium Romanum die 8. Februarii, & die 30. Novembris. Teste Roberto Gaguino dicti ordinis Generali Ministro in Historia Fratrum lib. 6. fuit is Ordo confirmatus ab Innocentio III. anno 1198. Extat similis huic alius Ordo S. Mariae de Mercede nuncupatus pro redemptione captivorum institutus a S. Petro Nolasci hortatu S. Ray-

sui sustentationem, & opera misericordiae: habentes quasi semper hospitalia in domibus suis, & ita bona sua dividunt in tres partes. Una est in redemptionem captivorum, qui tenentur a Saracenis: alia in operibus misericordiae juxta se: alia in sui sustentationem. Item Ecclesiae eorum omnes fundatae sunt in honorem Trinitatis. Item a principio habebant tres Fratres Clericos, & tres Laicos in domibus suis, licet modo plures habeant, ubi sustentari possunt: & propter hoc non immerito vocantur Fratres de Trinitate. Ut ergo nomen istud, quod sibi appropriaverunt, vere conveniat eis, debent esse speciales cultores Trinitatis: & ideo debent imitari Trinitatem: quia sicut dicit Augustinus: *Summa religionis est, imitari quae colis*: & hoc in tribus specialiter, scilicet, in unitate, quae est summa in Trinitate: unde Joannes 17. *Ut sint unum, sicut & nos unum sumus*. Item in aequalitate, quae etiam est ibi summa: juxta illud Matthaei 23. *Omnes vos fratres estis*: quod dicitur tam Petro, quam aliis communiter ad hoc, ut nullus super alium se extollat. Item in connexione, quae etiam est ibi summa: juxta illud Ephesiorum cap. 4. *Corpus connexum, &c.* quod pertinet ad firmitatem stabilitatis. Primum debet ab hujusmodi domo Trinitatis sanctissimae expelli omnis trinitas scelerata: de qua Amos 2. *Super tribus sceleribus*. Et nota, quod est scelerata trinitas peccatum cordis, oris, & operis. Item in corde cogitatio mala, & delectatio in eodem, & tandem consensus, juxta illud Genesis 3. *Vidit, quoad primum: & comedit, quoad secundum: & dedit viro, scilicet rationi, quoad tertium*. Item in ore murmuraciones contra majores, oblocutiones contra absentes, vaniloquia ad invicem inter praesentes, & hi sunt tres immundi spiritus in modum ranarum: de quibus Apocalypsis 16. Item in opere concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia vitae, quae sunt contraria tribus votis religionis. 1. Joannis 2. Praeterea est quaedam trinitas humana, quae tota debet applicari ad imitationem praedictam sanctae Trinitatis, & expulsiōnem diabolicae trinitatis, scilicet posse, scire, & velle: & hoc totum ad honorem, & gloriam Trinitatis, quod summe quaerendum est a cultoris suis: qui vero sic faciunt, recte dicere possunt post Psalmum, qui significat bonam operationem, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto*: sicut statuit Damasus Papa ad instantiam beati Hieronymi. (a) Materia de praedictis. Thema, Romanorum 11. *Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi honor, & gloria in secula seculorum. Amen.*

XXVIII. Ad

S. Raymundi de Pennafort Ordinis Praedicatorum olim Generalis Magistri, qui etiam Ordini ipsi, ut legitur in Breviario Romano die 23. Januarii certas vivendi leges praescripsit ad ejusdem Ordinis vocationem accommodatissimas: quarum approbationem aliquos post annos a Gregorio IX. Impetravit, & dictum S. Petrum primum Generalem Ordinis Magistrum sui ipse manibus habitu eodem indutum creavit.

(a) Vide Stephanum Durantum lib. 3. de ritibus Ecclesiae catholicae cap. 15. ubi est variis Scriptotibus conatur ostendere, S. Hieronymum auctorem fuisse Damaso Papae, ut Gloria Patri ad finem Psalmorum cani curaret, quemadmodum in Concilio Niceno statutum fuerat, atque in Oriente servabatur. Verum censet Grancelas in Breviario Romano cap. 26. falso hanc ad Damasum Hieronymo epistolam esse suppositam, quod nullibi Canon ipse Nicanus in veteribus monumentis occurrat, neque Scriptot quispiam ritus illius meminerit.

XXVIII. Ad Religiosos quoscumque in studio commorantes.

Licet scientia in se sit bona, & non modicum utilis Religiosis, tamen studium istorum commorantium in scholis plus solito potest esse reprehensibile, & deturpari ex multis, videlicet ex appetitu scientiae nimiae, propter quem totus mundus subversus est, ut Adam, & Eva: *Eritis sicut Dii*. Genesis 3. *scientis, &c.* quae nimietas patet, cum extorquetur nimis importuna licentia morandi in scholis. Vel cum propter occupationem circa studium retrahitur quis a vacando circa ea, quae pertinent ad sanctitatem Religionis. Vel cum propter studium minus subsicitur ordinationi Praelatorum, & hujusmodi. Item, ex fine non bono. De quo Bernardus sermone 26. super Cantica: *Quidam scire volunt, ut sciantur, & vanitas est: quidam, ut sciant, & curiositas est: quidam ut divites fiant, & turpis questus est: quidam, ut proficiant in se, & in aliis, & charitas est*. Tres primi fines mali sunt, & quartus bonus. Item, ex materia in qua studetur, cum est minus conveniens. Non enim convenit viro religioso studere in his, quae pertinent ad vacationem pro rebus secularibus, ut sunt jura civilia: vel ad carnis curam, ut est medicina: vel ad illusionem intellectus circa inutilia, vel parum utilia, ut sunt scientiae philosophicae, sed sapientiae salutari deo et cum studere. Item, ex conversatione irreligiosa, ut cum fine licentia laudabili quis in scholis moratur, vel commorans dimittit, quae sunt Ordinis sui in Habitu, vel abstinentiis, & hujusmodi. Item, ex nimia mora in scholis, cum eis tempus breve sit, non debet vir sanctus semper congregare divitias scientiae, & inde nihil facere boni, sicut facit avarus, vel semper arma bellica parare, & nunquam pugnare, vel semper esse plantatus juxta fluentia, & nunquam fructum proferre. Sed postquam aliquid didicit, unde potest sibi, vel aliis proficere, debet transire ad meliora. Item, abusu scientiae, ut accidit in illis, qui regressi de scholis, de scientia sua sunt superiores, vel perturbant sanctam simplicitatem, vel pauciora in se ostendunt exempla virtutis, cum ad plura ratione scientiae teneantur. Porro hujusmodi studia sic corrupta foetent Deo, & hominibus, qui ista percipiunt, quo impletur illud Psalmi 13. *Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis*. Debent ergo viri religiosi cavere ab hujusmodi maculis eorum studium deturpantibus. Materia de praedictis. Thema, Ecclesiastici 44. ubi dicitur in laudem sanctorum: *Homines divites in virtute paucitudo studium habentes: quod sine dubio impletur in illis, qui in studio suo cavent a maculis supra dictis, & dant contrariam pulchritudinem.*

XXIX. Ad Conversos quoscumque Ordinis.

Solet interdum contingere, quod quibusdam ad statum Converterum (a) vocatis non placet status suus, & inde evenit, quod non sunt grati Deo, licet magnum ex hoc beneficium fecerit eis. Item sunt quasi

(a) Si priors spectemus secula: una & compar fuit Monachorum conditio: inaudita erat distinctio inter Clericos, & Laicos: omnes enim Laici erant, & extra Clerum donec

quotidie in amaritudine, sicut vir qui habet uxorem sibi displicentem. Item bona, quæ faciunt, non faciunt ex animo, sed quasi in angaria, quæ omnia sunt valde gravia. Ideo persuadendum est istis, ut statum suum diligant: ad quod valere multum potest consideratio status huiusmodi: qui enim sunt in statu clericali habent officium, scilicet, ministrandi Deo, in cuius executione semper peccant, nisi sint digni. Non autem sic est de officio Laicorum. Item, habent maiorem intelligentiam Scripturarum, quam Laici: & ideo magis peccant, quam Laici, nisi faciant, quæ intelligunt. Item habent prærogativam, & excellentiam: & ideo magis peccant, nisi dent plura bona exempla, quanto sunt in altiori statu, & intelligentia. Patet ergo, quod securior est status Conversorum, propter quod magis diligendus, sicut tempore guerræ loca secura magis diliguntur, & animalia etiam magis diligunt loca, in quibus sunt securiora. Item sunt aliqui, etsi quodammodo diligant statum suum, tamen non sunt bene firmi in illo, & modo de transitu ad statum clericalem, modo ad aliam Religionem, & huiusmodi cogitantes. Accidit autem ex huiusmodi fluctuatione, quod semper sunt in tentationibus Diaboli. Et propter huiusmodi vacillationem confidit se eos posse evellere, sicut accidit de palo, qui vacillat. Accidit etiam ex hoc, quod non sunt solliciti circa utilitatem suam, sicut homo, qui non firmavit cor suum ad remanendum in aliqua civitate, non est multum diligens ad quærendas possessiones, amicitias, vel bonam famam, vel huiusmodi. Accidit etiam ex hoc, quod non ferventer serviunt Domino, & ideo provocat in eis servitium, & huiusmodi abominationem: propter hoc monendi sunt ad stabilitatis firmitatem in statu suo, juxta illud, 1. Corinthiorum 7. *Unusquisque vocatione, in qua vocatus est, in ea permaneat.* Item quia parum prodest stare in statu suo homini non facienti ea, quæ ad statum suum pertinent, monendi sunt, ut hæc faciant diligenter, quæ ad statum suum specialius pertinent, videlicet ut nunquam sint otiosi, sed semper laborent in officiis suis pro viribus, sicut homines mundi pro domo sua. Item, ut zelent pro domus utilitate, fideliter damnum ejus non sustinendo, bonum ejus procurando, & huiusmodi. Item in statu suo vivant humiliter, non intromittendo se de his, quæ super ipsos sunt, ut irreverentiam aliquam majoribus exhibendo, & huiusmodi. Porro huiusmodi sunt, qui statum suum diligunt, & in eo sunt firmi, & faciunt quæ ad ipsum pertinent, digne ambulando vocatione, id est in statu, in quo vocati sunt, ut dicatur digne ambulare, id est, laudabiliter se gerere. Materia de prædictis. Thema, Ephesiorum 4. *Obsecro vos ego vincitulus in Domino, ut digne ambuletis vocatione, qua vocati estis.* Et dicit: *Ego vincitulus vinculo charitatis, ut supra in eodem Themate de Novitiis.*

XXX.

nec ad Clericatum admissi sunt constitutione Siricii Papæ. *Can. Monachos* 16. quaestione 1. Ubi adaustra sunt prædictis, & rebus temporalibus Monasteria, tunc Monachi ceperunt esse alii Clerici, ad quos una tantum sacri officii spectabat, alii Laici, qui Monachis ministrabant, & res Monasterii curabant, & dicti sunt Conversi, quia assumebantur e Laicis, qui studio melioris vitæ se offerbant Monasterio, tamen si Conversorum nomen ante commune Monachorum fuisset. Unde Concilium Aurelianense I. anni 511. *Can. 21.* inquit: *Monachus si in Monasterio Conversus &c.* Vide Antonium Dadinum *Altastram* lib. 3. Originum rei Monasticae, cap. 5. & Hæstenum lib. 3. tractatu 1. Disquis. 3.

XXX. Ad Conversos Cistercienses.

Conversi (a) Cisterciensium frequenter veniunt de statu paupertatis ad hunc statum, ut habeant sustentationem vitæ. Unde accidit, quod cum cuidam, qui erat de familia eorum, & comedebat cum alia familia panem nigrum, concessum fuisset, ut reciperetur in Conversum, qui comedebat panem album, & instructus fuisset, quod veniret coram Abbate in die receptionis, & ipso prostrato quæreret Abbas, quid quæreret: respondit: Panem album, & hoc frequenter. Et sic sine dubio multi in illo ordine quærunt panem bonum, & instruendi sunt, ut primo quærant in illo Ordine regnum Dei, & iustitiam ejus. Instruendi sunt, ut gratias magnas referant Creatori, qui non solum de necessariis vitæ, sed etiam de salute animæ providit eis in tam sancto ordine. Item instruendi sunt, ut cum habitu seculari deponant peccata consuetæ, ut est mentiri, jurare, & huiusmodi, & etiam occulta peccata, ne aliter Ordo non profit eis ad salutem. Item, ut ea, quæ secundum ordinem facere debent, & alia ad salutem pertinentia, libenter addiscant, & retineant, & opere compleant. Item, ut contra tentationes carnis, cum emergunt, vel occurrit opportunitas, fiat fortes, ne Habitum tam sanctum, tam ignominiose deturpent. Item, cum aliquod peccatum incurrerint, sive grave, sive leve, nullo modo occultent, quin quam cito commode poterunt, illud confiteantur. Item, quod caveant, ne propter necessitatem aliquam revelandam, illicitum aliquid committant, ut faciant illi, qui propter hoc colligunt aliquod proprium in necessitatibus huiusmodi expendendo. Item, quod bona domus quantumcumque modica, sine licentia nullo modo distrahant, vel in amicos, vel alios quoocunque modo. Item, quod propter bonum domus nullum illicitum committant, ut faciant qui propter vitandas expensas hospitiū mentiuntur, dicentes: Non est hic Celarius, & huiusmodi. Vel in venditione rerum mentiuntur, ut melius vendant, vel falsa dicunt de terminis, vel causis, & similia. Item, quod ad omnes se habeant modo debito: videlicet majoribus obediendo, Monachis devote reverentiam exhibendo, cum conversis sociis pacem, & dilectionem habendo, ad familiam humiliter se habendo, adventantibus affabilitatem ostendendo, inter seculares cum ire contigerit, sanctam conversationem habendo. Porro qui sic vadunt de virtute in virtutem, digne ambulant in vocationis suæ statu. Materia de prædictis. Thema ut ante: *Obsecro vos &c.*

XXXI. Ad Conversos Carthusienses.

Conversi Carthusienses habent domum separatam longe a Monachis, in qua quilibet habet cellam separatam, in qua morantur, dormiunt, & comedunt. In eadem autem domo cum eis morantur redditus, & fami-

P 2

fami-

(a) Fratres bubulci dicti sunt etiam Conversi Ordinis Cisterciensis, qui boves curabant, & ad arandum ducebant. Regula Conversulorum dicti Ordinis cap. 16. apud Martenium Tom. 4. Anecdotorum col. 1650. *A festo autem S. Marini usque ad Purificationem totum illud spatium in frugibus excutiendis impendant Fratres bubulci.*

familia, & ibi declinant adventantes, & ibi fiunt negotia, & officia domus, & illuc descendunt pro tempore Cellarius, vel Prior, ut ibidem ordinent eum eis negotia domus. Ipsi autem Conversi in diebus Dominicis, & Festis ascendunt alternatim pro parte ad domum Monachorum, ad capitulum, & ad confitendum. Proinde instruendi sunt circa amorem cellæ, quod sic eam diligant, quod extra, nisi ob causam necessariam, non libenter morentur, sicut euniculi, & quædam alia animalia libenter extra latibula sua non morantur. Sed tamen sic temperate diligant, quod officia sibi imposita, vel egressum, cum ab ordine evocantur, propter hoc non omitant. Circa moram vero in cella instruendi sunt, quod contra cogitationes malas, quæ frequenter invadunt solitarios, utantur remediis orationum, & signo Crucis, & occupatione utilium. Circa repausationem autem carnalem sic provideant, ne locus penitentia degeneret in carnis curam, dum ei nimis servit in cella. Circa egressum vero instruendi sunt, ut tales videantur in gratia, sicut vultus Moyfi, quando de colloquio cum Deo egrediebatur ad populum, in quo apparebat gloria immensa. Item instruendi sunt, quod circa secum commorantes, redditos, & familiam se reddant amabiles, & etiam utiles, faciendum circa eos, quæ ad salutem pertinent eorundem. Item, quod adventantibus, sive pauperibus, sive aliis offendant charitatem, eos humanitus pertractando, & quod eos verbo ædificent, & exemplo, & si fuerint viri spirituales, libenter cum eis conferant de spiritualibus, & audiant libenter eorum documenta. Item, quod obedientias sibi injunctas libenter, & fideliter exequantur. Item, quod majoribus suis exhibeant devotam reverentiam, & obedientiam, & offendant eisdem sollicite, quæ ad domus bonum viderint expedire. Item, quod quando ascendunt ad domum Monachorum, recogitent diligenter de omnibus in quibus aliquo tempore offenderunt, & de his omnibus plene se purgent ibidem in capitulo, vel in confessione cum proposito emendandi, & ea quæ dicta fuerint ibidem ad ædificationem, sollicite retineant, & adimpleant opere. Hæc autem faciendo laudabiliter facient, quæ pertinent ad statum suum. Materia de prædictis. Thema, ut ante: *Obsecro vos &c.*

XXXII. Ad Conversos de Ordine Prædicatorum.

Licet Dominus magnam gratiam faciat hominibus, quos vocat ad Religionem, & majorem his, quos de statu laicali vocat, tamen maximam creditur fecisse his, quos ad statum Conversorum vocat in Ordinem Fratrum Prædicatorum. Sunt enim alibi multi Conversi, qui modicam, & raro habent doctrinam spiritualem: hi autem habent continuæ. Item, alibi multi tantum audiunt missas: hi autem non solum missas, sed officium divinum audiunt quotidie. Item alibi multæ sunt inæqualitates inter Conversos, & Clericos in necessariis vitæ: his autem sunt omnia equalia in visu, in vestitu, in medicinalibus, & lectis, & domibus, & hujusmodi. Item alibi raro habent capitula, & copiam Confessorum: hi autem habent hoc ita assidue, sicut & Clerici. Item, alibi tractantur minus honorifice: hic autem

tem honorifice: unde non vadunt soli, nec comedunt separatim a Clericis, & ita servitur eis a Clericis, sicut ipsi serviunt ipsis, & similia. Item, alibi imponuntur eis multa officia vilia, ut custodia pecorum, purgatio stabulorum, & hujusmodi: hic autem non nisi honesta. Item, alibi valde angariantur multoties, ut servi: hic autem serviunt in multa libertate, ut filii. Debent autem isti cavere, ne tanta gratia abutantur: quod accidit in illis, qui inde sunt superbiore, & hoc quoad se: vel nimis volunt se perficere Clericis, & hoc quoad proximum: vel nimis vacant operibus contemplativis, audiendo missas multas, vel prolixum officium, vel nimis stando in oratione, relicto officio suis, & hoc quoad Deum. Non solum autem cavere debent ab hujusmodi abusione, sed debent respondere gratiæ sibi factæ, ut sicut gratia est major, ita & ipsi omnes alios excellent Conversos, & quantum ad statum exterioris hominis inter homines, & quantum ad statum interioris hominis coram Deo. Debent igitur sic se habere inter homines, inter quos eos oportet frequenter conversari, ut ex aliqua inhonestate Ordini suo maculam non inducant: sic non solum exemplis, sed aliquibus bonis verbis affluere, quod conferant omnibus ad salutem. Sic gratiose negotia Fratrum peragere, ut per ipsorum malum modum Ordo non reddatur mundo onerosus. In claustro sic fideliter laborare, quod elemosynæ, de quibus vivunt, in animæ periculum propter otiositatem non vertantur. Sic absque personarum acceptione communiter omnibus fratribus servire, quod sint participes bonorum singulorum, juxta illud Matthæi 10.: *Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet.* Sic ab offensis cavere omnium, quod sit omni societas eorum grata. Coram Deo vero sic cavere ab oculcis peccatis, a perverfis intentionibus, ac affectionibus malis, ut illuminatio doctrinæ, quam frequenter audiunt, eis profit ad mundam conscientiam, ad rectam intentionem, ad sanctas affectiones semper habendas. Materia de prædictis. Thema, 2. Corinthiorum 6. *Exhortamur vos, ne gratiam Dei in vacuum recipiatis.*

XXXIII. Ad Conversos mulierum religiosarum.

NOtandum, quod sicut in operibus naturæ fecit Deus mulierem in adjutorium hominis, ita in tempore gratiæ ordinatione ejus factum est, mulieribus religiosis darentur modo viri religiosi Conversi in adjutorium earundem, sicut Beatæ Virgini eadem de causa datus est sanctus Joannes, & Joseph. Et in Actuum 6. Septem diacones ordinati sunt (a) ad suppleendum laborem mulierum in ministerio. Pium est autem valde adjuvare hujusmodi mulieres religiosas: tum quia multum indigent propter defectum, quem habent in sensu, & in viribus; tum quia per hoc providetur earum periculo, quod incurrerent, si in propriis personis pro suis negotiis laborarent: tum quia per hujusmodi subsidium acquiritur eis major libertas vacan-

(a) Fuisse septem hosce Diaconos ordinatos non modo, ut mensis profanis inservirent, sed etiam sacris, fuisse diximus nostro 1. Tomo Conciliorum, & 1. Tomo Romani Pontificalis.

vacandi Deo, & Religioni. Debent igitur Conuersi in adiutorium prædictum assumpti iurare huiusmodi mulieres in terrenis, pro eis in proprio corpore diligenter laborando, & bona eorum fideliter custodiendo, & eleemosynas, & amicitias, & huiusmodi bona sollicitè procurando. Item in corporalibus quantum ad victum, & vestitum, & habitacula, & huiusmodi necessitates, ut eas habeant competenter, ut ex hoc tollatur occasio proprietatis, & murmuris, & tristitiæ, & sic magis gratum seruitium exhibeant Creatori. In spiritualibus pro Religione earum zelando, ea, quæ infamiam generare possunt, in eis impediendo: Visitatoribus, quæ corrigenda videntur, fideliter indicando. Deinde quia parum prodest alios iurare cum sui damno, cavendum est eis sic a familiaritatibus, puta colloquiis frequentibus, ab aspectibus minus pudicis earum, quæ suæ continentie non inducant tentationem. Item, quod de bonis earum, quæ habent in manibus, proprium aliquid non faciant, vel conferant. Item, ne ex statu suo eis necessario inflati, minus tractabiles fiant. Materia de prædictis. Thema, Philippenſium 4. *Rogo te germane compar, adiuua illas, quæ mecum laboraverunt in Evangelio.* Et nota, quod Apostolus compatiens mulieribus illis, quæ pro Evangelio sibi ministrando sua expenderant, secundum Glossam, in hoc rogat germanam suam confociam pro illis, ut eas iuret: quanto magis iuvandæ sunt, quæ propter Evangelium omnia dimiserunt, virginitatis consilium susceperunt, obedientiæ perpetuo se subiecerunt, a confociis, & suis fratribus se separaverunt? Sumitur istud thema pro argumento ad prædicta.

XXXIV. Ad Religiosos arma (a) portantes quoscunque.

Sicut Ecclesia habet duos gladios, scilicet, spirituales, qui est Dei verbum, & materiale, quem portat potestas: ita non sine causa habet quosdam Clericos seculares, & quosdam Religiosos, qui primo utuntur; & habet quosdam Laicos seculares, & quosdam Religiosos, qui secundo utuntur. Et hoc maxime ad fidei defensionem. Et nota, quod tria sunt, quæ multum valent ad triumphandum in bello. Primum est immunitas a peccato: nam e contrario propter peccatum frequenter homines devincuntur. Ideo dicitur Deuteronomii 23. *Quando ingressus fueris pugnam contra hostes tuos, primo custodies te ab omni re mala.* Secundum est bonum regimen exercitus. Proverbiorum 20. *Gubernaculis tractanda sunt bella.* Tertium est confidentia in Domino 2. Machabæorum 15. *Machabæus autem hortabatur suos, ne formidarent adventum nationum, sed sperarent ab Omnipotente sibi assaturam victoriam.* Porro religiosi sunt in statu cavendi a peccatis, & sub regimine obedientiæ, & tales qui possunt multum de Deo confidere, sine presumptione propter aliqua merita. Et ideo bene ordinatum est providentia divina, ut tales essent in Ecclesia sua bellatores contra fidei inimicos in confinio Christianitatis constituti. Post creationem autem huius

Ordi-

(a) Confer huc, quæ fuscè scriptus nostro 2. Tomo Commentariorum in secundam partem Romani Pontificalis ad Titulum 22., qui inscribitur, *de Benedictione armorum.*

Ordinis devotio fidelium attendens eorum sanctitatem, & utilitatem pro fide christiana, dedit eis ubique terram, magnos redditus, & proventus, ut ex sustentatione magnifica, & continua, huiusmodi bellatores viriliter, & infatigabiliter decertarent. Proinde exhortandi sunt huiusmodi Religiosi, ne bona data eis pro pugna huiusmodi, expendant, vel in suos usus superflue, vel illicite, vel in aliorum gravamina injusta. Item, ne bella, quæ debent habere contra infideles, convertant in se, pugnando inter se per discordiam, vel in similes Religiosos vicinos per invidiam, vel in Prælatos per exemptionem, & privilegium eosdem molestando. Item, quia parum prodest vincere Saracenos illis, qui vincuntur a vitiis, nisi pugnent utiliter contra omne genus dæmonum de vitiis diversis tentantes. Item, ut ad conservationem Religionis suæ sint milites Christi probè viriliter, & digne puniant excessus, quos a Fratribus suis fieri contigerit modo quocunque. Item, quod in dominiis, & terris, quas habent, non se habeant, ut tyranni seculares, sed ut ministri Christi, tractando homines suos humanitus, peccata coercendo, & bonum exemplum in se ostendendo, & amabiles se reddendo, & similia. Materia de prædictis. Thema, 1. Machabæorum 14. *Voluerunt inimici Judæorum calcare sancta, & evertere regionem ipsorum, & extendere manus in sancta sanctorum: tunc restitit Simon, & pugnavit pro gente sua, & erogavit pecunias multas, & armavit viros virtutis gentis suæ, & dedit illis stipendia, & munivit civitates Juda.* Et nota ad expositionem Thematis, quod ea, quæ dicuntur hic de Simone, qui interpretatur obediens, & de terra Juda, quæ dicitur confessio, & inimicis, implentur in Religiosis arma portantibus in terra Christianorum, qui Christum continentur, & Saracenis Ecclesiæ inimicis adversantur.

XXXV. Ad Hospitalarios.

Sicut habetur ex historia transmarina: (a) cum Hierusalem adhuc esset sub dominio Saracenorum ante acquisitionem factam Terræ sanctæ per Godofridum de Bullion, Soldanum Aegypti, qui dominabatur illuc, conceisset quibusdam Surianis Christianis quartam partem Hierusalem ex parte

(a) Legere est hanc Historiam apud Willelmum Tyrium, *de bello sacro* lib. 18. cap. 5. Sane Ecclesia laborante in Oriente sub iugo Saracenorum Monachis, qui iugi oratione Deo militant, additi sunt militares Ordines, novum genus Machabæorum, qui manu, & precibus pugnant adversus hostes Dei, & Ecclesiæ. Ego primum Hierosolymis instituti sunt Fratres hospitalares, seu Hospitalarii, alias Milites S. Joannis Hierosolymitani; quorum officium in primis fuit peregrinos fovere, & a barbarorum iniuriis tueri; construxerunt idcirco Xenodochium, seu Hospitale, ubi peregrini excipiebantur, indeque dicti sunt Hospitalarii; fueruntque primi, qui cœnobium construere Amalpitani negotiatores nostri Regni Neapolitani. Eidem tandem Milites dicti sunt Rhodii, ex quo amissis sedibus Hierosolymitanis, novas quærentes, Rhodum Insulam vi, & armis occuparunt circa annum Christi 1310. quam duobus fere seculis tenuerunt, donec a Solimano diutina obediencia, & numero hostium magis oppressam quam victi, mutare solum coacti Melitam Insulam Caroli V. Imperatoris beneficii acceperunt, quam in hunc diem multis victoriis clari feliciter tuerentur, unde & Militenſes dicuntur.

te Sepulcri sub tributo : conveniebant interdum Christiani aliqui illuc causa negotiationis, vel visitandi loca sancta, licet cum periculo, procurantes aliquam securitatem per servitia, & tributa. Cum autem Sarjani illi Christiani in officio divino morem fervarent Græcorum, quod Latinis erat inconfuetum, & minus acceptum, mercator quidam de Phici prope Salernam, gratiam apud Soldanum inveniens obtinuit ab eo, quod liceret Latinis construere aliquam Ecclesiam prope sepulcrum, quasi ad iactum lapidis. Creatus est autem ibidem Abbas, & Monachi Latini. Hi autem cum devotione receperunt advenientes peregrinos egenos, maximam humanitatem exhibentes eisdem; & quia non decebat eos ita mulieres recipere, ut viros, factum est quoddam monasterium juxta eos mulierum religiosarum in honorem Beate Mariæ Magdalena, quæ mulieres peregrinas recipiebant. Postea vero confluyente multitudine, cum non possent prædicta monasteria ad reparationem tantæ multitudinis sufficere, fecerunt prædicti Abbas, & Monachi quoddam hospitale prope cum capella in honorem Beati Joannis elemofynarii, idest misericordis, qui fuit Patriarcha Alexandrinus, vir summa pietatis ad egenos, ubi faciebat illis prædictus Abbas de reliquiis utriusque monasterii, & aliis prout poterat ministrari, & in agro Acheldemach defunctos peregrinos sepeliebant. Procedente vero tempore, cum Terra sancta recuperata fuisset, vir quidam Oraudus, sive Gerardus, nomine, qui de mandato prædicti Abbatis diu serviens in illo hospitali, & mulier quædam Romana nobilis genere, quæ vicem Abbatissæ tenebat in monasterio prædicto cum aliis personis honestis se professione obligaverunt in prædicto hospitali ad servendum infirmis, & peregrinis, assumentes habitum religiosum, cui signum Crucis albam applicuerunt; Abbas vero prædictus tam eos, quam pauperes, de mensa propria, & de aliquibus elemofynis sustentabat. Porro in diebus illis tanta Fratrum erat charitas ad pauperes, & infirmos, quos ad domus suas vocabant, quod panem de simila dabant eis, ipsi vero alium cum fure comedeabant. Tantus etiam rigor disciplinæ in observantiis religiosis apud eos vigeat, quod si quis aliquid irreligiosum commississet, vel avelentes crucem ejus a vestibus eiciebant eum de suo consortio, vel ponebant eum in carcerem, vel in terra comedeat usque ad dignam satisfactionem, secundum varietatem culparum. Tanta igitur humilitas fulgebat in eis, quod Abbati prædicto debitam reverentiam, & obedientiam exhibebant; Patriarchæ etiam devote obedientes de bonis suis decimas reddebant. Propter hoc igitur, cum multi confluerent tunc ad Terram sanctam, qui & suffragia eorum recipiebant, & sanctitatem videbant, exivit in omnem terram fama virtutis eorum, & ex hoc largita sunt eis ubique terrarum tot, & tanta magnifice, & ab Ecclesia Romana tot privilegia, quod producti sunt ad statum, quem modo habent: in quo non solum serviunt prædictis pauperibus, sed etiam per milites probos in armis, quos habent propter Sarracenos expugnandos, quod post militiam Templi creatam facere cœperunt. Patet ex jam dictis, qualiter Ordo iste incepit, & ad quid promotus est, & per quæ incepit: siquidem in paupertate magna, & in loco unico, & in servitio pauperum. Promotus est autem ad maximas divitias, & dilatatus ubi-

ubique, & de servitio pauperum transit ad domum nobilium. Hoc autem totum factum est propter excellentiam pietatis, & propter rigorem disciplinæ, & propter gratiam humilitatis, quæ habuit ab initio. Circa quorum primum nota, quod Hospitalale tam illud, quam alia, quæ ad exemplar illius facta sunt innumerabilia, locus est excellentis misericordiæ, quia ibi pacitur esuriens, potatur sitiens, recipitur peregrinus, involvitur nudus, visitatur infirmus, & catenis infirmitatis compeditus, & sepelitur tandem defunctus, quæ sunt sex opera misericordiæ. Item ibi, & locus, & persona, & res sunt operibus misericordiæ dedicate. Item, in aliis hospitibus recipiuntur divites propter pecuniam: in Hospitali vero isto egeni, & pauperes propter Deum. Et ideo bene dicitur, quod in talibus locis, ubi hæc fiunt, est locus excellentis misericordiæ. Væ illis Hospitalariis, qui in talibus locis se dedicaverunt, & ea, quæ sunt pauperibus dicata, ipsi subtrahunt, & in suis superfluis usibus expendunt: sed majus væ illis, qui in peccatis hoc confutunt. Circa secundum, notandum, quod Religiosos laicos multum decet servare rigorem disciplinæ, ut quod Clerici faciunt per instructionem disciplinæ, ipsi, qui non sunt litterati, faciant per manum potentie. Ubi autem hujusmodi rigor non observatur, multiplicantur mala, sicut latrones in terra, in qua non servatur justitia. Item, effluunt bona spiritualia, sicut vinum de dolio, quod non confringitur fortiter. Item finaliter dissipantur omnia, sicut domus, quæ non reparatur, & appodiat diligenter, corrunt de facili, & annihilatur. Et ideo væ illis Religiosis, qui de rigore transeunt ad laxitatem, quia rei sunt omnium istorum malorum. Circa tertium, notandum est, quod humilitas vas est aptum ad Dei gratiam recipiendam. Jacobi 4. *Humilibus dat gratiam*. E contra vero superbia gratiam repellit. Unde, 2. Regum: *Montes Gelboe nec ros, nec pluvia gratiæ veniat super vos*. Et ideo bene dicit Augustinus: *Montes sicantur, & vales implentur*. Item humilitas facit hominem amabilem, nullus enim unquam invenitur, nisi sit diabolicus, qui non diligit humilitatem. E contra dicitur Ecclesiastici 10. de superbia: *Odibilis est Deo, & hominibus superbia*. Item sicut humilitas habet finaliter exaltationem, ita superbia habet finaliter dejectionem, quia omnis, qui se exaltat, humiliabitur. Et ideo væ (a) Religiosis, qui de humilitate transeunt ad superbiam, quia per hoc rivantur gratia Dei, & sunt hominibus odiosi, & in seipsis parantur ad ruinam. Materia de prædictis. Thoma Hebraeorum 10. *Memorimini pristinos dies*. Verbum hoc, quod dicit Apostolus Hebræis conversis, ut haberent in memoria dies primos suæ conversionis, multum est necessarium omnibus, quorum status prius fuit laudabilis, & ideo hospitalariis, qui valde sanctum habuerunt initium, bene competit, ut memorentur, quale habuerunt initium, & quantum sunt promoti, & per quæ, &c.

Q

XXXVI.

(a) Quantum malum sit superbia præsertim, ubi ipsa cernitur in Religiosis viris, passim docent Religiosorum Ordinum Institutores. Vide Cassianum lib. 12. Institutio- num Monasticarum, ubi mores Monachi superbi describitur.

XXXVI. Ad Templarios. (a)

Sicut habetur ex historia supradicta, post supradictam creationem Hospitaliarum, cum multi confluerent ad Terram sanctam, quidam latrunculi spoliabant, & trucidabant frequenter peregrinos, & videntes quidam milites Deo devoti, in manu Patriarchæ devoverunt se viam publicam defensuros, nec fuerunt a principio, nisi decem. Postea autem apud Cretas celebrato Concilio Anno Domini Millesimo centesimo vigesimo octavo, Ordo iste confirmatus est ad pugnandum contra Sarracenos: & quia maxima religio, & maximus fructus in triumphis Sarracenis inventa sunt in eis, ideo ex devotione totius orbis ad eos, exaltati sunt, & dicti sunt militia Templi: quia in principio habitaverunt juxta templum. Quia ergo inter omnes fideles, qui sunt in Ecclesia Dei, eis specialiter attribuitur nomen militiae, conveniens est, ut specialiter fiat sermo de militia. Notandum ergo, quod duplex est militia, scilicet carnalis, sive corporalis, & spiritualis, quod innuens Apostolus dicit. 2. ad Corinthios 10. *Arma militiae nostrae non sunt carnalia*: quasi dicat: Sed sunt quaedam alia. Dicitur autem militia carnalis, quæ carnaliter exercetur. Spiritualis autem, quæ spiritualiter exercetur. Circa carnalem militiam notandum, quod sunt quidam milites, qui gravant modo Ecclesias, modo vicinos impugnant injuste, modo subditos suos opprimunt per potentiam, similes illis militibus, qui Dominum crucifixerunt: quod enim fit membris suis, sibi fieri Dominus reputat. Nunquam vero pro defensione fidei, vel pro bono patriæ, vel pro defensione innocentium, vel aliis justis de causis decertant. Quo contra dicitur Ecclesiastici 4. *Usque ad mortem certa pro justitia*, non pro injustitia. Alii sunt, qui tot, & tantis involuti sunt malis, quod sciunt pro certo, quod ad inferna descenderent, si morerentur in bello, teste conscientia. Quo contra dicitur. 1. ad Timotheum 1. *militibus: Militiam habens bonam fidem, & conscientiam bonam*. Mirabilis enim insania est, quod homo exponat se periculo mortis in bello cum conscientia mala. Alii sunt, qui suo impetu moventur facile ad eundem ad pugnam aliquam suam, vel suorum, cum sine justo mandato ista fieri non debeant; propter quod dicit Gregorius in registro: *Summa militiae laus est, obedientiam reipublicæ utilitatibus exhibere, & ei, quod sibi utiliter imperatum fuerit, obtemperare*. Exemplum de mil-

(a) Ordo Fratrum, seu Militum Templi, vulgo Templariorum institutus est Hierosolymis anno 1118. ejusque Auctores fuere Hugo de Paganis, & Gaufridus de sancto Audemaro. Dicti sunt autem Templarii, quod juxta Templum Domini sedes haberent. Eorum cum Hospitalariis unum & par officium, peregrinos ab injuriis, & latrociniiis barbarorum tueri. Anno 1122. eis regulam, & vestem candidam tradidit Honorius II. in Concilio habito Trevis in Gallia; Eugenius vero III. alba vestem Crucem rubram addidit. De his fusius agit Willelmus Tyrinus lib. 12. cap. 7. Jacobus a Vittiaco in Historia Orientali lib. 1. cap. 67. Mattheus Pacificus ad annum 1118. itemque Bernardus episcopus 175. 288. 289. & sermone ad Milites Templi. Hi tandem affluentia opum non sepe accidit, a disciplina lapsi, & nefandis, ut ajunt, foedati criminibus, non modo variis affectis fuere supplicis, sed & Ordo ipse sublatus in Concilio Viennensi Clemente V. Pontifice Maximo anno 1312. & eorum bona ex parte tradita Hospitalariis, ut refertur in Paralipomenis Abbatis Urspergensis.

litibus Centurionis, qui ad mandatum Domini sui vadunt, & veniunt. Matthæi 8. Felices boni milites Templi, qui nunquam pugnant, nisi pro fidei, seu justitiæ defensione, qui & Religionem, in qua vivunt, sic habent animas paratas, quod portant eas in manibus suis, parati eas reddere Creatori, quandocumque mors imminet: sic per obedientiam reguntur, quod nec ad bellum vadunt, nec in bello fugiunt, nec de bello recedunt, nisi quantum, & quando obedientia mandat. Et ideo propter ista tria bene impletur in eis ista prophetia Zachariæ 9. *Circumdabo domum meam ex his, qui militant mihi, eantes, & redeuntés*. Ipsi enim sunt, qui extrema Ecclesiæ custodiunt contra infideles. Militantes autem Domino dicuntur, qui pro fide ejus militant, & hoc quoad primum. Et iterum dicuntur militantes Deo, quia expediti sunt a negotiis secularibus, & non impediti juxta illud 2. ad Timotheum 2. *Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus*: & per consequens nec peccatis, & hoc quoad tertium. Circa spirituale militiam, notandum, quod sunt quidam ita viles milites, qui dimitunt se conculari ab omni genere vitiorum; non attendentes ad exemplum nobilissimi Christi militis, qui omnes tentationes diaboli de omni vitio pugnando viriliter superavit. Et in hoc apparet maxima utilitas illorum: quia facilissimum est vincere hostem diabolum per vitia impugnantem. Unde Jacobi 4. *Resistite diabolo, & fugiet a vobis*. Alii sunt, qui dicuntur equites ab equo, tamen nesciunt equum suum circumducere, vel calcaribus urgere, vel frenum debito modo tenere, & similia: ita quod equum eorum, scilicet, corpus eorum frequenter præcipitant in lutum vitiorum. Contra quod dicitur Jacobi 3. *Equus frenum in ora mittimus ad consentiendum nobis, & omne corpus eorum circumferimus*: & sic faciebat Paulus, qui dicit: 1. Corinthiorum 9. *Castigo corpus meum, & in servitutem redigo*: ut scilicet, sicut facit Dominus de servo, ita & ego de corpore meo. Alii sunt, qui cum indigent armis ad pugnandum, deponunt ea, ut scilicet cingulum continentiae, cum imminet pugna contra tentationem carnis; & patientiam, cum imminet adversitas, & sic de aliis. Unde dicit Philosophia Boetii: *Talia tibi conculeramus arma, que nisi prius deposuisses, invictum te sua firmitate servassent*: loquens de virantibus. Contra quod dicit Apostolus, Ephesiorum 6. *Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias Diaboli*. Et sic patet, quod in militia spirituali reprehensibile est, cum quis non pugnat viriliter, vel cum nescit equum circumducere, vel cum armis non utitur. Denique sciendum est, quod militia carnalis laudabiliter executata sine spirituali, parum aut nihil prodest. Quid enim prodest vincere Sarracenos, & vinci a vitiiis. Augustinus: *Turpe est, ut quem non vincit homo, vincat libidinis, & obruatur vitio, qui non vincitur ferro*. O quot, & quanti sunt, qui gloriose triumphaverunt, & frequenter de Sarracenis, post hujusmodi victorias victi a vitiiis, ad inferos descenderunt! Hinc est, quod dicit Salomon, Proverbiorum 16. *Melior est, qui dominatur animo suo, expugnatore urbium*. Quid enim prodest acquirere terras Sarracenorum, subjugare urbes, & castra, homini, qui vincitur a corde suo? Hinc dicit iterum Apostolus. 2. ad Timotheum 4. *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem*

servari: de reliquo reposita est mihi corona justitiæ. Nunquid pugnavit Apollolus armis corporalibus? non utique, sed spiritualibus. Et talis victoria certa est de corona, non alia. Hinc invenitur in Vitis Patrum, vel in quadam visione ostensa cuidam sancto viro, quod quidam Frater resistens nocte quadam cuidam cogitationi, septem meruit coronas. Quis autem hoc, vel simile legit unquam de pugna carnali. Et ideo animandi sunt milites boni, quod majorem opponant curam, quod sint boni milites in militia spirituali, quam in carnali. Materia de prædictis. Thema. 2. ad Timotheum 2. *Laborate, sicut miles bonus Christi Jesu*. Notandum, quod duplex est militia, ut supra. Et licet ad militem Christi bonum, pertineat laborare in militia prima, tamen magis debet in secunda laborare, & hoc propter rationes prædictas.

XXXVII. Ad Fratres de Ordine (a) Theutonicorum.

Post Ordines Hospitaliorum, & Templariorum creatus est Ordo sanctæ Mariæ Theutonicorum, hoc modo. Cum confluerent in Hierusalem multi Theutonici, quidam Theutonicus, qui cum uxore sua morabatur in Hierusalem, compatiens pauperibus Theutonicis, quia lingua notitiam non habebant, fecit quoddam parvum hospitale supra domum suam in quo recipiebant eos, & ministrabat de facultatibus suis. Postquam autem de assensu Patriarchæ factum est Oratorium quoddam de beata Virgine juxta prædictum hospitale; in illo vero loco devoverunt se quidam servituros pauperibus, & sic crescente fama ditati sunt maxime in Theutonia. Et illuc tandem viri nobiles se Domino voverunt, qui postea contra Sarracenos pugnant. Et sic factæ sunt tres Religiones, quasi triplex funiculus, qui difficile rumpitur. Porro isti cum Hospitalariis recipiunt peregrinos, cum Templariis pugnant, & sic habent aliquid de utrisque, sed non habent tantas exemptiones sicut illi, unde reddunt decimas, & aliis modis magis sunt subiecti Prælatis suis. Habent igitur multa laudabilia. Sunt enim devoti beatæ Virgini, quam habent specialem patronam. Sunt iterum pii ad pauperes. Sunt etiam strenui armis contra Sarracenos. Sunt charitativi ad homines suæ nationis. Conservant ad Prælatos suos humilem, & devotam subjectionem. In observantiis veræ religionis districti sunt, & zeli magni. Circa primum monendi sunt, ne tantam patronam, & tam potentem in cælis, offendant super terram: vel per immunditiam, quæ suæ virginitati, vel per superbiam, quæ suæ humilitati summe displicent, ne, quam debent habere propitiam, contra se exasperent. Circa secundum sunt monendi ne reputent pietatem ad pauperes sufficere, nisi pietatem habeant erga animas suas.

(a) Agit de his Volaterranus lib. 21. Jacobus a Vitriaco, & alii. Ordinis hujus auctor fuit Vir Theutonicus, qui suo sumptu Xenodochium extruxit in gratiam Germanorum. Fratres hujus Ordinis peregrinis Hierosolimam pergentibus ministrabant, & a barbarorum insidiis tuebantur. Pulsi Hierosolimam migrarunt in Prussiam, quam vi & armis profligatis infidelibus occuparunt, & tribus fere seculis tenuerunt, donec Albertus Brandenburgicus Lutheranam in hæresim lapsus, ducta uxore, Prussiam sibi vindicavit jure domini, & titulum Ducis Prussiæ assumpsit, quo ejus postea usi sunt. Hodie non Duces, sed Reges Prussiæ appellantur.

suas, juxta illud, Ecclesiastici 30. *Miserere anima tua placens Deo*. Et etiam ad animas aliorum, secundum illud:

Instrue, castiga, solare, remitte, ser, ora.

Circa tertium instruendi sunt, quod strenuitas in armis parum prodest contra infideles, nisi adsit strenuitas contra tentationes dæmonum, & virilitas ad correctionem culparum Fratrum, secundum exigentiam Religionis. Circa quartum sunt admonendi, quod non solum est curandum de necessitatibus corporalibus hominum suæ nationis, sed de salute eorum: exemplo Tobie, qui de suis facultatibus in captivitate ministrabat. Circa quintum monendi sunt, quod sicut obediunt hominibus, & reddunt eis, quæ sua sunt, ita & faciant Deo. Magis enim oportet obedire Deo, quam hominibus. Matthæi 22. & quæ Dei sunt, reddenda sunt Deo. Circa sextum monendi sunt, ne sint sicut Pharisei, qui vim magnam faciebant circa minora, majora vero pertransibant, & districtiores erant circa alios, quam circa se ipsos. Materia de prædictis. Thema, Romanorum 11. *Ministerium meum honorificabo, si quo modo provocem ad amulationem carnem meam, & salvos faciam aliquos ex illis*. Notandum est, quod non est aliquis Ordo in Ecclesiis Dei, qui contraxerit nomen ab aliqua natione, præter istum. Non enim dicitur aliquis Ordo Gallicorum, vel Anglicorum, & sic de aliis, sicut dicitur iste Ordo Theutonicorum. Nominatur autem sic, quia a Theutonico fuit inceptus, propter Theutonicos, & a Theutonicis promotus, & Fratres habet pro maxima parte Theutonicos, & in eo salvant animas suas. Proinde multum interest Fratrum hujus Ordinis, quod ipsum Ordinem in honore sanctæ Religionis conservent diligenter, ut per hoc gens sua, cujus salutem debent zelare, salutem consequatur in eo: ad hoc debet eos movere exemplum Pauli, qui idem fecit pro sua Gente, sicut patet in verbo prædicto. Notandum autem, quod isti Fratres multa habent laudabilia, ut supra.

XXXVIII. Ad Humiliatos. (a)

In partibus Italiæ est quoddam genus Religionis, in qua sunt sub eadem clausura sequestratæ inclusæ quædam mulieres laicæ, ex alia parte quidam laici bonæ indolis, & apti ad laborandum, & sic bene sunt hujusmodi

(a) Humiliatorum Ordo, ut scribit Hæfienus *disquisitionum Monasticarum* lib. 2. Tractatu 6. disquisitione 5. in Insurbia per S. Joannem Medam circa annum 1066. cepit, & ab Innocentio III. anno 1200. confirmatus fuit. Hunc Ordinem S. Pius V. anno 1570. ob nefarium scelus, quod quidam ejus Ordinis Monachi in S. Carolum Borromeum machinati erant, delevit, annuo vero ejus proventus, qui triginta millium aureorum summam efficiebant, in alios pios usus destinavit. Atque ita, inquit, Joannes Azorius Tomo 1. Institutionum, lib. 12. cap. 21. deletus est optimus olim Monachorum Ordo, & tale edidit Pius exemplum neglectæ disciplinæ vindicandæ, ut ceteri discant sibi diligentius cavere, & susceptæ ac voto promissæ vitæ Regulam studiosius tenere. Porro licet ab anno 1119. initia Ordinis hujus reperat Trifstanus Chalcus, adjuncti alii, S. Bernardum ejus Institutorem Mediolani fuisse; quia scilicet Humiliati ante eum Religiosi non erant, eo quod formam vivendi in religioso habitu non haberent. Vide Pagium in breviario Gestorum Romanorum Pontificum, ubi agit de Innocentio III. num. 25. & 26.

modi domus ordinata. Habent enim aliquos Clericos ejusdem professionis, qui faciunt in aliqua cappella eis divinum officium. Laici autem, & laicæ habent certas aliquas orationes, quas dicunt secundum modum laicalem. Omnes autem vivunt sub odientia unius Præpositi, & in communi, & absque proprio: certa statuta habentes, & quæ satis bene, & religiose observant, raro egredientes, raro discurrunt per mundum: hujusmodi autem Religiosi dicuntur Humiliati. Notandum autem, quod quidam sunt Religiosi, qui habent amplas possessiones, & redditus, de quibus vivunt magnifici. Alii sunt, qui nihil horum habentes vivunt de solis elemosynis, sed isti ad formam primitivæ Ecclesiæ de proprio labore vivunt. Non enim habent possessiones, nisi forte paucas interdum, sed de labore, quem exercent, maxime in pannis, tam mulieres quam viri in quibus operantur, valde fideliter vivunt, & elemosynas aliquas faciunt, & Religiosos pauperes devote recipiunt. Et ideo secundum Psalmum 127. Beati, quia labores manuum suarum manducant: & secundum Dominum, qui dixit, ut dicit Apostolus Actuum 20. *Beatus est magis dare, quam accipere*: quod intelligitur in casu in quo quis laborat, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti, ut dicitur Ephesiorum 4. Item isti multam humilitatem prædant in paritate victus, & in paupere Habitu, & in humilitate domorum, & eundo pedes, ut frequenter, & in hujusmodi, juxta illud Ecclesiastici 3. *In omnibus te humiliat*. Item omnibus exhibent multam humilitatem, obviantibus sibi inclinantibus eis, Religiosos, & hujusmodi personas digna reverentia cum genuflexione, & osculo manuum devote suscipientes, juxta illud 1. Petri 5. *Omnes invicem humilitatem insinuate*: propterea bene dicuntur Humiliati, quia videlicet humilem vitam laborantium ducunt. Et in illis supradictis, in quibus homines mundi superbiam ostendunt, ipsi humilitatem prædant, & quia hominibus se humiliare consueverunt. Notandum autem, quod sunt quidam, qui etsi dicantur humiles ab hominibus, tamen in veritate non sunt, & hoc nihil prodest. Quid enim prodest bonum nomen sine re nominis? Ideo danda est illi opera, qui habet nomen humilitatis, ut sit, quod dicitur. Et ideo dicitur 1. Petri 3. secundum aliquos textus: *In oratione estote compatiens &c. humiles non reddentes malum pro malo: estote humiles. Estote*, dicit, non, vocemini. Item alii sunt, qui humilitatem forinsecam, sed non in corde habent, juxta illud Ecclesiastici 19. *Est qui requirit se humiliat*, scilicet, exterius, & interiora ejus plena sunt dolo, quia non respondent humilitati exteriori. Quo contra dicit Dominus Matthæi 11. *Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde*. Item sunt aliqui, qui humiliantur inviti, juxta illud Psalmi 106. *Propter injustitias suas humiliati sunt*. Sed ista humiliatio parum valet, etiam secundum Philosophum, qui dicit: 6. *Metaphysicæ: Melior est qui sponte humiliatur, quam qui vi*. Ex his patet, ad hoc quod humiliatio sit laudabilis, debet esse non solum nominalis, sed realis, non forinsecæ, sed intrinsecæ, non invitæ, sed voluntaria. Notandum iterum, quod vera humiliatio valet ad multa valde necessaria homini. Unum est, evasio periculorum mundi. Unde cum Antonius vidisset in visione totum mundum plenum laqueis, & exclamasset dicens: Domine quis poterit evadere

dere istos laqueos? audivit vocem dicentem: Sola humilitas. Psalmus 114. *Humiliatus sum, & liberavit me*. Exemplum de avicula, quæ applicans se juxta terram, evadit laqueum extensum in altum. Aliud est, placatio iræ divinæ. Homines enim prosternentes se coram magnatibus, sic placant eos quandoque, 2. Paralipomenon 12. *Quia humiliati sunt, non disperdam eos*. Exemplum de eodem. 3. Regum 21. de Achab. Aliud est, finalis glorificatio. Job 22. *Qui humiliatus fuerit, erit in gloria*. Dominus enim dicturus est sedenti in imo: *Amice ascende superius, & erit tibi gloria coram simul discumbentibus*. Patent ex prædictis tria, scilicet, quare isti Religiosi dicuntur Humiliati, & quæ sit vera humiliatio, & ad quæ valet. Materia de prædictis. Thema, Ecclesiastici 11. *Sapientia humiliati exalabit caput illius, & in medio magnatorum, & senatorum confedere illum faciet*. Notandum, quod licet humiliationem mundus reputet stultitiam, tamen est apud Deum maxima sapientia. Et ex hac sapientia evenit, quod hoc corpus, quod hic humiliatur, cum anima, quæ est caput hominis, exaltatur hic ad præsens apud Deum, & in futuro ascendet ad majorem honorem, quia in medio magnatorum, sive senatorum tunc erunt magni: confedebit nunc humiliatus, & hoc debet esse ad magnam consolationem eorum, qui nunc humiliantur. Proinde cum Fratres, qui dicuntur Humiliati hoc nomen sibi appropriaverunt, videndum est, quare sic vocentur, & quomodo vere convenit eis hoc nomen, & quid valeat hæc vera humiliatio. Notandum ergo, quod sunt quidam Religiosi, ut supra.

XXXIX. Ad Fratres de Pœnitentia. (a)

Notandum, quod Dominus, qui non vult mortem peccatoris, sed vitam, & non vult aliquos perire, sed reverti ad pœnitentiam, sicut dicitur 2. Petri 3. Parentes primos, quando peccaverunt, non statim projecit in infernum, licet hoc potuisset facere de justitia, sed posuit eos in locum, ubi pœnitentiam possent agere in mundo isto: juxta illud, Job. 24. *Dedit ei locum pœnitentiæ*. Item quando in isto loco pœnitentiæ addunt homines peccata peccatis primis, non iterum projecit eos in locum damnationis, sed ex magna misericordia sua expectat eos, ut frequenter, & dat eis adhuc tempus ad pœnitentiam, juxta illud Apocalypsis cap. 2. *Dedit illi tempus pœnitentiæ*. Quia vero multi sunt, qui dicunt, quod non possunt in seculo pœnitentiam agere, nec Religiones volunt intrare, quia non possunt sustinere propter continentiam, vel non possunt sustinere propter matrimonium: ecce providentia divina ad tollendam hujusmodi excusationem ordinavit, ut esset in medio mundi quidam modus faciendi pœnitentiam, qui approbatus est a Domino Papa, & multis gratis, & privilegiis insignitus, quem

(a) Ita vocantur viri, & sceminae, qui in vita laicali sub directione Fratrum Ordinis Prædicatorum vitam instituunt, Habitu modestiore utentes. Vide Bullarium dicti Ordinis auctore eruditissimo Antonino Bremund Theologo Casanatensi. Eo etiam appellantur nomine Fratres, & Sorores Tertii Ordinis Fratrum Minorum instituti ab ipso S. Francisco. Vide Bullas Joannis XXII. anno 1319. & 1320. apud Wadingum.

quem assumunt Fratres hi, qui dicuntur de pœnitentia, qui licet uxores habe-
bere possint, & in medio pravæ, & perverſæ nationis commorentur, tamen
cavent a peccatis, & ab officiis, quibus sunt annexa peccata, & habitum
humilem in signum pœnitentiæ deferunt, habentes certa statuta statui pœni-
tentiæ competentia, secundum quod viventes in mundo vivunt in statu pœ-
nitentiæ, & multi magni genere tam viri, quam mulieres, maxime in Ita-
liæ partibus hujusmodi statum vivendi assumpserunt. Sunt tamen multi,
quos nec locus pœnitentiæ, in quo sunt, nec tempus pœnitentiæ, quod eis
indulgetur, nec modus, sive ordo pœnitentiæ ante oculos eorum positus,
in quo coram eis multi agunt pœnitentiam, movet eos ad pœnitentiam
agendam. Super hoc autem conquerens Dominus, dicit Hieremiæ 8. *Attendi,
& auſcultavi*; & post: *nemo est, qui pœnitentiam agat super peccato suo.*
Quoniam autem pauci sunt, qui vere pœnitentiam agant, quoad confessio-
nem, quoad contritionem, & quoad correctionem, & quoad restitutiones,
& quoad satisfactionem injunctam, ideo sunt multi, velut Dæmones, qui
postquam peccaverunt, nunquam egerunt pœnitentiam. Mira, imo mise-
rabilis res! infirmantur homines in corpore, & statim querunt sollicitè reme-
dia: infirmantur in anima, & gravissime, & non querunt remedia, sed
dimittunt se sic ire ad mortem. Et nota, quod Dominus tria proposuit Ju-
dæis, quæ debuissent eos movere ad pœnitentiam, quæ quia non moverunt
eos, reprehendit eos. Unum fuit prædicatio. Unde Lucæ 11. *Viri Ninivite
surgent in judicio cum generatione ista, & condemnabunt eam, quia pœni-
tentiam egerunt in prædicatione Jonæ.* Aliud fuit exemplum. Unde Mat-
thæi 21. *Venit ad vos Joannes in vſa justitiæ, & vos videntes nec pœniten-
tiam habuistis, scilicet, ad tantum exemplum.* Aliud fuit miraculum. Un-
de Matthæi 11. *Væ vobis Corozaim, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro, & Sy-
done facta fuissent virtutes, quæ in te factæ sunt, olim in cinere, & cilicio
pœnitentiam egiſſent.* Quantum ergo sunt reprehensibiles homines nostri tem-
poris, qui non unicum prædicationem audiunt, sicut Ninivite Jonæ, sed
innumeras; non unicum habent exemplum pœnitentiæ, sicut Judæi Joannis;
non pauca miracula, sed innumerabilia tam Christi, quam Sanctorum, quæ
credunt indubitanter: & tamen hæc omnia non movent eos ad pœnitentiam.
O *duri, indurati, & obdurati filii Adam,* ait Beatus Bernardus: *Duri,*
quoad prædicationem: *indurati,* quoad exempla: *obdurati,* quoad mira-
cula, quorum nullum movet eos ad pœnitentiam. Notandum iterum, quod
si hæc tria non movent, sunt alia tria, quæ ad hæc movere debent. Homo
enim, qui in peccatis est, & pœnitentiam non facit, semper plus efficitur
deterioris conditionis, quia sicut dicit auctoritas Gregorii. *Peccatum: quod
per pœnitentiam non diluitur, suo pondere mox ad aliud trahit.* Unde talis
semper magis, & magis corrumpitur, sicut pomum in parte putridum, si non
removeatur illa putredo, paulatim cito fit totum putridum. Apocalypſis
ultimo. *Qui in sordibus est, sordescat adhuc.* Præterea talis per mortem im-
provifam frequenter periclitatur. Unde Lucæ 13. loquens de illis decem, &
octo, super quos cecidit turris in Siloë, & occidit eos, dicit: *Si non pœni-
tentiam habueritis, omnes similiter peribitis.* Præterea, Ecclesiastici 19. dici-

dicitur: *Qui peccat in animam suam, pœnitebit.* Quod dicitur, quia post
peccatum, vel hic oportet facere pœnitentiam, vel in futuro: juxta illud,
quod dicitur de damnatis, Sapientiæ 5. *Pœnitentiam agentes.* Sed heu
quam gravis erit illa pœnitentia, quia non in pane, vel in aqua abſtinebunt,
ut modo aliqui, imo nec guttam aque habere poterunt, sicut dicitur de
divite. Lucæ 16. Non dabuntur ibi disciplina pœnitentiales de virginis, ut
nunc, imo cum malleis, juxta illud Salomonis, Proverbiorum 19. *Parati
sunt percutientes mallei stultorum corporibus.* Item non pediculos ibi habe-
bunt, ut modo aliqui propter cilicia, & vestes asperas, immo vermes, jux-
ta illud, Judith 16. *Dabit ignem, & vermes in carnes eorum.* Nec occidit
poterunt, ut pediculi: quia dicitur Isaïæ ultimo: *Vermis eorum non mo-
rietur.* Væ illis, qui non agunt pœnitentiam modo, quia paulatim semper
proficiunt in pœnis. Sed majus væ, quia subito frequenter periclitantur.
Sed maximum væ, quia acerbissimam oportebit eos agere pœnitentiam, quæ
tamen non morietur, nec fructuosa erit. Notandum iterum, quod illi, qui
volunt in medio mundi pœnitentiam laudabilem facere, necessarium est, ut
deponant verecundiam humanam, ut non erubescant signa pœnitentiæ cor-
am mundo, exemplo Magdalenæ, de qua dicit Gregorius Homilia 25. in
Evangelia: *Super convivantes ingressus est, non jussa venit, inser epulas la-
crymas obtulit: discite quo dolore ardet, quæ inter epulantes flere non eru-
bescit.* Et ideo dicitur Ecclesiastici 20. *Quam bonum est corruptum manife-
stare pœnitentiam:* id est, pœnitentiam facere manifestam. Item in talibus
mundus solet facere majores persecutiones, juxta illud. 2. ad Timotheum 3.
Omnes, qui pie vivere volunt in Christo Jesu, persecutionem patientur.
Et ideo indigent patientia. Hebræorum 10. *Patientia vobis necessaria est,
ut voluntatem Dei facientes reportetis promissiones.* Item tales solet diabolus
magis tentare, sicut Christum, quando jejunavit in deserto: & ideo indi-
gent magis constantia virili. Ecclesiastici 2. *Fili accedens ad servitium Dei,
sta in justitia, & timore, & prepara animam tuam ad tentationem.* Item ad
tales pertinet fugere omnes occasiones appropinquantes ad peccatum. Gene-
ſis 19. *Ne ſtes in omni loco circa regionem, sed in monte ſaburo te ſuc, ne ſimul
pereas.* Exemplum de David dicente in Psalmo 54. *Ecce elongavi fugiens.* Item
frequenter omne bonum, ut elemosynas, sermones, indulgentias, bonos
viros, sanctas societates, opera pietatis, & hujusmodi omnia, quæ perti-
nent ad salutem, sicut legitur de magna Pœnitente, quæ ubicunque audie-
bat Jesum, recurrebat illuc. Quo contra dicit Bernardus de quibusdam, qui
ardentius desiderant secularia, & pernicioſa, quam utilia: *Alacrius cur-
runt ad mortem, quam ad vitam.* Item habere non quemcumque confesso-
rem, sed prudentem virum, cujus consilio acquiescant, & in omnibus ad
salutem pertinentibus dirigantur. Exemplum de Esther, quæ licet Regina
esset, tamen omnia secundum mandatum faciebat sapientis Mardochai. Es-
ther 2. Ecclesiastici 6. *Conſiliarius ſit tibi unus de mille, quaſi dicit, vix in
mille adhareas uni.* Materia de prædictis. Thema, Actuum 17. *Tempora
hujus ignorantie despiciens Deus, nunc annunciat hominibus, ut omnes
abique pœnitentiam agant.* Notandum, quod Rex Cælorum veniens in mun-
dum

dum prædicationem suam incepit a penitentia. Matthæi 4. unde cepit prædicare, & dicere: *Pœnitentiam agite*. Item, ad hoc idem reservatur Enoch in fine seculi. Ecclesiastici 44. *Enoch translatus in paradysum, ut det gentibus sapientiam*. Glossa: *Consilium pœnitendi secundum aliam litteram, & hoc erit in fine seculi*. Item, hoc idem in medio facit per suos ubique prædicare secundum verbum prædictum. Notandum autem, quod Dominus, qui non vult, &c. ut supra.

XL. Ad Fratres, & Sorores in Hospitalibus.

IN Hospitalibus magnis solent esse Fratres, & Sorores deputati ad servitium infirmorum pauperum, qui alicui modo Religionis sunt astricti. Ad habendum autem materiam sermonis ad tales: notandum est, quod inter opera omnia, quæ possunt fieri in servitium Creatoris, excellent opera misericordiæ, juxta illud Psalmi 144. *Miserationes ejus supra omnia opera ejus*: quod intelligitur non solum de his operibus, quæ ipse facit, sed etiam de illis, quæ fiunt in nomine ejus. Inter status etiam, qui sunt in Ecclesia, non est aliquis, in quo ita abundant opera misericordiæ, sicut in hospitalibus bonis. Ibi enim implentur abundanter opera misericordiæ, sicut supra dictum est in titulo de Hospitalariis. Inter omnia opera autem misericordiæ magis excellent ea, quæ exercentur circa pauperes infirmos. Infirmitas enim est magis afflictiva, quam esuries, vel alia miseria, quam respiciat aliqua misericordia circa vivos. Item, facit hominem impotentem, ut non possit se juvare, quod non facit alia de prædictis miseriis. Item, ubi est paupertas cum infirmitate, desunt remedia adjuvanti, quoad servitores, & quoad medicinalia, & similia: quæ autem potest esse miseria gravior, quam afflictio, & cum carentia potentie juvandi se ipsum, & defectu adjuvanti exteriorum: & ideo cum misericordia respiciat miseriam, maxima est misericordia, quæ circa infirmos pauperes exercetur. Sunt autem multa, quæ debent ad opus hujusmodi misericordiæ exercendum movere. Unum est, multitudo meritorum. In serviendo enim pauperibus infirmis meretur tactus dum manibus elevatur, deponitur, & ducitur ad loca necessitatis, & apponuntur infirmo necessaria, & discooperitur, & cooperitur, & induitur, & exiit infirmus, & similia: similiter & visus, dum visis miseriis compatitur: similiter & auditus, dum verba impatientie eorum, & gemitus nocturnos somnum turbantes sufferunt patienter: similiter gustus, dum propter eorum servitium intermittitur interdum mensa, & similia. Et sic patet, quod omnes sensus merentur in tali servitio. Nunquid ingratus est Deus, ut non retribuatur pro talibus, & tot servitiis? *Curam* (inquit Samaritanus) *illius habe*, scilicet, infirmi, & *quæcumque supererogaveris, ego cum rediero reddam tibi*. Lucæ 10. Et Dominus pro servitio tanto factis suis infirmis propter nomen ejus retribuet, qui retribuit pro potu aquæ frigidæ dato in nomine suo, retribuet utique abundanter. Aliud est, exemplum. Et hoc multiplex. Ipse etiam Christus non legitur ita se circa alia opera misericordiæ effudisse, sicut circa infirmos. Ipse enim consolabatur ipsos, tangebatur ipsos,

visi-

visitabat ipsos, curabat ipsos, ad ipsos sanandos Apostolos mittebat, propter ipsos, Sacramentum speciale, scilicet, extremæ Unctionis fecit institui. Item, exemplum Pauli, qui ita compatiebatur eis, quod dicebat 2. Corinthiorum 11.: *Quis infirmatur, & ego non infirmor?* Item, exemplum Centurionis gentilis, qui licet magnus esset nobilitate, tamen tanta cura fuit ei de servo suo ægroto, quod accessit ad Jesum pro eo sanando. Matthæi 8. Magna duritia, si non movet apud aliquem exemplum Christi, exemplum Apostoli, exemplum nobilis gentilis. Aliud est, provocatio divinæ misericordiæ. Moris enim est apud Deum, ut sicut homo alii miseretur, ita & Dominus ei misereatur. Et ideo postquam dictum est in Psalmo 40. *Beatus, qui intelligit super egenum, & pauperem*; sequitur: *in die mala liberavit eum Dominus*. Ubi numerantur sex pertinentia ad misericordiam, quam Dominus est talibus facturus. Sed notandum, & etiam cum dolore proferendum est, quod sunt quædam hospitalia, quæ licet abundant, & de elemosynis datis propter pauperes sint ditata, tamen cum veniant egeni, non recipiuntur ibidem, & sic eis sicut fecerunt Judæi Christo, qui *in propria venit, & sui non receperunt ipsum*; hujusmodi enim hospitalia pauperum sunt. Fratres, & Sorores sunt ibidem deputati ad servitium pauperum. Quandoque etiam recipiantur, tamen crudeliter tractantur, & cum Fratres, & Sorores splendide vivant de bonis eorum, ipsos dimittunt languere in magna inopia. Si autem dives evangelicus sic punitus est, eo quod Lazarus jacente ante januam suam, non dabat de propriis bonis, quid faciendum est de illis, qui pauperibus jacentibus in eadem domo secum, non dant de bonis ipsorum pauperum? Quandoque infideliter se habent ipsi Fratres, & Sorores, bona communia negligendo, vel de ipsis convivia faciendo, vel detrahi male ab aliis permittendo, & similia; similes Judæ, qui bona pauperum sibi commissa ad dispensandum, infideliter tractabat, & hoc est vitium satis commune. Proverbiorum 20. *Multis domines misericordes vocantur, virum autem fidelem quis invenit?* Interdum vero, quod pejus est, bona pauperum expendunt in luxuriam, quod est horribile auditu. Judæi 1. *Dei nostri gratiam in luxuriam transferentes: gratia siquidem Dei sunt elemosynæ, quæ propter Deum gratis dantur pauperibus suis*. Interdum vero contingit, quod hujusmodi personæ non propter Deum, vel pœnitentiam, vel aliqua bona intentione veniant ad hujusmodi servitium pauperum, sed solum propter suam sustentationem habendam: & ideo nihil merentur apud Deum. Et ideo dicitur Ecclesiastici 3. *Custodi pedem tuum ingrediens domum Domini*, quæ est hospitale, ut scilicet pes dexter, qui est intentio spiritualis, præcedat. Interdum vero non observant Regulam, vel statuta sua, vel cadunt in aliquod peccatum, in quo remanentes amittunt quicquid ex alia parte faciunt boni circa pauperes: contra quod dicitur. 2. Joannis 5. *Videte, ne perdatis, quod operati estis*. Materia de prædictis. Thema, Psalmus 40. *Beatus qui intelligit super egenum, & pauperem*. Dives est infirmus, non egenus, id est, indigens, quia habet necessaria, sed pauper infirmus est egenus, & pauper. Et beatus, qui intelligit, id est, intellectum suum ponit super talem. Ad quod notandum, quod super omnia opera, ut supra.

R 2

XLI.

XLI. Ad Fratres, & Sorores in domibus (a) Leprosorum.

AD habendam materiam loquendi de istis, notandum est, quod Christiani, quia eo quod dicuntur uncti, debent super omne genus hominum affluere oleo misericordiæ, non solum quod faciunt apud se singuli secundum suas facultates, sed habeant hospitalia de bonis fidelium constructa, in quibus omne genus misericordiæ, ut præostensum est, exercetur, quod non legitur de aliqua alia natione: non solum autem hospitalia communia ad genus commune pauperum, & infirmorum habent, sed & propria loca ad genus singulare aliquorum infirmorum, scilicet leproso- rum, quæ dicuntur Domus leproforum, in quibus interdum, quando sunt domus magnæ, & abundantes, recipiuntur aliquæ personæ, tam viri, quam mulieres, tam laici, quam Clerici in Fraternitatem, qui sub aliquibus statutis vivunt sub obedientia alicujus magistri, cum ipsis infirmis una cum magistro illo fervienti infirmis in multis, & quoad curam temporalium, & quoad procuracionem elemosynarum: & quoad spiritualia quantum ad officium divinum, & Sacramentorum ministracionem, & prædicacionem, ut collationes sanctas, quæ per Fratres Clericos fiunt, vel procurantur fieri apud eos. Notandum autem, quod hujusmodi modus manendi cum talibus infirmis, valde est commendabilis secundum Deum. Hujusmodi enim infirmi habent infirmitatem valde acerbam, desperatam, & abominabilem: & hæc tria faciunt eam valde gravem. Nam infirmitas, si parum affligat, vel affligens multum remedium habeat, vel non habens remedium, alios non gravat, minus est gravis. Item, hujusmodi infirmitas est super omnes alias infectiva: hujusmodi etiam infirmi valde sunt impatientes. Sunt etiam valde ingrati beneficientibus sibi. Unde de decem, quos Dominus curavit non inventus est, qui redderet gratias, nisi unus. Et ideo propter periculum contagii, & propter impatientiam eorum, & ingratitude, valde grave est eis servire. Præterea inter multa millia hominum, paucissimi sunt, qui possunt induci ad habitandum cum eis, quia natura multorum omnino hæc abhorret. Et ideo nisi essent aliqui, qui propter Deum suam naturam in hoc vincerent, omni essent humano solatio destituti. Ex his tribus patet, quod maximum opus pietatis est talibus infirmis assistere. Tum, quia gravis est eorum infirmitas. Tum quia grave est eis servire. Tum quia deest eis omne solatium, nisi aliqui ad hæc cogent seipfos propter Deum. Et ideo tanto majoris est meriti apud Deum, quanto pietas est major: & est probabile, quod valde sit acceptum coram Deo. Exemplum in Vita beati Juliani in qua legitur, quod cum beatus Julianus recepisset quendam leprosum in hospitio, & propter Deum ipsum tractasset humane, & ipsum in lecto proprio collocasset, eum visitasset, nihil invenit, sed audivit vocem desursum dicentem: Juliane, quia mihi fecisti bonum hospitium, & ego propter te faciam bonum hospitium omnibus, qui illud a me petierint propter te; erat enim Christus, quem receperat in specie leprosi ad probandum misericordiam

(a) De Nosocomiis, & antiquo eorum usu apud Christianos vide quæ suse diximus in Canonem 8. Chalcedonensem postro primo Tomo Conciliorum.

diam ejus. Proinde beati Fratres, & Sorores hujus Religionis, & beata talis Religio. Si enim religio munda, & immaculata apud Deum, & Patrem, est visitare pupillos, & viduas, in tribulatione eorum, Jacobi 1. quanto magis est beata religio ista, quæ multo magis, immo summe tribulatis assistit continue, & non solum in domo, sed etiam in transitu visitant? Iterum notandum, quod Christus per Prophetam Isaiam 53. descriptus fuit per formam leprosi, ubi dicitur: *Reputavimus eum quasi leprosum*. Ipse enim Christus in carne apprensus multas curialitates leprosis exhibuit, tangendo eos propria manu: Matthæi 8. & sanando multos, & dulciter eos alloquendo, sicut patet ex Evangelio. Ipse enim in eorum forma apparuisse reperitur; sicut patet in prædicta historia Juliani, & aliis quibusdam. Beatus etiam Martinus intrans Civitatem Parisiensem cum turba multa, obvium sibi leprosum horribilem legitur osculatus fuisse. Beatus quoque Franciscus cum multa devotione eisdem serviebat, & ad serviendum eisdem Fratres suos deputavit. Et ideo exemplo Christi, & beati Martini, & sancti Francisci animandi sunt homines ad serviendum, & ad assistendum eisdem. Notandum vero, quod cavendum est habitantibus cum eisdem ab illis sex, quæ in præcedenti titulo sunt notata. Materia de prædictis. Thema: *Fratres in adjutorium in tempore estote tribulationis*. Ecclesiastici 40. Inter omnes tribulationes, quæ possunt in hoc mundo sustineri, habent hujusmodi infirmi maximas, & ideo facta fuit cogitatio, ut instituerentur aliqui Fratres, & Sorores, quæ eis essent in adjutorium, & solatium. Ad habendam autem materiam de istis notandum, ut supra.

XLII. Ad novos Religiosos quoscunque.

Circa materiam ad istos, primo est notandum, quod nova Religio non est facile (a) incipienda, nec sine causa multum rationabili. Religio enim nova est, quasi nova via ad cælum, secundum quod dicitur de Christiana Religione, Hebræorum 10. *Nunciavit nobis viam novam*. Item, est sicut nova navis fabricata ad evadendum pericula maris mundi. Item, est sicut novum castrum, sive nova fortalitia, ad quæ possunt confugere homines, propter hostium infestationem, & ideo quando antiquæ viæ sunt dissipatæ, vel naves veteres contractæ, vel castra, quæ solebant esse ad refugium, destituta, rationabile est novas Religiones fieri propter prædictas utilitates. Ubi autem antiquæ viæ Religionum sunt adhuc bonæ, & naves veteres Religionum adhuc sanæ, & integræ, & castra Religionum multarum adhuc fortia, & stantia in bono statu, quæ utilitas est fieri novas Religiones? Notandum, quod hujusmodi Religiones non sunt incipiendæ passim a quibuslibet personis, nisi sint valde authenticæ, vel ex dono Dei, vel

(a) Ne admittantur novæ Religiones, cautum est quidem ex Concilio Oecumenico Lateranensi 4. anni 1215. can. 13. Idem statuit in Concilio Oecumenico Lugdunensi 2. Gregorius X. anno 1273. Verum convenientibus Pontificibus Maximis, tum antequam post Lugdunense Concilium variæ institutæ sunt Religiones a Sede Apostolica approbatæ.

ex sufficientiis acquisitis, sicut fuerunt olim Basilus, Augustinus, Benedic-
tus, qui incipiebant Religiones. Si enim in Civitate magna pauci reperitun-
tur, qui sint boni magistri ad diversa officia, artificia, quomodo erit qui-
libet aptus, ut sit magister sapiens ad novum opus? Non sunt & quilibet
recipiendi ad fundamentum talis ædificii, sicut in fundamento domorum non
ponuntur quilibet lapides, sed electi, sicut & factum est de Ecclesia, quæ
fundata est per Apostolos, & discipulos, quos, licet essent primo modici,
Christus gratiarum diversis donis fecit quammaximos. Non sunt iterum
tales Religiones proprio motu subito incipiende, sed auctoritate Vicarii Jesu
Christi, super opere incipiendo habita prius cum eo collatione diligenti. Quis
enim fervor patris familias, sine ejus mandato expresso, tale hoc acce-
ptare præsumit? Ad hoc ergo, quod hujusmodi Religiones laudabili modo in-
cipiantur, debent concurrere magna sufficientia in incipiente, competens
idoneitas in primis receptis, & summi Præsulis auctoritas ante inceptionem.
Tertio notandum, quod in prosecutione hujus operis debet esse sapientia,
exemplo illius, qui dicit in Psalmo 103. *Omnia in sapientia fecisti.* Et ideo con-
sulendi sunt magistri sapientes in hac arte, sicut faciunt, qui volunt sapien-
ter ædificare. Exemplum Exodi 31. & 35. de Beseleel, & Coliab sapientibus,
quos præcepit Dominus vocari a Moyse ad faciendum, quod præcepit
faciendum. Iterum recurrendum est ad exemplaria præcedentia, sicut præ-
cipit Dominus etiam Moyse, ut omnia faceret juxta exemplar, quod in
monte monstratum fuit ei. Quæ enim sapientia facere potest tot novitates
in Habitibus, in Officiis, & aliis statutis, quæ nunquam visa fuerunt, sine
exemplari? Nonne etiam ipsi magistri in mechanice operantur ad exemplar
illorum? Item cavendum est, ne fiant talia statuta, vel Ordinationes, quæ
servari non possunt ab humana fragilitate, alioquin habitantes in tali Reli-
gione non sunt in securo. Non est enim sapientiæ facere Domino domum, in
qua non possit habitari sine periculo. Sunt & alia multa, quæ pertinent
ad hujusmodi sapientiam. Præterea debet esse constantia. Solent enim con-
tra hujusmodi novas Religiones sicut contra nova fortalitia multi adversarii
insurgere, sicut contra Nehemiam, quando reedificabat Hierusalem, ut patet
Nehemiæ 4. Item solent ipsi primitivi Fratres istarum Religionum frequen-
ter ruere per apostasiam. Item solent graves labores, & in variis negotiis
perplexitates occurrere: & ideo necesse est eis in hujusmodi edificatione
constantia, ne propter adversarios, vel ruinam operis, vel fatigationes con-
tinuas, opus intermittatur inceptum, sed constanter procedatur in eo. Ad
quod confortat Dominus dicens Aggæi 2. *Confortare Zorobabel, dicit Domi-
nus, & confortare Jesu fili Josedece Sacerdos magne, & confortare omnis
populus, dicit Dominus exercituum, & facite opus (scilicet domus Domini)
quoniam ego vobiscum sum, dicit Dominus exercituum.* Item debet esse dili-
gentia: *Qui enim molis est, & dissolutus in opere suo (quod pertinet ad ne-
gligentiam) frater est sua opera dissipantis.* Proverbiorum 18. Item, qui facit
opus aliquod negligenter, vix perducit illud ad finem. Quo contra dicitur
Ecclesiastici 38. de architecto: *Vigilia sua perfecit opus suum.* Item ne-
cundum aliam litteram Hieremiæ 48. *Maledictus, qui facit opus Domini ne-
gligen-*

gligenter: sicut pater familias maledicit servo suo quandoque sic operanti.
Ut ergo opus bene sit formatum, quoad primum, & ad finem debitum du-
catur, quoad secundum, & non maledictio, sed benedictio potius divina
habeatur in fine, quoad tertium, & in hujusmodi opere diligentia necessa-
ria. Materia de prædictis, Thema, Epheſorum 2. *In Christo Jesu omnis
edificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino.* Et nota, quod
edificatio, ad quam faciendam nimis facile moventur homines, si vel lau-
dabili modo non incipitur, vel modo debito in ea non proceditur, non est
reputanda in Christo construi. Ut ergo in Christo construat, primo no-
tandum est, ut supra. Et felix talis constructio, quia crescit usque ad hoc,
ut sit templum sanctum in Domino. Et bene templum, quia sicut in templo
glorificatur Deus, ita & hic. Aggæi 1. *Ascendite in montem, portate
ligna, & edificate domum, & acceptabilis mihi erit, & glorificabor, dicit
Dominus.*

XLIII. Ad familiam Religiosorum quorumcumque.

Circa hoc notandum, quod familia, quæ moratur cum bonis Religio-
sis, consequitur inde lucrum non solum temporale, sed & spirituale
simul. Deinde etiam seculares quandoque imponunt suæ familiæ, ut
faciant aliqua illicita, & hoc in periculum animæ familiæ; quandoque vero
& si hæc non imponunt, tamen sunt in tam mala societate eorum familiæ,
& tot exempla mala attractiva habent ad malum, quod vix abstinere pos-
sunt a malis; quandoque vero etsi hoc non contingat, tamen vix habent
aliquam opportunitatem ad aliquod bonum, sive in Sermonibus, vel Missis
audiendis, sive in jeuniis, vel penitentiis faciendis, sive in vacando Deo,
vel aliquibus bonis exercitiis, & similia. Religiosi vero boni non imponunt
familiæ suæ, nisi bona, & honesta. Ibidem habetur etiam sancta societas,
& multa attractiva ad bonum. Item, apud eos audiuntur Sermones, & Mis-
sæ, & sunt instructiones, & vigent correctiones, & hujusmodi. Et ideo
cum familia soleat familiariter propter lucrum, multo libentius debent morari
cum bonis Religiosis, apud quos consequuntur cum lucro temporali lucrum
spirituale, quod in infinitum excedit: quam cum secularibus, apud quos
etsi consequantur lucrum temporale, non tamen spirituale, imo, ut frequen-
ter damnum maximum incurunt spirituale. Secundo notandum, quod fami-
lia, quæ moratur cum Religiosis, ad hoc, quod se habeat laudabiliter,
debet primo habere partem intentionis suæ ad bonum spirituale, ut videli-
cet non solum propter mercedem temporalem, sed partim propter Deum,
& bonum animæ suæ serviat talibus, ut sint participes bonorum eorum,
spiritualium, sicut participant in servitio eorum corporali. Secundo, ut
caveant a scandalis mali exempli, & infamæ coram hominibus, ne scanda-
lum istud desolvatur super viros sanctos habentes talem familiam: vix enim
illi, per quem scandalum venit super tales. Tertio, ut habeat mundam vi-
tam, & conscientiam sanctam coram Deo. Non enim modicum potest dis-
plicere Deo, si videat sterctus immunditiæ in medio templi sui, & inter viros
san-

sanctos, & ambulantes in via maculata sibi ministrantem in suis. Quarto, ut sit fidelis servus, bona temporalia fervorum Dei non distrahendo, nec distrahendo, sed fideliter ea conservando, & augendo. Quinto, ut non solum circa bona temporalia sit fidelis, sed zelum Religionis habeat, ea quæ in damnum Religionis fieri viderit, iudicando Prælati. Sexto, in bonis operibus plus intendendo, frequentius confitendo, frequentius communicando, libentius audiendo Sermones, & Missas, & similia, quæ consueverunt alii facere communiter. Tertio notandum, quod familia huiusmodi male se habens est valde culpabilis. Ipsi enim sunt sicut Judas, qui inter bonos fuit malus. Sicut autem summe laudabile est inter malos esse bonum, sicut Job, & Tobias; ita summe est vituperabile inter bonos esse malum. Præterea sanctitas Domini requirit sanctitatem in familia, sicut patet in David, qui volebat habere in medio suæ domus, qui faceret superbiam, vel qui ministraret ei, nisi ambulans in via immaculata. Quomodo ergo reprehensibile non est, quod huiusmodi familia habens dominos sanctos, sit male vitæ? Item pejora sunt mala, quæ sunt in loco sancto, quam quæ in aliis, propter quod dicitur Isaia 26. in reprehensionem talium: *In terra sanctorum iniqua gessit*. Cum ergo isti habitent in loco sanctæ Religionis, quam execrabilis est, quod aliquid indecens fiat a talibus in tali loco. Ratione ergo societatis sanctæ, & ratione Domini sancti, & ratione loci sancti debent cavere tales a malo. Sic patet secundum tres paragraphos, qualiter liberiter morandum est in Religiosorum servitio: & quid est faciendum tali familiæ, ut se laudabiliter habeat: & quomodo infelix est familia talis, quæ male se habet. Materia de prædictis. Thema, Psalmi 17. *Cum sancto sanctus eris*. Et nota, quod Religiosus dicitur sanctus, idest agnos, quod est sine terra, & hoc quoad votum paupertatis. Item sanctus, idest mundus, & hoc quoad votum continentia. Item sanctus, idest firmus, & hoc quoad votum obedientia, per quod stabilivir per perpetuo in Domino. Cum isto viro sancto, vel sanctis debet esse liberiter familia alicui servitura, & hoc quoad primum supradictorum. Item debet se habere sancte, quoad sex supradicta, & hoc quoad secundum. Væ autem illi, qui aliter se habet, & hoc quoad tertium. Notandum autem circa hoc, quod familia, ut supra.

XLIV. Ad Mulieres Religiosas quascunque.

Notandum, quod iustum est, ut Dominus, qui ab initio creavit hominem, & masculum, & feminam creavit eos, sicut dicitur Genesis 5. habeat in suum servitium utrumque sexum. Et ideo dicit Salomon in hujus figuram, Ecclesiastici 2. *Possedi servos, & ancillas*. Habet siquidem Dominus servos, & ancillas in statu laicali. Unde in Theutonia sunt quedam Ecclesiæ, in quibus sunt quedam Dominæ, quæ dicuntur Canonice seculares, sicut sunt & Canonici seculares in statu Religionis, quia sicut Religiones virorum, ita & mulierum. Et hi, & hæ proprie dicuntur servi, & ancillæ, quia non sui, sed totaliter alterius sunt, ut servi. Circa has vero religiosas mulieres, sive ancillas Christi prædictas, notandum est, quod

quod sunt aliquæ, quæ ab infantia, vel etiam grandiusculæ introductæ a parentibus in monasterium, displicent sibi super hoc statu: & ideo bona, quæ faciunt, minus accepta sunt Deo, quia sicut dicit auctoritas: *Ad cor respicit Deus*. Propter quod dicit Apostolus ad Colossenses 3. *Quodcumque facitis, ex animo operamini*. Aliæ sunt, quæ de via salutis faciunt sibi viam perditionis, dum in monasterio, quod ad salutem ordinatum est, vivunt, vel incontinenti, vel in proprietate, vel in inobedientia. Nunquid non melius fuisset remanuisse in mundo? Vel non abrenunciassent mundanis, vel libertatem sui retinuisse? Aliæ sunt, quæ etsi non scienter vivant in peccatis, tamen non bene custodiunt semetipsas, nec recordantur fragilitatis femineæ, & quomodo diabolus Evam seduxit: & ideo frequenter procurante hoste, istæ ruunt in peccata. Aliæ sunt, quæ non attendentes cui viro desponsatæ sunt, scilicet, Christo Regi æterno, non gerunt se ita decenter, sicut decet sponsam tanti regis, quem etiam nihil latere potest eorum, quæ facit sponsa sua, & qui est summe zelotypus sponsæ suæ, & summe potens ad puniendum eandem. Aliæ sunt, quæ etsi de mundo eductæ sunt, tamen adhuc diligunt, quæ mundi sunt in pulchritudine vestis, & ornatu vario, & huiusmodi. Et ideo non sunt de numero earum, quæ cantant, & dicunt: *(a) Regnum mundi, & omnem ornatum seculi contempsi propter amorem Domini Jesu Christi*. Aliæ sunt, quæ dum debent esse spirituales totaliter, tamen nondum est præcisus umbilicus, quo junguntur carne sanguini suorum, circa quos habent interdum nimiam affectionem carnalem, & parvam spirituales pro salute eorum. Ut ergo huiusmodi ancillæ Christi laudabiliter se habeant in Religione, debet sibi status suus placere, & ab omni peccato mortali cavere, debet caute insidias diaboli præcavere, debet assidue cogitare, & sollicitè, ut sic in omnibus se habeant, sicut decet sponsam tanti Regis. Debent & vanitatem mundi omnem contemnere. Debent & sic spirituales esse, ut carnalis affectio parentum in eis extingatur omnino. Materia de prædictis. Thema, Joëlis 2. *Super ancillas meas in diebus illis effundam spiritum meum*: scilicet in tempore Christianitatis. O quantum habuit de spiritu isto illa ancilla, quæ dixit Lucæ 1. *Ecce ancilla Domini*. Et quantum alia quæ dixit: *Ancilla Christi ego sum, & ideo servilem personam me ostendo*: scilicet Agatha. Istæ etiam ancillæ prædictæ non possent ista sex supradicta facere sine spiritu Dei, & scientes ista dignæ sunt majori Spiritus Sancti participatione. Et notandum ut supra.

XLV. Ad Mulieres Religiosas inclusas quascunque.

Circa huiusmodi modum Religionis in sexu femineo, primo notandum est, quod ad talem modum vivendi sunt multa exempla, scilicet, Lucæ 2. ubi dicitur: *Ingressus Angelus ad eam*: notatur quod Beata Virgo morabatur clausa. Item Judith 8. dicitur, quod ipsa in cubiculo suo cum puellis suis clausa morabatur. Item sponsæ regum solent servari clausæ, sicut patet, & elicitur ex Esther 2. & in hujus figuram ipsa Esther sponsa Assueri inter-

(a) Est una ex Antiphonis, quæ dici solet in officio Sanctæ, nec Virginis, nec Martyris.

interpretatur *abscondita*: quia non decet veram sponsam Assueri, quæ dicitur beatitudo, discurrere, sed clausam manere. Harum igitur exemplo, scilicet, virginis, & viduæ, & sponsæ reginæ, decet, ut mulieres, quæ Deo virginitatem voverunt, & mundi solatio sunt viduatæ, & regi æterno sunt desponsatæ, inclusa morentur. Secundo notandum, quod hujusmodi clausura valet periculum corruptionis. Quis enim posset dicere, quod religiosa mulieres, modo in domibus parentum, quos visitabant, modo in aliis locis, per quæ discurrebant per mundum, hujusmodi periculum non incurrerent? Exemplum Genesis 34. ubi dicitur: *Egressa est Dina filia Lia, ut videret mulieres regionis illius, quam cum vidisset Sichem filius Emor Princeps terræ illius, adamavit eam, & rapuit eam, & dormivit cum ea, vi opprimens virginem.* Item valet ad elevationem spiritus ad Dominum. Turbæ enim hominum, & rerum inducunt phantasmata spiritum retrahentia ad inferiora. Et ideo bene dicitur Matthæi 6. *Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum.* Oratio enim est ascensus ad Deum secundum dispositionem orationis. Item valet ad habendam dulcem præsentiam Domini, ex qua sequuntur innumeræ consolationes. Et ideo bene dicitur Joannis 20. *Venit Iesus januis clausis, & stetit in medio discipulorum, & dixit eis, pax vobis.* Tertio notandum, quod licet hujusmodi clausura murorum sit bona, & laudabilis: tamen non multum prodest quibusdam, quæ carent aliis quibusdam clausuris utilioribus. Sunt enim quædam quæ clausæ sunt corpore, sed corde non, imo corda eorum evagantur per totum mundum. Non sic fuit in Maria, de qua scribit Dominus Jacobus Tusculanus Episcopus, quod ita habuit cor occupatum cum Deo, non solum vigilando, quod etiam dormiendo, nihil de re alia quacunque somniabat: & hoc pertinet ad veram sponsam Christi, sic habere, scilicet, cor in sponso suo, & solo, per amorem, & per sollicitudinem placendi ei, propter quod bene dicit Paulus 1. Corinthiorum 7. *Quæ innupta est, & virgo, cogitat, idest, cogitare debet, quæ Dei sunt, & non alia.* Aliæ sunt, quæ non solum clausura cordis, sed etiam, quod pejus est, carent clausura oris: quod quantum sit perniciosum in muliere religiosa, patet ex relatione Gregorii dicentis in dialogo lib. 2. cap. 23. quod duæ moniales nobiles in tantum molestabant quandam bonum virum, qui procurabat earum exteriora, quod compulsus est venire ad Beatum Benedictum, & conqueri super hoc eisdem. Qui mandavit eis dicens comminando: *Corrigite linguas vestras, alioquin excommunico vos.* Quod cum nequaquam fecissent, & mortuæ fuissent: sepultæ in Ecclesia, Diacono clamante in Missa: *Qui non communicant, exeant, visum est nutrici earum, quod illæ egredientes de sepulcro exhibent Ecclesiam, totiesque factum est, quousque nutrix veniens ad Beatum Benedictum, & narrans ei, misit Beatus Benedictus panem, qui offerebatur pro eis, & sic amplius non sunt visæ exire. Ex qua re patet, quam vitiosum sit, & quam grave est in muliere religiosa linguositas. Ideo bene dicitur e diverso de sponsa Christi, Canticorum 4. *Sicut vita coccinea labia tua:* quia sicut vita restringit superfluitatem capillorum, ita labia sponsæ Christi debent carere superfluitate verborum, & habere signaculum ipsam os claudens, sicut fuit*

in

in Virgine gloriosa, cujus verba in Evangelio non leguntur, nisi septem, & omnia edificatoria. Aliæ sunt, quæ carent clausura sensuum habentes oculos vagos, aures apertas ad audiendum vana, os quoad loquendum inutilia, gustum apertum quoad gustabilia, olfactum quoad odorabilia. Quo contra dicitur. 1. Corinthiorum 11. de muliere, quod debet habere velamen super caput. In quo, scilicet, capite sunt omnes sensus, in signum, quod omnes sensus debent habere coopertos, non apertos. Quod si verum est de omni muliere, quanto magis de religiosa, & inclusa? Pa tet igitur, quod non solum corporalis clausura murorum debet hujusmodi mulieres claudere, sed & spiritualis triplex, scilicet cordis, oris, & sensuum. Quarto notandum, quod in hujusmodi clausis solet triplex vitium reperiri. Unum est impatientia. Sicut enim canes reclusi fiunt melancholici, ita & illis accidit, & ideo frequenter turbant focias, & majores, & officiales. Aliud est curiositas audiendi, quæ in mundo fiunt, & ideo habent aures avidas ad audiendum rumores, & cum ad mundum exire non possint, inducunt mundum in claustrum hujusmodi rumoribus implendo ipsum. Aliud est minor zelus circa observantiam clausuræ, non curantes cum facile disponantur de ingrediendo, vel de ingressu exteriorum. Ut ergo hujusmodi clausura sit in illis-reclusis mulieribus, providendum est eis, quod vivant pacifice contra primum vitium, & rumores non inducant in claustrum contra secundum, & quod zelent clausuram, sicut solet zelari pro clausura castris ab inhabitantibus in ea, & hoc contra tertium. Materia de prædictis. Thematicorum 2. *Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus.* Nota, quod mulier religiosa dici potest soror Christi, & sponsa propter castum amorem, qui est inter eos. Hæc autem dicitur hortus conclusus bis, propter duas clausuras, scilicet, corporalem, & spirituales supradictas, quibus clauduntur interdum hujusmodi mulieres, ut castrum forte duplici clausura. Circa hujusmodi vero religionis modum in sexu sæmiao &c. ut supra.

XLVI. Ad Moniales nigras.

Notandum, quod sancti Patres inter alia, quæ ordinaverunt circa personas religiosas, ordinaverunt multa de Habitu earum, & inter alia ordinaverunt de colore. Unde factum est eorum ordinatione, quod quædam Moniales deserunt Habitum nigrum. Et notandum, quod hujusmodi color attestatur calori charitatis, qui debet esse in talibus personis. Caloris enim est inducere nigredinem, sicut patet in domibus, in quibus sit ignis magnus, & continue, qui denigrat ipsam domum a fumo, & felix quæ potest dicere illud Canticorum 1. *Fusca sum, quia decoloravit me sol:* scilicet amor Christi, quia pro ejus amore solo tali Habitum suum vestita. Item, attestatur lætitiæ: hujusmodi enim Habitum nigro solebant uti mulieres tempore lætitiæ, & felix illa mulier, quæ cum Maria stat ad monumentum plorans, & spretis gaudiis, & solatiis hujus mundi totam vitam ducit in lætitiæ sancto. Item, attestatur mortificationi carnis. Mors enim inducit nigredinem in corpore prius decore. Et hoc est, quod pertinet ad mulieres sanctas, videlicet

S 2

mor-

mortificare omnia membra sua cum Cæcilia, (a) quæ membra sua domabat. Sed notandum, quod hujusmodi color non debet esse intrinsecus per nigredinem vitiorum: sed pulchritudo spiritualis, quæ consistit in multis. Unum est statura erecta. Non enim decet sanctam mulierem esse incurvatam ad terrenam, sicut erat illa mulier, de qua legitur Lucæ 13. sed erectam ad cælestia. Canticorum 7. *Statura tua assimilata est palmae*: quæ, scilicet, est valde erecta. Aliud est, color decens faciei, quod summe facit ad decorem, cum est rubicundus. Canticorum 4. *Sicut fragmenta mali punici*, quæ, scilicet, sunt rubea, *gena tua*, & hoc pertinet ad verecundiam: Non enim debet mulier sancta habere frontem mulieris, quæ erubescit, sed pudicam, & verecundam, juxta illud Ecclesiastici 26. *Gratia super gratiam mulier sancta & pudorata*. Aliud est, carentia omnis maculæ: modica enim macula deturpat omnem pulchritudinem; & ideo dicitur e contrario Canticorum 4. *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te*. Aliud est, plenitudo membrorum. Defectus enim cujuslibet membri deturpat totum corpus, & ideo ad pulchritudinem sanctæ mulieris requiritur, ut habeat aures ad audiendum audienda, & oculos ad videndum videnda, juxta illud Psalmi 44. *Audi filia, & vide*. Et manus ad operandum, juxta illud Proverborum ultimo: *Operata est consilio manuum suarum*; & sic de aliis. Aliud est, pulchritudo membrorum. Membrum enim turpe deturpat totum corpus, & ideo sponsum cælestis commendat sponfam suam. Canticorum 4. & 7. a pulchritudine omnium membrorum, ut patet ibi. Aliud est, debita dispositio membrorum, ut quæ debent esse ante, non sint retro, ut est in quibusdam, quæ habent oculos retrospectivos ad ea, quæ retro sunt, ut uxor Loth, quæ ideo versa est in statuum salis, & sic de aliis. Notandum autem iterum, quod hujusmodi pulchritudo valet ad amorem sponsi cælestis. Psalmo 44. *Et concupiscet rex decorem tuum*. Item, ad ornatum domus propriæ, sicut accidit pulcherrimis imaginibus. Ecclesiastici 26. *Sicut sol oriens in altissimis, sic mulieris bonæ species in ornatum domus suæ*. Item, ad attractionem hominum per devotionem, & reverentiam, sicut solent homines libenter currere ad videndum rem pulchram. Psalmo 44. *Concupiscet rex decorem tuum*. Et post: *Vultum tuum deprecabuntur omnes divites plebis*. Felix pulchritudo, quæ Deum delectat, & domum suam decorat, & devotionem hominum adquiret. Materia de prædictis. Thema Canticorum 1. *Nigra sum, sed formosa sicut Hierusalem*. Felix Monialis nigra, quæ hoc potest dicere. Sunt enim quædam maledictæ, quæ nigre sunt Habitu, & nigriores vitiis: sed non sic bonæ, imo etsi sunt nigre Habitu, tamen formosæ sunt virtutibus. Notandum autem, quod sancti Patres inter alia, ut supra.

XLVII. Ad Moniales albas.

Notandum, quod Virgo, quæ suam Deo vovit castitatem, dicitur sponsa Christi. Unde & Beata Agnes de hoc gloriando dicebat: *Illi sum desponsata, cui Angeli serviunt, cujus pulchritudinem*
Sol,

(a) Vide acta hujus Virginis in Breviario Romano die 22. Novembris.

Sol, & Luna mirantur. Dicitur autem hujusmodi virgo sponsa Christi, quia scilicet amor sponsæ ad sponsum non est turpis: turpes siquidem sunt dilectiones mulierum ad alios, sed ad Christum pulcherrimæ. Propter quod dicit Sapia, quæ istum amorem generat: *Ego mater pulchra dilectionis*: Ecclesiastici 24. Item sicut sponsa propter sponsum relinquit patrem, & matrem, & nationem propriam: ita hujusmodi virgo non solum hæc, sed omnia contemnit propter Christum, dicens: *Regnum mundi, & omnem ornatum ejus contempsi propter amorem Domini mei Jesu Christi*. Item, sicut sponsa super omnia apponit curam, ut placeat viro, & caveat ab ejus offensa, ita & hæc facere debet. 1. Corinthiorum 7. *Innupta, & virgo cogitat, quæ Dei sunt, ut sit sancta corpore, & spiritu*. Notandum iterum, quod sicut reges sponas suas faciunt coronari, sicut patet in Assuero, & Esther: ita Christus, quam accipit in sponfam, facit postmodum coronari in regno suo, ut sit Regina, sicut ipse Rex. Et hæc corona est hæc aureola communiter, de qua dicitur, quod debetur virginibus, quod patet super Exodi 25. in Glossa. Hæc est illa corona, quam duplicem portavit Angelus Cæcilie, & sponso suo Valeriano in virginitate perseverantibus. Hæc est iterum de qua dicitur Sapientie 4. *In perpetuum coronata*, scilicet casta generatio, *triumphat*. Et notandum, quod virgines in futuro habebunt duodecim prærogativas. Habebunt enim integritatem corporis. Unde Lucia vocavit Christum suæ integritatis auctorem. Nobilium autem est vas, quod nunquam fuit contractum, quam illud, quod post fractionem reparatur. Item, similitudinem cum Christo in vestitu, quod est magnum in curiis, scilicet, esse vestitum, ut Rex. Apocalypsis 4. dicit Christus: *Ambulabunt mecum in albis*: scilicet, virgines, quæ non coinquinaverunt vestimenta sua. Item, carebunt omni macula. Apocalypsis 14. *Sine macula sunt ante thronum Dei*. Item, erunt continue in Christi societate. Apocalypsis 14. *Sequuntur agnum quocunque derit*. Item, erunt domicellæ Beata Virginis mulieres virgines. Quasi siquidem mulieres erunt quasi famule, sed istæ familiares magis, alii domicellæ, quæ vocantur in Canticis adolescentulæ. Item, erunt sicut Angeli Dei, qui sunt omnes virgines, sicut dicunt multæ auctoritates. Unde dicitur a quibusdam, quod virgines faciunt unum chorum cum Angelis in cælo, aliis sanctis omnibus ex diverso existentibus ad laudem Dei. Item, habebunt nomen melius aliis, quod dabit eis Dominus, sicut dicitur Isaïæ 56. Item, cantabunt canticum speciale, quod nulli poterunt canere, sicut dicitur Apocalypsis 14. Habebunt gloriam specialem de triumpho carnis. Sapientie 4. *In perpetuum coronata triumphat*: scilicet casta generatio. Item, habebunt fructum plurimum in respectione animarum sanctarum, quia non solum trigessimum, aut sexagesimum, sed centesimum. Item, altissimum locum habebunt, quia cum agno in monte. Apocalypsis 14. *Vidi supra montem agnum stantem, & cum eo centum quadraginta quatuor millia*. Item, characterem pulcherrimum distinguentem eosdem: *habentes nomen ejus, & nomen Patris ejus, scriptum in frontibus suis*. Istæ autem prærogativæ possent dici duodecim stellæ sponsæ, de quibus dicitur Apocalypsis 12. scilicet, integritas corporis, vestis regalis, puritas omnimoda, sequela Christi

si, specialis familiaritas beatæ Virginis, conformitas cum Angelis, nomen gloriosum, canticum speciale, triumphus nobilis, fructus plurimus, altitudo loci, character gloriosus. Sed iterum notandum, quod ad coronam hujusmodi tam nobilem, non est digna vocari sponsa, nisi bene lota, & dealbata. Unde etiam reginæ coronandæ ante solent uti lavacro. Sunt autem tria, quæ valent ad dealbationem spirituales. Unum est lavacrum, hoc est confessio, & alia sacramenta. Psalmo 50. *lavabis me*, scilicet per sacramenta, & *super nivem dealbabor*. Aliud est concussio, sicut fit in telis quando dealbantur. Apocalypsis 7. *Isti sunt, qui venerunt de tribulatione magna, & laverunt stolas suas, & dealbaverunt eas*. Aliud est, additio coloris albi per manum pictoris, & ita fit per Spiritum Sanctum infundentem gratias. Psalmo 67. *Dum discernit celestis reges super eam*. Glossa: *Dum rex celestis dividit dona super virtutem Ecclesie, tunc inestimabiliter dealbantur, qui hæc recipiunt*. Materia de prædicitis. Thema, Canticorum 4. *Veni de libano*, quod interpretatur candidatio, *sponsa mea, veni de libano, veni coronaberis*. Item, quod debet præcedere dealbatio, notatur cum dicitur: *veni de libano*, quod dicitur candidatio, &c.

XLVIII. Ad Sorores Prædicatorum.

Sicut in generatione carnali solet accidere, quod quidam decedunt sine liberis, quidam autem relinquunt liberos, & inter istos, quidam non solum filios, sed & filias interdum relinquunt, juxta illud, quod dicitur in Genesi de patribus antiquis, *genuit filios, & filias*, ita in generatione spirituali accidit. Fuerunt enim aliqui Sancti, qui non creaverunt aliquem Ordinem, in quo relinquerent liberos. Alii fuerunt, qui creaverunt Ordinem aliquem, in quo relinquerent filios. Alii vero, qui non solum hujusmodi filios relinquerent, immo filias in Ordinibus a se creatis. Porro inter istos ultimos, vel tertius fuit beatus Dominicus, qui non solum Ordinem (a) Fratrum creavit, sed & Ordinem Sororum. Ad creationem autem hujusmodi Ordinis Sororum movit eum tanquam zelatorem maximum animarum, hæc sanctissima intentio salutis animarum, & fuit duplex. Una fuit vitatio infectionis hæreticæ. In partibus enim Albigenensium nobiles pauperes tradebant filias suas hæreticis ad sustentandum eas, & erudiendum, & sic fiebant

(a) Ordini Fratrum Prædicatorum initium dedit S. Dominicus ex nobilissima Guiniano domo, illumque confirmavit Honorius III. apud S. Petrum xi. Kal. Januarii anno 1216. Diplomate, quod incipit: *Religiosam vitam*. Ordinem ipsum Romani Pontifices maximis semper laudibus ornarunt, & beneficiis cumulaverunt amplissimis, de quibus vide eruditissimum Fratrem Antonium Bremond Tom. 3. Bullarii nuper editi jussu Reverendissimi Patris Thomæ Ripoll dicti Ordinis Generalis Magistri. Adscribere hic satis sit Elogium a Gregorio IX. scriptum in literis Apostolicis, quibus Fratres Inelyti Ordinis Prædicatorum omnibus Orbis Christiani Prælati commendavit sexto idus Maji anno 1227. *Quoniam, inquit, abundantiori iniquitas, & refriguit caritas plurimorum, ecce Ordinem dilectorum filiorum FF. Prædicatorum Dominus suscipit vobis, qui non que sua sunt, sed que sunt Christi, querentes, tam contra profandas hereses, quam contra pestes alias mortiferas exspirandas, se dedicaverunt Evangelizationi verbi Dei in abjectione voluntaria paupertatis &c.*

fiabant hæreticæ. Ideo statuit monasterium de Prusiano, ut ibi ponerentur a prædicitis nobilibus filiae prædicitæ. Alia fuit vitatio inhonestatis. In urbe enim erant varia loca Monialium dissoluta, & ideo ut honestius viverent, interveniente auctoritate Papali, congregavit hujusmodi Moniales (a) ad sanctum Sixtum, & inclusit. Ad formam autem hujusmodi Domorum dominarum, multæ aliæ creatæ sunt per mundum, quæ sub clausura serviunt sponso cælesti, & plures fuissent, si Fratres Prædicatores voluissent hæc sustinere. Notandum autem, quod circa filias major solet adhiberi custodia, quam circa filios. Et ideo credendum est ex provisione divina factum, ut hujusmodi modus vivendi filiabus suis traderetur a beato Dominico, in quo est triplex custodia. Una est a clausura: alia a societate, quia nulla audet etiam ad fenestram loqui cum extraneo sine socia ad hoc deputata, quæ omnia audit: alia est de Fratribus deforis curam earum habentibus. Item notandum, quod multa sunt genera Religiosarum mulierum, quæ per mundum discurrunt interdum, ex quo oriuntur innumerabilia pericula: hæ autem Sorores sunt sub clausura perpetua. Item sunt multæ, quæ etsi non discurrant, tamen facile intratur ad eas, & passim: ad istas autem nunquam aliqui ingrediuntur, nisi forte Episcopi, vel Reges, & Reginæ, & hoc cum modica, & honesta societate, & raro, & hoc cum Fratribus. Item sunt multæ, cum quibus possunt loqui extranei, cum ingrediuntur earum clausuram, istæ vero non possunt, quamdiu sunt intus extranei. Item sunt multæ, quæ habent Rectores insufficientes in sensu, & scientia, istis vero non traduntur Fratres curam earum habentes, nisi valde sufficientes, & electi. Item sunt multæ, quæ raro visitantur, & instruantur a suis Rectoribus, etsi sint bene sufficientes: istis vero frequenter prædicatur, & frequenter audiuntur earum confessiones, & conferuntur consolationes multæ spirituales. Item sunt, quæ non habent certum modum vivendi, quoad multa propter defectum statutorum: istæ vero habent statuta cum diligentia sibi tradita, in quibus claret eis, quid in omnibus sit agendum. Item multæ propter defectum communis provisionis, habent occasionem proprietatis habendæ, & alia quædam mala facendi: istis vero communiter providetur, & de omnibus abunde. O quanta gratia facta est mulieribus ad talem statum vocatis! O miseræ, quæ istam gratiam non cognoscunt! sed miserrimæ, quæ eam cognoscentes, Deo super hoc non sunt gratæ: sed miserrimæ, quæ ista gratia abutuntur. Hortatur vos autem Apostolus *ut in vacuum Dei gratiam recipiatis*. 2. Corinthiorum 6. In vacuum recipit, qui eam non cognoscit, vel si cognoscit, tamen pro eadem non est gratus, vel quod pejus est, ipsa abutitur. Non sic faciatis vos Sorores benedictæ, sed gratiam vobis factam pro salute animarum vestrarum cognoscite, & super hoc gratias agite, & gratia in bonum sic utimini, quod sit honor beato Dominico, & gaudium Fratribus, qui circa vos laborant, & in mundo semper exeat bona fama. Materia de prædicitis. Thema. Ecclesiastici 7.

XLIX. Ad

(a) Videri de his possunt quæ fusc Floravantes Martinellus scribit in Dilucidatione Observationum ad historiam Imaginis B. Mariæ Virginis Monasterii Sanctorum Sixti, & Dominici.

XLIX. Ad Sorores de cura Fratrum Minorum.

NOtandum, quod sicut Dominus a principio non solum fecit hominem, sed & mulierem, & Jesus Christus non solum habuit discipulos, sed & discipulas, quæ cum sequebantur, & Apostoli non solum cum viris, sed & cum mulieribus, & Beata Virgine serviebant Domino in primitiva Ecclesia, sicut dicitur Actuum 1. ita Beatus Franciscus animarum zelator, non solum instituit Ordinem Fratrum, sed & Dominarum, ut essent participes regni cælestis cum Fratribus. Item notandum est, quod beatus Franciscus habuit prærogativam super multos Sanctos in tribus. Una, quæ fuit in contemptu mundi quantum ad prospera, & quantum ad adversa. Secunda, quæ fuit in carnis maceratione, sicut patet in asperitate penitentiae, quam adinvent. Tertia, quæ fuit in cordis humilitate, quam maximam habuit: & exempla de istis multa habentur in legenda sua, & in actibus suis. Item notandum, quod beata Clara, quæ fuit prima in Ordine Dominarum, (a) & metas altarum in multis excessit, etiam alias mulieres religiosas multas. Sunt enim multæ sine clausura, egredientes frequenter, & ingredienti recipientes, hac autem perpetuo elegit includi. Præterea multæ sunt, quæ etsi sint inclusæ, tamen amplas possessiones habent, & redditus multos, & familiam multam eis honorifice servantem, hæc autem elegit his carere in paupertatem. Præterea sunt aliæ multæ, quæ etsi sint pauperes, tamen tanquam dominæ volunt sibi ab aliis sibi subjectis honorifice assisti. Hæc autem & contrario omnibus sibi subjectis assistebat, sicut patet de his tribus plenarie in legenda sua. Iterum notandum, quod inter omnes Religiones de mundo pauca sunt magis multiplicatæ in Fratribus, & Sororibus, & in tantis bonis personis, & in tam famatis sanctitate, sicut Religiones duæ beati Francisci. Quanta ergo verecundia potest esse Dominabus hujus Ordinis quibuscunque, quæ habent talem Patrem, sicut fuit beatus Franciscus, & talem matrem, sicut fuit beata Clara, & tot, & tales Fratres, & Sorores, si degenerent a sanctitate eorum? Proinde debent horum exemplis, & cognatione spirituali commotæ dare operam ad omnia laudabilia exequenda. Notandum autem, quod hujusmodi laudabilia specialiter consistunt in tribus. Unum est, ut antiquum servent rigorem, nec charitatem primam relinquunt. Aliud est, ut sub obedientia consueta se firmiter teneant, & non sint subtractionis filix. Pessimum enim est fastidire regimen honorum, & prudentum virorum. Aliud est, ut pacem conservent diligenter, & inter se, & ad majores, & ad vicinos. Materia de prædictis. Thema 1. ad Corinthios 11. *Neque vir sine muliere, neque mulier sine viro in Domino*. In hoc verbo innuitur, quod Dominus non solum virum, sed & mulierem ordinavit ad salutem, & gloriam æternam. Notandum, ut supra.

L. Ad

(a) Dominæ appellatæ sunt non modo Clarissæ, sed & Sanctimoniales omnes, teste erudito Duflesne in suo Glossario, verbo *Domicelle*, & *Dominæ*. Mabillonius Tom. 2. Annalium pag. 604. docet ab anno 970. eo appellatas fuisse nomine Moniales Benedictinas.

L. Ad Sorores de Ordine Humiliatorum.

IN Italia sunt quædam mulieres Religiosæ, quæ morantur cum Humiliatissis sequestratim ab eis, & sunt quandoque in multo numero alieubi. Porro hujusmodi mulieres habent ex Professione sua multa laudabilia. Reprehensibile est enim in muliere discurrere, sicut innuit Paulus 1. Timothei 5. *Discunt autem otiose circumire domos*: hæc autem stant inclusæ. Item, sunt quædam inclusæ solitaria, quod est interdum occasio magni periculi: hæc autem sunt infimul viventes, & charitatem fraternam invicem, & in Fratres exercentes, sicut in primitiva Ecclesia fiebat a mulieribus, ut patet Actuum 6. Item, sunt quædam Religiosæ, quæ subsunt regimini muliebri: hæc autem subsunt alicui Præposito, qui præest tam viris, quam mulieribus in eadem Domo. Constat autem, quod melius est regi a viro, in quo præsumitur major esse prudentia, & virilitas, quam a femina, de qua suspicantur contraria. Unde dixit Dominus a principio mulieri, Genesis 2. *Sub viri potestate eris*. Item, sunt quædam Monasteria, in quibus non recipiuntur nisi virginæ quæ consecrantur, & faciunt solemniter Officium divinum: hæc autem recipiunt omne genus mulierum, nec consecrantur, & ficut laici audiunt divinum Officium a Clericis, suas orationes more laicorum habentes. Hoc autem est majoris humilitatis, quæ præferitur in merito virginitati. Item, sunt multæ, quæ vix habent copiam ministrorum providentium eis de Confessione, & Sacramentis, unde sequuntur pericula interdum: hæc autem sunt juxta Clericos, qui hæc omnia tempore omni possunt eis ministrare. Item sunt multæ, quæ parum, aut curiosa operantur: hæc autem ad modum mulieris fortis laudatæ a Salomone, de lana, & lino operantur assidue, & solum manibus apprehendant. Et nota, quod labor manuum valet ad multa. Primum enim contra tentationes diaboli, juxta illud Hieronymi in Epistola ad Rusticum: *Semper aliquid boni operis facito, ne diabolus te inveniat otiosum*. Item, ad carnis domationem. Ecclesiastici 33. *Servum*, scilicet corpus, *inclinant occupationes assidue*. Item, ad meritum. Magis enim meritortium est vivere de labore, quam de elemosynis, vel redditibus. Psalmus 127. *Labores manuum tuarum, quia manducabis &c.* Item, ad elemosynas pretiosas faciendas juxta illud Ephesorum 4. *Laboret manibus suis, ut habeat unde tribuat necessitatem patientibus*. Nulla autem elemosyna pretiosior, quam illa, quæ fit de proprio labore. Item, ad gravamen in sociis tollendum, quod solet accidere, cum aliquis otiosus vult de laboribus aliorum vivere. 1. ad Thessalonicenses 2. *Nocte, & die operantes, ne quem vestrum gravaremus*. Et nota, quod dicitur, quod apes in otiosam tanquam in odiosam insurgunt, & expellunt eam. Item, ad vitandum otium, quod est fomentum omnium vitiorum, sicut campus incultus malarum herbarum, Ecclesiastici 33. *Mitte illum*, scilicet servum, qui est corpus, *in operationem, ne vacet: multam enim malitiam docuit otiositas*. Item, ad penitentiam, propter peccatum primum injunctam a Deo implendam. De qua Genesis 2. *In sudore vultus tui vesceris pane tuo*. Item notandum, quod ad hoc, quod hujusmodi labor sit apud Deum fructuosus, debet fieri ex animo. Colofensium

fium 3. *Quodcumque facitis, ex animo operamini*. Item diligenter. Quo contra Proverbiorum 18. *Qui mollis est, & dissolutus in opere suo, frater est sua opera dissipantis*. Item fideliter, hoc est, sine fictione. Ecclesiastici 9. *Quodcumque potest manus tua, instanter operare*. Super omnia veniendum est, ne huiusmodi bona fiant extra charitatem, vel postquam facta fuerunt in charitate, perdatur charitas, quia cum ipsa, & in ipsa perduntur, ut in Canonica Joannis 2. *Videte, ne perdati, quae operati estis*. Materia de praedictis. Thema Thronorum 2. *Replevit in filia Juda humilitatum, & humiliatam*. Nota, quod licet hoc dictum fuerit olim in alio sensu, tamen hodie impletur in Ecclesia, quae dicitur filia Juda, quae plena est in quibusdam nationibus humiliatis in utroque sexu, sicut sunt in Italia quaedam mulieres &c. ut supra.

LI. Ad quasdam Religiosas de Ordine Beati Augustini.

Quidam zelatores animarum induxerunt quasdam mulieres male vitae, quoad fornicationem, ut relicto peccato congregarentur in locum unum, ubi maturo habitu seculari, & vano, & agerent poenitentiam, ita tamen quod possent, si vellent, accipere viros, & haec dicuntur poenitentes, sive filiae Dei. Circa has autem notandum, quod inter omnia genera peccatorum nullum est, quod ita vilificet mulierem, sicut peccatum fornicationis. Scriptura enim comparat hanc mulierem stercorei, Ecclesiastici 9. *Omnis mulier fornicaria quasi stercus*. Item, nullum est adeo damnosum, quia per istas mulieres innumerales animae capiuntur a diabolo. Ecclesiastici 7. *Inveni amariorum morte mulierem, quae laqueus venatoris est*, scilicet daemones: *sagena est cor ejus*, quia multos, & diversos capit sicut sagena: *vincula sunt manus ejus*, quia sic illaqueat, ut vix evadat captus ab ea. Sed iterum nota, quod sunt quaedam maledictae mulieres, quae a tali peccato, licet sit tam abominabile, & tam damnosum, tamen nunquam ab eo recedunt, & istae sunt illa generatio, de qua dicit Salomon Proverbiorum 30. *Est generatio, quae non est lota a sordibus suis*: sicut sunt quaedam camerae privatae, quae nunquam purgantur. Item, istae sunt, quae habent perpetuam guerram cum Domino, nunquam quiescentes ab ejus impugnatione: propter quod dicitur Hieremias 3. *Nunquid irasceris in perpetuum, aut perseverabis in finem?* Sed sunt iterum aliae, quae poenitentes interdum de istis malis, convertuntur ad poenitentiam. Sunt autem duo, quae debent ad hoc movere. Primum est comminatio mortis. Sicut enim latrones, qui interficiunt homines transeuntes, sunt interficiendi propter damnum, quod inferunt Reipublicae, ita Dominus huiusmodi peccatricibus sic damnosis animabus accelerat mortem. Apocalypsis 2. *Non vult Jezabel poenitere a fornicatione sua: ecce mittam eam in lectum*; scilicet agritudinis, ut moriatur. Secundum est benignitas Domini ad recipiendum sic impenitentem. Hieremias 3. *Tu fornicata es cum amatoribus multis, tamen revertere ad me, & ego recipiam te*. Sed sunt aliae, quae in poenitentia non perseverant, sed revertuntur, juxta illud Apostoli 1. Timothei 5. *Quaedam conversae sunt retro*

etro post Satanam. Ista autem sunt sicut uxor Loth, de qua dicitur Genesis 17. quod retroversa conversa est in statuam salis, quam lambunt animalia, ita & daemones huiusmodi personas. Ista etiam sunt ultimae vilitatis, de quibus dicit Dominus per Hieremiam 2. *Quam facta es vilis iterans vias tuas*. Sed sunt aliae, quae & si non revertantur retro, tamen in statu poenitentiae se habent reprehensibiliter in multis vitiis, ut sunt verbositas, otiositas, discursus, tepiditas, & similia. Quo contra 1. ad Timotheum 3. de mulieribus: *Praecepit eis, ut sint irreprehensibiles*. Sunt autem aliae, quae ad Magdalenae modum in omnibus se habent laudabiliter super praeteritis dolendo, juxta illud Hieremias 6. *Filia populi mei ut lactum unigeniti, fac tibi planctum amarum*: confessionem frequentando, juxta illud Isaiae 26. *Bene cave tibi, frequenta canticum*: scilicet Confessionis, ut memoria tui sit, operibus satisfactionis insistendo, juxta illud Michae 3. *Dole, & satage filia Sion*. Item, quae mundi sunt fugiendo, eis quae Christi sunt insistendo, sanctas sollicitates sectando, ut fecit Maria Magdalena. Require in sermone de ipsa, & similibus. Materia de praedictis. Thema, Isaiae 52. *Solve vincula colli tui captiva filia Sion*. Nota, quod Sion superna habet non solum filios, sed & filias multas, sed diabolus multos captivavit, & posuit in vinculis carnalium peccatorum. Ei autem, qui talis est, dicitur per zelatores animarum. *Solve &c.* Fuerunt autem zelatores quidam animarum, qui induxerunt, ut supra.

LI. Ad Puellas, quae nutriuntur cum mulieribus Religiosis.

Quedam puellae virgines solent enutriri in Monasteriis monialium sub disciplina, ut postea consecrentur Domino in Moniales. Et istae educandae sunt, ut sic se habeant laudabiliter, quod dignae sint fieri sponsae Regis gloriae. Sicut enim sponsalia solvuntur interdum, per maculam contractam, ita non erunt dignae fieri sponsae Christi, nisi caveant, ne faciant aliquid, quod displiceat Jesu Christo. Proinde cavendum est illis a discursu, sed debent stare infra secreta claustrii: sicut filiae nobilium stant in cameris. Ambrosius: *Virgo, quae Deum requirit, non debet esse vulgaris*: non debet esse in foro, non in plateis. Item, debet expavescere ingressus, & visus hominum ad se venientium: sicut Virgo Maria expavit ad ingressum Angeli in forma hominis (a) apparentis, super quod dicit Bernardus super Missus Homilia 3. *Solent, quae vere virgines sunt, semper pavere: & nunquam esse securae*. Item, cavere debet a levitatibus cum Anna, quae nunquam ludentibus se immiscuit, neque cum his, quae in levitate ambulat, participem se praebuit. Bernardus: *Risus immoderatus, incessus lascivior, vestitus ornatus magis secularibus congruunt*. Item debent gravitatem morum habere. Hieronymus dicit de talibus: *Sit in te nova gravitas: honestas admirabilis, stupenda verecundia, mira patientia, virginalis incessus,*

T 2

(*) Apparuit Angelum Virgini in viri specie docet nos S. Hieronymus in Epistola ad Larum de institutione filiae; & in Epistola ad Eustochium de custodia virginum. Vide S. Thomam 3. parte, quaestione 3. articulo 3.

cessus, vera pudicitia habitus, sermo modestus, & suo tempore proferendus. Item, semper in bono debet occupari. Ambrosius: *In monasterio postea non otio torpescant, non detractionibus, non confabulationibus intendant, sed Psalmorum modulationibus, aut manuum operationibus insistant, aut certe divinis lectionibus aurem accommodent.* Item, debet se sic in habitu deformi, & neglecta corporis pulchritudine cum B. Agatha fervilem personam, & abjectam ostendere, quod nulli possit tentationem ingerere. Cyprianus de habitu Virginum: *Computari non poterit inter puellas, & virgines Christi, qua se nimis ornat, ut adamari possit.* Item, debet fugere implicationes circa homines. Cæsarius: *Religiosam quamquam non oportet, non decet, non expedit parentum suorum multis obligationibus implicari, aut quarumlibet extranearum sub vitiosa familiaritate constringi.* Item, debet majoribus natu devota servitia exhibere. Ambrosius: *Minores natu eas, qua provecta sunt aetatis, obsequio sanctitatis venerentur.* Item, obedientiam in omnibus observare. Augustinus: *Quis nesciat obedientem mulierem, inobedienti virgini praeponendam?* Item, cultum muliebrem abjicere. Cyprianus: *Quid est virginibus cum terreo cultu, & ornamentis, quibus, cum hominibus placere querant, Deum offendunt?* Cæsarius: *Pomposa indumenta, qua non utilitati, sed vanitati serviunt, fastidite, atque contemnite.* Item, super omnia contemptis omnibus praesentibus semper Christum in corde habere, sicut domina. Maria (a) de Ognies, qua de alio, quam de Christo non somniabat. Augustinus: *Toto nobis figuratur in corde, qui pro nobis totus fixus fuit in Cruce.* Materia de praedictis, Thema, Esther 2. *Querantur regi puella virgines speciosae, & mittantur, qui considerent per universas provincias puellas, & virgines speciosas, & adducant eas ad Civitatem Susan, & tradant eas in domum foeminarum.* Hujus regis exemplo, & figura, vero Assuero Jesu Christo Regi gloriae adducuntur puellae virgines in Religionem, qua est Susan, idest, laetitia gratiae, & collocantur in domibus foeminarum Religiosarum, ut tempore suo offerantur ei: siquidem quaedam puellae, ut supra.

LIII. Ad Capellanos, & Clericos, & familias, qua est cum mulieribus Religiosis.

NOtandum, quod sicut reginae, & nobiles mulieres habent capellanos, (b) & Clericos, & laicos in diversis officiis in sui servitium: ita & Moniales sponsae, & filiae Regis aeterni habent Capellanos, & Clericos, & laicos in diversis servitiis sibi servientes. Notandum, quod tres sunt causae, quare hoc mulieribus istis expedit. Prima est, propter defectum industriae. Non enim mulier naturaliter est ita sensata, ut vir, & ideo indigent viris sensatis mulieres, qui earum negotia prudenter peragant. Secunda est, propter earum ineptitudinem pro negotiis suis. Non enim sunt mu-

(a) Vide ejus vitam apud Surtium die 23. Junii. A parentibus nupta virginitatem una cum viro in conjugio servavit. Obiit anno 1213. 23. Junii, aetatis suae circiter 36.

(b) Qui, & unde dicantur Capellani, fuisse explicuimus Tomo 1. & 2. nostri Romani Pontificalis.

mulieres Religiosae, quae debent esse in claustro ita aptae ad discurrendum, pro negotiis suis, sicut viri hoc pro eis facientes. Tertia est, propter periculum. Non enim est sine periculo, quod mulieres occupentur frequenter pro suis negotiis circa viros seculares in loquendo, vel in commorando cum eis. Item nota, quod tria sunt, quae debent esse in hujusmodi familia. Primum est munditia castitatis. Si enim castodes virginum olim non erant, nisi eunuchi, ut patet Esther 2. & Dominus Matrem suam virginem non commendavit, nisi virgini Joanni: & Stephanus in eo, quod praepositus est feminis, testimonium habuit sincerissimae castitatis, sicut dicitur in Sermone de eo: quantum decet, quod habitantes cum istis sanctis Monialibus vigeant munditia castitatis? Secundum est fidelitas. Si enim detestabile est defraudare pauperem, vel bonam personam, cui est quis obligatus, quanto magis istas, quae & pauperes sunt, & sanctae, & quibus obligatur familia? Hoc autem fit, cum bona earum quis distrahit, aut distrahi permittit, aut non pro posse utilitatem earum procurat. Propter hoc bene dicit Christus in Psalmo 100. *Oculi mei ad fideles terra, ut sedent mecum;* quia cum Christo in se, vel in suis sponsis non debent commorari nisi fideles. Tertium est zelus honestatis: sicut zelant paranyphi pro honestate sponse sibi commendatae, & maxime si sit sponsa regis zelotypi, & plus, si sit sponsa regis talis, de quo credatur, quod non poterit eum latere negligentia circa hoc. Exemplum de Paulo, qui dicit, 2. Corinthiorum 11. *Aemulor vos Dei emulatione.* Item notandum, quod tria sunt, propter quae bonum est talibus famulari. Unum est, potentia juvandi. Hujusmodi enim mulieres propter suam bonitatem multum possunt apud Deum, & ideo qui eis serviunt, sperare possunt de tali adjutorio. Aliud est, opus pietatis: quanto enim minus possunt sine adjutorio hominum, tanto magis pium est ipsas juvare. Aliud est, occasio boni: fervientes enim secularibus multis habent occasiones ad mala, qui vero istis serviunt, multas habent occasiones ad bonum. Materia de praedictis: Thema, Ecclesiastici 2. *Possedi servos, & ancillas: multamque familiam habui.* Nota, quod hoc impletur in Christo, qui habet servos Religiosos, qui sunt sui sicut servi, & ancillas Religiosas mulieres, & familiam multam cum eis morantem. Notandum autem, quod sicut Reginae, &c.

LIV. Ad Beguinas.

NOtandum, quod sicut legitur in Biblia, multae fuerunt olim mulieres, quae non reliquerunt materiam laudis post se, sed potius vituperii ex diversis vitiis, ut Eva inobediens, & ideo maledicta a Domino, Genesis 3. Item, uxor Loth curiosa, & ideo mutata fuit in statuam salis, Genesis 19. Item, Dina filia Jacob discurrens corrupta fuit, Genesis 34. Item, uxor Putipharis vaga oculis, & ideo capta est amore Joseph, qui erat pulcher facie, & decorus aspectu, conjecit in eum oculos, Genesis 38. Item, Maria soror Moyse rixosa: & ideo percussa est lepra, Numerorum 12. Pythionissa, quae se faciebat divinam, 1. Regum 28. quam consulit Saul, & ideo mortuus est in bello, & regnum ejus dissipatum, 1. Paralipomenon 10. Item,

Item, Jezabel malitiosa, quæ Prophetas Domini persecuta est: & Naboth; ut vir suus haberet vineam ejus, fecit interfici: & ideo sanguinem ejus canes biberunt, qui effusus est in eodem loco, 3. Regum 18., & 21., & 4. Regum 9. sicut prædixerat Elias. Similiter Herodias cum filia sua saltatrice, quæ propter correctionem, quam faciebat Joannes, fecerunt ei caput amputari, Marci 6. Aliæ vero fuerunt laudis materiam post se relinquentes, ut Sara, Rebecca, Lia, Rachel, Ruth, Anna uxor Eleanæ, & mulier, quæ fecit cœnaculum Elifæo, in quo ministraret ei: Judith, Esther, Maria Virgo, Anna prophetissa, Maria Magdalena, & aliæ mulieres, quæ sequebantur Dominum, & Dorcas, quæ erat operibus bonis plena, & eleemosynas faciens, & aliæ multæ. Et nota in quibus omnes istæ fuerunt laudabiles. Porro in diebus nostris sicut sunt aliquæ mulieres male imitatrices malarum, ita sunt aliquæ per Dei gratiam bonæ imitatrices bonarum, quæ a timore Domini conceperunt spiritum salutarem, & in medio perversæ nationis ducunt vitam sanctissimam, & hæc dicuntur Beguinæ. (a) Et nota, quod multi, & multæ in medio mundi constituti, sic occupantur in exterioribus, quod raro cogitant de animabus suis: istæ vero non sic, sed plus de anima cogitant, & de ea sunt sollicitæ, & hoc facit timor divinus, Ecclesiastici 21. *Qui timet Deum, convertetur ad cor suum.* Porro conversus ad cor debet cogitare de eo sanctificando, de præteritis per omnia ad hæc valentia, & sic faciunt istæ, & hoc facit idem timor, Ecclesiastici 2. *Qui vident Deum, in conspectu illius sanctificabunt animas suas.* Quia vero parum hoc prodest, nisi de futuro caveantur peccata, istæ summo opere ab hoc cavent, & hoc facit idem timor, Proverbiorum 15. *Per timorem Domini declinatur a malo.* Quia vero non sufficit in se malum persequi, nisi ubique malum odiat, ideo istæ ubique peccatum detestantur timore Domini ad hoc incitante, juxta illud Proverbiorum 8. *Timor Domini odit malum.* Quia vero avertere a malo minus est, nisi quis se exerceat in bonis, ideo & istæ excitant, & exercent se in omni bono, eodem timore ad hoc excitante, secundum illud Ecclesiastici 15. *Qui timet Deum, faciet bona.* Sed quia sunt aliqui, qui est faciunt bona multa, tamen in multis sunt negligentes, vel circa minora peccata, vel circa commissiones, & similia. Istæ cavent hujusmodi negligencias eodem spiritu agitate, juxta illud Ecclesiastici 7. *Qui timet Deum, nihil negligit.* Denique sollicitæ diligentes debent inquirere, quæ beneplacita sunt Domino, ut illa faciant, quod est super omnia, & hoc facit idem timor, Ecclesiastici 2. *Qui timet Deum, inquiret ea, quæ beneplacita sunt ei.* Felices Beguinæ, & omni laude dignissimæ, quæ timore divi-

vino

(a) Duplex Beguinarum genus in Historia Ecclesiastica reperitur. Aliæ enim erant, quæ astrictæ voto sancte, religioseque vivebant juxta constitutiones sibi a Sancta Begga Sanctæ Gertrudis sorore traditas, vel, ut reclusi opinantur aliqui, a pio quodam Presbytero, Lamberto Begha dicto: unde & ipse Beguinæ nuncupatæ, & ex iis esse dicuntur ille, quæ pie, sancteque vivunt adhuc in Belgio. Aliæ erant Beguinæ, quæ sine voto, & libere licet monasticè vivebant, sequentes Beguardorum errores, & cujusdam Margaritæ Porretæ ex Hannonia oriundæ scemina Parisiis damnatæ, & comburi jussæ ob editum librum erroribus plenum anno 1210. Vide Pagium in Breviario gestorum Romanorum Pontificum, ubi de Clemente V. agit, num. 56.

vino repletæ hoc faciunt. Materia de prædictis. Thema, Proverbiorum ultimo. *Mulier timens Deum, ipsa laudabitur.* Nota, quod sicut legitur, ut supra.

LV. Ad Canonicas seculares.

Notandum, quod sicut olim fuerunt non solum Prophetæ, sed etiam Prophetissæ, ut patet in Sibyllis, & Anna prophetissa, & Elifabeth, & aliis multis; & non solum Apostoli, sed & Apostolæ, ut cantatur de Magdalena, & non solum viri martyres, sed & mulieres, ita in Ecclesia Dei in quibusdam nationibus, ut in Theutonica, & in vicinia ejus non solum sunt Canonici, imo & Canonice (a) in quibusdam Ecclesiis collegiatis divino cultui deputatæ, & ad laudes divinas more Canonicorum secularium convenientes. Nec est hoc mirandum, quia non solum Moyses cantavit canticum Domino dicens: *Audite Cæli;* sed & Maria soror ejus cum cæteris mulieribus dicens: *Cantemus Domino.* Et Anna uxor Eleanæ dicens: *Exultavit cor meum.* Et ipsa Beata Virgo dicens: *Magnificat anima mea Dominum.* Notandum attem, quod tria sunt, quæ debent inducere hujusmodi mulieres ad bonum. Primum est nobilitas, sunt enim quasi omnes nobiles: inhonestas autem magis dedecet in persona nobili. Proinde debent attendere, quod omnes gloriosæ virgines, quæ sunt in honore magno in Ecclesia, fuerunt nobiles, ut Agnes, Cæcilia, Agatha, Margarita, Catharina, Barbara, Dorothea, Kunegundis, ut harum exemplo non deturpent suam nobilitatem, sed adornent eam morum nobilitate. Secundum est, stipendia quæ accipiunt a Deo in Ecclesia, sicut in primitiva Ecclesia bonæ viduæ. Hoc ergo attendentes, non debent aliquid attentare contra largiorem hujusmodi stipendiorum, sed potius ex hoc se plus, & plus eidem obligatas esse attendentes ea, quæ ad ejus honorem pertinent, exequi diligenter. Tertium est, sequestratio in parte Dei. Ipse enim, sicut Clerici, sequestratæ sunt in servitium Dei, & ideo debent esse sanctiores matronis secularibus, quia quod sequestrabatur olim in servitium Dei, sanctius erat. Notandum iterum, quod hujusmodi Dominarum laus sanctitatis consistit in multis. Unum est in hoc, quod frequentant Ecclesiam in Officiis divinis die, ac nocte. Aliud est,

(a) Canonice primis seculis videntur appellatæ Diaconissæ, quod proinde ac Clerici sub canone Ecclesiastico constitutæ essent. Fufe de his egimus nostro 1. Tomo Conciliorum. Canonice deinde appellatæ sunt Sanctimonialis, de quibus Eugenius Papa III. & Concilium Remense anni 1148. statuunt, ut Sanctimonialis, & mulieres, quæ Canonice nominantur, & irregulariter vivunt, juxta beatorum, Benedicti, & Augustini regulam, vitam suam in melius corrigant. De Sanctimonialibus, quæ Canonice seculares appellantur, ita scribit in sua Occidentali Historia Jacobus de Vitriaco cap. 31. *Ad imitationem, & exemplum prædictorum Canonicorum (seculatium) in partibus Hannonie & Brabantie, & in quibusdam Theonicorum, & Alemannorum provinciis sunt mulieres, quas Canonice seculares seu Domicellas appellant; non enim Moniales nominari volunt; sicut Canonice seculares Monachi non dicuntur. Hæc siquidem adeo personarum accipiunt, quod non nisi filias Militum, & nobilium in suo Collegio volunt recipere. Religiosis & morum nobilitati, seculi nobilitatem præferentes. Purpura autem, & bysso, & pellibus griseis, & aliis jucundatit sue vestibus induuntur circumdate variatibus, cum toris crinibus, & ornata pretioso circumamicta &c.*

est, quod habitum non lascivum in aliquo, sed honestum deferunt, sicut & Clerici habent deferre honestiorem habitum, quam alii. Aliud est, quod nullam societatem, vel familiam suspectam secum teneant, sed tantummodo honestam, & bonæ famæ. Aliud est, quod omnem familiaritatem suspectam advertant, euntium, & redeuntium prudenter divitant. Aliud est, quod nullam lasciviam cantilenarum, vel joculariorum, & hujusmodi, coram se sustineant. Aliud est, quod bona Ecclesiæ, quæ habent, in bonos usus solum expendant. Materia de prædictis. Thema, Ecclesiastæ 2. *Feci mihi Cantores, & cantatrices.* Nota, quod hoc impletur in Christo, in cuius gloriam, & honorem non solum viri, sed & mulieres cantant in Ecclesiis. Et notandum, quod sicut olim, &c.

LVI. Ad omnes Litteratos.

Notandum, quod quantumcumque viri litterati dent operam studendo, sive legendo, sive in scholis morando ad habendum scientiam, sive intellectum, sive sensum, sive sapientiam, quæ omnia confuso nomine idem significant, tamen non possunt habere hoc, nisi a Deo. Ecclesiastici 1. *Omnis sapientia a Domino Deo est.* *Omnis*, inquit, scilicet, quæcumque sit illa. Porro hujusmodi donum est de maximis donis Dei. Proverbiorum 8. *Omne desiderabile non potest ei, scilicet sapientiæ, comparari.* Non solum autem magnum, sed & pernecessarium. Hujusmodi enim dono homines, qui intellectu vigent, sunt similes Angelis; bestiis vero assimilantur, qui carent intellectu. Quo contra dicitur in Psalmo 31. *Nolite fieri sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus;* imo quod pejus est, sine hoc dono sunt homines quasi cæci, carentes lumine; & ideo ambulat in via, nescientes viam tenere debitam, Psalmo 81. *Nescierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulat;* imo quod pessimum est, propter hoc in fine pereunt, Baruch 3. *Et quia non habuerunt sapientiam, & perierunt propter suam insipientiam.* Vide ergo, quam necessarium est hoc donum, sine quo homines sunt quasi bestia, & quasi cæci nescientes viam, & in fine perduntur. Iterum notandum, quod quidam tanto dono abutentes, non reddunt Deo gratias super hoc, sed in seipsis vane gloriantur, similes Philosophis de quibus dicitur, Romanorum 1. *Nec gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis.* Alii sunt, qui etsi recognoscant tantum donum a Deo, tamen non serviunt ei de illo, nec de feudo tali reddunt servitium debitum, ut patet in Medicis, & Advocatis, & Magistris in liberalibus artibus, & in similibus, qui de sua scientia nihil pro Deo faciunt, nec aliquod lucrum Domino suo reportant de hujusmodi talento sibi tradito, sicut servus inutilis, de quo habetur Matthæi 25. Alii sunt, qui, quod pejus est, Deum impugnant sua scientia, per quam efficiuntur acutiore ad malum. Hieremiæ 4. *Sapientes sunt, ut faciant mala.* Notandum vero, quod sunt aliqui, qui non abutuntur hujusmodi scientia, sive sensu, sed convertunt in bonum, & quoad Deum, & quoad proximum, & quoad seipsos: quoad Deum, existentes Deo grati de tali dono, sicut David fecit in Psalmo 33. *Benedicam Domini-*

minum, qui tribuit mihi intellectum. Item intellectum suum circa ea, quæ Dei sunt, non mundi, exercentes. Psalmo 24. *Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam.* Item, ex hoc in amore Dei crescentes, quia ex majori scientia plus habet homo proficere in cognitionem Dei, & divinorum: *Qui autem plus cognoscit, sicut dicit Augustinus, plus debet diligere.* Quoad proximum, docendo, quia scientis est docere. Ecclesiastici 21. *Sapientis scientia tanquam inundatio abundabit, scilicet, per doctrinam ad alios.* Item subveniendo, ut bonus Medicus de scientia sua, & Advocatus de suo patrocínio, vel subventione: quod rogat Apostolus, Philippensium 1. *Hoc oro, ut charitas vestra magis, & magis abundet in scientia, & in omni sensu.* Item, alios in bono præcedendo, sicut qui melius scit viam, solet alios in via præcedere. Ecclesiastici 4. *Sapientia præbuit in via justitia.* Quoad seipsum, per hoc proficiendo in sui cognitione. Qui enim plus scit, plus potest seipsum cognoscere, quod est summæ utilitatis. Quo contra, Bernardus: *Multi multa sciunt, & seipsos nesciunt.* Melius est autem, secundum Augustinum, seipsum cognoscere, quam omnia, quæ docet philosophia. Item, proficiendo in bonam operationem. Psalmo 100. *Intellectus bonus omnibus scientibus enim.* Item proficiendo in sanctum laborem. Ecclesiastici 1. *Qui addit scientiam, addit & laborem.* Quanto enim plus cognoscit quis, tanto plura invenit, quæ sunt causa sancti laboris. Materia de prædictis. Thema, Ecclesiastici 51. *Danti mihi sapientiam, dabo gloriam.* Nota, quod in hoc verbo notantur quatuor supradicta. Primo notatur, quod Deus est Dator hujus doni, cum dicitur: *danti.* Item, quantum sit istud donum, cum dicitur: *sapientiam.* Item, quod non sit abutendum hoc dono, cum dicitur: *dabo,* quasi non abutor. Item, quod non sit nisi bene utendum, cum dicitur: *gloriam,* & sic per sapientiam se habet quasi bene ad Deum, bene ad proximum, bene ad seipsum, quæ omnia cedunt in gloriam Dei;

LVII. Ad omnem Clericum.

Circa Clericos nostri temporis sunt multa reprehensibilia. Sunt enim multi, qui non curant addiscere: & ideo sunt Clerici sine litteris, quod est una de magnis abusionibus seculi. Et ideo e diverso, ut nullus Clericus possit se excusare ab addiscendo, statutum est in jure, ut in villis bonis ubique sint scholæ in grammaticis, & in Metropolitanis sedibus in Theologia, in quibus omnes possunt addiscere. Alii sunt, qui rarissime vadunt ad Ecclesias, similes illis, de quibus dicitur 2. Machabæorum 4. *Fam non circa altaris officia erant dediti, sed contempto templo, & neglectis sacrificiis festinabant participes fieri palestræ.* Mira res, Anna mulier non de templo die, ac nocte discedebat, sicut dicitur Lucæ 2. & isti cultui divino deputati raro conveniunt in Ecclesia in die, rarius in nocte. Alii sunt, qui etsi frequentant Ecclesiam, tamen adeo sunt immunda vitæ, quod eorum ministerium abominabile est Deo. Bernardus: *Sic circumire altaria, sic frequentare Psalmos, sed in immunditia, laus est execrabilis, & oratio in peccatum.* Et ideo e diverso dicitur in Psalmo 25. *Lavabo inter innocentes ma-*

nus meas, & circumdabo altare tuum Domine. Alii sunt, qui cum deberent lucere per bonum exemplum tanquam lucerna super candelabrum, tamen nullum dant bonum exemplum lucis. Quo contra admonendus est Clericus, ut sic vivat, ut exemplum vitæ secularibus præbeat. Alii sunt, qui, quod pejus est, Ecclesiam sponfam Christi maculant turpitudine vitæ suæ. Augustinus: *Qualis est clericus, qui pro amore unius feminae totam Ecclesiam patitur culpam.* Quo contra, Hieronymus in Epistola ad Nepotianum: *Clerici vita debet ornare Ecclesiam.* Alii sunt, qui contra statuta Ecclesie, & Apostoli verbum, se secularibus negotiis implicantes parum curant in Ecclesia nisi de divitiis, & gloria. Quo contra Hieronymus ibidem: *Negotiatorem Clericum, & ex inope divitem factum, & ex ignobili gloriosum, quasi quandam pestem fuge.* Alii sunt, qui bona Ecclesie, quæ sunt pauperum, in usus sacrilegos expendunt. Bernardus: *Bona Ecclesiarum bona pauperum sunt, & sacrilega eis crudelitate subtrahitur, quicquid inde ministri, & dispensatores præter vitium sibi retinent, & vestitur.* Ideo dicitur e diverso. Matthæi 25. *Serve bone, & fidelis, quia in pauca fuisi fidelis, scilicet in temporalibus, super multa te constituam.* Alii sunt, qui in exterioribus, in habitu, in corona, in tonsura minus decentibus, & in aliis hujusmodi levitatem, & lasciviam prætendunt, neglectis illis, quæ scripta sunt, Extra, *De vita, & honestate Clericorum.* Quo contra dicit Augustinus in Regula. *In incessu, statu, habitu, & in omnibus motibus nostris nihil fiat, quod cuiusquam offendat aspectum.* Alii sunt, qui fastidientes viros bonos, societates stultorum laicorum sectantur, & sunt sicut populus. Quo contra legitur de Levitis, quod erant separati a communi populo, ut essent in hoc sanctiores. Numerorum 20. *Sancti eritis mihi, quia ego sanctus sum, & separavi vos a cæteris populis.* Alii sunt, qui quamvis sint de familia Dei, tamen non apponunt curam aliquam circa ea, quæ Dei sunt. Quo contra legitur de Levitis, quod zelabant pro Deo, cum Moysè interficientes idololatrias. Exodi 32. *Ecce fecerunt Levitæ juxta sermonem Moysi, cecideruntque viginti tria milia hominum in illa die.* Materia de prædictis. Thema, Ephesiorum 4. *Observo vos ego vincit in Domino, ut digne ambuletis vocatione, qua vocati estis:* quod facit Clericus cum non negligit addicere, quod frequentat Ecclesiam, cum mundus Deo assistit in ministerio, cum dat bonum exemplum laicis, cum ornat sua vita bona Ecclesiam, cum secularibus negotiis se non immiscet, cum bona Ecclesie sancte dispensat, cum in exterioribus honestatem præterdit, cum societatem bonorum sectatur, cum pro eis, quæ Dei sunt zelat, ut supra dictum est.

LVIII. Ad Clerum totius civitatis congregatum in Ecclesia.

Notandum, quod sicut Dominus a principio in superiori parte mundi posuit stellas, ita in superiori Ecclesia, scilicet clericali posuit diversas personas quasi stellas diversas. Unde Genesis 1. *Posuit stellas in firmamento cali, secundum litteram, & in firmamento Ecclesiastici status secundum ministerium Clericos.* Porro stellæ sunt in celo ad tria, scilicet, ad gloriam Dei. Baruch 3. *Et luxerunt stellæ cum jucunditate, ei*

scilicet, ad gloriam ejus. Et ideo debet cavere Clericus, ne aliquid faciat, propter quod nomen Dei blasphemetur, vel quod non cedat ad Dei honorem, sed potius quicquid facit, cedat ad Dei gloriam, ut sit vera stella. Item ad ornatum cali, Ecclesiastici 44. *Species cali gloria stellarum.* Et ideo cavendum est omni Clerico, ne faciat aliquid, per quod deturpet Ecclesiam, sicut pueri deturpant lectum suum. Hieronymus in Epistola ad Nepotianum: *Clerici vita, Christi debet ornare Ecclesiam.* Item ad lucendum in mundo inferiori. Genesis 1. *Posuit Stellas in firmamento cali, ut luceant super terram.* Ita, & Clericorum est lucere laicis per bonum exemplum. Sed heu, stellæ, quæ solebant lucere per bonum exemplum, jam non lucent. Sic Joëlis 2. *Stella retraxerunt splendorem suum:* imo, quod pejus est, versa sunt multæ in nigredinem pessimi exempli. Ezechielis 32. *Nigrescere faciam stellas cali, scilicet, permissive:* imo, quod est pessimum, horribilia signa apparent in eis. Nam quædam cadunt facile de celo per mortale peccatum ad tentationem, juxta illud Apocalypsis 6. *Stella ceciderunt de celo in terram, sicut ficus emittit grossos suos, cum a vento magno moveretur.* Non solum autem in parvis stellis hoc contingit, imo in magnis. Apocalypsis 8. *Cecidit de celo stella magna ardens sicut facula.* Non solum autem in paucis, sed in multis Apocalypsis 12. *Cauda draconis trabeat tertiam partem stellarum cali.* Et hæc sunt signa, de quibus dicitur Lucæ 20. *Erunt signa in stellis.* Magnum enim signum est, quod tam facile, & tam magnæ, & tot cadunt de celo. Porro stellæ sic cadentes non dant lucem boni exempli, sed custodientes se a casu, istæ dant exemplum. Baruch 3. *Stelle in custodiis suis dederunt lucem.* Et tales debent esse Clerici. Sic enim se dicunt custodire diligenter, ut nihil in eis notabile malum appareat, sed toti sint lucidi per bonam vitam, & aliis luceant per bonum exemplum. Et nota, quod tria sunt, quare Clerici ad hoc potius sunt obligati, quam alii. Primum, est sublimitas status. Status enim ipsorum est sublimior, quam laicorum, & ideo sicut sicut lucerna posita in candelabro, de quo Lucæ 11. & ideo eorum est lucere. Secundum est, observantia laicorum. Ipsi enim observant eos diligenter, quia facti sunt spectaculum hominibus, & mundo, & ideo debent magis cavere a feiditate, ut non appareat in eis. Tertium est, damnositas mali exempli in eis. Non enim tantum nocet malum exemplum in laico, sicut in Clerico, quia non ita inducit illud homines ad imitandum, sicut exemplum Clerici, qui debet esse quasi dux in via, & ideo si male vadit, plus nocet sua deviatio. Materia de prædictis. Thema, Matthæi 5. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in calis est.* Notandum, quod sunt aliqui Clerici, qui multum curant de cantando, vel pertinentibus ad scientiam, vel de honorifice vivendo, sed parum curant de bona vita. Contra quod dicitur hic, *lux vestra.* Lux enim dicitur bona vita, sicut mala dicitur tenebræ: *nunc autem lux in Domino.* In hoc ergo, quod dicitur, *lux vestra, innuitur, quod talium debet esse vita bona, cum vocetur lux.* Sed quia bona vita talium non solum debet esse coram Deo, sed etiam coram hominibus, ideo dicitur: *luceat coram hominibus, ut videant &c.* Sed quia hujusmodi apparentia non debet fieri

propter gloriam propriam, juxta illud Matthæi 6. *Attendite, ne justitiam vestram glorificatis coram hominibus, ut videamini ab eis*: sed propter Dei gloriam, juxta illud 1. Petri 2. *Et bonis operibus vos considerantes glorificet Deum*: ideo subdit: *& glorificet &c.* Ad quæ melius intelligendum, notandum, quod sicut Dominus, ut supra.

LIX. Ad Canonicos (a), & ad Clerum Cathedralis Ecclesiæ.

Notandum, quod in qualibet diœcesi est aliqua Ecclesia major, in qua est sedes Episcopalis, & ideo dicitur Cathedralis. Porro Canonici, & Clerici in hac deseruientes tenentur multo plus ad bonam vitam, quam Clerici Ecclesiarum aliarum inferiorum, triplici ratione. Prima est, propter stipendia. Habent enim majora, & meliora stipendia, quam alii in aliis, & ideo tenentur magis ad bene militandum Domino. Secunda est, propter exemplum. Ipsi enim sunt quasi civitas supra montem posita, ad quam respicit totus alius Clerus diœcesis. Et ideo cavere debent magis, ne aliquid reprehensibile inveniatur in eis. Tertia est, propter eorum assumptionem. Ipsi enim sunt, de quibus assumuntur Sacerdotes parochiales frequenter, & ad alia officia bona, Decanatus, Præposituræ, & multi sunt lapides de lapidicina, & ideo tenentur ad majorem bonitatem, ut in illis, qui ex eis fiunt, Ecclesia non decipiatur, si boni non fuerint. Secundo autem notandum, quod hujusmodi bonitas præcipue consistit in tribus. Unum est circa cultum divinum, ut videlicet faciant laudabiliter Officium divinum. Aliud est circa disciplinæ honestatem, ut videlicet in Habitu, & in aliis canonicis ordinationibus specialiter refuleat in eis disciplina Ecclesiastica honestatis, cum ipsi debeant esse exemplar aliorum, qui sunt per diœcesim. Aliud est circa correctionem, ut videlicet diligentius, & ut viriliter corrigantur quæcunque fuerint inventa reprehensibilia apud eos. Justum est enim, quod Episcopi, & alii boni homines, & Capitulum ferventius corrigant, quæ sunt prope, & coram eis, quam quæ longe, & distanter ab eis fiunt. Sed (proh dolor) illi, qui plus aliis Clericis ad hujusmodi bona, & alia tenentur, peiores in his, & in aliis multis inveniuntur. Sacerdotes enim parochiales, & Clerici eorum omni die surgunt ad matutinas, & ad Officium divinum conveniunt. Item Sacerdotes, & Clerici prædicti modicam habent provisionem, & tam duram vitam ducentes, serviunt assidue Domino in Ecclesia: isti vero de Ecclesia non curantes, non faciunt pro magna parte, nisi bibere, & comedere laute, & dormire, & in otio vitam ducere, sicut illi de Sodoma, quorum iniquitas fuit panis saturitas, & otium, sicut dicitur in Ezechiele. Cap. 16. Item, alii Clerici saltem pro paupertate cavent a multis lasciviis: isti vero suis abutentes divitiis, in dissolutiones innumerabiles, & lascivias se effundunt. Item, alii Clerici ad sacros ordines se ingerunt, isti vero in sacris ministeriis

Do-

(a) De Canonicis Cathedralium, & Collegiatarum Ecclesiarum, atque de officiis juri-
busque utriusque communibus fufe agit Vanespi Parte 1. *Juris Ecclesiastici universi*
Tit. 7. itemque in publici Dissertatione Canonicam, quam inscripsit, *De instituto*
& officiis Canonicorum.

Domino assistere dedignantur. Item, aliorum infamia coram paucis diffunditur: istorum vero infamia omnes replet Civitates. Item, alii interdum corrigitur, & correctionem recipiunt, vel ab Episcopo, vel ab aliis majoribus suis: isti vero quibusdam altitudinibus se defendentes, omni correctioni resistunt. Alii vivunt in quacunque humilitate, isti vero pro magna parte non curant, nisi de gloria seculari. Sunt & alia multa, propter quæ magis possunt dici hostes Dei, quam ministri Dei: quod deplorans Hieremias Threnorum 1. dicit: *Facti sunt hostes in capite ejus*: quod sit, cum in Cathedrali Ecclesia, quæ est caput, tales inveniuntur. Materia de prædictis. Thema, Zachariæ 1. *Zelatus sum Sion zelo magno*. Notandum, quod Cathedralis Ecclesia potest dici, Sion, quia est in alto super alias Ecclesias, sicut Sion erat in alto: & quia in ea residet Episcopus Dominus aliorum spiritualis, sicut in Sion David: & quia debet tueri totam diœcesim, sicut Sion erat ad firmamentum Hierusalem. Porro si pro statu totius Ecclesiæ est zelandum, specialiter tamen pro statu hujusmodi Ecclesiæ, juxta verbum prædictum. Notandum autem, quod in qualibet diœcesi, ut supra.

LX. Ad quoscunque Canonicos seculares.

Notandum, quod Canonici aliqui dicuntur seculares, (a) non quod seculariter debeant vivere, cum dicat Apostolus, Romanorum 12. *Nolite conformari huic seculo*: sed quia cum sint in statu seculari, debent regulariter vivere, quod sonat hoc verbum: *Canonici*, quod idem est, quod, *Regulares*. Canon enim Græce, idest, regula Latine. Unde extat quædam Regula Canonicorum secularium approbata a Paschasio (b) Papa, & a Cardinalibus, qui subscriperunt se, in qua sunt plurima bona: quæ debent regulariter hujusmodi Canonici facere. Sciendum igitur, quod hujusmodi Canonici regulariter debent in suis Ecclesiis residere. Ad hoc enim dati sunt redditus hujusmodi Capitulis, ut Ecclesia eorum habeat personas deseruientes in ea Creatori. Item, residentes debent certis horis ad Ecclesiam convenire ad Officium divinum. Item, convenientes debent in ministeriis suis peragere ea, quæ pertinent ad cultum Dei. Quo contra (proh dolor) multi non resident, & alibi consumunt bona, quæ ibi accipiunt. Multi vero de-

resi-

(a) Quod Canonici, qui hodie dicuntur seculares, vitam olim communem elegerint, fufe ostendit Thomassinus in sua veteri ac nova Ecclesiæ disciplina. Quod autem hæc vite communis institutum in aliquibus citius, in aliis serius, circa seculum nempe 210. & deinceps desierit, deplorant passim seculi 11. atque 12. Auctores, eamque mutationem non auctoritati Ecclesiæ, sed defectui, & relinquenti charitati adscribunt. Porro ceperunt Canonici seculares dici ad discrimen cæterorum Canonicorum, qui Regule strictè inhaerentes, Regulares vocantur. Quod tamen deridet Wolcinius Abbas lib. 3. cap. 15. in Homilia de zizania dicens: *Rara avis in terris Canonici a canone vite.* Unde ergo? Audi unde: *Est namque canon vite, ut dictum est, & est canon pecunie, videlicet alicujus personis certæ; unde solet dici: Solve mihi canonem meum.* Eja ergo, Canonice, inventamus canonem tuum: a quo derivaris, a canone pecunie, non a canone vite; idest a canone regionis, non a canone Religionis.

(b) Pro Paschasio videtur legendum Paschalis, fortasse: nullus enim in Catalogo Romanorum Pontificum, Paschasii nomine reperitur.

residentibus ad Ecclesiam cum aliis rarissime veniunt. Multi vero de venientibus, in ministeriis Ordinum suorum deservire dedignantur. Item, non debent suis superioribus debitam subjectionem subtrahere, sed devotam obedientiam reddere. Item, inter se non discordias, sed pacificam concordiam habere debent. Item, ad exteriores non duritiam, sed viscera pietatis debent exhibere, in hospitalitate ad extraneos, & misericordiis ad miseros, & hujusmodi, quorum contraria (heu) in multis inveniuntur. Item, non debent in sua Ecclesia, quæ sua sunt quærere, sed commune bonum proprio præferre. Item, pro spiritualibus magis, quam pro temporalibus zelare. Item, contra malitias quæ frequenter emergunt se opponere: & felices Canonici, qui hoc regulariter, & concorditer faciunt. Materia de prædictis. Thema, ad Philipenses 3. *In eadem permaneamus regula.* Verbum illud dictum est omnibus Christianis: quod si pertinet ad omnes Christianos, quanto magis ad illos, qui dicuntur Canonici, a Canone, quod est regula. Notandum, quod Canonici aliqui dicuntur, &c.

LXI. Ad Canonicos Cathedralis Ecclesiæ.

Notandum, quod ordinatione divina factum est, ut in omni Diœcesi in Cathedrali Ecclesia essent Canonici propter multas utilitates magnas. Non enim in novo testamento sunt Episcopi per successionem carnalem, ut olim: sed per electionem, sicut patet in electione Matthiæ, & hoc ad hujusmodi Canonicos pertinet, sicut ad Apostolos electio Matthiæ. Item, apud eos residet autoritas Episcopalis vacante sede, quoad multa. Item, sunt dati in adjutorium Episcopo, sicut milites suo Castellano, ut eorum adjutorio melius regatur Diœcesis. Item, ipsi sunt, quibus provifum est copiosius in temporalibus, ut per eos honorabilis deserviat in Ecclesia Cathedrali. Item ipsi sunt, ad quos frequenter recurritur pro variis negotiis a tota Diœcesi tanquam ad refugium summum. Item, ab ipsis assumuntur Episcopi, & aliæ personæ magnæ in Ecclesia Dei. Item, præter ista communia sunt aliqua alia magna, quæ quandoque ad eos pertinent, ut creatio Canonicorum, jurisdictiones magnæ, collatio parochiarum, & similia. Et hæc omnia, si diligenter respiciantur, requirunt, ut sint viri magni multumque magnitudine, & ad prædicta idonei. Quo contra (proh dolor) sunt multi tales, qui vere ad omnia prædicta nihil valent, quod deplorans Hieremias Threnorum 1. dicit: *Abtulit Dominus omnes magnificos de medio mei.* Pro magna enim parte non sunt hodie magni scientia, vel virtute, vel ætate, vel fama, vel autoritate, & similibus, Canonici in Cathedralibus Ecclesiis, sicut olim fuerunt, & status eorum requireret: imo sunt alii pravi, alii nihil scientes, alii sine discretione, alii male morigerati, alii infames in populo, alii bona Ecclesiæ illicite expendentes, alii dilapidatores, alii in Ecclesia sua nihil facientes nisi bibere, & comedere, & in ocio vivere. Alii nihil boni, vel quæ Dei sunt, in Ecclesia sua quærentes, & istæ, & aliæ sunt innumerabiles maculæ, cum quibus intrant sanctuarium Dei, contra illud, quod præcipitur Levitici 24. Materia de prædictis. Thema 1. Corinthiorum 1.

Vii

Videte vocationem vestram fratres, vos scilicet Canonici Cathedralis Ecclesiæ, qui estis fratres ad invicem, videte ad quid vocati estis, ut scilicet, illud faciatis, & tales sitis, qui illud facere valeatis. Ad quod intelligendum, notandum, quod ordinatione, &c.

LXII. Ad omnes Scholares.

Notandum, quod quoddam est studium, quod semper est malum, & nunquam potest fieri bonum, scilicet studium in malitia, ut in callicibus potandis, Proverbiorum 23. & avaritiæ, Hieremiæ 6. & Hieremiæ 21. *Tu ostendisti mihi studia eorum:* & hoc destruxit Judæos, Hieremiæ 21. *Ne forte egrediatur, ut ignis indignatio mea, & succendatur, & non sit, qui extinguat propter malitiam studiorum vestrorum.* Aliud est, quod semper est bonum, scilicet studium virtutum, de quo Ecclesiastici 44. *Homines divites in virtute, pulchritudinis studium habentes, scilicet virtutum, pacificantes in domibus suis.* Et hoc est in quo Paulus studebat Actuum 24. *In hoc studio oportet sine ostendiculo conscientiam habere ad Deum, & ad homines semper.* Tertium est, litterarum. De quo Proverbiorum 25. *Stude sapientiæ fili mi.* Et hoc potest esse bonum, & malum, quia multis est via ad bonum, & multis est via ad malum. Notandum autem, quod hoc studium potest esse malum a fine. Unde Bernardus Sermone 26. in Cantica. *Quidam scire volunt, ut sciantur, & vanitas est, quidam ut fiant, & curiositas est, quidam ut divites fiant, & cupiditas est.* Potest etiam bonum esse ex fine. Unde ibidem Bernardus. *Quidam scire volunt, ut proficiant, & charitas est: & ideo bene dicitur Hieremiæ 18. Dirigite vias vestras, & studia vestra, scilicet ad bonum finem, & dimittendo malum.* Item, potest esse malum ex materia, ut cum quis studet in libro de arte amandi, & in similibus, quæ dant occasionem ad malum. Isidorus: *Ideo prohibentur Christianis signenta Poëtarum, ne per oblectamenta fabularum mens ad incendia libidinum incitetur.* Et est eadem ratio, quare non debet studeri in Nigromantia, & in aliis, quæ ad peccatum pertrahunt. De quo dicitur in Psalmo 52. *Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis.* Item, potest esse malum, vel bonum ex vita, quam ducunt in scholis. Proverbiorum 20. *Ex studiis suis intelligitur puer si recta, & munda sunt opera ejus:* sicut fuerunt Daniel, & focii ejus pueri in Babilonia, quibus propter hoc data est major sapientia, & intelligentia. Et nota, quod quidam male se habent in scholis minus bene studendo. *Studium,* ait Tullius in 1. Rhetoricæ, *est assidua, & vehementis ad aliquam rem animi applicata cum magna voluntate occupatio.* Nota singula, & invenies in eis contraria. Alii sunt, quod pejus est, qui in scholis malas societates sectantur, & ubi debent addicere litteras, addicunt mala a talibus. Alii sunt, quod pessimum est, qui bona sibi missa a parentibus, & interdum pauperibus, vel de redditibus Ecclesiasticis, expendunt vivendo luxuriose. Sed attendant isti tales prædicti illud quod dicit Dominus per Hieremiam 33. *Visitabo super vos studia vestra, ait Dominus.* Et ideo præ timore hujus visitationis debent videre, quo fine student, & qualiter

lter in studio vivunt, ut videlicet bono sine studeant: & in bono, & bene vivant in studio. Materia de prædictis. Thema Hieremix 35. *Bona facite studia vestra*. Notandum, quod quoddam est studium, ut supra.

LXIII. Ad Scholares in Grammatica.

Studentes in grammatica, qui pro magna parte sunt pueri, & adolescentes, exhortandi sunt, quod libenter addiscant. Et quia hoc parum valet sine bona vita, admonendi sunt, quod bonam vitam ducant: & quia multi nesciunt in quo hæc consistat, instruendi sunt in iis, quæ requiruntur ad ipsam. Circa quod notandum est, quod omnis occupatio circa res addiscendas, aut est circa mechanica, & hoc pertinet ad corpus, aut circa litteras, & hoc ad animam, & ideo tanto nobilior est, quanto nobilior est anima corpore. Et de hac nobilitate dicit Socrates: *Scire cum imperante aequalis gloria est*. Item, ista occupatio est introitus ad omnem scientiam. Sine litterarum enim scientia, nulla sapientia, divina, seu prophetica, seu humana, possunt ad plenum sciri. Sapientia autem adeo est utilis, quod veniunt omnia bona cum ea, sicut dicitur Sapientix 7. Item in mechanicis addiscendis magnus est labor, sed in litteris addiscendis multa est annexa consolatio. Tullius: *Quid dulcius litterario otio*. Pythagoras: *Debent homines viaticum senectuti litterarum eruditione parare*. Plato: *Littera insipienti animo, tanquam baculus infirmo corpori convenit*. Hæc autem tria habent magnam consolationem. Patet ergo, quod hujusmodi occupatio, nobilis est, & utilis valde ex consolatione annexa, & ideo non debent hujusmodi scholares fugere scholas, vel intermittere lectiones, sed addiscere cum omni diligentia. Circa secundum notandum est, quod littera sine bona vita non salvant. Unde Augustinus lib. 8. Confessionum cap. 8. *Surgunt indocti, & rapiunt calum, & nos cum litteris nostris ad inferna descendimus*. Item sunt occasio multorum malorum. Actuum 26. *Multe littera, te faciunt insanire*. (a) Quod impletur in multis, dum per litteras suas vexant alios, & superbiunt, & similia. Item, erunt in die iudicii in testimonium damnationis multis. Unde 2. Reg. 11. legitur, quod Urias portavit secum litteras mortis suæ. Et ideo bene dicitur Hieremix 35. *Bonas facite vias vestras, & studia vestra*. Primo dicit vias: Secundum studia, quia nisi sint viæ bonæ, sequuntur ex studio prædicta mala. Circa tertium notandum est, quod hujusmodi adolescentibus debent parentibus obedire devote, exemplo pueri Jesu, qui erat subditus parentibus, ut dicitur Luca 2. Item debent cavere a levitatibus puerilibus, ut sunt furari fructus, certari ad invicem, & similia: exemplo Tobix junioris, qui cum esset junior nihil puerile gessit in opere. Tobix 1. Item, debent frequentare Ecclesiam ad audiendum Officium, & Sermones: exemplo Nicolai (b) pueri, qui Ecclesie frequentans limina, sacra pectore condebat mandata. Item, debent declinare pravas societates, cum illa, quæ dicit Tobix 3. *Nunquam cum illis, qui in levitate ambulant, participem*

(a) In actibus Apostolorum cap. 26. versu 24. legitur: *Multe littera ad insaniam convertunt*. Sed hæc mutationes passim in hoc opere occurrunt.

(b) Vide ejus vitam apud Surium die 6. Decembris.

cipem me præbui. Item, debent libenter morari in domo cum parentibus, non discurrere, vel vagari inutiliter, exemplo Jacob, qui sicut dicitur Genes 25. *domi morabatur, Esau discurrente*. Item, thesaurum virginitatis diligenter servare, ut Bernardus puer, de quo legitur, quod accedente muliere ad eum de nocte, exclamavit: latrones, latrones, & hoc multoties propter thesaurum, quem volebat ei furari. Item, de peccatis puerilibus confiteri diligenter: exemplo Augustini, qui multa de his inserit in libro confessionum suarum. Item, dare operam ad proficiendum in bono, tanquam bonæ indolis, exemplo pueri Jesu, de quo dicitur Luca 2. *Proficiebat ætate, & sapientia, & gratia*: non sicut multi, qui & si proficiant ætate, tamen non in aliis duobus. Sed, heu, sunt multi, qui sicut dicit Augustinus Lib. 1. Confessionum, cap. 18. *aliqua facta sua mala enunciant, tamen barbarismo, & solacismo reprehensi confunduntur*. Si autem libidines ornatis, & consequentibus syllabis pronunciant, laudari gloriantur. Et postea: *Vides hæc Domine, & taces, quomodo filii Adam servant pacta litterarum tradita a prioribus, & accepta pacta perpetuæ salutis negligant*. Et nota, quod hujusmodi peccata non sunt negligenda, quia de omnibus istis districta ratio exigetur. Ecclesiasticæ 11. *Et scito, quod pro omnibus adducet te Deus in iudicium*: & loquitur de peccatis pluribus. Materia de prædictis. Thema, Ecclesiastici 6. *Fili a juventute tua excipe doctrinam, & usque ad canos invenies sapientiam*. Istud verbum impletur maxime in studentibus in Grammatica: isti enim hujusmodi doctrinam accipiunt a juventute. Notandum autem, quod studentes in Grammatica, &c.

LXIV. Ad Scholares (a) de Cantu.

Notandum, quod moris fuit apud gentiles coram diis suis cantare. Danielis 3. *Cum audieritis sonitum omnis generis musicorum, cadentes adorabitis statuam auream*. Hoc idem fuit apud Judæos de Deo vero. Ecclesiastici 47. *Stare fecit cantatores contra altare, & in sono eorum dulces fecit modos*. Hoc idem fit in cælo sanctæ Trinitati ab Angelis, secundum Chronicam, (b) quæ dicit, quod beatus Ignatius raptus in spiritu vidit in cælo Angelos cantantes hymnos sanctæ Trinitati per antiphonarum repetitionem, & ideo statuit hoc idem fieri in Ecclesia Antiochena, & inde

X

deri-

(a) De Schola Cantorum suscegitur nostro 1. Tomo Pontificalis Romani in Prolegomenis, cap. iv.

(b) Alludit ad historiam Socratis lib. 6. cap. 8. ubi ita inquit: *Ignatius Antiochie in Syria tertius a Petro Apostolo Episcopus visionem vidit Angelorum sanctam Trinitatem hymnis alterna vice decantatis collaudantium, & formam canendi in ea visione expressam Ecclesie Antiochene tradidit. Unde illa tradidit in omnibus Ecclesiis recepta est*. Ignatius ita cantari tradidit solos hymnos; nam Psalmos alterna vice decantantes adjuverunt postmodum Flavianus & Diodorus Presbyteri Antiocheni, de quibus ita scribit Theodoretus lib. 2. historix, cap. 24. *Hi primi psallentium choro in duas partes diviso, hymnos Davidicos alternis canendis tradiderunt. Quæ primum Antiochie cepta ubique pervasit, & ad ultimas Orbis terre oras pervagata est. Vide Lupum in Canonem 75. Trullanum.*

derivatum est ad Latinos, per Ambrosium. Ex his ergo patet, quod Ecclesia non immerito cantat coram Deo, cum & gentiles, & judæi, imo & Angeli in cælo hoc faciunt. Notandum autem, quod hujusmodi cantus ecclesiasticus ubique fit ad Dei laudem. Psalmo 70. *Repleatur os meum laude, ut canteam gloriam tuam.* Item, ad devotionem convenitium. Unde de Augustino scriptum est, quod flebat uberrime in hymnis, & canticis suave sonantis ecclesiæ. Item, ad repulsionem demonum. 1. Regum 16. *David psallebat manu sua, rescillabatur Saul, & levius habebat, recedebat enim ab eo spiritus malignus.* Item, ad infusionem gratiarum in canentibus. Gregorius super Ezechielem: *Cum vox psalmodiæ per intentionem cordis agitur, omnipotenti Deo iter ad cor præparatur:* scilicet per adventum gratiæ, & ideo non est hujusmodi cantus inutilis, sicut dicunt (a) hæretici quidam Ecclesiam in hoc deridentes, imo valde utilis, & landabilis est, præcipue cum in hoc Ecclesia militans conformetur triumphanti. Bernardus: *Nihil in terris ita representat quandam celestis habitationis statum, sicut alacritas laudantium Deum.* Item notandum, quod tria sunt, quæ impediunt bonum officium hujusmodi cantus. Unum est carnalitas. Pellis enim carnosa, nisi desiccetur, non bene cantat. Aliud est, discordia ad proximum Christianum. Non enim bene sonat cantus plurium, quando discordant. Tertium est, perversitas cordis. Hujusmodi enim cantus, quantumcunque sit sonorus in voce, auferit dulcedinem ejus coram Deo. Unde Proverborum 25. *Acetum in vitro, qui cantat carmina cordi perverso* (alias cordi pessimo): quod dicitur, quia sicut vitrum quantumcunque sit clarum continens acetum, ministrat potum amarum, ita & cantus cordis perversi non placet Deo. Ideo e diverso ad excludendum ista dicitur in Psalmo 150. *Laudate eum in tympano,* quod est pellis desiccata, & hoc contra primum; & *choro,* scilicet, concordiæ, & hoc contra secundum: *chordis,* & *organo,* contra tertium. Materia de prædictis. Thema, Ecclesiastici 44. *In pueritia sua requirentes modos musicos.* Nota, quod hoc verbum dicitur de viris quibusdam illustribus antiquis, & extenditur usque ad quosdam novi testamenti, ut fuerunt Ambrosius, Gregorius, & alii quidam, qui adinvenerunt per sapientiam suam cantus musicos in Ecclesia, in quo edocentur pueri in infantia sua. Circa quod notandum est, quod Cantorum, &c.

LXV. *Ad Scholares in Logica, & in artibus liberalibus, & philosophicis.*

Item notandum, quod studium in liberalibus artibus, & scientiis philosophicis valet in Christianitate ad multa. Valet enim ad defensionem fidei, quam non solum hæretici, (b) & pagani impugnant; sed Philosophi.

Pro-

(a) Quantum errent ea in hæretici, ostendit Bellarminus in suis Controversiis Tomo 4. lib. 1. *De bonis operibus in particulari,* cap. 16.

(b) Inter alias Leges, quas in Christianos promulgavit Julianus imperator Christianæ Religionis defensor, una fuit, ne Christiani Doctores humaniores literas, ac liberales disciplinas docere possent: quam quidem eo consilio sancitam esse ait Ammianus Marcellinus, ne per Doctores Christianos a cultu Deorum Gentiles desciscerent. Vide Baresium ad annum 362.

Propter quod dicit Apostolus Colossensium 2. *Videte, ne quis vos seducat per philosophiam:* sicut autem non potest se defendere a fallaciis, qui nihil novit de eis, ita nec se potest defendere ab inani Philosophia, qui nihil novit de philosophia. Item, valet ad intelligentiam Scripturarum sacrarum. Innumerabilia enim sunt in eis, & in Glossa, & in dictis Sanctorum, quæ nunquam possunt intelligi sine istis. Et ideo sicut Sancti dicunt, de spoliis Aegyptiorum ditantur Hebræi, cum de dictis philosophicis jvant se fideles ad expositionem sacrarum Scripturarum. Item, valet ad honorem Ecclesiæ. Magnus enim est honor ejus, quia non solum in Jure, vel in Theologia, sed etiam in Philosophia viri intelligentes in ea inventiuntur. Porro honor iste multo major est, quam honor divitiarum, quanto melior est sapientia, quam divitiæ. Si ergo tantum curat Ecclesia de honore divitiarum, quanto magis curare debet de isto honore? Ex his ergo, & multis aliis rationibus patet, quod studium in liberalibus artibus valde necessarium in Ecclesia est: unde illi, qui hoc non approbant, vel hoc impediunt, vel scientias lucrativas istis præferunt, videntur esse de Philistæis illis, qui 1. Regum 22. *Providerunt ne fabri ferrarii inveniretur in Israël, ne forte facerent Hebræi gladium, aut lanceam.* Glossa: *Diabolus per paganos, per hæreticos, per falsos Christianos studet impedire, ne sint docti in Ecclesia, qui spiritualia faciunt arma nobis ad pugnandum.* Pagani enim prohibuerunt, ne Christiani liberalibus artibus instruerentur. Sed notandum iterum, quod licet istud studium sit in se laudabile, tamen tria sunt reprehensibilia in eo. Unum est, nimia morositas. Sunt enim multi, qui nimis morantur in hujusmodi studio, similes illis, qui habent ire ad aliquem locum, & in via nimis detinentur. Hujusmodi enim artes non sunt nisi viæ ad majora. Seneca: *Non nego perspicienda ista, sed prospicienda tantum sunt, & a longe salutanda.* Aliud est, nimia dilectio. Quidam enim ita diligunt ea, quæ audiunt circa ea, quæ dicuntur in illis, quod vix possunt ab eis evelli, & fornicantur cum illis per hujusmodi amorem, sicut cum aliis creaturis. Seneca: *Hoc habent pessimum, quod quandam dulcedinem sui faciunt in animum spe subtilitatis indutum tenent.* Et propter hoc dicuntur a Boëtio de consolatione Philosophiæ *Syreæ usque in exitium dulces.* Aliud est, nimia curiositas, quidam enim non sunt contenti quibusdam, quæ in istis artibus sunt utilia, sed non cessant audire, & exercitari in multis, quæ non habent, nisi solam curiositatem. Quo contra Ecclesiastici 3. *In supervacuis rebus noli scrutari multipliciter, & in pluribus ejus operibus ne fueris curiosus.* Iterum autem notandum, quod, & si laudabile sit istud studium, & a prædictis reprehensibilibus sit cavendum, tamen ad hoc, ut sit meritiorum, est ordinandum ad bonum finem. Non enim studendum est in istis propter sapientiam finaliter, ut faciebant philosophi, qui dicuntur amatores sapientiæ. Quo contra Bernardus in sermone 26. super Cantica: *Quidam scire volunt, ut sciant, videlicet propter vanam gloriam: quidam, ut sciatur, videlicet propter cupiditatem: quidam scire volunt, ut divites fiant: hoc propter aliquam utilitatem spirituales, ad Deum, diligendum est hoc studium, juxta illud Hieremiæ 17. *Dirigite studia vestra:* quod fit, cum studium ad Deum dirigitur, & non ad aliud*

aliud distorquetur. Ex his ergo patet, quam laudabile sit illud studium, & a quibus cavendum est in ipso, & ad quem finem est dirigendum istud studium. Materia de prædictis. Thema, Actuum 17. *Quidam Epicurei, & Stoici philosophi diserebant cum Paulo.* Nota, quod sicut patet ex his verbis, studium in liberalibus artibus olim fuit apud Athenas, deinde autem translatum fuit ad urbem Romæ, tempore vero Caroli translatum fuit in Franciam, & deinde derivatum est ad multa loca. Notandum, quod studium istud ubique in Christianitate ad multa valet, ut supra.

LXVI. Ad Studentes in Medicina.

Notandum, quod propter peccatum primorum parentum conditio humana deteriorata est in tribus, videlicet in rationis offuscatione, & hoc quoad animam: & contra hoc inventæ sunt artes liberales, quæ illuminant rationem. Item, in morbositate propter corruptibilitatem, & hoc quoad corpus: & contra hoc inventa est ars Medicinæ. Item, in rerum proprietate, communes enim erant omnes res, & contra hoc inventa est scientia Juris, per quam redduntur, & conservantur unicuique sua. Porro inter istas tres scientias, Medicina quoad multa est melior: cognitio enim ejus, quod docent liberales scientiæ, parum confert: scientia autem Juris, etsi confert, tamen plus valet illud, quod confert Medicina, quanto plus valet corpus, quam res. Sunt enim tria valde utilia, ad quæ valet ista scientia Medicinæ. Primum est cognitio suæ naturæ corporeæ. Ipsa enim est, quæ docet, quam misera, quam fragilis sit natura corporis humani. Secundum est, opus misericordiæ. Per ipsam enim possunt fieri multa opera misericordiæ circa infirmos, qui subjacent magnæ miseriæ. Tertium est, medicina spiritualis animarum. Per artem enim scientiæ medicinalis multa habetur instructio circa medicinam spiritualem. Sed notandum iterum, quod sunt multi Medici, qui in operatione artis suæ multoties offendunt multum. Sunt enim aliqui, qui quia nesciunt sufficienter quod est artis, omittunt in operatione, & ideo rei sunt mortis multorum, & hoc est peccatum homicidii. Alii sunt, qui faciunt emere res caras a suis familiaribus cum per viliora possent infirmis interdum æque subvenire, & hoc est infidelitas. Alii sunt, qui ea, quæ ordinavit Ecclesia (*) facienda circa infirmos pro salute animarum, ut confessio, & communicatio, & similia, negligunt, & hoc est inobedientia ad Ecclesiæ mandata. Væ talibus Medicis, qui quod debent sanare occidunt, & confidentibus in se sunt valde infideles, & salutaria Ecclesiæ negligunt mandata. Proinde notandum est, quod ad hoc, quod studium istud vertatur in bonum, debent hujusmodi studentes intentionem suam ad utilitates supradictas dirigere. Debent etiam cavere, ne egrediantur ad practicam, ante bonam sufficientiam artis acquisitam. In proseguendo

vero

(*) Cautum est id quidem in variis Conciliis, præsertim in Lateranensi Oecumenico Innocentii III. anno 1215. can. 22. ac novissime in Lateranensi Synodo Benedicti XIII. Tit. 32. cap. 1. Quod tamen passim negligitur, multique homines Christiani ob hæc Medicorum socordiam ex hac vite sine Sacramentis decedunt.

vero practicam debent cavere, ne in dubiis unquam procedant, sine consilio, vel deliberatione multa. Sic etiam fideliter agant cum patientibus, quod cum paucioribus expensis, quantum poterunt, eis subveniant; salarium sic temperatum recipiant, quod suam conscientiam læsam non relinquunt. Super omnia vero debent cavere, ne occasione Medicinæ aliquid faciant contra Deum, in se, vel in aliis, ne dum corporibus sanandis intendunt, animas suas, vel aliorum interficiant. Denique vero non debent tantum in arte confidere, quantum in orationibus, & magis in Deo confidunt. Unde Ecclesiastici 38. dicitur de medicis, quod ipsi orent pro infirmis. Materia de prædictis. Thema: Ecclesiastici 38. *Honora medicum propter necessitatem, etenim illum creavit altissimus: omnis medela a Deo est.* Nota, quod ars Medicinæ in hoc verbo commendatur a tribus: videlicet ab auctore, scilicet Deo: ab utilitate, cum dicitur, *propter necessitatem*: item a fructu, cum dicitur, *honora*. Notandum autem, quod propter peccatum, ut supra,

LXVII. Ad Studentes in Jure communi.

Nota, quod est quoddam Jus, quod dicitur naturale, & hoc est scriptum in corde cujuslibet a natura. Aliud est, quod est scriptum in libris divinis Bibliæ, & hoc dicitur divinum, & continet plura, quam primum, quia multa continet, quæ sunt fidei. Aliud est, quod dicitur positivum, quod inductum est ab hominibus, & continet plura quam duo prima, & hoc continetur in libris Juris, tam civilis, quam canonici. Primum est de veritate morum. Secundum est de moribus, & pertinet magis ad fideles. Tertium de quibusdam his superadditis, quæ pertinent ad diversos fideles, quoad diversa. Notandum autem, quod hujusmodi Jus positivum valet ad pacem: nisi enim essent hujusmodi jura, multi semper haberent contentiones adinvicem, sed per jura determinantur hujusmodi contentiones. Item, valent hujusmodi jura ad justitiam: per jura enim redduntur unicuique quod suum est, quod est justitiæ. Item, ad subventionem miserorum. Multa enim miserales personæ nunquam relevarentur ab oppressionibus multis, nisi per jura subveniretur eis. Item, ad repressionem malorum. Multi enim reprimentur a multis malitiis propter ea, quæ sunt ordinata in Jure. Item, ad promotionem bonorum: multa enim bona promoventur per eadem. Item, ad regimen populi: per ipsa enim reguntur homines, & ordinantur in eis omnia. Item, ad conservationem legis Dei: sicut enim antemurale valet ad conservationem civitatis, ita & hoc ad legem Dei, quia sine istis facilius irrumperetur in eam. Sed notandum iterum, quod sunt multi studentes in jure, qui sicut Philosophi præponebant mandata hominum legi Dei, ita & ipsi parum curant de scienda lege Dei in comparatione ad jura sua humana: quod non est sine periculo magno, quia sine lege Dei non est salus, sine istis vero humanis juribus est salus interdum. Præterea, interdum ignorantia istorum excusat, ignorantia vero illius non excusat. Sunt etiam alii, qui illud quod inveniunt in juribus humanis, quod pertinet ad animas, non curant: & de his, quæ ad terrena pertinent, summe curant, sicut

fimiles porcis, qui in horto revolvunt stercore, & de floribus non curant, & porcis, qui intrantes apothecam non curant de speciebus aromaticis, & dant se terræ fœtenti. Sunt autem quidam, quod pejus est, qui ipsa scientia abutuntur, dum nullum bonum finem ponunt in studio suo, & in practica scientiæ suæ multipliciter ab eo quod justum est deviant, & declinant. Materia de prædictis, Thema, Esther 1. *Faciebat Rex cuncta secundum consilium sapientium scientium leges, ac jura majorum (a)*. Argumentum est: si ita erat apud infideles, multo magis apud fideles debent esse sapientes, scientes leges, & jura, quod non potest esse, nisi hæc adducant: & ideo debet esse studium, & studentes in talibus apud Christianos. Notandum, &c.

LXVIII. Ad Studentes in Jure Civili.

Notandum, quod sapientia divina, cujus interest omnia gubernare, sicut in sensibilibus carentibus libero arbitrio per superiora regit inferiora, secundum Philosophos, & etiam secundum Sanctos, & ad regendum melius inferiora dedit eis certas leges, quas nunquam transgrediuntur, sicut patet Proverbiorum 8. de legibus datis abyssis, & aquis: non solum autem certas leges, sed & justitias, ex quibus, consurgit justitia naturalis universi, de qua agitur in Tymæo Platonis: ita ad regimen hominum habentium liberum arbitrium, quosdam fecit superiores, ut Reges, & Imperatores, qui alios regunt, & editæ sunt leges a juris sapientibus, per quas etiam non solum per potentiam eos regunt, sicut faciunt illi, qui dicunt, Sapientiæ 2. *Sit fortitudo nostra lex injustitiæ*. Et quia quedam sunt leges iniquæ, quarum conditoribus comminatur, Isaïæ 10. dicens: *Vae condentibus leges iniquas: quæ sunt omnino respiciendæ, & detestandæ, ideo ipso inspirante sunt leges sacratissimæ ad regimen Principum juste exercendum*. Item notandum, quod Hieremiæ 32. in emptione agri, quem de Dei mandato emit, usus est legibus. Unde ibidem: *Accepi librum possessionis signatum, & stipulationes, & rata, & signa forinseca, &c.* quæ omnia pertinent ad jura civilia. Similiter Apostolus eisdem usus est Actuum 25. dicens: *Si nihil eorum est, quæ hi accusant me: nemo potest me illis donare, Cæsarem appello*. Similiter ipse Christus usus est eis, reddens tributum pro se Cæsari debitum. Matthæi 17. & docens sic faciendum esse, dixit: *Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari*. Lucæ 20. Magna laus legum est, cum & Propheta tantus, & Apostolus tantus, imo & ipse Christus his usi sunt. Sed notandum iterum, quod studio tam sacrarum legum, & tam authenticarum multi miserabiliter abutuntur: cum enim debent in eis studere amore justitiæ, vel sciendæ, vel docendæ, vel exequendæ; ipsi hoc relicto, quod in eis est, aliud quærunt in eis, videlicet, ut per eas magnificentur in mundo, vel ut sciant in omni negotio resistere eis, quæ sibi non placent, vel

(a) Imitati sunt quidem hoc exemplum plurimi Principes Christiani, inter quos S. Stephanus Hungariæ Rex, uti legitur in ejus vita: *Regni negotia ita disposuit, ut accitit undique prudentissimis, ac sanctissimis viris, nihil unquam sine illorum consilio multaretur*.

ut timeantur ab omnibus propter calumnias, & impugnationes, quas sciunt movere. Et hæc est visio, quam vidit Salomon, qui dixit: Ecclesiastici 2. *Vidi sub sole in loco judicii impietatem*: quod impletur, quando in schola, in qua docetur justitia, versantur prædictæ iniquitates, & similes in cordibus studentium. Deinde notandum est, quod hujusmodi Scholares post recessum a scholis sunt interdum iudices, interdum consiliarii magistrorum, interdum advocati. Et ideo si Deum habent præ oculis, debent cum multa sollicitudine dare operam diligentem ad ea, per quæ possunt hæc exercere laudabiliter, & vitare ea, quæ sunt in eis reprehensibilia, cum eis contingit in talibus occupari. Materia de prædictis, Thema, Proverbiorum 8. *Per me Reges regnant, & conditores legum justa decernunt*: verbum est sapientiæ divinæ, & æternæ. Et notantur tria in illo. Unum est, quia ex sapientia æterna producti sunt Reges in mundo, ibi: *per me Reges regnant*. Aliud est, quod ex eadem sapientia processerunt Reges in mundo, scilicet: *conditores legum*. Aliud est, quod ex eadem processit justitia legum, per quam *justa decernunt*. Ad quod intelligendum plenius, est notandum, quod sapientia divina, ut supra.

LXIX. Ad Studentes in Jure Canonico.

Notandum, quod sicut homo constat ex duabus naturis, scilicet, ex corpore, & anima: ita providentia superna ordinavit, quod essent duo genera rectorum hominis. Unum quoad corporalia, scilicet principes seculares; aliud quoad spiritualia, scilicet, Prælati Ecclesiæ: & quia rectores aliorum debent eos regere, non secundum potentiam, vel voluntatem, sed secundum justitiam; ideo ordinatione divina factum est, ut esset duplex Jus in Christianitate, scilicet, Civile quoad regimen primum, & Canonicum quoad regimen secundum, quamvis in utroque istorum quandoque aliquid miscatur, quod pertineat ad alterum: quia propter unionem corporis, & animæ, ea quæ ad unum istorum pertinent principaliter quandoque alii sunt annexa. Notandum autem, quod ista jura canonica commendabilia sunt a tribus, scilicet, a materia, & hoc scilicet, quia versantur circa spiritualia, & ideo tanto excedit, quanto spiritualia excellent omnia temporalia. Item, ab autoritate: sunt enim educta partim a jure naturali, partim a jure divino, partim a dicis Sanctorum, partim a sententiis Romanorum Pontificum, partim a Conciliis, partim a legibus, quæ omnia sunt magnæ autoritatis. Item, ab utilitate: hæc enim sunt quasi sæpes circa vineam Domini, de qua habetur Matthæi 20. Nisi enim hæc essent, multa, & varia vitia irruerent in Ecclesiam Dei, quæ ipsam omnimode dissiparent. Sunt iterum superedificatio super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, quia super doctrinam ab eis traditam, hæc superaddita sunt ad completionem ædificationis Ecclesiæ. Item, sunt quasi quadam colligatio totius boni Christianitatis, quod effunderetur, nisi per ista restringeretur, sicut vinum dolii sine colligatione effunditur. Patet igitur, quod triplex est utilitas hujus Juris Canonici, scilicet defensio a vitis multis,

consummatio ædificii Ecclesiastici, conservatio bonorum spiritualium. Notandum iterum, quod in hujusmodi scientia juris sunt multa, quæ pertinent ad animarum salutem. Alia vero, quæ pertinent ad causas litigiosas. Sed sunt quidam infelices, qui primum vocant paleam, & non curant de illo tanquam de palea, cum e contrario secundum sit palea. Quicquid enim temporale est, palea est, cum sit transitorium, sicut dicitur super illo verbo: Exodi 5. *Dispersus est populus in omnem terram Ægypti ad colligendas paleas*: imo etiam illi, qui ista sequuntur, sunt palea secundum Augustinum dicentem: *Dum paleam sequeris, palea efficieris*. Et ideo tales comburentur igne inextinguibili. Hæc igitur, quæ ad causas temporalium pertinent, reputanda sunt palea, quæ vero ad salutem animarum, granum, quod melius est. Ita & in ista scientia istud, quod ad salutem animarum pertinet, diligentius est colligendum, sicut granum diligentius colligitur quam palea. Alii sunt, qui ista scientia non utuntur ad utilitatem proximi, sed ad nocumentum, studentes diligenter in his, per quæ possunt turbare Electiones, appellare contra majores Prælatos suos, & similia multa, abutentes jurè ad injuriam. Alii sunt, qui tantum extollunt scientiam, quod venerunt ad hanc stultitiam, ut dicerent, quod melius regitur Ecclesia Dei per ista jura, quam per Theologiam. Ad quod respondit quidam, dicens, quod istud verum esset, si Ecclesia Dei essent campi, & vineæ, & hujusmodi possessiones, sed si Ecclesia Dei sunt animæ fidelium, constat, quod melius regitur Ecclesia per Theologiam, quæ docet fidem, & mores ad animarum salutem pertinentia, quam per ista jura. Patet ex his, quod studentibus in ista scientia preferenda sunt ea, quæ ad salutem pertinent, eis, quæ ad causas. Cavendum est iterum, ne habeatur animus ad ea perferenda, per quæ possunt alios perturbare. Providendum est etiam, ut ita temperate diligitur, quod propter illam Theologia minus quidem non reputetur. Notandum iterum, quod istud Jus dicitur Canonicum, idest regulare, quia rectitudinem continet sicut regula, & quia prava per ipsum corriguntur, sicut per regulam distorta, & quia regulariter ad omnes pertinet, sicut dicuntur Epistolæ canonicæ, idest universales. Materia de prædictis. Thema, Proverbiorum 14. *Suscipiat verba mea cor tuum, custodi verba mea, & vires*. Verbum est matris Salomonis ad ipsum. Ex quo elicitur, quod doctrina matris Ecclesiæ est devote audienda. Et quia parum valet audire, nisi custodiatur, dicitur, *custodi*. Porro ista doctrina potest dici jus Canonicum, quod traditum est ab Ecclesia. Circa quod notandum, quod sicut homo, ut supra. Vel aliter. Actuum 6. *Tradebat eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis, & Senioribus*. Argumentum de prædictis legendis, & sciendis. Circa quod notandum, ut supra.

LXX. Ad Studentes in Theologia.

Notandum, quod sunt quædam Leges diſtæ ſeculares, quæ traditæ ſunt a Principibus ſecularibus, & verſantur circa ſecularia negotia, & ſunt bonæ. Aliæ ſunt Eccleſiaſticæ, & hæc traditæ ſunt a Prælatiſ Eccleſiaſticis, & verſantur circa negotia Eccleſiaſtica, & ſunt meliores.

Alia

Alia est lex, ſcilicet divina, quæ a Deo tradita est, & verſatur circa animarum ſalutem: juxta illud Pſalmi 18. *Lex Domini immaculata convertens animas*: & bene immaculata, quia nihil habet falſitatis, ſicut habent illæ leges, quæ ſunt abrogatæ; nec terrenitatis, ſicut habent multa jura, quæ circa terrena verſantur, ſed ſolum circa animas verſatur, & ideo optima: Si ergo tolerabile ſit ſtudere in legibus illis, quibus non eſt interdicitum, eſt utile eſt ſtudere in jure Canonico, tamen ſuper omnia alia laudabile eſt ſtudere in ſcientia legis divinæ, quæ omnes alias ſcientias excedit, & ratione auctoritatis, quia a Deo eſt immediate tradita; & ratione materie, quia de materia nobiliſſima tractat, ſcilicet, de divinis; & ratione finis, quia eſt ad ſalutem animarum ordinata. Notandum autem, quod hoc eſt ſtudium, in quo ſtudet beatus vir, de quo in Pſalmo 1. dicitur: *In lege ejus meditabitur die, ac nocte*. Hoc eſt iterum, ad quod devote oculos ſuos aperit, Pſalmo 118. *Revela oculos meos*. Hoc eſt etiam, in quo ſtudentes beatificantur. Pſalmo 93. *Beatus homo, quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum*. Sed notandum iterum, quod ſunt multa reprehendiſſima in quibusdam hujusmodi ſcholaribus. Sunt enim quidam, qui accedunt ad hujusmodi ſcientiam corde non mundo: & ideo non intrat ad eos, quia in malevolam animam non introibit ſpiritus ſapientie. Ut ergo ſapientia iſta poſſit addiſci, debet accedens ad eam cor mundificare, ſecundum illud Jacob 1. *Abjicientes omnem immunditiam, & abundantiam malitiæ, in mansuetudine ſuſcipite iſtum verbum*: ſcilicet divinum. Alii ſunt, qui ex hujusmodi auditu in nullo proficiunt ad faciendum, quod audiunt. Quo contra dicit Pſalmus 34. *Da mihi intellectum, & ſcrutabor legem tuam* &c. Alii ſunt, qui ſtantes juxta ſuenta ſemper, nunquam in alios fructum faciunt. Quo contra dicitur Pſalmus 1. *Et erit tanquam lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo*. Alii ſunt, qui nimiam moram contrahentes in hujusmodi ſcholis, relictiſ melioribus, ibi ſeſeunt. Quo contra dicitur de quodam Monacho, quod cum veniſſet Pariſios ad audiendum Theologiam, & audiviſſet prima die exponi illud præceptum: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo* &c. ſtatim reſceſſit ad patriam ſuam, dicens: quod ſufficiebat ſibi, ſi toto tempore vite ſue poſſet hoc implere. Qui autem hujusmodi ſunt, ſunt ſicut bona terra, quæ ex ſemine ſacto ſemel, reddit fructum multum. Alii ſunt, qui ſub ſpecie ſanctitatis cujuſdam in hujusmodi ſtudio morantes deſerviunt ambitioni, per hujusmodi ſtudium intendentes promoveri, vel cupiditati, ſuos ſic redditus colligentes ſine reſidentia, vel voluptuoſam vitam ſine labore in ſcholis ducentes. Et hi ſunt, qui ſapientiam, quæ deſurſum eſt, convertunt in terrenam, & diabolicam contra tria prædicta. Alii ſunt, qui quadam curioſitate ducti non poſſunt ſatiari ſemper addiſcere nova, quæ ſemper inveniuntur in Theologia, more Athenienſium, qui ad nihil aliud vacabant, niſi ad audire aliquid novi, vel dicere, ſicut dicitur Actuum 17. Dixit autem quidam Abbas religioſus cuidam talium: Dicatis mihi, magiſter, quod eſt melius homini, facere bonum, quod ſcit, aut addiſcere bonum, quod nescit? At ille reſpondit: Melius eſt homini facere bonum, quod ſcit,

Y

quam

quam aliud addiscere, quod nescit. Dixit Abbas: Quid est ergo de vobis, qui semper vultis addicere bonum, quod nescitis, & parum, vel nihil facitis de bono, quod scitis? At ille obmutuit. Ideo bene dicitur Joannis 13. *Si hac feceris, beati eritis, si feceris ea*: non dicit: *si didiceritis illa*. Materia de prædictis. Thema Proverborum 25. *Stude sapientia fili mi*. Nota, quod Theologica scientia dicitur Sapientia, & propter saporem, & propter hoc, quod docet facere facienda, quod facere facit sapientem, & quia quicquid non concordat cum ista sapientia, quæ continet legem divinam, stultitia est. Notandum autem, quod sunt quædam leges dictæ seculares &c. ut supra. Vel aliter: *Quomodo dilexi legem tuam Domine, tota &c.* & ex verbo appareat, quam studiosus fuit David in lege Domini. Notandum, ut supra.

LXXI. Ad omnes Laicos.

Notandum, quod sicut in mundo quædam pars est superior, scilicet cælum, & quædam inferior, scilicet terra: & in homine, quædam pars magis comprehensibilis, scilicet anima, & quædam minus, scilicet corpus: & in tabernaculo quædam pars sancta, & quædam sanctior, quæ dicebatur sancta sanctorum: ita & inter fideles Christi sunt duo genera hominum, scilicet Clerici, qui sunt superiores dignitate, & magis intelligentes per scientiam, & sanctiores habent esse, quam laici, qui in his minus abundant. Ad notandum autem istam distinctionem, sunt in Ecclesiis Christianorum duæ partes, (a) scilicet Chorus, qui ad Clerum pertinet, & Navis, quæ ad laicos. Notandum autem circa laicos, quod ipsi non debent ascendere ad scrutandum secreta fidei, quam tenent Clerici, sed adhærere implicate, juxta illud Job 1. *Et boves arabant, & asinae pascebantur juxta eos*: quod exponit Gregorius dicens: quod asina, idest simplices, debent esse contenti doctrina suorum majorum. Item, debent ipsi Clericis, tanquam Dei ministris exhibere reverentiam: quia sicut dicit Maximus in sermone. *Dignitas, quæ ministris offertur, illi, cujus ministri sunt, exhibetur*. Quid autem mirum, si hoc faciunt laici Clericis, cum ipse Alexander legatur Sacerdotem Judæorum adorasse? Item, habent eis jura ecclesiastica reddere, imo Deo in eis. Matthæi 22. *Reddite, quæ sunt Dei Deo*. Item, propter periculum incontinentiæ debent cito contrahere. 1. Corinthiorum 7. *Unusquisque suam uxorem habeat propter fornicationem*: scilicet evitandam. Item diligenter filios in bono instruere, exemplo Tobie, qui tam diligenter filium instruxit. Ephesiorum 6. *Filios vestros educate in disciplina, & correptione Domini*. Item, ad vicinis officia charitatis servare. 1. Petri 4. *Ante omnia in vobismetipsis caritatem continuam habentes*. Item, in consuetis temporibus ad Ecclesiam, ad audiendum instructiones, & mandata Ecclesiæ, sine intermissione convenire, exemplo parentum Jesu, de quibus dicitur Lucæ 2. *Ascendentibus illis in Hierusalem secundum consuetudinem*

diei

(a) De hisce & alijs Ecclesiæ partibus vide nostrum 2. Tomum in alteram partem Romanæ Pontificalis. Tit. 1. §. 1.

diei festi. Item; orationes communes, scilicet Dominicam, *Pater noster*, & Angelicam, scilicet, *Ave Maria*, & Apostolicam, idest, *Credo in Deum*, addicere, & in certo numero quotidie dicere. Argumentum autem, quod sint hæc addicenda habetur Lucæ 11. ubi dicunt discipuli: *Domine doce nos orare*. Est et credendum, quod orationes traditæ a Deo, & a Sanctis, majoris sint virtutis. Item, secundum facultates elemosynas facere Tobie 4. *Si multam tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, exiguum libenter impertiri stude*. Item, facile se ad obediendum Prælatis suis exhibere. Psalmo 76. *Deduxisti sicut oves populum tuum in manu Moysi, & Aaron*: & bene dicit, *tuum*, quia oves suæ, & non alienæ audiunt vocem ejus. Materia de prædictis. Thema, Sapientiæ. 1. *In simplicitate cordis querite illum*. Notandum, quod hoc pertinet ad laicos, qui in sancta simplicitate debent vivere. Ad intelligentiam autem hujusmodi verbi plenior, notandum, quod sicut in mundo, &c. ut supra. Vel aliter in Psalmo 77. *Attendite popule meus legem meam, & inclinate aurem vestram in verba oris mei*. Notandum, quod sicut in mundo, ut supra, usque ad laicos. Isti autem laici sunt, qui proprie dicuntur populus. Notandum autem circa eos, quod ipsi non dicant, &c. ut supra. Et hæc doctrina, circa eos est vox Domini, quam debent audire, &c.

LXXII. Ad Laicos in Civitatibus.

Notandum, quod Dominus mittens prophetas in mundum, frequentius misit eos in civitatem, quam ad alia loca minoria, ut Hierusalem, Ninive, Babyloniam, sicut patet ex Scripturis. Item, ipsemet veniens, frequenter prædicabat in civitatibus, quam alibi, sicut patet consideranti historiam evangelicam. Unde Lucæ 8. *Et ipse iter faciebat per civitates, & castella prædicans, & evangelizans regnum Dei*. Item, Apostoli, & discipuli frequentius prædicabant in civitatibus, quam in alijs locis, sicut patet ex historia, & ex legendis Sanctorum. Rationes autem, quare sic faciendum est, sunt istæ: in civitatibus sunt plures, quam in alijs locis, & ideo melius est ibi prædicare, quam alibi, sicut melius est facere elemosynas pluribus, quam paucioribus. Item, ibi sunt plura peccata, de quibus Psalmo 54. *Vidi iniquitatem, & contradictionem in civitate*. In quo notantur sex genera peccatorum valde gravia, & ideo magis est ibi prædicandum, quia major est necessitas: majoribus enim periculis magis est obvian- dum. Item minoria loca, quæ sunt circa civitates, magis conformantur civitatibus, quam e converso, & ideo fructus prædicationis, qui fit in civitate, magis derivatur ad ista loca, quam e converso, & ideo magis conandum est facere fructum per prædicationem in civitatibus, quam in alijs locis minoribus. Sed iterum notandum, quod sunt quædam civitates, quæ nolunt recipere prædicatores Dei, & ideo vae eis, Lucæ 10. *Sodomitis remissus erit in die illa, quam illi civitati, quæ non receperit vos*. Aliæ sunt, quæ & si recipiant ad inhabitandum, tamen non curant audire Sermones, contra quas Lucæ 11. *Regina austri surget in judicio cum viris generationis hujus,*

& condemnabit eos, quia venit a finibus terræ audire sapientiam Salomonis: & isti nolunt propter verbum Dei venire ad Ecclesiam suam. Aliæ sunt, quæ etsi audiant, tamen in nullo se corrigunt. Contra quos in eodem: *Viri Ninivita surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam, quia penitentiam egerunt in prædicatione Jonæ.* Porro istarum civitatum malarum quædam sunt sicut Sodoma, de qua dicitur Ezechielis 16. *Hæc fuit iniquitas Sodomæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius, & filiarum ejus, quod manum egero, & pauperi non porrigebant, & elevata sunt, & fecerunt abominaciones coram me.* Et nota hæc sex ex natura peccatorum, quæ, proh dolor, hodie inveniuntur in multis civitatibus, & ideo timendum est illis de simili pœna cum Sodoma, de qua Judæ 1. *Sodoma, & Gomorrha, & finitima civitates factæ sunt exemplum ignis æterni pœnam subistentes.* Aliæ sunt sicut Babylonia, de qua multa dicuntur Isaïæ 13. & Hieremiæ 41. & Apocalypsis 18. Cujus finis fuit vix duplex. Apocalypsis 18. *Væ vix civitas illa magna Babylou, quæ amicta erat bysso, & purpura, & deaurata auro, & lapide pretioso, & margaritis, quoniam una hora destituta sunt tanta divitiæ.* Non solum autem destituerunt istæ divitiæ, sed & pœnæ addentur. Unde ibidem: *Glorificavit se, & quantum in deliciis fuit, tantum date ei tormentum, & luctum.* Et ideo duplex vix, unum de amissione bonorum, & aliud de incursum malorum. Aliæ sunt sicut Hierusalem depravata, de qua Isaïas 1. *Quomodo facta est meretricis civitas fidelis plena iudicii, iustitia habitavit in ea, nunc autem homicida: argentum tuum versum est in scoriam, vinum tuum mixtum est aqua, principes tui infideles, socii furum, omnes diligunt munera, sequuntur retributiones, pupillo non iudicant, & causa viduæ non ingreditur ad illos.* Quis autem sit finis eorum, dicit, cum sequitur: *Heu ego consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis.* Notandum autem, quod viri Deum timentes, habitantes inter malos in huiusmodi civitatibus debent cavere a malis, quæ ipsi mali faciunt. Ecclesiastici 7. *Ne pecces in multitudine civitatis.* Non solum autem hoc, sed & exemplum sanctæ conversationis ostendere juxta illud 2. Petri 2. *Conversationem vestram inter gentes habentes bonam.* Non solum autem hoc, sed & pro salute aliorum laborare exemplo Loth, de quo, 2. Petri 2. *Aspectu, & auditu iustus erat.* Aspectu quoad exemplum: auditu quoad verbum doctrinæ sanctæ, quo corrigebat malos, ut patet Genesis 19. Materia de prædictis. Thema Michææ 6. *Vox Domini ad civitatem clamat, & salus erit timentibus nomen ejus.* Vox Domini est prædicator, cuius est prædicare in civitatibus, ad quam vocem non quilibet, sed qui timet nomen Domini, salvus erit. Circa quod notandum est, quod Dominus, ut supra.

LXXIII. Ad Rectores, & Officiales Civitatis.

Notandum, quod civitas, quæ non habet Rectorem, de facili destruitur. Proverbiorum 11. *Ubi non est gubernator, populus corrumpitur.* Et ideo sicut in navi marina ad hoc, ut bene incedat, ponitur gubernator,

tor, & plures ad juvandam eum in diversis officiis, ita in civitate bene disposita debet esse Rector, & cum eo alii multi ad juvandam eum in diversis officiis in regimine civitatis. Quia ergo ex istorum bono statu dependet multum bonus status civitatis, justum, & expediens est, ut & ipsi Dei verbum, per quod instruantur in eis, quæ ad eos pertinent, ut & contemnant audire, propter quod dicitur Sapientia 6. *Discite iudices finium terræ, præbete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum.* Sciendum ergo, quod in huiusmodi statu non sunt ponendi nisi sapientes. Unde Salomon, propter regimine populi sibi imminens, specialiter petiit sapientiam a Domino. Ezechielis 27. *Sapientes tui, Tyre, facti sunt gubernatores.* Et ideo cavendum est, ne in huiusmodi statu ponantur, vel pravi, vel inexperti, vel capitosi, & alii huiusmodi, de quorum sapientia non habetur certa spes. Quia vero sapientia sine iustitia potius calliditas, quam sapientia est nominanda, sicut dixit Plato: ideo providendum est, quod isti, qui ponuntur in isto statu, sint iusti. Sapientia 1. *Diligite iustitiam, qui iudicatis terram.* Quod quia non invenitur in quibusdam, dicitur Sapientia 6. *Data est vobis potestas, & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur, quoniam cum essetis ministri regni illius, non relictis iudicatis legem iustitiæ, nec secundum voluntatem Dei ambulastis.* Item, quia in executione eorum, quæ sunt a talibus ordinata, occurrunt difficultates frequenter, debent, qui sunt in isto statu, esse ordinati ad superandum huiusmodi impedimenta: propter hoc bene dicitur Ecclesiastici 7. *Noli querere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates:* quasi dicat, nisi sis virtuosus, & virilis. Unde tales docuit Iethro prædicandos aliis, cum dixit Exodi 18. *Elige viros potentes de omni plebe.* Viros dicit, id est: *viriles corde, & potentes, in efficacia operis.* Patet ex his, quod huiusmodi homines debent esse sapientes, & iusti, & viriles. Notandum autem, quod Dominus præcepit, Numerorum 25. suspendi in patibulis principes populi, propter fornicationem populi. Ex quo relinquitur, quod ad tales pertinet habere curam magnam, ne peccata committantur a populo, vel ista, vel alia: quia sicut dicitur Proverbiorum 14. *Miseros populos facit peccatum:* Ad ipsos enim pertinet providere populo a miseria. Item, sunt quidam ex istis, qui non curant succurrere personis miserabilibus. Isaïæ 1. *Pupillo non iudicant, causa viduæ non ingreditur ad eos.* Sed contrarium ad eos pertinet eodem capitulo: *Querite iudicium, subvenite oppresso, defendite viduam.* Item sunt, qui inferiores iniuste gravant. Isaïæ 3. *Populum meum exactores sui spoliaverunt, & mulieres dominatæ sunt eis.* Quo contra eodem capitulo: *Quare atteritis populum meum, & facies pauperum commolitis.* Exemplum Nehemiæ 5. *Duces, qui fuerunt ante me, gravaverunt populum, ego autem non feci ita propter timorem Domini.* Item sunt aliqui, qui in istis regiminibus querunt utilitatem propriam, seu commodum, plus quam commune bonum. Quo contra dicit Plato: *Qui reipublica præfecturi sunt, utilitatem civium sic quaerant, ut quæcumque agunt, ad illam referant, oblii commodorum propriorum.* Item sunt aliqui, qui ad partem se inclinantes dant materiam, & occasionem dissensionis. Quo contra Plato dicit

dicit de talibus: *Sic curent totum corpus, ne dum unam partem timentur, alteram deserant.* Item sunt aliqui, qui faciunt statuta, seu leges iniquas, vel factis utuntur. Contra quos Isaiæ 10. *Vae, qui condunt leges iniquas, & scribentes iniustitias scripserunt, ut opprimerent in iudicio pauperes, & vinu facerent causæ humilium populi mei.* Item sunt alii, qui innituntur consuetudini præcedentium, etsi sunt malæ. Contra quod Levitici 18. *Nolite facere ea, quæ fecerunt hi, qui fuerunt ante vos.* Ut ergo isti Rectores laudabiliter se habeant, debent peccatis populi obviare, personis miserabilibus subvenire, a gravamine minorum cavere, bonum commune quærere, in partem non declinare, statuta iniqua, & consuetudines iniquas præcedentium non sequi. Materia de prædictis. Thema, Ecclesiastici 10. *Qualis Rector civitatis, tales & inhabitantes in ea.* Ex hoc verbo elicitur, quod in civitatibus debent esse Rectores. Notandum autem, ut supra.

LXXIV. Ad Majores Civitatis.

NOtandum, quod Moyse dicebat interdum verba Domini majoribus populi. Unde Exodi 19. *Venit Moyses, & convocavit majoribus natu populi exposuit omnes sermones, quos mandaverat Dominus.* Item & Joannes Baptista speciales Sermones faciebat publicanis, & militibus, sicut patet Lucæ 3. Petrus quoque Majoribus congregatis prædicavit, Actuum 4. *Principes populi, & Seniores audite, &c.* Horum exemplo, & auctoritate prædicandum est interdum Majoribus Civitatis, cum inveniuntur congregati, vel aliqua occasione congregantur. Notandum autem, circa hujusmodi homines solent multa reprehensibilia inveniri. Sunt enim multi istorum, qui ducunt vitam otiosam, cum tamen sit modo tempus operandi, sicut in mensibus, & sic parum duraturum sit. Propter quod dicitur Galatarum 6. *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes.* Alii sunt, qui non solum vitam otiosam, sed nimis delicatam ducunt cum divite Evangelico induto purpura, & bysso, & epulante quotidie splendide, & ideo timeant, ne cum ipso sepeliantur in Inferno. Alii sunt, qui contentiosi inter se, turbant Civitatem, partes quas possunt sibi attrahentes. Psalmo 106. *Effusa est contentio super Principes, scilicet, supra Majores.* Quo contra dicitur in Psalmo 71. *Suscipiant montes, idest, Majores: pacem, inter se: populo, idest ad utilitatem populi, quia sequitur ex hoc eorum pax.* Alii sunt, qui per potentiam suam injuriuntur minoribus, Jacobi 2. *Nonne divites per potentiam opprimunt vos, & ipsi trahunt vos ad iudicia?* Quo contra deberent eis de suo largiri, ut eorum abundantia suppleret eorum inopiam, juxta illud Lucæ 5. *Qui habet duas tunicas, det unam non habenti, & qui habet escas, similiter faciat:* Alii sunt de communi bono non curantes, sed solum propriis commodis inhiant. Quo contra dicitur: 1. Machabæorum 14. *Seniores sedebant in plateis, & de bonis terra tractabant.* Alii sunt, qui occupati circa terrena, differunt de die in diem ordinare de bonis suis, & de salute sua, & interim subito tolluntur, sicut ille dives, cui dixit vox: *Hac nocte tollent animam tuam.* Et in Psalmo 72. *Subito defecerunt, perierunt propter ini-*

iniquitatem suam. Notandum iterum, quod hujusmodi mala, & alia magis sunt in eis reprehensibilia, quam in minoribus. Tum quia sunt sapientiores. Tum quia sunt magis obligati Deo ex pluribus bonis ab eo receptis. Tum quia sunt in altiori statu, & plurium oculis expositi. Materia de prædictis. Thema, 2. Regum 19. *Rex David misit ad Sadoch, & Abiathar Sacerdotes, dicens: Loquimini ad majores natu Judeæ.* Argumentum est, quod prædicandum est interdum Majoribus. Ad quod melius intelligendum, notandum est, quod Moyse &c.

LXXV. Ad Turbam popularem Civitatis.

NOtandum, quod Dominus interdum prædicabat discipulis suis. Unde in Evangelio frequenter dicitur: *Dixit Jesus discipulis suis.* Interdum majoribus Judæorum, Matthæi 23. loquens Majoribus dicit frequenter: *Vae vobis Scribæ, & Pharisei:* sed frequentius prædicabat turbis, sicut patet ex Evangelis: & hoc iuste. Isti enim sunt simpliciores, & ideo magis indigent instructione. Item devotiores ad verbum Dei, & ideo non perit in eis ita de facili semen verbi. Item plures, & ideo major est fructus in predicatione ad eos. Prædicabat autem eis intelligibiliter, quia parabolas: & breviter, ut melius retineretur: & utiliter de pertinentibus ad eos, ut proficerent, sicut patet aperte de his tribus in parabola Sana-mitidis, Lucæ 18. Hujus igitur exemplo propter prædictas causas, & modo prædicto, prædicandum est turbis. Notandum autem, quod tria solent esse reprehensibilia in quibusdam turbis. Unum est, quod magis volunt imitari mala facta doctorum suorum, quam eorum bonam doctrinam. Cujus contrarium est faciendum. Matthæi 23. *Locutus est Jesus ad turbas, & ad discipulos suos dicens: Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ, & Pharisei. Omnia ergo, quæcunque dixerint vobis, servate, & facite: secundum opera vero eorum nolite facere.* Exemplum dicitur, quod Parochiani cujusdam Sacerdotis solebant ei dicere, cum prædicaret eis multa bona: *Sciat, quod nunquam nos volumus facere ea, quæ vos dicitis, sed ea faciemus, quæ vos videbimus facere.* Cum autem quadam die sequeretur eum ad Processionem, & occurreret eis quoddam lutum magnum, ipse cum Cruce præcedens eos, intravit lutum illud, & cum transisset, & respexisset retro, & nullus eum secutus fuisset per lutum, confundens eos, dixit eis: *Quid est, quod solitis dicere, quod per viam malam vitiorum me vultis sequi, & per lutum istud nullus me secutus est?* Aliud est, quod multitudinem populi in malo aliqui de facili sequuntur. Contra quod dicitur Exodi 23. *Non sequeris turbam ad faciendum malum.* Aliud est, cum ad persuasionem aliquorum majorum de facili inclinatur ad malum, sicut factum est in Passione Domini, cum ad majorem incitationem mota est turba contra Christum, quæ primo sibi devota erat. Et Actuum 17. dicitur: *Zelantes autem Judei, assumentesque de vulgo quosdam viros malos, & turba facta, concitaverunt Civitatem contra Paulum.* Porro e converso quædam sunt laudabilia in turba. Unum est devotio ad Christum, & sic fuit olim in diebus Christi. Nam ex magna devo-

devotione, quam habebat turba ad Christum, currebat ad Sermones ejus, & sequebatur eum etiam propter hoc in desertum, & trans mare: propter hujusmodi etiam devotionem omnis turba quærebat eum tangere: propter hoc etiam honorabat eum sternendo vestimenta sua ei in via, & clamabat dicens: *Benedictus, qui venit in nomine Domini*: & hujusmodi multa alia sunt in Evangelio. Aliud est facultas fidei, & facilis enim credebatur turba Jesu, quam in Majoribus. Unde Joannis 7. dicunt Pharisei: *Nunquid aliquis ex Principibus credidit in eum?* Sed turba hæc, quæ non novit legem, maledicti sunt. Aliud est zelus pro Christo. Turba enim zelabat pro Christo contra majores eum persequentes. Matthæi 21. *Querentes eum tenere, timuerunt turbas*. Felix turba, quæ doctrinam suorum majorum plusquam vitam sequitur, & caret a sequendo multitudinem in malo, & ad Majorum iniquitates non inclinatur, & Christo devota, fideliter credit in eum, & pro eis, quæ ipsius sunt, zelat frequenter. Materia de prædicitis. Thema, Proverbiorum 3. *Cam simplicibus est sermocinatio ejus*. Simpliciter sunt turba popularis. Notandum autem, quod Dominus interdum, &c.

LXXVI. Ad familiam divitum in Civitatibus.

Notandum, quod sicut divites plus habent substantiam hujus mundi, ita solent habere majorem familiam, propter varias necessitates. Unde scriptum est de Job: *Fuit possessio ejus septem millia ovium*: & post: *Et familia multa nimis*. Porro hujusmodi familia propter occupationes varias raro solet ad Ecclesiam convenire, nisi forte in magnis festis, & tunc in Missa matutinali, & ideo pium est tunc, vel quando possunt, habere opportunitatem instruere ipsam circa pertinentia ad salutem. Notandum ergo, quod hujusmodi familia solet interdum Dominos suos damnificare, eorum bona surripiendo, sicut Onesimus fecit Philemoni, de quo dicit Paulus in epistola ad Philemonem: *Qui tibi aliquando fuit inutilis*. Glossa: *zua tollendo*. Hujusmodi vero læssio, tanto magis est peccatum, quanto lædenda magis tenetur Domino ad fidelitatem, & quanto Dominus magis in eo confidit, quam in extraneo. Aliquando vero, etsi non facit hoc in propria persona, tamen sustinet hoc in aliis, & isti sunt illi, de quibus dicitur in Psalmo 49. *Si videbas furem, currebas cum illo*: quia consentiens reputatur, qui cum possit resistere, non curat, & ideo dignus est pari pœna. Interdum vero sunt aliqui, qui in sibi commissis a Domino operibus non laborant diligenter. Quo contra dicitur de Jacob Genesis 31. quod sic diligenter laborabat in servitio Laban, quod die, ac nocte, æstu, & gelu urebatur, & fugiebat somnus ab oculis ejus. Ex his patet, quod famuli fervientes Dominis, sic debent esse fideles Dominis suis, quod non debent bona eorum surripere, nec hoc in aliis sustinere, & pro viribus negotia eorum diligenter facere. Et isti sunt illi fideles, de quibus dixit David in Psalmo 100. *Oculi mei ad fideles terra, ut sedeant mecum* &c. Notandum insuper, quod hujusmodi familiæ, interdum male se habent adinvicem. Nam quandoque non se diligunt ex quadam invidia, unde prorumpunt modo in rixas, modo in oblocutiones mutuas, modo

in accusationes falsas ad Dominum, & quandoque ad pugnas, ad verbera. Contra quod dicitur. 1. Petri 4. *Ante omnia mutuum in vobismetipsis caritatem continuam habentes*. Quandoque vero mala familiaritate conjuncti juvant se invicem, & zelant in peccatis immunditiæ, vel aliis perpetrandis: in hoc contrarii Joseph, qui fratres suos accusavit apud patrem de crimine pessimo, eorum peccata detestans. Genesis 37. Quandoque vero sunt adinvicem infideles, ut sese defraudando, vel bonum mutuum impediendo, vel saltem non procurando contra illud præceptum nature: *Quod tibi non vis fieri, aliis ne feceris*. Ut ergo bene se habeant adinvicem, amorem habere debent inter se in bona amicitia, debent vero a malo cavere, & adinvicem fidelitatem conservare. Notandum etiam, quod aliqui famuli propter ipsos Dominos suos male se habent ad Deum, aut eis serviendo in peccatis, aut propter eos aliqua peccata faciendo, aut propter eos, quæ Dei sunt, omitendo, aut ad Ecclesiam nunquam veniendo, aut festa Dei frangendo, & similia: offendendo Dominum Dominorum, propter Dominum terrenum. Ut ergo in statu suo salventur, instruendi sunt, ut supradictum est, quomodo se habeant ad Dominos suos, & quomodo adinvicem, & quomodo ad Deum. Materia de prædicitis. Thema, ad Colossenses 3. *Non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis timentes Dominum*. Verbum istud dicitur servis, servi autem dicuntur a serviendo. Et ideo competit omnibus aliorum servitiis deputatis. Instruuntur autem in hoc, quod non ita intendant servire hominibus, quin magis timeant, & cogitent de timore Dei servando in tali servitio. Ad quod melius intelligendum, est notandum, quod sicut, ut supra.

LXXVII. Ad Laicos in Castris.

Notandum, quod castella facta sunt, ut miserabiles personæ habeant tempore persecutionis in eis refugium, sicut petra refugium est erinacis. Sed heu, sunt modo frequenter refugium latronum, & prædonum, & ideo propter hujusmodi receptionem receptantes sunt socii eorum in culpa: propter quod dicitur Isaïæ 1. de principibus, qui tales solent recipere, socii furum, scilicet, in culpa, & ideo socii in pœna erunt, quia facientes, & consentientes pari pena digni sunt. Item, sunt facta ad defensionem transeuntium, propter quod & concessa sunt multis pedagia. Sed e contra fit in multis, quia non solum non defendunt eos, sed frequenter in multis injuriuntur eisdem, retribuentes malum pro bono, dum his, quibus tenentur ad bonum, inferunt mala. Item, sunt facta ad impugnantum tyrannidem malignorum. E contrario vero per ipsa impugnantur Ecclesiæ, Religiones, Hospitalia, & hujusmodi loca pia, quæ sunt in mandatis eorum, sicut Sancta conculantur a Sarracenis. Porro hujusmodi castra Christianorum, in quibus talia fiunt, capta sunt a diabolo, juxta illud Judith 2. *Ascendit Holofernes omnia castra, & obtinuit omnem munitionem*: & ideo diabolus, qui in eis dominatur, facit ibi talia fieri contra Deum. Item, quod in his castris solent interdum regnare discordiæ inter Majores, juxta illud Psalmi 106.

Effusa est contentio super principes. Item, violentiæ Majorum super minores, juxta illud Jacobi 2. *Nonne divites per potentiam opprimunt eos*. Item, lasciviæ in cantibus, & solatiis, & festis variis, & hujusmodi, quæ solent esse signum futuræ tempestatis, sicut ludus delphinorum in mari. Contra quorum primum, Ephesiorum 4. *Unum corpus, & unus spiritus, sicut vocati estis in unam spem vocationis vestræ*. Contra secundum, Proverbiorum 22. *Non facias violentiam pauperi*. Contra tertium, Lucæ 6. *Væ vobis, qui nunc ridetis, quia lugebitis, & flebitis*. Materia de prædictis. Thema, Lucæ 9. *Circuibant Apostoli per Castellam evangelizantes, & curantes ubique*. Notandum, quod Dominus habebat speciale hospitium in castello, juxta illud Lucæ 10. *Intravit Jesus in quoddam castellum, & mulier quædam Martha nomine excepit illum in domum suam*. Item, ibi sanavit leprosum, juxta illud Lucæ 17. *Cum ingrederetur Jesus in castellum quoddam, occurrerunt ei decem viri leprosi*. Item, in eis prædicabat frequenter, juxta illud Marci 6. *Circuibant castella Jesus in circuitu docens*. Hujus igitur exemplo debent Prædicatores declinare ad castella, & curationi animarum ibidem operam dare, & prædicationi ibidem insistere, sicut & Apostoli faciebant, ut patet in verbo proposito.

LXXVIII. Ad Laicos in villis.

NOtandum, quod sunt quidam in hoc mundo, quod vivunt de peccato, utpote de usura, vel furto, vel rapina, vel fraudibus, vel mendaciis, vel aliis male acquisitis, vel habitis, & isti pro magna parte sunt divites mundi seculares. Sed vae de tali cibo viventibus, quia venenatus est, & ideo vertitur eis in malum. Job 20. *Panis ejus in utero illius vertetur in fel aspidum*. Alii autem sunt, qui vivunt de justo, sed non de labore proprio, imo de alieno, intrantes in labores agricularum, quibus laborantibus ipsi morantur in otio, & isti pro magna parte sunt Clerici, & Religiosi, (a) ac divites, & ideo frequenter prorumpunt in gravia scelera, juxta illud Ezechielis 16. *Hæc fuit iniquitas Sodoma, superbia, saturitas panis &c.* Alii sunt, qui vivunt de justo labore, & isti sunt agricolæ habitantes in villis, ad cujus vitæ commendationem, dicitur Ecclesiastici 7. *Ne oderis laboriosa opera, & rusticationem ab altissimo creatam*. Item notandum, quod hæc est vita, ad quam ducendam sumus ab initio in hoc mundo positi. Genesis 3. *Emisit Dominus Adam de paradiso voluptatis, ut operaretur terram, de qua sumptus est*. Hæc est etiam vita, quam in primitiva Ecclesia ducebat Paulus. Actuum 20. *Alia ea, quæ mihi opus erant, & his, qui necum erant, ministraverunt manus istæ*. Et iterum ducendam docebat, Thesalonicensium 4. *Operamini manibus vestris, sicut præcipimus vobis*: & post: *Et si quis non vult operari, non manducet*. Hæc est iterum vita,

(a) Quod olim Monachi victum laboribus suis sibi compararint, constat ex S. Augustino, *De opere Monachorum*. Quod autem plurimis ab hinc seculis bona possident, & ex aliorum elemosynis vivant, tradunt Historici passim, eamque discipline adversus Hæreticos defendit in suis Controversiis Bellarminus, & alii Theologi passim.

vita, quam sancti Patres antiqui solebant ducere in desertis, sicut patet in Vitis Patrum. Et nota, quod hæc est penitentia a principio imposita homini a summo Sacerdote. Genesis 3. *In sudore vultus tui vesceris pane tuo*. Item, hæc est occupatio, quæ custodit hominem a multis peccatis, quæ faceret, si esset otiosus, sicut terra otiosa facile germinat herbas malas. Genesis 2. *Posuit Dominus hominem in paradysum voluptatis, ut operaretur, & custodiret illum*: scilicet, hominem per hunc modum a peccatis. Item hic est labor, qui carnis rebellionem edomat. Ecclesiastici 23. *Fugum, & lorum curvat collum durum, & seruum malevolam, idest corpus, operationes assidue*. Item hæc est, quæ facit cito, & diu competenter abundare. Ecclesiastici 40. *Vita sibi sufficientis operarii conculcabitur, & in ea invenies thesaurum*. Exemplum in Vitis Patrum de fratre illius Monachi, qui quandiu recipiebat a fratre suo, semper egebat, quando autem incepit laborare, & dare e contrario fratri suo, ex tunc abundavit. Item hæc est, quæ facit elemosynas pretiosas. Plus enim vae una de proprio, quam alia multa: & ideo bene dicit Apostolus ad Ephesios, cap. 4. *Qui furvatur jam non furetur, magis autem laboret operando manibus suis, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti*. Sed iterum notandum, quod ad hoc, quod talis vita placeat Deo, non debent tales murmurare contra Deum de hoc, quod eos fecit pauperes, & laboratores in hoc mundo, sicut faciebat quidam, qui quando in labore suo sentiebat penas, assidue maledicebat Adam, quod per eum pervenerat ad talem miseriam: & multi maledicunt diei natiuitatis suæ, quando ad hujusmodi laborem nati sunt. Item, debent cavere, ne aliquam malitiam habeant in se, quæ reddat vitam eorum Deo inacceptam, sicut habuit primus agricola Cain, qui fuit malignus. Item, debent secundum statum suum dare operam ad bona faciendam, veniendo tempore suo ad Ecclesiam suam, reddendo Ecclesiis, & dominis debita de substantia sua, secundum possibilitatem suam, exponendo in pios usus: juxta illud Tabiæ 4. *Si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter imperituri stude*: & similia multa. Quam accepta autem sit Deo talium bona vita, patet ex libro Collationum, (a) ubi dicitur, quod cum quidam adduxisset dæmoniacum ad quemdam Eremitam, ut precibus ejus sanaretur, supervenit quidam agricola, deferens illi Eremitæ de primitivis frugum suarum. Cum autem oraret Eremita pro illo dæmoniaco liberando, & non exiret dæmon, tandem orante illo agricola exivit dæmon clamans, & dicens: O Eremita, pro illo agricola, & non propter te exeo, sed orationes hujus agricolæ me expellant. Cum autem quævisisset discrete ille Eremita ab illo agricola, cuiusmodi vitam duceret, adjuratus super hoc respondit, dicens: Ecce pater scias, quod ego sum agricola, & vivo de labore meo: per gratiam Dei nunquam novi mulierem, nisi uxorem meam. Item, servavi me a læsione proximi mei, & nunquam permisi boves meos transire per agrum alienum, quin prius ponerem eis morsellum in ore, ne pascerent frugem alienam. Omni autem mane, antequam vadam ad opus, transeo per Ecclesiam orando, & in regressu de opere redeo per eandem regratians Deo de omnibus, quæ

(a) Vide Joannis Cassiani Collationem xiv. cap. vii.

mihî evenerunt in die. Felices agricolæ, qui talem vitam, vel similem ducunt. Plures autem de talibus videatur salvari, quam de alio genere laicorum. Materia de prædictis. Thema. Psalmo 127. *Labores manuum tuarum, quia manducabis: beatus es, & bene tibi erit.* Beatus es nunc in spe, & bene tibi erit in re. Et nota, quod bene dicitur *Beatus*, quia cessavit labor, & succedet fructus juxta illud Isaiæ 9. *Letabuntur coram te, sicut, qui letantur in messe*, quando, scilicet colligunt fructum laboris, &c.

LXXIX. Ad Laicos in Burgis.

Quidam sunt Burgi, & villæ in talibus locis, quod frequenter ad hujusmodi declinans transeuntes causa pernoctandi, vel pausandi: Sunt autem multa reprehensibilia, quæ solent in inhabitatoribus inveniri. Ad quod sciendum, quod hospitalitas virtuosa, quæ fit propter Deum, solent recipere passim extraneos, juxta illud Job 36. *Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit.* Magis autem pauperes: juxta illud Isaiæ 58. *Egevos induc in domum tuam.* Maxime autem viros bonos. Exemplum 4. Regum 4. de muliere divite habitante in Sana, quæ dixit viro suo de Eliseo: *Animadverto, quod vir iste sanctus est, qui transit per nos frequenter, faciamus ei cœnaculum parvum, & ponamus in eo lectulum, mensam, & sellam, & candelabrum, ut cum redierit ad nos, maneat ibi.* Sed proh dolor, multi hujusmodi hospitium, nec propter paupertatem, nec propter sanctitatem, volunt aliquos recipere, nisi solum propter pecuniam. Isti sunt similes quoad primum Ægyptiis, de quibus dicitur Sapientia 19. *Alii quidem ignotos non recipiebant advenas: quoad secundum vero Judæis, quibus dicitur in persona pauperis Joannis 5. Ego veni in nomine Patris mei, scilicet, pro Deo quarens hospitium, & non accepit me: quoad tertium vero Samaritanis, de quibus dicitur Lucæ 9. non receperunt Jesum, quia facies ejus erat euntis in Hierusalem.* Et ideo vix talibus, qui nihil habent de hospitalitate propter Dominum, sicut nec Ægyptii, nec Judæi, nec Samaritani. Et hoc est unum reprehensibile quoad Deum. Item contingit frequenter, quod etiam quoad eos, quos recipiunt pro pecunia, male se habent, quandoque in principio promittendo eis bonum locum, bona cibaria, bonos lectos, & hujusmodi multa, in quibus omnibus mentiuntur eis, contra illud Colossensium 3. *Nolite mentiri invicem: Quandoque in medio extorquendo ab eis quicquid possunt, modo per se, modo per uxorem, modo per filios, modo per familiam, dicentes illud Ecclesiastici 29. Transi hospes, orna mensam, & quæ habes in manu, ciba ceteros: & similia. Quandoque in fine in districta computatione cum magnitudine receptorum, juxta illud in eodem: *Pascet, & potabit ingratos, & ad hoc amara audiet.* Præterea tenent quandoque, vel sustinent malas mulieres in domibus suis, causa attrahendi hospites, & iste sunt, quæ auferunt hospitibus animas. Quia mulier pretiosam viri animam capit, ut dicit Salomon Proverbiorum 6. *Vendunt etiam quandoque hospitibus corrupta cibaria, quæ lædunt eos, quoad corpus. Habent iterum quandoque falsas mensuras, vel alias frau-**

frudentias, per quæ nocent eis quoad res, & ideo verius possent dici hostes, quam hospites: quia nocent, & quoad animas, & quoad corpora, & similia multa sunt, in quibus se habent reprehensibiliter quoad hospites. Item contingit interdum, quod moveatur invidia contra proximos similis officii, & ex invidia quandoque prorumpunt in oblocutiones, & ex his quandoque oriuntur graves inimicitia, & sic se habent reprehensibiliter quoad proximos: & sic sunt tria reprehensibilia, videlicet quoad Deum, quoad hospites, quoad proximos. Materia de prædictis. Thema, Romanorum 12. *Hospitalitatem sectantes.* Notandum, quod circa hospitalitatem, ad quam incitat hic Paulus, solent multa reprehensibilia inveniri. Ad quod sciendum, notandum est, quod hospitalitas &c. ut supra.

LXXX. Ad omnes Nobiles.

Notandum, quod sicut in rebus inanimatis una est nobilior alia, ut aurum ferro, sic & in vegetabilibus, ut arbor hortensis nobilior est, quam silvestris, & in sensibilibus eodem modo, ut leo nobilior dicitur inter omnia animalia: ita inter omnia rationalia unum est nobilior alio, ut Deus Angelo, Angelus Homine. Inter homines quoque licet omnes sint æque nobiles natura, tamen ex aliis causis unus dicitur nobilis, alius ignobilis, juxta illud Pauli 1. Corinthiorum 4. *Vos nobiles, vos ignobiles.* Sciendum autem, quod in hominibus est duplex nobilitas. Una est carnalis, de qua Hieremiæ 39. *Omnes nobiles Juda occidit rex Babylonis.* Quod satis impletur hodie in nobilibus mundi, & diabolo. Alia est spiritualis, de qua dicitur: *Nobilitas sola est animarum, quæ moribus ornat;* quod dicitur, quia hæc est præcellens. Et notandum, quod hæc spiritualis nobilitas in multis præcellit carnalem. Carnalis enim non solum habetur a bonis, sed etiam a malis. Nam raptores, homicidæ, sacrilegi, & omni genere vitiorum scelerati, hanc habent frequenter. Spirituale vero non habent nisi soli boni. Et ideo sicut spiritualia bona, quæ non habent nisi soli boni, in infinitum sunt meliora, quam temporalia, quæ communiter habentur a bonis, & malis: ita & nobilitas spiritualis in infinitum præcellit carnalem: certum est, quod omnis caro servilis conditionis est respectu spiritus, qui est datus in Dominum. Nobilitas ergo carnalis surgit ex parte servilis naturæ, quæ est in homine. Nobilitas vero spiritualis ex parte naturæ dominantis in homine. Sicut enim Dominus nobilior est servo, ita nobilis spiritualis melior est carnali. Item, qui facit peccatum, servus est peccati, & per consequens diaboli peccatum suggerentis: quid ergo prodest nobilitas carnalis nobili peccatori, cum vitam miserabilem, & servitatem inducat peccatum? Quid autem e converso nocet ignobilitas carnalis bono viro, cum tamen nobiliter triumphet, & Dominus sit nobilium carnalium, prædictorum per virtutem? Nonne commendabilior est ignobilitas assurgens in triumphum nobilem, quam nobilitas in servitatem ignominiosam reducta? Item, per nobilitatem carnalem attineant homines nobilibus mundi, sed per spirituale attinent Deo, qui est in fine nobilitatis, ut dicit Philosophus

in Metaphysica sua. Unde Marci 3. *Qui facit voluntatem Dei, hic frater meus, & soror mea, & mater est.* Item, nobilitas carnalis ut frequenter facit multa mala peccata, quibus nihil est vilius: nobilitas vero spiritualis facit opera virtutum, quibus nihil est gloriosius. Quantum ergo opera gloriosiora prævalent vilibus, tantum præcellit spiritualis nobilitas carnalem. Item, carnalis nobilitas facit homines tenere magnum locum in curiis mundi, sed spiritualis in curia Cæli, juxta illud, quod Dominus dicitur in Cælo sermo fideli: *Quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam.* Et iterum notandum est, quod licet propter prædicta, & alia multa, spiritualis nobilitas præcellat carnalem, tamen sunt aliqui, qui carnalem præferunt spirituali, similes Judæis, qui Barabbam latronem insignem prætulerunt Christo, sicut dicitur Matthæi 28. Non sic facit sapientia divina, imo nihil reputat carnalem in comparatione ad spiritualem. Hieronymus: *Summa apud Deum nobilitas est, clarum esse virtutibus.* In hoc etiam concordat sapientia Sanctorum. Hieronymus: *Ille apud Deum potior, non quem nobilitas generis, sed quem devotio fidei, & vita sancta Deo commendat* (a). In hoc iterum concordat sapientia philosophica. Unde Seneca: *Nemo altero nobilior est, nisi cui rectius ingenium est, & bonis actibus aptius.* Sic ergo patet, quod tam secundum sapientiam divinam, quam Sanctorum, quam etiam Philosophorum, nobilitas carnis est condemnanda in comparatione ad spiritualem. Materia de prædictis. Thema, Sapientia 8. *Generositatem illius, scilicet sapientia, glorificat contubernium habens Dei, sed & omnium Dominus dilexit illum.* Et nota, quod licet istud verbum habeat diversas expositiones, tamen quantum ad præsentem pertinet materiam, sic potest exponi, ut dicatur, contubernium habens Dei, id est, nobilitas spiritualis glorificat generositatem sapientia, eo quod triplex sapientia, supradicta eam extollit: quam etsi mundus non glorificet, tamen omnibus, in quo Deus habitat, eam glorificat, & extollit. Ad intelligentiam autem pleniorum hujus rei, notandum est: quod sicut in rebus inanimatorum, &c.

LXXXI. Ad Nobiles malos.

Notandum, quod quidam nobilitate carnali abutentes, occasione ejus incidunt in vitia. Ergo in illis nobilitas generis parere solet ignobilitatem mentis. Sunt multa hujusmodi vitia: unum est elatio cordis. Sicut enim Lucifer considerans nobilitatem naturæ suæ, elatus est, ita & isti. Unde de Tyro Principe dicitur Ezechielis 28. *Elevatum est cor tuum.* Contra quod Job 20. *Si ascenderit usque ad calum superbia, & caput ejus nubes tetigerit, quasi sterquilinum in fine perdetur:* & bene, quia gloria viri peccatoris est stercus, & vermis est. Aliud est, contemptum inferiorum. Unde Gregorius de nobilibus libro 2. Dialogorum cap. 23. *Mius se in hoc mundo despi-*

(a) Legere est hanc Hieronymi sententiam in Epistola ad Celentiam de institutione Martiris familias, quam una cum aliis Patrum locis refert Joannes Bafusa in suo Opusculo, de statibus hominum, ubi agit de nobilitatis statu.

despicit, qui plus se ceteris fuisse meminit. Quo contra Hieronymus: *Nulli te unquam de generis nobilitate præponas, nec obscuriores quoslibet, & humiliter locos natos te inferiores putes. Nescit religio nostra personas, nec conditiones hominum, sed animas respicit.* Aliud est, vitium vanitatis, utpote in vestibus mirris, in ludis, in solatiis, in venationibus, & similibus, in quibus expendunt dies suos, juxta illud Psalmi 77. *Defecerunt dies eorum in vanitate.* Contra quod Isaia 5. *Va, qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis.* Aliud est, violentia. Ipsi enim per potentias frequenter, & violentias pauperibus, Ecclesiis, & minus potentibus irrogant, utentes illa lege impiorum, qui dicunt Sapientia 2. *Sit fortitudo nostra lex injustitie.* Contra quod Levitici 19. *Non opprimes proximum tuum.* Aliud est prodigalitas. Expendunt enim, ultra vires suas stulte, & ubi non subest causa bona, propter quod pereunt, & annihilantur etiam quoad temporalia, juxta illud, quod dicitur de Moab, Hieremia 48. *quia plus fecit, quam potuit, ideo perierunt.* Contra quod in Psalmo 130. *Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me:* id est, super meas vires. Aliud est rapina. Multi enim istorum vivunt non nisi de rapina ab omnibus suis, vel extraneis, vel vicinis, vel Ecclesiis, vel Religionibus, & similibus: similes catulis leonum, de quibus dicitur in Psalmo 103. *Rugientes ut rapiant, & querant a Deo escam sibi.* Contra quod dicit Alanus nobilibus: *Cum nobilitas summa sit dare, ab opposito summa rusticitas est auferre.* Et ideo vos estis summe rustici, qui non cessatis aliis semper auferre. Actuum 20. *Beatus, id est gloriosus, est magis dare, quam accipere:* quanto magis, quam auferre? Aliud est, amor sui generis immoderatus. Sunt enim multi nobiles ita colligati amore generis sui, quod sequuntur se invicem ad mala, ut ad guerras, & ad hujusmodi, quæ sunt frequenter contra Deum, sicut equæ colligatæ per chordam in prato sequuntur se adinvicem ubique: & ideo quia præponunt istum amorem, amori divino, ammittunt Deum. Matthæi 10. *Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non est me dignus.* Et nota, quod hujusmodi peccata, & similia vertunt nobilitatem in ignobilitatem. 1. Regum 2. *Qui me contemnunt, scilicet peccando, erunt ignobiles.* Item, in vilissimam servitutem, juxta illud Joannis 8. *Qui facit peccatum servus est peccati.* Item, in fine in ignominiosam penam, Psalmo 149. *Et nobiles eorum in manibus ferreis.* Materia de prædictis. Thema, Ezechielis 22. *Dedi te opprobrium gentibus, & irrisorem universis terris, quæ juxta te sunt, & quæ procul a te triumphabunt de te sordida, nobilis, grandis interitu.* Verbum est, quod dicitur ad Hierusalem, quæ etsi esset nobilis civitas, tamen propter peccata in ea commissa, de quibus profequitur Propheta diffuse, dicitur sordida. Et ideo comminatur ei Propheta, quæ hic continentur, scilicet opprobrium, irrisorem, & interitum: quod & timendum est omni nobilitati perversæ. Ad horum autem intelligentiam, notandum est, quod quidam nobilitate, &c.

LXXXII. Ad Nobiles devotos.

NOtandum, quod sicut quidam abutuntur nobilitate in malum, ita quidam utuntur in bonum. Isti sunt, qui dant operam, ut sicut sunt nobiles carne, ita sint nobiles virtutibus, juxta illud Hieronymi: *Ad hoc tantum nobilitatis memineris, ut cum nobilitate generis morum sanctitatem confendas.* Isti sunt etiam, qui non sunt contenti nobilitate secundum quid, nisi habeant integram, & plenam nobilitatem, attendentes illud ejusdem Hieronymi: *Non est, quod sibi aliquis de generis nobilitate blandiatur, si ex meliori sui parte sit servus.* Isti iterum sunt, qui sicut arbores nobiles faciunt fructus nobiles, ita & ipsi nobiles fructus virtutum proferunt, juxta illud quod dicit Dominus de arbore, & fructu ejus. Sicut enim arbor bona fructus bonos facit, & mala malos, ita nobilis arbor fructus nobiles facere debet. Notandum autem, quod hujusmodi opera virtutum, quæ debent proferre nobiles, sunt multa. Unum est humilitas, juxta illud Ecclesiastici 3. *Quanto magnus es, humilia te in omnibus.* Exemplum de beato Martino, qui serviebat fervienti sibi. Aliud est castitas: quomodo enim cor nobile potest inclinari, ut slectat genua coram meretrice, sicut dixit quidam nobilis Romanus, qui vitam tam castam ducebat, licet in aliis multis malus esset. Hieronymus: *Disce sanctam superbiam.* Hæc siquidem est sancta superbia, cum designatur cor nobile ad hujusmodi vilitatem se humiliare. Aliud est largitas. Non enim est opus nobilitatis, esse tenacem, sed communicare sua: exemplo leonis, quod est nobilissimum animal, & liberale, propter quod Philosophus vocat eum animal communicativum. Hæc autem tria prædicta, sunt contra tria vitia mundi, scilicet, superbiam, luxuriam, & avaritiam. Aliud est fidelitas ad Deum. Summum enim opprobrium est in nobili, quod proditiose se habet ad Dominum suum terrenum: quanto magis, si sic se habet ad Dominum cælestem supremum? Hoc autem fit, quando de bonis suis impugnat eum, vel non opponit se pro ipso, vel sustinet in posse suo fieri aliqua in dedecus ejus, & similia. Et nota, quod legitur in Chronicis, quod quidam Imperator volens probare, qui essent ei fideles, fecit proclamari in aula sua, quod omnes, qui nolent negare Deos suos, recederent a curia sua. Cum autem multi nolent negare Deos suos, retinuit omnes, qui noluerunt negare Deos suos, & abiecit omnes, qui negaverunt, dicens: *Quomodo illi possunt esse fideles hominibus, qui sunt infideles Deo suo?* Ex quo patet, quod vera fidelitas nobilis viri in hoc probatur, quod sit fideles Deo suo: ad quod incitat Joannes in Apocalypsi 12. ubi dicitur: *Esse fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.* Aliud est benignitas. Non enim pertinet ad nobiles, ut sicut dumi, & arbores silvestres proferant spinas pungentes, modo istum, modo illum per crudelitatem, & iracundiam, & turbulentiã, sed suaves, & dulces proferant fructus, sicut ficulnea, quæ est arbor nobilis, proferit fructus dulces, non spinas. Proinde debet vir nobilis charitativus esse ad socios, sicut dicitur de Martino, quod mira erat in eo erga commilitones charitas: subiectos regere clementia, & lenitate, sicut dicitur de leone quod parci parvulis, & mu-

& mulieribus, & prostratis: & similia opera facere, quæ pertinent ad benignitatem. Aliud est magnificentia, quæ consistit in hoc, quod ad magna habeat cor suum, & modica contemnat, cujus contrarium faciunt multo modo rusticano, toto conatu intendentes terrenis, quæ parva sunt; & cælestia, quæ magna sunt contemnes. Non sic faciebat David nobilior in terris, qui dicebat in Psalmo 72. *Quid enim mihi est in celo, & a te quid volui super terram?* Et sic sunt alia tria pertinentia ad virum nobilem. Primum quoad Deum. Secundum quoad alios. Tertium quoad se. Materia de prædictis. Thema, Joannis 8. *Si filii Abraham estis, opera Abraham facite.* Verbum istud, dixit Dominus Judæis jactantibus se de nobilitate generis Abraham. Et colligitur ex hoc verbo, quod ad nobilitatem pertinet, opera nobilia, & laudabilia facere ratione generis. Ad quod intelligendum melius, notandum est, quod sicut quidam abutuntur nobilitate, ut supra.

LXXXIII. Ad Magnates.

NOtandum, quod viri constituti in sublimitate, raro solent audire (a) sermones: & ideo opus charitatis est, cum aliqua occasione conveniunt congregati, & potest haberi aditus, quod prædicetur eis, quod multum indigeant. Ad habendum autem materiam hujus sermonis, notandum est, quod interdum quidam, vel multi istorum Principum faciunt aliqua contra Ecclesiam Christi, & ministros ejus, similes in hoc principibus Judæorum, qui contra Christum conspiraverunt, secundum illud Psalmi 2. *Asiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum adversus Dominum, & adversus Christum ejus.* His autem contrarium tenentur facere. Nam ad hoc sunt in Ecclesia hujusmodi potestates, ut Christo ferviant. Ad Romanos 13. *Ministri Dei sunt in hoc ipsum servientes.* Exemplum de Joseph ad Arimathia nobili decurione, qui Crucifixo mortuo servivit. Matthæi 27. Interdum iterum hujusmodi Magnates discordant adinvicem, juxta illud Psalmi 106. *Effusa est contentio inter Principes.* Et ex hoc sequitur turbatio miserabilis in eorum subditis, sicut quando turbantur superiores partes aëris, turbantur inferiores partes terræ, & ideo ut pax esset in mundo, expedit, quod semper esset concordia bona inter Principes, quod non est opus hominis, sed solius Dei, juxta illud Job 25. *Qui facit concordiam in sublimibus suis.* Interdum se habent pessime ad populum suum. Proverbiorum 28. *Leo rugiens, & ursus esuriens, Princeps impius, super populum pauperem.* Quo contra dicitur Ecclesiastici 4. *Noli esse sicut leo in domo tua, evertens domesticos tuos, & opprimens subditos tibi.* Iterum, interdum se habent male ad justitiam, non puniendo maleficia, sed dimittendo, contra legis mandatum, maleficos vivere. Et ideo justitia, quam

A a de

(a) Causam hujus usus ita exponit Concilium Ticinense Seculo IX. habitum: *Quidam laici, ac maxime potentes, ac nobiles, quos studiosius ad prædicationem venire oportebat juxta domos suas Basilicas habent, in quibus divinum audientes officium, ad majores Ecclesias rarius venire conserverunt: & dum soli afflicti, & pauperes veniunt, quid aliud, quam, ut mala patienter ferant, illis prædicandum est?*

de aliis facere debeant, veniet super illos. 3. Regum 20. *Quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima illius*. Item, interdum male se habent ad opera misericordiae, duri ad pauperes, duri ad egenos, & de sui abundantia nihil influentes in eos, similes diviti Epuloni ad Lazarum. Quo contra dicitur Danieli 4. Nabuchodonosor Regi: *Peccata tua elemosynis redime, & iniquitates tuas misericordias pauperum*. Quod tanto amplius debent facere Magnates, quanto minus in aliis operibus penitentiae exercentur. Interdum male se habent ad cultum divinum, de officio divino. parum curantes, ad sacra quaecunque irreverentes, ad cultores Dei indevoti, & similia: in quo sunt fimiles diabolo, de quo dicitur Ecclesiastici 1. *Execratio peccatori cultura Dei*. O quantum distant hi tales Principes ab illis primitivis Principibus Christianis, qui tantum sublimaverunt Ecclesiam Dei propter cultum divinum extollendum. Et ideo deploratur. Hieremiae 1. dicentis: *Omnes amici ejus, scilicet Principes, qui tantum dilexerunt primitivam Ecclesiam, spreverunt eam, & facti sunt inimici*. Interdum etiam se male habent circa usum potentiae sibi datae a Deo, faciendo ex potentia multa, quibus iustitia non concordat. Ut autem scias, cujusmodi iustitia ad huiusmodi potestatem pertineat, audi, quid dicat Cyprianus in libro de 12. abusivis: (a) *Summa iustitia, inquit, Regis est, & idem intelligas de omni Principe) neminem per potentiam injuste opprimere, sine acceptione personarum inter virum, & proximum suum iudicare, advenis, & viduis, & pupillis defensorem esse, cohibere furta, adulteria punire, iniquos non exaltare, impudicos histrones non nutrire, impios de terra perdere, patricidas, & perimentes non sinere vivere, Ecclesias defendere, pauperes elemosynis alere, iustos super negotia regni constituere, senes, & sapientes, & sobrios consiliarios habere, magnorum ariolorum, & pytonissarum superstitionibus non intendere, iracundiam suam disferre, patriam fortiter, & iuste contra adversarios defendere, prosperitatibus animi non elevari, cuncta adversa patienter tolerare, per omnia in Domino confidere, fidem catholicam in Domino habere, filios suos non sinere impie agere, certis orationibus insistere, ante horas congruas non gustare cibum: haec regni prosperitatem in presenti faciunt, & Regem ad caelestia perducunt*. Materia de praedictis. Thema, Isaiae 32. *Princeps ea, qua Principe digno sunt, cogitabit*. Notandum, quod ad principes pertinet, ut bene se habeant ad Deum, bene inter se, bene ad subditos, bene circa iustitiam, bene circa misericordiam, bene circa usum potentiae: & circa ista, quae eos decent, debent cogitare, secundum verbum istud. Notandum autem, quod interdum &c.

LXXXIV. Ad

(a) Falso is liber S. Cypriano tribuitur, uti norunt Eruditi omnes. Locus recitatus extat quidem in nono abusivis gradu. Juxta morem sui tempore varias Humberus noster Authoribus sententias adscribit, quae tamen illorum, quos citat, Authorum non sunt.

LXXXIV. Ad existentes in Curia Principum.

NOtandum, quod valde periculosum est multis commorari in Curia Magnatum. Petrus enim negavit Christum in curia summi Sacerdotis Caiphæ, Matthæi 26. Joannes Baptista decapitatus est in curia Herodis, Matthæi 6. Vasthi, quæ noluit ostentare pulchritudinem suam in curia Regis Assueri, ejecta est de regno, Esther 1. Sunt autem multa, quæ solent accidere in huiusmodi curiis, quæ sunt in periculum animarum. Unum est taciturnitas veritatis: quia enim veritas odiosa est, pauci sunt in curiis, qui dicant eam domino, vel magistris curiæ suæ, ne fiant eis odiosi. Seneca: *Vis scire, quid desit habentibus omnia? Deest eis, qui dicat veritatem*. Exemplum dicitur, quod quidam Philosophus solebat multa mala dicere de quodam Rege malo. Quod cum dictum fuisset Regi, cepit cogitare, quod consilium posset circa hoc apponere: & attendens, quod nimis haberetur pro malo, si faveret in eum corporaliter, usus est alio consilio circa eum, & faciens eum evocari, rogavit eum obnixè, ut moraretur cum eo, quia volebat eum habere pro patre, & magistro, & credere ejus consiliis. Quod cum Philosophus respuisset a principio, reputans, quod non esset ei commorandum in societate tam scelerati Principis, tamen multis, & frequentibus precibus devictus acquievit. Cum autem illectus esset deliciis, & honoribus sibi exhibitis in curia, paulatim cepit cessare a detestatione Principis, ita, quod tandem omnino tacuit de vitis ejus, timens, ne eum expelleret de curia sua cum vituperio, & sic amisit ipse veritatis verbum in curia, contra illud, quod orat Psalmus 118. *Ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque*. Hoc autem est, quod deplorat Isaïas, dicens cap. 6. *Vae mihi, quia tacui*. Glossa: *quod Oziam, & alios non reprehendit libere*. Aliud est adulatio. Sunt enim multi, qui solum non tacent in curiis super malis, ne displiceant, imo adulantur, ut placeant. Matthæi 11. *Qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt*. Glossa: *Palatia frequentant mollibus induti adulantes*. Exemplum Esther cap. 1. de consiliariis Assueri, qui adulantes ei dederunt consilium, quod ei credebant placere de repudiatione Vasthi. Sed maledicuntur isti ab Ezechiele Propheta dicente: cap. 13. *Vae, qui consunt pulvillo sub omni cubito manus*. Glossa, *idest, juavem adulationem*. Adeft invidia frequenter. Cum aliquis enim habet majorem gratiam apud dominum curiæ, alii invident ei, sicut fratres Joseph invidabant ei, quod a patre plus cæteris amaretur. Exemplum 1. Regum 21. de David, cui Satrapæ Philistinorum invidentes, detraxerunt apud Regem Achis, de cuius familia erat. Qui autem huiusmodi sunt, sunt filii diaboli, cujus invidia intravit mors in orbem terrarum. Imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius. Sapientiae 2. Aliud est proditio. Sunt autem multi istorum, qui non sunt contenti invidia mentali, sed proditione in occulto procurant aliqua mala illis, cum quibus comedunt, & bibunt in eadem curia. Abdias: *Qui comedunt tecum, ponent insidias subter te*. Sed utinam attenderent isti, quod Propheta Psalmo 54. imprecatur eis: *Cum Tu vero, ait, homo unanims, dux meus, & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos, magnificentia*

super me supplantationem: & ideo veniat (inquit) *mors super illos, qui sunt sicut tales; & descendant in infernum viventes.* Aliud est, assiduitas rumorum, quibus tota die implentur curiæ. Unde dicitur, quod in curia armantur non solebant comedere, quousque apportati fuissent aliqui rumores. Istæ sunt rane, quibus replata est tota domus Pharaonis Regis, sicut patet Exodi 8. Et nota, quod hæc fuit una maxima plaga: quia hujusmodi rumores multa mala inducunt. Nam quandoque in eis malum dicitur de inimicis, quandoque falsa prospera de amicis, quandoque provocativa ad invidiam, quandoque defectiva in malam tristitiam, & similia multa, propter quod in curia Christi, quæ est religio, cavetur, ne rumores ibidem inferantur. Unde dicit Bernardus unam abusionem religionis esse rumorem in claustris. Aliud est, intentio secularis. Sunt enim multi, qui non commorantur in hujusmodi curiis propter aliquam spiritualem, vel bonam intentionem, sed solum ad hoc, ut in mundo magnificentur. Non sic faciebat Sebastianus, qui solummodo ad hoc morabatur in curia Imperatoris, ut animas Christianorum, quas in tormentis videbat deficere, confortaret. Non sic etiam docuit Paulus, qui instruendo servos, quomodo debeant Dominis servire, dicit Colossensium 3. *Non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis, timentes Dominum. Quodcumque feceritis, ex animo operamini, sicut Domino, & non hominibus.* Sunt & alia multa, ut superbia ad extraneos, & incompassio ad miseros habentes negotia in curiis, & extoriones multimodæ circa pecunias, & servitia, & similia, quibus involuti in curiis perdunt animas suas. Verum sicut multi in eis perent, ita multi possent ibidem mereri, si essent sicut Joseph in curia Pharaonis, & sicut Daniel in curia Nabuchodonosor, & sicut Nehemias, & Eltras in curia regis Tyri, qui in eis se secundum Deum laudabiliter habuerunt. Et nota qualiter. Materia de prædictis. Thema, *Osæ 5. Domus regis auscultate, quia vobis iudicium est.* Domus Regis dicitur tota congregatio, quæ cum Rege moratur, secundum illud, quod dicitur: *Credidit Domus quæ, idest reguli, tota.* Cum ista ergo est iudicium disceptationis, & retributionis, secundum meritum, & demeritum uniuscujusque in ea commorantis retribuetur ei. Ad quod melius intelligendum notandum, quod valde periculosum est, &c.

LXXXV. Ad existentes in Curia Romana.

Notandum, quod in Curia Romana interdum solent fieri Sermones (a) in audientia, & solent ibidem convenire in illa commorantes. Ad habendum autem materiam de Sermone hujusmodi, considerandum est primo, de cuiusmodi personis est hujusmodi curia construenda. Secundo, de his, quæ sunt faciendæ in hujusmodi curia. Tertio, quæ cavenda. Circa primum, cum talis curia indigeat multis personis, pro variis, & magnis offi-

(a) Est antiquus mos a S. Dominico Ordinis Prædicatorum Institute originem trahens, ut Magistri Sacri Palatii, qui ex eodem incognito Ordine a Summo Pontifice assumuntur, certis diebus sermones habeant ad ipsius Pontificis familiam.

officiis, valde cavendum est, ne passim aliqui incorporentur tali curiæ, quin potius sicut ista curia excedit omnes curias hujus mundi, ita & personæ hujus curiæ debent esse valde excellentes, sicut in curia cæli, a qua debet sumi exemplar, hujusmodi sunt excellentes valde personæ omnes, juxta illud Lucæ 6. *Qui minor est in regno colorum, major est illo, scilicet, Joanne Baptista.* Debent proinde, qui incorporantur isti, esse homines auctoritatis, juxta illud Exodi 18. *Provide de omni plebe viros sapientes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, qui oderint avaritiam, qui judicent Populum omni tempore.* Viros dicit, quod sonat in auctoritatem. Debent etiam esse sapientes juxta illud Esther 1. Sapientes ex more regio semper Regi adherabant. Debent etiam esse excellentes bonitate. Unde Bernardus ad Eugenium, lib. 4. de talibus loquens, dicit: *Tales sint, qui præter Deum nihil timeant, nihil sperent nisi a Deo, ad adventantium manus non attendant, sed in necessitatibus stent viriliter pro afflictis, & judicent in æquitate pro mansuetis terræ. Sint compositi ad mores, probati ad sanctimoniam, parati ad obedientiam, mansueti ad patientiam, subiecti ad disciplinam, rigidi ad censuram, fideles ad dispensationem, concordēs ad pacem, conformes ad unitatem. In iudicio recti, in consilio providi, in iubendo discreti, in disponendo industrii, in agendo strenui, in loquendo modesti, in adversitate securi, in prosperitate devoti, in zelo sobrii, in misericordia non remissi, in otio non otiosi, in hospitio non dissoluti, in convivio non effusi, in cura rei familiaris non anxii, alienæ rei non cupidi, suæ non prodigi, ubique, & in omnibus circumspedi, & cætera multa.* Patet ergo, quod omnes de curia, tales esse debent, viri auctoritatis, sapientes, & excellentes, quod significatum est in Apocalypsi, ubi dicitur. 4. & 5. quod circa thronum erant seniores, quod sonat in auctoritatem: animalia oculata, quod sonat in sapientiam: & Angeli, quod sonat in sanctitatem. Quia ergo talium copia non habetur, quaerendi sunt ubique. Bernardus ad Eugenium Papam: *An non eligendi sunt de toto orbe judicaturi?* Circa secundum notandum, quod tria solent fieri in hujusmodi curia, scilicet, Justitia, gratia, & proviſio, de quibus pro temporum, & audientium conditione dicere poteris; & vitia, si quæ fuerint arguere. Materia de prædictis. Thema lib. 1. Machabæorum 8. *Curiam fecerunt sibi Romani, quotidie confulebant trecentos viginti, consilium agentes semper de multitudine, ut quæ digna sunt, gerant.*

LXXXVI. Ad Pauperes.

Notandum, quod pauperes raro veniunt ad Ecclesiam, raro ad Sermones, & ideo parum sciunt de pertinentibus ad suam salutem, & ideo instruendi sunt ad suam salutem, cum inveniuntur congregati ad Ecclesiam aliquam, vel alibi, circa fidem, & circa ea, quæ pertinent ad omnes Christianos, ut est confiteri semel in anno, & communicare, & scire Orationem dominicalem, & Ave Maria, & Symbolum, & hujusmodi: & circa ea, quæ pertinent ad mores tam in cavendis, quam in sectandis. Inter alia vero sunt instruendi specialiter circa ea, quæ pertinent ad bonum statum pau-

pauperum . Circa hoc autem notandum , quod vulgus solet beatos reputare divites hujus mundi , juxta illud Psalms 43. *Beatum dixerunt populum , cui bac sunt* , scilicet , temporalia : Dominus autem , cujus judicium est verius , non sic , imo dicit Lucæ 6. *Væ vobis divitibus , qui hic habetis consolationem vestram* : & vere vae vobis , quia cito transit consolatatio ista . Apocalypsis 18. *Væ vae Civitas illa magna , quæ amicta erat bysso , & purpura , & cocco , & deaurata est auro , & lapide pretioso , & margaritis , quoniam una hora destituta sunt tanta divitiæ* . Exemplum de divite stulto , cujus animam reperierunt in morte , & reliquit subito omnia , quæ paraverat , Lucæ 12. Et iterum Væ : quia propter istam consolationem transitoriam amittunt æternam , ut patet Lucæ 16. de divite Epulone , qui recepit bona in vita sua , & ideo non habuit consolationem in alia vita , sicut Lazarus . Et iterum vae , quia non solum non habent consolationem illam beatam , sed incurrunt desolationem æternam : *Quomodo* , inquit Psalmus 72. *facti sunt in desolationem , subito defecerunt* : & loquitur de divitibus , ut patet ex precedentibus . Et Bernardus : *Quid faciet illa misera conditio , cum se videbit omni consolatione denudatam* ? Sed iterum notandum , quod est quidam status pauperum , qui invite sustinent paupertatem , & ideo modo furantur , ut relevent paupertatem , modo blasphemant Deum perverse jurando , eo quod fecit eos pauperes , juxta illud Proverbiorum 30. *Aut egestate compulsus furer* , & hoc ad primum : *& perjurem nomen Dei mei* , & hoc quoad secundum : modo præ amaritudine animi contemnunt semetipsos , & passim exponunt se omni malo , nec curam aliquam apponunt circa salutem propriam . Et ideo bene dicitur ista paupertas nequissima . Ecclesiastici 14. videlicet propter abundantiam malitiæ , quæ est in ea . In persona ergo hujusmodi pauperum bene dicit : Psalmus 30. *Infirmata est in paupertate virtus mea* , cum videlicet ratione paupertatis peccat in proximum , in Deum , in semetipsum , modo prædicto , non obstante aliqua virtute . Et nota , quod filius Dei , qui poterat habere omnia , pro voluntate sua elegit paupertatem in mundo , ut in nobis exemplum daret idem faciendi . Ipsi etiam Apostoli propter suam , & aliorum salutem , facilius operandam : multi etiam Philosophi hoc idem fecerunt , ad hoc ex ratione induci . Prædicti miseri pauperes , paupertatem sibi a Deo datam pro magno bono , odiant , & maledicunt , & impatienter ferunt . Non sunt illi de istis pauperibus , quos etiam Scriptura Sacra beatificat , sed sunt similes illis , qui tentationes ad probationes sibi datas cum murmure recipiunt , & impatientia , & ideo unde debuerunt consequi premium beatum , assequuntur pessimum finem . Judith 8. *Illi , qui tentationes non susceperunt cum timore Domini , & impatientiam suam , & improprium murmurationis suæ contra Deum protulerunt , exterminati sunt ab exterminatore , & a serpentibus perierunt* . Item notandum est , quod est quidam status pauperum , qui paupertatem suam bono animo portant . Exemplum in Vitis Patrum de illo paupere , quæ senex audivit de nocte , cum jaceret in terra habens partem desuper , & partem subtus dicentem : Gratias ago tibi Domine , quia multi divites modo sunt in carceribus , & compedibus , nec habent ubi faciant urinam . Ego autem velut Imperator extendo pedes meos ubi volo , & habeo

& habeo libertatem surgendi , & eundi ubi volo . Et nota , quod sicut dicit Bernardus , *Paupertas non est virtus , sed amor paupertatis* . Item , innumereabilia bona , quæ dicuntur in Scriptura de paupertate , non intelliguntur , nisi de amatore paupertatis . Item , amor paupertatis facit , ut etiam divites rebus , qui amant paupertatem , consequantur omnia bona promissa pauperibus , sicut patet per expositiones Scripturarum factas a Sanctis . Et ideo diligenda est paupertas ab eo , cui data est a Deo , videlicet , quod vertatur ei in meritum virtutis , & ut assequatur omnia bona promissa pauperibus , & ne præferantur in merito divites , quos frequenter Scriptura reprobat , pauperibus quos commendat . Felices isti pauperes spiritu , idest voluntate , nam , & si modo non habeant aliquid in regno hujus mundi , in fine tamen habent regnum celorum , in quo nullius rei est penuria , in quo nulla est doloris afflictio , in quo nulla est vilitas , sed honor , & gloria , ad quæ transibunt cum Lazaro indigente , & afflicto , & vili habitu , de præsentis penuria , de præsentis afflictione , de præsentis vilitate . Augustinus : *Paupertate regnum* , & hoc quo ad primum . *Labore requies* , & hoc quoad secundum . *Iguominia gloria* , & hoc quoad tertium , *emitur* , sicut Lucæ 14. *Pauperes* , & hoc quoad res , & *debiles* , & hoc quoad corpus , & *cæcos* , & *claudos* , & hoc quoad contemptum vilitatis , *introduc huc* . Materia de prædictis : Thema , Matthæi 5. *Beati pauperes spiritu , quoniam ipsorum est regnum celorum* . Et nota , quod non dicit divites , & hoc quoad primum trium supradictorum : nec dicit pauperes rebus , & hoc quoad secundum : sed dicit pauperes spiritu , & hoc quoad tertium . Ad intelligentiam autem prædictorum , notandum est , quod pauperes &c.

LXXXVII. Ad Pueros .

NOtandum , quod pueri sunt dure nutriendi quoad corpus . Unde Lycurgus , qui primas leges dedit , & præcepit , quod filii divitum nutriturentur in villulis a rusticis , ut affluetis durtie vitæ valentiores essent : & hoc factum est de Beato Bernardo , de quo scriptum est , quod mater ejus sic dure nutriebat eum , quasi ad Eremum eum esset missura . Item sunt tenendi sub disciplina quoad voluntatem , quia *puer , qui dimittitur voluntati suæ , confundit matrem suam* . Proverbiorum 39. Et ideo dicitur Proverbiorum 23. *Noli subtrahere a puero disciplinam* . Item , sunt instruendi , non solum a grammaticis , vel in grammaticis , & aliis scientiis , sed in pertinentibus ad salutem , juxta illud , quod dicitur . 2. ad Timotheum 3. *Ab infantia literas sacras nosci* : & hoc quoad intellectum . Notandum autem , quod instruendi sunt circa hoc a patribus , Ephesiorum 6. *Erudite filios in disciplina , & correctione Domini* . Et etiam a matre , Proverbiorum 4. *Es ego sui tenellus , & unigenitus coram matre mea , & docebat me , atque dicebat : Suscipiat verba mea cor tuum , custodi præcepta mea , & vives* , &c. Et iterum a doctoribus , (a) juxta illud , quod dicitur de puero Jesu Lucæ 2.

Inve-

(a) Ut pueri Christiana Doctrina informarentur , unus è nostræ Congregationis Oratorum S. Hieronymi Chastitatis Presbyteris Henricus Petra Placentinus opera S. Philippi Ne-

Invenerunt eum sedentem in medio Doctorem audientem illos. Item notandum, quod pueri sunt instruendi, quasi in initio bivii, scilicet bonæ, & malæ viæ, & ideo sicut melius est docere in initio bivii, quam viam teneant, & quam dimittant, quam quando jam multum iverunt per viam malam, ita & docendi sunt pueri ab infantia circa cavenda, & facienda, Tobie 1. *Tobias filium suum ab infantia docuit timere Deum, & abstinere ab omni peccato.* Item bonitas, quæ ab infantia addiscitur, altius infigitur propter subiectum tenerum, & ideo diutius retinetur, juxta illud Poetæ.

*Quo semel est imbuta recens servabit odorem
Testa diu.*

Proverborum 22. Proverbium est: *adolescens juxta viam suam, cum se-
nerit, non recedet ab ea.* Et verum est non solum de mala via, sed etiam
de bona. Item bonum, quod ab initio affuefunt homines, fit eis levius. Tul-
lius: *Optima forma vivendi eligenda est, quam jucundam reddat assuetudo.*
Unde equo a principio difficile est affuefcere ambulare gradiendo, & postea
fit facile: & pueris a principio difficile est ire ad scholas, postea vero amore
litterarum patriam relinquunt, & multa gravia læti sustinent. Sic ergo pa-
tet, quod tribus de causis edocendi sunt pueri circa salutaria: primo, ut
viam bonam ingrediantur: secundo, ut in ea perseverent: tertio, ut eis to-
lerabilior fiat. Ad sciendum circa quæ instruendi sunt, notandum est, quod ad
levitates pueriles declinandum, ut vel in domo cum parentibus libenter mo-
rentur, cum patriarcha Jacob juvene. Genesis 25. vel Ecclesiæ frequenta-
re, cum Beato Nicolao puero: vel loca doctrinæ, ut sunt scholæ, & Ser-
mones, juxta illud Ecclesiastici 6. *Fili a juventate suscipe doctrinam.* Item
instruendi sunt, ut attendant ad exempla sanctorum puerorum, de quibus
habetur in Scriptura divina, ut 1. Regum 2., & 3. de Samuele: in Tobia de
Tobia, utroque juvenibus, & Lucæ 2. de puero Jesu, & de aliis multis.
Item instruendi sunt, ut attendant ad doctrinas sanctas, factas pueris in Scrip-
turis divinis, ut ad doctrinam, quam fecit Tobias Pater Tobie filio, To-
bie 4. Et mater Salomoni filio suo, Proverborum 4. Et Salomon filio, Pro-
verborum 1. 3., & 4., & 5., & 6., & 7., & in aliis multis. Sunt &
alia multa, de quibus habetur Titulo: *Ad studentes in grammatica.* Ex
prædictis patet, quod inter alia, quæ facienda sunt circa pueros, quod in-
struendi sunt. Iterum patet, a quibus instruendi sunt. Iterum, quare. Ite-
rum, circa quæ secundum quatuor paragraphos prædictos. Materia de præ-
dictis. Thema. Petri 2. *Quasi modo geniti infantes, rationabiles sine dolo
lac concupiscite, ut in eo crescat in salutem.* Ex hoc verbo patet, quod in-

Nerii inter nostros adscriptus. Congregationem, quam vocant Clericorum Do-
ctrinæ Christianæ anno 1560. instituit. Vide Constitutiones prædictæ Congregationis
& Octavium Pancirolum in Libro Italice inscripto, *Tesori nascosti di Roma*, edito
Romæ anno 1600. De nostro Henrico hæc inter alia scribit Gallonius in Vita S. Phi-
lippi Nerii, ad annum 1551. *Henricus, qui reformandis postmodum eximialibus ali-
que Ecclesiasticis muneribus ad Cleri mores, Templorumque cultum exornandum diu-
tino, gratuitoque labore, toti Urbis utilitati eximie fuit.* Obiit 7. Idus Decembris
anno 1560. sepultusque fuit in nostro Templo S. Hieronymi, ubi extat ejus me-
moria lapidi marmoreo incisa.

infantes libenter debent audire doctrinam cum dicitur, *concupiscite.* Item
qualis doctrina est eis ministranda, cum dicitur, *lac*, non solidus cibus. Item
ad quod hoc debent facere, cum dicitur, *ut in eo crescatis, &c.* Notandum
autem, quod pueri sunt &c.

LXXXVIII. Ad Operarios conductitios.

NOtandum, quod aliquando inveniuntur operarii conducti in plateis
in mane, antequam conducantur, vel in sero, cum exposcut so-
lutionem, vel in ipso opere interdum otiosi. Et est bonum facere
aliquam collationem salutarem talibus, quia multi talium sunt valde ignari
eorum, quæ pertinent ad salutem. Ad habendam circa hoc materiam,
notandum, quod sacra Scriptura facit mentionem interdum de quibusdam ope-
rariis, qui operantur iniquitatem. Psalmus 58. *Eripe me ab operantibus ini-
quitatem.* Isti autem sunt in servitio diaboli, & ideo in tempore retribu-
tionem non accipient mercedem a Domino, sed dicitur eis: *Discedite a me
omnes, qui operamini iniquitatem.* Luc. 13. Quo autem discedent, suppletur
Matthæi 25. ubi dicitur: *Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui
paratus est diabolo, & angelis suis:* habebunt autem mercedem suam, &
eamdem, quam habuit Dominus eorum diabolus pro simili opere. Et ideo
cavendum est istis, quod scribitur Proverborum 10. *Pavor bis, qui ope-
rantur malum.* Item, facit mentionem de his, qui operantur bonum. Gala-
tarum 6. *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes.* Isti autem sunt
in servitio Dei, & ideo accipient bonam mercedem. Romanorum 1. *Gloria
autem, & honor, & pax omni operanti bonum:* & ideo animari debemus ad
istud opus. Galatarum 6. *Bonum facientes non desiciamus, tempore enim suo
metemus non desicientes.* Item, facit mentionem de aliis, qui operantur in-
differentia opera, sicut sunt operarii vineæ, de quibus habetur Matthæi 10.
& similes, & isti sunt in servitio hominum, & ideo merces humana reddi-
tur eis secundum illud Tobie 4. *Quicumque tibi aliquid operatus fuerit,
statim redde ei mercedem.* Secundum hoc ergo patet, quod tria sunt genera
operariorum, scilicet operarii diaboli, & isti sunt mali; operarii Dei, &
isti sunt boni; operarii hominum, & isti quandoque boni; quandoque ma-
li. Circa hos ultimos, notandum est, quod sunt quidam, qui quicquid
lucrantur in diebus ferialibus, totum fere expendant in tabernis (a) in die-
bus festivis, & ideo temper remanent pauperes. Ecclesiastici 19. *Operarius
ebrius non locupletabitur:* & ideo, qui talis est, inique agit in domesticis,
& pauperes, quia quod deberet expendere in uxorem, & filios, & alios
domesticos pauperes, vel in alias eleemosynas, totum consumit in taber-
nis. Quo contra Ephesiorum 4. *Laboret operando manibus suis, quod bo-
num est* (& in arte licita, non ut male consumat, sed) *ut habeat unde
tribuat necessitatem patienti, sive uxori, sive filio.* Alii sunt, qui in-

B b

ope-

(a) Viget is hodie abusus in plurimis Italie locis; plerique enim sunt, qui nullam
uxorem suam, ac liberorum curam habentes, totum, quod in hebdomada ex suis
laboribus lucrati sunt, ludq, vino, ac tabernæ impendunt.

operando infideliter se habent ad Dominos, quibus operantur, vel minus debite laborando, vel de bono opere non curando, vel nimias expensas faciēdo, & similia. Contra quos Colossensium 3. *Quodcunque facitis, ex animo operamini*, idest ex corde: quod qui facit, facit fideliter, *sicut Domino, & non hominibus*. Quis enim iterum est, qui Deum habeat præ oculis, & faciat infideliter? Alii sunt, qui ad Deum male se habent, & qui cum per omnes ferias laboraverunt, nihilominus festa, in quibus Deo deberent vacare, violant, in eis operando, vel, quod pejus est, peccata, & illicita committēdo. Contra quod dicitur Exodi 20. *Memento, ut diem sabbati sanctifices*, quod fit cum nihil nisi sanctum in eo efficitur. Ex his patet, quod tria reprehensibilia reperiuntur in talibus. Unum quoad domesticos, & pauperes indigentes. Aliud quoad Dominos, apud quos operantur. Aliud quoad Deum. Notandum iterum, quod Dominus dicit Levitici 19. *Non morabitur opus*, idest merces mercenarii, *apud te usque mane*. Item Ecclesiastici 34. *Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt*. Item Ecclesiastici 7. *Non ladas servum operantem in veritate, neque mercenarium dantem animam suam*. Item Jacobi 5. *Ecce merces operariorum vestrorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est a vobis, clamat, & clamor eorum in aures Domini sabaoth introivit*. Ex quibus patet, quanta cura est Deo de laboratoribus, cum cito voluerit eis reddi mercedem, & in nullo eos defraudari, imo nec lædi, & delictum contra eos commissum denunciet clamare ad Deum. Et ideo tale genus hominum multum est obligatum Deo, cum fuerit ei tanta cura de ipsis. Materia de prædictis. Thema 1. Thessalonicensium 4. *Rogamus vos fratres, ut operemini manibus vestris, sicut præcipimus vobis*. Notandum est, quod sacra, &c.

LXXXIX. Ad Peregrinos (a) quoscunque.

Quando Peregrini, qui quandoque vadunt insimul, in multitudine inveniuntur in via, vel in Ecclesiis, vel alibi, pium est apponere eis verbum salutare aliquod ad eorum instructionem, & consolationem. Ad habendum autem materiam circa hoc, notandum est, quod Dominus Sanctos suos non solum honorat in cælo, sed & in terra:

& ideo

(a) Peregrinis hospitio excipiendis anno 1548. Sodalitium Romæ Sanctissimæ Trinitatis nomine instituit quidam nostræ Congregationis Oratorii S. Hieronymi Charitatis Presbyter Persianus Rosa una cum quindecim viris laicis, inter quos præcipuus fuit S. Philippus Nerius, postea nostræ Congregationis Presbyter. Erat Rosa a confessionibus Philippi, eumque impulit, ut Sacerdotio initiaretur, apud Nostros maneret, & audiendis Confessionibus operam daret. Nuperus Auctor Jacobus Laderchius in quadam Epistola ad Amicum de institutore Sodalitii Sanctissimæ Trinitatis loquens, non erubuit scribere, nescire se, un Persianus Rosa Latinam linguam nosceret. Quod quidem non modo Philippo injuriosum est, qui eo direttore utebatur, sed & Vicario Urbis, quasi audiendis Romæ Confessionibus Sacerdotem in doctum præferret. Sed supervacaneum est hominem refellere, cujus *nugæ* literaræ Reipublicæ notissimæ sunt; præsertim vero cum stylium suum impie accecit non modo contra

& ideo in Christianitate Ecclesiæ in honorem Sanctorum sunt ordinatione divina. Hoc autem non fuit in veteri lege. Et hoc triplici de causa. Una est, quod omnes Sancti istius temporis descendebant ad infernum: & ideo, sicut nec in cælo honorabantur tunc, ita nec in terra. Alia ratio est, quia Judæi proni erant ad idololatriam: & ideo si Prophetis, vel aliis illius temporis fierent hujusmodi loca, de facili Judæi colerent eos, tamquam Deos. Et ideo sicut corpus Moyſi Dominus voluit latere, ne Judæi ipsum deſicarent, ita noluit hujusmodi loca fieri pro eo, vel aliis eadem de causa. Alia est propter periculum divisionis. Sicut enim vituli, quos fecit Hieroboan, fuerunt occasio remanendi a templo visitando, & per consequens materia divisionis inter Tribus: ita si fuissent diversa loca deputata hominibus diversorum locorum, posset esse occasio divisionis prædictæ de facili. Hæc autem prædicta non sunt in Christianitate. Nam Sancti nostri temporis, omnes ascendunt in cælum. Christiani etiam sic sunt instructi circa spiritalia, quod non sunt dispositi ad idololatriam, ipsi non sunt divisi per Tribus carnales, sicut sunt Judæi, sed unum in Domino: quare non sunt ita proni ad divisionem. Notandum iterum, quod licet Sarraceni faciunt peregrinationem ad sepulcrum seductoris sui Mahumeti, quia non reputatur bonus Sarracenus, qui hoc saltem semel in vita sua non facit, & Judæi hoc idem fecerunt ad Templum omni anno, sicut patet Exodi 23. Tamen Christiani non solum ad loca sancta, ubi steterunt pedes Domini sui, hoc faciunt, sed ad innumerabiles Ecclesias Sanctorum ejus: & hoc triplici de causa. Una est causa devotionis. Valde enim est sine sancta affectione, qui non libenter videt, & afficitur circa loca hujusmodi. Alia est causa suffragiorum. Sicut enim expertum est, & multæ narrat historiæ, innumerabilia, & magna suffragia collata sunt, & conferuntur in hujusmodi locis peregrinis. Alia est propter penitentiam. Injunguntur enim interdum hujusmodi peregrinationes propter penitentiam: & bene; nam peregrinatio secum habet annexam afflictionem carnis, & orationes, quæ sunt in locis sanctis, & elemosynas oblationum, quæ sunt tres partes satisfactionis. Sed iterum notandum, quod ad hoc, quod hujusmodi viæ peregrinantium sint meritoria, debent a principio debito modo se purgare de peccatis præteritis, in medio ipsis cavere ab omnibus peccatis, ut sit eorum via immaculata, finem vero viæ suæ constituere salutem animæ, & solum Deum requirere. De his, & aliis multis in Titulo de solemnibus Peregrinorum. Materia de prædictis. Thema, Hieremiæ 7. *Bonas facite vias vestras*. Nota, quod quædam sunt viæ, quæ ducunt ad vitam, quæ vere sunt viæ. Unde, *arcta est via, quæ ducit ad vitam*. Matthæi 7. Et istæ sunt viæ virtutum, & sunt semper bonæ. Aliæ sunt

Bb 2

vivæ

Venerabilem Servum Dei Religiosissimum S. R. E. Cardinalem Thomam, sed & contra Romanum ipsum Pontificem Maximum, Venerabilem Dei Servum, sanctæ memoriæ Innocentium XI. quem a janensis hallucinatum summa impudentia, atque impio errore ausus est scribere in Libro Venetiis edito anno 1734. cui titulus, *Congressi d'oggiadi*, pag. 64. e 65. Porro quanta religione in Deum, cæterisque virtutibus Innocentius ipse, ac Thomæ præfulerint, fama sanctitatis constans, gesta illustria, atque insignia prodigia passim testantur; omnesque, qui ambos noverant perpetuis laudibus ornant.

via corporales indifferentes de se, sed per opus humanum possunt fieri bonæ, & malæ; & de talibus sunt via Peregrinorum. Si enim fuerint factæ debito modo, ducunt finaliter ad vitam æternam, alioquin non: & ideo dare debet operam Peregrinus, ut talis sit via sua, quod finaliter ducat ad vitam æternam. Quid enim prodest aliter discurrere huc vel illuc, si finaliter non perveniatur ad illam vitam? Et ideo bene dicitur in verbo proposito: *bonas facite vias vestras*: quod fit, cum tribus prædictis, scilicet a principio, & in medio, & ex parte finis concurrunt in via Peregrini. Circa hoc autem notandum est, quod Dominus &c.

XC. Ad Peregrinos Cruce (a) signatos.

Notandum, quod est quædam Peregrinatio generalis, secundum quam omnes, qui sunt in mundo isto, dicuntur peregrini, quia quamdiu sumus in corpore, peregrinamur a Domino. Quod recognoscens David dicit in Psalmo 38. *Advenio ego sum apud te, & peregrinus*. Sed sunt quidam, imo multi, qui invenientes in ista peregrinatione aliqua placencia, adherent eis ita, quod non curant redire ad calum, unde venerunt, sicut multi filiorum Israël peregrinantes in Babyloniam, remanserunt ibi, nec curaverunt de Hierusalem, cum aliis detenti aliquibus delectabilibus ibidem. Contra quod dicitur 1. Petri 2. *Obsecro vos tanquam advenas, & peregrinos, abstinere vos a carnalibus desideris, quæ militant adversus animam*, eam scilicet detinendo, eam impediendo, ne revertatur ad locum, unde venit. Alia est peregrinatio spiritualis Christianorum illorum, qui conversi ad aliquem Sanctorum, visitant limina ipsius ex causis prædictis in Titulo præcedenti. Sed multi istorum huiusmodi peregrinatione frangunt jejunia, & festa, & defraudant socios, vel hospites, vel telonarios, vel exponunt se mulieribus, vel alia illicita committunt sub habitu Peregrini. De quibus dicit Dominus Sophonia 1. *Visitabo super omnes, qui induiti sunt veste peregrina*, quæ scilicet vestis exterior apparet in pera, & baculo, & huiusmodi signis. Visitabo (inquam) ad videndum scilicet, utrum sint boni Peregrini, vel falsi, sicut sunt quidam tyranni, qui simulant se peregrinos, & non sunt: propter quod dicitur in vulgari: Deus scit, qui est bonus Peregrinus. Alia est peregrinatio cum prærogativa excellentiæ, scilicet Cruce signatorum, quæ in multis præcellit alias peregrinationes Christianas. Alia enim sunt propter aliquem Sanctum, ista autem fit propter Sanctum sanctorum, scilicet Christum specialiter. Item, in aliis exponunt se homines labori, in ista autem exponunt se morti, & in casibus multis. Item, in aliis cito revertuntur homines, & ad domum, & ad patriam suam, in ista autem vadunt longe ad peregrinandum diu. Item, secundum hanc subvenitur communi bono Christianitatis, per alias autem soli proprio commodo. Item, Peregrinis aliis non datur aliqua Indulgentia, istis vero datur plena Indulgentia peccatorum. Item, in istis relucet clare exemplar Christi, qui bajulans Crucem sibi, exivit in locum Calvariæ: sic & isti Christum sequentes Crucem ejus.

(a) De Cruce signatis varia scitu digna enarravimus nostro 2. Tomo Commentariorum in alteram partem Romani Pontificalis Titulo 21.

ejas deferunt, quod alii non faciunt, sed alia signa peregrinationis. Nota, quod quanto ista peregrinatio esse majoris prærogativæ, tanto peregrini isti majorem curam debent apponere, ut eam debito, & digno modo faciant. Proinde debent eam facere sancte, ut impleatur in eorum via illud, quod dicitur Isaia 35. *Via sancta vocabitur*. Item late Psalmus 118. *Cantabiles mihi erant justificationes tue in loco peregrinationis meæ*. Et illud: *Et cantent in visis Domini, quoniam magna est gloria Domini*. Et notantur in his duobus lætitiæ duæ, quarum una surgit a præsentis gratia, cum dicit, *justificationes*. Alia a futura gloria, cum dicit: *quoniam magna est*. Item perseveranter, ut nec levitate, nec adverstitate, nec aliis causis retrahantur ab incepto, quousque impleverint, quia *Væ illis, qui dereliquerunt vias rektas*. Ecclesiastici 2. & Job 17. *Tenebit justus viam suam*. Materia, & Thema, ad Hebræos ultimo: *Exeamus ad Christum extra castra, improprium, scilicet Crucem, ejus portantes. Non enim habemus hic manentem Civitatem, sed futuram inquirimus*. Unde hoc verbum impletur in Peregrinis Cruce signatis. Pro quo nota, quod quædam &c.

XCI. Ad Transfretantes quoscumque.

Quando in navibus magnis marinis est multitudo transfretantium, occurrit interdum opportunitas eis faciendi aliquam collationem salutarem. Ad cuius materiam habendam, notandum, in quo statu debent esse huiusmodi homines, & in quibus meditationibus. Circa primum notandum est, quod ad omnem bonum Christianum pertinet semper esse in tali statu, quod paratus sit animam reddere Creatori, juxta illud Psalmi 118. *Anima mea in manibus meis semper*: quam paratus sum, scilicet, tradere. Verum ad hoc plus movere debet mortis incertitudo, juxta illud Luca 12. *Et vos estote parati, quia hora, qua non putatis, filius hominis veniet*, scilicet ad mortem. Super omnia vero periculum mortis imminens. Esther 11. *Conturbata est gens justorum timentium mala sua*, idest, poenas mortis imminens, & preparata ad mortem. Proinde, quia inter omnia mortis pericula, quæ sunt in mundo, pericula maris sunt de majoribus, debet omnis transfretans ante ingressum navis, vel post, si tunc non fecit, sic se parare, quasi statim fit animam redditurus. Sed (pro dolor) sunt multi, qui hoc solum non faciunt, quinimo in ipso mari committunt illicita, & solatiis quibusdam exponunt se suis contrariis animabus. Dicitur, quod quidam trifutor, cum esset in navi quadam, & immineret maximum periculum, occurrit ad carnes falsas, & incepit fortiter comedere. Cumque diceretur ei, cur hoc faceret, respondit: ut possim melius bibere de isto mari, in quo statim sumus immergendi. Porro ista facere solent homines, vel quia non habent bonam fidem de seculo futuro, vel quia desperant de salute, vel quia pro nihilo habent animas suas, accipientes eas in vanum. Unde de talibus impiis, qui non cogitant de animabus suis salvandis, Sapientia 2. redditur causa: *Nescierunt sacramenta Dei*, idest, secreta futuri seculi, & hoc quo ad primum: *neque speraverunt mercedem justitia*, & hoc:

& hoc quoad secundum: *nec iudicaverunt honorem animarum sanctarum*, & hoc quoad tertium. Circa secundum notandum est, quod quidam ita dati sunt inertie in mari, quod non faciunt, nisi dormire ibi, sicut Jonas, de quo legitur Jonæ 1. quod *descendens ad interiora navis dormiebat sopore gravi*. Non sic autem faciendum est, sed devote invocandus est Dominus. Unde dicunt nautæ ibidem Jonæ: *Surge, ora Deum tuum*. Item consolandi sunt adinvicem ibidem desolati, sicut faciebat Paulus Actuum 27. multipliciter, ut patet ibi. Item juvare se debent omnes pro viribus etiam usque ad projectionem bonorum propriorum, sicut patet Jonæ 1. & Actuum 27. Hæc ergo sunt tria, in quibus occupandi sunt transfretantes: scilicet, oratio ad Deum, mutua consolatio, adiutorium ad transeundum. Circa ista tria notandum est, quod in mari est timor continuus, juxta illud: *Omnis homo timet in mari*. Item summum desiderium veniendi ad litus. Item maximum recursum ad Deum, & Sanctos per invocationem. Eodem modo debet esse in navigatione hujus mundi. De primo, Proverbiorum 28. *Beatus homo, qui semper est paupis*. De secundo, Psalmus 41. *Quando veniam, & apparebo ante faciem Dei?* De tertio, Psalmus 120. *Levavi oculos meos in montes, scilicet, Sanctos, unde venit auxilium mihi. Auxilium meum a Domino*. Hæc debet transfretans meditari, ut sicut hæc tertia sensibiliter videt in transfretatione corporali, ita & spiritualiter faciat in transfretatione spirituali hujus mundi ad cælum. Materia de prædictis. Thema Actuum 27. *Stans Paulus in medio eorum, scilicet, navigantium, dixit*. Argumentum est ergo quod prædicandum est navigantibus, sicut fecit Paulus. Ad cuius materiam habendam notandum est, ut supra.

XCVII. Ad Infirmos in Hospitalibus.

Notandum, quod hujusmodi infirmi, qui raro audiunt loqui de Deo, & multum simplices sunt quamplures eorum, multum indigent verbo Dei, & ideo opus maximum est pietatis veræ, vel divitiis, vel in communi, cum fieri potest, loqui eis de Deo. Ad habendum autem circa hoc modum congruum, sciendum est, quod hujusmodi personis loquendum est dulciter, & utiliter, & consolabiliter. Circa primum, notandum est, quod hujusmodi personæ sunt pauperes, quod est contra mundi divitiæ quoad res. Sunt etiam afflicti infirmitate, quod est contra mundi delicias quoad carnem. Sunt iterum abjecti, quod est contra mundi honores, quoad animam, & propter ista cum sint in amaritudine multa, loquendum est eis dulciter, exemplo Domini, qui paralytico sibi oblato Matthæi 9. locutus est dulciter dicens: *Confide fili*. Joannes Chrysostronus in homilia: *Omnia humilitas, despectum, & debilem, totisque membrorum campagibus dissolutum, filium vocat, quem sacerdotes non dignabantur contingere*. Circa secundum, notandum, quod influendi sunt circa ea, de quibus dictum est supra in Titulo de pauperibus, quæ sunt eis valde utilia, sed specialiter circa patientiam. Circa quod notandum est, quod infirmitas licet videatur esse quid grave, tamen est valde magnum bonum quid-

Infir-

Infirmitas, siquidem custodit a malis innumerabilibus, quæ committunt homines, quando sunt sani. Propter quod dicitur infirmitas frænum, quia restringit hominem, ne vadat passim per campos licentiæ. Psalmo 31. *In campo, & frano maxillas eorum constringe*. Et ideo bene dicitur, Ecclesiastici 31. *Infirmitas gravis sobriam reddit animam*: quia restringit eam ab illicitis delectationibus, sicut sobrietas. Item, est occasio frequenter conversionis a malis conductis in sanitatem. Psalmus 31. *Conversus sum in cœmuna mea, dum configitur spina, scilicet infirmitas*. Item, purgatio de commissis. Senex in Vitis Patrum: *Ut corpora nitro, ista anima languoribus, & castigationibus purificatur*. Unde potest dici quoddam purgatorium vitæ præsentis. Sic ergo patet, quod infirmitas est majus bonum, quam sanitas, quia custodit a multis peccatis, & cessare facit a commissis, & curat ab incurabilibus, quorum nullum facit sanitas. Unde dicitur, quod cum Beatus Thomas Cantuariensis impetrasset olim cuidam amico suo liberationem a quadam gravi infirmitate sua ad preces suas, & iterum rogasset eum ille amicus, ut si melior esset ei infirmitas, quam sanitas, quod eam faceret redire, statim rediit infirmitas illa. Item notandum, quod Dominus non flagellat infirmitate sicut hostes ex odio, sed sicut pater ex amore, propter quod dicit Gregorius: *Ille solus de flagello mormurat, qui animam percussoris ignorat*. Item, hujusmodi cœcœnia solet mittere maximis amicis suis, sicut patet in Tobia, & in Job, & in Paulo, qui dicitur habuisse passionem lateris, propter quam tollendam ter Dominum rogavit; & in Lazaro, Joannis 11. *Dominus ecce quem amas, infirmatur*. Quod verum est generaliter, quia illis, quos amat, dat infirmitates. Ex his colligitur, quod attendatur, quam bonum sit infirmitas, & quam bona intentione detur a Deo, & qualiter amicis Dei specialibus detur a Deo: ideo non solum patienter, sed & gaudenter ferenda est, cum Paulo dicente: *Libenter glorior in infirmitatibus meis* 2. Corinthiorum 12. Circa secundum notandum, quod infirmitates vitæ præsentis non durant semper, sed transeunt tribulationes aliæ, juxta illud 2. ad Corinthios 4. *Hoc momentaneum tribulationis nostræ*. Item, præservant a majoribus tribulationibus alterius seculi portantes eas patienter, juxta illud Apocalypsis 2. *Non mittam super vos pondus aliud, tamen illud, quod habetis tenete, donec veniam, scilicet, in morte*. Item inducunt finaliter ad magnam gloriam, sicut patet in Lazaro paupere infirmo, qui de vico, in quo jacebat, non habuit hospitium, transit ad domum Abrahamæ, de molestia canum ad manus Angelorum deferentium; de afflictione multiplici ad consolationem beatam. Hæc igitur sunt, quæ debent infirmis cedere ad magnam consolationem, si ostendantur eis, velox transitus præsentis afflictionis, liberatio a majori afflictione, inductio ad illam gloriam, cujus comparatione non sunt condignæ passiones hujus temporis quantumcumque sint graves. Materia de prædictis. Thema, Ecclesiastici 7. *Non te pigeat visitare infirmum*: quia dicitur Dominus quibusdam in die iudicii conquerendo: *Infirmitas fui, & non visitastis me*. Ideo consilium sapientis, imo, scilicet, in verbo proposito: *Veni ad visitandum vos, & quia non habeo elemosinam auri vel argenti, sicut nec Petrus habebat, intendo vobis*

facere

facere eleemosynam de eo, quod habeo, scilicet, de verbo Dei, quod multo melius valet, quia illa conferunt corporibus, istud vero animabus: considerato autem statu vestro, scio, quod loquendum est vobis dulciter, & consolabiliter, ut supra.

XCIII. Ad Leprosos.

Quia hujusmodi infirmi nunquam veniunt ad Sermones cum aliis, maximum opus pietatis est ad eos declinare interdum, vel cum inveniuntur in aliquo loco idoneo, loqui eis de Deo, vel infirmis, vel sequestratim. Verum quia hujusmodi homines solent esse multum impatientes, cavendum est loquenti ipsis, ne unquam infirmitatem ipsorum exprimat sub proprio nomine lepræ, quia hoc solet eis multum displicere, sed loquatur sub generali nomine infirmitatis. Similiter cavendum est, ab omnibus, quæ eos possunt exasperare, sed mansuetudine, & compassione loquendum est eis. Ad habendam autem materiam circa eos notandum est, quod quidam hujusmodi hominum disciplina Domini abutentes, occasione suæ infirmitatis multa mala committunt. Modo enim blasphemant Deum, sicut illi, qui sunt in inferno propter plagas; modo indignantur hominibus, & maledicunt eis, quia dimittunt eos; modo inter se rixantur, & interdum seipso percipiunt, vel verberant; modo in eleemosynis acquisitis se mutuo defraudant, agentes infideliter adinvicem; modo seipso inurgitant, & inebriant, cum habent copiam victualium; modo ardori concupiscentiæ frænam laxantes exponunt se luxuriis, & immunditiis indicibilibus. His autem, & aliis pluribus malis se tradunt, quasi dicat ille, qui talis est: Domine, tu abstulisti mihi corpus, & ego auferam tibi animam. Væ istis, quia non auferunt aliquid Domino, sed sibi ipsis, qui corpus amiserunt in hoc seculo, & in alio animam amittent duplici constrictione constricti, sicut Herodes, qui post gravem infirmitatem præsentem ivit ad infernum. Actuum 12. Alii sunt, qui etsi hujusmodi mala non committunt, tamen nihil boni faciunt, sed in quadam amaritudine, & tædio ducunt vitam, parum aut nihil cogitantes de sua salute. In horum autem persona dicitur Job 10. *Tædet animam meam vitæ meæ, dimittam adversum me eloquium meum, loquar in amaritudine anima mea.* Alii vero sunt, qui hujusmodi flagello utentes in bonum animæ suæ, nec occasione flagelli committunt mala, nec in solo tædio ducunt vitam, sed tædio operam, ut post hujusmodi infirmitatem salutem perpetuam consequantur, & ideo confitentur de præteritis peccatis, juxta illud Ecclesiastici 18. *Tempore infirmitatis ostende conversationem tuam, scilicet, præteritam, & hoc sacerdotibus.* Item cavent a novis peccatis occasione infirmitatis, exemplo Job, de quo dicitur Job 2. *In omnibus his, scilicet, malis quæ evenerunt ei, non peccavit Job labiis suis:* nec contra Deum, nec contra proximum, nec contra uxorem. Item sufferunt omnia patienter, confortati exemplo ejusdem Job, juxta illud Jacobi ultimo: *Sufferentiam Job audistis:* & bene debet tale exemplum animare. Si enim Job, qui fuit rex, & dives valde, & quasi innocens, tam patienter portavit

amissionem tantorum bonorum, & propriorum filiorum, & tam gravem, & tam vilem infirmitatem a planta pedis usque ad verticem, quanto magis alii, in quibus defunt conditiones prædictæ, debent esse patientes in minoribus? Postea notandum, quod amor vitæ præsentis, occasio est omnium malorum, sicut ostendit Beatus Sebastianus in sermone, quem fecit Marco, & Marcelliano, ubi enumeratis multis malis, concludit dicens: *Nunquid non præsentis vitæ amore ducti ista committunt? alias dimittunt.* Sed hujusmodi infirmitas acerba, & desperata, & abominabilis, amaricat omnes jucunditates hujus vitæ, & ideo retrahere debet ab amore hujus vitæ, sicut amaritudo circumposita uberibus retrahit puerum ab amore uberum. Item, amaritudo hujus vitæ debet nos movere ad desiderandam aliam vitam beatam, quæ est sine amaritudine. Augustinus. *Cum molestia, & hujus vitæ fragilitate crebrescunt, æternam requiem nos desiderare compellunt.* Et ideo in hujusmodi infirmitatis constituti amaritudine, debent ad illam beatam dulcedinem vehementer suspirare. Et sic fecit quidam Religiosus leprosus, qui sanctissime se habens in illa infirmitate, cum quadam die valde sitiret, elevans cor suum ad Deum, incæpit suspirare, & dicere: O quando veniam ad illum fontem vitæ, de quo qui bibet, non sitiet amplius in æternum: & hoc dicto emisit spiritum. Item, hujusmodi penalis infirmitas debet facere timere penas futuras. Si enim tam gravis illa infirmitas est, quanto gravior erit ictus gladii, cum percutiet Dominus in gladio suo grandi, & duro, & forti. O quantum timebat illas penas Habacuc, qui dicebat cap. 3. *Ingrediatur putredo in ossibus meis, & subtus me scateat, ut requiescam in die tribulationis.* Sic ergo patet, quod bene utentes infirmitate tali, cum prædictis aliis bonis moventur ad contemptum vitæ præsentis, & ad desiderium vitæ futuræ, & ad timorem penarum futuri seculi. Materia de prædictis. Thema Ecclesiastici 38. *Fili in tua infirmitate non despicias teipsum.* Notandum, quod quidam hujusmodi infirmi despiciunt semetipsos quantum ad animam, quidam vero non. Ad quod intelligendum, notandum est, quod quidam hujusmodi hominum disciplina Domini, &c.

XCIV. Ad omnes Mulieres.

Notandum, quod Dominus multas prærogativas contulit mulieri, non solum super alia animantia, sed super ipsum hominem, & hoc tempore naturæ, tempore gratiæ, & tempore gloriæ. Tempore quidem naturæ producendo: formavit enim hominem in hoc mundo vili, sed mulierem in paradiso. Item, hominem formavit de limo terræ, quod est vile quid, sed mulierem de costa viri. Item, non formavit eam de parte hominis inferiori, scilicet, de pede, ne homo haberet eam pro ancilla, sed de media parte hominis, scilicet, de costa lateris, ut haberet eam pro familia, sicut dixit ipsemet Adam: *Mulier, quam dedisti mihi sociam,* Genesis 3. Sic ergo triplex est mulieris prærogativa, quarum prima surgit a loco creationis, secunda a materia, tertia a parte corporis humani, de quo assumpta est. Tempore vero gratiæ Dominus, qui poterat assumere carnem

de homine, noluit hoc facere, sed assumpsit de muliere. Item, non legitur, quod vir aliquis voluit impedire passionem Domini, sicut mulier, uxor scilicet Pilati, quæ voluit virum retrahere ab hoc scelere propter ea, quæ passa fuerat in visu propter Christum, Matthæi 27. Item tempore resurrectionis, primo apparuit mulieri, scilicet, Magdalene. Et sic est triplex prærogativa, scilicet, in tempore gratiæ, una circa incarnationem, altera circa passionem, tertia circa resurrectionem. In statu vero gloriæ nullus purus homo erit rex in illa patria, sed pura mulier erit regina. Nullus enim purus homo erit ita super Angelos, & super omnem illam curiam, sicut pura mulier. Et sic nullus etiam homo purus ita erit potens in curia illa, sicut pura mulier. Et sic natura muliebris habet in illa gloria prærogativam, & ratione dignitatis, & ratione sublimitatis, & ratione potestatis, & hoc in persona Beatæ Virginis. Hæc autem omnia movere debent mulieres ad Dei dilectionem, quæ hæc contulit eis, & retrahere ab eis, quæ mala sunt, & ad festandum, quæ bona sunt in muliere, & ejus amore. Circa hæc autem notandum est, quod mulier non debet esse fortilega, quod est quædam infidelitas, sed fidelis, 1. ad Thimotheum 4. *Oportet mulieres esse fideles in omnibus.* Exemplum de Chananæa, quæ venit ad Dominum Jesum. Matthæi 15. ubi dicit expositor (a) in homilia: *Non perrexit ad divinos, non vocavit magos, non alligaturas quaesivit, non apostatrices mulieres adduxit, non ad falsa confugit præsidia, sed reliquit omnes diaboli falsitates, & venit ad Dominum Jesum omnium Salvatorem.* Item, non effrontes, vel vane ornatae, sed verrecunda in habitu honesto. 1. ad Thimotheum 2. *Mulieres in habitu ornato cum verrecundia, & sobrietate ornantes se, non intortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut veste pretiosa.* Item, non verbosæ, sicut dicit Paulus de quibusdam. 1. Thimothei 5. sed taciturnæ. 1. ad Corinthios 14. *Mulieres in Ecclesiis, hoc est in congregatione, taceant;* & post: *Non enim permittitur eis loqui.* Item, non otiosæ, sed semper aliquid operantes. Proverbiorum ultimo: *Mulier fortis panem otiosa non comedit.* Item, non vagæ per discursum, ut Dina filia Jacob, sicut dicit Paulus de quibusdam 1. Thimothei 5. sed in domo sedere quiete cum Maria, de qua dicitur Joannis 11. *Maria autem domi sedebat.* Item, non effrontes, vel vane ornatae, sed piæ ad pauperes. Proverbiorum ultimo: *Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem.* Sunt & alia multa, quæ diligens inquisitor facile inveniet, quæ facere debent bonæ mulieres. Materia de prædictis. Thema, Proverbiorum ultimo: *Date ei, scilicet, mulieri, de fructu manuum suarum, & laudent eam in porta opera ejus.* Notandum, quod mulier propter dilectionem Dei debet prærogativas prædictas diligere, & propter eas dilectionem supradicta bona facere, & si fecerit, habebit fructum manuum, hoc est, operum suorum in gloria futura, & laudem in præsentem, quod dicitur in verbo isto. Ad horum autem pleniorum intelligentiam, notandum est, quod Dominus multas prærogativas, ut supra. Aliud Thema Actuum 16. *Die Sabbatorum egressi sumus foras portam juxta fluvium, ubi videbatur esse oratio, & sedentes loquebamur mulieribus, quæ convenerant.* Glossa: oratio, id est,

(a) Est is Sanctus Joannes Chryostomus.

id est, locus aptus locutioni. Argumentum, quod proloquendum est mulieribus, quando occurrit oportunitas: circa quod notandum est, quod Dominus multas prærogativas, ut supra. Aliud Thema Hieremiæ 9. *Audite verbum Domini mulieres.*

XCV. Ad Mulieres nobiles.

Notandum præter ea, quæ dicta sunt in præcedenti capite, quæ debent movere generaliter omnes mulieres ad bonum: sunt quædam, quæ specialiter debent movere nobiles mulieres ad idem. Quorum primum est ratio, secundum exemplum, tertium detestatio malorum mulierum nobilium, quarto vero notandum est, in quibus consistunt bona, quæ debent habere. Circa primum notandum est, quod mulieres nobiles a Deo in mundo isto habent majorem statum, quam aliæ, majus autem beneficium magis obligat. Item nobilitas carnis sine spirituali parum valet, imo nocet. Nobilitas vero spiritualis consistit in bono. Item circa nobiles mulieres major solet adhiberi cura ab infantia ad eas informandas in bono, & ideo tam ratione majoris beneficii, quam ratione conditionis nobilitatis, quam ratione majoris curæ adhibetæ circa eas in bonum, tenentur magis ad bonum. Circa secundum nota, quod magis innocens mulier, quam unquam fuerit, fuit nobilis, scilicet, Beata Virgo, quæ exorta fuit ex progenie regali. Similiter laudabilior penitens, quæ unquam fuerit, fuit nobilis, scilicet Magdalena, ut patet ex ejus legenda. Similiter omnes mulieres, quæ sunt in majori auctoritate in Ecclesiis fuerunt nobiles, ut Agnes, Kunegundis, Catharina, & aliæ, de quibus solemnizet Ecclesia. Harum igitur exemplo, de quibus singulis invenies multa laude digna, quæ omnia debent animare nobiles mulieres ad bonum. Circa tertium notandum, quod tres inveniuntur nobiles mulieres in Scriptura, quæ fuerunt male, & sunt usque hodie, valde detestabiles. Una fuit Jezabel uxor regis Achab, quæ fovebat Prophetas Baal, & Eliam Prophetam Domini persequebatur, & Naboth fecit fraudulenter interfici, ut vir ejus haberet vineam suam, & pingebat oculos suos sibi. 4. Regum 9. tandem de fenestra præcipitata unguis equorum conculcata interit. Alia fuit Athalia Regina, quæ amore regnandi, omne semen regum interfecit, & tandem extra templum ejecta per Sacerdotes interfecta est. Alia fuit Herodias filia Arethæ, quæ propter metretrium suum fecit Joannem Baptistam decollari. Infelices sunt mulieres nobiles, quæ harum detestatione tam solemnem non retrahuntur a malo. Circa quartum notandum est, quod nobiles mulieres in gloria exteriori eas circumdante non debent cor apponere, sed solum in Deo sperare, exemplo Esther reginæ, quæ dicit Esther 14. *Tu scis, quod detestor signum superbiæ, & gloriæ meæ, quod est caput meum, in diebus ostentationis meæ: & post: nunquam letata sum ancilla tua, ex quo huc translata sum, usque in presentem diem, nisi in te Domine Deus Abraham.* Item mala virorum pro posse impedire debent, exemplo uxoris Pilati, quæ creditur fuisse nobilis, & pro posse impedivit, ne vir ejus Christum crucifigeret, Matthæi 17. Ad opera

pia debent esse pronæ, exemplo filia Pharaonis, quæ miserta super Moysen infantem, quem invenit in fiscella projectum in flumina, fecit eum nutrire. Exodi 2. Materia de prædictis. Thema Actuum 17. *Adjuncta sunt Paulo mulieres nobiles non paucæ*, scilicet ad prædicationem Pauli. Ex quo relinquitur, quod exemplo Pauli prædicandum est hujusmodi mulieribus. Circa quod notandum, &c.

XCVI. Ad Mulieres Burgenses droites.

Notandum est, quod hujusmodi mulieres solent interdum consentire usuris, vel aliis injustis lucris virorum suorum, aut consulendo, aut juvando, aut non impediendo, aut hujusmodi lucro utendo: & ideo sicut sunt participes in culpa, ita erunt & in pœna. Romanorum 1. *Non solum qui faciunt, sed qui consentiant facientibus, digni sunt morte*. Item, solent in superfluo apparatu notabiliter excedere: propter quod minatur eis Deus per Prophetam Isaiam 3. dicens: *In illa die auferet Dominus ornamentum calcamentorum*, & quæ nominat usque ad 7. 24. & erit pro suavi odore factor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine calvitium, & pro fascia pectorali cilicium. Item, solent parum curare de salute prolis: solum carnaliter eam diligentes. Quo contra de matre Salomonis dicitur Proverbiorum 4. *Docebat me mater mea, atque dicebat: suscipiat verba mea cor tuum*: & docuit eum multa, quæ pertinent ad salutem. Item licet Burgenses solent commendare elemosynam uxoris suis, & de eis in hoc confidere, tamen sunt quædam, quæ duræ sunt ad opera misericordiæ, cujus contrarium debet esse in mulieribus: propter quod dicitur Ecclesiastici 26. *Ubi non est mulier, ingemiscit æger*. Per quod innuitur mulieris esse, ut sit pia ad indigentiam miserorum. Item, sunt quædam, quæ parum curant de salute virorum, dummodo in hoc seculo fiat in prosperitate insimul, cujus contrarium fecit Cæcilia, quæ virum suum crudelem, & infidelem convertit ad Dominum, & leonem convertit in agnum, juxta illud 1. ad Corinthios 7. *Sanctificatus est vir infidelis per mulierem*. Item, quædam sunt ita occupantes se circa curam domus suæ, & alia secularia, quod parum vacant eis, quæ Dei sunt. Et quia ad hæc necessitas paupertatis eas non inducit, tanto magis debent vacare Ecclesiæ frequentandæ, & auditui Sermonum, & aliis bonis pertinentibus ad Deum, exemplo illarum sanctarum mulierum, quæ Dominum sequebantur prædicantem, & modo circa Crucem, modo circa sepulturam inveniebantur, & cum Apostolis post Ascensionem Domini in oratione perseverabant. Item, sunt aliquæ, quæ se ita dant deliciis, quod nullam asperitatem in carne sustinere volunt. Cujus contrarium invenitur in sancta Elisabeth maritata, in Judith vidua, & Cæcilia Virgine, quæ omnes in deliciis mundi constitutæ erant, & tamen occulte cilicii habitum deferabant. Item, sunt aliquæ, quæ non curant, quomodo se habeant in domo sua, vel qualiter domus sua se habeat sub eis. Quo contra Proverbiorum ultimo, dicitur de muliere forti: *Consideravit semitas domus suæ*: & sic docuerunt parentes Zaræ ipsam. Tobia 10. monentes eam honorare focum suam, dili-

diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, & se ipsam irreprehensibilem exhibere. Sunt & hujusmodi multa mala, quæ cavere debent hujusmodi mulieres, & bona, quæ facere debent, ut sint similes Abigail uxori Nabal. 1. Regum 25. & Annæ uxori Tobia majoris. Tobia 1. & Sufannæ uxori Joachim. Danielis 13. quæ omnes divites fuerunt, & in multis laudabiles. Materia de prædictis. Thema Isaia 23. *Mulieres opulente surgite, & audite vocem meam*. Argumentum, quod hujusmodi mulieribus, quæ sunt divites, prædicandum est exemplo Prophetæ sic loquentis in Domini persona. Notandum autem, quod hujusmodi, &c.

XCVII. Ad Juvenulas, sive adolescentulas seculares.

Sicut opus est commendabile in Christo prædicare pueris, ut supra ostensum est, ita charitatis est instruere hujusmodi puellas cum occurrat opportunitas, vel in scholis, vel in domibus, vel alibi circa ea, quæ pertinent ad salutem. Notandum igitur, quod hujusmodi puellæ, maxime quando sunt filia divitum, debent libenter addiscere, cum ad hoc a parentibus deputantur: ex hoc enim evenit eis, quod sciunt tempore opportuno dicere Psalterium, vel Horas de Beata Virgine, vel Officium promortuis, vel alias orationes Deo dicendas, vel sunt aptiores ad hoc, ut fiant religiosæ quandoque, si voluerint, vel intelligant melius Scripturæ sacras, sicut accidit de Paula, & Eustochio, & aliis, quæ secum degebant virginibus, quæ propter litteras, quæ didicerant, profecerunt tantum, quod sacras Litteras intellexerunt profunde. De hujusmodi vero doctrina habetur exemplum in Beata Agnete, quæ ibat ad scholas, de Beata Catarina, Cæcilia, Lucia, & Agatha, quæ omnes litteratæ fuerunt, sicut patet ex earum legendis: ideo non debent curare de ornatus decore, exemplo Esther, quæ licet deberet ingredi ad regem in spe, quod fieret Regina, tamen non curavit de mundo muliebri, sicut alia puellæ, quæ omnes reprobatae fuerunt, & ipsa promotæ in regnum. Esther 2. Et ideo debent timere illæ, quæ sunt sollicitæ de ornatu, ne repellantur a regno cælorum. Item, debent cavere a levitatibus, quæ sunt in cantilenis, & choreis, & similibus, exemplo Saræ, quæ dixit, Tobia 3. *Nunquam cum ludentibus me immiscuâ: nec cum his, qui in levitate ambulant, participem me præbui*. Item sic debent expavescere omne genus hominum, ne unquam solitarie se exponant, ne contingat eis illud, quod contigit Thamar, quam frater suus Amon corruptit, quando cum eo sola remansit, aliis ejus. 2. Regum 13. Item, debent aliquem bonum virum spirituales habere pro patre, cujus consilio, & doctrina se regant in omnibus, sicut faciebat Esther, quando fuit puella, consilio Mardochei. Esther 2. Item, debent cum parentibus, vel aliis grandævus matronis commorari, non discurrere, sicut faciebat puellæ Judith, quæ cum ea clausæ morabantur. Judith 8. Item, debent totum cor suum transferre in ferventem amorem solius Jesu Christi, exemplo illarum, de quibus dicitur Canticorum 1. *Adolescentula dilexerunt se*. Sunt & alia multa pertinentia ad hanc materiam, de quibus continetur supra

supra in Titulo de puellis, quæ nutriuntur in Religionibus. Materia de prædicatoribus. Thema, Canticorum 6. *Adolescentularum non erat numerus*. Notandum, quod licet sint multæ Reginae, & multæ concubinae in obsequium Christi secundum expositionem Glossæ, tamen plures sunt adolescentulæ secundum statum suum: propter quod dicitur harum non esse numerum, sicut autem est opus commendabile in Christo, ut supra.

XCVIII. Ad Famulas divitum.

Inter multa genera mulierum, quædam sunt, quæ nec sunt divites, nec secum morantur, idest non habent propriam domesticam curam, sed consueverunt in servitiis divitum commorari: & quia raro possunt ad Ecclesiam ire, & ecclesiasticam instructionem audire, pium est, cum opportunitas occurrit, eis de salute sua loqui. Notandum autem, quod quædam talium mulierum quandoque solent occulte se exponere carnalibus peccatis cohabitantium ex frequenti colloquutione, & visu, & familiaritate, superatæ carnis tentatione: & istud fit ex procuratione diabolica, quæ facit, quod aliquæ, quæ nolunt se exponere peccatis istis publice præ verecundia, habeant in occulto quibus audacius se exponunt, sicut David audacius se exposuit ad peccandum cum Bersabee uxore famuli sui in occulto, quam exposuisset se publicæ meretrici. O quot filii familias, & juvenuli, qui verecundabantur ire ad publicas mulieres, cum istis mulieribus amiserunt Virginitatem suam. Et ideo væ talibus mulieribus, quia sunt culpabiles omnium peccatorum, quæ postea committuntur per istos. Aliæ sunt, quæ etsi cum his personis non peccant, ita tamen procurant peccata huiusmodi in aliis, aut mala nuncia portando, aut opportunitatem ministrando, & sic infelices damnant animas suas peccatis suis communicando in illis. Contra quod dicitur Tobie 4. *Ne communicaveris peccatis alienis*. Aliæ sunt, quæ etsi neutrum faciunt prædicatorum, tamen videntes, vel scientes hoc fieri, non impediunt pro posse, & ideo reputantur favere secundum Decretalem, quæ dicit, quod illi fautores reputantur, qui cum possint, manifeste facinorosi desunt obviare. Contra hos dicitur Matthæi 18. *Si peccaverit in te frater tuus*, idest te sciente, &c. In quo innuitur, quod tales sunt corrigendi, & revelandi, & hoc talibus, qui possunt prodesse. Hæc autem circa prædicta pertinent ad peccatum carnis. Item notandum, quod quædam talium, cum debent esse piæ in pauperes, non solum non procurant eis elemosynas, sed interdum defraudant eos elemosynis de pietatis opere aliquod minuendo, vel in alios usus expendendo, juxta illud Ecclesiastici 4. *Elemosynam pauperis ne defraudes*. Interdum vero consumunt cum alia familia, de nocte, vel occulte bona Dominorum, quæ sunt eis concessa, comedendo, vel bibendo, sicut faciebant mulieres, Danielis ultimo, quæ cum sacerdotibus, & parvulis commedebant nocte omnia, quæ ponebantur in templo Bel. Interdum vero furantur, vel furari permittunt Dominis suis bona eorum, sicut Rachel furata est idola patris sui. Et hæc tria pertinent ad peccata rerum. Item notandum, quod quædam istarum interdum sunt ultra

ultra modum iracundæ. Exemplum Tobie 3, de ancilla Saræ, quæ improperavit ei ex iracundia, quod interfecisset viros suos. Et hoc est contra illud Ecclesiastici 10. *Non est creata iracundia nationi mulierum*, si scilicet habent eam a malitia. Interdum vero sunt adeo litigiosæ, quod turbant totam domum, sicut stillicidia, quando cadunt tempore pluvie in domo, Proverbiorum 19. *Tetta jugiter persillantia litigiosa mulier*. Interdum vero adeo sunt superbæ, quod etiam contra dominam suam eriguntur, sicut Agar ancilla contra Saram dominam suam, cui dicitur ab Angelo, Genesim 16. *Revertere, & humiliare sub manu dominae tuæ*: & hæc tria pertinent ad malitiam cordis. Materia de prædicatoribus. Thema, Lucæ 1. *Ecce ancilla Domini*. Magna consolatio ancillarum, quod mater Dei, Angelorum Regina, Domina totius creaturæ, &c. vocavit ancillam. Si nunquam esset alia causa, pro hoc solo debent omnes ancillæ multum conari ad bonum. Sed cum dolore est decidendum, quod e contrario sunt quædam talium &c.

XCIX. Ad Mulieres pauperes in villulis.

Notandum, quod huiusmodi mulieres solent esse multum pronæ ad fortilegia, vel pro se, vel pro aliquibus casibus, vel pro filiis, cum infirmantur, vel pro animalibus suis, ut a lupis custodiantur, & similibus. Sunt autem quædam istarum, quæ facile credunt talia, & hæc sunt similes Evæ. Quæ enim est magis stulta credulitas, quam quod credidit Evæ, quod propter comestionem pomi fieret ipsa, & vir sicut di? Aliæ sunt, quæ huiusmodi divinationibus utuntur ad quæstum, similes illi puellæ Pythonissæ, (a) quæ quæstum maximum præstabat Dominis suis. Actum 16. Aliæ sunt tantæ obstinationis, & etiam incorrigibilitatis circa hæc, quod nec propter excommunicationes, vel minas quasunque retrahi possunt ab huiusmodi divinatione, similes Pythonissæ, quæ usa est arte ista ad suscitandum Samuelem, quamvis sciret, quod Saul magos, & divinos, & Pythones omnes eradicaasset de terra præter ipsam, quæ latebat in Endor, sicut dicitur in historia 1. Regum 28. Mira res, Chananæ gentilis accurrit ad Dominum Jesum pro sua necessitate: & istæ Christianæ relicto Christo Deo suo, confidunt in ista infidelitate. Istud contingit frequenter in huiusmodi villis: quod tanto frequentius sollicitantur ab aliquibus huiusmodi mulieribus ad peccatum carnis, quanto non consueverunt publicæ meretrices ibidem inveniri: & ideo væ istis, cum consentiant. Peccant enim mortaliter, cum peccant cum quocunque laico: mortalius vero, quando cum Clerico in sacris ordinibus constituto, magis vero quando cum Sacerdote suo parochiali, maxime vero, quando cum Religioso mundo mortuo, magis autem cum omnibus istis, quando sunt maritatæ: & offende de istis omnibus rationes. Item, contingit inter-

(a) De Muliere Pythonissa, quæ futura præcinebat, unde multum quæstum quærebat Domino notionem habuisse Agericum Virdunensem Episcopum refert in sua historia Gregorius Tironensis lib. 7. cap. 44. Ex quo docet Alcaferri lib. 4. De Parisiâ exp. 4. huiusmodi delictorum cogitationem pertinere ad Judicem Ecclesiasticum.

interdum, quod quædam istarum præ paupertate extendunt se ad accipiendum, vel retinendum aliquid de alieno, vel lædunt proximos, pecora suam inducendo, vel non cohibendo a pratis, vel a segetibus eorum, vel aliter injuriam faciendo: & ideo vix istis, quæ habent apud se in manibus suis Legem scriptam, eas redarguentem assidue, & dicentem; *Ne facias aliis, quod tibi non vis fieri*. Item quædam istarum sunt ita fatuæ simplicitatis, quod (a) Goliardis, & (b) Trutannis, & falsis quæstoribus dant de facili de sua paupertate: sic quandoque destruunt domum suam, quod viro, & filiis subtrahunt bona, quæ eis sunt necessaria, cum e contrario per prudentiam deberent domui suæ ita providere, quod haberent competens sustentamentum. Ecclesiastici 22. *Filia fatua in deminorationem fiet, filia prudens hæreditas viro suo*. Item, quædam sunt adeo litigiosæ, quod modo turbant virum, modo filios, modo vicinos, modo Sacerdotes, modo advenientes: & ideo reddunt se odiosas ad commorandum cum eis. Proverbiorum 21. *Melius est habitare in terra deserta, quam cum muliere visosa, & iracunda*. Item, quædam sunt ita indevotæ ad verbum Dei, quod quando sunt in Ecclesia, in qua prædicatur, modo loquuntur, modo dicunt orationes suas, modo stant eorum Imaginibus suis flexis genibus, modo accipiunt aquam benedictam, & vix possunt induci interdum, ut appropinquent ad prædicantem reliquæ locis consuetis. Quo contra dicitur Hieremiæ 9. *Mulieres audite verbum Dei*. Exemplum de Magdalena, quæ sedens secus pedes Domini audiebat verbum illius. Item sunt aliæ, quæ non solum ad verbum Dei, sed etiam ad servos ejus sunt indevotæ, valde dissimiles illi pauperi mulieri viduæ de Sarepta, quæ pavit Prophetam tempore famis, subtrahens etiam sibi, & filio, de illo modico, quod habebat, ut daret illi: 3. Regum 17. Docendæ igitur sunt hujusmodi mulieres circa suprascripta mala, ut illa caveant, & e contra bona faciant. Materia de prædictis. Thema, Joannis 4. *Veni mulier de Samaria haurire aquam, dixit illi Jesus*. Ex hoc quod ista mulier venit ad aquam hauriendam, apparet, quod erat pauper, & tamen Dominus fecit ei longum, & diligentem Sermonem, & in loco non multum idoneo ad hoc: & ex hoc relinquitur, quod multo magis est prædicandum pluribus mulieribus pauperibus, cum occurrit opportunitas.

C. Ad

(a) Goliardi idem sunt, ac joculatores, vulgo, *buffini*, qui versus improviso componunt. Occurrit passim hæc vox in Conciliis Galliæ, & apud Mattheum Parisium ad annum 1229. *Quidam famuli, vel mancipia, vel illi quos solemus Goliardenses appellare, versus ridiculos componebant*. Ajunt nonnulli, Goliardos ita dictos a quadam Scutra, Goliæ nomine, de quo Silvester Giraldus in Speculo Ecclesiæ, ita scribit: *Parastus quidam Goliæ nomine nostris diebus glosiitate pariter, & dicacitate famosissimus, qui Gulias melius, qui gule, & crapula per omnia dedius dici potuit*. Litteratus tamen assatum, sed nec bene morigeratus, nec disciplinis informatus, in Papam, & Curiam Romanam carmina famosa pluries, & plurima, tam metrica, quam rhythmica non minus impudenter, quam imprudenter evoomit.

(b) Trutani, alioque nomine, *Tradani*, *Trutatici*, *Trudennes* in Glossario Duflesne dicuntur erronee, eaque appellatione donantur vulgo ignari illi, qui per Provincias passim vagantur, & mendaciis, ac strophis suis, omnibus illudunt, dum alios se fingunt, quam re vera sunt. Joannes de Janua etymon ejus vocis a *trudo*, *tradit* deducit, eo quod verbis suis *trudat* ad hoc quod accipiat.

C. Ad Mulieres malas corpore, sive meretrices.

Circa istas mulieres, quæ passim exponunt se ad peccatum, primo notandum est, quod graviter peccant. Secundo, quod detestabiles sunt, quæ in hujusmodi peccatis perseverant. Tertio, quæ sunt, quæ deberent eas movere ad resipiscendum. Circa primum, notandum, quod quædam sunt peccata, quæ nocent solum committenti ea, ut superbia, & quædam similia: fornicatio vero mulieris non solum sibi nocet; istæ enim, quæ incendiarie mundi, juxta illud Ecclesiastici 9. *Eloquium illius quasi ignis ardescit*. Item illi, qui nocent aliis, quandoque nocent in rebus, ut fures, & raptores, quandoque vero in corporibus, ut homicidæ, sed per hoc peccatum nocetur animabus, quod pejus est, juxta illud Proverbiorum 6. *Mulier pretiosum viri animam capit*. Item non solum animabus quibuscumque, sed etiam magnorum. Proverbiorum 7. *Fortissimi quique interfecti sunt ab ea*, ut patet in David, & Salomone. Item non solum paucos, sed plurimos recipiunt hujusmodi mulieres, modo corruptos, modo virgines, modo solutos, modo uxoratos, modo Clericos, modo laicos, modo confanguineos, modo etiam Religiosos. Ecclesiastici 36. *Omnem masculum excipiet mulier*. Item non solum ad horam, sed diu nocent, quia illaqueantur homines per hujusmodi mulieres. Proverbiorum 7. *Et ignorat, quod ad vincula stultus trabatur*, ille scilicet, qui sequitur hujusmodi mulieres, donec transfigatur sagitta, scilicet mortis, guttur ejus. Sunt enim multi, qui usque ad mortem non recedunt ab hujusmodi peccatis. De his autem prædictis omnibus dicit Salomon breviter, Ecclesiastici 7. fic: *Inveni amariorem morte mulierem, qua laqueus est venatorum: sagena cor ejus, vincula sunt manus ejus*. Morti autem comparatur talis mulier propter primum, quia mors mala nocet in mundo: amarior autem morte dicitur propter secundum, quia non solum res, & corpora aufert, ut mors, sed etiam animas: laqueus autem venatorum dicitur propter tertium, quia sicut per laqueos capiuntur magnæ feræ, ut apri, & cervi, ita diabolus per hujusmodi mulieres capit magnos viros interdum: sagena autem dicitur propter quartum, quia sicut sagena omnes pisces capit, ita & istæ omne genus hominum. Vincula autem dicuntur manus ejus propter quintum, quia illaqueat homines. Circa secundum, notandum, quod inter omnia genera peccatorum, fornicatio est magis verecunda. Solent autem multi abstinere a multis malis propter verecundiam humanam, a quibus non abstinere propter Deum. Item, est vilissimum ex parte mulieris. Talis mulier fit latrina turpissimarum fordium. Unde Ecclesiastici 9. *Omnis mulier fornicaria, quasi sterco in via ab omnibus prætereuntibus conculcabitur*. Item est summe vindicatum. Propter hoc enim fuit inductum diluvium in mundo, sicut patet Genesis 6. ubi dicitur: *Videntes filii Dei filias hominum*. Ista autem vindicta nunquam fuit major in mundo. Quanta ergo est detestatio istarum infelicitum mulierum, quas nec tanta verecundia, nec vilitas, nec timor tantæ pœnæ retrahit, quas semper perseverent in tali peccato? Circa tertium, notandum est, quod tria sunt, quæ deberent movere hujusmodi mulieres ad resipiscendum.

Primum est, benignitas Dei revocantis, quia dicitur Hieremiæ 3. *Fornicata es cum amatoribus multis, tamen revertere ad me, & ego recipiam te.* Secundum est, timor condemnationis futuræ, de qua Apocalypsis 17. *Veni, & ostendam tibi damnationem meretricis magnæ: & post: & decem cornua, quæ vidisti in bestia, hi odient fornicariam, & desolatam facient eam, & nudam, & carnes ejus manducabunt.* Tertium est, consideratio gratiæ sanctæ Magdalenæ, quæ talis fuit, cui, postquam conversa est ad penitentiam, facta est a Domino tanta gratia, ut post beatam Virgine non inveniatur mulier, cui in mundo major exhibeatur reverentia, & in celo majorem habere gloriam credatur, juxta illud Romanorum 6. *Ubi abundavit delictum, superabundavit & gratia.* Materia de prædictis. Thema, Ezechielis 16. *Audi meretrix verbum Domini:* quod verbum, scilicet, est Deuteronomii 23. dicens: *Non erit meretrix de filiabus Israel.* Quanto magis de filiabus Christianorum, apud quos magis vigere debet castitas? Sed pro dolor, non est sic, multæ inveniuntur apud Christianos, circa quas primo notandum est, ut supra.

TRACTATUS SECUNDUS

De modo prompte cudendi Sermones ad omne genus negotiorum.

I. De Conciliis. (a)

Notandum est, quod in Ecclesia Dei sunt quædam Concilia universalis, quædam particularia. Universalis sunt, quæ sunt de rebus pertinentibus ad universitatem Christianam, sicut sunt fidei determinationes, quia universi obligantur ad ordinationes eorum observandas. Particularia vero dicuntur, quæ per Legatos Ecclesiæ Romanæ in aliqua regione interdum ex causis aliquibus emergentibus, vel per Metropolitanos in suis provinciis, celebrantur. Dicuntur autem particularia, quia sunt propter causas particulares: & quia a parte majorum, non omnium celebrantur, obligant etiam non omnes, sed tantum illam nationem, vel provinciam, in qua celebrantur. Ad habendam autem materiam loquendi de illis generaliter, quæ ad omne genus Conciliorum pertinent, quatuor sunt notanda. Primo notandum est, unde dicatur hoc nomen Concilium. Sciendum igitur, quod sicut dicitur distinctione 15. cap. *Canon.* Concilium vocatur modo quasi confœdium a confœdendo, d, mutata in l: & hoc, quia in Concilio confident Majores, secundum morem tractantium cum maturitate de aliquo hono, juxta illud 2. Machabæorum 14. *Seniores in plateis sedebant omnes, & de bonis terræ tractabant.* Alio modo, sicut habetur ex eodem decre-

creto, a communi intentione, eo quod omnes in unum dirigant mentis intuitum. Cilia enim secundum Papiam sunt velamina oculorum, dicta a celando oculo: & ideo Concilium dicitur a *con, & cilium*, quia omnes de Concilio debent habere intuitum, & intentionem cordis ad unum, scilicet, ad ea, quæ Dei sunt: exemplo illius beatæ congregationis primitivæ Ecclesiæ, in qua erat omnibus cor unum, & anima una in Deum. Et hoc est, quod valde placet Domino. Canticorum 4. *Vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum.* Glossa: *Ex quo relinquitur, quod omnis multitudo idem faciens placet ei.* Alio modo, & melius, sicut dicitur in eodem Decreto, concilium dicitur quasi consilium: & bene, quia concilium antonomastice dicitur consilium. Ille enim, qui habet concilium celebrare, debet requirere diligenter consilium de his, quæ intendit in concilio promovere a sapientibus, juxta illud Tobie 4. *Consilium semper a sapiente perquire:* & a viris sanctis, quia anima viri sancti annunciat aliquando vera plus quam septem circumspectores sedentes in excelso ad speculandum, sicut dicitur Ecclesiastici 37. Et a viris expertis, quia *in multis expertis est multa cogitatio, & qui non est expertus, pauca recognoscit*, sicut dicitur Ecclesiastici 34. Et non a fatuis, juxta illud Ecclesiastici 8. *Cum fatuis consilium non habeas.* Nec a viris malis, quia malitia trahit eos ad illicita. Job 21. *Consilium impiorum longe sit a me.* Nec ab inexpertis: propter hoc reprobatum consilium juvenum, & commendatur senum consilium, quia multa viderunt. Ecclesiastici 15. *Consilium coronæ senum:* quia propter hoc circumdantur senes a multis: & istæ sunt bonæ conditiones in consiliariis, scilicet sapientia, bonitas, & experientia. Præterea habet de his diu deliberare, quia sicut dixit Diogenes Philosophus: *Festinantia maxime contraria est consilio:* quia frequenter quod hodie videtur esse bonum, in crastino non videtur esse bonum. Tandem approbationem convenientium ad consilium requirere debet. Ecclesiastici 32. *Vir consilii non disperdet intelligentiam.* Glossa: *Quanto aliquis prudentior, tanto adquirenda consilia provior.* Proverbiorum 13. *Attutus omnia agit cum consilio.* Item Proverbiorum 24. *Erit salus ubi multa consilia sunt.* Item Proverbiorum 15. *Cogitationes, ubi sunt plures consiliarii, confirmantur.* Ecclesiastici 6. *Consiliarius tibi unus sit de mille.* Item 2. Regum 15. *Infatua queso domine consilium Achitofel.* Et Ecclesiastici 32. *Sine consilio nihil faciās & post factum non pœnitebis.* Quia ergo illa, quæ emanant a consilio, examinata sunt cum consiliariis idoneis, & diu deliberata, & a multitudine virorum illustrium approbata, quæ tria faciunt ad excellentiam concilii, unde dicitur concilium. Secundo notandum est, quæ sit causa concilia celebrandi in Ecclesia Dei. Ad quod sciendum est, quod in Ecclesia quandoque emergunt aliqua ardua, quæ tangunt omnes, vel multos, & indigentes magno consilio, & adjutorio divino, & ideo convocandi sunt illi, quos hæc tangunt, quia, sicut dicit Jus, quod omnes tangit ab omnibus debet approbari. Et etiam sunt convocandi, ut habeatur melius concilium, ad quod facit multitudo, ut prædictum est: quandoque enim Deus revelat uni etiam minori, ut dicit Benedictus, quod non revelat alteri majori. Et ut habeatur auxilium divinum: quia secundum verbum Evangelii: *Ubiunque*

(a) De Conciliis, & de variis ad ipsa spectantibus fufe a nobis disputatum est nostro 1. Tomo Conciliorum in Prolegomenis.

duo, vel tres congregati sunt in nomine Domini, ipse est in medio eorum: quanto magis, ubi tot, & tanti congregantur in nomine ejus in concilio? Ad confirmationem autem harum rationum habet Ecclesia etiam auctoritatem, & exemplum celebrandi concilia, & a Deo, & a veteri testamento, & ab Ecclesia primitiva. A Deo, quia ipse Dominus multoties in Scriptura legitur, quasi habuisse cum Angelis concilium coram se congregatis de aliquo faciendo. Verbi gratia. Isaïæ 6. ubi dicitur: *Audivi vocem Domini dicentis, Quem mittam, & quis ibit ex vobis? Quod* exponitur uno modo de Domino loquente ad Angelos, quærentem quem mitteret pro salute generis humani. A veteri testamento. Unde dicitur Numerorum 16. *Ab universos proceres Synagoga, & qui tempore concilii per nomina vocabantur.* A primitiva Ecclesia, quia tunc facta sunt multa concilia ad tractandum de multis. Unum sub Petro Actuum 1. de electione viri Apostolici. Alterum sub Jacobo Episcopo Hierosolymitano de cessatione legalium. Actuum 15. Tertium sub Paulo de regimine Ecclesiæ. Actuum 20. sicut patet diligenter inspicienti prædicta capitula. Horum igitur exemplo auctoritatem præstante propter rationes prædictas facta sunt, & fiunt concilia in Ecclesia, & maxime a tempore Constantini, secundum Iidorum, sicut dicitur distinctione 15. cap. *Canones*, quia ante propter hæreticos prevalentibus non poterant viri catholici convenire. Tertio notandum, quod multa sunt, a quibus cavendum est in sacris conciliis. Ad quod intelligendum, notandum est, quod Judæi leguntur fecisse concilium contra Christum. Matthæi 26. *Concilium fecerunt, ut Jesum dolo tenerent, & occiderent.* Item contra Apostolos. Actuum 5. *Princeps Sacerdotum, & omnes, qui cum eo erant, convocaverunt concilium, & post statuerunt illos, scilicet; Apostolos in concilio.* Item contra discipulum Domini, scilicet, Stephanum. Actuum 6. *Concurrentes rapuerunt eum, & adduxerunt in concilium, & statuerunt falsos testes.* Et porro hujusmodi concilium est malignantium, de quo dicitur in Psalmo 21. *Concilium malignantium obsedit me.* Absit autem ut aliquid istorum fiat in sacro concilio, sed potius ea, quæ ad Christi honorem, & status Apostolici in Prælati servandum, & ad pacem discipulorum Christi pertinent, sunt agenda in eo. Item sunt aliqui, qui propter timorem Præfidentis in concilio, vel multitudinem astantium, quandoque non audent dicere illud, quod in corde sentiunt, de his, quæ Dei sunt. Quo contra dicitur in Psalmo 39. *Non abscondi veritatem tuam a concilio multo.* Alii sunt, qui ad ostentationem sui magnifica multa ibi gestiunt garrire. Sed hujusmodi consilium vanitatis detestatur David, Psalmo 25. dicens: *Non sedi cum consilio vanitatis.* Alii sunt, qui ludis, & solatiis, risibus, & derisionibus, & aliis hujusmodi dissolutionibus ibidem vacant, cum tamen omnia deberent ibi fieri cum timore Dei, & magna gravitate: quod abominans Hieremias cap. 15. dicit: *Non sedi cum concilio ludentium.* Alii, qui conceptum odium contra aliquos ibidem propalant injuste, contra eos ibidem aliquid procurare gestientes. Proverbiorum 10. *Qui operit fraudulenter odium, revelabitur malitia ejus in consilio, scilicet, cum aget contra odiosum sibi manifeste.* Alii sunt, qui innitentes quibusdam visonibus, & somniis incertis, intendunt

pro-

propter illa aliquid ordinare, cum tamen sensus, & intentio sanctorum, ac tantorum virorum sint hujusmodi phantasiis omnino præponenda? Propter quod bene dicitur Osæ 13. *Propheta, qui vident vana, & divinant mendacia, in consilio populi mei non erunt.* Sunt igitur sex, scilicet, malitia Judaica, pullanimitas in dicendo veritatem, ostentatio sui, levitatis dissolutio, persecutio injusta, phantasmatis credulitas, quæ sunt omnino in sacro concilio cavenda. Quarto notandum est, quod in conciliis sacris sunt promovenda magna, scilicet, spiritualia, sicut fiebat olim, ut patet in quatuor conciliis majoribus, & in aliis antiquis, in quibus de nullo fere agebatur, nisi de fide. Magnos enim, qui sunt in eis congregati, magna decent, & ideo de temporalibus, quæ sunt modica, non est in eis multum agendum: quod quia non fit interdum ab aliquibus, Bernardus deridet eos, dicens: *Optimi estimatores rerum, qui de maximis minimam, & de minimis maximam curam gerunt.* De his ergo, quæ pertinent ad Dei cultum, ad fidem catholicam, ad mores Christianos, ad expugnationem hæresum; ad resistendum Sarracenis, & aliis infidelibus, ad pacem universalem, ad utilitatem Reipublicæ, & alia hujusmodi est ibi agendum in genere. Propter ista sunt singulariter proponendi articuli, propter quos est instans concilium, de quo agitur congregatum distincte, & aperte cum rationibus, & auctoritatibus sacræ Scripturæ. Non enim juribus positivis multum est utendum in conciliis, maxime generalibus, eo quod hujusmodi concilia sunt supra talia jura. Et sic patet, unde dicantur, & quare fuerunt concilia, & quid cavendum in conciliis, & quid proponendum in eis secundum quatuor paragraphos suprapositos. Materia de prædictis. Thema, Isaïæ 16. *Ibi consilium, coge concilium.* Et nota, quod hoc dicit Spiritus Sanctus per Prophetam ad Moab, imminente sibi periculo. Ex quo relinquitur, quod a Spiritu Sancto est, quod instantibus periculis habendum est concilium: & ut melius habeatur, cogendi sunt homines ad veniendum ad concilium. Circa quod notandum est, unde dicatur concilium, ut supra.

II. De Synodis.

Notandum, quod secundum Papiam Synodus ex Græco interpretatum dicitur Conventus, vel Cætus: licet autem secundum hoc quodlibet concilium possit vocari Synodus; tamen quia in Concilio quaeritur consilium a Prælati, qui ibi conveniunt, & non in Synodis, sed a Sacerdotibus: ideo nomen Concilii magis competit congregationi Prælatorum: Synodus autem congregationi Sacerdotum est reservatum. Sciendum autem, quod Synodi fiunt tribus de causis. Una est in recognitionem subjectionis. Si enim Sacerdotes parochiales non convenirent interdum ad matricem Ecclesiam, per lapsum temporis possent se subtrahere aliqui a subjectione debita, & confunderentur limites Diœcesis. Ut ergo recognoscant subjectionem debitam, expedit eos interdum convenire coram Episcopis, & solvere didrachma cathedraticum, exemplo, & ratione ejus, quod dicitur Lucæ 2. *Ibant omnes, ut prosternerent singuli in suam civitatem.* Alia est propter

effica-

efficaciorem correctionem. Multa enim mala fiunt a Clero, & a Sacerdotibus diocesis plena scandalis, quæ male corriguntur a Prælatiſ, ab Archidiaconibus, Archipreſbyteris: & ideo expedit multitudinem congregari, ut inſurgat contra tales zelo Domini accenſa, ſicut dicitur de ciconiis, quod quando ſunt congregatæ, inſurgunt contra illam quæ reſiſto compare ſuo recepit alium ad coitum, & eam totam deplumant, & dilacerant. Exemplum Judicum 20. de filiis Iſrael, qui congregati quadraginta millia dixerunt, quod non redirent in domos, donec ulciſceretur ſcelus commiſſum in uxorem Levitæ in Gabaa. Alia eſt propter eruditionem paternam. Prælati enim eſt erudire Sacerdotes, maxime propter hoc, quod in multis eorum eſt magna ſimplicitas, & eſt magnum periculum, quia habent alios regere, non poſſunt autem per ſingulos diſcurrere ad hoc faciendum: & ideo expedit eos congregari ad hoc faciendum, exemplo Jacob, qui dicit Genetiſ 49. *Congregamini, & audite filii Jacob, audite Iſrael patrem veſtrum*: & ideo ſunt ſemper Sermones in Synodo. Notandum iterum, quod ad Synodum ſolent venire, qui ſunt ſimpliciter Clerici, alii qui ſunt Clerici, & Sacerdotes, ſed ſine cura, & alii qui ſunt Clerici, & Sacerdotes curati: & ideo ſunt ibi talia prædicanda, quod quilibet iſtorum ſecundum gradum ſuum, ibi doctrinam recipiat ad ſe pertinentem. Circa primos notandum eſt, quod ſunt quidam Clerici, qui vacantis Iudis, & ſolatiis, & quibuſſam peſoribus, vix veniunt ad Eccleſiam. Quo contra dicitur de ſanctis Apoſtoliſ, Lucæ ultimo: *Et erant ſemper in templo laudantes, & benedicentes Dominum*. Qui poſſunt confundi in iudicio ab Anna Prophetiſſa muliere, quæ, ſicut dicitur Lucæ 2. *Non diſcedebat de templo*. Alii ſunt, qui nolunt ordinari, vel in Ordinibus ſuſceptis miniſtrare, quaſi erubefcentes, vel dedignant talia. Magna ſuperbia: Rex David totis viribus etiam nudatus ſaltat, & pſallit coram arca Domini. 2. Regum 6. & iſti dedignantur coram altari, & corpore Domini, & ſanctis Reliquiis, & Imaginibus Sanctorum in pulchris, & ſericis veſtibus miniſtrare: *Qui altaribus deſerviunt* (ait Apoſtolus. 1. Corinthiorum 9.) *cum altaribus participant*: & iſti volunt habere omnia, quæ ſunt altaris, & altaribus nolunt deſervire. Alii ſunt, qui peccata tam vivorum, quam deſunctorum aſſidue comedunt, & bibunt, & de eis veſtiuntur, ditantur, & honorantur, & tamen nec Horas canonicas, nec Officium mortuorum, nec aliquas orationes privatas, vel publicas pro eis dicunt, recipientes ſtipendia, & militare nolentes. Quo contra Bernardus: *Peccata populi comedis, proinde ſollicitus eſto pro eis dignos gemitus fundere*. Sunt ergo tria vitia Clericorum prædicta, contra quæ dicitur. 2. Paralipomenon 29. *Vos elegit Deus, ut ſtetis coram eo, & miniſtretis ei, colatiſque eum, & cremetis incenſum*. Ut ſtetis dicit contra illos, qui Eccleſiam non frequentant: *miniſtretis*, dicit contra illos, qui nolunt ſervire in altari: *Colatiſ, & cremetis incenſum* ejus, dicit contra illos, qui orationes non dicunt. Circa Sacerdotes notandum, quod Sacerdotis, in quantum Sacerdos, eſt docere ſacram Legem, Malachiæ 2. *Labia Sacerdotis cuſtodiant ſcientiam, & legem ex ore ejus requirent*: & ideo debent legem Dei addiſcere. Quo contra Ezechielis 22. *Sacerdotes ejus contempſerunt legem meam*: & ideo

& ideo indigni ſunt Sacerdotio. Oſeæ 4. *Quia tu ſcientiam repuliſti, repellam ego te, ne Sacerdotio fungaris mihi*. Item ejuſdem eſt offerre ſacras hoſtias, ſicut patet ex Lege, ſed diſſert Evangelicus Sacerdos a legali in hoc, quod offert excellentiſſimam hoſtiam, & habet poteſtatem ipſam conſecrari. Sed heu ſunt multi, qui hujusmodi hoſtiam non offerunt gratuite, ſed cupiditate amore, ut patet in celebrantibus pro ſola cupiditate. Malachiæ 1. *Quis eſt, qui claudat oſtia, & incendat altare meum gratuito*? Iſti ſunt ſicut Judas, qui dixit: *Quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam*? Non ſicut Martinus, ſuper cujus celebrantiſ caput apparuit globus igneus in ſignum, quod charitas ejus hoſtiam elevabat in cælum, non declinabat cupiditas in profundum. Si autem Dominus ſic fuit provocatus contra vendentes columbas in templo, ut eos cum flagellis de templo eſiceret, quid faciet de iſtis, qui vendunt ſacrum ipſius Corpus? Item ejuſdem eſt populum præcedere in via ſalutis, ſicut in introitu terræ promiſſionis Sacerdotes populum præcedebant. Joſue 3. *Sacerdotes juſſa complentes ambulabant ante eos*: quamvis multi e contrario præcedant populum in via perditionis. Patet ex his, quod ſunt tria, quæ pertinent ad Sacerdotem, juxta illud, quod dicitur in verſu. *Sacra docens, ſacra dans, & Dux facer eſto Sacerdos*. Et nota, quod dicitur *ſacra dans*, non vendens. Circa tertium notandum, quod ad Sacerdotem curatum pertinet bono modo intrare Eccleſiam ſuam, propter quod dicitur Eccleſiaſtici 32. *Reſtorem te poſuerunt*: alii ſcilicet, tu non, te ingeſſendo, aut illicite procurando. Item, cavere a ſuperbia, quæ facile ſolet invadere ſublimatos, ut patet in Saul: & ideo ſubditur ibidem: *noli extolli*. Item, in Eccleſia ſua reſidere. *Quis enim eſt paſtor, qui non moretur cum ovibus ſuis*? *Paſtores*, inquit Lucæ 2. *erant in regione eadem*, in qua ſcilicet erant oves, nec in aliis regionibus, & ideo ſubditur, *eſto in ipſis*, ideſt inter illos. Item, amabilem ſe exhibere parochianis ſuis, ſicut beatus Nicolaus omnibus ſe amabilem exhibuit. Hoc autem facit conformitas ſocialis, quia omnis animal diligit ſibi ſimile. Et ideo ſubditur: *quaſi unus ex illis*, ideſt humiliter, & ſociabiliter inter eos converſans. Item, de animabus diligentem curam habere, & ideo ſubditur: *curam illorum habe*. Et nota, quod animæ commendatæ Sacerdoti ſunt quaſi depoſitum, & ideo de ipſis tanquam de depoſito bene cuſtodiendo eſt magna diligentia habenda, 1. Timothei 6. *O Timothee depoſitum cuſtodi*. Item, ſunt res valde pretioſæ, juxta illud Proverbiorum 6. *Pretioſum viri animam*. Item, ſunt valde dilectæ a Domino eas credente cuſtodiat Sacerdotis, juxta illud Sapientiæ 11. *Qui amat animas*. Item, valde facile perimit. Non enim ſunt ſicut aurum, vel res alia inſenſibilis ſe non movens, ſed ſicut homo fatuus, qui ſeiſum præcipitando occidit, niſi ei diligenter caveatur. Pſalmo 61. *Interficiſtis univerſi vos*. Item, de ipſis exigetur ratio valde diſtriſta. Ezechielis 34. *Ego ipſe requiram oves meas de manu paſtorum*. Item, male cuſtodientibus animas imminet gravis poena. 3. Regum 20. *Cuſtodi virum iſtum, qui ſi lapſus fuerit, erit anima tua pro anima illius*. Item, tam bene cuſtodientibus reſervatur magna retributio, quam bene docentibus his, qui cuſtodiant fruſtus ejus. Gloſſa: *Gemina merces, quia duplici honore digni ſunt*. Quia igitur animæ ſunt depoſitum, & valde

& valde pretiosum, & valde dilectum a deponente, & valde difficile ad custodiendum, & de quo districta ratio exigetur: & male custodientibus pena magna reservatur, bene autem custodientibus merces magna: convenit ut de eis, ut dignum est, custodiendis cura maxima habeatur. Materia de prædictis. Thema, 2. Timothei 4. *Ministerium tuum imple*. Et nota, narratis rationibus Synodi, quod ad Synodos solent venire tria genera hominum, ut supradictum est, quibus, ut sciant quid agere debeant, expedit scire, quod sit officium eorum singulorum, juxta illud Colossensium ultimo: *Vide ministerium, quod accepisti in Domino, ut illud impleas*, circa primos.

III. In convocazione Sacerdotum sub Archipresbyteris, (a) vel Archidiaconis.

Notandum, quod præter congregationes, quæ sunt in Conciliis, vel in Synodis, sunt interdum congregationes Sacerdotum pertinentium ad unum Archipresbyterum, vel Archidiaconum, vel Decanum, & hoc de consuetudine certo tempore, ut in Quadragesima, vel propter casus emergentes aliis temporibus. Debent autem Præsidentes in hujusmodi congregationibus inquirere de statutis, & mandatis synodalibus, si habent, si ferventur, etiam de mandatis Curæ, vel Majorum, si executioni mandantur, & de confessionibus Sacerdotum, quibus, & qua auctoritate confitentur, & summam de fama singulorum ab aliis inquirere saltem leviter. Et de his, quæ dicunt, vel pro legatorum procuracionibus, vel pro aliis de causis, si ea solverent. Et si pro causis emergentibus fuerint convocati, causas illas proponere. Solent autem ad hujusmodi congregationes Sacerdotes interdum adducere aliquos de parochianis suis pro aliquibus casibus expediendis, & de suis defectibus consilium querere, & semper est aliquis Sermo faciendus sic congregatis ad eorum instructionem. Et ideo debent providere prædicti Præsidentes, si sunt minus sufficientes, quod habeant aliquos bonos viros secum, qui sint sufficientes, & in dandis consiliis, & in verbo Dei laudabiliter proponendo. Circa Sermonem autem, noandum, quod instruendi sunt in hujusmodi congregationibus Sacerdotes circa obedientiam, quam debent Majoribus, ut eam diligenter observent, mandata Curæ, & aliorum suorum Majorum fideliter exequendo, juxta illud Josue 3. *Sacerdotes jussa complentes*, scilicet Majoris sui. Item circa diligentiam, quam debent habere de subditis in docendo, in consulendo, in corrigendo, & hujusmodi, juxta illud Ecclesiastici 3. *Pecora tibi sunt, atrende illis*. Item, circa regimen domus suæ, ut non habeant in ea mulieres suspectas, & quam familiam habeant in provisione, juxta illud 1. ad Timotheum 3. *domui suæ bene præpositum*. Præterea instruendi sunt, quomodo se habeant ad tyrannos, videlicet, ut non propter eorum timorem dimit-

dimittant eos excommunicare, vel excommunicatos denunciare, vel redarguere, excommunicatos vitare, & hujusmodi, secundum quod scriptum est de Elia. Ecclesiastici 48. *In diebus suis non pertimuit Principem*. Matthæi 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus*. Item, quomodo se habeant ad extraneos, ut eis secundum possibilitatem exhibeant hospitalitatem. Unde ad Titum 1. inter alia dicit de Episcopo, qui idem est, quod presbyter, sicut ibidem *hospitalitatem*. Item, quomodo se habeant ad miseros, ut sint omnibus hujusmodi in auxilium, sicut fuit inter Philosophos quidam, qui dictus fuit auxilium miserorum. Gregorius: *Sit rector singulis compassione proximus*. Et post hæc Paulus dicit 2. Corinthiorum 11. *Quis infirmatur, & ego non infirmor, quis scandalizatur, & ego non uror?* Præterea instruendi sunt, quales debent esse in conscientia interiori, ut videlicet non habeant in ea maculam peccati, vel irregularitatis, vel alicujus sententiæ, propter quod reddantur indigni ministerio divino. Levitici 21. *Homo, qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo, nec accedet ad ministerium ejus*. Item, quales in conversatione exteriori, & quoad habitum, quoad gravitatem morum, & omnimodam honestatem: quod significatur per pulchritudinem vestium Sacerdotum illud, tam in veteri, quam in novo testamento. Psalmus 13. *Sacerdotes tui induantur justitia*: quod dicitur, quia quicquid exterius in eis apparet, debet esse interius. Item, quales debent esse in fama, ut videlicet omnibus sint odor vitalis: propter quod ipsum fuit, & est offerre incensum. Ecclesiastici 50. *Quasi flores rosarum in diebus verni, & quasi lilia, quæ sunt in transitu aquæ, & quasi thus redolens in diebus aestatis*. Præterea instruendi sunt, qualiter se habeant in consulendo, ut videlicet in dubiis, quæ occurrunt in foro Confessionis, vel aliter, nunquam dent consilium, nisi prius consulant sapientes, ne forte per ignorantiam dantes malum consilium, se, & alios secum perdant, juxta illud Lucæ 6. *Numquid potest cæcus cæcum ducere? nonne ambo in foveam cadunt?* Item, qualiter se habeant in ministrando Sacramenta, ut ne absolutionem penitentialem, vel Corpus Domini, vel alia hujusmodi Sacramenta conferant, nisi dignis, juxta illud Matthæi 7. *Nolite sanctum dare canibus*. Item, qualiter se habeant in tractando parochianos, ut sicut pastores tractent oves, non sicut lupi, eos vexando, excoriando, eis injurias faciendo, & crudeliter cum eis agendo in seipulturis, & hujusmodi, in extorsionibus, & exactioibus, & similibus, quæ quia multi faciunt, dicit Gregorius: *Considerate, quid in Dominico grege agatur, quando pastores fiunt Lupi*. Præterea instruendi sunt, si quis voluerit materiam dilatare, ut observent regulam, quæ de omnibus Pastoribus intelligitur, quam scribit Apostolus 1. ad Timotheum 3. dicens: *Oportet ergo*: in qua sunt 20. articuli. Et illam, quam scribit ad Titum 1. dicens: *Si quis sine crimine*: in qua sunt 15. articuli. Et illam, quam tradit Gregorius in Pastoralis dicens: *Sic ergo necesse est*: in qua sunt 10. articuli, Materia de prædictis. Thema, Levitici 21. *Dixit Dominus ad Moysen: Loquere ad Sacerdotes*. Ex quo innuitur, quod prædicandum est Sacerdotibus. Circa Sermonem autem istum notandum est, ut supra.

(a) De Archipresbyteris, atque Archidiaconis, eorumque officio, & auctoritate, suse agunt Thomassinus in sua veteri, & nova Ecclesiæ disciplina: Vanespen in Jus Ecclesiasticum univetsum: & Alcalexa lib. 10. De jurisdictione Ecclesiastica, cap. 10. & 13.

IV. In Capitulis Generalibus Canonorum secularium.

Notandum, quod Canonici Seculares habent interdum certum tempus, in quo debent omnes, qui volunt, convenire, & hoc apud eos Capitulum generale vocatur, in quo solent de majoribus negotiis suis tractare, quæ sine hujusmodi Capitulis non possunt expedire. Sunt autem apud multos multa reprehensibilia in hujusmodi Capitulis: unum est, quod non solent Missam de Spiritu sancto, vel aliquas orationes præmittere, ut Deus dirigat eos. Et notandum, quod, sicut dicitur in libro de consolatione, Plato dixit, in rebus etiam minimis divinum auxilium implorandum. Item Hieronymus dicit: *In principio cujuslibet operis orationem dominicam (a) præmitte*. Item, tota Ecclesia in principio Horarum invocatur auxilium divinum dicens: *(b) Deus in adjutorium meum intende*, Quam reprehensibile est ergo, quod isti, quando debent habere Concilia de suis majoribus negotiis, ad Dominum, sine quo nihil boni fieri potest, non recurunt? Non sic docuit Tobias, qui dixit filio suo, Tobie 4. *Omni tempore benedic Deum, & pete ab eo, ut vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in ipso permaneat*. Nota, quod jungit orationem, & consilia, quia in consiliis semper est Deus invocandus. Aliud est, quod in hujusmodi Capitulo non prædicatur congregatis Canonici, secundum illud Bernardi loquentis: *De quibusdam convenientibus vobis in unum, panem caelestem nemo est, qui requirat; nemo qui tribuat*: Non secundum exemplum, quod habetur a Domino, qui quando erant discipuli congregati coram eo, *sepe semper prædicabat eis*. Matthæi 5. *Cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli ejus, & aperiens os suum docebat eos*. Nonne hoc in exemplum reliquit Vicarius ejus Petrus, qui cum venissent Apostoli, & Seniores, super questione de circumcissione, surgens prædicavit, & dixit ad eos: *Viri fratres*. Sic Paulus ad Ephesios prædicavit eis, dicens: *Vos scitis*. Et nota, quod verbum Dei illuminat ad intelligendum multa, secundum illud Psalmi 118. *Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum etc.* Et movet ad volendum, juxta illud Actuum 2. *His auditis compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apostolos: quid faciemus viri fratres*: quasi dicat: *Voluntatem habemus faciendi, dummodo sciamus quid faciendum*. Et dat gratiam ad juvandum, Proverbiorum 13. *Doctrina bona dabit gratiam*. Et ideo justum est, ut semper in talibus congregationibus prædicetur, maxime de pertinentibus ad propositum, ut omnes dirigantur ad intelligendum, quid faciendum, ad illud volendum, ad illud faciendum. Aliud est, quod illi, qui conveniunt pro bono, faciunt multa mala: interdum in hujusmodi Capitulis oriuntur dissensiones, secundum illud Apostoli. 1. Corinthiorum 11. *Convenientibus vobis in unum, audio scissuras*. Interdum astutiores Fratres suos simpliciores decipiunt in distributionibus, & hujusmodi, secundum illud 1. Corinthiorum 6. *Vos injuriam facitis, & fraudatis: & hoc fra-*

(a) Videtur quæ de oratione Dominica scribit Stephanus Durantus lib. 2. *De ritibus* c. 46.(b) De origine precum Domine labia mea, *Deus in adjutorium meum intende*; & aliis videndus Joannes Grancolas in Breviarium Romanum cap. 36.

fratribus. Interdum se invicem offendunt malis verbis, vel factis, contra illud 2. ad Corinthios 6. *Nemini dantes ullam offensionem*: & hujusmodi multa. Quod reprobandus Apostolus 1. Corinthiorum 11. *Non laudans, quod non in melius, sed in deterius convenitis*. Aliud est, quod in hujusmodi capitulis de correctione, & de aliis spiritualibus pertinentibus ad salutem animarum parum, aut nihil tractatur. Unde Bernardus: *Convenientibus vobis in unum, nihil de salute agitur animarum, sed quod pejus est, si vult aliquis de his aliquid tractare, non habet auditores*. Unde Ecclesiastici ultimo dicit sapiens: *Respicens eram in adjutorium hominum, & non erat: quia in his, quæ ad Deum pertinent, paucos invenit adjutores; & quod pessimum est, multi sunt impeditores eorum, quæ ad salutem pertinent animarum, similes in hoc diabolo*. Propter quod Actuum 13. Paulus vocat Elymam magum diabolum per imitationem dicens: *O plene omni dolo, & omni fallacia fili diaboli, inimice omnis justitiæ, non desistis subvertere vias rectas Domini*. Aliud est, cum conveniunt propter bonum commune, parum de illo curant, sed intendunt propriis commodis suis, vel suorum procurandis. Contra quod dicit Tullius: *Qui Republica profuturi sunt, duo præcepta Platonis teneant. Unum est, ut utilitatem civium sic teneant, ut quæcunque agunt, ad eam referant, oblitri commodorum suorum*. Secundum est, Aliud est, quod in principio incipiunt tractare interdum de quibusdam minus utilibus, circa quæ tantum occupantur, quod labitur tempus capituli, & oportet eos dimittere majora, & utiliora, propter quæ convenerant, sicut facit inspiens Predicator, qui habet multa bona, & utilia dicere, sed quandoque, & interdum moratur a principio circa prothema, vel alia minus utilia, quod oportet terminare sermonem, & meliora dimittere. Non sic docet Sapiens qui loquens de tractandis, Ecclesiastici 37. incipit a melioribus, scilicet a sanctitate, & justitia, sicut patet ibidem. Materia de prædictis. Thema, Isaie 45. *Congregamini, & venite*: & post: *venite, & consiliamini etc.* Quod bene convenit istis, qui congregantur a diversis locis in unam civitatem, deinde a diversis hospitibus in unum capitulum, ubi insimul habent consilium. Sunt autem multa reprehensibilia in hujusmodi capitulis, ut supra.

V. In Capitulis Generalibus, seu Consiliis Religiosorum.

Nota, quod sunt quidam Religiosi, qui licet habeant plura membra, tamen nunquam faciunt aliquam congregationem ad tractandum de bono communi. Contra quod dicitur. 1. Machabæorum 8. *Romani quot die consulebant trecentos viginti consilium agentes semper de multitudine, ut quæ digna sunt, gerant*. O mira fatuitas! Romani tractant quotidie per sapientes congregatos de bono communi: & hoc idem observant Italici. Sed isti Religiosi semel in anno, vel duobus, vel pluribus annis non congregant aliquos ad tractandum de bono statu sui. Alii sunt, qui etsi quandoque congregantur ad Capitulum, tamen ibi nihil faciunt, nisi comedere, & bibere

lautius, & invicem solatiari, ut festum aliquod solemniter celebrantes, de qua congregatione dicitur Job 15. *Congregatio hypocritarum sterilis est*. Religio enim hypocritarum est sterilis, quæ nihil habet nisi habitum, & apparentiam quam exteriorem: sic illi in suis congregationibus nihil faciunt boni, & ideo bene dicitur *sterilis*. Alii sunt, qui in eisdem congregationibus aliquid boni faciunt quoad utilitatem temporalium, exigendo rationem de debitis Prioratum, & huiusmodi: tamen de spiritualibus parum aut nihil curant. Si perit aliqua possessiuncula, tractatur diligentè, quomodo conservetur, sed si perit religio, non curatur. Si tyrannus diripit bona ecclesiæ, statim excogitatur consilium contra eum, sed diabolus diripit animas Fratrum per loca diversa, & non apponitur aliquod remedium. Si habetur causa coram aliquo iudice de rebus medicis, exquiruntur diligentè consilia super hoc, sed instat dies iudicii coram æterno iudice, in quo multi comparebunt adversarii, & cogemur ad respondendum de omnibus dictis, cogitatis, & factis: & non est, qui apponat curam, quid tunc possit respondere. Ideo Bernardus deridens tales, dicit: *Optimi aestimatores rerum, qui de minimis maximam, de maximis minimam curam gerunt*: vocans minima temporalia, & maxima spiritualia. Non sic faciunt viri sancti, sed congregantur in nomine Domini ad ea, quæ ipsius sunt promovenda, secundum illud Isaia 60. *Omnes isti congregati sunt, & venerunt tibi*, idest ad ea quæ tua sunt facienda, & habent consilia de his, quæ pertinent ad ipsius gloriam, secundum illud psalmi 88. *Deus, qui glorificatur in consilio sanctorum*: de quibus faciendis tanto major spes habetur, quanto creditur, quod Dominus sit cum sic congregatis Matthæi 18. *Ubi duo, vel tres congregati sunt in nomine meo, ego sum in medio eorum*. Verum licet in istis sanctis congregationibus multa bona fiant, tamen solent interdum in eis quædam reprehensibilia esse, quædam, quæ pertinent ad omnes communiter congregatos, quædam ad illos, qui sunt de corpore capituli, quædam ad iudices, & huiusmodi capitulis præsidentes, quædam ad minores. Accidit enim interdum, quod cum Fratres, qui se ibi vident ad invicem, aliquas sanctas colloquutiones habere debent, effundunt se in rumoribus secularibus, nugis, risibus, & vanis dissolutionibus. Unde Bernardus. *Vobis in unam convenientibus, nihil de scripturis sanctis agit, sed nugæ, risus, & vana verba in ventum proferrantur*. Contra quod dicit Apostolus 1. Corinthiorum 14. *Cum convenitis unusquisque vestrum, Psalmum habet, doctrinam habet, linguam habet, interpretationem habet*: quasi dicat: De talibus loquimini ad invicem. Unde sequitur: *Omnia ad edificationem fiant*. Item, interdum accidit, quod in huiusmodi congregationibus fiunt multi excessus in cibis, in potibus, in lectu, in isterniis, & in multis levitatibus, & in incessu, in statu, in habitu, & in aliis motibus ultra quam deceat sanctitatem talium virorum. Unde multi magni viri, qui ibi conveniunt causa edificationis, offenduntur, & scandalizantur, & status huiusmodi Religiosorum vituperantur. Contra quod. 2. Corinthiorum 6. *Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum, sed in omnibus exhibeamus nos sicut Dei ministros*. Item contingit interdum, quod aliqui non ambulantes secundum charitatem, inten-

duat

dunt aliqua procurare in huiusmodi capitulis in confusionem, vel vindictam aliorum, vel aliquid aliud minus bene facere. Contra quod 1. Corinthiorum 16. *Omnia enim vestra in charitate fiant*. Ut ergo ista tria reprehensibilia evitentur, ab omnibus habendæ sunt sanctæ locutiones adinvicem: cavendum est, ne aliquod detur malum exemplum extraneis: & attendendum est coram Deo, ne aliqua fiant intentione perverfa. Præterea contingit interdum, quod illi, qui sunt de corpore capituli, sunt minus idonei propter defectum discretionis, vel zeli, vel auctoritatis, & huiusmodi: quod est valde indecens, cum ad eos pertineant majora negotia pertractare. Contra quod 2. ad Timotheum 2. *Quæ audisti a me, commenda fidelibus hominibus, quibus idonei erunt*. Item, aliquando sunt inter istos discoli, & alios perturbantes: quod debet esse longe a congregationibus sanctorum. 1. Corinthiorum 11. *Si quis videtur contentiosus, nos talem consuetudinem non habemus, nec Ecclesiæ Dei*: quæ est congregatio bonorum. Item, aliquando sunt inter istos aliqui, qui neglectis aliorum commodis, solum suis, vel suorum negotiis procurandis dant operam: & ideo in electionibus, & in aliis huiusmodi declinant ad illos, quos favorabiles sibi fore reputant. Contra quod 1. Corinthiorum 10. *Nemo, quod suum est, querat, sed quod alterius*: & hæc sunt tria reprehensibilia circa istos. Præterea circa iudices est interdum reprehensibile, quod præteritis culpas tepide corrigunt, & puniunt, similes in hoc Heli sacerdoti, qui filios suos tepide correxit. 1. Regum 4. Contra quod est illud Joannis 2. de Domino, qui peccata in templo commissa tanto zelo correxit, quod propria manu huiusmodi flagellavit peccatores, innuens per hoc, quod peccata in templo Domini commissa, sunt aspere corrigenda. Item, interdum statuta, & ordinationes alias contra futura mala minus discrete faciunt, facientes huiusmodi quandoque in nimia multitudine, quandoque in nimia paucitate, quandoque ex causis minus rationabilibus, & huiusmodi: & hoc quia nimis audester, & sine diligentia hoc faciunt. Contra quod 2. Paralippomenon 19. dicitur iudicibus: *Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite*. Item, quandoque in petitionibus sibi factis, sive ab intrinsecis, sive ab extrinsecis minus se exhibent favorabiles in his, quæ commode fieri possent, multos repellentes, & scandalizantes. Contra quod Lucæ 6. *Omni petenti te tribue, scilicet, vel quod petit, vel favorabilem, & rationabilem responsonem*. Præterea, minores interdum male iudicant corde suo de maioribus, & dicentes apud se: hoc male factum est, & hoc stulte, & aliud maliciose, & similia. Contra quod Ecclesiastici 8. *Ne iudices contra iudicem*. Interdum ore murmurant, sicut filii Israël contra Moysen frequenter murmurabant. Contra quod 1. Corinthiorum 10. *Neque murmuraveritis, sicut quidam eorum murmuraverunt, & perierunt ab exterminatore*. Interdum in opere minus devote obediunt, non ex animo mandatum implentes. Contra, quod beatus Benedictus: *Cum bono animo a discipulis obedientiam præberi oportet, quia bilarem datorem diligit Deus. Nam cum malo animo, etsi obediatis discipulis, etsi impleat iustionem, tamen non erit accepta Deo, quia cor respicit Deus*. Materia de prædictis. Thema in Psalmo 110. *Confitebor tibi Domine in toto corde meo, in consilio iustorum, &*

congre-

congregatione. Et nota, quod in illis Religiosis, qui nunquam congregantur pro capitulo, vel qui congregantur, & non accipiunt aliquid consilium, vel qui non accipiunt de spiritualibus, non invenitur materia laudandi Deum: sed in congregatione Sanctorum, qui accipiunt consilium de spiritualibus, & cavent supradicta reprehensibilia, est materia confitendi Deo confessione laudis.

VI. In Capitulis quotidianis Religiosorum.

NOtandum, quod viri spirituales presidentes in capitulis quotidianis Religiosorum inter alia, quæ in eis faciunt, solent aliquas exhortationes facere, & debent maxime in conventibus venerabilibus. Cum autem non occurrat occasio alia de huiusmodi exhortationibus ibidem faciendis, potest sumi materia ab illis, quæ quotidie sunt, vel recitantur in illis singulis, vel multis. Sciendum igitur, quod sex sunt in illis. Primum est recitatio obitus Sanctorum illa die. Secundum est oratio ad impetrandum divinum adiutorium in divinis operibus. Ibi: *Sancta Maria*. Tertium est, lectio de Regula, vel Constitutionibus vel Evangelii. Ibi: *Suave Domine*. Quartum est, commemoratio familiarium defunctorum. Quintum est solatio silentii ad loquendum de bono. Ibi: *Benedicite*. Sextum est, laudatio divina de bene gestis. Ibi: *Laudate*. Circa primum notandum, quod sicut patet ex prologis super martyrologium Io. Theodosii Imperatoris procurante factum est, ut quilibet die recitarentur in Ecclesia obitus sanctorum: (a) quia tanta est multitudo huiusmodi obituum omni die, quod non possent de facili comprehendi, dicitur post recitationem aliorum: *& aliorum plurimorum*. Porro huiusmodi recitatio fit ad eorum honorem, quia non perit eorum memoria, sed est perpetua. Item ad Dei propitiationem per preces eorum. Unde post recitationem obituum orando dicimus: *Sancta Maria & omnes Sancti*. Item, ad nostram ædificationem pro exemplo eorum. Unde congrue subjungitur lectio de aliquo articulo Regulæ, vel Constitutionum, vel Evangelii, quasi diceretur nobis: Si Sancti tot, & tanta passi sunt pro Domino, quanto magis debemus nos ista modica facere? Volenti ergo sumere materiam exhortationis de isto obitu, potest sumere pro Thematate illud Psalmi, quod recitatur in ipso capitulo: *Pretiosa est in conspectu Domini mors Sanctorum eius*. Et notandum volenti loqui de Sanctis in genere, quod illi, qui transiunt de hac vita ad statum gloriæ, dicantur Sancti propter tres causas, quas habes in sermone de quolibet Sancto. Volenti autem loqui de Martyribus, notandum, quod Martyres dicantur propter tres causas, quas habes in sermone de Martyribus. Mors autem sanctorum non est pessima, ut peccatorum, sed pretiosa, etsi non in oculis hominum, tamen in oculis Dei, sicut lapis, qui in oculis simplicium non est pretiosus, tamen in oculis sapientis est pretiosus. Dicitur autem lapis pretiosus, quia valet contra

(a) De lectione Martyrologii ad primam divini Officii Horam fuisse differit Joannes Grancolas in Breviarium Romanum cap. 36. ubi omnia fere rituum, qui in hoc sermone habeantur, fuisse origo expenditur, Vide Baronium in Martyrologium.

contra aliqua mala: mors autem sanctorum liberat ab omni malo presenti tam penæ, quam culpæ. Item dicitur pretiosus, quia confert aliquid bonum: mors autem sanctorum confert omne bonum. Item lapis pretiosus etsi confert aliquid bonum, confert illud ad tempus, sed mors in Sanctis confert bona æterna in æternum. Circa quod notandum, quod bonum facere, est difficile, quia virtus est circa difficile. Item, bonum habet multos impeditores, quia demones, & mundum, & propriam naturam corruptam. Item homo est tantæ impotentia, quod sine Deo nihil potest boni facere, & ideo necessarium est homini implorare auxilium divinum circa bona facienda omni die: & quia humana merita ad hoc non sufficiunt, expedit invocare auxilium Sanctorum, qui potentes sunt apud Deum ad hoc. Et sic facit Ecclesia, cum recitato obitu sanctorum, primo dicit: *Sancta Maria*. Secundo dicit: *Deus in adiutorium*. Tertio determinat circa quod petit adiutorium, cum dicto *Pater noster*, subjungit, *Respice, &c.* & orationem, *Dirigere*. Materia de prædictis, Thema Psalmo 69. *Deus in adiutorium meum intende*. Circa tertium notandum est, quod apud Religiosos omni die feriali recitatur in Capitulo aliquid de Regula apud aliquos, vel Constitutionibus apud alios. In festis vero diebus recitatur aliquid de Evangelio. Cum ergo voluerit Pater spiritualis præsidens in Capitulo in die feriali aliquam exhortationem spiritualem facere, providere debet, quid legendum est in illa die de illo, quod dici possit ad ædificationem, excogitato potest proponere pro themate finita lectione illud Ecclesiastici 3. *Judicium patris audite filii dilecti, & sic facite, ut salvi sitis*. Et nota, quod iudicium sententia dicitur examinata, & ideo bene dicitur iudicium patris quodcumque verbum regulare, quod a beato Augustino, vel Benedicto, Dominico, vel aliis Patribus traditur in eorum Regulis, & statutum est. Cum diligenti examinatione hoc audiendum est diligenter: & quia parum prodest auditus sine opere, faciendum est, & ideo dicit: *& sic facite*: & hoc non alia intentione, sed solum pro salute, & ideo dicit: *ut salvi sitis*. Cum autem voluerit in die festo de Evangelio aliquam exhortationem facere, præviso quid de ipso Evangelio dici possit ad ædificationem, finita lectione, potest proponere pro themate illud Matthæi 7. *Omnis, qui audit verba mea, & facit ea, similis est viro sapienti, qui edificavit domum suam supra firmam petram*. Vel alia multa de quibus habes in Titulo de impletionem verbi Dei, & prosequi de implendo verbum Evangelii auditum. Circa quartum, notandum, quod sicut in omni die fit commemoratio de obitu Sanctorum, ut nos adjuvent, ita & de fidelibus defunctis, de familiaribus, & et eos juvenimus, cum sint in magna tribulatione, & eis multum teneantur, & possumus eos multis modis juvare. Thema 2. Machabæorum 12. *Sancta, & salubris est cogitatio*. Ad huius autem rei exemplum & Ecclesia catholica cogitat de subveniendo illis, qui sunt in tribulatione purgatorii, & inter multa genera subventionum excogitat sanctam, & salubrem cogitationem, orare pro eis, & ideo fit de eis commemoratio omni die, ut oretur pro eis, ut a peccatis solvantur. Circa quintum, notandum, quod solatio silentii fit per *Benedicite*, ut per hoc innuatur, quod in Capitulo non

non est loquendum, nisi de bonis, ut est recitatio beneficiorum; petitiones orationum, orationes, tam pro vivis, quam pro defunctis, accusationes, admonitiones sanctæ, & similia. Sed heu fit interdum contrarium. Nam aliqui ibi male accusant, aliqui nimis impatienter, aliqui contentiose. Et hujusmodi non est benedicere, sed male. Contra quod, Thema Romanorum 12. *Benedicite, & nolite maledicere*. Circa sextum, notandum, quod in multis capitulis fiunt interdum multa, super quibus Deus laudari non potest, ut sunt rebelliones ad majores, discordiæ adinvicem, acceptiones personarum, & in correctionibus murmuraciones, in ordinationibus, & hujusmodi multa, quæ omnino sanctis cavenda sunt, & omnia secundum ordinem, & honeste debent ab eis fieri, ut in omnibus glorificetur Deus, & præsidens possit in fine Deum laudare, & ad laudem alios provocando dicere: *Laudate Dominum*. Et etiam pro Themate exhortationis sumere: *Laudate Dominum omnes gentes, laudate eum omnes populi*.

VII. In Electionibus (a) quibuscumque.

Notandum, quod in omni electione tam Ecclesiastica, quam Seculari, ab eligentibus est Dei voluntas sequenda, subditorum utilitas attendenda, propria reprehensibilitas cavenda. Circa primum, notandum, quod contingit interdum, quod electores aliqui non habent Deum præ oculis. Unde contingit in quadam Ecclesia magna Cathedrali, quod cum tempore electionis cuiusdam compromississent in quosdam, & in forma compromissi inter alias condiciones additum fuisset, quod secundum Deum eligerent, & hoc jurassent: habito tractatu aliquo, compromissarii redierunt ad capitulum, dicentes, quod non possent concordare, nisi removeretur de compromisso prædicta conditio, scilicet secundum Deum. *Quid plura?* Removerunt illam conditionem, secundum Deum, & concordaverunt non curantes de Dei voluntate in sua electione. Non sic fecerunt Discipuli in primitiva Ecclesia, in prima Ecclesiæ electione, sed volentes eligere dixerunt, orantes, Actuum 1. *Te Domine, qui nosti corda omnium, ostende quem elegeris*; quasi dicerent: Dummodo sciamus voluntatem tuam, parati sumus eligere, quem tu apud te elegeris. Cui concordat auctoritas Philosophi 3. Topicorum, dicens: *Quod magis eligit sapiens, magis est eligendum*: quanto magis quod magis eligit sapientia summa? O quam longe sunt ab ista consideratione multi electores! Sunt enim aliqui, qui habent intuitum solum ad potentiam electi, sed Dominus non sic. Baruch 3. *Ibi fuerunt gigantes nominati, illi, qui ab initio fuerunt statura magna, scientes bellum, non vos elegit Dominus*. Sunt alii, qui habent intuitum ad personæ eligendæ elegantiam: Dominus autem non sic. Unde 1. Regum 16. Cum Samuel quaesivisset a Domino de Heliab filio Isai, utrum ipse esset, quem elegisset, respondit Dominus: *No respicias vultum ejus, & altitudinem stature ejus, quoniam abjeci eum. Nam juxta intuitum hominis ego non judico, homo enim videt, quæ parent, Dominus autem*

(a) De electione, ejusque variis generibus late Auctores agunt ad Titulum Decretalium de electione, lib. 1. Tit. 6.

intuetur cor. Alii habent oculum eligendo ad divitias, æstimantes quod ex illis possunt multa bona provenire: Dominus autem non sic. Psalmus 77. *Et tribum Ephraim*, qui interpretatur frugifer, *non elegit*. Utinam attendere Electores, quod Dominus non solum non elegit hujusmodi, sed contrario modo. 1. Corinthiorum 1. *Dominus elegit infirma mundi*, contra primos, & contemptibilia, contra secundos, & ea quæ non sunt, contra tertios. Circa secundum, notandum, quod in dominante requiritur sapientia. Unde Salomon electus in Regem, ante omnia petiit sapientiam a Domino, quæ, si desit in electo, ponitur clava potestatis in manu fatui, ex quo sequuntur mala innumerabilia in subiectis. Ecclesiastici 10. *Rex insipientis perdit populum suum*. Igitur Philosophus, ubi supra dicit, quod potestas sine prudentia non est eligenda. Item, in electo requiritur bonitas, quæ, si desit, gravat subiectos innumerabiliter. Proverbiorum 28. *Leo rugiens, & ursus esuriens, Princeps impius super populum pauperem*. Item requiritur, quod electus sit cordatus ad faciendum viriliter, quæ pertinent ad officium suum: non sit sicut idolum, quod nihil facit, nisi quiescere. Deuteronomii 16. *Nec facies tibi, atque constitues statuam, quam edidit Dominus Deus tuus*: quod intelligitur moraliter de Prælo inuili, qui est sicut idolum, secundum illud Zacchariæ 11. *O pastor! & idolum derelinquens gregem!* & qui talis est, nullo modo est eligendus ad statum sublimem. Quia igitur tot mala sequuntur in subditis ex defectu sapientiæ, bonitatis, & virilitatis in Prælati, debet Elector quicumque cavere, ne aliquis carens istis, vel istorum aliquo eligatur, ut communi utilitati provideat. Circa quartum, notandum, quod Dominus Christus fugit, cum vellent eum eligere in Regem, Joannis 6. Item, cum fieret mentio de Saul, quod promoveretur in Regem, abscondit se. 1. Regum 10. Item, quidam Gentilis, ut dicit Valerius Maximus, cum intrasset navim navigaturus ad quandam terram, in qua Regnum vacabat, audito a quodam conjecturatore, quod esset illic eligendus in Regem, exivit navim, & rediit domum. Mira, imo misera res, Christus, Saul, & Gentiles fugiunt regnum, & quidam Electores instante electione aliqua ambiunt suam promotionem. Contra quod Lucæ 12. *Nolite in sublimi tolli*. Alii sunt, qui promotioni aliorum bonorum, ut utilium, Republicæ se opponunt ex aliqua iniquitate, quam habent contra eos, similes Abner, qui promotioni David viri boni, & a Deo electi in Regem se opposuit pro posse suo, sed in fine mortuus est mala morte. 2. Regum 3. sic timendum est istis. Unde Lucæ 19. Christus dicit allegoriam: *Inimicos meos qui me regnare super se nolunt, adducite huc, & interfecit ante me*. Unde isti nolunt Christum super se regnare, qui nolunt hoc de bono viro, quia, quod suis fit, ei sit, secundum illud: *Saule quid me persequeris?* Alii sunt qui eligunt minus dignos quandoque ex amore privato, propter comodum suum, vel suorum, neglecto bono communi in damnum Republicæ. Contra quos Augustinus in Regula: *Charitas, quæ sua sunt, non quarit, sed communia propriis, non propria communibus præponit*. Quandoque eligunt minus bonos, cum æque facile possint meliores habere. Contra quos 4. Regum 10. *Eligite meliorem, & eum, qui vobis placuerit de filiis Domini vestri*:

& hoc est de natura electionis; sed patet ubi supra, quod hoc, quod aliis præminet, magis sit eligendum. Quandoque alios ineptos ad regimen eligunt, ut sunt inexperti. Contra quod Bernardus: *Probatu eligendi sunt, non probandi: quis enim eligit ducem exercitus illum, qui nunquam fuit in aliquo confictu, aut gubernatorem magnæ navis in mari, qui nunquam parvam naviculam gubernavit?* Primo igitur debet inveniri quilibet fidelis, antequam supra multa constituatur. Quandoque, quod pessimum est, eligunt homines crudelissimos, & diffamatos, qui sine pietate devorant populum, sicut dicitur in fabula de Ciconia, quam cum ranæ elegerint in regem, & sub ea crederent se posse esse in pace, ipsa eas sibi factas familiares comedeat, modo unam, modo duas, modo tres, modo plures. Sunt autem similes isti Electores Bachidi, de quo. 1. Machabæorum 9. *Elegit Bachides viros impios, & constituit eos Dominos regionis.* Patet ex jam dictis, quod cum sit valde reprehensibile, ambitiose anhelare ad sui promotionem, vel impedire promotionem alicujus boni, vel minus dignum, secundum quatuor modos prædictos eligere, debet elector quilibet ab istis cavere, ne reprehensibilitatem incurrat. Materia de prædictis. Thema, Deuteronomii 17. *Eum constituit Regem, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum.* Et nota, quod tria prædicta notantur in hoc verbo. Primum in hoc, quod dicit, *Dominus Deus tuus elegerit.* Secundum in hoc, quod dicit, *Regem.* Nullum enim nomen sublimius est personarum, sive Dominus, sive Prælati, vel hujusmodi, quod ita sonet in utilitatem, sicut Rex, qui dicitur a regendo. Tertium in eo, quod dicit, *quem.* Quoad primum, in hoc quod dicit, *eum,* non te, quod est tertiæ personæ, non primæ: quoad secundum, in hoc, quod dicit, *constituit,* non repellas: quoad tertium, in hoc, quod dicit, *quem.* Certum est enim, quod nullum indignum Dominus. Et nota, quod dicit, *de numero fratrum tuorum,* idest Judæorum de genere, non de unica tribu, quod est contra multos, qui licet bonum virum querant extra domum, quando non habent in domo, tamen nolunt eligere, nisi de collegio suo, quamvis alibi multos meliores inveniant. Quo contra dicitur Ecclesiastici 45. *Elegit eum ex omni carne.*

VIII. In electionibus Prælatorum secularium.

Notandum, quod in prima electione Prælati in Ecclesia, scilicet Mathiæ, fuit sermo valde solemnus, quia primaria Christianitas, quæ tunc erat, fuit ibi congregata, & Summus Pontifex scilicet Petrus fecit eum. Actum 1. *In diebus illis exurgens Petrus in medio fratrum dixit, &c.* respice totum. Item, fuerunt ibi orationes, & valde devote eadem, & orantes dixerunt: *Tu Domine, qui nosti corda.* Item, fuit in ea omnimoda sanctitas. Non enim fuit in ea aliqua ambitio alicujus aspirantis ad illam dignitatem, non aliquod genus simoniæ a munere manus, vel oris, vel cordis, non aliqua attractio alicujus ad partem suam, non preces aliqua promovendo aliquo, non oppositiones pro aliquo repellendo, non aliqua inten-

intentio alicujus propriis commodis, & non communibus assequendis, non contentio aliqua, vel dolositas ad involvendum simpliciores, non deviatio a propria conscientia propter amorem, vel timorem alicujus, non appellaciones, vel protelaciones periculosa, & hujusmodi multa vitiosa, quæ (proh dolor) hodie in multis electionibus inventiuntur, se totum Dei voluntati committentes, & ad illum solum respectum habentes, illum elegerunt, quem fors divina, qua illo tempore uti licebat, eis ostendit. Ad hujusmodi ergo exemplar, quod Ecclesiæ monstratum est in eminentia apostolica, debet in omni Ecclesiastica electione esse sermo, & orationes, & sanctitas, exclusis vitiosis omnibus, omnimoda inveniri. His præmissis, pro Themate, juxta illud Exodi 25. *Fac secundum exemplar, quod tibi monstratum est in monte.* Notandum, quod sunt aliqui Electores, qui sciunt aliquem esse malæ vitæ, & per consequens inimicum Dei, & nihilominus tanquam proditores Dei ponunt eum in arce Ecclesiæ per electionem, qua occupata, facit innumerabilia mala in Ecclesia, & hoc est, quod deplorat Hieremias Thronorum 1. *Facti sunt hostes ejus in capite ejus.* Alii sunt, qui est in distributione terrarum semper pro posse eligant partem meliorem, tamen in electione Prælati præferunt interdum minus bonum, cum tamen optimum, qui possit inveniri, vix sit sufficiens: isti sunt similes alaudis, de quibus dicitur in fabula, quod cum haberent eligere regem, qui eas defenderet, relictis aquila, & falcone, & aliis avibus nobilibus, elegerunt bubonem. Contra quod Hieronymus super Levitico: *Præstantior, sanctior, doctior, & omni virtute eminentior eligatur.* Alii, qui propter timorem, & favorem humanum eligunt contra conscientiam: & quando dicitur alicui: *Quare elegeritis, non sciebatis,* quod talis erat? Ait ille: Timui offendere illum, vel tales, & tales, nisi ita fecissem, & ita deviaui in conscientia. Væ talibus. Dicit enim Apostolus ad Romanos 14. *Omne quod non ex fide est, idest, contra conscientiam, peccatum est.* Et extendunt hoc Magistri in theologia in tantum, quod dicunt peccare mortallyter illum, qui contra conscientiam levat festucam de terra. Si autem in tam modico facto sic peccatur, quanto magis gravius in facto electionis, quod est quid maximum? Item, accidit interdum, quod aliquis ingerit se variis modis conando, ut ascendat dignitatem, non sicut Augustinus, qui fugiebat loca, in quibus vacabant Ecclesiæ, ne ipsum assumerent. Et similiter legitur de Gregorio, (a) & Ambrosio, & aliis Sanctis multis. Hebræorum 5. *Nemo assumat sibi honorem, sed qui vocatur a Deo, tanquam Aaron.* Item, alii viri excordes sunt, qui postquam assumpti sunt, nihil faciunt contra diabolum, & exercitum ejus, scilicet vitia: isti sunt similes buboni, de quo dicitur in fabula, quia postquam fuit electus in regem ab alaudis, ut eas defenderet, venerunt ad eum alaudæ conquerentes de accipitre, quod unam de sociabus suis cæpisset. At ille: Et ubi erat, dum capit eam? Et alaudæ: Retro nos, cum pasceremur in agro. At ille: Stulte faciebat, quod ponebat se retro, & nihil aliud ab eo habere poterunt. Venerunt autem & alia vice similiter conquerentes. Ac ille interrogavit, ut prius. Alaudæ

Ff 2

re-

(a) Vide Breviarium Romanum in Lectionibus 2. Nocturni die 12. Martii, & 7. Decembris.

responderunt, quod erat ante eas. Ac ille: Non debuit se ponere ante, sed in medio: & nihil aliud fecit. Venerunt & alia vice conquerentes, ut prius. At ille interrogavit ut ante, & alaudæ dixerunt, quod erat in medio earum. Ac bubo: Mirum est de vobis, conquerimini de re, in qua non potest apponi consilium: semper accipiter accipit alaudas, & semper capiet. Non sic debet facere electus, sed ad pugnandum esse virilis. Unde 1. Machabæorum 9. dixerunt Iudei Jonathæ: *Hodie elegimus te pro Juda fratre tuo nobis in Judicem, & Principem ad bellandum bellum nostrum*. Item, contingit interdum, quod Electores, postquam posuerunt aliquem in solio, deserunt eum, nec eum juvant cum eo pugnantes contra mala. Contra quod, Saul cum esset electus pugnaturus contra hostes, mandavit per nuncios, per omnes terminos Israel, dicens: *Quicumque non exierit, & secutus fuerit Saul, & Samuelem, ei sic fiet, sicut bobus ejus*. Materia de prædictis. Thema. 4. Regum 10. *Eligite meliorem, & eum, qui vobis placuerit de filiis Domini vestri, & eum ponite super solium patris sui. Et pugnate pro domo Domini vestri*. Et nota, quod licet istud verbum sit Iehu zelantis pro domo Achab, tamen viri spirituales, & litterati solent hoc verbo, pro suo bene placito, ad alia uti, scilicet ad informationem Electorum, qui habent de Ecclesia providere. Notantur autem sex in hoc verbo contra sex reprehensibilia supradicta. Primum in hoc, quod dicit: *De filiis Domini vestri*, scilicet Domini Dei, non de filiis diaboli. Secundum in hoc, quod dicit: *Meliorem*, non minus bonum. Tertium in hoc, quod dicit: *Qui vobis placuerit*, non aliis, scilicet, secundum propriam conscientiam. Quartum in hoc, quod dicit: *Ponite eum super solium*, non ipse se ponat. Quintum, & sextum in hoc, quod dicit: *Et pugnate pro domo Domini vestri*, vos, scilicet, & ipse.

IX. De electione Religiosorum.

Notandum, quod apud seculares solet interdum contingere, quod aliqui opposites se electo, licet bono, malitiose infamant eum, ut sic possint eum repellere. Hoc autem est peccatum diabolicum, de quo dicitur Ecclesiastici 11. *In electis ponunt maculam*. Aliquando, ut possint aliquem sibi conjunctum amicitia vel familiaritate carnali promovere, movent contentiones: hoc enim est peccatum carnale. 1. Corinthiorum 3. *Cum sit inter vos zelus, & contentio, nonne carnales estis?* Aliquando in promotione alicujus non intendunt bonum commune, nec bonum alterius, sed solum suum commodum: hoc autem est peccatum mundanum. Joannis 15. *Mundus, quod suum erat diligeret*. Decet autem viros religiosos, ut, sicut sæculum reliquerunt, ita & ista vitia secularia evitent in electionibus suis, Leviticus 18. *Juxta consuetudinem terra Egypti, in qua habitastis, non facietis*. Sunt autem alia vitia magis spiritualia, quæ solent interdum inveniri in electionibus eorum. Unum est, quod quandoque attendunt in electo magis utilitatem in temporalibus, quam in spiritualibus. Contra quod dixerunt Apostoli Actuum 6. *Non est æquum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensa: considerate, quos constituamus super hoc opus: nos vero*

ora-

orationi, & ministerio verbi instantes erimus. Aliud est, quod quandoque præferunt in eligendo literaturam sanctitati, in quo est magnus error, quia scientia non confert sanctitatem, sed sanctitas confert scientiam, maxime in his quæ Dei sunt, de quibus omnibus docet Ecclesiasticus cap. 37. *Anima viri sancti enunciat aliquando plus vera, quam septem circumspectores se dentes in excessu ad speculandum*. Ideo præferenda est sanctitas literaturæ in eligendo, sicut & ipse dominus fecit. Numerorum 16. *Quemcumque elegerit Dominus, ipse erit sanctus. Sanctus dicit, non litteratus*. Aliud est, quod inter viros sanctos, interdum præferunt illum, qui est mollis circa disciplinam, illi, qui est rigidus. Unde dicitur, quod cum instaret electio in quodam monasterio dissoluto facienda, & Dominus terræ illius anharet ad promovendum ibi quendam fratrem suum, qui erat monachus, vocavit quendam advocatum ad habendum consilium cum eo, quomodo hoc posset fieri. Impetratis autem litteris Ordinarii, & aliis multis deprecatoriis super illo facto de consilio advocati, venit prædictus advocatus cum litteris prædictis, & prædicto domino ad Monasterium prædictum die electionis, & ingressus Capitulum absente prædicto Domino, perlectis litteris persuasit eis, ut prædictum monachum eligerent, commendans eum multis modis de sanctitate, & religione. Cum autem egressus fuisset Capitulum, quæsit ab eo prædictus Dominus, quid fecisset. Qui respondit, quod bene, dicens inter alia, quod multum commendasset fratrem suum de religione. Quo audito ille doluit ultra modum, supponens, quod si eum talem crederent, nunquam eum eligerent. Intrans Capitulum antequam procederent, dixit conventui: Domini, ego nescio, quid dixerit advocatus iste vobis de fratre meo: frater meus est potens propter genus suum, unde bene poterit defendere Abbatiam. Item, frater meus in multis Prioratibus habuit secum monachos, & semper tractavit eos in cibis, & vestibus bene, & hujusmodi, & ita confido, quod faceret hic, si esset Abbas. Item, audivi, quod quando aliquis de monachis suis offendebat, non fuit ei durus, sed benigne corripuit eum, & mansuete, & ideo non decipiaini in eo, si talis placet vobis, talem habetis. De alia autem magna sanctitate, & religione non creditis alicui. His dictis, exivit Capitulum, & illi statim elegerunt eum, contrarii facti Deo, qui propter mollitiem discipline rejecit Heli cum suis a sacerdotio. 1. Reg. 2. & Phinees propter zelum, quem habuit interficiendo transgressorem sublimavit in sacerdotium æternum. 1. Machabæorum 2. *Phinees pater noster zelum Dei accepit testamentum sacerdotii æterni*. Ut ergo ista prædicta vitia caveantur, præferendi sunt in electione Religiosi, qui utiles sunt in spiritualibus, illis, qui in temporalibus: sancti litteratis, zelo ferventes tepidis. Item, notandum, quod sancti Patres docuerunt, quales debeant esse Prelati in religione. Unde Benedictus in Regula cap. 2. *Abbas, qui præesse dignus est monasterio, semper meminisse debet, quod dicitur, & nomen majoris factio implere. Christi enim agere vi-ces in monasterio creditur, quando ipse vocatur nomine, dicente Apostolo ad Romanos 8. Accepistis Spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus abba pater. Ideoque abbas nihil extra præceptum Domini debet aut docere,*

aut

aut constituere, aut jubere, sed jussu ejus, vel doctrina, ut fermentum divina justitia in discipulorum mentibus aspergatur. Sis memor semper Abbas, quia doctrina sua, vel discipulorum suorum obedientia, utrarumque rerum in tremendo judicio Dei facienda erit discussa. Sciatque Abbas, culpa pastoris incumbere quicquid in ovis pater familias utilitatis minus potuerit invenire. Item Augustinus in Regula: Prælati circa omnes seipsorum bonorum operum præbeat exemplum, corripiat inquietos, consoletur pusillanimes suscipiat infirmos, patiens sit ad omnes, disciplinam libens habeat, metuendus imponat, & quamvis utrumque sit necessarium, tamen plus amari à vobis appetat, quam timeri, semper cogitans, Deo se pro vobis redditurum esse rationem. Item, dicit Gregorius in Pastoralis de quolibet pastore: Sit ergo cogitatione mundus, actione præcipuus, silentio discretus, in verbo utilis, singulari compassione proximus, præ cunctis contemplatione suspensus, bene agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium vitia per zelum justitia erectus, interiorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorum providentiam interiorum sollicitudine non relinquens. Quod si hoc requiritur in prælato sæculari, quanto magis in religioso, qui ad majorem perfectionem tenetur? Ex his ergo apparet, quæ sint consideranda in eo, qui eligitur in prælatum: requiritur, quod supradicta habeat vel in re, vel in spe. Item notandum, quod illi, qui habent eligere, debent indagare, & facere, quantum in se est, quod non errent, sed eligant dignum: quia vero humana ratio ad hæc non sufficit, debent consulere Dominum in Scripturis, & per orationes virorum sanctorum de hoc loquentium, sicut olim similia faciebant, ut patet in principio libri Judicum. Quia vero non sufficit scire voluntatem Dei non facient, ideo recurendum est ad orationem, ut detur, quod faciendum est. Horum autem exemplum habemus in electione beati Mathiæ. Actuum 1. Ibi enim facientes quod in se erat, statuerunt duos meliores, quos scire potuerunt. Deinde Dominum consulunt per sortes, sicut tunc fiebat, & iterum oraverunt. Hæc autem tria decent præcipue viros religiosos, etsi ab aliis omittantur interdum. Materia de prædictis. Themate, 1. Corinthiorum ultimo. *Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum*. Et nota, quod gratia Dei resistit peccatis, & docet hominem, & operatur in eo, ut probant multæ auctoritates. Et ideo bene necessaria est gratia viris religiosis in eorum electionibus, ut supradicta vitia in primo paragrapho per hoc excludantur; & doceantur talem eligere, qui habet, que in secundo paragrapho continentur, & faciunt, quæ in tertio continentur.

X. In solemnè postulatione Electi.

Notandum, quod interdum, quando aliquis eligitur, qui non est de gremio Ecclesiæ eligentis, est consilium, quod nuncii mittantur solemnem pro eo postulando ab illo, qui habet eum concedere. Cum autem venerint isti nuncii ad locum, in quo est postulatio facienda, debent sic procedere. Primo, debent procurare, quod certo die, certa hora, certo

loco

loco convenient boni viri multi cum prædictis nunciis coram illo, cui est postulatio porrigenda, ut & negotium per hoc magis authenticetur, & si necesse fuerit, per eorum intercessionem postulatio citius admittatur. Secundo, in præsentia omnium sic congregatorum legi debent litteræ procurationis prædictorum nunciorum. Tertio, debet qui propositurus est negotium proponere, quasi pro Themate aliquid verbum theologicum notabiliter pertinens ad negotium postulationis. Quarto, processum electionis breviter, & aperte proponere, omisiss narrationibus, quæ ad rem non pertinent, & quantum fieri poterit, salva veritate, processum in Domino commendare, & postea decretum electionis legere. Quinto, causas, quæ solent retrahere a concessione postulati bono modo tangere, & contra eas, rationes adducere. Sexto, rationes efficaces ad concessionem postulati adducere. Septimo, cum omni humanitate, & infantia, & affectione personam electam, sive sit præsens, sive absens, postulare, concedi Ecclesiæ eligenti, applicato decenter Themate prædicto ad modum postulandi. Circa tertium, notandum, quod unum de magis propriis verbis sacre Scripturæ, quod pertinet ad præsens negotium, sicut in fine patebit, est illud Psalmi 118. *Intret postulatio mea in conspectu tuo Domine*. Circa quartum, notandum, quod quedam sunt causæ generales, quæ interdum retrahunt a concedendo postulatum. Quædam particulares secundum diversos casus. Generales autem sunt tres. Una est privata utilitas, quando videlicet persona postulata est necessaria illi, a quo postulatur. Sed contra hoc est, quod communis utilitas præferenda est private. Unde Apostolus 1. Corinthiorum 10. *Non quaerens, quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant*. Et ideo cum in prælatione sit communis utilitas multorum, non debet propter utilitatem privatam hoc aliquatenus impediri. Alia est affectio familiaris, quæ non sustinet dilectum elongari a se. Exemplum Genesis 42. de Jacob, qui Benjamin amantissimum suum non permittebat a se separari, ut cum fratribus suis iret in Ægyptum. Sed contra hoc est exemplum ejusdem, qui victus precibus fratrum pro necessitate communi, tandem hoc permisit. Genesis 43. Et bene: Charitatis enim dilectio fortior est omni amore carnali, & ideo debet filium a patre separare, sicut tangitur in Evangelio. Alia est timor dilecti. Sunt enim multa pericula, & alia innumerabilia mala, quibus subjiuntur prælati, velint, nolint, quibus timet interdum prælatus aliquis, dilectum discipulum suum exponere. Sed contra hoc est exemplum de Deo, qui discipulos suos, quos hic valde dilexit, hujusmodi tribulationibus exposuit, dicens. Joannis 20. *Sicut misit me pater, & ego mitto vos in mundum*, scilicet ad tribulationes, & inter lupos, & similia. Particulares causæ possunt esse multæ, quia secundum varios casus, & circumstantias variantur, ut cum electus habet contradictionem, vel electus est multum invitatus ad recipiendum, & similia, contra quos est opponendum, quando non sunt rationabiles, prout possunt fieri bono modo. Circa sextum, notandum, quod sunt quedam rationes generales inductivæ ad recipiendum postulationem, quedam particulares. Generales sunt tres. Una est divina vocatio. Cum enim ordinationes generales Ecclesiæ creduntur a sancto spiritu processisse, quando aliquis eligi-

aligi-

eligitur secundum formam canonicam ab Ecclesia, contradicit Spiritui sancto, cui resistit, & sit similis judæis, de quibus dicitur Actuum 7. *Vos autem semper Spiritui sancto resistitis*. Alia est fraterna charitas, quæ requirit, ut frater juret fratrem in sua necessitate. Et ideo cum una Ecclesia indiget persona alterius, debet ei liberè concedi, ut sic per mutuum adiutorium fortiores efficiantur. Proverbiorum 17. *Frater, qui jurotur a fratre, quasi civitas firma*. Alia, proprium meritum. Multum enim meretur, qui commune bonum propriæ utilitati anteposit. Augustinus in Regula: *Quanto rem communem magis, quam propriam curaveritis, tanto vos amplius proficere noveritis*. Particulares rationes sunt multæ secundum varietatem casuum, ut est concors electio, spes proficiendi, desiderium commûne personæ electæ, & hujusmodi, quæ prosequendæ sunt, secundum quod occurrunt in singulis postulationibus. His prælibatis proponens negotium potest verbum suum dirigere ad illum, a quo fit postulatio in hunc modum. „ Ecce, Reverende Pater, & Domine talis, videtis quomodo canonica, & laudabilis sit electio Ecclesiæ talis, quæ me misit. Videtis etiam, quam inanes sunt rationes, quæ possunt allegari ad repellendam postulationem Ecclesiæ hujusmodi. Videtis iterum, quam efficaces sunt rationes ad admittendam postulationem prædictam, & ideo supplico vobis, vice talis Ecclesiæ, cum omni instantia, & genuflexione, & lacrymis cordis: & obsecro per illum verum Deum, qui dilectum filium suum postulatam in Mundo concessit, & misit, ut nos liberaret. Igitur, o bone Domine, supplico venerabilem virum talem ab Ecclesia prædicta electum, & postulatam a vobis, sub cujus est obedientia, concedatis eidem Ecclesiæ in Archiepiscopatum, vel Episcopatum, vel Abbatem. Et quia scio, quod vos nihil potestis facere sine Deo, oro te, Domine Jesu Christe! ut hæc postulatio mea non excludatur ab auribus clementiæ tuæ: sed intret in conspectu tuo, & sit tibi adeo accepta, quod inspires in corde ipsius, a quo fit hæc postulatio, ut ipsam admittat, & in corde illius, qui postulat, ut consentiat ad animarum salutem, & utilitatem Ecclesiæ talis, & ad honorem tuum, filii Dei! cui cum Patre, & Spiritu sancto est omnis honor, & gloria per infinita secula seculorum. Responsio vero, Ecclesiastici 5. *Si est tibi intellectus, responde proximo tuo: sin autem, sit manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indisciplinato, & confundaris*. Et ideo quia indigemus deliberatione, ut plenius, quid respondere debeamus, assignamus diem talem in tali loco ad audiendam responsonem nostram.

XI. In solemnî petitione consensus Electi,

NOtandum, quod cum aliquis, qui eligitur, vel postulat, seu conceditur non est præsens, est consilium, quod mittatur ad eum nunciis solemnibus ad iudicandum eum ad consentiendum, quia sine assensu tali, non potest fieri matrimonium spirituale. Debeat autem nuntii missi, cum venerit ad locum, in quo est, procedere eo modo, quo dictum est in præcedenti Titulo, de postulatione, & addere recitationem litterarum de concessione postulati, si fuerit postulatio post concessionem decreti. Porro ad pro-

proponendum de Themate videtur satis idoneum verbum illud Canticum 18. *Veni nobiscum, ut habeamus te patrem, & sacerdotem*. Circa causas autem generales retrahentes ab hujusmodi consensu, notandum, quod aliqui boni viri, licet non habeant impedimentum canonicum, & sint sufficienter dotati in his, quæ pertinent ad regimen, tamen renuunt accipere hujusmodi dignitates, quandoque causa humilitatis. Unde Gregorius: *Sunt nonnulli, qui ex sola humilitate præesse refugiunt, ne eis, quibus se esse impares estimant, preferantur, sed licet hoc ad tempus refugere sit laudabile, tamen pertinaciter finaliter resistere non est laudabile, neque humilitas vera*. Unde Gregorius, & Ambrosius, & alii multi Sancti electi, licet refugerint ad tempus hujusmodi dignitates, tamen finaliter consenserunt. Gregorius: *Neque enim vere est humilis, qui superni nutus arbitrium, ac debeat præesse, intelligit, & tamen præesse contemnit*. Quandoque amore quietis contemplativæ, quam nolunt amittere. Exemplum Judicum 9. de oliva, quæ pinguedinem, & ficu quæ dulcedinem, & vite quæ vinum lætificans noluerunt dimittere, ut præesset. Sed hoc reprobat Gregorius, dicens: *Sunt nonnulli, qui magnis muneribus dotati, de solius contemplationis studiis inardescunt, patientiam in utilitate proximorum in predicatione refugiunt, statum quietis diligunt, secessum speculationis petunt, de quo si districtè judicentur, ex tantis procul dubio rei sunt, quantis venientes ad publicum prodesse potuerunt. Quæ enim mente is, qui proximis tantum profuturus evitasset, utilitati aliorum præponit quietis suæ amorem, cum ipse summi Patris Unigenitus, ut multis prodesset, de sinu egressus est ad publicum nostrum? Quandoque timore periculorum, quæ sunt in prælatione. Sed attendendum est, quod sunt quædam pericula certa, ut quando electio est simoniaca, quædam incerta, ut sunt emissiones circa electiones, & hujusmodi. Propter certum periculum bene fugienda est prælatio, si autem propter incerta esset fugienda, tunc non deberet esse aliquis prælatus in Ecclesia, quia omnes subjacent istis periculis. Ideo Apostolus clamantibus Matthæ 8. *Domine! salva nos, perimus, increpando, Deus dixit ad eos: Quid timidi estis fidei?* Deposita ergo hujusmodi pusillanimitate, & posita fiducia in Domino, melius est succurrere, pereuntibus cum aliquo periculo incerto, quam semper stare in statu securiori, & negligere pereuntes: sicut laudabilior est miles, qui egreditur de thalamo tempore hostili ad succurrendum hominibus, quam uxor ejus semper stans in tuto thalamo, juxta illud Ecclesiastici 42. *Melior est iniquitas viri, quam mulier benefaciens*. Circa causas particulares retrahentes, nota, quod sunt aliquæ interdum, ut impedimenta canonica, contra quas non debet aliquid dici, nisi hoc solum, ut, si est casus dispensabilis, rogetur, & inducatur electus. Contra alias vero, quæ non sunt canonice, secundum eam varietatem variæ adducendæ sunt ad eas rationes. Circa rationes generales inclinantes ad consentiendum, notandum, quod status prælationis multum varietatem est ad animarum salutem operandam, quam status simplex. Et hoc propter autoritatem, & potestatem, & hujusmodi, quæ resident apud prælatum. Et ideo bene dicit Apostolus 1. Timothei 3. *Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat*: scilicet, operationem salutis animarum,*

quo zelo nullum sacrificium majus est, sicut dicit auctoritas. Et ideo zelus animarum debet movere bonum virum, qui debet esse zelator animarum ad recipiendam prælationem. Item, quando aliquis recepit a Domino talenta donorum, ex quibus aliis prodesse potest, nisi ex eis negotietur, & lucrum Domino acquirit, dignum est illis privari, & hoc modo habet amittere gratiam. Sunt nonnulli, qui eximia dona percipiunt, qui culmen regiminis recipere renuunt: ipsa plerumque sibi adimunt, quæ non pro se tantummodo, sed pro aliis acceperunt. Grave est hoc, sed gravior erit confusio, quam habiturus est, qui hujusmodi est in districtione divina. Gregorius: *Ecce venit, de negotio meo lucrum requirit: quid nos miseri sumus dicturi, qui ad Dominum post negotium vacui redimus?* Sed gravissima erit poena, quæ tali reservatur. Matthæi 25. *Inutilem servum ejicite in tenebras exteriores, ubi erit fletus, & stridor dentium.* Quod dicitur de servo, qui nihil de talento fuerat lucratus. Ex his ergo patet, quod donorum Dei collatio debet inducere ad idem. Item, Scriptura veteris testamenti ad idem incitat, Proverbiorum 11. *Qui suscepit animas, sapiens est.* Similiter novi testamenti, Lucæ 10. *Curam illius habe.* Similiter, scilicet, doctrina sanctorum. Unde Gregorius in pastorali, cap. 5. inducit ibidem auctoritates Evangelicas, & Apostolicas, & etiam veteris testamenti, sicut patet inspicienti capitulum illud. Et sic patet doctrina tam veteris, quam novi testamenti, quam etiam Sanctorum, videlicet ad idem, & sic sunt tria, scilicet zelus animarum, donorum Dei receptio, sacra doctrina ad hujusmodi inductiva circa rationes particulares. Nota, quod possunt esse multæ, ut concors electio, desiderium, & spes de fructu, & hujusmodi, quæ secundum varios casus induci debent, prout competunt. His præmissis proponens negotium, se convertens ad electum dicat, *Ecce, Domine talis, videtis, quam canonica, &c.* ut supra in capite præcedenti. Videtis quam inanes, ut supra, ad distentiendum ab electione ista. Videtis quam efficaces sunt rationes ad consentiendum: & ideo supplico, Domine, auctoritate talis Ecclesiæ cum omni instantia, & affectione, & obsecro per Dei filium, & Beatissimam Matrem ejus, utens verbis tribus Dan ad levitam de monte Ephraim, qui ei consentit, ut tu consentiens electioni prædictæ nobiscum eas, ut habeamus te patrem, quoad subditos, qui hoc desiderant, te expectant in sacerdotem, quoad Deum, ut sub paternitate tua sic per te regantur isti filii in præsentem, & tua meditatione sic Deo reddantur accepti, quod in fine ad illam beatam hereditatem perveniant, quam filiis adoptionis omnibus acquisivit suo sanguine Dei filius Jesus Christus, cui cum Patre, & Spiritu Sancto est omnis gloria, per infinita sæcula sæculorum. Responsio. Ecclesiastici 8. *Tempus, & responsionem cor sapientis intelligit.* Recte tempus respondendi est observandum. Igitur propter multas tales causas assig-namus vobis diem talem ad audiendum responsum in tali loco, ne nimis festinantes inspicienter agamus.

XII. In solemnem responsionem de non admittenda postulatione.

Notandum, quod cum veniunt, qui primo fuerunt in propositione negotii, & alii, qui noluerunt, ille, qui dabit responsum, debet in primo proponere verbum Theologicum notabiliter pertinens ad propositum pro Themate, quod in fine competenter possit aptari ad conclusionem negotii. Sic in postulatione potest proponi, cum non debet admitti, illud Ecclesiastici 5. *Esto mansuetus ad audiendum verbum Dei, ut intelligas, & cum sapientia proferas responsum verum.* Item notandum, quod in omnibus agendis dubiis, sicut docet sacra Scriptura, debemus recurrere ad orationem. 2. Paralipomenon 20. *Cum ignoremus, quid agere debeamus, id solum habemus residuum, ut oculos nostros dirigamus ad te.* Item ad consilium. Tob. 4. *Consilium semper a sapiente require;* quanto magis in talibus? Item debemus diligenter deliberare. Proverbiorum 4. *Palpebra tuæ, scilicet, deliberationis, præcedant gressus tuos.* Item notandum, quod tres sunt causæ generales quare postulatus, licet rationabiliter postuletur, potest rationabiliter non concedi. Una est utilitas magna propriæ Ecclesiæ. Licet enim utilitas communis præferenda sit privatæ, aliis paribus, tamen propria, licet minor præferri potest alienæ, quia plus debet homo se diligere quam alios, secundum ordinem charitatis, juxta illud Eliæ 3. Reg. 17. *Primo mihi.* Et ideo cum postulatus est multum utilis, vel necessarius illi, a quo postulat pro se, vel Ecclesiæ suæ, potest rationabiliter negari. Alia est pax domesticorum, qui solent ex hujus bonæ personæ subtractione turbari: & ideo, etsi postulantes ex repulsionem turbentur, minus curandum est de eorum turbatione, quam de turbatione domesticorum, quia bonum istorum præferendum est bono illorum. Ad Galatas 6. *Operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei.* Alia causa est valor personæ. Rem enim pretiosam non de facili separant homines a se, juxta illud Tobiæ 10. *Omnia in te uno habentes, non te debuimus mittere ire a nobis.* Sic ergo patet, quod tres causæ sunt, scilicet, propria utilitas ex parte illius, a quo petitur postulatus: pax domesticorum ex parte proximorum: pretiositas personæ ex parte postulati. Præterea possunt concurrere cum istis multæ causæ particulares, quæ proponi possunt, maxime si potest eas auctoritatibus divinis fulcire. His præmissis, cum postulatio non admittitur, potest qui dabit responsum, applicans Thema supradictum ad suam responsum, sic dicere, *Quoniam ego, & Dominus meus, pro quo respondeo respiciamus in sacra Scriptura, in qua continetur Dei verbum, ad quod mittit sapiens volentem sapienter, & vere respondere cum dicit: Esto mansuetus &c. & secundum, quod in ea invenimus faciendum in præsentem negotio, recurrimus ad Deum per orationes, habuimus enim consilium sapientum, & deliberavimus diligenter, & deliberando invenimus, quod secundum sacram Scripturam ipse postulatus non concedi debet, propter causas supradictas. Omnes autem istæ causæ concurrunt in postulatione nostra. Nam persona a vobis postulata, est nobis quamplurimum necessaria. Non posset enim subtrahi Ecclesiæ nostræ absque gravi turbatione*

„ nostrorum . Fatuum etiam posset reputari , quod tam pretiosum the-
 „ saurum alienaremus a nobis nulla necessitate cogente , & ideo his inni-
 „ tentes rationibus non concedimus eum vobis . Rogamus autem , ut vos
 „ attendentes , quod etiam Dominus multa , quæ rationabiliter petuntur
 „ ab eo secundum intentionem petentium , rationabiliter negat , hoc feratis
 „ patienter . Non enim in aliquo reprehendimus vos , vel vestram postula-
 „ tionem , sed per omnia laudamus in Domino , quamvis rationes nostras
 „ vestris præferamus . Obsecramus etiam vos per charitatem , quæ pacis
 „ est vinculum , ut nos habeatis super hoc excusatos , & apud vestros , tam
 „ clerum , quam populum excusare velitis .

XIII. In solemnī responsione de postulatione admittenda .

NOtandum , quod cum postulatio admittitur , in die assignata ad re-
 spondendum congregatis illis , qui voluerunt , & debuerunt inte-
 resse , a respondente proponi debet illud verbum Sapientiæ 6. *Qui*
didicerint iusta , invenient , quid respondeant . Circa quod , notandum , sicut
 non est petendum , nisi quod iustum est , secundum illud Catois : *Quod ius-*
tum est petito : & in David : *Exaudi Domine iustitiam meam* , idest , illud
 iustum , quod peto : ita negari non debet , quod iuste fuerit postulatum . Unde
 Dominus dixit Moyſi Numerorum 27. *Iustam rem postulant filie Salphaat* :
 quasi dicat , & ideo sunt exaudiendæ . Notandum autem , quod tria sunt , quæ
 licet multum possunt obſtare postulationi , tamen servi iustitiæ non debent ob-
 ſtare . Unum est proprium damnum . Proverbiorum 12. *Qui negligit dam-*
num propter amicum , iustus est . Alia est propria voluntas . Non enim iustum
 est , ut propria voluntatem ideo debeamus dimittere , quin faciamus aliis
 quod ab eis fieri nobis volumus . Matthæi 7. *Omnia quacunque volitis , ut*
fiant vobis homines , & vos facite illis . Aliud est faciendi libertas . Requiritur
 enim a Christiano abundantia iustitiæ , secundum illud . Matthæi 5.
Nisi abundaverit iustitia vestra : & ideo non solum ea , ad quæ tenemur ,
 quod est iustitiæ , debemus facere , sed ultra , quod est iustitiæ abundantis .
 His prænotatis , potest respondens sic dicere postulantibus „ *Quoniam per*
 „ rationes a vobis propositas edocti sumus , quod postulatio vestra iusta est ,
 „ & per rationes prædictas a vobis auditas , habemus conscientiam , quod
 „ non sit iustum repellere postulationem vestram , neque propter damnum
 „ proprium , neque propter propriam voluntatem , neque propter eam ,
 „ quam habemus in huiusmodi , libertatem , sic , inquam , per iustitiam ,
 „ quam discernimus , invenimus , quid respondere iuste possumus , auctoritate
 „ nobis in hac parte a Deo concessa , concedimus vobis , in nomine Patris ,
 „ & Filii , & Spiritus Sancti (Carissimi) nostrum venerabilem virum talem ,
 „ ut ad talem dignitatem , ad quam eum elegistis , libere possitis habere eundem
 „ , & rogamus Dominum Jesum Christum , ut ipso favente , ejus promo-
 „ tio proveniat ad animarum salutem , & utilitatem Ecclesiæ , & patriæ ven-
 „ stræ , & ipsius gloriæ , & honorem , qui cum Patre , & Spiritu Sancto
 „ vivit , & regnat Deus , per omnia secula seculorum .

XIV. In solemnī responsione Electi de negatione consensus .

NOtandum , quod Electus habet interdum impedimentum canonicum ,
 & tunc nullo modo debet consentire , nisi primo dispensetur cum eo .
 Interdum autem habet super consensu præceptum obedientiæ , &
 tunc nullo modo debet respuere , nisi haberet impedimentum canonicum , in
 quo præcipiens non posset , vel nollet dispensare . Interdum autem neutrum
 istorum concurrit cum electione , & tunc est in optione Electi consentire , vel
 dissentire . Cum autem noluerit consentire , potest in die responsionis facien-
 de proponere pro themate verbum illud Ecclesiastici 8. *Non te prætereas*
narratio seniorum . Ipsi enim didicerunt a patribus suis , quoniam ab ipsis di-
sces intellectum , & in tempore necessitatis dabis responsum . Et nota , quod
 status prælationis est valde periculosus . Angustinus in Regula num. 11.
Quanto , quis est , *in loco superiori , tanto in periculo majori versatur* . Unde
 & multi transientes ad statum prælationis , ut aliis succurrant , cum ipsis
 pereunt . Quid autem homini prodest etiam si totum mundum lucraretur ,
 seipsum autem perdat ? Et ideo propter huiusmodi periculum evitandum ,
 multi fugiunt prælationes . Proverbiorum 22. *Callidus vidit malum , &*
abscondit se . Innocens , idest , simplex , pertransiit , & afflictus est damno .
 Item , requirit magnam perfectionem . Gregorius in pastorali : *Cum causam*
propria electionis præsul suscipit , quasi ad agrum medicus accedit . Si ergo
ejus in corpore adhuc passiones manent , qua presumptione percussum mederi
properat , qui in facie vulnus portat ? Ille ergo illuc debet ad exemplum vi-
vendi protrahi , qui cunctis carnis passionibus etiam moriens spiritualiter vi-
vit , qui prospera mundi postposuit , qui nulla adversa pertimescit , qui sola
interna desiderat , cujus intentioni congruens , nec omnino per imbecillita-
tem corpus , nec valde per contumaciam repugnat spiritus , qui ad aliena capi-
enda non ducitur , sed propria largitur , qui per viscera pietatis citius ad
ignoscendum flellitur , sed nunquam plus quam deceat ignoscens ab arce re-
verentis inclinatur , qui nulla illicita perpetrat , sed ab aliis perpetrata de-
plorat , qui ex affectu cordis alienæ infirmitati compatitur , sicque in bonis
proximi , sicut in suis profectibus , letatur , qui ita se imitabilem certe in
euntes , quæ agit , insinuat , ut inter eos non habeat , quod saltem de tr an-
sactis erubescat , qui sic studet vivere , ut proximorum corda arentia doctrinæ
fomentis valeat irrigare . Ideo multi fugientes obligationem ad tantam per-
 fectionem , nolunt ascendere ad statum prælationis . Gregorius : *Imperfecti*
quique culmen accipere regiminis non audeant . Item , requirit virilem pug-
 nam contra mala , sicut faciebat ille Prælatas , de quo dicitur Apocalyp-
 sis 2. *Non potes sustinere malos* . Contra Ezechielis 13. dicitur de quibus-
 dam : *Non ascendistis ex adverso , nec opposuistis vos murum pro domo Israel* ,
ut stareis in prælio in die Domini . Et ideo multi sentientes sibi huiusmodi
 virilitatem deesse in abundantia malitiæ præsentis temporis , refugiant præ-
 lationem secundum consilium sapientis , dum &c. Ecclesiastici 7. *Noli qua-*
rerere fieri iudex , nisi valeas virtute irrumpere iniquitates . Item multi mag-
 ni viri , & magnæ perfectionis renuntiant huiusmodi dignitatem . Exemplum
 Judi-

Judicum . 9. de oliva , & ficu , & vite , quæ reuerunt præesse aliis lignis . Ramnus autem , quæ est vilissima inter arbuta , non renuit . Ramno ergo , & non nobilibus arboribus est similis , qui pronus est ad dignitatem recipiendam . Item multi magnæ auctoritatis viri , postquam experti sunt statum prælationis , dolent ad mortem , quod unquam receperunt huiusmodi dignitatem . Exemplum de Moyse , qui dicit Numerorum 11. *Domine obsecro , ut interficias me , & inueniam gratiam apud te , & in oculis tuis , ne tantis officiar malis .* Quam stultus ergo est , qui huiusmodi dignitates libens recipit , de quarum receptione viri sapientes ita dolent ? Utinam , qui dignitates affectant , cum illis conferrent , qui earum statum jam sunt experti . Item , nota , quod status prælationis requirit multam sufficientiam in Prælato , & quoad artem medicandi per sacramenta , & quoad pastum , doctrinæ , & quoad scientiam , & quoad lucem vitæ per exemplum . Et ideo , qui illis caret , non debet assumere prælationem . Iſaiæ 3. *Respondebit in illa die dicens : Non sum medicus , quoad primum ; & in domo mea non est parvis , quoad secundum ; neque medicina , neque vestimentum , quoad ornatum exterius , quoad tertium .* His præmissis , vel aliquibus istorum , potest dicere respondens sic , Hæ sunt narrationes seniorum , videlicet Sanctorum antiquorum , & qui exposuerunt Scripturas , quibus edoctus , quid respondere debeam , in instanti necessitate respondebo , quod propter pericula quæ video in statu prælationis , & obligationem ad maximam perfectionem , quam nolo subire , & malitiam præsentis temporis , ad quam irrumperè non sentio in me vires , & propter exempla magnorum virorum , qui hoc reuerunt , & propter penitentiam similitum , qui de receptione prælationis in immensum doluerunt , & propter insufficientiam valde magnam , quam ad huiusmodi rem arduam habeo , nullatenus consentio electioni istî . Rogo autem vos Carissimi , ut hæc non habeatis pro malo . Non enim renuo vos , dignitatem istam in aliquo contemnens , sed animæ meæ providens . Reddo autem vobis , & Ecclesiæ vestræ gratias , quantas possum , quod sicut me supra merita mea voluistis honorare , & ex hoc reputo me in perpetuum obligatum vobis , ad obsequia charitatis . Rogo autem Dominum Jesum Christum , ut ipse vobis provideat per suam clementiam de magis idonea persona ad utilitatem Ecclesiæ vestræ majorem , & ad sui nominis gloriam , & honorem .

XV. In solemnî responsione Electi de consensu .

Notandum verbum proponendum in die responsionis . Ecclesiastici 32. *Fili sine consilio nihil facies ; & post factum non poenitebis .* Nota , quod consilium valet ad tria , scilicet ad custodiam hominis a malo , ne illud faciat . Proverbiorum 2. *Consilium custodiet te .* Item ad sapientiam , quia ipsa in consiliis habitat . Proverbiorum 8. *Ego sapientia in consilio habito .* Item ad divinam præsentiam habendam . Exodi 18. *Audi verba mea , atque consilia , & Dominus eris tecum .* Sed sunt aliqui , qui proprio sensui innitentes , non curant de consilio alieno . Ecclesiastici 37. *Est consilia-*

filiarius in semetipso . Ex quo sequuntur multa mala . Contra quod ibidem : *Ante omnem actum præcedat te consilium stabile .* Sunt alii , qui quandoque quarunt ab illis , de quibus credant , quod consulant eis secundum voluntatem suam , sicut dicitur de quodam Episcopo , qui cum habuisset consilium cum multis bonis , de danda quadam parochia , & ipsi nominantes bonos viros , cum non consulissent ei secundum eorum suum , tandem quaesivit consilium a coquo suo , qui consuluit eum , ut daret eam cuidam nepotulo suo parvulo , quod & fecit . Contra quod Tobie 4. *Omnia consilia tua in eo permaneant :* videlicet , ut Dei voluntatem , & non tuam quaeras in consiliis ; & ideo ne erretur in consilio , consulendus est Dominus in oratione , consulendus est in Scripturis , quæ ejus annunciant voluntatem , consulendus in hominibus talibus , per quos credatur consilium Domini revelari . Sunt autem tria , quæ ad hoc valent . Unum est multitudo , quia quandoque revelatur uni , quod non alteri . Proverbiorum 11. *Salus tibi multa consilia .* Aliud est sapientia . Ecclesiastici 8. *Cum fatuus non habeas consilium ,* Non enim poterunt diligere , nisi quæ eis placent , etiam si Deo displiceant , Aliud est bonitas . Hæc enim multum facit ad inspirationem eorum , quæ sunt ad Dei gloriam . Psalmo 88. *Deus qui glorificatur in consilio Sanctorum .* Sunt aliqui , qui consilio habito non acquiescunt , contra quod , Proverbiorum 12. *Via stulti recta in oculis ejus : qui autem sapiens est , audit consilium :* audit scilicet in obediendo . His prænotatis , potest respondens sic dicere , Ca- rissimi , illud quod petistis a me , magnum est visum in oculis meis , & ideo nolui in illo procedere secundum sensum meum , sed recurri ad consilium aliorum , & talium (Deus testis) de quibus credidi , quod secundum Dei voluntatem mihi consulenter , consuli autem multos , & sapientes , & bonos , qui omnes concorditer mihi consuluerunt , ut consentirem electioni vestræ , & ideo ego relicto sensu proprio , eorum , acquiescens consilio , & attendens illud etiam Augustini , *Negotium justum suscipit necessitas charitatis* , me divinæ dispositioni committens consentio electioni vestræ prædictæ , & rogo Deum Jesum Christum , ut hoc consilium , & hunc consensum dirigat ad salutem animæ meæ , Ecclesiæ talis , & patriæ talis , & ad sui gloriam , & honorem .

XVI. In solemnî petitione confirmationis Electi .

Notandum , quod in petitione confirmationis Electi procedendum est , ut supra dictum est in postulatione consensus ejusdem , hoc addito , quod legatur littera de consensu ejusdem . Thema , ad proponendum in psalmo 67. *Munda Deus virtuti tue . Confirma hoc Deus , quod operatus es in nobis .* Notandum , quod confirmatio ecclesiastica prælatorum valet ad tria . Valet autem ad pugnandum viriliter contra hostes quoscumque . Ante enim quam sit electus bene stabilis per confirmationem , sic non decet eum ita pro subjectis pugnare contra hostes sive spirituales , sive alios , sicut post . 1. Regum 14. *Et Saul confirmato regno pugnabat per circuitum adversus omnes inimicos ejus .* Item ad frastum faciendum in populo , de quo

quo non debet ante tantam curam habere. Paralipomenon 14. *Cognovit David, quod eum confirmasset regem super Israel, accipitque alias uxores, genuitque filios, & filias*: quod pertinet ad fructum secundum mysterium. Item, ad donationem in subditis confirmandam, post confirmationem dona oportet magis ostendere prælato. 2. Paralipomenon 17. *Confirmavit Dominus regnum in manu Josaphat, & dedit omnis Juda munera*. Item, notandum, quod in electione ecclesiastica non debet aliquid operari malitia diabólica, vel carnalitas, vel sæcularitas, sed solum Deus, secundum illud Actuum 1. *Per Spiritum sanctum, quos elegit*. Ipse enim, qui docet omnem scientiam, debet ibi docere. Ipse, qui operatur in nobis velle secundum Apostolum, debet ibi movere ad volendum, quod bonum est. Ipse enim, qui operatur in nobis perficere, debet bonum conceptum, & voluntatem in actum producere: & cum sic concurrunt omnia bona in electione, non potest confirmator rationabiliter negare, quin confirmet, quod bonum invenerit. Ecclesiastici 42. *Uniuscujusque confirmabit bona*: quod dicitur de Domino, qui in hoc est imitandus. Item, notandum, quod interdum aliqui mali insistant aliqua contra electum, in auribus confirmatoris clanculo, nolentes in publico aliqua dicere. Hoc autem quandoque fit malitiose: Esther 16. *Multi aures Principum decipiunt callida fraude*. Quandoque vero ex charitate, dum dicit aliquis, hoc illi potest prodesse, & non obesse, ut provideatur Ecclesiæ Dei, sicut charitatis esset, si aliquis diceret patri familias disponenti se ad ponendum malum pastorem super gregem suum. Videte quid faciatis. Verum quia hujusmodi inspirationes privatæ, cum probabiliter credantur malitiosæ, non debet confirmator in aliquo informare conscientiam suam. Cum vero creduntur, charitative potest, quantum ad ea, quæ sunt in sua libertate faciendi, vel non faciendi, informare; sed quantum ad ea, quæ iustitia requirit, nisi in forma iudicii proponatur, non potest ab eo, quod requirit iustitia, declinare. Item notandum, quod sicut Angeli dicuntur virtus Dei, juxta illud Isaia 43. *Gradiens in multitudine virtutis suæ*; eo quod per eos exercent dominus opera sua: ita & prælati, per quos Dominus operatur multa, possunt dici virtus, sicut Duces Magistratus dicuntur virtus Assyriorum. Judith 2. His præmissis, potest dicere proponens verbum sic, Pater bone, ecclesia, & patria nostra habet multos impugnatores, & maxime dæmones. Non habet etiam aliquem, qui de fructu animarum sit multum sollicitus, igitur populi devotio multum refrigerat, & ideo multum indiget celeri confirmatione Electi nostri, per quod, sicut patet per rationes supradictas, speramus omnino, quod contra hoc remedium efficax apponatur. Vos videtis etiam per ea, quæ proposita sunt coram vobis, quam sancta, & canonica sit Electio vobis præsentata. Non debent autem vos retrahere, vel retardare de confirmatione susurraria quorundam, qui ambulantes in tenebris, & lucem odientes tanquam male agentes in occulto aliquid sibilant, cum nos, si in aperto volunt aliquid dicere, parati sumus eos sufficienter repellere. Propter quod supplico vobis ex parte Ecclesiæ nostræ cum omni instantia, & affectione, ut vos, non obstantibus aliquibus frivolis impedimentis, sine mora confir-

metis

metis nostram electionem, & Electum nostrum. Et quia scio, quod sine Deo nihil potestis facere, convertens me ad Dominum, rogo te, Domine, ut mades per inspirationem Domino isti, qui est virtus tua, per quam hujusmodi in terra exequeris, ut ipse electionem nostram, imo tu per ejus ministerium, scilicet opus, quod tua gratia operata est, confirmes ad animarum salutem, & tui gloriam, & honorem. Responso, Ecclesiastici 33. *Qui interrogationem manifestat, parabit verbum, & sic deprecatus exaudietur, & conservabit disciplinam, & tunc respondebit*. Verbum istud obscurum sic exponitur: *Qui interrogationem manifestat*. Glossa: *Doctor, qui scit ad interrogata respondere, parabit verbum meditando, & sic deprecatus Dominum exaudietur, & conservabit disciplinam maturitatis, non nimis festinando, & tunc respondebit*. Ex his colligitur, quod responsum, maxime in magnis negotiis, debeant præcedere meditatio, & oratio, & maturitas dilationis: & ideo antequam respondeamus, volumus his vacare, & specialiter differre volumus, ut sciamus, si aliquis voluerit in aliquo se opponere electioni: quod si nec hoc fuerit, electionem examinare possumus.

XVII. In solemnī Appellatione contra electionem in ipso Capitulo.

Notandum, quod interdum contingit, quod appellatur ab electione, & tunc providendum est appellanti, quod nullo modo appellet propter aliquam malam intentionem, sed pure propter bonam, & de hoc, quantum poterit, bonam fidem faciat. In propositione autem appellationis solemnī potest proponi hoc verbum, Nolite communicare operibus tenebrarum infructuosis, magis autem redarguite, & procedite sic charissimi fratres, & socii, & amici. Jus naturale dicit, jus canonicum concordat, & consentiendo militia secularis tenet, quod eadem fidelitate tenetur sibi adinvicem servus, & Dominus, ita quod Dominus debet se opponere in his, quæ sunt contra servum, & contrario servus in his, quæ fiunt contra Dominum. Quod si verum est in Domino terreno, quanto magis in Domino dominorum, cui in infinitum plus tenemur? Inde est, quod sanctus Joannes Chrysostomus reprehendit illos, qui in propriis injuriis vindicandis sunt ferventes, in injuriis autem Dei tacent: *Va mihi* (ait Isaia 6.) *quia tacui*. Glossa, *a reprehensione Ezechie regis, quia faciebat contra Dominum*. Et certe multis vix, qui tacent in his, quæ fiunt contra dominum Deum. Item dicitur, Ezechielis 13. *Non ascendistis ex adverso, nec opposuistis murum pro domo Israel*. In quo reprehenduntur, qui non opponunt se contra damnum Ecclesiæ. Item, dicit Apostolus ad Romanos 1. *Non solum, qui talia, scilicet mala, agunt, sunt digni morte, sed etiam, qui consentiunt facientibus*. Et jus interpretans hoc dicit, quod error, qui non resistitur, approbatur. Ex quo relinquitur, quod qui non resistit malis, dignus est morte, sicut illi, qui faciunt. Sciatis autem charissimi fratres, & Domini, quod in electione

H h

pro-

promulgata, nunc multa sunt contra Deum, & in damnum ecclesiæ nostræ, & in periculum animarum omnium, qui consentirent, sicut paratus sum ostendere tempore suo manifeste, & ideo non propter aliquam malitiam (Deus testis est) cum Dominum talem nominatum pro Electo, & Electores diligam, & habeam in visceribus charitatis. Sed propter Dei honorem, & ecclesiæ nostræ utilitatem, & salutem animæ meæ, non consentio electioni istī, nec communicare volo istī operi tenebrarum, quod prius actum, ut videtur, in tenebris, modo prodiit in lucem: operi inquam instructuoso, quia nec temporalis, nec spiritualis fructus potest ab eo expectari, magis autem redargui, secundum iussu Apostoli, & appello pro me, & mihi adherentibus, & peto Apostolos, &c.

XVIII. In propositione solemnī Appellationis contra Electum coram illo, ad quem est appellatum.

Pro iustitia agonizare pro anima tua, Ecclesiastici 4. Procede sic, Pater sancte, si es coram Papa, vel bone pater, & Domine, si es coram alio: quædam altercatio orta est in ecclesia nostra, occasione cuiusdam electionis ibi factæ. Posset autem videri prima facie aliquibus, quod hoc esset reprehensibile. Nam lites, & contentiones de se videntur in malum sonare. Sed qui sic cogitant, non advertunt omnia circa hoc attendenda. Si enim in factis ecclesiæ omnes tacerent, & sibi met solum vacantes, malis non se opponerent, sequerentur inde damna, & mala innumerabilia. Unde Hieronimus: *Sancta rusticitas solum sibi prodest, & quantum adificat Dei Ecclesiam vita merito, tantum nocet, si deservientibus non resistat.* Si omnis altercatio esset reprehensibilis, tunc Michael Archangelus esset reprehensibilis, qui cum diabolo altercatus est de corpore Moysi, quod est synagoga, sicut dicitur in epistola Judæ. Item reprehensibilis esset Paulus, qui coapostolo suo Petro resistit in faciem, eo quod non ambularet ad veritatem Evangelii. Galatarum 2. Item condemnanda esset illa autoritas Pauli. 1. Timothei 6. *Certa bonum certamen, & aliæ similiter innumerabiles auctoritates, & exempla ejusdem rei, dispersæ, & dispersa per sacram Scripturam, tam in veteri, quam in novo testamento.* Restat ergo, quod hujusmodi desertatores in se non sunt reprehensibiles, quamvis ex causa possint reprehensibiles judicari. Præliatur enim Michael, & Angeli ejus cum dracone, & bene facit. Pugnatur draco cum Angelis suis contra Michaelē, & male facit. Pugnatur diabolus contra viros sanctos, & male facit. Resistunt viri sancti diabolo, & bene faciunt. Pugnatur caro contra spiritum, & male facit: pugnatur spiritus contra carnem, & bene facit. Resistunt Jamnes, & Zambri Moysi, & male faciunt: impugnat Moyses eos, & bene facit. Sic longa concertatio de regno inter Saul, & suos; David, & suos: est culpa ex parte Saul, iustitia vero ex parte David. Impugnat Antiochus Judæos volens legem destituere, & male facit. Resistunt ei Machabæi, & bene faciunt. Denique viri boni impugnant malos, eorum vitia persequendo, & bene faciunt.

Impugnant mali bonos, eos persequendo, & male faciunt. Patet ergo, quod ex causa condepnent reprehensibilitas contentionum, & non ex re: qui enim injuste movetur, dignus est vituperio, qui vero iustitiam habet pro se, potest etiam usque ad mortem pro illa decertare. Ecclesiastici 4. *Usque ad mortem certa pro iustitia.* Non solum autem potest, sed & debet libenter propter lucrum boni certaminis, quod est triplex. Unum est famositas, sicut accidit in probro milite bene pugnante. 1. Machabæorum 2. *Nunc ergo filii date animas vestras pro testamento patrum, & post accipietis gloriam, & nomen æternum.* Aliud est vita æterna, more bene pugnantium, qui reservantur ad vitam, pugnantibus male, mortii deputatis. 2. Timothei 6. *Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam.* Aliud est, corona. 2. Timothei 2. *Non conturbabitur, nisi, qui legitime certaverit.* Fateor bone Domine, & testem invoco Deum in animam meam: quod exemplum appellandi habens a Paulo, qui Actuum 25. appellavit, certamen appellationis, super hujusmodi electionem accipi, & non pro aliqua mala intentione, sed solum pro iustitia, & pro bono animæ meæ, secundum prædictum verbum sic dicentis: *Pro iustitia agonizare pro anima tua:* & ideo supplico Paternitati vestræ, ut benigne dignemini audire iustitiam meam, & ipsa audita, quod iustum fuerit, judicetis, His prædictis procedatur ad narrationem, & alia, quæ secundum juris ordinem fuerint faciendæ. Responsio his finitis. Proverbiorum 20. *Cogitationes consilii roborantur:* Fateor, quod audita prima petitione confirmandæ electionis istius, & postea, ista Appellatione, cogitationes variorum successerunt sibi in anima mea, & quia hujusmodi vacillatio per consilia consolidari & roborari solet, in alteram partem volo deliberare, & habere consilia multa super his, & tali loco super appellatione admittenda, vel non; proponimus vobis, quod æquum fuerit, respondere.

XIX. In solemnī responsione de Appellatione contra Electum admittenda.

Quod iustum est, iudicate, sive civis sit ille, sive peregrinus. Deuteronomii 1. Notandum, quod Appellatio est res tam universalis, quod habet locum non solum inter fideles, sed etiam inter infideles. Unde & Paulus Actuum 25. appellavit ad Cæsarem infidelem. Item est tantæ antiquitatis, quod non solum præcessit tempora Christianitatis, ut patet per factum prædictum, sed & longe ante præcessit. Unde legitur, quod quædam vetula, cum fuit condemnata a Philippo Patre Alexandri post prandium, qui multo tempore fuit ante Cæsarem, appellavit: & cum quereret Rex: Ad quem? quia non erat major eo aliquis, respondit: *A Philippo ebrio ad Philippum sobrium.* Rex autem deferens Appellationi examinata causa in mane sequenti diligentius, absolvit eam. Item est tantæ virtutis, quod etiam tyranni magni ei valde iudicant deferendum. Unde Actuum 26. dicit Agrippa: *Poteras homo iste dimitti, si non appellasset ad Cæsarem;* quasi dicat: amodo non potest propter appellationem. Sic ergo patet quantæ auctoritatis sit Appellatio.

latio, cum sit tam universalis, & tantæ antiquitatis, & tantæ virtutis. Sed notandum iterum, quod apud Ecclesiam magis extenditur Appellatio, quam apud statum sæcularem. Nam secundum leges appellatur solum a sententia minoris iudicis ad majorem; secundum canones vero potest appellari a quocunque gravamine, etiam extra iudicium illato. Sunt autem tria, quæ faciunt ad hoc, quod Appellatio locum habeat in Ecclesia. Primum est iustitia: adeo enim invaluit corruptio in multis curiis, modo propter munera, modo propter personarum acceptionem, modo propter leges, & consuetudines iniquas, modo propter defectum sapientiæ, & similia, quod impletur in eis illa visio Salomonis. Ecclesiastici 3. *Vidi in loco iustitiæ iniquitatem*: & ideo expedit Reipublicæ, quod possit haberi recursus ad multas curias sibi invicem subiectas, ut si in una non invenitur iustitia, saltem inveniat in alia: alioquin in Ecclesia perire posset iustitia, quam cum Salvatore oriendam prænuñciavit Propheta, dicens psalmo 71. *Orietur in diebus ejus iustitia*. Secundum est pietas. Hæc est enim, quæ fecit Dominum præcipere in veteri testamento, Deuteronomii 19. ut essent plures civitates refugii, ad quas possent confugere etiam homicidæ in casu: quanto magis requirit pietas, ut sint in Ecclesia plures curiæ, ad quas possint confugere injuste gravati? Sicut ergo pietatis majoris est, quod fiat multa domus in una civitate, ad quas recurrere possint pauperes pro elemosyna, quam si esset unica tantum, ita ad magnam pietatem pertinet, quod sint in Ecclesia plures curiæ, ad quas possint recurrere injuste gravati. Tertium est inflinctus naturæ. Providit enim natura, quod animalia haberent, ubi fugerent in sua necessitate, juxta illud Psalmi 103. *Montes excelsi cervis, petra refugium berrinacis*. Eodem igitur jure naturæ, imo multo magis iustum est, ut homines gravati in una curia, vel ab uno Domino, habeant in hac necessitate, quo refugiant alibi. Iterum autem notandum, quod multæ abusiones sunt circa Appellationes, licet pro bono sint introductæ, & ideo iudicis est notare diligenter conditiones appellantis, quia secundum Scripturam Ecclesiastici 9. *Non omnis homo inducendus est, vel recipiendus in domo propria*: quod dicitur propter hoc, quia non de omni homine est æqualiter confidendum. Et conditiones Appellationis: quia non omnis moneta est recipienda; sed reprobanda, si sit falsa, & projicienda, sicut tangitur Hieremix 6. Et motus appellantis, si sit a Deo. 1. Joannis 4. *Probate spiritus, si ex Deo sint*: ut ex his possit cognosci, si sit Appellatio bona, & per consequens recipienda. His præmissis potest iudex sic dicere omnibus astantibus, „ Carissimi, per ea, quæ prædiximus, patet liquido, quantæ auctoritatis sit Appellatio, & quam necessaria in Ecclesia Dei, dummodo sit bona, & iusta. Nos autem per ea, quæ audivimus, & invenimus, facta indagatione, diligenti, reputamus quod ista appellatio rationalis est, & iusta. Et ideo volentes, secundum mandatum Domini supradictum, istis peregrinis, qui aliunde venerunt appellantes ad nos, exhibere iustitiam, admittimus eorum Appellationem in nomine Domini Jesu Christi, & ea quæ ad ipsius prosecutionem pertinent, ordinare proponimus cum Dei adiutorio, ad utilitatem Ecclesiæ talis, & animarum salutem, & Dei gloriam, & honorem.

XX. In solemnibus responsione de Appellatione contra Electum non admittenda.

Rex, qui sedet in folio iudicii, dissipat omne malum intuitu suo. Proverbiorum 20. Notandum, quod licet Appellatio introducta sit in Ecclesia propter multam utilitatem iustitiæ assequendæ, ut patet ex dictis in præcedenti Titulo, tamen quidam ministri iniustitiæ offendentes se velut ministros iustitiæ, sicut & pater eorum satanas quandoque simulat se Angelum lucis, sub specie Appellationis multa injusta committunt. Appellant enim quandoque non animo iustitiam assequendi, sed evadendi: fugiunt enim curiam, in qua non est malitia, & potest attingi facilis iustitia, & ideo fugiunt Iudices proprios: & tot sunt tales, quod impletur hodie verbum illud. 1. Regum 25. *Hodie increverunt servi, qui fugiunt Dominos suos*. Non sic faciebat Paulus, qui dixit Actuum 25. Festo Iudici: *Si aliquid dignum morte feci, non recuso mori*. Interdum animo sic vexandi calumniose adversarios laboribus, & expensis, & prolixitate causarum, quod eos ad suam voluntatem compellant. Isaia 30. *Sperastis in calumnia, & tumultu, scilicet causarum, & inveni estis super eo*: quandoque ex levitate instabilitatis, sicut faciunt quidam Religiosi fastidientes quietem claustris, & ob hoc, ut habeant libertatem discurrendi, sunt faciles ad appellandum, de quibus Hieremix 14. *Hæc dicit Dominus populo huic, qui dilexit movere pedes suos, & Domino non placuit*. Quandoque ex prava natura, & turbativa: sunt enim aliqui, sicut animalia immitia, qui non possunt pacifice vivere, sed semper alios perturbant, sicut aliqui milites, qui nesciunt vivere sine guerra. Cujus contrarium dicit Apostolus, Hebræorum 12. *Pacem sectamini cum omnibus*. Apocalypsis 6. *Qui sedebat super equum rufum, datum est ei, ut sumeret pacem de terra*. Quandoque ex vanitate: appellant enim, ut videantur zelatores boni, cum videntur pugnare contra mala, similes Seroni Principi exercitus Syriæ, qui dixit. 1. Mahabæorum 3. *Faciam mihi nomen, & glorificabor, & debellabo Judam, & eos, qui cum illo sunt*. Quandoque ex felle malitiæ, qua moventur contra aliquos, & ideo impugnant eos, quorum bonum fraterna charitate deberent diligere, & promovere. Contra quod Deuteronomii 29. *Non sit in vobis radix germinans fel, & amaritudinem*. Item notandum, quod ad iudicem, qui intendit debito modo regimini, pertinet diligenter intueri, si in Appellatione est aliquid de malis prædictis, & aliis; & si invenerit, dissipare debet malum illud Appellationem repellendo, propter quod dicitur: *Rex qui sedet, &c.* His prænotatis potest dicere iudex, „ Sicut Appellationes iustæ dignæ sunt favore, ita frivolæ, & malæ dignæ sunt reprobatione. Porro in discussione hujus Appellationis intuiti sumus mala quædam, quamvis appellantes bona intentione se dicunt appellasse, & plura mala sequerentur ex dilatione provisionis talis Ecclesiæ circa temporalia, & spiritualia: & ideo cum incumbat nobis sedentibus in folio iudicii, juxta verbum scilicet supradictum, dissipare malum quodcumque viderimus in his, quæ coram nobis aguntur, nos Appellationem prædictam non acceptamus, sed reprobamus, & ipsa non obstante, proponimus ad

„ examinationem electionis istius procedere die tali, & loco, quem ad hoc
„ assignamus.

XXI. In solemnī examinatione Electionis.

Videte quid faciatis, non enim hominis exercetis iudicium, sed Domini, & quodcumque iudicaveritis, in vos redundabit. 2. Paralipomenon 19. Notandum, quod tanta diligentia est ponenda in introductione alicujus in prælaturam Ecclesiæ, quod non sufficit ad hoc Electio, vel postulatio, concessio, & electi, seu postulati consensus, & petitio confirmationis, & appellationis contrariæ repulsiō, nisi sequatur confirmatio majoris: nec appellatio est faciendā, nisi præcesserit diligens examinatio Electionis. Notandum est autem, quod non est insolitum, neque novum, ut negotia magna examinentur. Nam Esdras hoc fecit fieri de matrimonio contracto cum alienigenis. 2. Esdræ 9. *Confederunt in novissimo mensis decimi examinare negotium istud.* Item, Rex Persarum hoc fecit de apparitione aquæ in loco ignis magni: *Considerans autem Rex, & rem diligenter examinans.* Item, hoc idem fecit Job, qui fuit multo tempore ante, qui dicit cap. 29. *Causam quam nesciebam, diligentissime investigabam.* Quod si hoc isti fecerunt, & in minoribus negotiis, quanto magis debet hoc Ecclesia facere in majoribus? Porro introductio Prælatorum in Ecclesia est de maximis Ecclesiæ negotiis, quia ex eis pendunt omnia facta Ecclesiæ, & ideo negotium Electionis est valde diligenter examinandum. Et nota, quod legitur in Vitis Patrum, quod olim in porta Atheniensium constituebatur aliquis sapiens, qui examinabat volentes ingredi, utrum essent digni. Item scriptum est Ecclesiastici 11. *Non omnem hominem inducas in domum tuam.* Item, dicitur Levitici 21. *Homo, qui habet maculam non accedat ad ministerium.* Ideo si videndum est, quis sit dignus intrare Athenas, & quis recipiendus est in domo, & cujusmodi sit persona, vel ille, qui ad ministerium carnale, & cærimoniale accedit, quanto magis debet videri, & examinari, qualis sit persona, quæ in arce Ecclesiæ introducitur ad summum ministerium exercendum? Item nota, quod aliquando aliqui introduci solent in prælationem per potentiam, sicut voluerunt facere Chore, & Abyron, & absorpti sunt a terra. Numerorum 16. Aliquando per simoniam, sicut Jason, qui in fine missus est in exilium. 2. Machabæorum 4. Aliquando per usurpationem, ubi jus non habeant, sicut Ozias, & factus est leprosus. 2. Paralipomenon 26. Et ideo quia hæc mala erant, ordinavit Ecclesia, quod non esset, nisi unus modus, scilicet, Electio canonica, & hoc est ostium, & non est aliud, de quo Joannis 10. *Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit alius, ille fur est, & latro.* Item, nota, quod olim laici aliqui ingerebant se Electionibus Ecclesiasticis, quod non erat expediens, & ideo postquam increvit eorum malitia contra Clerum, ordinatum est ab Ecclesia, quod hoc non fieret, sed solum Clerici de corpore collegii eligentis, qui debent pro Ecclesia sua zelare, & maxime si non essent excommunicati, vel alias canonice impediti. Ex his patet, quod in examinatione Electionis debet

debet fieri indagatio de tribus, scilicet, de persona Electi, & hoc quoad scientiam, & quoad famam, & quoad alia canonica impedimenta, & de forma Electionis, & de conditionibus eligentium. His præmissis potest Judex ita dicere astantibus „ Carissimi, quoniam in loco iudicii, in quo sumus loco Dei, oportet nos facere, quæ Dei sunt, alioquin reverteretur „ super caput nostrum secundum verbum supradictum, nec iudicare possumus bene, utrum electio ista sit confirmanda, vel infirmanda, nisi prius „ ipsam examinaverimus. Ideo prius nos oportet ea examinare, ut hoc „ facto melius videamus, quid de ipsa confirmanda sit faciendum. Deinde „ procedatur ad examinationem per modum juris.

XXII. In solemnī Confirmatione Electionis.

Manus nemini cito imposueris, neque communicaveris peccatis alienis. 1. Timothei 5. Tanta cautela est apponenda circa Prælatorum promotionem, quando proceditur ad Electionem, quod non solum inferiores habent facere in eligendo, & aliis quibusdam supradictis, sed etiam superiores in consecrando, quoad Episcopos, & benedicendo, quoad Abbates, & hoc quoad ordinem; & confirmando, & hoc quoad jurisdictionem; & examinando, & hoc quoad utrumque. Notandum autem, quod quedam sunt facta, ex quibus non expectatur neque magnum bonum, neque magnum malum. Alia sunt, quæ etsi fiant, facile tamen possunt destrui. Alia sunt, quæ etiam si fiant quocumque modo, non oportet de illis reddere rationem, & de talibus non est multum curandum, si cito fiant. Non est autem tale quid Confirmationis Prælati, per impositionem manus consecrationis, vel benedictionis. Ex hoc enim sequuntur summa bona, vel summa mala in Ecclesia, sicut patet per exempla innumerabilia. Item, postquam adepti sunt hujusmodi statum, vix possunt removeri, quia sicut dicit jus, in hujusmodi facilius est constituere, quam destruire. Item, quis dubitat, quam oportet strictissimam reddere rationem de creatione Prælati super animas redemptas sanguine illius, qui rationem requiret de verbo otioso in distracto examine operum singulorum? Propter hoc, opus hujusmodi non est cito faciendum. Et ideo bene dicit Apostolus Timotheo Episcopo: *Nemini cito manus imposueris*: & hoc observat Ecclesia, cum tanta maturitate procedit ad impositionem manus consecrationis, ut primo oporteat accedere ad Electionem cum suis annexis supradictis, deinde ad examinationem Electionis, & tertio ad confirmationem Electi. Item, notandum, quod cum Electores volunt aliquem malum introducere in Prælatum, ipsi, & omnes dantes auxilium ad hoc, peccant in Deum peccato proditionis, quia inimicum ejus volunt introducere in arcem civitatis suæ, quæ est Ecclesia. Quod deplorans Hieremias Thronorum 1. *Facti sunt hostes ejus in capite ejus.* Item, peccant in Ecclesiam, ipsam confundendo, sicut faciunt infideles, quando idola ponunt in Templo. Quid est aliud Prælatus malus, quam idolum veneris per luxuriam, vel mercurii per avaritiam, vel solis per superbiam, & sic de aliis vitiis secundum illud Zachariæ 11. *O pastor, & idolum?* Item peccant in populum, præ-

præficientes lupum ovibus. Gregorius: *Considerate, quid de grege dominico agatur, cum lupi pastores fiunt.* Nota, tria sunt, quæ permittunt malum Prælatum exercere malitiam. Similiter notandum, quod tria sunt, quæ faciunt ad hoc, quod in aliis multa mala faciant. Unum est potestas. Propter ipsam enim habet libertatem faciendi, quod vult. Aliud est defectus correctionis: correctio enim frequenter retrahit a malo. Aliud adulatio in peccatis: hoc enim laxat hominem ad pejora. Hæc autem omnia concurunt in Prælato malo. Habet enim potestatem, & non est de facili, qui eum corrigat, & habet multos adulatores, & ideo facit mala innumerabilia. Gregorius in pastoralis: *Nemo in Ecclesia plus nocet, quam qui perverse agens, nomen vel ordinem sanctitatis habet. Delinquentem namque hunc nemo præsumit corrigere, & in exemplo culpa vehementer extenditur, quando pro reverentia ordinis peccator honoratur, Ordinem hic dicit, quoad primum: nemo redarguit dicit, quoad secundum: honoratur, hoc dicit, quoad tertium.* Item notandum, quod sub malo Prælato sunt infinita mala a subditis, aut propter ejus ignorantiam, quia cæcus est, & nescit subditos dirigere, aut propter ejus negligentiam, quia dimittit eos perire, aut propter ejus exemplum malitiæ, quod imitantur assidue: propter quod bene dicitur Levitici 4. *Sacerdos malus peccans, peccare facit Populum:* quia ejus peccatum est occasio peccati in populo. Iterum notandum, quod confirmator Electionis est, sicut portarius, sine cujus consensu Electus non potest intrare statum Prælationis. Et ideo si examinata Electio eam invenerit in aliquo vitiosa, & ipsam confirmaverit, erit particeps malorum prædictorum Electi, vel subditorum ejusdem. His præmissis dicatur, Sciatis Carissimi, quod, etsi examinando Electionem non invenimus omnia mala prædicta, imo de Electoribus, & Electo, quantum ad multum bene sentiamus, tamen aliqua invenimus in ea vitiosa, propter quod, nolentes communicare peccatis alienis secundum verbum Apostoli, & habentes præ oculis illud propheticum, Psalmo 140. *Cum hominibus operantibus iniquitatem, & non communicabo cum electis eorum:* istam Electionem non confirmamus, sed infringimus, & reprobamus, rogantes Canonicos illius Ecclesiæ, ut taliter ad alia procedant, quod sit eis ad meritum, & Deo cedat ad gloriam, & animarum salutem.

XXIII. In solempni Provisione de Prælato.

Vide omnia, facito secundum exemplar, quod tibi ostensum est in monte Hebræorum 8. Notandum, quod duobus modis creantur Prælati in Ecclesia. Uno modo per electionem, & hoc a minoribus, & de hoc habemus exempla in primitiva Ecclesia in electione Mathiæ, Actuum 1. Alio modo per Provisionem, & hoc a majoribus, & de hoc habemus exemplum in Christo, qui summus Prælatos providendo Ecclesiæ elegit, Lucæ 6. *Elegit duodecim, quos & Apostolos nominavit.* Notandum, quod quidam, ad quos hujusmodi Provisio pertinet, interdum (licet hoc sit valde magnum negotium) parum recurrunt ad Deum. Non autem habetur hujusmodi exemplum a Chri-

a Christo, immo contrarium, qui ante hujusmodi electionem multum oravit, Lucæ 6. *In diebus illis exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione, & cum dies factus esset, vocavit discipulos suos, & elegit duodecim.* Interdum autem non elevat oculos longe ad videndum ubi inveniant virum idoneum, sed solum prope, in una natione, vel paucis. Non sic autem Christus, qui dicit Joannis 15. *Ego elegi vos de mundo toto.* Interdum attendunt in Electo condiciones sæculares, ut sunt sapientia carnalis, potentia, nobilitas, neglectis spiritualibus. Christus autem non sic. 1. Corinthiorum 1. *Videte vocationem vestram fratres, quia non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, & ignobilia, & contemptibilia elegit Dominus.* Interdum etiam eligunt aliquos, qui parum noverunt de Christo. Christus autem non sic, sed illos fecit Apostolos, qui primo erant discipuli ejus, Lucæ 5. *Vocavit discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis.* Interdum autem negligenter moventur aliquo motu non bono. Christus autem non sic, sed per motum Spiritus Sancti, Actuum 1. *Per Spiritum Sanctum, quos elegit.* Interdum aliquos eligunt, quorum non habent bonam notitiam. Christus autem non sic. Joannis 13. *Ego scio quos elegerim.* His præmissis dicat provisor, Ego, Carissimi, elevans oculos meos ad exemplar beatissimum, quod nobis in negotio provisionis, in monte, qui Christus est, ostensum est, volens pro modulo possibilitatis meæ, scilicet, istud gloriosum exemplar procedere in provisione, quæ mihi incumbit facere, oravi Dominum, & elevavi per mundum oculos meos, nec condiciones sæculares attendens in promovendo, sed Christi discipulatum, & excludens a corde, modo intentiones contrarias Spiritui sancto, & facta mihi fide de quadam persona, quantum possibile est obscuritati humanæ, quia idonea, & utilis valde possit esse tali Ecclesiæ, ut videlicet, tali auctoritate Dei, & potestate, quam super hoc habemus a Deo, providemus de ipso tali Ecclesiæ, & ipsum præficiamus ei in Præsalem, imponentes ei oculos, istud, & etiam in remissionem peccatorum, & rogantes eundem, ut det operam efficacem, & ad exequendum laudabiliter istud officium ad Dei gloriam, & suam, & aliorum salutem.

XXIV. In solempni Confirmatione Electionis, vel Electi.

Omnia probate, quod bonum est tenete. 1. Thessalonicensium 5. vel ultimo. „ Tanta est conformitas inter res visibiles, quod sine diligen-
„ genti probatione, vix possunt distingui. Ecclesiastici 2. *In igne*
„ *probatum aurum, & argentum.* Idem etiam patet in rebus sensibilibus.
„ Non enim cognoscitur bonitas bovis, nisi probetur prius. Propter quod
„ dicitur, Lucæ 14. *Et eo probare illa,* scilicet juga boum. Hoc autem in
„ tantum extenditur, quod si alia non cognoscatur homo sine probatione, sed
„ nec etiam seipsum. Et ideo dicitur. 2. ad Corinthios 13. *Ipsi vos probate:*
„ non solum autem non se cognoscit plene, immo nec status suos. Unde
„ quidam senex sanctus moriens interrogatus si timeret, dixit: *Homo sum,*
„ *& nescio utrum opera mea placentur Deo, & ideo non sum securus quo-*

„ usque veniam coram Deo. Ecclesiastici 9. Opera iustorum, & sapientium
 „ in manu Dei sunt: quod dicitur propter hoc, quia solus Deus, & non
 „ ipse homo etiam sapiens, cuius sunt, cognoscit ea, sicut cognoscitur
 „ res, quæ habetur in manu. Et ideo bene dicitur Sapientia 6. Opus suum
 „ probet unusquisque, si vult illud cognoscere: quod si propria actum non
 „ cognoscit sine probatione, multo minus alienum. Et ideo nos cui incumbit
 „ cognoscere de Electionis huius bonitate, quod est factum alienum, quia hoc
 „ sine examinatione non potest fieri, sequentes verbum Apostoli dicentis.
 „ Omnia probate: ipsam examinavimus diligenter: & per Dei gratiam non
 „ invenimus in ea aliquod vitium, vel defectum, neque ex parte Electionis,
 „ neque ex parte Eligentium, quinimo credimus, quod sit accepta, & bo-
 „ na coram Deo, & bona quoad utilitatem talis Ecclesiæ, & pacem, &
 „ bona quoad meritum Eligentium, & omnium, qui dederunt operam ad
 „ ipsius promotionem: & ideo tenentes, quod bonum est, & ipsi bono
 „ adherentes, confidentes in virtute talem, Electum in tali Ecclesia, & au-
 „ thoritate Dei in hac parte nobis commissa confirmamus in nomine Patris,
 „ & Filii, & Spiritus Sancti, ad ipsius Sanctæ Trinitatis gloriam, & ani-
 „ marum profectum, rogantes, ut ipsum ad hæc faciendi vestris orationi-
 „ bus adjuvetis.

XXV. De solemnè exhortatione ad Electum, Confirmatum,
 vel Consecratum.

Notandum, quod decet virum authenticum, & maxime Papam, quod
 faciat aliquam sanctam exhortationem Electro Confirmato, vel Con-
 secrato, maxime in recessu, quando solemnem accipit licentiam rece-
 dendì. Porro ad hoc faciendum videtur satis idoneum illud verbum, quod ha-
 betur Colossensium 4. Vide ministerium tuum, quod accepisti in Domino, ut il-
 lud impleas. Ad coaptandum autem istud verbum tali negotio, potest sic dici
 a Presidente, Carissime istud verbum præcepit Apostolus dici Archiepiscopo
 a subditis suis, qui receperat officium regiminis, ut dicit Glossa super Co-
 lossenses. Si autem de mandato Apostoli hoc dicendum est Prælato a suis in-
 ferioribus, quanto magis a suo superiore? Proinde cum ego tuus sim super-
 ior, & curam tui habeam, dico idem tibi, qui simile officium recepisti:
 Vide inquam, ministerium. Et notandum, quod Apostolus in hoc verbo of-
 ficium pastorale non vocat dominium, ad quod pertinet serviri, sed ministere-
 rium ad quod pertinet fervire. Episcopi enim est esse omnium servum, qui sub-
 sunt curæ suæ. Hæc autem recognoscens S. Gregorius, & omnes Pape sequen-
 tes vocant se servos (a) servorum Dei. Hoc etiam recognoscens Apostolus di-
 cit 1. Corinthiorum 9. Omnium me servum feci. Hoc iterum recognoscendum
 esse a quolibet Episcopo sciens sanctus Isidorus dicit: *Agnoscat Episcopus se*
ser-

„ servum esse plebis, non Dominum. Et ideo bene dicitur: *Vide ministere-*
 „ *rium*, vide ministerium inquam, non dominium. Item notandum, quod
 „ dicit, *quod accepisti in Domino*. Sunt enim quidam, qui non propter
 „ Dominum assumunt, sed propter, vel divitias, vel delicias. Item, vel
 „ propter se, sua quærendo, vel propter suos promovendos, vel propter ad-
 „ versarios deprimendos, collum subijcunt huiusmodi servituti. Infeli-
 „ ces isti: sed felices, qui propter Dominum accipiunt, non quærentes
 „ in hoc officio dominium, sed servitium. Augustinus in Regula: *Qui*
 „ *præest non se existimet potestate dominante, sed charitate serviente felici-*
 „ *cem*. Sic autem fecit Paulus, qui dicit, 2. Corinthiorum 4. *Nos autem*
 „ *servos vestros per Jesum*. Et talis fuit Archiepiscopus, de quo dicitur
 „ *Ministerium, quod accepisti in Domino*: hoc est, propter Domi-
 „ num huiusmodi ministerium recepisti: restat ergo, ut des operam ei,
 „ quod sequitur, videlicet: *ut impleas illud*. Notandum autem, quod
 „ ministerium episcopale habens, debet videre, ne illud vituperet, dan-
 „ do malum exemplum in aliqua re quacunque. 2. Corinthiorum 6. *Ne-*
 „ *mini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium vos-*
 „ *trum*. Item officium episcopale est valde excellens. Nullus enim
 „ gradus est excellentior in Ecclesia: & ideo est valde honorandum.
 „ Romanorum 11. *Ministerium meum honorificabo*. Bernardus: *Mini-*
 „ *sterium vestrum honorificabit, non cultu vestium, non fastu equo-*
 „ *rum, non amplis adfinitis, sed moribus ornatis, & spiritualibus stu-*
 „ *diis, & bonis operibus*. Item, est valde meritum, quia qui bene
 „ præstant, duplici honore digni sunt. Et quia meritum dependet ex opere,
 „ apponenda est cura, ut ea, quæ sunt huius officii perducantur in opus:
 „ & ideo dicit: *ut illud impleas*. Notandum autem, quod non est officii
 „ episcopalis, circa ea que mundi sunt vacare, sed circa ea, quæ Dei sunt,
 „ Hebræorum 5. *Omnis Pontifex assumptus ex hominibus, pro hominibus*
 „ *constituitur in his, quæ sunt ad Deum*. Item non est ejus negligere sta-
 „ tum Ecclesiæ sibi commissæ, sed cum omni diligentia ipsam dirigere, &
 „ gubernare. Actuum 20. *Posuit vos Spiritus sanctus episcopos regere Eccle-*
 „ *siam Dei, quam acquisivit sibi sanguine suo*. Item, non est ejus in operibus
 „ suis, varias intentiones habere, secundum modum humanum, sed duas
 „ altas intentiones habere secundum duplicem charitatem. Bernardus: *In*
 „ *omnibus actibus suis, vel dictis nihil suum quærat Episcopus, sed tantum*
 „ *Dei honorem, aut salutem proximorum, aut utrumque*. Item, non est
 „ ejus paucis bonis esse contentum, sed abundare in illis. Gregorius ad
 „ Episcopos in registro: *Tota mente fraternitas vestra se exhibere festinet,*
 „ *in prosperis humilem, in adversis cum iustitia erectum, amicum bonis, con-*
 „ *trarium perveris, nullius faciem pro veritate loquentem premeus, mi-*
 „ *sericordie operibus juxta virtutem insistens, infirmis compatiens, bene-*
 „ *volentibus congaudens, aliena damna propria reputans, de alienis gaudiis*
 „ *tanquam de propriis exultans, in corrigendis vitiis severus, in fovendis*
 „ *virtutibus demulcens, justum iudicium sine ira tenens, in tranquillita-*
 „ *te, severitatis sententiam non deserens*. Item, non est ejus stare in statu

(a) Titulus *Servus servorum Dei*, quo summi Romani Pontifices utuntur, initium sum-
 pfit a S. Gregorio Papa teste Joanne Diacono in ejus vita lib. 4. cap. 58. Sed vide no-
 strum Tomum 1. Conciliorum in Història Concilii Chalcedanensis cap. 7. num. 7.
 pag. 252. col. 2.

„ imperfectionis, sed subiectos perfectione transcendere. Gregorius in pa-
 „ florali: *Tantum debet actionem populi transcendere, quantum distare*
 „ *solet a grege vita pastoris*. Item, non est ejus rerum figuras tantum ge-
 „ flare, & carere rebus signatis. Quid enim prodest baculum acutum gere-
 „ re, & nunquam pungere pigros: cornua gerere, & nunquam malos ven-
 „ tilare: annulum tanquam sponsum gerere, & ecclesia tanquam meretrice
 „ uti ad voluptatem, & non ad fructum: pulchriora ornamenta, & plura
 „ alia gerere, & ornatu morum carere? *Super cathedram Moysi sederunt*
 „ *Scribae, & Pharisei*, dicitur Mathæi 23. Et prius: *Dicunt, & non fa-*
 „ *ciunt*. Pejus faciunt isti, qui non solum verbis, sed figuris multis con-
 „ tinuè loquuntur in oculis omnium, quæ omnino non faciunt. Non sic
 „ Carissime facias tu, sed da operam, ut officium acceptum impleas spiri-
 „ tualibus vacando, Ecclesiam tibi commissam prudenter regendo, in om-
 „ nibus actibus tuis Dei honorem, & animarum salutem quaerendo, bonis
 „ operibus abundando, vitam altam ducendo, figuras rerum gestarum,
 „ implendo, ita quod cedat ad tuam salutem, & aliorum, ut nos alii qui
 „ dedimus operam ad tuam promotionem, una cum Domino Jesu Christo,
 „ & curia cælesti de hoc gaudere possimus.

XXVI. In solemnī Receptione (a) prima Electi, & Confirmati,
 vel Consecrati.

Moris est apud devotos christianos, quod Prælatum suum, quando,
 omnibus aliis expeditis, primo venit ad Ecclesiam, vel Civitatem
 suam, recipiant, & hoc cum gaudio, & non solum cum gaudio,
 sed & cum magno honore. Non est autem conveniens, nec utile animabus, ut
 hujusmodi solemnī receptio careat sermone, sed ad Dei honorem, & sub-
 ditorum adificationem salutarem, & ipsius Prælati commendationem ali-
 quam proponatur, & maxime ab aliquo alio, quam a Prælo, ut locum
 habeat commendatio, quæ nullatenus ab ore proprio debet egredi, & pul-
 chrus sedet in ore alieni. Ad habendam autem materiam hujusmodi ser-
 monis, notandum, quod ex defectu Prælati sequuntur tria mala. Unum est
 multiplicatio malorum. Audacius enim faciunt mala multi, qui timore
 Prælati quandoque cessant. Aliud est debellatio hostium: magis enim discu-
 runt Dæmones, ubi non inveniunt Prælato resistentem. Aliud est radica-
 tio hominum malorum: magis enim firmantur in statu suo malo, quando
 non habent superiore coercentem. Hæc autem patent, & significantur
 in libro Judicum, cap. 2. & 3. & fere per totum librum. Nam cum de-
 erant Domini, siebant plura mala a populo, & hostes gravius insurgebant,
 & gentes in medio populi remanebant: & ideo sicut tunc clamabant ad
 Do-

Domini, & Dominus mittebat eis Salvatorem, sicut dicitur Judicum 3.
 ita nunc deficiente Prælo, clamandum est illud Isaïæ 16. *Emitte Domine*
agnum dominatorem terra: hoc est bonum, quod significatur per agnum,
 Dominum. Verum contingit interdum, quod ordinatione divina provi-
 sum est de aliquo, sed aliqui rebelles nolentes cum regnare super se,
 non recipiunt eum, sicut & Judæi fecerunt de Christo, de quo scriptum est,
 Joannis 1. *In propria venit, & sui eum non receperunt*. Interdum vero,
 & si recipiant aliqui, tamen inviti, & cum tristitia. Non sic fecit devotus
 populus Joanni Evangelistæ Prælo suo, de quo scriptum est: *Occurrit ei*
omnis populus, exultantes, & dicentes: Benedictus qui venit in nomine Do-
mini. Interdum vero aliqui, etsi recipiantur cum gaudio qualicumque, non
 tamen cum omni gaudio. Est enim gaudium cordis, de quo Psalmus 12. *Exul-*
tabit cor meum in salutari tuo. Et oris de quo Ps 125. *Tunc repletum est gaudio*
os nostrum. Et operis de quo Ps 32. *Exultate iusti in Domino*, id est extra saltate,
 per opera gaudium demonstrantes. Sic autem recepit plebs devota Dominum
 in ramis palmarum, corde gaudens, & ore cantans, & opere ramos deferens.
 Interdum contingit, quod hujusmodi receptioni intermiscetur gaudium secu-
 lare, quod non decet Festum Ecclesiasticum, sed solum gaudium sanctum,
 quod consistit in officio Ecclesiastico, in conviviis bonarum personarum, in
 eleemosynarum abundantia. Propter quod ad excludendum vanum gaudium
 dicit Apostolus ad Philippenes 4. *Gaudete in Domino semper*: id est nunquam
 alio gaudio gaudeatis. Interdum vero contingit, quod aliqui, etsi magnum
 gaudium faciunt apud se, tamen Prælo minorem debito honorem exhibent.
 Non sic fecerunt Galatæ Paulo, de quibus ad Galatas 4. *Non respicistis me, sed*
sicut Angelum Dei excepistis me, sicut Christum Jesum. Et nota, quod
 Prælatum multum debet honorari a subditis propter excellentiam status, cui
 semper honor debetur, magis autem propter Paternitatem, quæ specialiter
 honorem requirit, maxime autem propter Christum, cujus vicem gerit. Va-
 let autem hujusmodi honor ad Dei benedictionem acquirendam. Ecclesiastici
 3. *Honora patrem tuam, ut superveniat tibi benedictio illius in novissimo*.
 Item valet ad mutuam colligationem. Sicut enim nihil magis attrahit ali-
 quem ad amorem alterius, quam honor sibi exhibitus, quia hoc multum dil-
 ligit homo naturaliter. Item ad hostium terrorem. Cum enim caput, & sub-
 diti sunt ad invicem bene per amorem colligati, redduntur magis terribiles
 adversariis, sicut e contrario, quando discordant, minus timentur. Mate-
 ria de prædiciis. Et nota, quod hujusmodi honorificam receptionem Præla-
 ti, non solum usus habet, sed dicitur & ratio, etiam approbat Scriptura
 divina. Unde ad Philippenes 2. Thema: *Excipite Epaphroditum cum omni*
gaudio in Domino, & ejusmodi cum honore habetote. Et nota, quod sicut
 patet in ipsa littera præcedenti, iste Epaphroditus fuit Apostolus Philippen-
 sium. Dicit ergo: *Excipite*, contra illos, qui rebellando, non reci-
 piunt: *Cum gaudio* dicit contra illos, qui parum gaudent: *In Domino*, di-
 cit ad exclusionem vani gaudii: *Cum honore*, dicit contra minus honoran-
 tes. Et proseguere, ut supra.

(a) Moris fuisse jam olim ut Episcopo procedenti in Ecclesiam, non modo Clerici, sed
 & laici etiam homines vasis agminibus per sexus, ætates, & artes divisus cum gaudio
 occurrerent, ostendit eruditus Altaferri lib. 2. *De jurisdictione Ecclesiastica*, cap. 12.
 ubi etiam tradit, occurri solitum fuisse Episcopis a Clericis & Monachis cum thuris
 fusu, & facibus.

XXVII. In prima Visitatione solemnii Electi, & Confirmati vel Consecrati villarum.

Licet in omni visitatione Episcopi fieri debeat sermo, tamen magis hoc convenit fieri in prima visitatione cuiusque loci: & est procurandum, quod melius conveniant auditores. Ad habendam autem materiam hujus sermonis, notandum, quod nullus debet intrare statum Prælationis, nisi per Christum, qui est ostium. Joannis 10. Qui autem non intrat per carnem, & sanguinem, neque per pecuniam, neque per intrusionem, vel aliam quameunque viam illicitam, sed per modum licitum, intrat per Christum, & a Christo dicitur electus. Item notandum, quod qui eligitur in Episcopum, non eligitur ad quiescendum, neque quiete repausationis carnalis, neque quiete pigræ, neque etiam, quod majus est, quiete contemplationis spiritualis, sed potius ad eundem. Unde Lucæ 10. dicit discipulis, quorum locum tenent Episcopi: *Ite, ecce ego mitto vos: & bene dicit. Sunt enim quasi balivi Regis æterni: & igitur sicut balivi tenent assitas (a) suas in diversis locis, modo veniendo ad unum locum, modo ad alium, ut homines facilius habeant copiam eorum in negotiis suis, ita & Episcopi debent visitare loca suæ Diocesis, ut habeatur ab hominibus copia eorum.* Item sunt agricolæ patris cælestis: ideo pertinet ad eos, modo excolere unum campum, modo alium, & sic per multos discurrere. Item sunt negotiatores Patris familias, quibus tradidit talenta sua ad lucrandum, dicens: *Negotia mini dum venio: & ideo debent discurrere per loca diversa, sicut negotiatores per fora, & nundinas diversas ad lucrandum.* Et nota, quod sic faciebat Christus Matthæi 9. *Circuibat Jesus omnes civitates, & castella, docens.* Sic etiam Apostoli, Lucæ 9. *Egressi autem Apostoli circuibant per castella evangelizantes.* Sic etiam post eos egregius Apostolus discurrebat, modo existens Athenis, modo Corinthi, modo Ephesi, & sic discurrebat per alia loca. Romanorum 15. *Ab Hierusalem per circuitum usque ad Illyricum mare, repleverim Evangelium Christi.* Sed notandum, quod sunt quidam Episcopi nostri temporis, qui multum discurrunt per suas Dioceses, propter procuraciones novas recipiendas, similes vulpibus, qui visitant villas propter gallinas recipiendas, & comedendas. Osee 13. *Quasi vulpes in deserto Propheta tui.* Alii sunt, qui visitant, ut invenientes aliquem Sacerdotem, vel Clericum in delicto, extorqueant pecuniam. Et isti sunt similes diabolo, qui circuit, querens quem devoret, ut dicitur, 1. Petri 5. Alii sunt, qui cum deberent aliquando quiescere in contemplatione, & cogitare de statu suo, & agendis suis, non possunt, propter quandam inquietudinem, sicut pullus discurrens per pratrum, & hoc est signum mentis male dispositæ, sicut in infirmo quando non potest quiescere. Seneca: *Indicium bonæ mentis est secum consistere, & secum morari.* Unde a contrario sensu, con-

contrarium est signum contrarii. Non autem sic faciendum est, sed propter fructum est discurrendum, exemplo Pauli, qui dicit Romanorum 1. *Desidero vos videre, ut aliquid impartiar vobis gratiæ spiritualis.* Et post: *Ut aliquem fructum habeam in vobis, sicut in cæteris gentibus.* Notandum autem, quod boni Episcopi est non solum unicum, vel modicum fructum facere, sed plurimum, & hoc non ad sui, sed Dei gloriam, exemplo Apostolorum, quibus dictum est Joannis 15. *In hoc clarificatus est Pater meus, ut fructum plurimum afferatis.* Sunt autem septem fructus, quibus debet intendere in sua visitatione. Primus est, prædicatio. Secundus est, confessionum auditio. Tertius est, excessuum correctio. Quartus, justitiæ querulantibus exhibitio. Quintus, Sacramentorum ad se pertinentium ministratio. Sextus, est omnium consolatio, ut pacem inter discordes reformando, pauperibus subveniendo, tristes erigendo, bonis se amicum ostendendo, & similia multa. Notandum iterum, quod fructus spiritualis, qui fit per Episcopum, solet interdum perire propter mala exempla adjuncta bonis verbis, per quæ destruitur, quod verbis fuerat ædificatum. Non sic fuit in Paulo, qui dicit Corinthiis, quos visitavit, 2. ad Corinthios, 7. cap. *Capite vos, in exemplum, scilicet: Neminem læsumus, &c.* Interdum propter gravamina procuracionum, quæ potius inducunt maledictionem, quam relinquunt ædificationem: non sic fuit in Paulo, qui dicit eisdem. 2. Corinthiorum 12. *Ego non gravavi vos.* Interdum propter notam cupiditatis, cum visitatio habet istum finem. Hæc enim facit omnia bona præcedentia converti in malum. Non sic fuit in Paulo, qui dicit eisdem, eodem Capitulo: *Non quero vestra, sed vos.* Ut ergo fructus non pereat, sed maneat: cavendum est Episcopo ab omnibus istis in se, & in familia comitatus sui. Ex prædictis patent quatuor, secundum quatuor paragraphos suprapositos. Unum est, quomodo debet quilibet intrare ad prælationem. Aliud est, ad quid ibi ponitur, quia ad discurrendum. Aliud, propter quid debet discurrere, quia propter fructum. Aliud, quomodo cavendum est, ne fructus quem facit ex una parte, ex alia parte destruat. Materia de prædictis. Thema Joannis 15. *Ego elegi vos, & posui vos, ut eatis, & fructum afferatis, & fructum vester maneat.* Elegi, dicit quoad primum: *Posui ut eatis,* dicit quoad secundum: *Et fructum afferatis,* dicit quoad tertium: *Et fructus vester maneat,* dicit quoad quartum. Decet autem, ut per Episcopum, vel alium vice ejus prædicantem ostendatur causa suscepti regimini populo, quoad primum. Et causa adventus sui ad locum, quoad secundum. Et offeratur Episcopo prædictus, quoad tertium. Et ostendatur voluntas ejus cavendi a destruentibus fructum, quoad quartum. Et in fine commendetur devote orationibus omnium, ut hæc & alia Dominus per eum dignetur operari ad suam, & subjectorum salutem, & gloriam Jesu Christi.

XXVIII. In omni Consecratione solemnii.

Notandum est, quod sicut patet ex multis scripturis, olim fuerunt apud gentiles aliquæ personæ deputatæ cultui divino idolorum, qui dicebantur Sacerdotes idolorum, fuerunt & aliqua loca cultui

(a) Assise, & Assisæ dicuntur comitia publica, conventus, & consensus proborum hominum a Principe, vel Domino Feudi electorum, qui pro tribunali jus dicunt, lites dirimunt, de rebus ad rem publicam spectantibus statuta faciunt, Plura de his vobis vide in Glossario Dufresne.

tui deputata, quæ dicebantur templa Idolorum . Fuerunt & aliquæ res, quæ offerebantur idolis, ut cibi, vel thus, & huiusmodi, quæ dicebantur idolothya, sive idolis immolata . Apud Judæos vero, qui Deo vero servierunt, fuerunt hæc eadem, sed cum majori reverentia . Nam Sacerdotes, & Levitæ quoad personas, Tabernaculum, & Templum cum utensilibus quoad loca, & vota, & aliæ oblationes quoad res, quæ solum deserviebant cultui divino . Verum apud Christianos hæc eadem sunt, sed abundantius, & quoad personas : non enim solum viri consecrantur Domino in cultum divinum, ut Episcopi, imo & Virgines moniales, quæ non fiebant apud Judæos : & quoad loca, quia non solum Ecclesiæ Sanctorum, ut Templum olim, sed & Cimiteria mortuorum consecrantur : & quoad res, quia non solum altaria, cum annexis quibusdam consecrantur, ut tunc, sed etiam quædam sacramentalia superaddita, ut Chriftina, & Oleum ad Catechumenos, & Oleum ad Infirmos : & ista sunt sex, quæ in Ecclesia catholica frequenter, ac solemniter consecrantur, videlicet Episcopi, Moniales, Ecclesiæ, Cimiteria, altaria, sacra unctio . Non solum autem abundantius sunt hæc apud Christianos, sed & solemnius, & decentius, sicut patet ex ipsius officii solemnitate, & devotissimis verbis, & orationibus, quæ continentur in illo . Notandum autem, quod circa ea, quæ Deo sunt dedicata, multipliciter potest offendi . Uno modo, quando ad usus seculares trahuntur . Exemplum de Balthasar, qui in vasis sacris asportatis de templo bibit, & fecit bibere optimates, & uxores, & concubinas in convivio suo, sed non sine pœna . Nam in ipsa hora vidit visionem terribilem manus scribentis in pariete de amissione Regni : *Mane, Thebel, phares*, quod propter hoc datum est Medis, & Persis, secundum expositionem Danielis . Danielis 5 . Alio modo, quando aliqui, ad quos non pertinet, ingerunt se ad ista . Exemplum de Ozia rege, qui ad ista voluit se ingerere, sed non remansit intulum . Nam propter hoc factus est terræmotus, & claritas solis valde afflavit in faciem ejus, & factus est leprosus . Alio modo, quando aliqui, ad quos pertinet se ingerunt, sed in statu indigno . Exemplum de Oza, qui extendit manum suam ad arcam inclinatam, & statim aruit dextera ejus, imo mortuus est . 1 . Regum 6 ., & tradunt Hebræi, quod factum est, quia illa nocte dormiebat cum uxore sua . Alio modo, quando fit circa hoc violentia . Exemplum de Eliodoro, qui templum spoliare voluit, sed ibi apparuit Dei virtute in equo terribilem habente sessorem, & in duobus juvenibus decoris virtute flagellatus gravissime, in sella gestatoria est educatus . Alio modo, quando fit in istis aliqua indicens irreverentia . Sic faciunt illi, de quibus Psalmo 78 . *Polluerunt templum sanctum tuum* . Sed & hæc etiam pœnam habent . Dicitur enim in historiis de Pompejo, quod postquam posuit equos in templo pro stabulo, nunquam fuit fortunatus . Alio modo, quando hæc injuste detinentur, ut faciunt illi, qui decimas, & oblationes, & elemosinas datas Ecclesiæ pro Deo, & alia Deo dicata, injuste detinent : nec hoc etiam evadit pœnam, Exemplum de arca, quam captam in bello, quando detinuerunt Philistæi, semper plagis multis, & gravibus afflicti sunt, quousque remiserunt eam in Bethlames, quæ erat de civitatibus sacerdotibus . 1 . Regum 6 . Alio modo ex nimia

auda-

audacia appropinquandi ad ista, sicut faciebant mulieres sacratis ædibus se ingerentes . 2 . Machabeorum 6 . Contra quod dicitur Levitici 10 . *Sanctificabor in his, qui appropinquant mihi*, scilicet per vindictam . Et igitur securus est peccatoribus multis stare a longe cum Publicano . Alio modo ex nimia curiositate scrutandi de multis, quid sunt, aut quid significant . Exemplum de Bethsambites, *qui mortui sunt de populo . 70 ., & de plebe . 53 . eo . quod vidisset arcam* . Non enim debent multi se scrutari divina, ut ea videant . Alio modo ex conditione indigna . Non enim multi debent sic esse audaces, ut audeant tangere multa Deo dedicata . Quo contra dicitur 2 . Machabeorum 5 . de Antiocho, qui scelestis manibus fumens vasa sancta tractabat indigne : sed & iste mortuus est morte pessima . Alio modo ex minori reverentia, quam exhibent aliqui circa ista, capitulum non detrahendo, genua non flectendo . Quo contra dicitur de David, 2 . Reg. 5 . quod coram arca nudatus psallebat, & cum summa reverentia eam deducebat, & deduci faciebat . Alio modo ex minori fide, quam habent aliqui circa ista, non æstimantes, quod possint eis multum prodesse . Quo contra dicitur de David ibidem, quod cum audisset, quod Dominus benedixisset domui Obedom propter arcam, adduxit eam in domum suam, in spe quod etiam domui suæ benediceretur propter arcam Domini . Materia de prædictis . Thema, Levitici 26 . *Pavete ad sanctuarium meum* . Et nota, quod quicquid Deo consecratur, dicitur bene sanctuarium Domini propter excellentiam sanctitatis, quia quicquid tale, est valde sanctum . Levitici ultimo . *Quicquid sanctam semel consecratum fuerit, sanctum sanctorum erit Domino* . Ad sanctuarium autem istud pavent, qui per reverentiam ejus cavent a malis supradictis .

XXIX. In solempni (a) Consecratione Episcopi .

Notandum, quod apud gentiles (sicut claret ex multis scripturis) non fuerunt solum aliqui minores Sacerdotes, qui dicebantur Flamines, sed & majores aliqui, qui dicebantur Archiflamines, & hi erant multi secundum varietates locorum, quibus secundum varios ritus idolis serviebatur : non reperitur tamen, quod consecrabantur . Apud Judæos vero unus erat summus Sacerdos, sive Pontifex, qui omnibus aliis præerat, quamvis & inter illos, quibus præerat, quidam essent minores aliis, qui secundum ordinem David per vices suas serviebant in templo . Verum iste pontifex summus cum magna solemnitate consecrabatur Domino . Inter Christianos vero etiam multi sunt summi per varia loca : quia, ut dicitur, ubi erant Archiflamines tempore gentilitatis, & in aliis multis locis, constituti sunt Episcopi, ultra quos non est aliquis major, quoad ordinem : post fidei vero dilatationem ex digniori consecratione, quam communes sacerdotes consecrantur . Sicut enim in veteri lege Levitæ faciliiori ritu sanctificabantur, quam Sacerdotes, sicut dicitur 2 . Paralippomenon 29 . & Sacerdotes, quam Pontifex, sicut patet Exodi 28 . ita in nova lege Episcopi summa consecratione digni judicantur . Circa hæc con-

K k

secre-

(a) Varios ritus in consecratione Episcopi jam olim in Latina, & Græca Ecclesia adhibitos explicuimus nostro 1 . Tomo Romani Pontificalis Tit. XLII .

secrationem notandum est primo, quare Episcopi tam excellenter consecrantur. Secundo, quare sit magnum in huiusmodi consecratione. Tertio de his, quæ sunt in huiusmodi consecratione, ad quid fiant. Circa primum, notandum, quod quicquid accedit ad Dominum, debet sanctificari. Exodi 19. *Sacerdotes, qui accedunt ad Dominum, sanctificantur, ne percussat eos:* & ideo cum sit Episcopi primus accedere ad Dominum, eo quod ipse constitutus est super alios in his, quæ ad Dominum pertinent, indiget majori sanctitate. Item, quicunque volebat tangere sanctificata, debuit ante sanctificari. Exodi 20. *Qui tetigerit ea, scilicet utensilia, sanctificabitur, scilicet, ante.* Cum ergo Episcopi sit tractare multa, & multoties, quæ alii non audent tangere, ut sanctum Chrisma, & multas Reliquias, & similia, valde requiritur in eo magna sanctitas. Item omnis consecratio Ecclesiastica, quia ipsius est consecrare, & ecclesias, & altaria, & huiusmodi: quantum ergo debet esse sanctitatis in Episcopo, quia ab immundo quis mandabitur? Neemiæ 12. *Mundati sunt Levitæ, & Sacerdotes, & mundaverunt populum:* quia ergo hæc ad Episcopum pertinent Deo appropinquare, & consecrationem conferre, convenit ei summa sanctitas, ad quam tendit summa consecratio. Sed circa secundum, notandum, quod inter omnia, quæ sunt in Episcopo requirenda, magis requirenda est sanctitas. Inde est, quod dicit Apostolus, Hebræorum 7. *Talis decebat, ut nobis esset Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, & excelsior cælis fistus.* Hinc est etiam, quod in Carthaginensi (a) Concilio, cui interfuit Augustinus, dicitur: *Qui ordinatur Episcopus, ante examinatur, si natura sit prudens, si docibilis, si in omnibus temperatus, si vita castus, si sobrius, si pervigil, si humilis, si affabilis, si misericors, & cætera multa, quæ sonant in sanctitate, distinctione 23. Qui Episcopus.* Hinc est, quod in ordinatione Episcoporum dicitur, quod ordinatori quærenti ab illis, qui offerunt ordinandum, quid placuit vobis in eo, respondere debent: sanctitas, humilitas, castitas, benignitas, & omnia quæ Deo placibilia sunt. Bene autem super omnia requirenda est sanctitas in Episcopo, hæc est enim non potentia, sed sapientia, vel alia quæcunque conditio, quæ facit apud Deum ipsum exauditione dignum pro populo deprecantem, quia peccatores non audit Deus. Exemplum de sancto Aaron homine sine querela, de quo dicitur Numerorum 16. *Stans inter mortuos, & viventes pro populo deprecatus est, & plaga cessavit.* Item hæc est, quæ facit Ecclesiam a mundo honorari. 2. Machabæorum 3. *Propter Omnia Pontificis dispositionem, & pietatem fiebat, ut ipsi & Reges, & Principes locum in summo honore dignum ducerent, & templum maximis muneribus illustrarent.* Item hæc sunt, quæ faciunt Episcopum animarum salutem intendere, juxta illud Joannis 10. *Bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis.* Exemplum de Paulo, qui dicit, 2. Corinthiorum 12. *Ego libentissime impendam, & super impendam ipse pro animabus vestris.* Quia ergo sanctitas in Prælato tantum valet, & apud Deum, & apud mundum, & apud animas, merito Ecclesia,

(a) Est id Concilium Carthaginense. IV. celebratum anno 398. in cuius can. 1. ea verba habentur.

cujus est gaudere de fructu spirituali, facit festum magnum in consecratione Episcopi, quia respicit sanctitatem ejus, & solemnizat solum de sanctis Episcopis, & non de aliis quibuscunque. Circa tertium, notandum, quod in consecratione Episcopi multa sunt circa eum, quæ valent ad multa. Episcopali enim dignitati debetur honor, & ideo multipliciter ornatur ad decorem. Huiusmodi enim decorus ornatus corda maxime simplicium inducit ad reverentiam. Exemplum de Alexandro, qui, sicut dicitur in historiis, cum obviasset ei Badus summus Sacerdos Judæorum pontificalibus indutus, descendit rex de equo, & veneratus est eum, principibus suis super hoc stantibus. Item ille sit quasi pugil Ecclesiæ contra diabolum, & ideo tanquam pugil inungitur, & ponitur mitra, quasi galea in capite, & baculus in manu, sicut habuit David pugnatorum contra Goliath, & alia quædam: & hæc terrent, sicut pulchra armatura adversarium. Sapientiæ 18. *In veste poderis, quam habebat, totus erat orbis terrarum, & parentum magna in quatuor ordinibus lapidum erant sculpta, & magnificentia tua in diademate capitis illius scripta erat: his autem cæstris, qui exterminabat, & hæc extimuit.* Item Episcopi est ita sollicitum esse de his, quæ pertinent ad officium suum implendis, quod illa nunquam tradat oblivioni, & ideo non solum in scriptis, quæ cito traduntur oblivioni, sed in figuris visibilibus, & mysticis per ea, quæ circa ipsum sunt, ut verbi gratia per majorem ornatum morum, & per anulum, quod sicut sponsus debeat intendere Ecclesiæ fecundandæ, & sic de unctionibus, & aliis ostenditur ei assidue, quid habeat facere, quasi diceretur ei illud Colossensium ultimo: *Vide ministerium, quod accepisti in Domino, ut illud impleas.* Vide scilicet in his, quæ gestas, quæ sunt ante oculos tuos. Materia de prædicitis. Thema, 1. Paralipomenon 15. *Vos, qui estis Principes familiarum Levitarum, sanctificamini.* Et nota, quod in hoc quod dicitur, specialiter istis, innuitur, quod in istis specialis requiritur sanctificatio. Circa quod notandum, quod apud, &c.

XXX. In solemnī Consecratione (a) Virginitatis monialium.

Notandum, quod Virginitas in tanto honore fuit apud Philosophos, quod, sicut dicit Hieronymus, Thimeus scripsit, Pythagoræ Filiam Virginitatis Choro Virginitatis præfuisse, & castitatis intruxisse eas de doctrinis. Apud Paganos vero fuit etiam in tanta reverentia, quod, sicut invenitur in quibusdam historiis, Vestæ, quæ erat apud eos Dea, & virgo, serviebant Romæ virgines, quæ dicebantur Vestales, quasi divinæ Vestæ dedicatæ, ut dicit Papias. Verum apud Judæos nec fuerunt conventus virginum, nec virgines Deo dedicatæ, quia non fuit apud illos virginitas in laude, quia cum essent pauci super terram, vacabant generationi, ut crescerent super terram. Apud Christianos vero, qui dispersi sunt per universum mundum, & magis vacant repletioni cæli, quam terræ, est virginitas in tanto honore, ut post exemplum virginitatis gloriose Virginis, ad ejus imitationem facti sunt, & sunt quotidie conventus Virginum innume-

(a) Falsè & de hoc ritu egimus nostro 1. Tomo Romani Pontificalis Tit. XIX.

rabiles, & ipsi Domino Jesu Christo filio virginis, & amatori virginitatis hujusmodi virgines consecrentur. Circa hujusmodi vero Consecrationem notandum est primo, unde habuit hoc factum originem. Secundo, quid Ecclesia circa hoc facere consueverit. Tertio, quid ipsi virgini consecratae sit faciendum. Quarto, quid aliud sit circa hujusmodi personas faciendum. Ad primum notandum est primo, quod Beatus Mathæus Epigeniam filiam Regis Ethiopum induxit ad virginitatem, & prefecit eam plus, quam ducentis virginibus, quibus & dedit sacrum velamen, & sacratissimam orationem super eas fecit, quæ etiam adhuc habetur in Ordinariis Episcoporum. Exemplo quo apparet quantæ auctoritatis sit hujusmodi Consecratio, quæ a tanto Apostolo, & a tanto tempore, scilicet, Ecclesiæ primitivæ, & in tanta persona, ut est filia Regis, & a tot aliis introducta est. Circa secundum, notandum, quod summus Sacerdos in lege non poterat ducere in uxorem, nisi virginem, sicut dicitur Levitici 21. Ex quo apparet, quod multo minus fieri potest sponsa excellentissimi Sacerdotis, nisi virgo. Propter quod dicit Apostolus 2. Corinth. 11. *Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo.* Et ideo cum in Consecratione benedicantur virgines, ut fiant sponsæ Christi, sicut fiant benedictiones in matrimonio carnali, non consuevit Ecclesia consecrare nisi virgines. Item quicquid consecrabatur Domino in lege, separabatur ab usibus communibus: & ideo cum per religionem separantur personæ a mundo, justum est, ut virgo, quæ Domino consecratur, sit religiosa, quia religio separat a mundo. Et ideo dicitur tali virgini: *Obliviscere populum tuum, & domum patris tui.* Item, sunt quædam virgines superbæ, invidiæ, & aliis malitiis plenæ. Et istæ sunt similes Diabolo, qui est virgo, sed plenus malitia. Talis autem non debet esse virgo dedicata Deo, sed cum virginitate debet omnimodam sanctitatem habere. 1. Corinthiorum 7. *Mulier inuupta, & virgo cogitat, quæ Domini sunt, ut sit sancta corpore, & spiritu.* Et ideo tot sunt benedictiones in Consecratione tali, & vestium, & annuli, & veli, & hujusmodi, quia cum virginitate debent in omni sanctitate intus, & exterius abundare. Sic ergo patet quid Ecclesia facit in hujusmodi Consecratione, quia solum virgines consecrat, & non quascunque, sed religiosas, & in consecrando multimodas benedictiones effundit. Circa tertium, notandum, quod virgo consecrata, licet debeat esse intenta circa omnem sanctitatem, tamen super omnia circa custodiam virginitatis, ut patet Levitici 21. *Filia Sacerdotis si deprehensa fuerit in stupro, & nomen patris sui violaverit, flammis exuret.* Item Deuteronomii 22. dicitur de puella, quæ fornicata est in domo patris sui: *Lapidibus obruent eam viri civitatis illius, & morietur, quoniam nefas fecit Israel, ut fornicaretur in domo patris sui.* Item, legitur in historiis Gentilium, quod virgines, quæ serviebant Vestæ virgini Deæ, apud eos, si inveniebantur in stupro, comburebantur igne, qui semper ardebat in templo Deæ illius. Quæ ergo pœna digna est virgo consecrata Deo, quæ est filia summi Sacerdotis, Dei scilicet, & in ejus domo, scilicet religione moratur, & servit gloriosæ Virgini, si aliquo modo sine consentiat corruptioni? Et ideo sacræ virgines, magis eligunt omne genus pœnarum sustinere, quam sustinere corruptionem. Circa

quar-

quartum notandum, quod omni homini cavendum est, ne aliquid indecens circa virginem Deo consecratam attentare præsumat. Unde beatus Matthæus dixit: *Si sponsam Regis aliquis servorum Regis usurpare præsumat, non solum offensam Regis, sed mortem meretur.* Et ideo in Consecratione ponitur bannum ab Episcopo, super omnes aliquid hujusmodi attentantes. Non solum autem ab hoc est cavendum, sed ab omnibus sanctæ reverentia est hujusmodi personis exhibenda. Hieronymus contra Jovinianum: *Certe Romanus populus in quanto honore habuerunt semper virgines, hinc apparet, quod Consules, Imperatores, & omnes dignitatis gradus, eis de via cedere soliti sint.* Si autem hoc fecerunt Gentiles, quanto magis Christiani, apud quos est virginitas in summa laude, ipsam summe honorare debent? Non solum autem est eis reverentia exhibenda, sed & in eis spes maxime est ponenda. Credendum est enim pie, quod apud sponsum suum Regem gloriæ possit nos multum juvare, sicut Esther juvit populum suum apud virum suum Assuerum, qui dicitur, Esther 5. *Quid vis Esther, & qua est petitio tua? Etiam si dimidiam regni partem petieris, dabo tibi.* Unde de beata Catharina legitur: *Vox de caelis sonavit, dicens: Quæ postulas impetrasti.* Materia de prædictis. Thema in Psalmo 44. *Adducuntur Regi virgines post eam, proxima ejas offerentur tibi;* quod dicitur, quia post beatam Virginem secuta est sequela hujusmodi virginum, & oblatio earum. Et notandum, quod virginitas in tanto &c.

XXXI. In solemnî (a) Consecratione Ecclesiæ.

Notandum, quod a principio mundi usque ad tempora Moysi, Dominus non habuit in terris aliquem locum sibi specialiter deputatum. Tempore vero Moysi factum est sibi de mandato suo tabernaculum portatile, quod cum populo vago, & nondum habente terram ad habitandum transferebatur. Tempore vero Salomonis populo jam collecto in terra promissionis, factum est sibi templum de mandato suo, sed unicum, quia ad illud confluere poterant omnes judæi, cum essent in numero brevi, & in vicino habitantes. Tempore Christianitatis, fide dilatata, ubique factæ sunt sibi Ecclesiæ innumerabiles per universam mundum. Et nota, quod Dominus cujus sunt universa loca, & omnia, voluit habere aliqua loca proprie sibi deputata propter tria. Unum est, ut ibi fierent ea, quæ ad cultum ejus pertinent, quæ non decuit passim ubique fieri. 2. Paralipomenon 2. *Ut edificarem domum Domini Dei nostri, & consecrarem eam ad adolendum incensum coram illo, & fumigandum aromata, ad propositionem panum in sempiternum, & holocaustum mane, & vespere, Sabbatis quoque, & Noveniis, & solemnitatibus Domini Dei nostri, in sempiternum, quæ mandata sunt Israeli.* Aliud est ad recipiendum ibidem beneficia divina. 2. Paralipomenon 6. *Ad hoc facta est domus ista, ut recipias orationem servi tui, & aperias oculos tuos super domum istam diebus, & noctibus: & post: Si peccaverit,*

(a) Extat & de hoc ritu in Tomo 2. Romani Pontificalis Titulus, quem nostris commentariis illustravimus.

coverit, & cætera multa. Aliud est, ut ibidem inveniatur, sicut homo invenitur in domo sua, & ad eum ibi recurrant homines in suis necessitatibus, loquendo ea in oratione, & audiendo eum in doctrina intrinseca per spiritum, vel extrinseca per suos ministros. Apocalypsis 21. *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus*. Item, notandum, quod hujusmodi domus debet consecrari, sicut Moyses consecravit tabernaculum, & Salomon templum. Et est hujusmodi ratio triplex. Una est distinctio a cæteris locis. Non enim magnitudine, vel pulchritudine differt Dei domus a cæteris, sed sanctitate, quia ea, quæ in divinos usus separabantur, quamvis non essent magna, vel pulchra, tamen erant sancta. Aliud est habitatio ad opera sancta, quæ ibi fienda sunt. Magis enim convenit, quod talia fiant in loco sacro, quam in loco non sacro. Tertia est significatio: hujusmodi enim templum materiale significat templum Dei spirituale, quod nos sumus, quod debet esse sanctum secundum Apostolum: & ideo melius significatur per templum consecratum. Bene igitur dicitur in Psalmo 99. *Domum tuam decet sanctitudo*: & propter distinctionem, & propter habitatem, & propter sanctitatem prædictam. Item notandum, quod in hujusmodi Consecratione fiunt multa in figuram faciendorum in vero templo, quod nos sumus, de quibus Bernardus tangit in quodam sermone dicens (sermone 1. in dedicatione Ecclesiæ) (a) *In nobis impleri oportet spiritualiter, quæ in parietibus visibilibus præcesserunt. Si vultis seire, hæc sunt aspersio, inscriptio, benedictio, illuminatio, unctio. Christus siquidem Pontifex futurorum bonorum aspergit hyssopo, ut mundemur. Inscrubit digito suo legem suam in tabulis cordis, & Cruces multimode ponit devotionis, & sua gratia inungit. Ac postquam unctio gratia suæ præcesserit, lucernam suam super candelabrum ponit, ut luceat lux vestra coram hominibus. Jam vero benedictionem expectamus in fine, quando aperiet manum suam & implebit omne animal benedictione. Nam in quatuor præmissis merita constant, in benedictione sunt præmia*. Item notandum, quod licet in constructione templi, olim fuerit facta magna solemnitas, tamen multa contigerunt postea circa templum, quæ tristiciæ, & desolationis causa magna fuerunt: unum autem istorum, exproliatio templi, super quam factam ab Antiocho lamentatur Matathias 1. Machabæorum 2. dicens: *Vae mihi*. Aliud est introductio idolorum, sive imaginum diabolicarum in templo, de quo Ezechielis 8. *Et universa idola domus Israel depicta erant in pariete; depicta in circuitu per totum abunde; de quo summe dolebant Judæi*. Aliud est coinquinatio. Super quo dolens David dicit Psalmo 78. *Polluerunt templum sanctum*: in immunditia carnalium peccatorum. Et per hoc fit templum Dei latrina Diaboli, quod magis est abominabile, quam quando de templo Baal factæ fuerunt latrinæ. 4. Regum 10. Aliud est combustio per ignem cupiditatis. Quod gemens David dicit Psalmo 78. *Incenderunt igni sanctuarium tuum in terra*. Aliud exultatio Dæmonum in templo sic destructo, super quo lamentatur Hieremias dicens Thronorum 2. *Vocem dederunt in domo Domini sicut in die solemnium*. Aliud est conversio in desertum per longam

incu-

(a) Aliter hæc leguntur verba in laudato S. Bernardi sermone, quam hic ab Humberto recitantur.

incuriam, 1. Machabæorum 4. *Invenerunt sanctificationem desertam, & post planxerunt planctu magno*. Aliud est reparatio modici valoris. 1. Eldra 3. *Plurimi de Sacerdotibus, & seniores, qui viderant templum Domini prius fundatum, & hoc templum in oculis eorum, stebant propter hoc*: scilicet, quod istud nihil erat in comparatione ad illud. Porro hæc omnia est hodie, invenire in templo Dei spirituali, diligenter intuenti: propter quod festum Consecrationis jam apud multos conversum est in luctum lamentationis. Materia de prædictis Thema, Psalmo 92. *Domum tuam decet sanctitudo Domine in longitudine dierum*. Et notat hic quinque paragraphos suprapositos. Primo, quod Dominus habet nunc in mundo, domum. Secundo, quare, tuam. Tertio, quare consecranda est, decet. Quarto, quid sit in ejus Consecratione, sanctitudo. Quinto, quod hoc deberet durare, ut non vertatur in luctum, in longitudine dierum.

XXXII. In solemnium Consecratione (a) Cimiterii.

Notandum, quod loquendo proprie, Consecratio dicitur ubi fit aliqua inunctio olei, vel chrisinatis consecrati: extenso tamen nomine dicitur Consecratio, ubi præter hoc fit aliqua sanctificatio per asperisionem aquæ benedictæ, & orationis. Et hoc modo benedictio Cimiterii ibi vocatur Consecratio, ut in Ordinariis Episcoporum. Circa autem Consecrationem, notandum, quod inter infelicitates generis humani, hæc est una de maximis, quando contingit aliquem, sicut animal brutum, carere sepultura Ecclesiastica. Ecclesiastici 6. *Si sepultura careat, de hoc ego pronuncio, quod melior sit abortivus*. Inde est, quod non invenitur aliquid genus hominum etiam gentilium, quod non habuerit curam de mortuis sepeliendis. Unde Augustinus: *Hoc faciunt etiam, qui carnis resurrectionem non credunt*. Verum Judæi, qui majorem habuerunt cognitionem de seculo futuro, & carnis resurrectione, majorem habuerunt de hoc curam, quam gentiles. Augustinus in Enchirido: *Antiquorum iustorum funera officiosa pietate curata sunt, exequiæ celebratæ, sepultura provisæ, ipsi quoque cum viverent, de sepeliendis, & transferendis suis corporibus filiis mandaverunt*. Tobias sepeliendo mortuos, Dei gratiam promeruisse, teste Angelo, commendatur. Ipse quoque Dominus tertia die resurrectionis, religiosæ mulieris bonum opus prædicat prædicandum, quia commendavit. Et laudabiliter in Evangelio commemorantur, qui corpus ejus de Cruce acceptum diligenter, atque honorifice tegendum, sepeliendumque curaverunt. Christiani vero, qui de carnis resurrectione certiore fidem, & firmiorem spem gerunt, omne aliud genus hominum circa curam hujusmodi excedunt: quod patet ex tribus. Ex honore magnifico, quem exhibent circa corpus defuncti. Ex devotissimo officio, quod agunt in exequiis. Et ex proprietate loci sacri, quam habent ad sepeliendum. Non enim sicut alienationes in domo, vel in horto, vel in agris, vel in aliis hujusmodi locis sepeliunt, sed solum in loco venerabili, & publico ad hoc consecrato, & deputato.

Notan-

(a) Vide Commentarios nostros ad Titulum VI. Tomi II. Romani Pontificalis.

Notandum autem, quod corpora fidelium defunctorum habuerunt multa in se & habent, propter quæ fides Christiana maxime de eis curam debet habere. Ipsa enim templum fuerunt Spiritus Sancti. 1. Corinthiorum 6. *An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus Sancti.* Item fuerunt organum ejusdem. Augustinus: *Corporibus iustorum, atque fidelium tanquam organis, & vasis ad omnia opera bona usus est Spiritus Sanctus.* Item membra Christi fuerunt. 1. Corinthiorum 6. *Nescitis quoniam corpora vestra, membra sunt Christi.* Item consecrata fuerunt Deo per sacras unctiones Olei sanctificati, & Christum in baptismo, & confirmatione. Propter quod 1. Corinthiorum 6. dicit Paulus: *Sed sanctificati estis, id est Deo consecrati per hujusmodi unctiones.* Item est in eis virtus æternitatis, & maximus honor in carne mortua, esse semina æternitatis, quia per sepulturam significatur, quod corpora reservantur ad aliam vitam æternam. Item receperunt sacratissimum corpus, & sanguinem Dei Salvatoris. Ad Hæbreos 2. *Pueri communicaverunt carni, & sanguini.* Item servierunt Domino Jesu Christo, non enim sola anima, sed ipsum corpus iustorum laborat in servitio Creatoris, & glorificant Iusti Deum in corpore suo, juxta illud. 1. Corinthiorum 6. *Glorificate, & portate Deum in corpore vestro.* Item reparanda sunt. 1. Corinthiorum 15. *Seminatur in ignobilitate, surget in gloria.* Propter hoc autem fides catholica de sepeliendis honorifice, & devote corporibus fidelium iustorum maximam curam gerit, inter alia ad hoc pertinentia, locum ad hoc proprium deputando, & consecrando. Notandum autem iterum, quod multa sunt, quæ valent ad dæmones effugandos. Unum est memoria Crucis Christi, cum ad memoriam Crucis omnis diaboli fugatur exercitus. Aliud est aspersio aquæ benedictæ, & hoc propter sanctificationem in ea factam. Bernardus: *Terræ eum sanctitas.* Aliud est oratio. Isidorus: *Psalmi, & orationes fugant dæmones.* Aliud est fidei lux, quia lux fugat male agentes. 1. Petri 5. *Cui resistite fortes in fide.* Aliud est opus fervidæ charitatis, sicut thus ardens in igne fugat bestiam venenatam. Aliud est potestas Ecclesiastica, contra quam non possunt prævalere portæ inferi. Lucæ 9. *Dedit eis potestatem super omnia dæmonia.* Aliud est adjutorium Sanctorum. Marci ultimo: *In nomine meo dæmonia ejicient.* Semper igitur in consecratione Cimiterii ponuntur Cruces etiam in medio, & in circuitu, & fit ibidem aspersio aquæ benedictæ, & orationes multiplices. Et accenduntur candelæ, in quibus intelligitur fidei claritas, & fit thurificatio incensi ardentis, quæ designat prædictum opus, & circuit Episcopus, in quo est potestas Ecclesiastica: & fit Cimiterium juxta Ecclesias Sanctorum, qui possunt juvare defunctos, ut per hæc omnia repellatur potestas diaboli ab impediendo bona, quæ sunt pro animabus, quorum corpora in illo Cimiterio requiescunt. Sic patet secundum tres paragraphos supra positos, quomodo fides Christiana magnam curam habet de sepultura fidelium, & quare habet hujusmodi curam magnam, & quare in consecratione Cimiterii hæc facit supradicta. Materia de prædictis. Thema, Ecclesiastici 38. *Fili in mortuum producit lacrymas, & quasi dura passus, incipe plorare, & secundum iudicium conteget corpus illius, & ne despicias sepulturam ejus.* Notandum, quod mortuo debe-

debemus tria, quæ hic tanguntur, scilicet affectionem doloris naturalem: *fili humanitatis obsequium: & secundum iudicium: secundum statum illius exhibe ei cooperturam convenientem: & Ecclesiasticam sepulturam: & ne despicias sepulturam ejus.* Ad intelligendum autem, quæ sit hujusmodi sepultura apud Christianos, notandum est &c.

XXXIII. In solempni Consecratione (a) Altaris.

Notandum, quod ab initio mundi, usque ad tempus Noe, non legitur aliquod Altare fuisse in mundo, sed qui volebant aliquid offerre Deo, sicut Abel, & Cain. Genesis 4. vel invocare nomen Dei, sicut Enos filius Seth, eadem hæc faciebant, quomodo volebant, sine Altari: postmodum a temporibus Noe post diluvium primo facta sunt Altaria, tam ab ipso Noe. Genesis 8. quam ab Abraham. Genesis 12. quam ab Isaac. Genesis 26. quam a Jacob. Genesis 35. quam a Moyse. Exodi 17. A temporibus vero Moyse non solum facta sunt Altaria, sed & consecrata cum incensibus suis de mandato Domini. Exodi 40. In temporibus vero Machabæorum facta est solempnitas magna super istis, & tunc facta, & in perpetuum facienda. 1. Machabæorum 4. *Facta est lætitia magna in populo, & fratres ejus, & universa Ecclesia Israel, ut agatur dies dedicationis Altaris in temporibus suis ab annis in annum per dies octo.* Hæc ergo sunt tria, quæ leguntur in veteri testamento de Altari, & Consecratione, & solemnizatione: sed in signum cessationis cultus illius, interdum illa Altaria sunt destructa, & hoc contra primum: *Altaria, inquit, tua destruxerunt.* 3. Regum 19. Interdum profanata, & hoc contra secundum. Interdum autem gaudium illud est verum in lætum. Unde Hieremias Threnorum 2. lamentans dicit: *Reparavit dominus Altare suum, maledixit sanctificationi suæ, scilicet Altari, quod erat sanctificatum.* Adveniente autem fide Christiana impletum est hoc, quando cessaverunt hujusmodi Altaria cum cultu suo secundum prophetiam, quæ dicit, Osee 3. *Dies multos sedebunt filii Israel sine sacrificio, & sine Altari:* Verumtamen non caret fides Christiana Altaribus, licet careat istis, imo habet multo plura illis, quia quasi innumerabilia, & in locis pluribus, quia quasi per totum mundum, & a pluribus Patribus dedicata, quia ab ipsis innumerabilibus, & non solum in honorem Dei, sed in honorem Sanctorum ejus innumerabilium. Ad sciendum autem, quare Ecclesia consuevit sua altaria consecrare, notandum est, quod in Altaribus ecclesiasticis fiunt non solum semel in uno loco, vel in paucis Altaribus, sed quotidie, & ubique, in omnibus maxima, & mirabilia. Quid enim mirabilius, quam quod panis, & vinum convertuntur ibi in verum corpus, & sanguinem Jesu, sicut tenet fides, & probant auctoritates? Item in Altari incenso veteri legitur semel apparuisse Angelus unus stans a dextris Altaris, Lucæ 1. In hoc autem Altari quotidie descendunt Angeli innumerabiles. Gregorius in dialogo: *Quis fidelium habere dubium possit, in ipsa immolationis hora ad Sacerdotis*

vocem cælos aperiri, & in illo Jesu mysterio Angelorum choros adesse? Item demones, qui circa aras gentilium solebant familiariter conversari, & ibidem dare responsa, fugiunt hujusmodi Altaria, tanquam locum terribilem. Chryostomus in Homilia super Joannem: *Ubique videntur sanguinem Domini nostri, fugiunt demones*. Nec mirum, cum Angelus percitens Ægyptium pertransierit domus, in quibus erat in superliminaribus sanguis, significans hunc sanguinem. Non solum autem mirabilia, sed excellentissima opera fiunt in Altaribus. Ibi enim offertur hostia sanctissima, quæ sicut dicit Augustinus, successit omnibus sacrificiis antiquis, & pro illis omnibus offertur. Ibi iterum fiunt sacræ orationes solennes a Pontificibus, & Sacerdotibus, (a) qui sânt mediatores inter Deum, & homines pro tota Dei Ecclesia, & gradibus ipsius universis, cum invocationibus Sanctorum omnium in adiutorium hujusmodi orationum, sicut patet in Canone. Ibi iterum consecratur unctio sacræ, de qua omnia alia sacranda consecratur, sicut patet in Ordinariis Episcoporum. Non solum autem ista mirabilia excellentissima fiunt ibi, imo & emanant in illis multa utilissima animabus. Ibi enim mensa quotidie paratur, & descendit panis de cælo, de quo participant non solum Sacerdotes, & ministri, imo & tota plebs pie credens, juxta illud Augustini: *Crede, & manducaisti*. Iterum est ibi locus, unde emanat benedictio. Unde omnis benedictio Ecclesiastica fere fit super Altare, & Sacerdos in fine debet benedicere populum, sicut Moyses Levitici 9. de Altari benedixit populum. *De consecratione*, Distinctione 1. Can. *Missas. Dum ad celebrandum missas in die dominica convenit populus, non discedat prius, quam missa solemnitas compleatur, & ubi Episcopus non fuerit, benedictionem accipiat Sacerdotis*. Iterum ibi invenitur subsidium protectionis confugientibus ad Altare, non solum corporale, sed & spirituale. Exemplum 2. Machabæorum 3. ubi imminente spoliatione templi Sacerdotes cum stolis projecerunt se ante Altare. Et ecce Heliodorus volens illud spoliare verberatus est, Dei virtute ostendente suam potentiam per equitatem terribilem. Et ad terram projectus circumfusus caligine, eductus est in sella gestatoria. Cum igitur tanta mirabilia, & tanta excellentia opera, & tam utilia animabus, fiant in Altari, bene congruit, ut consecratur, sicut fecit non solum Moyses in veteri testamento, sed in novo beatus Silvester, sicut dicitur extra, *De sacræ Unctione*, Cap. *Mitto*. Item notandum est, quod ad viros fideles pertinet ad hujusmodi Altaria consecrata magnam habere reverentiam alioquin immineret periculum peccatori contrarium facienti. Unde narrat Gregorius in dialogo, quod cum quidam grave peccatum, & enorme commiserat, in crastino intrans Ecclesiam, non fuisset ausus appropinquare ad Altare, & post etiam dies aliquot, assumpta majori audacia, quotidie plus, & plus appropinquaret ad Altare, tandem prope ipsum exiens subito mortuus est. Ideo bene dicitur in Psalmo 25. *Lavabo inter innocentes manus meas, & circumdabo Altare tuum Domine*, scilicet, & non ante. Item, ibidem offerri debet, *De consecratione*, Distinctione 1. Cap. *Omnis Christianus procuret ad*

(a) Quomodo Sacerdotes appellentur mediatores inter Deum, & Homines, explicuitur in Commentariis nostris ad Pontificale Romanum. Tomo 1.

ad missarum solemniam aliquid offerre Deo, & ducere ad memoriam, quod Dominus per Moysen dicit: Non apparebis in conspectu meo vacuus. Item, ibidem adorare: *Hic Deum adora*. Apocalypsis 19. & 22. & hoc etiam faciunt Angeli. Apocalypsis 8. *Stans Angelus ante altare habens thuribulum aureum*, scilicet, orationum. Ex prædictis patent tria, secundum tres paragraphos, scilicet, de origine Altarium, & quare consecrantur, & quid faciendum est a fidelibus circa ea. Materia de prædictis. Thema, Exodi 29. *Sanctificabitur Altare in gloria mea*. Circa hanc sanctificationem notandum, &c.

XXXIV. In solemnî Consecratione (a) Unctionis sacræ.

NOtandum, quod apud Judæos inungebantur olim Reges, & Sacerdotes: apud vero Christianos non solum Reges, & Sacerdotes, sed omnes Christiani, quos fecit Christus regnum, & Sacerdotes Deo. Apocalypsis 1. Inunguntur, & frequentius, & plus, & devotius, quam tunc illi. Inungitur enim omnis Christianus in principio Christianitatis in baptismo, & in processu in confirmatione, & in exitu de mundo in extrema unctione. Ad Catechumenos in vertice, Chrismate: in confirmatione vero in fronte, Chrismate: in extrema vero unctione fere per omnes sensus, & membra, Oleo consecrato ad infirmos. Primum fit cum magna devotione Christianorum assistentium, & cum multis sacramentalibus admixtis. Secundum a solis Episcopis. Tertium vero a pluribus Sacerdotibus convocatis, & ideo credentes in Christum, bene sortiti sunt hoc nomen Christiani, quod idem est, quod uncti: sicut enim Christus idem est, quod unctus, ita Christianus dicitur Christianus, quasi unctus, videlicet propter hujusmodi Unctiones supradictas. Item notandum, quod omni Christiano pie volenti vivere in Christo imminet persecutio diaboli. Item, oportet eum portare onera Christianitatis, quæ multa sunt. Item, oportet eum habere cor molle, & pium ad ea quæ Dei sunt, & ideo bene ungitur, sicut pugil pugnaturus, & hoc quoad primum: & sicut rota currus, ut melius portet onus, & hoc quoad secundum: & sicut pellis, ut emolliatur, & hoc quoad tertium. Hac autem tria facit unctio gratiæ interioris, quam representat, & in parte efficit Unctio exterior. Juvat enim contra hostem, & facilius facit portare gravia, & emollit cor ad omnem pium affectum. Item notandum est, quod est unctio mala, & hæc est triplex. Quædam quæ dicitur adulatio, de qua in Psalmo 140. *Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum*. Alia carnalis delectationis, hæc enim corpus suavificat, sicut unguentum. Amos 6. *Optimo unguento delibuti*. Alia est lætitia abundantæ temporalis. Osæ 12. *Ephraim oleum deserebat in Ægyptum*: quod dicitur secundum moralitatem, quia abundantia temporalis, quæ intelligitur per Ephraim, inducit oleum lætitia in mundanis. Porro tali oleo prophano, & maledicto non est unctus David, sed *oleo sancto meo*, inquit, *unxi eum*. Neque Aaron, sed oleo sancto,

(a) De consecratione sacrorum Oleorum fusc agimus 3. Tomo nostri Romani Pontificalis, ubi varii antiqui de ea re enarrantur Ritus.

sancto, sicut dicitur Ecclesiastici 54. Nec talis debet esse Unctio Christianorum, sed debent inungi Unctione sacra. Unde 1. Joannis 2. dicitur Christianis: *Et vos Unctionem habetis a sancto Spiritu*, qui, ut constat, oleo maledicto peccati non ungit, sed unctione gratiæ spiritualis, & sanctæ. Et ideo bene Ecclesia consecrat Unctionem, qua debent Christiani inungi, ut deur intelligi, quod nunquam oleo maledicto peccati, sed solum sacra Unctione Spiritus sancti debent inungi. Item notandum, quod ad habendam Unctionem gratiæ, tria concurrunt necessario. Unum est Christus ex parte efficientis. Non enim potest haberi gratia, nisi ab ipso, juxta illud Joan. 1. *Gratia per Jesum Christum facta est*. Aliud est passio ejus ex parte meriti. Merito enim passionis ejus venit gratia in mundum. Ephesiorum 1. *Habemus redemptionem per sanguinem ejus in remissionem peccatorum, secundum divitiis gratia ejus*. Aliud est debita reverentia ex parte suscipientis. Ecclesiastici 32. *Pro reverentia accedet tibi bona gratia*: & ideo consecratio Sacræ Unctionis, quæ ordinatur principaliter ad gratiam, non fit nisi ab Episcopo, qui est præ ceteris specialiter vice Christi, & circa tempus passionis, scilicet in die Cænæ, quando & Sacramentum altaris fuit institutum, & cessantibus veteribus sacramentis, nova receperunt habere initium. Et cum summa reverentia, sicut patet in Officio hujus consecrationis, ut per hæc intelligatur, quod Unctio gratiæ spiritualis, quam ista designat, non potest haberi, nisi a Christo, & merito passionis, & a reverentia accedente. Item notandum, quod in veteri testamento fuit Thymiana, quod erat confectum ex quatuor speciebus valde pretiosis pulverizatis, & thus similiter, quæ adolebantur in altari in incensum, & in usum divinum: sed hoc non dicebatur Unctio, vel unguentum, quia nullus liquor, qui possit ungere, erat admixtus. Sed præter hoc erat quoddam unguentum, quo ungebantur Sacerdos, & tabernaculum, & contenta in eo, confectum quatuor speciebus valde pretiosis cum admixtione olei. Istud autem unguentum, licet diceretur sacrum propter res Deo dicatas, quæ eo inungebantur, tamen non consecrabatur per aliquas orationes, vel alio modo. Unctio vero Ecclesiæ consecratur ab Episcopo. Item unguentum illud erat ad conferendum dignitatem. Dignus enim erat, quod inungebatur aliis: nostra vero Unctio est ad conferendam sanctitatem. Item illud compositum ex quatuor speciebus, de quibus valde obscurum est quid significat: nostra quoque est composita ex oleo, & balsamo, quod clare significat nitorem bonæ conscientiæ quoad oleum, & bonæ famæ odorem quoad balsamum. Quoddam simplex, scilicet, de oleo solo, scilicet illud, quoad Catechumenos, & ad infirmos, quod habet respectum ad nitorem conscientiæ: nullum vero est de balsamo sine oleo: quia fama sine bonitate conscientiæ non pertinet ad bonum Christianum. Ista ergo unctio nostra differt ab illa in tribus, videlicet, quia, faciat, & quia effectus nobiliores, & quia clarius exprimit quid significat. Patent ex prædictis quinque secundum quinque paragraphos, scilicet, quomodo Christiani inungantur, & quare de Unctione consecrata, & de solennitate hujus Consecrationis, & differentia hujus Unctionis ad antiquam veteris testamenti. Materia de prædictis. Thema, Ecclesiastici 38. *Unguentarius*

varius unctioes conficiet sanitatis. Et nota, quod unguentarius potest dici Christus: quia, sicut dicit Bernardus, *non Caeterio sanat, sed unguento*. Iste ergo unguentarius unctioes conficiet sanitatis, quando auctoritate sua minister suus Episcopus hujusmodi unctioes consecrat pro animarum salute, & sanitate, ipso conferente ad hoc virtutem.

XXXV. In omni Benedictione solemnī Sacerdotali.

Notandum, quod in Ecclesia non fiunt solum supradictæ consecrationes solennes, sed & Benedictiones solennes: & Benedictiones in minus sonant, quam consecrationes, licet quandoque unum pro alio confuse recipiatur. Benedicuntur enim quandoque, & solemniter aqua, panis, rami, candelæ, cineres, pera, & baculus, fructus novi, cruces, & vestimenta Ecclesiastica, & vestes novitiorum, & hujusmodi multa: quandoque a simplici Sacerdote, quandoque ab Episcopo: & præter hæc solemniter benedicuntur Abbates, & Abbatissæ. Et sic occurrit triplex materia sermonis circa Benedictionem. Alia circa omne genus benedictionis, alia circa benedictionem Abbatis propriæ, alia circa benedictionem Abbatissæ satis improprie. Circa primum nota, quod est triplex benedictio. Una est divina, & hæc est, quam petebat David in Psalmo 66., dicens: *Benedicat nos Deus noster*. Nec mirum, si hanc petebat: quia hæc est, quæ facit abundare omni bono. Ecclesiastici 39. *Benedictio illius, quasi fluvius inundabit, & quasi torrens terram inebriabit*. Alia est Angelica, & hæc est, quam extorsit Jacob ab Angelo, dicens ei Genesis 32. *Non dimittam te, nisi benedixeris mihi*: & post: *Benedixit ei in eodem loco*. Hæc autem benedictio beata est, quia attollit in spiritualibus, & in carnalibus minuit. Unde sequitur ibi: *Vidi Dominum facie ad faciem*; & post vero, pede claudicabat. Alia est humana, & hæc est duplex. Quædam mala. Sunt enim aliqui, qui benedicunt illis, qui sunt a Domino maledicti, juxta illud Psalmi 118. *Maledicti, qui declinant a mandatis tuis*. Et iniquus benedicitor, quando aliquis laudatur de malis aliquibus, quæ fecit. Et nota, quod Balaam, Numerorum 22. non ausus fuit maledicere populo benedicto a Domino: quanta ergo audacia malitiæ est in istis, qui maledicto a Domino benedicunt? Alia est bona, & hæc est triplex. Quædam est devotionis, sicut quando aliqui petunt ex devotione, quandoque benedictionem alicujus boni viri, de cujus sanctitate multum præsumitur, sicut legitur in Vitis Patrum frequenter, quod Sancti senes petebant mutuo unus ab alio benedicti. Est autem probabile, quod hujusmodi benedictio multum possit valere propter Spiritum sanctum habitantem in viris sanctis. Proverbiorum 11. *Benedictione justorum exaltabit civitas*. Alia est benedictio paterna, & hæc est, quæ multum fuit in usu apud antiquos, sicut patet in Isaac, & Jacob, & multis aliis, & non sine causa. Multum enim potest prodesse filiis. Ecclesiastici 3. *Benedictio patris firmat domos filiorum*. Alia est Sacerdotalis, de qua Numerorum 6. *Loquere Aaron, & filiis suis: Sic benedicetis filiis Israel*. Notandum, quod benedictio Sacerdotalis observata est in Sacerdotio Melchisedech ante legem, qui benedixit Abra-

Abraham Genes. 14. Item, in sacerdotio sub lege, in quo tempore etiam Sacerdotes benedixerunt populum, sicut patet. 2. Paralipomenon 30. Item observabatur sub Christo. Unde consilium quoddam arduum est, quod Sacerdotes benedictionem darent in fine Missæ, sicut patet, *De consecratione Distinctione 1. Cum ad celebrandas missas*. Quantæ ergo autoritatis est huiusmodi benedictio, quæ a primo Sacerdote, de quo fit mentio in Biblia, incipiens, & continuata per Sacerdotes legis veteris durat adhuc, & durabit usque in finem in Ecclesia? Item notandum, quod Sacerdos est de illis Dei ministris, per quos Dominus operatur in terris, & quod faciunt, reputat se facere. Item, Sacerdotibus specialiter commissum est, cum ipsi invocarent nomen Domini in benedictionibus, Dominus faceret benedictionem. Numerorum 6. *Invocabunt filii Aaron nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis*. Item in ordinatione Sacerdotis fit specialis oratio, ut quicquid ipse benedixerit, benedicatur, sicut patet in Ordinario Episcoporum. Sic ergo tria concurrunt in persona Sacerdotis valentia ad officium bonum benedictionis, quæ non concurrunt in benedictione paterna, vel alia quacunque persona: scilicet, Dei ministratio, & divina promissio, & specialis ab Ecclesia ordinata oratio prædicta. Præterea consuetudo est, quod benedictio fit cum manu, exemplo Aaron Sacerdotis, qui extendens manus ad populum benedixit ei, Levitici 9. In manu autem Sacerdotis concurrunt tria super omnes alias manus, quæ sunt magnæ excellentiæ. Ipsa enim est, quæ consecrata est sacro Chrismate in ordinatione. Ipsa est, quæ ministrat in mensa altaris omnia, quæ in verum corpus, & sanguinem Dei transmutantur. Ipsa est, quæ non solum alia sacra Sacramenta pertractat, sed & ipsum verum corpus, & sanguinem Domini cum proprio tactu sibi, & aliis ministrat. Quis ergo fidelis debeat dubitare, quin manus talis magnam habeat potestatem circa beneficia conferenda? Præterea in forma benedictionis Sacerdotalis inveniuntur tria, quæ sunt magnæ virtutis, scilicet, signum Crucis, invocatio Sanctissimæ Trinitatis, specialis oratio, ut aliquem bonum effectum habeat in re, quæ benedicitur. Sine enim istis tribus non fit aliqua benedictio Solemnis a Sacerdote. Sic ergo patet, quod si habeatur respectus ad personam Sacerdotis, & ad manum cum qua benedicit, & ad formam benedictionis, maxima debet haberi fiducia, quod Sacerdotalis benedictio multum possit. Sciendum autem, quod inter alia multa, ad quæ valere potest Sacerdotalis benedictio, credi debet pie, quod valet ad tria in re benedicta: scilicet, ad demones effugandos, & hoc ratione crucis, quæ fit in ea: & ad aliquem effectum bonum, & hoc ratione orationis specialis, quæ fit ad hoc, cum non sit credendum, quod Ecclesia fraudetur intentione suæ: & ad transferendum rem in usum divinum, & hoc ratione invocatæ Trinitatis, cui quodammodo res benedicta dedicatur per sanctificationem huiusmodi benedictionis. Patent ex prædictis quatuor secundum quatuor paragraphos, scilicet, quomodo distinguatur Sacerdotalis benedictio a quibuslibet aliis, & quantæ sit autoritatis, & quanta fiducia sit habenda in ea, & ad quæ valet. Materia de prædictis. Thema, Ecclesiastici 36. *Secundum benedictionem Aaron de populo tuo*. Et nota, quod sapiens attendens quantum potuit valere

valere benedictio Aaron Sacerdotis, fecit hanc orationem. Proinde cum credatur, quod multo magis valere possit benedictio Sacerdotis novi testamenti, cum istud testamentum melius sit illo, debent fideles non solum asstare, & videre, vel audire benedictiones huiusmodi, sed desiderare, & orare, ut effectus salutare producant. Ad hoc autem intelligendum, notandum, quod triplex &c.

XXXVI. In solemnibus benedictione (a) Abbatis.

Notandum, quod in benedictione Abbatis non fit aliqua inunctio, sicut fieri consuevit in consecrationibus, sed solum sacra verba, & orationes devotæ proferuntur, & ideo magis vocatur benedictio, quam consecratio. Verum ista benedictio non fit a quocunque Sacerdote, vel etiam alio Abbate, sed solum ab Episcopo, coassistentibus sibi Episcopo, vel Abbate, & quandoque pluribus. Item, non fit in privato, sed in publico, coram multis convenientibus. Item, fit cum magno apparatu vestimentorum, & quandoque cum Missa secundum quædam Ordinaria. Et ideo bene potest dici solemniter, & ratione actoris eam facientis, & ratione loci publici, in quo fit, & ratione modi faciendi prædicti. Item nota, quod filius Dei, Patrem suum benedictum vocavit: *Abba*. Marci 14. *Abba pater*. Similiter filii adoptionis vocant Deum *Abba*, ad Romanos 8. & Galatas 4. *In quo*, scilicet Spiritu sancto, clamamus *Abba pater*. Similiter antiquitus vocabantur Sancti viri *Abba*. Unde in Vita Patrum frequenter dicitur a fratre alii bono viro: *Abba dic mihi*. Ex his ergo debet convinci quilibet, qui hoc nomine vocatur, quantum nomen istud ipsum obligat ad bonum, cum illo nomine vocetur, quo Deus pater a filio, & quo ipse Deus a filiis adoptionis, & antiqui Sancti a fratribus Deo devotis vocabantur. Ideo bene dicit Benedictus in regula: *Abbas semper meminisse debet, quod dicitur*, ut scilicet, ex talis memoria vocationis animetur ad bonum. Item notandum, quod ad patrem monasterii pertinet corrigere subditos, & providere in temporalibus, & spiritalibus, & sollicitudinem de bono statu eorum gerere speciale. Et ideo bene sortitus est nomen (b) patris: patris enim est corrigere, juxta illud 2. Corinthiorum 12. *Parentes debent thesaurizare filiis, & de bono eorum esse solliciti*, exemplo Job, de quo legitur Job 1. *Consurgens diluculo offerebat holocausta pro singulis filiis*. Dicebat enim in corde suo: *Ne forte peccaverint*

(a) Varios Ritus, qui in benedictione Abbatis occurrunt, explicuimus nostro 1. Tomo Commentariorum in 1. Partem Romani Pontificalis Tit. xv.

(b) Nomen Patris commune est omnibus fere Sacerdotibus in Congregatione degentibus; eoque vel olim appellati sunt titulo Presbyteri Congregationis Oratorii S. Hieronymi Charitatis Urbis; ut liquet ex antiquis nostris Cardinaliorum Cacciaguerræ Epistolis passim: ex Summorum Pontificum, & S. R. E. Cardinalium Vicariorum Urbis; ex veteribus matremis lapidibus, qui hodieque extant in nostro Templo S. Hieronymi Charitatis; itemque ex Gallonio in Vita S. Philippi ad annum 1559. ex Baccio in eisdem Vita lib. 1. cap. 14. & ex aliis plurimis. Porro hoc iocico adnotandum censui, quod quidam Domui, atque Instituto S. Hieronymi Charitatis infanti nugari non erubuerint eisdem domus Presbyteros nunquam fuisse Patres vocatos.

vint filii. Item notandum, quod inter omnia genera Prælatorum sanctiores debent esse patres Religiosorum. Ipsi enim præstant non quibuscumque, sed illis, qui sancti sunt, vel esse debent tanquam Nazaræi. Sunt iterum successeores Sanctorum. Specialis enim sanctitas effulset in antiquis Patribus monasteriorum. Item non habent inter manus, nisi sanctificata Domino de elemosynis, & hujusmodi, quæ valde obligant ad sanctitatem. Porro ad sanctitatem multum conferunt verba sacra, & orationes, juxta illud 1. Timothei 4. de cibo, *sanctificatur per verbum Dei, & orationem*; & in benedictione Abbatis dicuntur multa sacra verba, & orationes, ut horum virtute sanctitas Abbati conferatur. Iterum, quod non sufficit sanctitas Abbati, nisi curam exercent Pastorem: ideo post orationes, & sacra verba super eum effusa, datur ei baculus, & dicit Episcopus. *Accipe baculum Pastorem*. In quo baculo tria notantur. Debet enim Abbas defendere subditos a dæmonibus, & errantes ad viam reducere, & alienæ virtuti, non suæ, omnia bona attribuere, sicut pastor baculo defendit oves, & ad viam reducit, & super eum fragilitatem suam appodiat, non in sua confidens virtute. Iterum postea datur & Regula in manu, ut eam semper promptè habeat ad legendum, quod non faciunt quidam, semper eam in arca, vel in pulpito dimittentes, & ut, quod ea continetur, in operis manu habeat, & ut de eo, quod habet in manibus, regulet cæteros. Item qui tales sunt, digni sunt Sedium prædecessorum suorum sanctorum, & ideo postmodum ponitur in sede prædecessoris sui, dicente sibi Episcopo: *Sta, tene locum a Deo tibi delegatum*. Iterum, ubi prædicta concurrunt, non datur occasio oblocutionis, sed potius Deum laudandi. Et igitur post incipit Episcopus: *Tē Deum laudamus*. Iterum ex istis sequitur filialis dilectio, & reverentia, quam debent subditi ad talem Abbatem: & ideo post ista debent fratres talem Abbatem flexis genibus osculari, secundum Ordinarium Episcoporum. Et sic patet, quare ista sex fiant in Benedictione Abbatis, scilicet sacra orationes, baculi traditio, traditio Regule, collocatio in sede, cantus divinæ laudis, & reverens osculatio fratrum. Materia de prædictis. Thema, Ecclesiastici 3. *Benedictio patris firmat domos filiorum*. Nota, quod si fuisset translator loquutus secundum aliam linguam, dixisset: *Benedictio Abbatis*. Sciendum autem, quod benedictio dupliciter accipitur, scilicet active, & passive. Sicut autem pie credi debet, quod benedictio patris spiritualis active multa bona conferat subditis, sicut patet ex Capitulo præcedenti, ita credi debet, quod benedictio patris spiritualis passive redundare debeat in multam utilitatem domus sibi commissæ. Et ideo non immerito Abbas, qui dicitur pater, benedicitur a suo majore. De hac autem benedictione potest exponi verbum prædictum. Ad cujus intelligentiam notandum est, secundum quatuor paragraphos suprapositos, quare Benedictio Abbatis non dicitur consecratio, sed Benedictio solemnis, & quomodo istud debet esse Abbati occasio boni, & quare hujusmodi nomen sortitus est pater monasterii, & quare supradicta sex fiunt in ejus benedictione.

XXXVII. In solemnī benedictione (a) Abbatissæ.

NOtandum, quod Dominus in sui servitium habet non solum servos, imo & ancillas. Unde Ecclesiastici 2. dicit Salomon in persona ejus: *Possedi servos, & ancillas*: hoc autem in statu conjugali, & in statu viridali, & in statu virginali. Superfundit autem de Spiritu sancto super istas, secundum illud Joëlis 2. *Super ancillas meas effundam spiritum meum*. Sunt enim in statu conjugali quædam mulieres bonæ, quæ non contentiunt malis virorum, sed potius eos, quantum in se est, a malis retrahunt, & ad bonum trahunt, & talis fuit Abigail, 1. Regum 15. Et ideo benedixit eam David, dicens: *Benedicta tu, quæ prohibuisti, ne irem hodie in sanguinem &c.* Sunt etiam in statu viridali sanctissimam vitam ducentes, & talis fuit Judith, sicut patet Judith 7. & ideo fuit benedicta a summo Sacerdote Joachim, & aliis multis presbyteris ad eam venientibus de Hierusalem. Judith 15. *Benedixerunt eam omnes una voce*. Sunt iterum in statu virginitatis aliquæ, non fatuæ, sed prudentissimæ, & talis fuit B. Virgo, & ideo fuit ab Angelo benedicta, dicente Luca 1. *Benedicta tu in mulieribus*. Benedictæ sunt distæ mulieres sanctæ in conjugio, & sanctæ in viduitate, & sanctæ in virginitate. Sed presbyteri propria benedictio minor; quæ a Pontifice major; maxima, quæ ab Angelo, & ad hanc pertinet benedictio virginum. Item notandum, quod moris est in Ecclesia, quod non solum servitur Deo in virginitate, sed fiunt congregationes Virginum, propter majorem securitatem virginitatis servandæ. Melius enim servatur virginitas inter virgines continentes, quam inter mundi corruptionem. Debet autem hujusmodi congregatio habere aliquam super se, sicut ordinavit B. Matthæus de filia Regis, quam induxit ad virginitatem, quod præfesset aliis virginibus. Ex defectu enim capituli in omni congregatione sequuntur mala innumerabilia. Non debet autem quæ præfesset hujusmodi congregationi, esse contenta, ut sit sicut una aliarum: & ideo ultra consecrationem virginis datur ei specialis benedictio, postquam electa fuerit in Abbatissam, ut ipsa supergrediatur universas. Item notandum, quod Diabolus, qui habet speciales inimicitias ad mulieres, secundum quod dicitur Genesis 3. majorem habet contra illam, quæ præfesset, quia totum pondus vertitur super tales. Item onus custodia animarum est tantum, quod est ipsis humeris Angelicis formidandum. Item hujusmodi prælatio requirit occupationem, non solum circa spiritualia, sed etiam circa temporalia, in qua de facili declinatur a bono. Et ideo bene est necessaria gratia Abbatissæ, ut ejus adjutorio melius resistere possit Diabolo, & onus prædictum melius portare, & inter occupationes mundanas melius se custodire a malo. Præterea ad eam, quæ præfesset, pertinet fortiter in multis agere, prudenter subditas edocere, sanctitatis exempla in se monstrare. Cum ergo mulier de sui natura sit debilis, & minus prudens & prompta ad malum, bene est Abbatissæ gratia necessaria, per quam contra naturam sexus sui reddatur fortis, & prudens, & sancta. Præterea Abba-

M m

tiffa

(a) Extat in eodem 1. Tomo nostro Romani Pontificalis Titulus XVI. De benedictione Abbatissæ, quem commentariis nostris illustravimus.

tiffa habet facere multa cum superioribus, Deo, scilicet, & Angelis, & cum inferioribus suo regimini subiectis. Item cum exterioribus circumquaque adjacentibus, & inde bene indiget gratia, ut sit gratia superius per sanctam conscientiam, inferius per regimen gratiosum, exterius per famam bonam. Porro virtute benedictionis creditur, quod detur abundantia gratiæ; & ideo, cum Abbatiffa tot indigeat gratis, bene ordinatum est ab Ecclesia, ut benedicatur. Materia de prædictis. Thema, Ecclesiastici 40. *Gratia sicut paradisus in benedictionibus*. Nota, quod hic conjungitur gratia cum benedictione, sicut patet in primo paragrapho, secundum tres diversitates mulierum. Item secundum majoritatem gratiæ dignitatis facit dignum majori benedictione, ut patet in secundo paragrapho, & hæc multis modis est necessaria. Item confert gratiam, sicut patet in tribus paragraphis, & hæc multis modis est necessaria Abbatiffæ. Notandum autem, quod Dominus habet &c.

XXXVIII. In solemnî receptione Novitiorum.

SCiendum, quod in solemnî receptione Novitiorum solent interdum multi concurrere ad spectaculum hujusmodi, & est decens, ut talibus fiat aliqua exhortatio salutaris de hujusmodi receptione. Notandum ergo, quod tria sunt consideranda in hujusmodi receptione. Primo, quid faciant tales Novitii. Secundo, quid faciat eis Ordo, quem intrant. Tertio quid faciendum sit hæc intuentibus. Porro Novitii intrantes Ordinem tria faciunt valde magna. Relinquant enim omnia, impletes in se illud Evangelicum Matthæi 19. *Ecce nos relinquimus omnia*. Quod est contra multos, qui dicunt, relinquant, & nunquam faciunt, imo prius relinquent eos omnia, quam ipsi ea relinquant. Item exponunt carnem afflictioni perpetuæ, imitantes in hoc martyres, de quibus dicit Ecclesia: *Tradiderunt corpora sua propter Deum ad supplicia*. Item ponunt se propter Deum in subiectione ultima. Non est enim aliquid genus subiectionis, sive mulieris ad virum, sive servi ad Dominum, ita magnum, sicut obedientiæ, & sic offerunt Deo tria munera pretiosa, scilicet munus a rebus, & munus a corpore, & munus a corde, voluntatem suam subicientes hujusmodi servituti. Ordo vero facit eis tria. Examinat enim eorum voluntatem cum quæritur, si habeant voluntatem ista omnia sustinendi propter Deum. Coacta enim servituti non placeat Deo. Item invocatur Spiritus sanctus, dicendo: *Veni Creator in adiutorium eorum*: quia res, quam aggrediuntur, ardua est, & eam sine adiutorio ejus non possunt perficere. Item mutant eis vestes in signum, (a) quod veterem hominem conversationis pristinæ debent deponere, & induere novum, qui secundum Deum creatus est. Tria autem sunt, quæ sunt facienda ab aspicientibus prædicta. Debent enim Deum glorificare, qui talia inspiravit. Item ipsos Novitios non fatuos reputare, sed in Domino commendare, & Domino: iterum super ipsos gemere, quibus datum non est talia facere. Materia de prædictis. Thema, Psalmi 65. *Venite, & videte opera Dei*

ter-

(a) Ea is antiquus ritus cujus una cum aliis ad hanc materiam spectantibus meminit Benedictus Haestenus in suis Monasticis disquisitionibus.

terribilis in consiliis super filios hominum. Hæc siquidem non sunt opera humana, sed divina, procedentia a consiliis divinis terribilibus, quæ Deus cogitavit super homines. In hujusmodi autem opere sunt tria attendenda, & vide, ut supra.

XXXIX. In solemnî professione Novitiorum.

SCiendum, quod interdum conveniunt multi ad professionem Novitiorum videndam, quibus convenit interdum aliqua ædificatoria proponere de hujusmodi. Notandum ergo, quod interdum inveniuntur aliqui Novitii, qui experti austeritatem Ordinis, non conservant, quod inciperunt, sed recedunt ante professionem. Isti sunt, sicut homo, qui incipit ædificare, & non potuit consummare, & ideo vertuntur in derisum mundi. Lucæ 14. *Omnes, qui vident, incipient ei illudere, dicentes: quia hic homo cepit ædificare, & non potuit consummare*. Item sunt sicut homo fugiens de prælio. Religio enim est, sicut acies Domini ordinata. 1. Regum 4. *Ego sum, qui veni de prælio, & ego, qui de acie fugi*; & ideo gloriatur diabolus contra tales, dicens: *Præliavi adversum eum*. Item sunt sicut avis fatua, quæ postquam ponit ova sua in nido suo aliquanto tempore, postea recedit, & pulli pereunt. Proverbiorum 27. *Sicut avis transnigrans de nido suo; sic vir, qui derelinquit locum suum*. Tales igitur vertuntur in mundi fabulam, incurrunt exultationem inimici, & propria bona incepta interimunt. Notandum vero, quod aliqui in sui excusatione non perseverantes in incepto, transiunt ad aliam Religionem: sed nec hoc est laudabile. Hujusmodi enim homines sunt sicut homines vagi, qui modo sunt in una domo, modo in alia. Contra quod Lucæ 10. *Nolite transire de domo in domum*. Item, sunt sicut plantula in diversis hortis frequenter transplantata, & ideo caret fructu. Seneca: *Arbor transplantata, idest frequenter transmutata, non fert fructum*. Item, isti sunt, qui modo per unam viam, modo per aliam volunt ire in Paradisum, & ideo impediunt semetipsos, & in fine non illuc pertingunt, sed vadunt ad maledictionem æternam. Ecclesiastici 2. *Væ peccatori ingredienti terram duabus viis*. Sic patet, quod tales instabilitatis vitio, viles redduntur, & inepti sunt ad fructum, & ad æternam maledictionem tendunt. Alii vero, quod pejus est, ad statum seculi revertuntur. Osæ 9. *Reversus est Israel in Ægyptum*. Item, sunt contrarii Apostolo, qui postero homines oblitus, ad anteriora se extendit. Ipsi vero faciunt e contrario. Hieremix 6. *Facti sunt retrorsum, & non in ante*. Isti etiam sunt, qui mittunt manum ad aratrum, & postea retro respiciunt, & ideo non sunt apti regno Dei, ut dicitur Lucæ 9. Isti iterum vertuntur in statuum salis, quam lambunt pecora diabolica. Genesis 19. Isti iterum sunt, sicut qui navigare incipientes, & inventientes ventum contrarium, revertuntur ad portum retro præ timore, & ideo nunquam transerant, sicut in Vitis Patrum. Quo contra dicitur Ecclesiastici 5. *Non te ventiles in omnem ventum*, sequendo scilicet ventum: imo tunc est magis conandum contra ventum, quando est contrarius. Sic ergo patet, quod hujusmodi homines sunt animalia retrograda,

& inepti ad regnum, & in mari hujus mundi inhabiles ad navigandum. Quia ergo tot inconvenientia sequuntur, non perfectientes, five ad aliam Religionem transeat, five ad sæculum revertantur, confidendum est bono viro in Dei adjutorio, & non obstantibus adversis aliquibus, debet in loco suæ vocationis stabiliter perseverare, juxta illud Ecclesiastici 11. *Confide in Deo, & mane in loco tuo*. Materia de prædictis. Thema, 1. Corinthiorum 7. *Unusquisque in ea vocatione, qua vocatus est, permaneat*. Non recedat, neque ad aliam religionem transendo, neque ad sæculi statum revertendo.

XL. In omni collatione Beneficiorum sine cura.

NOtandum, quod quando beneficia Ecclesiastica sine cura conferuntur solenniter in præsentia multorum, potest sumi materia exhortationis, partim ab ipsis beneficiis, partim a conferentibus, partim a recipientibus. Circa primum, notandum, quod licet in statu primitivæ Ecclesiæ non essent beneficia in Ecclesia, sed paupertas, postmodum tamen crescente multitudine ministrorum Ecclesiæ, & perfectione, quæ primo fuit in multitudine, deficiente, factum est ordinatione divina, ut crearentur beneficia in Ecclesia. Non enim poterat tanta multitudo ministrorum de elemosynis vivere, nec tanta perfectio hujusmodi arduitatem sustinere. Sunt autem hujusmodi beneficia introducta propter tria, videlicet propter sustentationem ministrorum Ecclesiæ: *Dignus est enim operarius cibo suo*, Matthæi 10. *Et quis militat stipendiis suis?* 1. Corinthiorum 9. *Et qui altari servit, de bonis altaris vivere debet, eodem*. Propter necessitatem pauperum, ut haberet Ecclesia, unde retribueret necessitatem patientibus. Item, propter aptitudinem vacandi spiritualibus. Melius enim potest vacare istis, qui habet suas necessitates in promptu, quam ille, quem propter illa oportet assidue laborare. Ideo portatur cassinus (a) sub Evangelio, juxta illud Canticorum 2. *Lava ejus sub capite meo*, idest, temporalia. Væ illis, qui concessis ad necessitatem abutuntur in superfluitate, assignatis ad usus pios pauperum abutuntur in usus sacrilegos, deputatis pro juvanda contemplatione involvuntur, & retrahuntur ab omni pia vacatione. Circa secundum, videndum, quibus sint hujusmodi danda beneficia, & qualiter, & qua intentione. Porro hujusmodi beneficia non sunt danda passim, sed scire debet conferens, cui det. Ecclesiastici 12. *Si benefeceris*, idest si beneficium contuleris, *scito, cui benefeceris*. Danda enim non sunt hujusmodi beneficia, nisi dignis. Non sunt autem digni, nisi boni, quia secundum Augustinum: *Peccator non est dignus pane, quo vestitur*: quanto magis non est dignus magno beneficio? Non sunt etiam digni homines infructuosi. Et ideo dicitur Lucæ 10. *Dignus est operarius*, non inutilis, *mercede sua*. Non sunt etiam digni alibi obligati, qui non possunt libere hujusmodi beneficia deservire commorando hujus-

(a) De ritu supponendi cassinum Evangelii libro diximus in Opere nostro *De Codice Sancti Evangelii* lib. 2. cap. 13. ubi etiam ostendimus Legilia lignea loco pulvinarium adhibere ad sustentationem sacri Evangelii Codicis in Missa, abulum esse a sacra antiquitate alienum.

modi Ecclesiis, & ideo dicit Michas Levitæ, Judicum 18. *Mane apud me, & dabo tibi per singulos annos decem argenteos*: & non promittit beneficium hujusmodi nisi permanenti apud se. Ut ergo quis sit dignus hujusmodi beneficiis, debet esse bonus, & utilis, & liber sui. Item, danda sunt gratis excluso omni genere simoniacæ pravitatis. Matthæi 10. *Gratis accepistis, gratis date*. Item, danda sunt intentione utilitatis, non privatæ. Matthæi 20. *Ite & vos in vineam meam, & quod justum fuerit dabo vobis*. Primo mittit in vineam. Secundo promittit donum, quia propter opus, quod facit quis in vinea, danda est hujusmodi merces. Circa tertium, notandum, quod recipiens hujusmodi beneficium, primo debet habere oculum intentionis ad spiritualia. Ecclesiastici cap. 4. *Custodi pedem tuum ingrediens domum Domini*, pedem scilicet intentionis, ut præcedat pes dexter spiritualibus intentionis finistrum terrenæ intentionis. Item, receptum digne deservire. 2. Thessalonicensium 3. *Neque gratis panem comedimus ab aliquo, sed in labore, & fatigatione*. Item, debet servitium fideliter dispensare, præter necessitatem propriam omnia alia pauperibus largiendo. Bernardus: *Bona Ecclesiarum pauperum sunt, & sacrilega eis crudelitate subtrahitur quicquid inde ministri Dei, dispensatores, non utique Domini, vel possessores, præter necessitatem retinent, & vestitur*. His præmissis dicat conferens: *Ecce vides carissime qualiter sunt beneficia in Ecclesia Dei instituta: ego autem juxta quod mihi datum est a Deo attendi quæ pertinent ad conferentem, & illa in te observare intendo in præsentis collatione: rogo te, ut tu facias quod pertinet ad digne recipientem ad tui ipsius salutem, & gloriam Salvatoris*. Materia de prædictis. Thema, Ecclesiastici 14. *In divisione fortis da, & accipe*. Nota, quod sicut olim terra promissionis divisa est per fortes, in quibus exquirebatur voluntas Dei, ita beneficia Ecclesiastica danda sunt secundum Dei voluntatem. Alius autem est, qui distribuit, scilicet ille, qui dat; & alius qui accipit, scilicet ille, cui datur. In divisione ergo fortis datur, & accipitur, quia in distributione beneficiorum ecclesiasticorum concurrunt, & dans, & accipiens. Potest ergo esse sensus talis: *Da tu, & accipe tu*. Et sic patet, quod hic tanguntur tria, scilicet beneficia, & conferens ea, & accipiens ea. Et potest sumi materia exhortationis ex his tribus circa primum modum &c. ut supra.

XLI. In solemnis collatione curæ Parochialis.

NOta, quod Ecclesia consuevit in singulis Ecclesiis Parochialibus constitutere Sacerdotes, qui curam habent: exemplo Pauli, de quo dicitur Actuum 14. *Constituite per singulas Ecclesias Presbyteros*. Ideo in collatione curæ Parochialis instruendus est præsentans, examinandus quod præsentatus, & erudiendus est approbatus. Circa primum, notandum, quod maximus error est in Ecclesia Dei ex hoc, quod interdum ad curam animarum recipiendam offeruntur homines ignari, qui nihil, aut parum noverunt de pertinentibus ad regimen: cum tamen ad pecora custodienda nemo ponatur inexpertus in hujusmodi officio. Exemplum in Pharaone, qui dixit Ge-

nefis 46. *Si nosi in fratribus tuis viros esse industrios, constitue illos magistros pecorum meorum.* Item, ponuntur interdum aliqui, de quorum fidelitate ad Deum, vel animas, vel Ecclesiam modica habetur securitas. Quo contra summe caveri debet, & solet, ne aliquis præficiatur super bona Domini alicujus, nisi valde fidelis. Matthæi 24. *Quis putas est fidelis servus, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam?* Notandum, quod adjungit fidelitatem prudentiæ, quia non solum prudentia, sed & fidelitas requiritur in talibus. Item, interdum qui habent præficere, non quærunt eos nisi juxta se, & familiares. Quo contra, quia vires inveniuntur digni, quærendi sunt ubicunque poterunt inveniri. Exodi 18. *Provide de omni plebe viros potentes, & timentes Dominum, in quibus sit veritas, & oderint avaritiam, & constitue ex illis Tribunos, & Centuriones, & Quinquagenarios, & Decanos, &c.* Ex quo relinquunt, quod non solum pro magnis curis, sed & pro minoribus tales sunt quærendi, cum dicat: *Decanos de omni plebe.* Præsentiendi sunt igitur viri sapientes, viri fideles, & tales ubique quærendi sunt. Circa secundum, notandum, quod aliqui examinantes præsentatum solent interdum inquirere utrum intelligat, vel sciat loqui latinum, vel exponere aliquam scripturam sibi ostensam, nihil quærentes utrum sciat consilere in foro animæ, & consilia. Et iterum aliquis reputatur sufficiens quoad scientiam, quia scit bene loqui Latinum, vel intelligere. Proh dolor, nullus reputat aliquem sufficientem ad curam corporum propter hujusmodi intelligentiam, nisi sciat de arte medicinæ, & ad curam animarum reputant hujusmodi litteraturam sufficere sine peritia artis curandi animas. Non sic dicitur Malachiæ 2. Sed, *legem, inquit, ex ore Sacerdotis requirunt.* De lege enim Dei est examinandus. Item interdum de nulla vita fit examinatio, sed reputant omnem hominem bonæ vitæ, de quo non auditur contrarium. Magna vilipensio animarum: non committunt homines thesauros suos, vel pecuniam suam, vel aliqua viliora nisi constet eis de bonitate ejus cui committunt: & animas committunt illis, de quorum bonitate nullam habent notitiam. Non sic docuit Paulus faciendum, cum dixit ad Titum 1. *Hujus gratia reliqui te Crete, ut constituas per civitates Presbyteros, sicut disposuisti tibi.* *Si quis sine crimine est, & cætera, quæ sequuntur.* Item interdum sunt aliqui sufficientes quoad scientiam, & quoad vitam, sed deest eis propositum residendi in Ecclesia, & moram contrahendi cum grege suo. Et de hujusmodi proposito, quod summe est necessarium non fit examinatio. Quo contra Genesis 29. Laban Jacob, cui gregem suum volebat committere, prædicat ei: *Mane apud me.* Quis enim sapiens committit oves suas alicui Pastori, nisi velit morari cum eis? *Pastores, inquit Lucas cap. 2. erant in regione eadem, scilicet, in qua erant greges, non alibi.* In examinatione igitur talium quærendum est: quoad scientiam de Theologicis, quoad vitam de his, quæ docet Apostolus: quoad propositum de voluntate residendi cum Parochianis. Circa tertium, notandum, quod inter omnia, quæ sunt in terra, nihil est tam pretiosum, & tam dilectum Deo, & pro quo tantum fecerit Deus, sicut sunt animæ. Quantum ergo est suscipere custodiam animarum? Magnum liquidem est, & Angeli deputati sunt tali custodiæ, juxta

illud Psalmi 91. *Angelis suis Deus mandavit, &c.* Item, qui suscipit talem custodiam, obligat animam suam pro anima alterius, juxta illud 3. Regum 20. *Custodi virum istum, qui, si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima illius.* Item, ex hoc relinquunt, quod qui talem curam recipit, debet esse valde sollicitus, ut faciat circa istam, quod debet. Proverbiorum 6. *Fili mi, si sponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam, illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus.* Fac ergo quod dico fili mi, & temetipsum libera in eo, quod promisisti in manum proximi tui, discurre, festina, suscita amicum tuum, ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ. Hæc ergo sunt, quæ debet videre, qui suscipit hujusmodi curam, videlicet quantum est, quod recipit, & quantum se obligat, & quid sit ei faciendum: quod utinam tu faceres carissime, cui istam curam committo ad tuam, & aliorum salutem. Materia de prædictis. Thema, 2. Paralipomenon 19. *Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite.* Et nota, quod licet judicibus, quibus dictum est verbum istud, timorate, & diligenter sit in omnibus agendum, tamen plus in collatione curæ animarum, eo quod majus periculum sit in hoc negotio. Proinde instruendus est præsentans, &c.

XLII. In solemnibus Baptizatione.

Notandum, quod in mandato dato Apostolis de baptizando præmisit Dominus de doctrina, dicens Matthæi ultimo: *Evangelizate omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Et ideo conveniens est in baptizatione, quando multi conveniunt, admisceatur Baptismo doctrina, & maxime de baptismo, qui est de maxime necessarii Christianis. Notandum igitur, quod sicut non habemus esse a nobis, sed a Deo, quia ipse fecit nos, & non ipsi nos, ita per Deum non possumus salvari nisi per eum, juxta illud ad Titum 3. *Non ex operibus justitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam suam salvos nos fecit.* Et ideo instituit Dominus sacramenta, quasi vasa gratiæ, ad quæ recurrentes, gratiæ ipsius salutem consequeremur. Porro inter omnia Sacramenta Baptismus præeminet in tribus. Istud enim salvare potest sine aliis, ut patet in parvulis baptizatis decedentibus, alia autem non sine isto habito, vel voluto. Item, istud plus boni facit, quam omnia alia: remittit enim non solum culpam, sed & omnem penam, quod non facit aliquod aliud. Item, istud pluribus prodest, quia tam parvulis, quam adultis; alia vero solum adultis. Nam etsi parvuli confirmentur, non tamen hoc fit pro ætate tali, sed adulta, ut tunc non erubescant Crucem Christi. Item notandum, quod hoc Sacramentum est necessitatis: igitur instituit Dominus, quod fieret in aqua, quæ nulli potest deesse, & sub forma facili verborum, quam omnes possent scire, & quod posset a quolibet conferri tempore necessitatis, ne propter defectum conferentium posset aliquis perire. Et circa ista tria sunt instruendi Laici ne credant, quod in vino, (a) vel in alio quocunque liquore possit bapti-

(a) Inter hæreticos nostri temporis Lutherus quidem in Colloquio symposiacis cap. 17. inter-

baptizari, & quod sciant omnes debitam verborum formam baptizandi, & quod illa forma utendo possunt baptizari in aqua tempore necessitatis omnes tam masculus, quam femina, tam bonus, quam malus, tam sapiens, quam simplex, & similia. Item nota, quod Baptismus valet ad multa valde desideranda homini. Fugat enim a creatura Dei diabolum, & virtutem ejus, quam accepit in eum propter primum peccatum. Psalmo 135. *Excussit Pharaonem, & omnes virtutes ejus in mari rubro*, qui est Baptismus Christi sanguine rubricatus, & ideo in Baptismo fit Exorcismus ad effugandum diabolum. Item, adducit Spiritum Sanctum, qui ferebatur a principio super aquas, & Christo baptizato descendit in eum. Actuum 8., & Actuum 10. *Baptizetur unusquisque vestrum, & accipietis Spiritum Sanctum*. Item, mundat ab omni sordie plenarie. Osee 5. *Effundam super vos aquam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris*. Item, confert vestem similem vesti Christi, scilicet, innocentiam, in cuius signum ponitur Chrysmale valde album super baptizatum. Ad Galatas 3. *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis*: hoc est, innocentiam, quæ est in Christo. Item, restringit ignem infernalem fomitis. Joel ultimo: *Fons egredietur de Domo Domini*, scilicet, Baptismus, & *irrigabit torrentem spinarum*, id est, spinas torrentes igne concupiscentiæ. Item, introducit in Regnum Dei in quod nullus potest intrare, nisi renatus fuerit per Baptismum, sicut nullus intrat in mundum istum, nisi natus secundum naturam. Joannis 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum celorum*. Item nota, quod tanta virtus Baptismi, quoad hæc, & alia multa, procedit ex tribus, scilicet ex virtute verborum. Verba enim sunt maxima virtutis, & ideo quando accedunt ad elementum, dant ei magnam virtutem. Item, ex tactu Dominiæ carnis. Unde auctoritas Augustini: *Ex tactu sua mundissima carnis vim regenerativam contulit aquis*. Item ex virtute passionis. Romanorum 6. *Quicumque baptizati sumus, in morte ipsius baptizati sumus*. Ex prædictis patet secundum quatuor paragraphos, quantæ excellentiæ sit Baptismus, & quod sunt de ejus substantia, & ad quod valeat, & unde trahat tantam virtutem. Materia de prædictis. Thema, Matthæi ultimo: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Nota, quod in hoc mandato, quod datur Apostolis, &c.

XLIII. In solemnè (a) Confirmatione.

Nota, quod Christiano non sufficit fieri servum Christi, nisi tempore opportuno viriliter agat pro eo, sicut militi non est satis esse hominem regis, nisi tempore suo viriliter agat pro eo. Et ideo post Baptismum,

interrogatus, an liceat propter aquæ inopiam baptizare vino, vel lacte, respondit, quicquid balnei nomine venit, esse ad Baptismum idoneum: iudicium scilicet tenuerit homine dignum; quid enim sacra Pagina habet expressus, quam solam aquam esse materiam baptismi?

(a) Quamquam ex communi, & constanti Ecclesiæ disciplina jam olim obtinere usus, ut statim post Baptismum Christiani homines confirmarentur: constat nihilominus

ptismum, per quem fit Christianus servus Christi, est aliud Sacramentum, scilicet Confirmationis, in quo datur Spiritus sanctus ad robur, ad strenue agendum pro Christo, & ideo fit Confirmatio cum signo Crucis in fronte, in qua præcipue apparet signum pusillanimitatis, & audaciæ, ut non erubescat Crucifixum, sed audacter confiteatur eum coram Regibus, & gentilibus, & filiis Israel, & universo mundo: quia qui eum erubuerit, & ipse erubescet eum in die iudicii, & qui eum confessus fuerit, ipse confitebitur coram Patre suo. Proinde non sufficit habere Crucem in corde per fidem, vel in carne occulte per mortificationem, nisi in aperto habeantur stigmata Crucifixi per publicam ostensionem. Porro huiusmodi signa Crucifixi publice delata, valent ad multa. Valent enim ad gloriam Crucifixi, sicut vexillum Regis 1. Corinthiorum 6. *Glorificate Deum in corpore vestro*. Glossa: *molestias carnis, & omnia adversa propter Deum sustinendo*. Item, ad repulsionem hostis. Ezechielis 9. *Super quem videritis Thau, ut occidatis*. Item, ad animandum proximum, sicut accidit in deserente vexillum procedente. Et sic faciebat Paulus, Hebræorum ultimo, dicens: *Exeamus extra castra improprium ejus portantes*. Item notandum, quod sunt quidam, qui habent bonam conscientiam, sed caret bona scientia. Bono vero Christiano credenti in Crucifixum non sufficit unum sine altero, & ideo fit in eo signum Crucis de Chrysmate, quod est confectum de oleo, in quo significatur odor bonæ famæ, quia in credendo in Crucifixum requiritur utrumque, juxta illud, ad Romanos 12. *Providentes bona, non tantum coram Deo, & hoc quoad primum: sed etiam coram omnibus hominibus, & hoc quoad secundum*. Item notandum, quod hoc Sacramentum non confertur nisi ab Episcopis, ad quod facti figura: dicitur enim Apocalypsis 7. quod Angelus, qui in eodem libro figurat Episcopum habens signum Dei vivi, quod exponitur de Cruce, signavit servos Dei in frontibus eorum. Item exemplum: dicitur Actuum 8. de Apostolis, quorum sunt successores Episcopi, quod imponebant, scilicet, manus, quod exponitur de Sacramento Confirmationis. Item ratio: ipsi enim sunt duces Dei vivi. Horum autem est colligere milites, quod fit cum signant homines ad militiam Christianam. Item nota, quod hoc Sacramentum non solum datur adultis, quando intrant campum certaminis, sed etiam parvulis, (a) non pro illa ætate, sed pro adulta, quando tempus est certaminis, ne per negligentiam

ex variis Conciliis, atque Auctoribus Ecclesiasticis duo, & solemniter tradendo Sacramento assignata fuisse tempora, Paschatis scilicet, & Pentecostes. Vide Martenium lib. 7. De ritibus, cap. 2. articulo 1. num. 5.

(a) Posse parvulos præsertim morituros confirmari etiam ante usum rationis diximus nos nostro 1. Tomo in Romano Pontificale, Tit. r. §. 1. Hanc disciplinam tum ante, tum post Gratianum, qui apocryphum Melchias Papæ adducens Canonem, aliter sentire videtur, a plurimis Conciliis præceptam, & a factis Theologis, potissimum vero a S. Thoma propugnatum jure meritoque, ut alios flem, in sua diocesi Septempedana servavit religiosissimus Episcopus Dionysius Pieragostini, ut legitur in calendario Septempedano anni 1739. in fine §. 2. & in sua Bononiensi diocesi præstantissimus S. R. E. Cardinalis Prosper Lambertius, ut ipse testatur volumine Instructionum, Notificatione 6. pag. 62. Sunt hi quidem Episcopi non modo utriusque Juris Doctores, sed & Theologi insignes, atque veteris, ac novæ Ecclesiasticæ discipline peritissimi.

gentiam tunc non fiant: imo & senibus, quando fuit ante illam ætatem neglectum: quia militia est tota vita hominis, quandiu vivitur super terram. In adultis tamen debet præcedere pœnitentia. Ut ergo effectum, qui datur in hoc Sacramento, non contingat impediri, ideo bene dicitur Osee 9. *Signa Thau super frontem gentium*: scilicet per pœnitentiam. Propter quod instruendi sunt homines, ut nullus negligat hoc Sacramentum, & quod digne præparati accedant. Patet ex jam dictis, secundum quinque paragraphos, quare istud Sacramentum est institutum, & ad quæ valet hoc signum, & quare datur in tali materia, & a quo, & quibus est conferendum. Materia de prædictis. Thema, Ezechielis 9. *Dixit Dominus ad me: transi per mediam civitatem in medio Hierusalem, & signa Thau super frontes gentium, & dolentium super cunctas abominationes, quæ sunt in medio ejus*. Vel aliud Apocalypsis 7. *Vidi alterum Angelum ascendentem ab ortu solis habentem signum Dei vivi, & clamavit voce magna quatuor Angelis, quibus datum est nocere terræ, & mari, dicens: Nolite nocere terræ, & mari, neque arboribus, quousque signemus servos Dei nostri in frontibus eorum*. Ad exponendum themata prædicta, nota diligenter singulam auctoritatem habere ex utroque verbo, quod servi Dei signandi sunt in fronte, quod fit in Sacramento Confirmationis. Nota autem, &c.

XLIV. In solemnî (a) Communione.

NOtandum, quod in hujusmodi solemnî communionem, quando multitudo magna communicat, instruendi sunt simplices fideles circa Sacramentum Altaris, quid de eo sentire debeant, & quantæ sit excellentiæ, & quare institutum sit, & quod omnes debent ad illud accedere. tempore suo, & qualiter accedendum sit, & quid post receptionem sit eis faciendum. Circa primum, notandum, quod quidam erraverunt circa hoc Sacramentum putantes, quod in eo non esset verum corpus realiter, sed solum significative: ad hoc autem induxit quosdam simplicitatis, & ideo digni fuerunt venia, & rectificatione salutari. Exemplum in Vitis Patrum, de quodam sene sancto, qui ita putabat: quod audientes duo alii senes vilitaverunt eum, & induxerunt eum ad fidem; cum orarent Dominum, ut revelaret eis de hoc veritatem: quod cum fecissent, in quadam Missa apparuit eis hora consecrationis quidam parvulus loco panis, & cum hora consecrandi clamaret fenex: *Credo Domine, quod in sacramento est verum corpus tuum*, dispa-

(a) Egregium de Eucharistica Communionem tractatum edidit quidem unus e primis nostræ Congregationis Oratorii S. Hieronymi Charitatis Presbyteris Bonifacius Caccia-guerra Patricius Senensis, dicavitque anno 1557. Othoni Trucheseo S. R. E. Cardinali de Augusta dicto. Fuit Caccia guerra mitæ sanctitatis Sacerdos, uti in marmoreo lapide legitur, qui hodieque extat in Templo S. Hieronymi: promovit tum. Romæ tum alibi Sacramentorum frequentiam, eamque ob rem multa perpeffus est; uti ex ejusdem Epistolis liquet: dedit initium pio Instituto, quod Oratorii appellant, teste Camillo Fanucci lib. 2. cap. 10. Romæ edito anno 1601. & Floravante Martinello in libro, quem inscripsit, *Roma ricercata* &c. ediditque Romæ anno 1658. sed de his alias scripsimus.

disparuit illa forma pueri, & reversa est forma panis, quem accepit credens. Alia multa, & similia circa hoc idem contigisse dicuntur ad instructionem simplicium. Quidam autem alii fuit, quos non simplicitas, sed superbia intellectus ad hoc inducit, ut Hæretici voluit, (a) qui suo sensui innitentes, & ad hoc auctoritates sacras pro sua voluntate applicantes dogmatizant credentibus suis, quod non est in illo Sacramento verum corpus Christi, sed, sicut dicit Apostolus, quod petra erat Christus per figuram, ita dicit de pane, cum dicitur, *Hoc est corpus meum*, quod solum dicitur per figuram, ut fit sensus, hoc signat corpus meum. Contra hoc autem sunt multæ, & efficaces rationes, quamvis ipsi insipientes ipsas intelligere non possunt propter obscuritatem, imo excæcationem cordis sui. Si enim non esset in hoc Sacramento nisi figura corporis Christi in pane, & figura sanguinis in vino, tunc non differret sacrificium Christi, a sacrificio Melchisedech Sacerdotis, qui offerrebat panem, & vinum. Genesis 14. quod significat corpus, & sanguinem Domini. Præterea, secundum hoc non mutasset in die cœnæ sacrificium Agni Pascalis in rem aliquam, sed solum figuram in figuram, magis claram in magis obscuram. Melius enim significat Agnus Christum, quam panis, & vinum. Item, si hoc esset verum, quare diceret Apostolus. 1. Corinthiorum 11. *Qui indigne manducat, & bibit, judicium sibi manducat, & bibit*. Comedere enim hujusmodi figuram non videtur dignum tanta pœna. Item, secundum hoc falsificarentur multæ auctoritates, ut illa, quæ dicit: *Qui manducat, & bibit sanguinem meum, habet vitam æternam*, & similes: quomodo enim comestio figuræ corporis haberet tantam virtutem? Item, si comestio tanta intelligeretur sola ista figura, quomodo Apostoli reputassent istum sermonem durum, ut dicitur Joannis 6. Non enim comedere figuram corporis Christi est res supra usum solum. Denique Judei melius videntur de hoc sensisse, quam isti hæretici. Isti enim litigabant adinvicem, ut dicitur Joannis 6. quomodo posset Dominus dare carnem suam ad manducandum: ergo intelligebant de vera carne ipsius; de signo enim carnis non esset mirum, quomodo posset hoc fieri. Rejctis ergo erroribus istis, sive simplicitatis, sive hæreticæ cæcitatibus, sciendum est, sicut dicit fides catholica, quod in hoc Sacramento est verissimum corpus Christi, quod conceptum, & natum fuit de Virgine: quod passum, & sepultum, resurrexit, & ascendit in cælum, & venturum est ad judicium, & quod hujusmodi caro vere est cibus, & sanguis vere potus, sicut dicitur Joannis 6. Circa secundum, notandum est, quod in omnibus aliis Sacramentis est virtus Christi spiritualis, sed in hoc est Christus corporaliter, & hoc est majus, sicut majus est Regem esse præsentialiter alicubi, quam per virtutem. Item, licet in aliis Sacramentis sint quædam mirabilia, tamen in hoc sunt plura. In hoc enim est una res corporalis in pluribus locis, & res magna in re parva, & accidentia sine subiecto, & similia multa, quæ quamvis intelligi plene non possint, nihilominus sunt credenda propter auctoritatem sacræ Scripturæ, cui magis credendum est, secundum

(a) Varios hæreticos, qui corporalem Christi præsentiam ablegant ab Eucharistiâ, recenset, ac solide confutat eruditus juvenis in Commentario Historico, & Dogmatico de Sacramentis, dissertatione 4. de Eucharistiâ, Quæstioæ 4.

cundum Augustinum, quam omni rationi. Plus enim potest Deus facere, quam sensus, vel imaginatio, vel intellectus humanus apprehendere possunt. Excedit & hoc Sacramentum alia in duobus, scilicet, in præsentia Christi corporali quam habet, & in multitudine mirabilem supra naturam, quæ debemus indubitanter credere, redigentes intellectum nostrum in captivitatē, in obsequium Christi. Circa tertium, notandum, quod sicut vita nostra, postquam producta est in esse per generationem, corroboratur per virtutem augmentativam, & nutritur per virtutem nutritivam, ita & vita spiritualis per Baptismum regenerata, per Confirmationem roborata, per virtutem Sacramenti Eucharistiæ nutritur. Sicut autem cibus corporalis valet ad reparationem deperditorum, sine qua reparatione necesse esset hominem mori, ita & iste cibus ad vitam spiritualem conservandam. Propter quod dicitur Joannis 6. *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* Valet iterum ad confortandum in labore præsentis itineris, ne deficiat homo viator in via, sed confortatus cum Elia in fortitudine cibi istius pervenit ad montem Dei Oreb, & propter hoc dicitur viaticum. Valet ergo hoc Sacramentum ad vitæ spiritualis sustentationem, & propter hoc est institutum ad vitæ spiritualis sustentationem. Circa quartum, notandum, quod sanguis Domini dæmones fugat, eos terrendo: Angelos ad venerandum provocat. Chrysostomus in Homilia super Joannem: *Ubiunque viderint sanguinem Domini, fugiunt quidem dæmones, concurrunt autem Angeli.* Et ideo recipitur hoc Sacramentum in hora mortis, ut dæmones tunc insidiantes fugentur, & Angeli sancti veniant in auxilium animæ exeuntis. Item, habet effectus supradictos, & alios quamplures valde necessarios homini in vita, propter quod in primitiva Ecclesia frequenter communicabant. Licet autem modo non ita frequenter communicent fideles propter indignationem multorum, tamen secundum statutum Ecclesiæ ad minus semel in anno, sic se debet quilibet preparare, quod recipere possit digne hoc Sacramentum, aliquin vertitur hujusmodi omisso in periculum animæ, sicut olim omisso faciendi phase, de quo dicitur Numerorum 9. Et sic patet, quod hoc Sacramentum in duobus casibus necessario est recipiendum, quamvis pluries recipi possit ex devotione. Circa quintum, notandum, quod sicut medicina bene preparato vertitur in bonum, & male preparato in malum, ita & corpus Domini contrarios effectus habet, & bene, & male preparato. Unde beatus Macharius, sicut in Vitis Patrum dicitur, vidit, quod quando quidam indigni accedebant ad communionem, dæmones assidentes ponebant carbonem ardentem in ore istorum, & corpus Domini revertebatur ad Altare. Et ideo væ talibus. Væ cui vita in mortem, & antidotum vertitur in venenum. Ideo dicit Apostolus. 1. Corinthiorum 11. *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim indigne manducat, & bibit, iudicium sibi manducat, & bibit, non dijudicans corpus Domini:* Et post: *Ideo inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi.* Ex quibus colligitur, quod indigna assumptio hujus Sacramenti inducit mortem æternam, cum dicitur, *iudicium*, scilicet condemnationis æternæ: & temporalem, cum dicitur, *& dormiunt multi.* Et ideo

videat

videat quilibet quomodo accedat. Circa sextum, notandum, quod sunt aliqui, qui etsi digne accipiant Christum, tamen post modicum tempus Christum turpiter expellunt. Isti sunt similes Judæis, qui in ramis palmaram honorifice eum receperunt, & in paraseve turpiter eum rejecerunt, immo perorse, quia cum stercoribus pecorum ipsum ejiciunt. Et nota, quod Proverbiorum 27. dicitur: *Qui servat ficum, comedit fructus ejus, & custos Domini sui glorificabitur.* Et ideo infelices isti, nec in præsentia habent fructus hujusmodi beatæ fici, nec in futuro gloriam sunt habituri, qui non diligenter custodiunt rem in Sacramento illo acceptam. Item, 1. Regum 26. dicit David: *Vivit Dominus, quoniam filii mortis estis vos, qui non custodistis Dominum vestrum Christum Domini.* Multo magis qui expellunt. Proinde receptus Dominus cum omni reverentia diligenter est custodiendus. Materia de prædictis. Thema: *Accipite, & comedite hoc est corpus meum.* Notandum, quod in communicatione de qua fit hic mentio, quando multitudo magna communicat, instruendi sunt &c.

XLV. In nova Missa.

Notandum, quod in Missa Salvator advenit præsentialiter, sicut patet in præcedenti titulo. Iste autem est, quem multi Reges, & Prophetae desideraverunt videre, quem Sacerdos justus Simeon videns exclamavit dicens: *Nunc dimittis.* Item, ibidem advenit Angelorum multitudo. Gregorius: *Quis fidelium dubium habere possit, in illo Jesu Christi ministerio Angelorum choros adesse?* Item, ibidem ex illo sacramento egrediuntur effectus salutares peritiles. Ibi enim fit spiritualis oratio pro circumstantibus, sicut patet in Canone. Ibi videtur oculis fidei serpens elevatus in palo, valens contra morsus serpentum tam frequentes. Ibi ministratur refectio panis quotidiani, valens ad sustentationem in præsentibus laboribus. Ibi meretur quamplurimum fides, credendo multa mirabilia, quæ non videt. Ibi elevatur spes ad Christum ex sessione ad mensam suam. Ibi inflammatur charitas ex memoria dilectionis Christi, quam ad nos habuit, pro nobis patiendo mortem, quæ ibi recollitur. Sunt & alii quamplures effectus, quos confert pro suo bene placito, & pro merito devotionis accedentium illi, qui præsens adest. Hæc autem sunt, quæ debent incitare fideles ad habendam devotionem in Missa, & ad ipsam libenter, & diligenter audiendam. Item notandum, quod novo Sacerdoti datur triplex potestas valde magna pro hujus ordinis assumptione. Una est potestas conficiendi corpus Domini, quam non habet aliquis Angelus, nec quilibet alius homo, quantumcumque sapiens, quantumcumque potens. Alia est potestas clavium ligandi, & solvendi in foro penitentia, quam habet Ecclesia in solis Sacerdotibus. Alia est potestas dispensandi quædam Sacramenta, quæ ab alio non possunt ministrari, ut extrema unctio; vel non debent, ubi eorum habetur copia, ut Baptismus, & Eucharistia. Proinde si amici faciunt festum de aliquo novo milite propter honorem modicum sibi collatum, quantum debent festum facere fideles de Sacerdote novo, sic per Sacerdotium exaltato. Item notandum;

dum, quod ad hujusmodi novi Sacerdotis novam Missam solent fideles devoti, devotius concurrere, (a) sicut ad novam tabernam plures concurrunt: hujus autem est ratio, quia probabile est, quod in tali Missa majorem gratiam effundat Dominus propter hoc, quia solet Sacerdos novus se dignius (b) preparare, & devotius accedere, & multitudine assistentium in Missa sua, adjuvari: & ideo fideles, ut sint participes hujusmodi gratia, solent in tali Missa semper offerre, & cum devotione manus consecratas Sacerdotis osculari, & benedictionem ipsius petere, & panem benedictum ab eo cum devotione suscipere, & ejus orationibus perpetuo in Missis suis se commendare, & similia. Sic patet secundum tres paragraphos, quare ad omnem Missam habenda est devotio, & quare ad Sacerdotem novum, & quare est ratio devotionis habendæ ad Missam novam. Materia de prædictis. Thema, Lucæ 22. & 1. Corinthiorum 11. *Hoc facite in meam commemorationem.* Et nota, quod hoc est præceptum de Missa celebranda. Circa quod notandum &c.

XLVI. In solemni (c) impositione Pœnitentiæ.

NOtandum, quod inter peccata quædam sunt minora, quædam vero majora. Minora sunt illa, quibus propter fragilitatem humanam vix caret aliquis, & hæc sunt, de quibus dicitur 1. Joannis 1. *Esse dixerimus, quoniam non peccaverimus, mendacem facimus eum, & verbum ejus in nobis non est.* Contra ista sive sint venialia, sive mortalia, interdum non sunt propria remedia, sed solum communia, sicut contra morbos communes, communes medicinæ sunt. Inter majora vero peccata quædam sunt occulta, quæ interdum sunt turpiora, quia committens hujusmodi non habet, unde erubescat, quod summe solet retrahere a turpitudine. Ephesiorum 5. *Quæ in occulto sunt ab eis, turpe est dicere.* Contra ista vero summum remedium est confessio plena, & frequens, ut ex erubescencia coram homine puniatur illa turpitudine, & detur occasio cessandi propter hanc erubescenciam confessionis, quam oportet sustinere sic delinquentem. Et ideo bene dicitur Isaia 47. *Deunda turpitudinem tuam.* Quædam sunt manifesta, juxta illud 1. Timothei 5. *Quorundam hominum peccata manifesta sunt,*

(a) Mandat inter alia S. Carolus in Concilio suo Provinciali 1. cap. De iis, quæ pertinent ad celebrationem Missæ, ut tollantur Episcopi *sumptuosa convivio, ludos, choreas, & omne inanium oblectamentorum genus, ceterisque omnes abusus, qui populis temeritate, Sacerdotum avaritia in nos, ut vocant, Missæ celebrationem irreperunt: & in eos, qui in hoc genere graviter peccarint, Episcopus graviter animadvertat.*

(b) Quo dignius se præparet, & devotius Missam Sacerdotes celebrent, egregiam concinnavit jam olim Epistolam Noster Bonifortius Cacciaguerra, quam hoc anno Religiosissimus Episcopus Septempedanus Dionysius Pieragostini iterum typis mandavit ad totius sui Cleri, & diocesis utilitatem, quamque ad aliorum Sacerdotum in Sacro faciendi pietatem excitandam mense Septembris, quo hæc scribimus quidam nostræ Congregationis Oratori S. Hieronymi Charitatis Presbyter iterum, atque iterum Romæ edendam curavit.

(c) De solemni, & publica pœnitentiæ ejusque gradibus, & aliis de ea re seitu dignis fusc diximus nostro 1. Tomo Conciliorum in Canonem XI. Nicænum. Vide & nostrum Tomum 3, in Romanum Pontificale.

sunt, & ista sunt pessima. Numerorum 3. in fine: *Non est obscura, idest latens, contritio tua, pessima est plaga tua, scilicet quia non latet.* Contra vero hujusmodi peccati remedium est pœnitentiæ manifesta, sive solennis interdum secundum majoritatem quorundam delictorum, sive aliter publica, solum non solennis. Romanorum 6. *Sicut exhibuistis membra vestra servire inmunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem, scilicet manifeste, ita scilicet manifeste exhibete nunc membra vestra servire justitiæ, & pœnitentiæ in sanctificationem.* Item notandum, quod hujusmodi manifesta pœnitentiæ de peccatis manifestis valet ad tria. Valet enim ad abstersionem infamiæ, quam ex notitia peccati sui quis incurrit. Per pœnitentiæ enim occultam hujusmodi infamia nunquam abstergitur, quod multum debet quilibet affectare. Quam infelix enim esset, qui totus forderet ex fecibus, nisi vellet hujusmodi inmunditiæ abstergere pro posse suo? Item, valet ad satisfactionem proximorum, quos malo exemplo prius offenderunt. Item, valet ad placandum Ecclesiam, quam prius turbaverunt, & isti sunt digni fructus pœnitentiæ, de quibus dicitur, Lucæ 3. *Facite dignos fructus pœnitentiæ.* Dignum est enim, ut qui talia commisit peccata, per quæ famam suam maculavit, proximis offendit, Ecclesiam turbavit, talem faciat pœnitentiæ, per quam remedium apponatur. Item notandum, quod tria sunt, quæ debent movere quemlibet, qui peccata manifesta commisit ad hujusmodi pœnitentiæ faciendam. Primum est exemplum. Legitur enim, quod Beatus Ambrosius prohibuit Theodosio Imperatori ingressum Ecclesiæ propter mortes innocentium, & Imperator dixisset ei, quod David peccaverat, & Ambrosius respondisset: *Sequutus es errantem, sequere & corrigentem;* statim Imperator sic compunctus est in illo verbo, quod non abhorruit facere publicam pœnitentiæ. De Joanne quoque Baptista innocente legitur, quod faciebat tantam pœnitentiæ, & publicam, quod erat indutus veste de pilis camelorum, & zona pellicea circa lumbos suos, nec bibebat vinum, nec ficeram, & erant cibus ejus locustæ, & mel silvestre. De Isaia etiam dicitur, quod cum tantum unicum tunicam cilicinam haberet, propter peccata tamen populi ipsam deposuit, & nudo corpore, nudisque pedibus in conspectu populi tribus annis ambulavit. Si ergo Imperator tantæ excellentiæ, & Joannes innocens, & Isaia pro peccatis alienis tantas pœnitentiæ publicas fecerunt, quanto magis homo humilioris conditionis, & peccator pro propriis peccatis debet liberet hujusmodi Pœnitentiæ subire? Secundum est provocatio divinæ clementiæ, quam hujusmodi humiliatio publica multum solet provocare, sicut patet in Ninivitis publicam Pœnitentiæ faciuntibus. Jonæ 3. *Et vidit Deus opera eorum, & misertus est super malitiam, quam locutus fuerat, ne faceret eis.* Et in Achab. 3. Regum 21. *Cum audisset Achab sermones istos, scidit vestem suam, & jejunavit, & dormivit in sacco, & ambulavit demissis capite.* Et post Dominus: ad Eliam: *Quia humiliatus est Achab coram me, non inducam malum in diebus suis.* Tertium est cognitio divina. Quanto enim magis cognoscitur Deus, tanto plus debet animari homo ad faciendum majorem satisfactionem de prædictis contra eum commissis. Job 42. *Auditu auris audivi te, nunc autem oculis meus:*

meus vides te, ideo ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in favilla, & cinere. Manifestum est ex prædictis secundum tres paragraphos, de quibus peccatis agenda est publica Pœnitentia, & ad quæ valet hæc Pœnitentia, & quare libenter est faciendâ ab illis, qui eam meruerunt. Materia de prædictis, Ecclesiastici 20. *Quam bonum est correptum manifestare pœnitentiam, id est facere Pœnitentiam manifestam.* Circa quam notandum, de quibus peccatis est faciendâ, & ad quid valet, & quare libenter est faciendâ a quibusdam. Notandum ergo, quod inter peccata, ut supra.

XLVII. In solemnâ ministratone Extremæ Unctionis.

Notandum, quod fideles instruendi sunt circa omnia Sacramenta cum se offert opportunitas, quia in ipsis consistit salus humana. Cum ergo concurrat multitudo in collatione Extremæ Unctionis, si devotio assensitum Extremæ Unctioni exigit, expedit interdum aliqua eis dici de hoc Sacramento. Circa hoc ergo notandum, quod Jesus Christus propter salutem, quam expectamus ab eo in futuro, & Christus propter gratiæ unktionem, quam in præsentem confert, statuendo Sacramenta in Ecclesia ad gratias conferendas, quædam ordinavit ad conferendam in principio vitæ hominis, propter quod & nova vita spiritualis confertur, ut Baptismus. Quædam vero in medio conferenda, ut Confirmationem ad robur in militia hujus vitæ: Eucharistiam ad reparationem perditionis continentie: Pœnitentiam contra lapsum ad surgendum, & hoc quantum ad se: Ordinem vero quoad generationem spiritualem conferendam: Matrimonium vero quoad generationem carnalem faciendam, & hæc duo quoad alios: quoddam vero ministrandum in fine, scilicet istam (a) Unktionem Extremam tempore infirmitatis. Propter quod dicit Jacobus cap. ultimo: *Infirmatur quis &c.* Innuens per hoc, quod tunc debet dari hoc Sacramentum, & non in sanitate. Notandum autem, quod nullus infirmus laborans periculose debet illud negligere, nec bonus Christianus deberet reputari, si hoc negligeret, & ideo dicit Jacobus: *Infirmatur quis in vobis*, quasi dicat: quicumque ille sit &c. Item, non est dandum nisi adultis. Est enim contra peccata venialia, & actualia, contracta per membra singula, sicut patet in forma unktionis, quam parvuli non habent, Et ideo bene dicitur: *Inducat &c.* qui actus non competit parvulis. Item, non debet dari nisi pœnitentibus. Remissio enim peccatorum in adultis, quæ datur in hoc Sacramento, non solet dari, nisi voluntariis, & ideo dicit, *inducat*, quod est actus voluntatis, & ideo debent fideles instrui, quod potant hujusmodi Sacramentum saltem in genere, antequam graviter infirmentur. Item, non ministratur hujusmodi Sacramentum, nisi per Sacerdotem. Sacrum enim oleum sacras requirit manus, imo plures Sacerdotes solent convocari, ut ex virtute plurium orationum

(a) Sacramentum extremæ unktionis, sicut & cetera Sacramenta fuisse a Christo Domino instituta, docent non uno in loco Patres Concilii Tridentini. De variis ritibus adhiberi solitis in Infirmitate unktionem in Ecclesia tam Latina, quam Græca. Vide Juveninum, Martenium, Sanbovium, & alios Eruditos de eo Sacramento agentes.

major gratia confertur, ideo dicit: *inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum.* Item, istud Sacramentum ministratur in oleo simplici sine balsamo quia egredientibus de mundo, & tendentibus ad judicium sufficit nitor bonæ conscientie, & ideo dicit: *ungentes eum oleo*, non chrismate. Item, non est attribuenda virtus hujus Sacramenti naturæ olei, sed virtuti divinæ; & ideo addit: *in nomine Domini.* Hoc etiam Sacramentum excedit alia in hoc, quod non habet solum spirituales effectus, imo & corporales interdum conferens sanitatem, cum hoc Deus videt expedire; & ideo subdit: *Oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum, & si in peccatis sit dimittentur ei.* Ex quo patet, quod præter salutem in futuro, & remissionem peccatorum in præsentem, valet hoc Sacramentum ad sanitatem corporalem. Materia de prædictis, Thema, Jacobi ultimo: *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit dimittentur ei.* Et nota, quod hic tanguntur octo supradicta in octo paragraphis, sicut patet ex supradictis.

XLVIII. In solemnâ Collatione status (a) Clericalis.

Quando sunt aliqui ab Episcopo Clerici, si multitudo, vel devotio hoc requirat, instruendi sunt, primo, ut attendant ad quid sunt Clerici in Ecclesia Dei. Secundo, ut videant, quid sit eis in collatione hujusmodi status. Tertio, ut recogitent, quantum valeat status hujusmodi promoti ad ipsum. Circa primum, notandum, quod sicut Reges magni habent aliquos ad assistendum sibi, & suo servitio proprie deputatos præter alios, qui ad alia sua negotia destinantur, ita & Rex gloriæ. Hinc est, quod in cælo habet aliquos Angelos sibi assistentes. Danielis 7. *Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei.* Hinc est etiam, quod in veteri testamento habuit Tribum Leviticam suo servitio specialiter deputatam. Unde 2. Paralipomenon 29. dicitur Levitis: *Vos elegit Deus, ut steteritis coram eo, & ministretis ei.* Et hinc iterum, quod ad idem sunt Clerici in novo testamento. Unde Isidorus lib. 2. de Officiis cap. 1. *Clerici dicitur a Cleros, quod est fors, vel hereditas, eo quod sunt hereditas Domini.* Quod dicitur, quia illos assumptis ad partem suam. Circa secundum, notandum, quod in creatione Clerici sunt tria, ubi fit hoc cum debita solemnitate. Induitur enim superpelliceo albo: quod significat, quod debeat amodo tam mundam conversationem habere, ut redundet in honorem Ecclesiæ. Ideo Clerici vita debet ornare Ecclesiam. Secundo tonsuratur: quod significat, quod amodo non debet desfluere per occupationes sæculares. Isidorus: *Clerici secularia officia, negotiaque abiciant.* Item, in supremo vertice radantur ad signandum, quod in supremo mentis nihil debet esse, quod eos prohibeat a contemplatione divina, juxta illud. 2. Corinthiorum 3. *Vos autem revelata facie gloriam Domini speculantes.* Circa tertium, notandum, quod Clericus ex

(a) De Clericali Tonsura, & Ordinibus conferendis curiosi inveniet Lector nostra Tomo in Romanum Pontificis Tit. 2. & seqq.

istō conſequitur in mundo honorem maximum . Nullus enim audet tales tangere , ſed omnes eos honorant propter reverentiam ejus , cujus ſunt miniſtri , qui honorem exhibitum eis ſibi reputat exhiberi , ſicut probatur per verbum ejus , Lucæ 10 . Non ſolum autem honorem , imo ſuſtentationem de bonis Eccleſiæ , quia qui altario ſervit de altario debet vivere , ſecundum Apoſtolum , 1 . Corinthiorum 9 . ſicut olim Levitæ de eodem vivebant . Non ſolum autem hic in præſenti , ſed in futuro maximam promotionem , ſi bene ſe habuerint in præſenti , juxta illud Matthæi 25 . *Quia ſuper pauca fuiſti fidelis , ſupra multa te conſtituam* . Materia de prædictis . Thema , 1 . Corinthiorum 1 . *Videte vocationem veſtram* . Et nota , quod promotio ad ſtatum Clericalem bene poteſt dici vocatio , quia ubi fit hoc , modo debito , non per intruſionem , ſed per electionem debet fieri . Vocati autem ad hoc inſtruedi ſunt , primo , ut attendant , ut ſupra .

XLIX. In ſolemnibus Ordinibus .

Notandum , quod magnus error , (a) & valde periculofus eſt in multis Eccleſiis circa ordinationes ex hoc , quod non fit in eis fermo diligens in Ordinibus . Vel , ſi fit , fit quandoque ordinandis jam inductis , vel ita tarde , quod non habent ordinandi poſt ſermonem auditum tempus expediendi conſcientias ſuas de aliquibus , quæ interdum audiunt in ſermonem . Proinde , quia ſermo ſic tarde factus potius interdum aggravat conſcientias , quam expediat , debent boni Prælati ſic ordinare , quod aliquot diebus ante diem ordinationis faciendæ , convenienter ordinandi certo tempore , certo loco , ſic tempeſtive , quod ante examinationem , & ante confeſſiones ab eis faciendas , & ante præſentationes de eis fiendas poſſint inſtrui diligenter , & plenarie per ſermonem de omnibus , quæ ad ordines pertinent . Notandum igitur , quod multi accedentes ad Ordines neſciunt ad quid accedunt . Multi etiam neſciunt modum accedendi . Multi etiam ignorant ad quæ ex aſſumptione Ordinis remanent obligati , quæ ſunt magni periculi . Et ideo inſtruedi ſunt ordinandi , primo , ut accedant , & ſciant quid ſit Ordo , ad quem accedere volunt . Secundo , qualiter accedere debent . Tertio , ad quæ exequenda ex aſſumptione Ordinis remanent obligati . Circa primum , notandum , quod in Ordine aſſumitur quoddam Sacramentum , & ſignaculum in anima ordinati indelebile in perpetuum tam in præſenti ſæculo , quam in futuro , & per illud cognofcetur ille tam in die judicii , quam in inferno , quam in cælo , quod fuit in tali , vel tali Ordine , ad ſui gloriam perpetuam , ſi laudabiliter ſe habuerit , vel conſuſionem perpetuam , ſi male . Et ideo orandum eſt omni ordinato cum Pſalmo 85 . & dicendum : *Fac mecum Domine ſignum in bonum* , & ſanctum , ut non iſtud ſignum convertatur mihi in malum per peccatum meum : ſed in bonum per gratiam tuam , ut videant hoc , qui me oderunt , ſcilicet , Dæmones , & confundantur . Item omnes

Ordi-

(a) Eſt certe abuſus minime ſerendus , quod Epifcopi , & Parochi dum Sacra agunt , eorum ſenſum minime explicant . Utinam ſaltem hunc Auctorem legant , qui omnes ſere exponit ritus in ſacris functionibus occurrentes .

Ordines Eccleſiaſtici ordinati ſunt ad aſſiſtendum , & miniſtrandum diverſimode ipſi Salvatori corporaliter exiſtenti in altari , ſicut in Cælo novem Ordines Angelorum ſunt ad hoc idem deputati . Et cum Ordine datur poteſtas ad iſta . Quantum obſecro eſt iſtud , ut detur homini poteſtas in terra ad idem , ad quod data eſt univerſis Ordinibus Angelorum in cælo ? Et quantum timendum eſt homini ſi miniſtratur , ne in eo , quod ſibi diſplaceat , inveniat , qui in ſuis Angelis invenit pravitatem ? Item per Ordines datur poteſtas ordinatis immiſcendi ſe divinis , quod non habent Reges per potentiam , nec ſapientes per ſapientiam , nec divites per divitias , immo & Rex Ozias , & ſapiens , & dives . 4 . Regum 15 . qui hoc auſus eſt attentare , percuffus fuit lepra a Deo . Quantum ergo , & quid eſt hoc , ſi conſideretur , quomodo per Ordinem conſertur character indelebilis , & miniſterium ſimile Angelorum miniſterio , & poteſtas ſuperexcellens omnem humanam dignitatem terrenam ? Patet primum , quid eſt Ordo , &c . Circa ſecundum , notandum , quod ſunt multi , qui cum deberent timere accedere ad tantum quid , ſicut eſt Ordo , tamen non expectant , quod ab aliis ad hoc trahantur , vel vocentur , ſed ſe ingerunt impudenter . Bernardus : *Curritur paſſim ad ſacros gradus , & formidanda Angelicis humeris miniſteria homines apprehendunt* . Non ſic fecit beatus Marcus , qui amputavit ſibi pollicem , ut Sacerdotio reprobis haberetur . Non ſic etiam beatus Martinus , qui non potuit induci a beato Hilario ad Ordinem ſacrum ſuſcipiendum , licet de minoribus ordinibus hoc toleraſſet propter humilitatem . Item , alii accedentes non habent intentionem ad Deum ſupra , ſed animo aſſequendi temporalia aliqua magis : vel vitam magis delectabilem , aut delicioſam , vel honorem majorem , hoc affectant . Hi ſunt velut illi , qui nobilem avem jaciunt ad muſcas , & cum ordinem , rem tantæ excellentiæ , inclinant ad iſta infima , & minora . Quo contra dicitur in Miſſa Clericis quotidie , *Suſſum corda* , & tales Domino quotidie mentiuntur reſpondentes , *Habemus ad Dominum* . Sunt alii , qui interdum accedunt minus bene purgati a peccatis per confeſſionem , vel ab irregularitatibus per diſpenſationem , vel a ſententiis per abſolutionem : & ideo quando debent accipere Spiritum Sanctum , invaduntur a ſpiritu maligno interdum . Exemplum de quodam , cui beatus Benediſtus interdixit , ne accederet unquam ad ſacrum Ordinem . Cujus contrarium faciens poſt lapſum temporis vexatus eſt a ſpiritu maligno cum Ordinis ſuſceptione , qui eum tamdiu miſerabiliter vexavit , quoſque animam ejus excuſſit , ſicut narrat Gregorius in dialogo . Proinde nullus debet accedere ad ſacros Ordines , niſi prius cum aliquo viro ſapiente , cui ſuum totum ſtatum revelat , habeat conſilium , quod poſſit accedere præcedente purgatione debita : & ideo dicitur Levitis Numerorum 8 . *Purificabis , & conſecrabis eos* , ſcilicet , poſt purificationem . In accedendo ergo ad Ordines cavendum eſt multum , ne quis impudenter ſe ingerat , magis autem non niſi intentione bona ad hoc moveatur : ſuper omnia vero , ne unquam niſi bene primo purgatus accedat . Circa tertium , notandum , quod ex aſſumptione Ordinis obligantur ordinati ad tria . Unum eſt divinum ſervitium in Eccleſia , Numerorum 8 . *Conſecrabis Levitas oblatos Domino , ut ſtat mei , & poſtea ingrediantur tabernaculum*

lum fœderis, ut serviant mihi. Secundum est orare pro populo, eodem. Serviant mihi Levitæ in tabernaculo fœderis pro Israel, & orent pro eis. Tertium est occupatio circa negotia Ecclesiæ. Numerorum 1. *Constitue Levitas super tabernaculum, & cuncta vasa ejus, & quicquid ad caeremonias pertinet, & cætera multa, quæ ibi dicuntur.* Materia de prædictis. Thema, 3. Regum 10. *Regina Sabba videtur ordines ministrantium, scilicet, in domo Salomonis, non habebat spiritum.* Nota, quod inter multa, quæ visa in domo Salomonis induxerunt istam Reginam in stuporem, fuit unum, ordines ministrantium: sed multo magis hoc possunt facere Ordines ministrantium in Ecclesia Dei, non Regis terrestris, sed Regis cælestis, & multo pulchrius. Habet siquidem Deus in Ecclesia Ordines magnæ excellentiæ sibi ministrantes. Sed heu sunt multi, qui accedentes ad istos Ordines, nesciunt ad quid accedant, ut supra.

L. In solemnî tractatu de Matrimonio.

NOtandum, quod quando multi conveniunt ad tractandum de aliquo Matrimonio contrahendo, non est impertinens, imo multum conveniens, ut proponatur aliquod verbum pertinens ad hujusmodi tractatum per aliquem virum litteratum, si fuerit præfens. Notandum ergo, quod tractare de hujusmodi Matrimonio, non est res insolita, vel nova, neque apud fideles, neque apud infideles. Abraham enim fidelis, majorem seruum domus suæ, tanquam solemnem nuntium, cum multis camelis, & familia misit ad tractandum de hujusmodi Matrimonio pro filio suo ad cognationem suam, qui tractavit cum parentibus Rebecca de hoc. Genesis 24. Item, Alexander Gentilis cum Ptolemæo gentili de hoc tractavit per legatos solemnes. 1. Machabæorum 10. Item, non solum homines, sed & Angeli de hoc tractaverunt. Unde Tobia 6. Angelus Raphael tractavit cum Raguele de filia sua danda Tobia Juniori. Item nota, quod de rebus fiendis, quæ sicut cito fiunt, ita cito possunt dissolvi, non solet tam diligenter tractari, sicut de rebus, quæ factæ non possunt dissolvi. Similiter nec de illis, quæ non pertinent ad salutem. Tale autem non est Matrimonium, imo est res, quæ postquam facta est, est indissolubilis, & nisi fiat discrete, sequuntur inde multa pericula, & eventus pessimi, & est de rebus valde pertinentibus ad salutem, & ideo propter ista tractatum de Matrimonio ratio requirit. Item, in Matrimonio possunt occurrere impedimenta multa quoad Deum, quæ ipsam, vel impediunt, vel annihilant. Item, requiritur in eo assensus nubentium (a) quoad esse, & amicorum, quoad bene esse. Item multæ conditiones, & pacta pro docto, & hujusmodi, in eo solent fieri, quæ nisi per diligentem tractatum prævideantur, & expediantur, dant occasionem multorum malorum in futuro. Propter quod expedit valde tractatum talem præcedere. Quia igitur tractatus de

Ma-

(a) Solum nubentium consensum requiri ad validitatem matrimonii, licet inviti parentes sint, ex Concilio Tridentino, & Theologis constat. Non est tamen ad dubitandum, quin graviter peccent filii familias, ubi in re tam gravi consilium parentum negligunt.

Matrimonio tot antiquis exemplis authenticatus, & tam rationabilis esse probatur, & tam expediens esse monstratur, sicut in tribus supra positis patet paragraphis, nos, qui convenimus hac de causa, ineamus hujusmodi tractatum ad Dei gloriam, & honorem. Materia de prædictis, Genesis 34. *Jungamus vicissim connubia.* Notandum, quod matrimonium valet quoad Deum, quantum ad prolem ad cultum ejus producendam: & quoad nubentes, quantum ad eorum salutem, de qua eis per beneficium matrimonii provideatur: quoad confanguineos, & quoad amicos, vel ad amicitiam dilatandam; & ideo bonum est de tanto bono tractare, exemplo illius Emor etiam gentilis, qui prædictum verbum dixit Jacob, & filiis suis, volens cum eis tractare de matrimonio filii sui cum filia Jacob contrahendo. Notandum autem, quod tractare de hujusmodi matrimonio non est res insolita, ut supra.

LI. In solemnî benedictione Nubentium.

NOtandum autem, quod licet matrimonium semper fuit apud omnem genus hominum, tamen nunquam fuit cum tanta devotione celebratum apud alios, sicut apud (a) Christianos. Alii enim non habent certum tempus ad istud contrahendum. Christiani vero habent certa tempora destinata. Alii ubique contrahunt, Christiani vero non debent hoc facere, nisi per ministerium Sacerdotis Dei. Alii in matrimonio nihil spiritualiter intelligunt, Christiani vero in suo matrimonio significari intelligunt beatissimam unionem verbi Dei ad carnem. Alii quandoque contrahunt clandestulo, Christiani vero non debent nisi publice, & trino præcedente edicto. Alii sine sacrificiis divinis, isti vero non debent sine summo sacrificio Deo oblato in missa. Alii interdum sine aliqua benedictione, isti vero non nisi cum benedictione sacerdotali. Et nota, quod interdum matrimonio annexitur sterilitas, sed contra hanc valet benedictio divina. Psalmo 106. *Benedixisti eis, & multiplicati sunt nimis.* Interdum vero paupertas. Sed contra hanc valet eadem benedictio Domini. Fit interdum discordia inter conjuges, sed benedictio divina valet ad pacem. Numerorum 6. *Sic benedicetis filiis Israel: Convertat Dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem.* Interdum diabolus accipit potestatem in conjugibus, sicut patet Tobia 3. de Dæmone, qui interfecit septem viros Saræ. Sed contra hanc valet benedictio, cum fiat cum Cruce, quæ fugat Dæmones. Interdum autem caro dominatur in conjugibus, & nulla intentione salutaris utuntur matrimonio, sed sicut equus, & mulus solam voluptatem querunt in opere matrimonii. Sed contra hoc valet benedictio sancta, quæ dat gratiam, juxta illud Ecclesiastici 30. *Gratia sicut Paradisus in benedictionibus.* Hæc est autem, quæ elevat mentem ad intendendum in matrimonio, quæ secundum Deum debent in eo queri. Interdum autem multis matrimoniis annexa est multa prosperitas temporalis ducens ad malum finem. Sed benedictio divina e contrario

addu-

(a) Varios Ritus ad Sacramentum Matrimonii pertinentes egregie explicat Edmundus Martene lib. 1. de antiquis Ecclesiæ ritibus, cap. 9. articulo 1. & seqq. itemque Vanspen Parte 2. Juris Ecclesiastici universi Tit. 10.

adducit abundantiam spiritualium bonorum ducentem ad bonum finem. Psalmo 83. *Benedictionem dabit legislator : ibunt de virtute in virtutem , donec videatur Deus Deorum in Sion .* Quia ergo benedictio divina concomitatur invocationem , quam fecit Sacerdos in sua benedictione , juxta illud . Numerorum 6. *Invocabitis nomen meum super filios Israel , & ego benedicam eis :* bene in matrimonio Christiano fit benedictio Sacerdotalis , ut virtute hujus benedictionis , cui annexa est divina gratia , conferatur , & fecunditas , & presentis vite necessitas , & societas pacifica , & terreatur potestas diabolica , & deprimatur carnalis intentio , & largiatur abundantia bonorum spiritualium ad salutem perducens . Materia de prae dictis . Thema , Tobia 7. *Apprehendens Raguel dexteram filia sua , dextra Tobiae tradidit , dicens : Deus Abraham , Deus Jacob , Deus Isaac sit vobiscum , & ipse conjungat vos , impleatque benedictionem suam in vobis .* Et nota , quod ex hoc sumpsit Ecclesia autoritatem , & benedictionem Nubentium . Sed quod tunc factum est a patre carnali , modo fit a spirituali , quod est majoris virtutis . Notandum autem , quod licet matrimonium semper fuit apud omne genus hominum &c.

LII. In solemnibus Conviviis Nuptiarum .

Moris fuit apud antiquos magnates seculi facere magna convivia (a) Nuptiarum , sicut patet Esther 2. de matrimonio Assueri pro Esther , & 1. Machabaeorum 9. de filiis Jambri , & filia unius Principis magni Chanaan ; & 1. Machabaeorum 10. de matrimonio inter Alexandrum , & filiam Ptolemæi Cleopatram . Non autem apud hujusmodi magnates solum fuit hæc consuetudo , immo etiam apud minores , & bonos viros . Patet hoc in matrimonio Jacob cum filia Laban , Genesis 29. ubi dicitur : *Laban , convocatis multis amicorum Rachael ad convivium , fecit Nuptias .* Patet hoc etiam in matrimonio Tobiae cum Sara , ad quorum Nuptias fecit Angelus Raphael venire Gabelum . Tobia 9. Patet hoc etiam in illis Nuptiis , in quibus defecit vinum , quae facta fuerunt in Cana Galilæe , Joannis 2. Porro hujusmodi consuetudo adeo invaluit apud Christianos , quod non solum magnates , non solum divites , non solum latini , sed etiam minores , & divitiis magnis carentes , immo & graves personæ etiam hoc observant . Non habet autem in hujusmodi festivis Conviviis Nuptiarum faciendis Ecclesia secularem intentionem , sed sanctam . Ad hoc enim fit inter fideles , ut hujusmodi festivum Convivium sit nobis in signum , & representationem quandam festi illarum , beatarum Nuptiarum Agni cum Ecclesia , ad quas multi vocati sunt , & a quibus fatuae virgines excludentur , & prudentes bene paratæ admittentur . Item ad hoc , ut amicitia incipiat inter amicos utriusque Nubentis , qui solent

ad

(a) Mandat quidem Synodus Tridentina Sessio 24. cap. 10. *De reformatione Matrimonii* , ab Episcopis curandum , ut nuptiae eas , quae decent modestia , & honestate fiant . *Sancta enim res est matrimonium , & sancte tractandum .* Porro nuptias solemnibus conviviis , saltibus , scenis scdare est abusus antiquus a Gentilibus in Ecclesiam devolutus . Hinc Laodicæna Synodus anni 314. can. 53. statuit , quod non oportet Christianos ad nuptias venientes se turpiter , & iudocore gerere , vel saltare , sed modeste cœnare , vel prandere .

ad hujusmodi nuptias specialiter invitari . Convivatio enim incitat , & est causa amicitiae , juxta illud Cantorum 5. *Comedite amici , & inebriamini carissimi .* Item ad hoc , ut ostendantur consanguinei , & amici Nubentium de illo se gaudere matrimonio , quod multum bonum est in matrimonio , vide licet , cum amicis placet . Festivum enim convivium signum est gaudii , quod habet de prodigo filio recepto pater , qui fecit convivium magnum . Luca 15. Notandum autem , quod in hujusmodi Conviviis Nuptiarum cavendum est viris fidelibus ab omni dissolatione , sive in cantibus , sive in ludis , sive in aliis levitatibus : imo cum Dei timore sunt hujusmodi convivia exercenda . Tobia 9. *Cum timore Domini nuptiarum convivium exercebant .* Item cavendum a rixis , & contentionibus , quæ facile solent post potationes oriri , & Diabolus hoc libenter immiscet bono Nuptiarum . Unde legitur in Vitis Patrum , quod quidam Dæmon rediens ad magistrum suum majorem Dæmonem , qui eum miserat , requisitus ab eo , quid fecisset , retulit , quod in quibusdam nuptiis quasdam rixas suscitaverit , de quibus multi fuerunt interfecti . Item cavendum est a crapula , & ebrietate , quam multi bestiales solent ibi incurrere facile propter delectabilitatem cibi , & potus , qui ibi inveniuntur interdum abundanter . Contra quod Proverbiorum 25. *Mel invenisti , comede quod sufficit .* Item notandum , quod ad hujusmodi Nuptias non debent vocari personæ inhonestæ , ut joculatores , & hujusmodi , sed honestæ . Exemplum Joannis 2. de Nuptiis factis in Cana Galilæe , in quibus fuit Mater Jesu , & Jesus , & discipuli ejus vocati . Iterum pauperes , & indigentes sunt ibi vocandi . Exemplum Luca 14. de Nuptiis , quas fecit Rex filio suo , ad quas præcepit introduci *pauperes , & debiles , cæcos , & claudos .* Item , imprecando bona nubentibus a convenientibus . Exemplum de Gabelo , qui veniens ad nuptias Tobiae , dixit ei : *Benedicat te Dominus Israel ; & post : Benedictio super uxorem tuam .* Materia de prædictis , quando occurrit opportunitas prædicandi in talibus Nuptiis . Thema de Evangelio , quod legitur in Missa de Nuptiis , Matthæi 22. *Simile est Regnum Cælorum domini Regi , qui fecit Nuptias filio suo .* Et nota , quod est comparatio negotii ad negotium , ut sit sensus . Sicut fecit iste Rex , sic fit in regno cælorum , quod est Ecclesia . Ex quo relinquitur , quod Nuptiæ faciendæ sunt . Notandum autem , quod moris , ut supra .

LIII. In omni (a) Visitatione .

AD habendum materiam communem sermonis , quia semper in omni Visitatione Ecclesiastica est faciendus , notandum est primo , quare Visitationes sunt in Ecclesia introductæ . Secundo , quomodo se visitati debent habere . Tertio , quomodo visitatores . Quarto , quis fructus sequitur ex his laudabiliter factis . Circa primum , notandum , quod paterna affectio facit , ut pater sit sollicitus de statu filiorum absentium : & ideo libenter vel vadit , vel mittit ad eos ad Josephum de statu eorum . Exemplum de Jacob , qui propter hoc dixit filio suo Joseph , Genesis 37. *Vade , & vide , si curata*

(a) Vide de hac re , quæ susè dicimus tertio Tomo nostri Romani Pontificalis .

si cuncta sint prospera erga fratres tuos, & pecora, & renuncia, quid agatur. Item, periculum humanum ad hoc idem inducit. Quis est enim, qui sciat filios suos esse in bello periculoso, & non libenter mittit ad eos visitandos, si possit? Hinc est, quod Isai dixit ad filium suum David, 1. Regum 17, *Curre in castra ad fratres tuos, & visitabis eos, si recte agant, & cum quibus ordinati sunt, disce*. Item ex Visitatione solet provocari charitas visitati ad visitantem, sicut patet in Elisabeth, Lucæ 1. quæ multum grata fuit B. Virgini de visitatione sua, dicens: *Unde mihi hoc?* Ecclesiastici 7. *Non te pigeat visitare infirmum. Ex his enim in dilectione ejus firmaberis*. Paterna igitur affectio, quæ debet esse Prælati ad subditos, & periculum subditorum, qui omnes in statu præsentis sunt in bello gravi constituti, & colligatio charitatis inter subditos, & Prælatus, requirunt hujusmodi visitationes. Circa secundum, notandum, quod ad visitatos pertinet, visitatorem in principio devote suscipere. Exemplum de Galatis, de quibus dicit Paulus, ad Galatas 4. *Sicut Angelum Dei excepistis me, sicut Christum Jesum*. Visitator siquidem venit in nomine Domini; & ideo debent omnes dicere: *Benedictus, qui venit in nomine Domini*. Item, in executione officii ipsum fideliter juvare, non impedire appellationibus, vel aliis calliditatibus, sicut James, & Mambres impediunt Moysen, qui fratres suos visitavit, sicut dicitur Actuum 7. & 2. Timothei 3. *Sicut James, & Mambres resisterunt Moysi, ita & hi resstant veritati*. Item, in consumatione, ordinationibus ejus, & mandatis bono animo obedire. Isti enim sunt de quibus dicit Dominus, Lucæ 10. *Quæ vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit*; cum sint ejus auctoritate missi. Circa tertium, notandum, quod ad visitatorem pertinet diligentiam magnam in sui officii executione habere, sine ista enim parum proficiunt. Sophonia 1. *Scrutabor Hierusalem in lucernis, & visitabo super viros defixos in sæcibus suis*. Hoc siquidem pertinet ad diligentiam, cum quaeritur res cum lucerna. Item, discrete procedere, ut gravia non leviter & levia non graviter ponderet, & quia ad eum non pertinet, ut occulta ventilet, & similia multa, in quibus interdum excedunt habentes zelum, sed non secundum scientiam. Bernardus: *Zelum tuum refrenet scientia*, scilicet discretionis. Item, in nobis ex charitate moveri, non alia intentione, quia virga correctionis egredi debet de radice Jesse, quod dicitur incendium, scilicet charitatis, juxta illud 2. Corinthiorum 5. *Sive mente excedimus Deo, sive sobrii sumus vobis, charitas enim Christi urget nos*. Circa quartum, notandum, quod ex Visitatione bona solet sequi triplex fructus. Unus est correctio de malis perpetratis, ex misericordia procedens Dei, ne in futuro gravius puniantur. Psalmus 88. *Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verbis peccata eorum, misericordiam autem meam non dispergam ab eo, neque nocebo in veritate mea*. Alius est cautela de perpetrandis, quia secundum Bernardum, *securus accedet tentator, ubi non timeatur reprehensor*; & ideo e contrario multi cavent a multis propter expectatam Visitationem. Job 10. *Et jam Visitatio tua custodivit spiritum meum*, scilicet a malis. Alius est abundantia bonorum. Per Visitationem enim exhortantur visitati ad bona multa. Psalmus 64. *Visitasti terram, & inebriasti eam, ut scilicet ferret*

fructum multum: *Et multiplicasti locupletare eam*. His præmissis potest dicere visitator, „Ecce videtis carissimi, quare sanctæ Visitationes sunt: videtis etiam qualiter visitati, & qualiter visitatores se debeant in istis habere: videtis etiam quantum, & quam bonus fructus sequitur ex Visitatione dicta: rogo vos, ut taliter vos habeatis, & ut Deum rogetis, ut mihi det gratiam me taliter habendi in ista Visitatione, quod fructus gloriosi supradicti sequantur ex ea, „. Materia de prædictis. Thema, Actuum 5. *Visitemus fratres per universas civitates, in quibus predicavimus Verbum Domini, quomodo se habeatis*. Verbum Pauli est ad Barnabam. Ex quo relinquitur, quod ejus exemplo, & auctoritate faciendæ sunt Visitationes super omnes fideles. Circa quod &c.

LIV. In Visitatione Parochiarum per Prælatos faciendæ:

Notandum, quod sunt quidam Prælati, qui dati inertie, & corporali quieti solent diu residere in aliquibus suis maneriis, delectabilibus, & gulæ, & ventris deliciis curam dantes, & isti sunt similes Sobnæ Templi præposito, cui dicitur, Isaia 22. *Quid tu hic, aut quæ quis hic? quia excidisti tibi hoc sepulcrum, excidisti in excello memoriale, diligenter in petra tabernaculum tibi?* Non autem sunt ad hoc positi, sed ut vadant, & circumceant suam Dioccesim. Zacharia 1. *Isti sunt equi, scilicet Prælati, qui debent Dominum portare, quos misit Dominus, ut perambulent terram*. Sunt autem alii, qui interdum ambulantes, non tamen plene circumeunt, intermittentes frequenter loca, quæ magis indigent Visitatione. Non sic faciebat Dominus Jesus, de quo scriptum est, Matthæi 9. *Circuibat Jesus omnes Civitates, & castella*. Et nota, quod Diabolus circuit querens quem devoret. Judæi, & hypocritæ circumeunt, ut faciant unum profelium. Hæretici circumeunt, & penetrant domus, ut perdant (alias pervertant) animas. Omnium autem istorum circuitus fiunt in perditione animarum. Tanto magis debet Prælatus circuire pro salute animarum. Sed sunt iterum alii, qui etsi circumeant omnia loca in suis Visitationibus, tamen nil prædicant: non sic Dominus, de quo dicitur, Marci 6. *Circuibat castella in circuitu docens*. Non sic & Apostoli, de quibus, Lucæ 9. *Egressi circuibant per castella evangelizantes*. Non sic etiam Esdras, de quo scriptum est, 1. Esdræ 7. *Missus es ut visites Judæam, & Hierusalem in lege Dei tui, quæ est in manu tua*. Sunt autem alii, qui etsi visitando prædicant, tamen nihil corrigunt. Non sic dixit Paulus faciendum, qui dicit, Ad Titum 1. *Hujusmodi gratia reliqui te Crete, ut ea, quæ desunt, corrigas, & constituas per Civitates Presbyteros*. Non sic ipse etiam faciebat, qui dicit 2. Corinthiorum 13. *Si venero iterum, non parcam*. Non sic etiam fecerunt Esdras, & Neemias, qui visitantes Judæos, super eos, qui separaverunt matrimonium, & illicitas fecerunt usuras, remitti fecerunt usuras, & opera cessare in Sabbatis, sicut patet ex historia illorum. Alii sunt, qui etsi corrigant interdum minores in sua Visitatione, tamen ad majorum correctionem non audent apponere manum, scilicet ad Clericos, & nobiles. Quo contra dicunt

citur Isaïæ 24. *Visitabit Deus super militiam Cœli in excelsis*. Hi sunt Clerici: & *super reges*, & hi sunt nobiles. Alii sunt, qui timentes displicere, visitandis, utuntur semper mollitie in suis correctionibus, non attendentes, quod Paulus non semper in spiritu mansuetudinis veniebat, sed interdum cum virgis, sicut dicitur 1. Corinthiorum 4. & propter displicentiam hoc non dimittebat. Unde, 2. Corinthiorum 12. *Timeo ne forte cum venero, non quales volo inveniam vos, & ego inveniar a vobis, qualem non vultis*. Alii sunt, qui declinant ad loca aliqua quieti suæ, ita provide se hominibus inaccessibiles exhibentes, quod personæ miseræ indigentes eis in quocunque negotio ad eos accedere non possint. Quo contra legitur de Domino, quod ita se turbis immiscebat, quod eum comprimebant, & vexabant frequenter. Alii sunt, qui bona aliqua, quæ interdum faciunt in sua Visitatione, per scandala, quæ relinquunt ex se, vel ex familia, destruant, & dissipant, sicut factus scriptor, qui bonam litteram, quam facit, per incautelam trahendo manum suam super eam, ipsam destruit statim, & sic annihilatur fructus Visitationis. *Unus enim adificans, & alter destruens, quid prodest illis nisi labor?* Ecclesiastici 34. Materia de prædictis. Thema, Romanorum 1. *Nolo vos ignorare fratres, quia sepe proposui venire ad vos, sed prohibitus sum usque adhuc, ut aliquem fructum habeam in vobis, sicut & in cæteris gentibus, Græcis, ac Barbaris, sapientibus, & insipientibus debitor sum*. Notandum, quod sunt quidam, &c. ut supra. Quibus dictis potest dicere Prælati sic, Ex verbo Pauli proposito, & ejus exemplo ego me vobis debitorem, & obligatum sciens ad veniendum ad vos causa Visitationis, & ad prædicandum, & ad corrigendum utiliter omnium excessus absque acceptione personarum, ad exhibendum copiam meam omnibus indigentibus, & ad cavendum vobis a scandalis mei, duo jam feci, alia tria propono facere cum Dei adjutorio, & vestro, & rogo, ut quæ corrigenda videtis, indicetis fiducialiter, & rogetis Dominum, ut in ista Visitatione det mihi, & sociis ea facere, quæ sunt ad ejus gloriam, & vestram utilitatem communi.

IV. In Visitatione Clerici in principio.

Notandum, quod Visitatio fit tribus de causis. Fit enim propter subventionem. Multi enim quandoque indigent Prælo propter confirmationem, vel propter casus aliquos, & hujusmodi. Sicut ergo religio Christiana est secundum Jacobum, visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum, sic pium est non solum istos pupillos, & viduas, sed omnes indigentes officio majorum visitari ab eis, ut impendant eis aliquid gratiæ spiritualis, sicut Apostolus Romanis optabat se facturum, & exercitavit circa eos opera pietatis. Item, fit propter instructionem. Non enim sufficiunt ut frequenter minores Sacerdotes ad hoc plene, & ideo supplendum est per majores, & propter hoc semper secundum jura debet fieri prædicatio in Visitatione, in qua plene instruantur fideles circa fidem, & circa mores 1. Efdæ 7. *Missus es, ut visites Judæam in lege Dei tui*. Item, fit ad correctionem excessivum,

sum, qui frequenter oriuntur, & a minoribus minus bene possunt corrigi. Psalmo 88. *Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum*. Item notandum, quod licet omnes indigeant istis tribus, tamen Clericus tam quoad Canonicos, quam quoad alios, ut frequenter plus indigent correctione. Ipsi enim sunt quasi exemplar laicorum, & ideo sunt cum summa diligentia corrigendi, sicut fit de exemplari, de quo alii libri transcribuntur. Item, eorum rubigines fortius adherent, quia sicut dicit Chrysostomus: *Clerici, postquam deliquerint, inemendabiles sunt, & ideo fortiori pugnatione indigent, sicut rubigo metalli fortiter adherens, quæ non purgatur nisi per ignem*. Item sunt Deo dedicati, & ideo frequentius purgantur, quam domus communes. Timeant igitur majores, quoniam hoc non faciunt, ne ipsi similes Heli Sacerdoti in culpa correctionis, qui non diligenter, sed negligenter, non rigide, sed molliiter, non frequenter, sed semel tantum corripuit filios suos Sacerdotes, fiant eidem similes in pœna, quæ privatus est Sacerdotio, & tam ipse, quam domus sua, & filii ejus mortui sunt, & ipse fractis cervicibus expiravit, sicut patet, 1. Regum 2. & 3. Item notandum, quod peccata Clericorum valde damnificant Ecclesiam in temporalibus. Sicut enim propter Patrum sanctitatem Ecclesia exaltata est in temporalibus, ita Deo permittente propter eorum peccata deprimitur, & multas in temporalibus. Threnorum 4. *Propter peccata Prophetarum ejus, & iniquitates Sacerdotum ejus sunt hæc facta in Ecclesia*, scilicet tanta destructio. Item valde damnificat in spiritualibus communitatem Ecclesiæ, quia propter eorum peccata orationes eorum, & sacrificia non habent effectum debitum. Propter quod dicitur de filiis Levi, Malachiæ, 3. *Et purgabit eos, & erunt offerentes Domino sacrificia in justitia, & placebit Domino*. Item, magis corrumpunt universos, sicut cadaver in alto positum juxta viam, propter quod dicuntur: *Mons, qui est in alto, & pestifer corrumpens universam terram*. Hieremiæ 51. Damnificant ergo Ecclesiam, & quoad temporalia, & quoad officium suffragiorum, & quoad corruptionem Christianorum: non solum autem sunt ita damnosa in mundo peccata eorum, sed etiam graviora coram Deo: & hoc, quia sunt ab his, a quibus minus debent fieri, cum sint de ejus familia, & de ejus stipendio, & in loco in quo minus debent fieri, scilicet in terra Sanctorum, in qua præcesserunt viri Sancti, quibus succedunt, & in ejus præsentia deferuntur assidue eorum peccata. Ille enim est populus provocans, qui coram eo est, semper. Non solum autem sunt damnosa, sicut & gravia, imo inexcusabilia, & hoc propter notitiam quam habent. Romanorum 2. *Propter quod inexcusabilis es o homo omnis, qui iudicaris*: idest, qui discernis. Cum quanto ergo zelo sint hujusmodi delicta corrigenda, quæ sunt tam damnosa, tam gravia, tam inexcusabilia? His prælibatis dicat visitator, Ecce videtis carissimi quomodo Visitatio fit propter tria. Ad primum nos offerimus. Secundum jam fecimus. Tertium facere intendimus eo modo, quo faciendum monstravimus, & propter causas, quas ostendimus rogamus vos, ut in his vos exhibeatis tractabiles: & nos juvetis, & Dominum rogetis, ut det nobis sic facere quod proponimus, quod cedat ad ejus gloriam, & meam, & vestram salutem.

Materia de prædictis. Thema, Joannis 2. *Ascendit Jesus Hierosolymam, & invenit in templo vendentes oves, & boves, & columbas, & nummularios sedentes, & cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes ejecit de templo.* Nota, ex hoc facto apparet, quanto zelo fit corrigenda delicta, quæ inveniuntur in templo Dei, quod est status clericalis, a visitatoribus cum illuc veniant. Hoc siquidem videntes discipuli recordati sunt, quia scriptum est: *Zelus domus tuæ comedit me*, sicut ibidem sequitur. Notandum autem, quod Visitatio fit tribus de causis.

LVI. In Visitatione Religiosorum a principio.

NOtandum, quod inter omnes status Ecclesiæ, Religiosorum reputatur magis Sanctus. Ipsi enim sunt Nazaræi non solum figurativi, ut erant in lege, sed veri, quod idem est, quod Sancti. Ipsi etiam sunt separati a mundo, & Deo dicati, & ideo veri Sancti. Quod enim separabatur in lege ab usibus communibus, & Deo consecrabatur, sanctum dicebatur. Ipsi iterum per votum abrenunciacionis temporalium rerum sunt sine terra: per votum continentie, mundi: per votum obedientie, firmi, & confirmati in bono, & ideo bene dicuntur Sancti, quia Sanctum uno modo idem est, quod *Agyos*, idest sine terra: alio modo idem est, quod mundum: alio modo idem est, quod firmum. Sed notandum iterum, sicut loca sancta interdum prophanantur, ita & isti. 1. Machabæorum 2. *Et ecce sancta nostra, & pulchritudo nostra, & claritas nostra, quæ omnia est religio, desolata est, & coinquinaverunt eam gentes*; gentes scilicet illæ septem, quæ ejectæ sunt de terra promissionis, scilicet de cælo, hoc est universitas dæmonum, quæ suis vitiis, quibus præfunt singuli, infecerunt multas religiones. Et sicut loca sancta prophanata sunt mundanda, ita & religiones pollutæ. Et ideo bene dicit Judas, Machabæorum 4. *Ascendamus nunc mundare sancta*. Sed iterum notandum, quod multiplex est modus mundandi religiosum pollutum. Unus est per penitentiam gratis assumptam. Penitentia siquidem quoad contritionem est quidam ardor interior calefactus, & per consequens purgans, sicut calor intrans in aquam ollæ purgat ipsam aquam expellens spumam, & alias sordes. Quoad confessionem vero per ejectionem sordium per os, sicut purgatur stomachus per vomitum. Quoad satisfacionem vero ad quandam confricationem operum, sicut purgantur rubigines contractæ in vasis metalinis. Alius est per fraternam admonitionem, de qua Augustinus in Regula: *Statim admonete, ne cæpta progrediantur, sed de proximo corrigantur*. Alius est per disciplinam: *Qui enim percit virga, odit filium*. Proverbiorum 13. *Et qui virga percit eum, liberat animam ejus ab inferno*. Proverbiorum 23. Alius est per correctionem visitatorum, qui omnia, quæ sunt minus purgata, quasi lima ultimo debent plenius expurgare. Cum igitur aliquid minus purgatum est per præsentiam, debet succedere charitativa fratris admonitio, & huic disciplinæ paterna punitio, & huic tandem, visitationis plena correctio. Item notandum, quod in religione multum debet vigere correctio non solum circa majora vitia, sed etiam circa minora: nisi enim corrigantur ista,

augentur multum, & corrumpunt. Ecclesiastici 11. *A scinilla augetur ignis*. Non solum augetur, sed sunt incorrigibilia. Augustinus lib. 8. confessionum cap. 5. *Dum consuetudini non resistitur, fit necessitas*: non solum autem hoc, sed & tandem non reputatur mala. Augustinus: Obijciuntur Jacob quatuor uxores, tamen quando mos erat, peccatum non erat, idest, non reputatur secundum unam expositionem. Materia de prædictis. Thema, Apocalypsis ultimo. *Sanctus sanctificetur adhuc*. Notandum, quod inter omnes status Ecclesiæ, ut supra, Proinde si forte apud vos, qui propter religionem sancti dici potestis, est in aliquo religio sordidata, etiam si forte per penitentiam, vel fraternam admonitionem, vel disciplinam paternam est aliquatenus sanctificata, nihilominus secundum officium Visitacionis mihi competens propono supplere, quod minus est factum, vel facere, quod non est factum, ut sanctus sanctificetur adhuc, & in hoc peto vestris consiliis, & auxiliis, & orationibus adjuvari. Aliud Thema. 2. Paralipomenon 29. *Mundate domum Domini Dei patrum vestrorum, & auferite omnem immunditiam de sanctuario*. Verbum est Ezechie ad Sacerdotes, & Levitas, nec enim ad haicos hoc pertinet. Aliud. 1. Machabæorum 4. *Elegit Judas Sacerdotes sine macula, voluntatem habentes in lege Dei, & mandaverunt sancta*.

LVII. In Visitatione Clericorum, vel Religiosorum in fine.

NOtandum, quod completa Visitatione maxime apud Clerum, vel Religiosos convenit, ut in licentia acceptione aliquid dicatur ad consolationem, & ædificationem eorum, qui sunt visitati. Circa hoc autem nota, quod interdum sunt aliqui visitatores, qui ex factis suis, vel dictis indiscretis inducunt turbationem in domo, & turbant pacem. Et nota, quod sic fecit Christus Dominus, qui mundum visitans induxit pacem universalem in mundo. Unde cantat Ecclesia: *Pax erit in terra nostra, cum venerit*. Et est sumptum de Michæa cap. 5. Non sic etiam fecerunt Angeli, qui descendentes in regione de Betlehem, & visitantes pastores cantaverunt: *Et in terra pax hominibus*. Non sic faciebant Apostoli, quoniam primo domum intrantes quamcunque, secum pacem adducebant, dicentes de mandato Domini: *Pax huic domui*. Horum igitur exemplo debet cavere prudens visitator, ne ex culpa sua pacem domus visitandæ perturbet, sed potius, quantum in se est, turbationem, si eam invenerit, sedare studeat, & pacem adducat. Sed iterum notandum: sunt alii visitatores adeo pusillanimes, quod propter pacem aliquorum dimittunt ea, quæ sunt justitiæ. Non sic facit Rector universi, qui fecit, & facit, & faciet innumerabilia, de quibus constat ei, apud homines oriri turbationes innumerabiles, nec tamen propter hoc dimittit illa, quæ præcedunt secundum ordinem justitiæ suæ. Non sic etiam fecit Salvator qui veniens in Judæam multa dixit, & fecit, unde scandalizabantur, & turbabantur, non tamen propter hoc dimisit illa, quæ justa erant. Non sic fecit Paulus, qui contristavit Corinthios, de quo tamen non penituit, sicut dicitur, 2. Corinthiorum 7. Proinde non debet visitator cum sit Index dimittere, quæ sunt Justitiæ propter scandalum, vel turbationem, quia per

hoc scandalum non vitat iudex : nec etiam curare tantum debet de pace aliorum , quod propter hoc dimittat veritatem , juxta illud Zachariæ 8. *Veritatem , & pacem diligite* : non unum sine altero . Sunt autem alii visitatores , qui sic prudentes , & sic generose exercent officium Visitatoris , quod & pacem relinquunt , & tamen quæ sunt iustitiæ , non omittunt , nec in inquirendo , nec in puniendo , nec in præcipiendo , nec in ordinando quæ fuerint ordinanda , & similibus . Felix talis visitator : ipse enim versus Salomon , versus pacificus in cuius diebus orietur iustitia , & abundantia pacis , sicut scriptum est in Psalmo 71. *Felix est talis Visitatio , in qua iustitia , & pax se se immediate amplexantur , juxta illud Psalmi 84. Iustitia , & pax osculate sunt* . Felices & tales visitati , qui de iustitia non turbantur , sed potius gaudent , & consolationem recipiunt , & pacem cordis incurrunt , & impletur in eis illud Isaïæ 32. *Erit opus iustitiæ pax &c.* Conclusio : *Rogo vos carissimi , ut si in ista Visitazione ex culpa mea ego Præpositus vobis in hoc omisi aliquid eorum , quæ sunt iustitiæ , rogetis Dominum , ut mihi dimittat , si vero aliquid feci quod iustum sit ex dono ejus , rogo vos , ut portetis pacifice ut ex ista iusta Visitazione pax , & iustitia relinquuntur* . Materia de prædictis . Thema , Isaïæ 60. *Ponam Visitatiorem tuam pacem , & Præpositos tuos iustitiam* . Et nota , quod quando dimittitur iustitia , utpote quando ex Visitazione sequitur turbatio , opus est hominis ; quando vero pax , & iustitia relinquuntur , opus est Domini . Et ideo bene dicitur : *Ponam ego* , scilicet Dominus , quia sine me non potestis facere hoc , nec hoc potest fieri sine Deo .

LVIII. In solemnibus Inquisitione in principio .

NOtandum , quod secundum jura tripliciter potest agi de crimine contra aliquem , scilicet per modum accusationis , & tunc debet præcedere obligatio ad talionem : vel per modum denunciationis , & tunc debet præcedere charitativa admonitio : vel per modum inquisitionis , & tunc debet præcedere clamor infamans . Cum autem sic agitur , & solemniter , decet , ut in congregationibus , illis qui ad hoc solent convenire , verbum Dei aliquod proponatur de materia ad hoc pertinente . Circa hoc autem notandum , quod sunt quidam Prælati , qui propter onus , & tædium , quod imminet in inquisitione facienda , nunquam volunt aliquod malum audire de subditis , imo offenduntur contra relatores talium . Unde dicitur de quodam magno Prælato , qui mollis erat in correctione , quod cum veniebat ad eum quidam religiosus , qui solebat nuntiare mala subditorum suorum , statim ut videbat eum a longe , exclamabat , dicens : *Deus in adiutorium meum intende* . Hi sunt similes Regi Israel , qui dicit 2. Paralipomenon 18. *Est vir unus hic , Michæas scilicet , sed ego odi eum , quia non prophetat mihi bonum , sed malum omni tempore* . Non autem sic requirunt faciendum paternam viscera , imo semper debent esse sollicita de statu filiorum suorum , sive bonus , sive malus sit , & libenter de eo audire . Exemplum de Jacob , qui dixit filio suo Joseph , Genesis 37. *Vade , & vide si cuncta sint prospera erga fratres tuos , & pecora , & renuncia mihi quid agatur* . Alii sunt , qui est

audiunt mala subditorum , & frequenter , tamen nunquam , aut vix descendunt ad inquirendum . Mira , imo misera res : de bonis suis temporalibus tantam curam gerunt , quod statim , ut audiunt ea male tractari , inquirent , sicut ille dives , apud quem diffamatus est villicus ejus , quod dissipasset bona illius , statim vocavit eum , & inquisivit dicens : *Heu ! quid hoc audio de te , &c.* Lucæ 16. de spiritalibus vero bonis animarum , si destruantur , non videntur curare . Propter quod Bernardus deridens tales dicit : *Optimi aestimatores rerum , qui de minimis maximam , de maximis minimam curam gerunt* . Non sic Deus dixit Moyfi faciendum , sed statim ut peccavit populus , dixit ei , Exodi 32. *Vade , & descende : peccavit populus tuus , quem eduxisti de terra Ægypti : quod & fecit* . Ad hujusmodi igitur exemplum Prælato descendendum est ad subditos peccantes . Sunt autem alii , qui est quandoque descendunt , tamen ita tenuiter procedunt in negotio inquisitionis , quod ad aliquam frivolum appellationem , vel turbationem aliorum , vel calliditates cooperitorias iniquitatum impediuntur , ne veritatem inveniunt de excessibus diffamatis . Illi sunt similes Laban , qui ad fraudem Rachel cooperientis idola , & ad turbationem Jacob , & ad allegationes rationum ejusdem pro se , scilicet Laban , impeditus est , ne invenirent idola , quæ quærebant . Genesis 31. Non sic faciendum carissimis , sed multum diligentius inquirenda sunt peccata , ubi esse inclamantur , quam latrones , quia multo plus nocent . Et nota , quod olim fiebat inquisitio de peccatis per sortes , sicut patet de peccato Achior , Josue . 7. & de peccato Jonathan , 1. Regum 14. Item , fiebat inquisitio de adulterio susceptæ conjugis per potum aquarum maledictarum , quæ potata dirumpebat ventrem adulteræ , Numerorum 5. Item , sicut dicitur historiæ , inquisivit Moyses de peccato vituli constans per pulverem bibitum , qui reliquit signum in barbis reorum . Item , fuit olim multoties inter Christianos per ferrum candens facta inquisitio de prædictis . Item , per divinos , & incantationes diabolicas faciunt hoc idem multi minus fideles . Item , hoc idem faciunt Principes seculi per duella multoties . Si ergo tot modis , & tam frequenter fiunt inquisitiones de peccatis , & malis modis , quanto magis per formam sanctam ab Ecclesia traditum est facienda ? Conclusio : „ *Audita sunt carissimi quædam de quibusdam vestrum , & propter hoc ad præsens descendi , & sum missus , & intendo cum Dei adiutorio secundum formam canonicam inquirere de illis , & rogo vos , ut nullus præstet in his aliquid impedimentum , sed potius me juvetis , ut in his procedere possim secundum Dei voluntatem , & vestram utilitatem , & debitum meum , .* Materia de prædictis . Thema , Genesis 18. *Descendam , & videbo , utrum clamorem , qui venit ad me , opere compleverint , an non , ut sciam* . Et nota , quod Dominus , qui hoc dixit , non dixit hoc propter se , cum omnia sciat , sed propter Prælatos instruendos , ut sint tales , quod hujusmodi clamorem audire velint : quod notatur , cum dicitur : *clamorem* . Et quod post auditum talem descendant , quod notatur , cum dicitur : *descendam* . Et ut descendentes diligenter inquirent , quod notatur cum dicitur : *& videbo* . Notandum autem , quod secundum jura tripliciter , &c.

LIX. In Inquisitione, non invento crimine.

NOtandum, quod sunt aliqui, qui solent dolere, quando non invenitur malum, de quo fit Inquisitio: & hi similes sunt diabolo, qui gaudet de iniquitate. Non sic faciendum est a bonis viris, sed debent omnes tam inquirentes, quam alii gaudere, & glorificare Deum, quando non invenitur huiusmodi malum Exemplum. Danielis 13. *Helcias quoque, & uxor ejus laudaverunt Deum in die illa pro Susanna filia sua cum Joachim marito ejus, & cognatis ejus omnibus, quia non est in ea inventa res turpis.* Aliquando etiam contingit, quod Inquisitor non bene purgat diffamatum ab infamia, licet culpam non inveniat, quod est valde reprehensibile. Innocentia enim inventa, est omnibus propalanda. Unde Lucæ 23. dicit Pilatus de Christo ad Judæos: *Nullam causam mortis invenio in homine isto de his, in quibus eum accusatis; sed neque Herodes.* Si autem sic excusavit judex iniquus innocentem Christi, quanto magis judex bonus debet idem facere de quolibet innocente? Interdum etiam contingit, quod Inquisitor, aut parum, aut nihil redarguit infamatores injustos, qui frustra commoverat Prælatum, cujus contrarium fecit Dominus diabolo, qui Job infamaverat apud eum, dicens ei, Job 2. *Tu commovisti me adversus eum, ut asfigerem eum frustra.* Huiusmodi ergo exemplo culpandi sunt, & arguendi viri diabolici, qui sine causa procurant huiusmodi Inquisitiones. Psalmo 49. *Adversus fratrem tuum loquebaris, & adversus filium matris tuæ ponebas scandalum.* Et post: *Arguam te, & statuas contra faciem tuam.* Interdum etiam contingit, quod ex huiusmodi Inquisitione minus bene procurata, remanet conturbatio inter diffamantes, & diffamatum, & inter testificantes, & illum, contra quem sunt testificati, & inter adherentes uni parti, & alii, nec dat operam Inquisitor ad sedandam huiusmodi turbationem, sed relinquit eam post se. Contra hoc debet dare operam omnem ad relinquendum pacem post suum recessum, exemplo Christi, qui recedere de mundo volens, dixit Joannis 14. discipulis suis: *Pacem relinquo vobis.* Et quia ad hoc summe fecit satisfactio de injuria facti illata, & remissio fraternæ injuriæ, debet ad ista inducere auctoritatem Augustini dicentis: *Quicumque criminis obiectu aliquem leserit, meminerit quam citius curare quid fecit, & ille qui laesus est, sine disceptatione dimittere.* Denique pertinet ad fidem Inquisitorem bona ubique referre de inventis, & de pace relicta, exemplo Angelorum perambulantium terram, qui dicunt Zachariæ 1. *Perambulavimus terram, & ecce omnis terra habitatur, & quiescit.* Conclusio: „ Ecce videtis, quod ad Inquisitorem non inventa malitia diffamata quinque supra dicta pertinent. Proinde carissimi, quia non inveni mala, quæ dicebantur, gaudeo, & reddo gratias Jesu Christo, & hoc quoad primum. Diffamatum, vel diffamatos denunciatio innocentes, hoc quoad secundum. Reos huiusmodi indifferete diffamantes, sic, & sic puniri, & hoc quoad tertium. Omnes rogo, ut si quam turbationem incurrun, unus contra alium occasione eorum, quæ facta sunt, invicem remittant, & veniam petant, & hoc quoad quartum. Ut tandem ubique, sicut propono, de vobis bona

re-

„ referre possim, & hoc quoad quintum „. Materia de prædictis. Psalmo 63. *Scrutati sunt iniquitates, defecerunt scrutantes scrutatio.* Nota, quod hoc verbum exponitur de Christo, & Judæis eum observantibus, & in inventionem iniquitatis in eo deficientibus: & felices illi, de quibus hoc idem dici potest. Sed notandum, quod sunt aliqui, qui solent dolere, &c.

LX. In terminatione Inquisitionis, invento crimine.

NOtandum, quod facta Inquisitione, & invento crimine diffamato, aliqui inquisitores nimis molliter puniunt culpas inventas. Similes cuidam Abbatissæ, de qua dicitur, quod cum quædam monialis sua fuisset diffamata apud eam de partu, vocavit eam ad capitulum, & invento scelere, fecit eam parari ad disciplinam, & coram toto capitulo verberavit eam, & disciplinavit cum quadam cauda vulpis. Non habemus hoc exemplum de Domino, de quo scriptum est, Genesis 19. quoniam graviter punivit civitates, quarum clamor ascenderat ad eum, descendens ad eos. Hoc igitur modo Dominus pluit super Sodomam, & Gomorrhæam sulphur, & ignem a Domino Deo, & subvertit civitates has, & omnem regionem cum universis habitatoribus urbium, & cuncta terræ virentia. Item non habemus hoc exemplum a Moyse de quo scriptum est Exodi 32. quod descenderat ad populum, qui peccaverat, & inveniens peccatum ejus, dixit: *Qui Domini est, jungatur mihi, & congregati sunt ad eum omnes filii Levi, quibus ait: Hæc dicit Dominus Deus Israel: ponat vir gladium super femur suum, & ite de porta usque ad portam per medium castrorum, & occidat unusquisque fratrem suum, & amicum, & proximum. Feceruntque filii Levi juxta sermonem. Moysi, cecideruntque in die illa quasi viginti tria millia hominum.* Non sic etiam præcepit Dominus tempore visitandæ Hierusalem, quando abominaciones occultæ inventæ fuerunt, sed dixit sex viris, sive Angelis, qui habebant vasa interitus unusquisque in manu sua: *Transite per civitatem, & percutite, non parcat oculus vester, neque misereamini, senem, adolescentulum, & virginem, parvulum, mulieres interficite usque ad in interfectionem: omnem autem, super quem videritis Thau, qui scilicet sunt sine culpa ne occidatis, & a sanctuario meo incipite.* Ezechielis 9. Et nota, quod ex huiusmodi punitione sequuntur tria bona. Unum est pressio malitiæ in malis, quoniam, quando non profertur contra malos sententia, audacius perpetrant mala, sicut dicitur Ecclesiastici 8. Proverbiorum 19. *Multatio (alias flagellatio) pestilente stultus sapientior erit.* Aliud est cautela in bonis. Proverbiorum 21. *Multatio pestilente sapientior erit parvulus, idest, humiliter vivens, sicut accidit de catulo, quando coram eo verberatur leo. Aliud est bonum puniti, quia si non puniretur plus, cresceret ejus malitia in damnatum suum.* 2. Machabæorum 6. *Etenim multo tempore non sinere peccatores ex sententia agere, sed statim ultiones adhibere, magni beneficii est indicium.* Item nota, quod in puniendis excessibus poena magis est minuenda per misericordiam, quam agravanda per rigorem, quia secundum Augustinum in Regula: *Melius est reddere rationem de misericordia, quam de justitia.* Item

Q9

non

non debet moveri iudex contra puniendum aliquo malo motu. Augustinus ibidem: *Et hoc, quod dixi de oculo non sgerendo in ceteris invenientis, prohibendis, iudicandis, convincendisque peccatis diligenter observetur, cum dilectione hominum & odio vitiorum.* Item prosequi illud ad quod iustitia etiam compellit cum dolore, exemplo Domini de quo dicitur, Threnorum 3. *Non enim humiliavit ex corde suo, & abiecit Deus filios hominum.* Debet ergo iudex puniendi poenam temperare, & ad id quod facit ex charitate moveri, & in prosequendo dolore affici. Item nota, quod interdum aliqui quando puniuntur pro culpis suis, ferunt hoc impatienter, & patiuntur sicut latrones inviti, & impatientes, & culpam suam non cognoscentes. Non sic autem, quos respicit Deus in bonum. Job 33. *Respicit Deus bonitatem, & dicit: Peccavi tibi, & vere deliqui, & ut eram dignus, non recepi.* Sunt autem tria propter quæ poenæ huiusmodi sunt patienter a peccatoribus recipiendæ. Una est propter Deum. Si enim Sancti tanta passi sunt propter Deum, ne eum offenderent, quanto magis peccatores debent pati poenam pro peccatis suis libenter propter Deum, ut perpetratas offensas remittat eis. Alia est propter proximum, ut quos peccando scandalizaverunt, poenam peccati libenter portando ædificent. Alia est propter seipsos, ut faciundo de necessitate virtutem, per huiusmodi poenas acquirant sibi salutem. Conclusio „ Ecce videtis carissimi, quam graviter, & quare, & qualiter a „ iudice peccata inventa sunt puniendæ, & quam obedienter sunt huiusmodi „ poenæ recipiendæ: testem invoco Deum in animam meam, quod delicta quæ „ inveni per inquisitionem, mallem non fuisse commissa: quia vero compellente „ lente iustitia, oportet me illa punire, propono, & temperare poenam, & „ hoc ipsum, quod facturus sum, licet ex bona intentione faciam, facio „ tamen cum dolore. Rogo autem illos, qui rei inventi sunt, ut pro salute „ animarum suarum poenas sibi imponendas suscipiant patienter. Tali propter „ ter hoc tale, quod fecit, impono talem poenam, & sic de aliis. „ Materia de prædictis. Thema, Ecclesiastici 3. *Judicium patris audite filii dilecti, & sic facite, ut salvii sitis.* Nota, quod iudicium dicitur interdum sententia examinata. Iudex vero Ecclesiasticus bene dicitur pater, quia ex amore procedere debet ad puniendum. Illi autem qui sic faciunt, quod eis imponitur a tali Iudice, suam in hoc operantur salutem. Et ideo bene dicitur subditis a Prælo Ecclesiastico, ut sententiam examinatam ab eo audiant, sicut filius debet audire patrem, & faciant quod audiverunt, ut salventur, quia hoc eis cedit ad salutem. Sed notandum, quod facta inquisitione, &c.

LXI. In Inquisitione Hæreticorum.

Notandum, quod sicut inter Angelos sunt quidam boni, & quidam mali, qui interdum transformant se in speciem bonorum, juxta illud 2. Corinthiorum 11. *Ipse Sathanas transfiguravit se in Angelum lucis:* & inter Prophetas fuerunt quidam veri, & quidam falsi simulantes se bonos, juxta illud 2. Petri 2. *Everunt duo Pseudoprophetae in populo:* & inter Apostolos quidam veri, quidam falsi simulantes se veros, juxta illud.

2. Corinthiorum 11. *Ejusmodi pseudoapostoli sunt operarii subdoli transfigurantes se in Apostolos Christi;* ita inter Christianos sunt quidam veri Christiani tenentes veram fidem de Christo, & quidam pseudochristiani tenentes falsam fidem, similes tamen sunt ambo in christianitate, & falsi similes sunt in apparentia exteriori. Hi autem falsi sunt illi ministri satanæ, de quibus dicit Paulus, 2. Corinthiorum 11. *Ministri Satanae transformantur, velut ministri iustitiæ.* Notandum autem, quod isti sunt illa zizanias in bono agro, quæ inimicus homo, scilicet, Diabolus superfeminavit super semen bonum. Matthæi 13. Isti sunt illi falsi prophetae, qui veniunt ad homines in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces, sicut patet ex fructibus eorum, sibi credentibus, qui sunt pessimi hominum in omni genere peccati, propter spem quam dant eis de facilitate veniæ per manus impositionem. Matthæi 7. Isti etiam sunt anticristus, qui simulabit se verum Christum, & tamen erit ei contrarius, ita & isti simulant se veros Christianos, & tamen sunt eis contrarii. Ideo bene dicitur, 1. Joannis 2. *Anticristi multi facti sunt.* Item notandum, quod isti gravia mala multa committunt. Damnant enim sacras Scripturas, 2. Petri, penultimo, & ultimo: vel Epistolas Pauli indocti instabiles depravant, sicut & ceteras ad suam ipsorum perditionem. Item, sicut Paulus tempore persecutionis suæ ædificabat Ecclesiam, ita & ipsi per loca diversa discurrentes, 2. Timothei 3. *Ex his sunt, qui penetrant domos, & captivas ducunt mulierculas.* Item corrumpunt fidem per falsam doctrinam, quam admiscunt veræ, sicut cancer corrumpit carnem suam, 2. Timothei 2. *Sermo eorum, ut cancer serpit.* Item notandum, quod hæresis habet semper secum annexam obstinationem. Non enim error facit hæreticum, sed obstinatio. Triplex est enim funiculus, qui difficile rumpitur, qui trahit hominem ad bonum, scilicet auctoritas, ratio, & exemplum. Sed isti sunt ita obstinati, quod non movet eos auctoritas, quia ipsas male exponunt, nec rationes, quia sunt sicut pecora irrationabilia, rationem non capientes, nec exempla tot, & tantorum, qui fuerunt, & sunt in Ecclesia tanquam luminaria magna, quia se paucos præferunt omnibus istius sanctæ multitudinis. Ideo Ecclesia non habens aliud remedium tam efficax contra eos innititur captioni eorum. Conclusio „ Ergo rogo vos omnes, ut me fideliter omnes in eis juvenis invenientis, & capiendis, ad „ quod missus sum. Ad hoc autem debent vos movere tria. Primum est ze- „ lus fidei, qui in omnibus debet vigere, propter hoc enim Dominus per- „ mittit hæreses, ut fideles eorum in persecutione probentur. 1. Corinthio- „ rum 11. *Oportet hæreses esse, ut qui probati sunt, manifesti fiant.* Secun- „ dum est indulgentia magna, quam damus talibus, scilicet talis &c. Ter- „ tium est evasio poenæ excommunicationis, & huiusmodi talis, quam ex „ nunc ferimus in omnes, qui super hoc non dicent veritatem, quam sive- „ runt, Thema, Canticum 2. *Capite nobis vulpes parvulas, quæ demoluntur vineas.* Nota, quod vulpes dolose discurrent de nocte per loca diversa ad capiendam gallinas; sic hæretici occultant se ad capiendum animas. Et dicuntur parvuli propter humilitatem, quam præterdunt. Vineas autem demoluntur, dum sacras scripturas, quæ est vinea Domini proferens vinum

inebrans, depravant: vel dum Ecclesiam, quæ etiam est vinea Domini habens innumerabiles vites bonorum morum, devastant: vel fidem, quæ est alia vinea habens palmites pretiosos bonorum operum, corrumpunt. Tales Domino capiuntur, quando ad honorem ejus, & non ex odio capiuntur. Notandum, quod sicut inter Angelos &c.

LXII. In solempni Condemnatione Hæreticorum.

IN Condemnatione hæreticorum, quando sententia fertur contra eos, solent publice homines convocari, & quia sunt multi, qui quadam falsa pietate moventur circa eos, & judicant Ecclesiam de nimia crudelitate circa illos, expedit in sermone publice ostendere, quare Ecclesia de hæreticis plufquam de aliis peccatoribus diligentius inquirat, & quare gravior istos punit, & quare eos difficiliter ad pœnitentiam recipit. Circa primum, notandum, quod hæretici plus nocent in Ecclesia, quam alii peccatores. Fures enim, & raptores nocent tantum in rebus temporalibus, homicidæ in rebus corporalibus; sed hæretici in spiritualibus, scilicet in fide, quæ est fundamentum omnium bonorum, quia ipsa destructa ruunt omnia, sicut turris sublatò fundamento. Sicut ergo minores turri summe nocent castro, ita & isti Ecclesiam nocent frequentius, quam latrones, & homicidæ, qui raro committunt delicta. Isti autem assidue discurrunt per loca diversa, & die, & nocte instant attractioni hominum ad sectam. Præterea nocent fraudulentius propter speciem pietatis, quam prætendunt, sicut dicit Apostolus 2. Timothei 3. sub qua ministrant venenum: sicut proditor medicus, juxta illud 1. Joannis 2. *Hæc scripsi vobis de his, qui seducunt vos. Quia ergo tam graviter, & tam frequenter, & tam fraudulenter demergunt, justum est, ut ad eos extirpandos inquisitio diligentior fiat, quam de aliis peccatoribus, sicut de latrone, qui plus nocet, & sæpius, & calidius fit diligentior inquisitio. Circa secundum, notandum, quod hæretici tam in se, quam in suis fautoribus, qui propter favorem, quem eis exhibent, rei sunt omnium malorum eorum, puniuntur absque personæ acceptione. Unde etiam si esset Papa hæreticus deponeretur. Item, acerbe, modo enim condemnantur ad signa aliqua deferenda, modo per carcerem perpetuum, vel ad tempus, modo relinquuntur justitiæ seculari. Item, publice, quia coram omnibus hoc faciunt. Sic autem omnes acerbe, & publice puniuntur, ut omni animæ incutiatur timor similia perpetrandi. Hujusmodi enim gravis punitionis exemplum habemus in Apostolo, 1. Timothei 1. *Quidam circa fidem naufragaverunt, ex quibus est Himenseus, & Alexander, quos tradidi satanæ.* Glossa Augustini: *Tanta potestatis erat Apostolus, ut recedentes a fide solo verbo traderet Diabolo.* Circa tertium, notandum, quod tanta est infectio hæresis ex hoc, quod reputat hæreticus se bene credere, & ad hoc habet rationes, quod vix aliquis vere convertitur, etfi quandoque simulet. Item hujusmodi vitium est contagiosum, quia infecti hæreticus fideles. Item hujusmodi vitiosi, etiam conversi, facile relabuntur. Quamvis ergo Ecclesia nulli vere pœnitenti claudat finaliter gremium, tamen*

tamen istis exhibet magnam difficultatem propter dissidentiam, quam habet de vera confessione, & propter timorem contagii, sicut fit semel infecto de lepra, qui vix reconciliatur, & propter incentivum delinquendi, quod tribuit facilitas veniæ. Conclusio, Notum sit omnibus vobis, quod nos propter quandam infamiam, & suspiciones probabiles venimus ad locum istum ad inquirendum de hæreticis, secundum quod competit nobis ex officio, & procedentes secundum juris ordinem invenimus quædam, que si possemus cum bona conscientia præterire, libenter faceremus. Sed quia consilium multorum sapientum, quod habuimus, dicit, quod hoc non possumus facere, oportet nos ad aliquas pœnas temperatas tamen secundum eorundem consilium, procedere. Rogamus autem Deum, & vos rogamus, ut ipsam una mecum rogetis, quod ipse ex dono gratiæ suæ faciat, quod puniendi sic patienter portent pœnas, quas eis exigente justitia, cum dolore tamen imponere proponimus, quod in eorum salutem prædudet: tali propter hoc talem (a) pœnam imponimus, Materia de predictis. Thema, Deuteronomii 7. *Cum reperti fuerant apud te intra unam portarum tuarum vir, aut mulier, qui serviant diis alienis, & hoc tibi fuerit nuntiatum, audiensque inquiseris diligenter, etsi verum esse repereris, educes virum, & mulierem, qui rem sceleratissimam perpetrarunt, ad portas Civitatis tuæ, & lapidibus obruentur.* Nota, quod in hoc verbo, abbreviato tamen, in quibusdam verbis tangitur inquisitio diligens faciendi de infideli idololatra ad levem auditum, cum dicitur: *cum reperti &c. usque diligenter.* Item gravis punitio ejusdem, cum dicitur: *& verum esse &c. usque in finem.* Item exclusio misericordiæ, quia de illo non fit aliqua mentio. Ibi est argumentum, quod idem fit faciendum de hæretico, qui in multis est peior. Sed quia sunt multi, qui quadam falsa pietate moventur &c.

LXIII. De predicatione Crucis in genere quocunque.

NOtandum, quod sicut Reges in magnis negotiis terrarum, & guer-rarum solent congregare militiam magnam, & aperire thesauros suos ad donandum larga donaria, ita Rex gloriæ per Vicarium suum in terris, pro negotiis fidei, & ei annexis, quæ sunt majora negotia, quæ possint esse in Ecclesia, congregat fideles suos ad militandum contra infideles, & eorum fautores, & de thesauris suis profert largissima dona Indulgentiarum ad elargiendum istis militaturis. Et ideo datur signum Crucis, in signum, quod pro fide Christi Crucifixi assumunt hujusmodi certamen, & in signum, quod sunt milites Crucifixi, ejus signum portantes, & in signum quod larga Indulgentia, quæ datur eis, tota assumitur de thesauro passionis Christi in Cruce completæ. Sunt ergo tria, quæ movere debent ad hujusmodi Crucem sumendam: scilicet zelus fidei, & fidelitas fidei ad Dominum, verum

(a) De variis hæreticorum pœnis fufe differit Conradus Brunus lib. 5. de hæreticis, per totum. Tamen ex legibus Imperatorum ultimo supplicio hæretici affici possunt, legimus nihilominus, tum S. Augustinum, tum alios Sanctos Præfules, ne in eos severitas legum exerceretur, intercessisse.

verum Dominum univerſorum, & largitas Indulgentiarum. Circa primum, notandum, quod nihil eſt in terris ita magnum, ſicut fides. Unde Auguſtinus de verbis Domini: *Nulla majores divitiæ, ſicut fides.* Unde Auguſtinus, *nulla beſauri, nulli bonores, nulla hujusmodi major eſt ſubſtantia, quam fides catholica, quæ peccatores homines ſalvat, cæcos illuminat, infirmos curat, catechuminos baptizat, fideles juſtificat, pœnitentes reparat, juſtos augmentat, martyres coronat.* Item infideles pro ſua fide, imo pro infidelitate ita zelant, quod tradunt ſe igni, & mortibus acerbis pro ea, ut patet in hæreticis: ita etiam zelant, quod ſemper impugnant alios pro ſua fide dilatanda, ut patet in Sarracenis. Item Sancti tam votiveris teſtamenti, ut patet de Machabæis, quam novi, ut patet in Apoſtolis, & Martyribus mirabilia paſſi ſunt pro zelo fidei, de quo loquitur Apoſtolus ad Hebræos 11. Cum ergo homines interdum zelent immenſum pro re modica temporali, & infideles pro ſua fide perverſa, & Sancti tot, & tanta exempla zelandi pro fide nobis relinquunt, quantum debent zelare fideles pro ſua fide, quæ eſt res tam pretioſa, & fides tam veriſſima, exemplo Sanctorum præcedentium. Circa ſecundum, notandum, quod inter dominos terrenos, & Dominum Deum multa eſt differentia. A dominis enim terrenis tenentur res temporales, a Deo vero tenetur ipſum corpus. Genes. 2. Machabæorum. 7. unus de ſeptem fratribus poſitus in agone martyrii reſpiciens membra ſua dicit: *E cælo iſta poſſideo.* Item, propter culpam dominorum terrenorum homines eorum frequenter male tractantur, hic vero accidit e contrario. Threnorum 3. Chriſtus Dominus captus eſt in peccatis noſtris, id eſt, pro peccatis noſtris. Item, Domini terreni fideles ſuos pro ſe decertantes interdum aut parum, aut in nullo remunerant, Dominus vero Deus non ſic, imo promittit ſeptem valde magnas promiſſiones. Apocalypſis 2. & 3. fideliter pro ſe decertantibus. Si ergo homines propter fidelitatem ſervandam Domino terreno, a quo non habent niſi temporalia, & pro quo frequenter multa mala ſuſtinent, & a quo modicam, vel nullam remunerationem expectant, ſic pugnant viriliter, quanto magis debent hoc pro Domino cæleſti facere, a quo habent, & corpus, & animam, & qui tot pro eis paſſus eſt, & tam glorioſe remunerat pugnantes pro ſe? Circa tertium, notandum, quod ſunt quædam terræ, quæ habent aquarum penuriam, ut Ægyptus, & ideo Ægyptii quando excreſcit Nilus, & eſt aquarum abundantia, tunc cum magna cura ſatagunt implere ciſternas ſuas aquarum. Item, quando fit aliqua donatio elemoſynarum, quanto major eſt, tanto plures pauperes ardentius currunt ad eam. Item, quanto magnus aliquis eſt in ſtatu benigno, tanto indigentes gratia accedunt ad eum pro gratia obtinenda. Porro tempore Crucis prædicandæ cataractæ cæli apertæ ſunt in abundantia Indulgentiarum: ſancta mater Eccleſia manus ſuas aperit, & palmas ſuas extendit ad pauperes: in eo eſt annus benignitatis divinæ, & Jubilæus Chriſtianorum, (a) quo non debita denariorum, ſed peccatorum relaxantur.

Ve-

(a) Varias Indulgentias a Summis Pontificibus conſeſſas iis, qui pugnaturi contra Chriſtiani nominis hoſtes, Cruces ſumebant, diximus noſtro 2. Tomo Romani Pontificis Tit. xxv. Porro Jubilæi nomenclatura, tametsi plenaria peccatorum Indulgentia intelligatur, hodie tamen eam Indulgentiam Jubilæus ſignificat, quam Bonifacius Papa VIII. iis indulſit, qui SS. Apoſtolorum Romæ limina viſitarent quolibet centefimo anno:

Verum cito finitur iſta pluvia, & cito ceſſabunt iſta dona, & cito tranſibit iſta benignitas, & ideo vix illis qui non currunt modo ad iſtas Indulgentias largas. Concluſio: „ Ecce cariffimi ſancta mater Eccleſia auctoritate divina „ ſuffulta movet bellum contra tales, propter tales, & tales cauſas fidei: „ moveat vos zelus fidei, moveat vos fidelitas, quam debetis Domino cujus „ eſt bellum: moveat vos & largitas Indulgentiarum, quæ datur Cru- „ cem ſumentibus, & venite ad beatum iſtud ſignum ſumendum „. Materiam de prædiſtis, 1. Timothei 6. *Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam.* Nota, quod ſunt quidam inertes dediti, qui ſemper quieſcunt, & nunquam decertant. Alii vero ſunt, qui pugnant optimo certamine, ſcilicet pro fide, & ſic tendunt ad vitam, ut hic dicitur. Notandum, ut ſupra.

LXIV. In prædicatione Crucis contra Hæreticos.

SCiendum, quod inter omnia genera peccatorum hæreſis quoad multa eſt peior. Alia enim peccata multa non habent obſtinationem, ſed hæreſis habet hoc, quia ſecundum Auguſtinum, *Error non facit hæreticum.* Unde dicit: *Errare poteris, hæreticus non ero.* Præterea multa ſunt alia peccata, quæ remanent in ſolo ſubjecto, iſtud vero tranſit in alios, quia eſt infectivum: propter quod ſignificatur multoties in Scriptura per lepram. Leproſi non abſurde intelligi poſſunt, qui vere fidei ſcientiam non habentes, varias doctrinas profitentur errorum. Præterea multa ſunt alia peccata, quæ non cooperiunt ſe, unde illa perpetrantes bene recognoſcunt ſe male facere: iſtud vero ſe cooperit ſub ſimilitudine boni. Unde nullus hæreticus dicit ſe male credere, ſed bene. Et ideo dicitur de hæreticis. *Matthæi 7. Veniunt ad vos in veſtimentis ovium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces.* Item notandum, quod inter omnia peccata hoc eſt valde nocivum. Alia enim peccata nocent, vel ſoli committenti illa, vel paucis aliis. Iſtud vero intendit deſtruere totam Eccleſiam. Propter quod ſignificantur hæretici, *Judicum 15. per vulpes Samſonis, quæ caudas habebant colligatas, ſed facies diverſas; quia hæretici licet in ſe ſint diverſi, tamen omnes ſunt alligati in intentione deſtruendi Eccleſiam.* Præterea ipſi vias deſcendendi ad infernum multiplicat, dum novas inveniunt ſectas errorum, per quos illic deſcenditur. 2. Petri 2. *Erunt in vobis magiſtri mendaces, qui introducunt hæreſes perditionis.* Præterea ipſi gradientes per viam bonam fidei ad cælum divertunt, ſicut latrones divertunt peregrinos de bona via, ſub ſpe melioris viæ. Et ideo dicitur, 1. Joannis 3. de eis. *Multi pſeudoprophetae exierunt in mundum.* Quæ eſt enim major ſeductio, quam ſit bene ambulantes divertere? Ecce gravia nocumenta, conari deſtruere totam Eccleſiam, facere novas vias ad infernum, divertere homines a viæ cæli recta. Item notandum, quod Eccleſia utitur multis remediis contra hæreticos. Utitur enim doctrina, prædicando, diſputando, conferendo. Sed hoc non prodeſt apud multos, quia ipſi perverſe exponunt auctoritates, & magis credunt ſenſui ſuo, licet pauci ſint, & idiotæ, quam omni multitudini Sanctorum, & Magiſtrorum ſapientiam, qui fuerunt, & ſunt.

sunt in Ecclesia. Item, utitur remedio excommunicationis, quia omnes hæretici ipso facto sunt excommunicati, sed ipsi de hoc non curant, quia non reputant, quod Prælati Ecclesiæ habeant hujusmodi potestatem. Item, utitur pœnis contra ipsos, ubi habet potestatem. Nam puniuntur quoad honores per depositionem, quoad corpus, quoad temporalia per confiscationem, per caractères, modo per mortem, cum relinquuntur curiæ seculari. Sed et contra ipsi quandoque se defendunt per potentiam secularem quam habent in se vel in suis fautoribus. Tunc quando alia remedia mitiora non proficiunt, utitur Ecclesia contra eos persecutione militari, sicut sapiens medicus ferro utitur ad præsciendum membrum putridum corruptivum aliorum, quando remedia leviora non profunt. Melius est enim membrum ferro, vel igne destrui, quam sana membra corrumpi. Et nota, quod secundum legem veterem, tria sunt genera hominum, qui digni sunt morte. Unum est blasphemia. Levitici 24. *Qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur.* Aliud est delinquentes in Republicam. Exodi cap. 22. *Maleficos non patiaris vivere.* Isti enim vocantur malefici, qui alios lædunt. Aliud est pytonici, qui scilicet habent pytonem in ventre. Levitici 20. *Vir sive mulier, in quibus pytonicus, vel divinationis fuerit spiritus, morte morietur.* Cum ergo hæretici sint summe blasphemii, qui multa inconvenientia dicunt de Deo, & summe noceant Reipublicæ, scilicet Ecclesiæ, ut præostensum est, & spiritum divinationis, vel malum habeant, quo auctore proculdubio multa divinant, & somniant de Scripturis, quid faciendum est de eis in nova lege in qua debet pro fide, & omni veritate, & honestate zelari magis? Conclusio, Ecce videtis carissimi, quanta est malitia hæreticorum, videtis etiam quantum nocent in mundo, videtis iterum, quam pie, & multis modis, piis laborat Ecclesia eos revocare, sed apud tales nihil ista poterunt proficere, imo per potentiam secularem se defendunt. Et ideo sancta mater Ecclesia, licet invita, & cum dolore contra eos convocat exercitum Christianum. Quicumque igitur habet zelum fidei, quicumque est, quem tangit honor divinus, quicumque est, qui vult habere istam magnam indulgentiam, veniat, & accipiat signum Crucis, adjungat se militiæ Crucifixi, Materia de prædictis. Thema, Psalmo 93. *Quis consurget mihi adversus malignantes, aut quis stabis mecum adversus operantes iniquitatem?* Et nota, quod istud olim dictum est a David Rege, modo dicitur autem a Jesu Christo. Hæretici siquidem sunt malignantes illi, qui de quibus dicitur Psalmo 25. *Odisti Ecclesiam malignantium.* Operantes autem iniquitatem sunt eorum credentes, qui in spe veniæ faciles, quam eis promittunt heresiarchæ, exponunt se audacter omni iniquitati. Notandum autem, ut supra.

LXV. In predicatione Crucis contra Sarracenos.

Notandum autem, quod ad sumendum Crucem contra Sarracenos sunt sex moventia. Primum est zelus honoris divini. Secundum est zelus Christianæ legis. Tertium est fraternæ charitas. Quartum est devotio ad terram sanctam. Quintum est exempla præcedentium. Sextum est

est conditio belli. Thema, Isaïæ 6. *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituum.* Require in opusculo de prædicatione Crucis contra Sarracenos.

LXVI. In solemnibus (a) Excommunicatione.

Notandum, quod multi sunt, qui reputant crudelitatem homines excommunicari. Multi etiam sunt, qui Excommunicationem parum timeant. Multi iterum sunt, qui contemunt excommunicatos vitare: quæ omnia sunt magni periculi; & ideo expedit, cum occurrit oportunitas, maxime in solemnibus Excommunicationibus, circa ista tria homines instruere: scilicet, quam rationabiliter Ecclesia utitur Excommunicatione, & quantum sit timenda, & quam strictè excommunicati sint vitandi. Circa primum nota, quod Excommunicatio non est solum modo in usu, imo & olim fuit inter Judæos. Joannis 9. *Sancti conspiraverunt Judæi, ut si quis eum confiteretur esse Christum, extra synagogam fieret.* Item, in primitiva Ecclesia. Ad Galatas 1. *Si quis vobis evangelizaverit præter illud, quod accepistis, anathema sit.* Postea illud, quod raro fiebat in primitiva Ecclesia, incrementibus malitii hominum, nunc magis in Ecclesia frequentatur. Nota autem, quod Ecclesia non excommunicat ex crudelitate, sed ex charitate propter multiplicem utilitatem. Est enim utilis Excommunicatio ipsi excommunicato ad correctionem, ad quam valet ignominia, quæ fit ei, juxta illud Michæ 4. *Veniens in Babylonem, quæ dicitur confesso, & ibi liberaberis.* Et ideo dicit Jus, quod Excommunicatio est medicinalis, quia ad modum medicinæ, licet amaræ, liberat a malo. Item, utilis est ipsi Ecclesiæ, sicut vomitus malorum humorum stomacho. Augustinus: *Muli Christiani sic sunt in Ecclesia, sicut mali humores in corpore, sed quando mali humores evomuntur, relevatur corpus: sic & mali, quando exeunt, tunc Ecclesia revivatur.* Item, utilis est ipsis membris Diaboli, scilicet, collegio malorum, quia per hoc, quod publice fit in uno, incutitur timor in aliis, juxta illud 1. Thimothei 5. *Peccantes coram omnibus argue, ut ceteri timorem habeant.* Isidorus: *ut dum unus corripitur, plures emendentur.* Circa secundum, notandum, quod per Excommunicationem majorem separatur quis a societate totius sanctæ Ecclesiæ, cujus bonorum omnium erat ante participes. Nec enim aliud est Excommunicatio major, quam separatio hujusmodi. Et ideo vè tali, sicut membro a corpore separato, quod perdit influentiam ejus. Præterea per Excommunicationem traditur homo potestati Sathane 1. Corinthiorum 5. *Ego hujusmodi hominem tradidi Sathane in interitum carnis,* scilicet per Excommunicationem: quod licet non fiat modo corporaliter, tamen fit spiritualiter. Sicut enim ovis morbida expulsa de grege exponitur lupo, ita & excommunicatus Diabolo. Item, propter Excommunicationem subtrahitur homini protectio divina, sicut ovi projectæ defensio pastoris. Josue 7. *Non ero ultra vobiscum, donec conteratis eum, qui hujus sceleris reus est,* qui scilicet pollutus est anathemate. Infelix ille est, quicumque fit, qui non ti-

met separari a tota societate sanctæ Ecclesiæ, & tradi Diaboli potestati, & deferri a protectione divina. Circa tertium, notandum, quod sicut ille, qui tangit picem, inquinabitur ab ea, & qui focus est leprosi, maculatur ab eo, & olim qui tangebatur pollutum, polleebatur, ita qui communicat excommunicato, incurrit maculam peccati. 2. Joannis 1. *Qui dixerit ei ave communicat operibus ejus malignis.* Ex quo sequitur, quod peccet. Item talis contemnit matrem suam Ecclesiam, dum legem ejus, propter multam utilitatem introductam, non curat servare. Proverbiorum 15. *Stultus homo despicit matrem suam.* Quo contra, Proverbiorum 1. *Ne dimittas legem matris tuæ.* Patrem talis habet societatem cum inimico Domini sui manifesto, quod reputatur apud seculum proditio. Quo contra dicitur Matthæi 18. *Sit tibi sicut Ethnicus,* cum quo fidelis non debet habere societatem, sicut nec Judæi cum Samaritanis, vel Aegyptiis: *Quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate? aut quæ societas, aut quæ conventio Christi ad Beliam? aut quæ pars fidelis cum infideli?* dicitur, 2. ad Corinthios 6. Talis ergo delinquit in se ipsum, maculando, & in Ecclesiam, ejus mandata contemnendo, & in Deum, ejus adversariis se jungendo. Et nihilominus, proh dolor, innumerabiles participant assidue cum excommunicatis, insensibiliores quam Ciconiæ, de quibus dicitur, quod dum quidam Legatus excommunicasset quendam nobilem in quadam Civitate Italiæ, statim Ciconiæ, quæ habebant nidum in terra sua, transtulerunt nidum suum alibi, recedentes ab eo. Ipso vero absoluto redierunt, & nidum reportaverunt. Conclusio, Ecce videtis charissimi, quam rationabiliter, & charitative Ecclesia excommunicat, & quam timenda, est Excommunicatio, & quam stricte vitandi sunt excommunicati. Porro, justitia compellit nos ad tales excommunicandos, & propter tales, & tales causas: rogamus Dominum, ut ex his sententiis sequantur utilitates, supradictæ, & vos, & omnes rogamus, ut ipsos evitetis districte propter, ter causas prædictas, Materia de prædictis. Thema, 1. Corinthiorum 5. *Si is, qui frater nominatur inter vos, est fornicator, aut avarus, aut idolis fervens, aut maledicus, aut rapax, aut ebriosus, cum hujusmodi nec cibum sumere.* Et nota, quod hic præcipit Apostolus tales vitandos maxime, cum sunt nominati esse tales per sententiam secundum Glossam. Ex quo relinquitur ex Apostoli auctoritate, quod interdum sunt aliqui excommunicandi. Sed notandum, quod sunt multi, qui reputant, &c.

LXVII. In solemnè terminatione causarum.

NOtandum, quod in prolatione sententiæ super causis terminandis, cum multitudo astantium, & conditio judicis hoc requirunt, sunt aliqua theologica præmittenda præter ea, quæ sunt juris humani, ut ex hoc sententia magis authentica reddatur. Sciendum igitur, quod judices olim fuerunt apud Judæos in tanta auctoritate, quod est unus liber apud Judæos de solis judicibus, qui dicitur Liber Judicum. De his constitutendis speciale mandatum habuerunt. Deuteronomii 16. *Judices constitues, qui judicent populum justo judicio.* Non solum autem apud Judæos, sed etiam

etiam apud Barbaros fuerunt. Unde. 2. Machabæorum 4. *Etiamsi apud Scythas causam dixissent, innocentes judicarentur.* Item, apud Christianos non solum nunc, sed in primitiva Ecclesia. 1. Corinthiorum 6. *Audet aliquis vestrum habens negotium adversus alterum judicari apud iniquos, & non apud sanctos:* ergo erant judices apud Sanctos illius temporis. Notandum autem, quod ex judicibus provenit triplex utilitas. Una est sedatio discordantium. Nisi enim essent judicia, multi semper contenderent. Proverbiorum 26. *Judicium causas determinat, & qui imponit stulto silentium,* scilicet per sententiam diffinitivam, iras mitigat. Alia est subventio miserorum. Subvenitur enim eis in suis necessitatibus per Judices. Isaia 1. *Quærite judicium, subvenite oppresso, judicate pupillo, defendite viduam.* Alia est repressio malitiarum, quæ facillime crescunt, ubi desunt judices, Judicum 2. *Postquam mortuus esset judex, revertentur filii Israël ad mala consuetæ, & majora mala faciebant, quam patres eorum.* Item, notandum, quod in judicibus tria requiruntur. Unum est restitudo justitiæ, ne per aliquid a rectitudine deflectat. Deuteronomii 16. *Judices justo judicio judicent populum, nec in alteram partem declinent.* Aliud est sapientia, ne decipiatur, sicut fuit in Salomone ad faciendum judicia. Cum non habet in se sufficientem sapientiam, debet eam a consiliariis sapientibus requirere. Ecclesiastici 10. *Sapiens judicabit populum suum.* Aliud est virtuositas cordis, idest animositas, & virilis potestas, ne ab executione justitiæ, pusillanimitate aliqua retrahatur. Ecclesiastici 7. *Noli querere fieri judex, nisi virtute valeas irumpere iniquitates, ne forte expavescas faciem potentis.* Item notandum, quod judex debet apponere curam magnam ad exequendam laudabiliter quæ sunt judicis propter tria. Unum est, quod est locus Dei, & ideo dicitur 2. Paralipomenon 19. judicibus: *Videte quid faciatis, non enim hominis exercetis judicium, sed Domini.* Et ideo sicut Vicarius magni pro reverentia Domini sui conatur se laudabiliter habere, ita & hoc. Aliud est, quia oportebit eum reddere rationem alii judici, quem habet super se. Ecclesiastici 3. *Vidi sub sole in loco judicii impietatem, & in loco justitiæ iniquitatem, & dixi in corde meo: Justum & impium judicabit Deus, & tempus omni vobis tunc erit.* Aliud est, quia judicium est ultimum hominum, ex quo expectant consolationem de negotiis suis. Et ideo vix multis judicibus, qui nihil volunt judicare, vel nimis protelant judicium, vel in judiciis procedunt impie, & sic convertunt consolationem expectatam in desolationem. Amos 6. *Convertisti in amaritudinem judicium, & fructum justitiæ in absentium.* Conclusio. Ecce videtis, quanta est autilitas judicii, quod apud omnes nationes habet locum, dummodo sit judex qualis debet esse, ad quod multæ rationes prædictæ debent eum inducere. Fateor, quod licet non sim talis qualis deberem esse, tamen non sum mihi conscius, quod in aliquo scienter declinaverim, vel intendam declinare a justo. In ista causa consilium quæsi sivi multorum sapientum super toto processu, & ideo bona conscientia, & consilio sapientum suffultus dans palmam victoriæ justo, & condemnans in justum secundum auctoritatem Domini prædictam, diffinio, & diffinitive pronuncio in hunc modum, Materia de prædictis. Thema, Deuteronomii

mii 25. *Si fuerit causa inter aliquos, & interpellaverint iudices, quem iustum esse perspexerint, illi iustitiæ palmam dabant: quem impium, condemnabant impietatis.* Sciendum autem, &c.

LXVIII. In solemnî Denunciatione malorum.

AD habendam materiam in denunciandis delictis aliquorum coram majore, notandum est, qualiter homines tenentur ad hujusmodi Denunciationem, & quo animo debet fieri, & qualiter est profectenda. Circa primum, notandum, quod secundum Theologos, & etiam Juristas, ille, qui scit peccatum alterius, & non impedit pro posse, reputatur consentiens, & per consequens peccare, & ideo cum per secretam correctionem cum solo, vel pluribus non proficit aliquis apud fratrem delinquentem, debet hoc denunciare Prælato, ut ipse corrigat, alioquin non est innocens. Augustinus in Regula: *Innocentes non estis, si fratres vestros, nos indicando corrigere potestis, tacendo perire permittitis.* Præterea opus misericordiæ est indicare medico vulnera infirmi, licet timeat secari. Cum ergo teneamur ad opera misericordiæ circa proximum, debemus hoc idem facere de vulneribus peccatorum, quæ sunt graviora. Augustinus: *Si frater tuus vulnus habet in corpore, quod velit occultare, dum timet secari, nonne crudeliter a te siletur, & misericorditer indicaretur? quanto ergo potius manifestare debes, ne deterius patrescat in corde?* Item sicut dicit Augustini auctoritas, interest Reipublicæ, ut delicta non remaneant incorrecta; crescunt enim, & transeunt in damnum commune. Sicut ergo latrones, qui nocent in temporalibus, indicandi sunt iudici, ita & peccata, quæ plus nocent, indicanda sunt Prælati propter propriam innocentiam conservandam, & propter opus misericordiæ in proximum exercendam, & propter bonum publicum promovendum denuncianda sunt majoribus delicta minorum. Et ad hoc omnes teneantur tempore suo, secundum sententiam sapientum. Circa secundum, notandum, quod ad hujusmodi Denunciationem causa correctionis faciendæ non debet aliquis moveri aliqua mala intentione, sed solum ex charitate: propter quod dicitur Isaïæ 12. *Egredietur virga de radice Jesse,* quod dicitur incendium, quia correctio debet egredi de incendio charitatis: & ideo ut appareat, quod hujusmodi Denunciatio procedat ex charitate, debet denunciari, cum scit peccatum fratris, primo recurrere ad Deum, orando pro eo. 1. Joannis 5. *Qui scit fratrem suum peccasse peccatum non ad mortem, petat & dabitur ei vita.* Secundo adire ipsum, corrigendo ipsum secreta primo, postea coram testibus secundum regulam Evangelii, de qua habetur Matthæi 18. *Si peccaverit &c.* Tertio cavere, ne de delicto tali loquatur, nisi talibus, qui possunt prodesse, & non obesse, ne aliter faciens, proditor criminis, & non corrector iudicetur, secundum quod dicit auctoritas, ne incharitative, sed proditiosè videatur procedere. Circa tertium, notandum, quod in prosecutione hujus Denunciationis requiritur discretio, quæ consistit in tribus. Primo, ut non denunciatur, nisi res certa, propter quod dicitur Matthæi 18. *Si peccaverit in te frater tuus:*

Glossa:

Glossa: *te sciente;* quod enim scitur, certum est. Secundo; ut non denunciatur etiam res certa, nisi possit probari: aliter enim tenetur denunciari delato de injuria secundum jura. Augustinus in Regula: *Ut duorum, vel trium possit ore convinci:* & loquitur in isto casu. Tertio, ut præcesserit charitativa admonitio, de qua Matthæi 18. *Si peccaverit &c.* Unde sequitur ibidem post ista: *dic Ecclesia.* Sic ergo patet, quod ad Denunciationem supradictam omnes tenentur, sed ex charitate fieri debet, & discretè. Conclusio, directo sermone ad Iudicem. „ Fateor bone Domine, quod „ ego timens omittere circa correctionem, ad quam omnes tenentur, ut „ prædictum est, intendo vobis denunciare quendam de quibusdam non alia „ intentione (Deus testis est) quam ex charitate fraterna, & servatis eis „ quæ in hujusmodi observari debent secundum jura, pro posse. Modo ne „ alterius correctioni intendens meipsum redderem reprehensibilem, rogo „ ut tanquam pater sollicitudinem gerens de filiis, velitis audire benignè: „ Denuncio vobis, quod tales, vel talis hujusmodi tale commiserunt, vel „ committunt, & rogo, & supplico, ut paterna dilectione circa hæc corrigenda curam diligentem apponatis. Responsio delati, si fuerit præsens, directo sermone ad Prælatum. Pater bone scriptum est Ecclesiastici 7. *Cunctis sermonibus, qui dicuntur, ne accomodes cor tuum.* Rara quidem fides debet esse, quia multi multa loquuntur. Siquidem puto carissime „ pater, quod si audieritis multos alios de me loquentes, multi alio loquerentur, quam iste frater meus. In omnem tamen eventum reddo sibi „ gratias, quod tantum zelat pro salute mea: quod usque ad nos pro illa „ accessit ad ista denunciandum. Et vos rogo, ut ista diligenter investigetis, „ ut si inveneritis hæc ita esse, offero me ad omnem correctionem, secundum „ vestrum arbitrium bono animo suscipiendum, si autem rogo vos, „ ut ostendatis, quod non bene fecit, qui sic me coram vobis, & bonis viris aliis pro nihilo diffamavit. Responsio iudicis. Proverbiorum 8. dicit „ Sapiens *Ego sapientia in consiliis habito,* & ideo quia indigemus sapientia in hoc negotio, & ipsa habitat in consilio, proponimus habere consilium super istis, ut in his sapienter suo tempore procedamus. „ Materia de prædictis. Thema, Matthæi 18. *Si peccaverit in te frater tuus, corripere eum inter te, & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris animam fratris tui, si autem te non audierit, adhibe adhibec tecum unum, vel duos, ut in ore duum, vel trium testium stet omne verbum: quod si non audierit eos, dic Ecclesia.* Ex hoc verbo habemus, quod interdum debemus denunciare delicta fratrum Prælato, pro quo accipitur hic Ecclesia. Notandum autem, qualiter homines teneantur ad hujus Denunciationem, ut supra.

LXIX. In solemnî Accusatione cujuscunque.

AD habendam materiam de proponenda Accusatione coram Iudice, quando agitur de crimine per modum Accusationis, notandum est, quod est quædam Accusatio malitiosa, & reprobanda. Sunt enim quidam tantæ malitiæ, quod accusant interdum de falso, & ex iniquitate

con-

concepta, & occasione bonorum, quæ faciebat inter eos. Et sic occurrit in tali Accusatione triplex malitia. Exemplum de Joseph, Genesis 29. quem illa meretrix uxor Putifarum accusavit apud Dominum suum de falso, & ex iniquitate concepta, & occasione boni, quia recusaverat stuprum. Item exemplum Danielis 13. de Susanna, in cujus Accusatione a senibus facta concurrunt eadem tria. Item exemplum in Evangelio de Christo, quem accusabant Judæi falso, & ex invidia, occasione bonorum, quæ faciebat inter eos. Alia est Accusatio inordinata, & similiter reprobanda. Sunt autem quidam, qui accusant clanculo, sicut diabolus accusator fratrum, qui nunquam citat aliquem coram Deo, coram quo semper accusat homines, ut servus Miphiboseth, qui accusavit eum absentem apud David. 2. Regum 19. Alii sunt, qui passim coram diversis, non iudicibus dilaniant homines, & difamant. Quo contra, Deuteronomii 19. *Stabant ambo, quorum causa est ante Dominum, in conspectu Sacerdotum, & Judicum, qui fuerint in diebus illis: & loquitur in casu Accusationis.* Alii sunt, qui licet aperte, & coram iudice suo accusent, tamen non servant ea, quæ a jure sunt iuste circa hæc ordinata. Quo contra dicitur Deuteronomii 16. *Iuste quod iustum est persequeris.* Alia est laudabilis, & approbata contraria prædictis in omnibus. Sunt enim quidam, qui videntes mala, quæ sunt a multis, & impunitatem cedere ad magnum damnum animarum, magis volunt se pœnæ rationis exponere, accusando zelo sancto commoti, quam talia impunita remanere, & ideo procedunt ad Accusationem faciendam non de falsis, sed de veris, non ex iniquitate, sed ex charitate, non occasione boni, sed occasione mali, non clanculo, sed in aperto, non coram multis, sed solum coram iudice, non irrationabiliter, sed secundum formam juris procedendo. Et beati, qui sic efuriunt, & sitiunt iustitiam, & pro ipsa sic agonizant, ut pro ea laboribus, expensis, & periculo pœnarum multarum se exponunt. Possunt enim fiducialiter expectare coronam illam iustitiæ, quam Apostolus post certantem bonum sibi repositam asserabat. Conclusio, directo sermone ad Iudicem. „ Bone Domine intendo facere quandam Accusationem coram vobis, sed quia vult quedam Accusationes reprobandæ, ne forte aliquis credat talem esse istam Accusationem, testem invoco Deum in animam meam, quod ego nec ex odio, nec ex vindicta, neque ex alia mala intentione, quam ego sciam, sed amore iustitiæ, & pro bono accusandi, & etiam pro bono communi incitor ad Accusationem faciendam, & secundum juris formam prosequendam. Et ideo rogo, & supplico a vobis, qui nomen habetis iustitiæ, & locum ipsius reddentis tenetis, ut benigne me velitis audire: Accuso talem super his, quæ continentur in isto libello: & sic tradat libellum „ Responso accusati, si fuerit præsens, directo sermone ad iudicem. „ Bone Domine, quamvis multa possem dicere contra Dominum talem accusatorem meum, tamen ad præsens istis tacitis, id solum dico, quod reddo gratias Deo, & ipsi zelatori iustitiæ, quod in me, quam non reputavi multum diligere, vult omnem iniustitiam extirpare. Ego tamen attendens, quod Paulus coram Agrippa rege accusatus dicit: De omnibus, quibus accusor a Judæis, Rex Agrippa, me existimo beatum apud te, cum „ sim

„ sim defensusus me hodie: & coram Festo accusatus dicit: *Si aliquid feci dignum morte, non recuso mori*: exemplo ejus, & me defendere sufficienter coram vobis intendo, & innocentiam meam ostendere, etsi quid feci dignum pœna aliqua, illam a vobis impositam patienter portare: Responso Iudicis. „ Proverbiorum 26. *Judicium causas determinat.* Rogo vos carissimi, & moneo, quod in ista causa, quam incipitis coram me, vos talis, qui estis actor, charitative procedatis, & vos talis qui estis reus, patienter vos habeatis. Nos autem, quia iustitia compellit, intendimus procedere in causa rationabiliter, & in fine per iudicium terminare, & Deum in omnibus præ oculis habentes, quod iustum fuerit, diffinire. „ Materia de prædictis. Thema, Actuum 19. *Si Demetrius, & qui cum eo sunt artifices, habent adversus aliquam aliquam causam, conventus forenses aguntur, & proconsules fiunt, accusent se invicem.* Ex hoc habetur, quod etiam secundum gentiles fieri possunt Accusationes coram Iudicibus, & multo magis apud Christianos, apud quos magis debet vigere iustitia. Sed notandum, quod est quedam Accusatio &c.

LXX. In solemnibus Depositione Magnatum Sæcularium per (a) Ecclesiam facienda.

Notandum, quod in Depositione Magnatum, quam interdum facit Ecclesia, solent aliqui reputare, quod non sit bonum aliquid; & mirari, quæ ratione Ecclesia extendit suam potestatem ad ista. Aliqui etiam solent hujusmodi Depositionibus rebellare. Et ideo convenit in hujusmodi Depositionibus solemnibus primo ostendere, quod talia interdum expedit fieri. Secundo, quomodo Ecclesia habeat in talibus potestatem. Tertio, inducere deponendos ad hoc patienter ferendum. Circa primum, notandum, quod potestas in manu mali Domini est, sicut gladius in manu furibundi, qui deservit in suos maxime, juxta illud Ecclesiastici 10. *Rex insipiens perdet populum suum.* Cum ergo nullus dubitet, quin gladius sit removendus de manu furibundi, etsi sit Rex; quomodo potest negari, quin potestas interdum sit auferenda aliquibus malis principibus? Præterea certum est, quod minores Principes interdum iuste privantur suis dominiis a suis Dominis, a quibus tenent, qui habent, propter culpas in eos commissas: multo magis aliqui quantuncumque magni in mundo, cum omnia teneant a Domino Dominorum, si committunt gravia contra eum debent privari dignitatibus suis. Et ideo bene dixit Daniel cap. 5. sui libri Balthasar: *Divisum est regnum tuum, & datum est Medis, & Persis.* Idcirco quia scilicet adversus dominatorem cæli elevatus es, sicut præmittitur ibi. Præterea Majores interdum sunt majores latrones, quia pluribus plus nocent, & insensibiliter, quia palliant gravamina, quæ inferunt, rationibus. Unde quidam Philosophus cum videret quosdam ducentes quosdam latrunculos ad suspensionem

(a) De potestate Ecclesiæ, ac præsertim Romani Pontificis in deponendis Principibus, videri possunt, quæ scriptis nostris 2. Tomo Romani Pontificali ad Titulum. xxiii, Est quidem scabrosa questio quæ fuit Lupus.

spendium, dixit. *Majores latrones ducunt minores ad patibulum*. Cum ergo minores puniantur morte, Majores magis debent sic puniri, juxta illud Numerorum 25. *Tolle cunctos principes, & suspende eos in patibulis contra solem*, multo magis deberent privari honoribus suis propter bonum eorum, ut non amplius abutantur potestate sua, & propter summum dominum suum in quem delinquant, & propter bonum Republicæ privandi sunt interdum Principes, quantumque sint dignitatis, honoribus suis. Ad hoc autem Divina concordat Providentia, per quam factum est, ut frequenter Regna, & Domina transferantur de una gente in aliam, propter culpas, juxta illud Ecclesiastici 10. *Regnum a gente in gentem transferatur propter injustitias, injurias, & contumelias, & diversos dolos*. Circa secundum, notandum est secundum Innocentium, *Solite* cap. extra *De majoritate, & obedientia*, quod sicut fecit Deus duo magna luminaria in mundo, ita & duplex potestas est in firmamento Ecclesiæ, scilicet Potestas Pontificalis, & hæc est major sicut sol: & Potestas Secularis, & hæc est minor sicut luna. Ista autem auctoritate magna utitur Ecclesia in depositione Principum, non solum illorum, qui sunt ei subiecti in temporalibus, de quibus clarum est, quod potest; sed illorum, qui subsunt ei solum in spiritualibus, in quibus propter culpas eorum habet potestatem, quia ratione delicti sunt ei omnia subiecta. Quod autem sic possit facere, patet ex tribus. In mundo enim majori spiritualia, scilicet Angelicæ creaturæ, sunt super corporalem, & eam regunt. Similiter in minori mundo, scilicet in homine, est spiritus super corpus, & ipsum regit. Eadem ergo ratione, & in Ecclesia Pontificalis Potestas, quæ est spiritualis, debet esse super omnem potestatem secularem. Præterea Papa, qui est super omnes, potest deponi ab Ecclesia, quæ tota subest ei in casu, ergo multo fortius quicumque Rex deponi potest a Papa, cui omnes subsunt. Præterea si Rex aliquis, qui nil tenet nisi a Deo, non possit deponi a Papa, cum interdum expedit eum deponi, ut ostensum est, ergo non reliquisset Deus sufficientem potestatem in Ecclesia ad regimen mundi, quod est inconveniens. Propter hoc tenendum est indubitanter, quod Ecclesia habet hujusmodi potestatem: propter quod dictum est Hieremiæ, qui fuit de Sacerdotum genere: *Eccc constitui te super gentes, & regna, ut evellas*. Et hinc est iterum, quod per ministerium Samuelis prophetae reprobatus est Saul a Regno, & David inunctus in dejectionem illius. 1. Regum 15. Et per ministerium unius de filiis prophetarum mandato Helisai inunctus est Jehu in Regnum super Israel in dejectionem Joram Regis Israel. 4. Regum 9. Et per ministerium Joadas Sacerdotis dejecta est Athalia a regno Judæ, & Joas substitutus in regno. 4. Regum 11. Hinc est etiam, quod Petrus, 1. Petri 2. vocat Sacerdotium novi testamenti regale dicens: *Vos autem genus electum, Sacerdotium regale*; quia non solum in spiritualibus, sed in secularibus habet magnam potestatem, ut reges. Circa tertium, notandum, quod sunt aliqui, qui in hujusmodi depositionibus solent resistere: dicunt enim interdum, quod hujusmodi potestas non sit apud judicem Ecclesiasticum, imitantes illum Hebræum vitiosum, qui dixit Exodi 2. Moyfi: *Quis constituit te principem, & judicem super nos?*

Quod

Quod si non possunt obtinere per istam viam, interdum incurrunt in indignationem, & turbationem perpetuam contra deponentem, sicut Diabolus contra Dominum, ex quo dejectus est ab eo de monte excellentiæ suæ. Non solum interdum autem hoc, sed interdum commovent seditiones, & guerras, sicut Saul post dictam sibi reprobationem contra servum David inunctum contra eum in regem. Porro qui hujusmodi sunt peccant in Deum ejus ordinationi resistendo. Romanorum 13. *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit*. Item in se ipsos auferendo sibi meritum per impatientiam in tali negotio. Item in proximis, qui multa mala incurrunt: cum hac occasione seditiones oriuntur inter deponentem, & depositum, vel depositum, & successores, & adherentes eidem. Et ideo inducendi sunt tales, ut cedant voluntarie, vel saltem patienter hujusmodi depositionem sustineant propter prædicta mala cavenda, juxta illud Job. 36. *Depone magnitudinem tuam absque tribulatione*, scilicet tui, vel deponentis, vel aliorum quorumcumque: si noluerit, si præsens, si absens, bene actum est; alioquin concludatur in negotio a judice in hunc modum. Conclusio, Carissimi notum facimus vobis, qui præsentis estis, & per vos omnibus aliis, quod cum talis Princeps delatus fuisset ad nos, quod ineptus erat nimis tali regimini, nos ipso citato, & procedentes in negotio prout debuimus invenimus sic esse propter multas, & graves causas tales, & tales, propter quod moneri fecimus eum, ut ipse voluntarie cederet propter bonum animæ suæ. Et quia non voluit, nos cura officii nostri ad hoc compellente propter bonum animæ illius, & utilitatem Republicæ, & Dei gloriam, quam non decet habere in regnis suis, nisi ministros idoneos, auctoritate Dei omnipotentis, qui deponit potentes, de sede, cujus in hac parte potestatem habemus, & vices, ipsum deponimus a tali dignitate, inhibentes ei sub tali pœna, quod amodo non se gerat pro tali Principe, & sub eadem pœna, scilicet tali præcipimus omnibus, quod ei tanquam tali Principi nullas attendat in aliquo, a fidelitate sibi facta omnes penitus absolvens in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Responsio Principis obedientis, si fuerit præsens, Scriptum est 2. Regum 15. *Dixit Rex David ad Sadoch Sacerdotem: si dixerit mihi Dominus: non placeat, prestosum, faciam, quod bonum est coram se*, Hujus enim exemplo reputans mihi dictum, & factum a Domino, quod vos ejus Sacerdos, & vicarius dicitis, & facitis, resigno (alias cedo) isti dignitati gratis, quamvis, multa possem contra ea, quæ facta sunt, allegare, Materia de prædictis. Thema, Danielis 5. *Idcirco a Deo missus est articulus manus, quæ scripsit hoc, quod exaratum est. Hæc est autem scriptura, quæ digesta est: Mane, Thebel, Phares, & hæc est interpretatio ejus: Mane, numeravit Deus regnum tuum, & complevit illud: Thebel, appensus es in statera, & inventus es minus habens: Phares, divisum est regnum tuum, & datum est Medis, & Persis*. Nota, quod in hoc verbo, in quo loquitur Daniel Balthasar de dejectione ejus a Regno suo, notantur tria. Primo causa propter, quæ fuit ejectionis, cum dicitur: *Idcirco* propter causas prædictas, quæ scilicet fuerunt quinque valde magnæ, sicut patet diligenter intuenti litteram ab isto loco: *Tu quoque filius ejus*, usque ad istum, *Idcirco*. Secundo cujus auctoritate, quia

S s

divi-

divina, quod notatur cum dicitur: *A Deo missus est*. Tertio cum quantal diligentia præcedente: quod notatur ex ipsa scriptura, cujus interpretatio importat numerationem, appensionem, & divisionem, quæ omnia important diligentiam. Hæc autem concurrere debent in depositionem Magnatis, quia non nisi a magnis causis, & auctoritate divina concordante, & cum magna diligentia, & multa debet deponi. Sed quia solent aliqui reputare, quod hoc non sit bonum, ut supra.

LXXI. In solemnè Depositione (a) Prælatorum.

NOtandum, quod sunt aliqui Prælati majores (proh dolor) qui Prælatos alios sibi subditos nunquam deponunt quantumcumque sint mali, & causas Depositionis habeant plurimas deferentes eorum magnitudini. Non sic faciendum docet Dominus suo exemplo, qui Luciferum primum inter alios excellentiorem propter culpam superbiæ deiecit statim de sede magnitudinis suæ: qui Adam caput totius generis humani propter culpam inobedienciæ post modicum deiecit de honore suo: qui etiam ab initio mundi non cessat deponere Magnates, juxta illud: *Deposuit potentes de sede*, sicut patet in quatuor regnis principalibus: in quibus primo Assyrios, secundo Medos, & Persos, tertio Græcos, quarto in regno Latinorum, in quo frequenter sunt depositi Imperatores, & Reges, ejus ordinatione. Patet hoc in Regno Judæorum, quod per Chaldæos destructum est, & postea est translatum ad Herodem, & tandem ablatum est ab eis omnino Regnum Dei, & datum est genti facienti fructus ejus, Matthæi 21. Et hæc omnia facta sunt virtute, & voluntate divina. Propter quod dicit Sapiens Ecclesiastici 24. secundum aliam translationem: *Sublimium colla propria virtute calcari*. Ad hujus igitur exemplum non debent Prælati majores Dei vicarii tantum deferre magnitudini cujusque subditi sui Prælati, quin eos deponant, cum culpæ eorum hoc requirunt. Et nota, quod Prælati major sciens mala subditi, & non obvians, reputatur consentiens omnibus ejus malis, quia jus interpretatur illum consentientem, qui cum possit, manifesto facinori desinit obviare: quod intelligitur maxime de illis, qui sunt in petelate constituti super alios. Item malus Prælati in damnationem animæ suæ præest aliis, juxta illud Ecclesiastes 8. *Interdum dominatur homo homini in suum malum*, & ideo quanto diutius præest, tanto majorem damnationem accumulabit. Item secundum Gregorium: *Nullus plus nocet in Ecclesia, quam malus Prælati*: constat, quod quanto diutius tenet regimen, tanto magis est damnosus Ecclesiæ. Præterea propter malos Prælatos nomen Domini blasphematur, inimici Ecclesiæ insultant ei, alii qui mali sunt auctores faciunt mala, quia non fertur contra istos sententia: ut ergo tot malis obvietur, quæ sunt videlicet culpa, consensus in majori Prælato, argumentum delictorum nimiorum, incrementum malorum in subditis, blasphematio divini nominis, insultatio hostium Ecclesiæ, audacia ad mala in malis, debet major Prælati

hujus-

(a) Plura scitu digna, quæ ad hunc, & sequentem Titulum pertinent, videri possunt nostro Tomo 3. in 3. partem Romani Pontificalis.

hujusmodi pestiferos Prælatos viriliter, & festinanter deponere, habens præ oculis exemplum illius divitis, qui statim ut audivit de villico suo, quod bona sua dissipasset, dixit ei: *Jam amplius non poteris villicare*. Lucæ 16. Item notandum, quod licet tales a dignitatibus sint deponendi, tamen quanto bono modo potest fieri faciendum est hoc cum honore eorum, sicut dicitur de synagoga, quod cum honore ducenda fuit ad tumulum. Hoc autem faciendum est propter tria, scilicet propter dignitatem ordinis, quæ semper remanet in quocumque malo, & ideo semper est reverentia ei exhibenda; & propter cavere insultationem Laicorum, qui faciles sunt ad gaudendum de vituperio Prælatorum, cum vident eorum ignominiam; & propter pacem ipsius deponendi, ne absorbeatur nimia tristitia, & ideo tales inducendi sunt ad resignandum gratis, ut sic, & honori eorum provideatur, & negotio: quod si fecerit, bene actum est, sin autem, procedatur ad conclusionem negotii cum verbis reverentiæ, & honoris ad deponendum in hunc modum. Conclusio, Notum facimus vobis &c. ut in conclusione præcedentis tituli, mutatis aliquibus prout requirit diversitas deponendorum. Responsio deponendi si præsens fuerit, Scriptum est Ecclesiastici 8. *Non judices contra judicem*. Et ideo quamvis multa possem dicere contra sententiam istam, tamen magis eligo superfedere: si enim sum in culpa, debeo libenter penam pro illa portare, si autem sum sine culpa, habeo exemplum Domini Jesu Christi, qui libens tradidit se judicanti se injuste, sicut dicit Petrus, in portando hoc patienter: & ideo resigno gratis huic honori reddens gratias Deo, quod de tanto labore, honore, & periculo me ex pedivit, & ad statum securiorem salutis me reduxit, Materia de prædictis. Thema, Isaïæ 22. *Expellam te de statione tua, & de ministerio tuo deponam te*. Verbum est Domini ad Præpositum templi Sobnam per Isaïam. Et nota, quod Dominus ante depositionem istam misit ad istum Præpositum solemnem nuncium, scilicet Isaïam. Unde super hoc dicit Dominus exercituum: *vade &c.* scilicet tu Isaïa, & dic hoc, & hoc fecit: unde quid tu hic, aut quasi quis hic. Et connumeravit mala, quæ fecit, & penam, & dixit: ecce Dominus asportari &c. In quo notatur, quod tria hæc sunt facienda ante depositionem talium. Sed notandum, quod sunt aliqui Prælati majores &c. ut supra. Aliud Thema, 3. Regum 2. *Abiitbar Sacerdoti dixit Rex Salomon: Vade in Anathot agrum tuum*. Hæc dixit quando deposuit eum de Sacerdotio suo.

LXXII. In solemnè Degradatione Clericorum.

NOtandum, quod Ecclesia habet quasdam penas spirituales, quibus utitur communiter in Clericis, & Laicis, sicut sunt excommunicatio, & interdictum: aliæ sunt quibus utitur solum in Clericis, sicut sunt Suspendio, & hæc magna: Depositio, & hæc major: Degradatio, & hæc maxima. Per Suspendionem enim quis privatur officio, vel beneficio, vel utroque ad tempus. Per Depositionem simpliciter. Per Degradationem non solum istis, sed cum istis statu Clericali, & privilegiis annexis exiit, quod signi-

ficutur per expoliationem, qua exiit vestimento ordinis sui degradandus. Item notandum, quod sicut in porta orientali, qua ascendebatur in templum, erant septem gradus, sicut dicitur Ezechie 40. ita sunt septem gradus Ordinum, quibus ascenditur ad cultum dignitatis Clericalis. Et ideo dejectione Clericali honore dicitur Degradatio, quia sicut per gradus ascenditur ad istum honorem, ita abjectione ab isto honore per omnes istos honores recte Degradatio nuncupatur. Item notandum, quod ista pœna infligitur cum maxima solemnitate. Non enim infligitur nisi ab Episcopo. Item nec ab uno solo Episcopo, maxime in Sacerdotis Degradatione, 15. quæstione 7. *Episcopis*. Item solet ad hoc advocari secularis potestas, maxime quando degradandus est relinquendus curiæ seculari: extra *De verborum significatione*, can. *novimus*. Insuper est consuetudo, quod ad istam condemnationem videndam plurimi convocentur, & sic augetur pœna, & confusio. Et nota ad sciendum rationem hujus confusionis, quod Clerici criminosi magnis criminibus, pro quibus solis infligitur hujusmodi pœna, summe confundunt Ecclesiam, & ideo justum est, ut ipsi confundantur ab ea, ut sic impleatur illud Psalmi 108. *Indeantur qui detrahunt mihi pudore, & operiantur sicut diploide confusione sua*. Hujusmodi siquidem Clerici dicuntur detrahere Domino, quia ei, & Ecclesiæ suæ, per malam vitam suam, devotionem populi detrahunt. Præterea, quando hujusmodi Clerici non sic publice puniuntur, multi scandalizantur contra Ecclesiam, reputantes quod sit apud eam acceptio personarum, cum laicos facile puniat, & istis sic parcat. Et ideo Ecclesia punit istos palam, ne vituperetur, ut acceptrix personarum, juxta illud, 2. Corinthiorum 6. *Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum*. Item, sic punit, ut ex hoc incutiatur timor laicis. Si enim hoc fit in viridi Clericorum, in arido laicorum quid fiet? Hieremie 25. *Ece in civitate, in qua invocatum est nomen meum, ego incipio affligere, & vos quasi innocentes, & immunes eritis*. Ita secundum jura civilia, & consuetudinem secularem, milites facientes indigna militiæ exautorizantur, & spoliantur gloria secularis militiæ: quanto magis debet hoc fieri in Christi militibus indigna tam gloriose militiæ facientibus? Item adepti libertatis honorem propter culpas suas rediguntur in servitutem secundum jura, ut dicitur 15. quæstione 7. *Episcopus*. Sic eadem ratione tam gravia possunt aliqui Clerici committere, quod sunt spoliandi libertate, & privilegiis Clericalibus, & reducendi ad statum laicalem. Item dicitur Ezechielis 21. Sedechie Regi: *Tu autem profane, impie Dux aufer cydarim, tolle coronam: quanto magis hoc dicendum est Clerico? Conclusio*, Patet ex dictis quanta pœna sit Degradatio, quare sic vocetur, & quare quod juste sic aliqui Clerici puniuntur. Nos autem culpas dignas tali pœna, tales, & tales invenimus in isto, & ideo auctoritate Dei omnipotentis nobis in hac parte commissa, consilio, assensu talium virorum sapientium, & magnæ auctoritatis, ipsum degradamus, & omni libertate, & privilegio Clericali spoliamus eundem, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: ad hoc, ut per hanc pœnam, reductus ad culpæ suarum cognitionem, & dolorem, prosit hoc sibi, ad salutem in die adventus Domini Jesu Christi. Materia de prædictis The-

Thema, 1. Petri 4. *Tempus est, ut incipiat judicium a domo Domini*. Nota, quod tempus Christianitatis tempus est justitiæ, quia in diebus Christi orta est justitia secundum Psalmum, & exigitur a Christianis secundum Evangelium major abundantia justitiæ, quam ab antiquis. Cum ergo olim Angeli percutientes inceperunt a Sanctuario, juxta illud Ezechielis 9. *A Sanctuario meo incipite*: & cum in purgatione populi Israelitici a mulieribus alienigenis, inceptum sit a Sacerdotibus, sicut patet 1. Esdræ 9, multo magis in tempore justitiæ debet vigere primo, & principaliter, & a fortiori justitia juxta Clerum. Sed notandum, quod Ecclesia habet, &c.

LXXIII. In solempni petitione Resignationis Prælationis.

Notandum, quod secundum Innocentium, extra, *De renunciatione*, ubi secundum antiquam compilationem quinque sunt causæ non bonæ, quare aliqui Prælati potest petere Resignationem, scilicet, Passianimitas, ut laborem, & persecutionem effugiat. Carnalitas, ut liberius otis, & voluptatibus vacare valeat. Captatio vanæ gloriæ, ut dicatur de tali, magis eligit esse abjectus in domo Dei, quam habitare in tabernaculis peccatorum. Timor amissionis ejusdem, quam per hypocrisim acquisivit, quæ modo incipit revelari ex operibus pravis. Ficta sanctitas, quasi non possit officium Episcopale sine crimine exercere. Propter istas autem, aut alias causas non bonas non debet petere Resignationem. Sunt autem sex causæ aliæ bonæ secundum eundem, in eadem decretali secundum novam compilationem, scilicet Conscientia criminis, quando tale est, quod impedit promovendum. Debilitas corporis, quando tanta est, quod non potest exequi officium suum commode. Defectus scientiæ, quando est intolerabilis. Malitia plebis, quæ tanta potest esse. Scandalum grave, quod universale potest esse. Irregularitas personæ. Propter istas causas non solum potest, sed debet quis petere Resignationem, vel publice, vel saltem occulte secundum conditionem causarum, & debet obtinere. Præter istas autem causas scriptas in Jure, sunt aliæ propter quas humiliter potest peti Resignatio ex gratia faciendâ, etsi non de Jure. Ad quod sciendum, notandum est, quod multi sunt, qui non habent vires competenter respondentes omni curæ Pastoralis. Multi, qui non habent convenientem sufficientiam ad expediendum multimoda negotia ad Prælatum pertinentia. Multi, qui non habent gratiam sic conversandi inter multitudinem variam Prælatum frequentantem, quod fuit eis accepti. Multi etiam sunt, qui in precibus sibi factis, & frequenter perplexitates graves incurrunt; satisfaciendo enim omnibus Deum, quandoque offendunt, nam cavendo a Dei offensa innumerabiles offendunt. Multi iterum sunt, qui in expediendis querelis multam difficultatem inveniunt. Multi, qui in satisfaciendo miseris ad se confugientibus se impatientes inveniunt. Sunt qui in subditis suis multam indevotionem inveniunt. Multi qui ab adversariis assiduas vexationes patiuntur. Multi, qui a suis Canonicis, & Clero, qui eos jurare deberent, potius impediuntur. Quis autem constitutus in tantis angustiis non possit clamare ad illum, qui possit ipsum

ipsum alleviare, & sic clamans debeat apud pium patrem maxime in tali angustia interdum misericordiam invenire? Conclusio. „ Proinde pie pater, „ imo pater patrum, ego miser infelix in hujusmodi angustis constitutus, & „ diu detentus, supplico Sanctæ Paternitati vestræ omni cum humilitate, & „ affectu, ut vos mecum gratiam, & misericordiam facientes, liberetis me „ de istis angustis, non solum quieti meæ, sed & salutari valde contrariis, reci- „ piendo Resignationem meam, quam vobis offero, & peto non aliqua mala „ intentione secundum conscientiam meam (Deus testis est) sed pure pro sa- „ lute mea, & etiam pro salute talis populi, cum sit spes bona, quod de utri- „ lori pastore poterit ei provideri. „ Materia de prædictis. Thema, Lucæ 16. *Pater Abraham miserere mei.* Verbum potest esse Prælati petentis Resignationem ad Papam, quia ab illo potest peti hujusmodi Resignatio in hunc modum. „ Pater Sancte non inconvenienter potestis vocari Pater Abraham. „ Vos enim estis pater patrum, & ideo bene pater: vos estis pater innumera- „ bilium gentium, & ideo bene Abraham, qui dicitur pater multarum gen- „ tium. Porro pii patris est misereri filiorum secundum illud Psalmi 102. *Quo- „ modo miseretur pater filiorum:* & ideo ego filius vester clamo ad vos pro „ misericordia: ille dives Evangelicus, qui hoc clamavit, erat in tormentis „ inferni. Ego autem etsi non sum in illis (gratias Deo) tamen sum in simi- „ libus totus, & continue multis in tormentis (dico) hujus prælationis, „ quam habeo: & in inferno non habet locum misericordia, In statu autem „ præsentis locus est misericordiæ, & ideo, si ille clamavit pro misericordia, „ multo magis hic convenit afflictum pro misericordia supplicare. Secundum „ Jura sunt quinque causæ malæ petendi Resignationem, sex vero bonæ, & „ de Jure exaudiendæ. Præter istas vero sunt aliæ causæ gratiæ potius inni- „ tentes quam Juri. Sunt enim multi, qui non habent vires, ut supra. „ Responsio. „ Frater carissime scriptum est in Psalmo 100. *Misericordiam, & „ judicium cantabo tibi Domine.* Ex quo conjicimus, quod non sonat dul- „ citer auribus Dei cantus de misericordia sine judicio, vel de judicio sine „ misericordia, juxta illud Proverbiorum 21. *Facere misericordiam, & „ judicium placet Deo:* tamen castam multum de misericordia, & ideo „ oportet aliquid admisceri de judicio, ut placeat canticum istud Deo. Et „ ideo propono judicio discussionis cum deliberatione discreta deliberare, „ utrum misericordia, quam petis, sit tibi faciunda, & tibi respondere tem- „ pore opportuno.

LXXIV. In solemnî Responsione de non recipienda Resignatione.

Notandum, quod sicut dicitur extra de *Translatione Prælatorum*, Cap. *Inter*, talis differentia est inter corporalia, & spiritualia, quia corporalia facilius destruantur quam construuntur, & hoc maxime verum est in Prælatorum absolute ab officio, quæ non fit nisi rarissime, & cum maxima difficultate, & hoc iuste. Inter Prælatum enim, & Ecclesiam est matrimonium spirituale. Et ideo sicut matrimonium quasi nunquam separatur, ita & hic. Præterea sicut Ecclesia tenetur Prælato suo, ita & Præ-
latus

latus Ecclesiæ suæ. Et ideo sicut Ecclesia non potest abjicere Prælatum suum sine injuria ejus, ita nec Pontifex Ecclesiam suam sine ejus injuria. Et ideo licet Papa possit absolvere Pontificem ab officio suo sine culpa ejus aliqua ex gratia, tamen non consuevit hoc facere: quia non est conveniens facere gratiam in præjudicium alterius. Item ex vacationibus Ecclesiarum solent multa mala oriri, & tempore vacationis, & in tempore electionis, & ex electo, qui quandoque est minus idoneus. Et ideo cavendum est, ne aliqua Ecclesia inducatur ad talem statum sine causa magna. Item notandum, quod in statu Prælationis vacatur communi utilitati; in statu vero subjectionis, propriæ. Præterea cum quis ex animo fugit Prælationem, & propter obedientiam in ea tenetur, jam ex propria voluntate non facit, quod facit, sed ex obedientia. Item quanto plus etiam materia diversa occupatur quis in statu Prælationis, tanto ministratur ei curia plus merendi. Illa ergo communis utilitas præferenda est privatæ, & bonum obedientiæ bono propriæ voluntatis, & multiplex meritum paucis. Non ergo agitur cum Prælato irrationabiliter, quando non absolvitur a suo officio, licet fit in multis angustis constitutus. Item notandum, quod gloriosus Pontifex Martinus in extremis constitutus non recusabat laborem adhuc populo sustinere. Paulus, qui se infelicem reputabat quandiu erat in corpore mortis hujus, tamen adhuc eligebat manere in carne propter fratres. Ipsi etiam omnes Apostoli innumerabiles labores, & angustias sustinuerunt toto tempore suæ vitæ propter animas. Præterea orationes spirituales fiunt per totam Diocesim pro Prælato. Item omnes quibus præst utiliter, erant sibi ad coronam in futuro, juxta illud ad Philippenses 4. *Vos estis corona mea ante Dominum.* Hæc autem omnia debent Prælatum confortare ad sustinendum afflictiones Prælationis, videlicet talia exempla, tantæ orationes, tam gloriosa præmiî corona. Conclusio, dum fuerit præsens petens Resignationem. „ Bone frater ex præ- „ dictis patet tibi, quod Ecclesia non debet esse facilis ad recipiendum Resi- „ gnationes Prælatorum. Patet etiam, quod in hoc non agit irrationabili- „ liter. Patet etiam quot & quanta habes confortantia ad ferendas angustias „ talis officii. Et ideo cum non inveniamus in te causam sufficientem Resi- „ gnationis, imo nullam, non recipimus eam, sed rogamus, ut portes pa- „ tienter, & viriliter labores, & angustias hujus officii assumpti, amore „ illius, qui pro salute animarum tot, & tanta passus est, & confidas in „ eo, quia potens est a peccatis te custodire, & angustias tuas alleviare, & „ te in omnibus adjuvare. Et licet de te diffidas, in eo tamen totaliter con- „ fidas. Si vero petens resignationem præsens non fuerit, dicatur in ter- „ tia persona quod supra dictum est in secunda. Materia de prædictis. Thema Ecclesiastici 11. *Confide in Deo, & mane in loco tuo.* Nota &c.

LXXV. In solemnî Responsione de recipienda Resignatione.

Notandum, quod providentia divina quæ judices ordinavit in mundum, ordinavit, quod quadam non liceret eis facere, ut verbi gratia, iniquitatem. Levitici 19. *Nolite aliquid iniquum facere in judicio.*

Et quædam tenentur, verbi gratia, iuste iudicare. Levitici 19. *Iuste iudica proximo tuo*, & similia. Quædam autem in sua potestate haberent quæ possent facere, & non facere pro suo arbitrio, pro tempore, & personis, & causis variis: & hæc sunt gratiæ quas possent in casibus aliquibus interdum facere iudices, & tanto plures, quanto sunt superiores. Hinc est quod Reges, & Sacerdotes inunguntur, quia tam potestas secularis, quam Ecclesiastica habet potestatem faciendi gratiam, quæ per unctionem designatur, juxta illud, 1. Joannis 2. Unctio ejus, idest gratia: & bene, quia sicut unctio suavitat eum cui fit: ita & gratia talis. Sed notandum quod sunt quidam iudices tanti rigoris, quod non movet eos afflictio postulantis. Quo contra dicitur de beato Nicolao: Super afflictos pia gestans viscera. Quæ contra dicitur de beato Nicolao: *Super afflictos pia gestans viscera*. Ecclesiastici 4. *Rogationem contribulati ne despicias*. Item nec instantia clamoris. Quo contra Apostoli moti ad instantiam clamoris Chananæ dixerunt Domino: *Demitte eam, quia clamat post nos*. Matthei 15. Item nec humilitas deprecantis, quæ etiam cælos solet penetrare. Quo contra Dominus ad verbum humilitatis Chananæ comparantis se catello, dixit ei: *Fiat tibi sicut vis*. Et nota, quod talis duritia est valde periculosa in iudice, propter futurum iudicium super se, quia iudicium sine misericordia fiet ei, qui non fecerit misericordiam, sicut dicit Jacobus, 2. Item propter exemplum divinum. Ipse enim qui est iudex supremus omnium, plus abundat in misericordia, quam in iustitia, quia miserationes ejus super omnia opera ejus. Quæ conscientia ergo ejus præpositi & balivi debent plus abundare in rigore iustitiæ, quam in misericordia? Item propter mandata divina. Pro uno enim mandato divino, quod nos hortatur ad rigorem iustitiæ, sunt innumerabilia tam in veteri, quam in novo testamento quæ ad misericordiam nos incitant. Conclusio, si fuerit præsens resignationem faciens, Propter hoc, quod secundum Augulinum, melius est reddere rationem de misericordia, quam iustitia, nos afflictioni tuæ compatientes, quamvis multa in contrarium possint nos movere petitioni tuæ annuentes, resignationem tuam admittimus, & absolvimus te a vinculo, quo tali Ecclesiæ ligatus eras, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Si autem fuerit absens, dicatur idem cum mutatione secundæ personæ in tertiam. Materia de prædictis. Thema, Tobie 4. *Quomodo potueris, ita esto misericors*. Et nota, quod istud verbum intelligitur non solum de potentia facultatum, sed etiam de potentia rationis tam in elemosynis spiritualibus, quam corporalibus, & in foro penitentia, & in foro iudicij. Divitis enim est facere elemosynam de eo quod potest iuste, non de aliis. Similiter confessoris est agere misericorditer cum confitente quantum ad ea quæ potest, non quoad ea quæ non potest. Similiter iudicis est agere misericorditer confitentibus ad se quantum ad ea quæ potest. Sed notandum, quod providentia divina, &c.

LXXXVI. In solemnibus missionibus Legati.

Notandum, quod quando Dominus Papa mittit aliquem Legatum, convenit, ut ipse coram fratribus, vel pluribus aliis de quibus est visum fuerit, faciat exhortationem aliquam salutarem. Ad cuius exhortationis

habendam materiam notandum est, quod Deus Pater de latera suo sedentem a dexteris Filium suum benedictum misit Legatum in mundo pro magnis negotiis mundi, & multis, sicut patet diligenter hoc cogitanti Abdiæ cap. 1. *Legatum ad gentes misit*. Glossa: *Legatus est homo Christus Jesus*. Item ipse Christus existens in mundo misit Apostolos ad diversas provincias cum maxima potestate, scilicet ligandi, & solvendi, & faciendi miracula, & hos tanquam Legatos, juxta illud 2. Corinthiorum 5. *Pro Christo legatione fungimur, ego & Petrus & fratres mei alii Apostoli*. Tandem autem & ipse Petrus, & ejus successores, in quibus successivè resedit vicaria Christi, consueverunt mittere Legatos ad diversas provincias pro negotiis magnis emergentibus, qui eandem potestatem habeant, quam ipse mittens, exceptis aliquibus casibus ei reservatis ex causa. Sed, proh dolor, expertum est jam multoties, quod aliqui Legati, de quibus sperabatur, quod multa bona facerent in correctionibus, in prædicationibus, in pacibus, & in aliis ad salutem hominum operum. Unde Bernardus de consideratione ad Eugenium lib. 4. *Vadunt, & veniunt legati, sed quid boni fecerunt nondum audivimus, & fortassis audivimus, si præ auro Hispania salus populi visuisset*. Non sic faciunt boni Legati, & fideles, sed animarum salutem, & sanctitati (alias sanitati) super omnia intendunt, quod dicitur Proverbiorum 13. *Legatus fidelis sanitas illorum*, scilicet ad quos mittitur. Expertum etiam de quibusdam qui debuissent esse bonus odor Christi in omni loco, ad quem declinant, & tam malam famam relinquunt de familia sua, & interdum de seipsis, quod officium suæ legationis exonorant. Quo contra dicitur, 2. Corinthiorum 6. *Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum*. Expertum est etiam, quod quidam sic se habent, quod ex rumoribus qui veniunt ad mittentem, de eis frequenter amarificantur. Proverbiorum 26. *Claudus pedibus, & iniquitatem bibens, qui mittit verba per nuncium stultum, vel claudum: quod dicitur quia sicut ex potu iniquo, idest malo, amarificantur homo, ita & de stulto nuncio*. Quo contra dicitur de bono Legato Proverbiorum 25. *Sicut frigus nivis in die messis, quod scilicet refrigerat, ita legatus fidelis ei qui misit illum, animam ejus requiescere facit*. Conclusio, Ecce bone frater habentes de te magnam fiduciam, mittimus te Legatum, & de consilio ad talem provinciam pro magnis negotiis, sicut tibi jam dictum est, & in literis tuæ legationis continetur. Rogamus te, & in remissionem peccatorum tuorum injungimus, quod sic te studeas habere in ista legatione, quod sit salutaris utilitas illorum ad quos mitteris, & honor officij tui, qui mitteris, & gaudium nobis qui te mittimus, qui & ex his omnibus tandem digne mercedem accipias a Domino pro quo fungeris hac legatione laboriosa in die retributionis bonorum. Responso Legati. Pater sancte ego vir videns paupertatem insufficientiam meam excusavi me apud vos ex quo fecisti mihi verbum de ista legatione sicut fecisti, nec ego major sum Moyse, qui super eodem excusavit se, Exodi 4., & Jona, quoniam super eodem excusavit se, Jonæ 1. Verumtamen quia non recepisti meam excusationem, eorundem exemplo finaliter obedio. Porro exhortatio

„ tationem, quam mihi nunc fecistis, quasi præceptum reputo, et si habeam
 „ ex me voluntatem implendi, tamen eam multum adaugent verba vestra
 „ paternæ instructionis, nec immerito, quia scriptum est Proverborum 7.
 „ *Fili custodi sermones meos, & præceptum meum reconde tibi.* Supplico autem
 „ vestra pietati, ut in hoc me vestri, & aliorum orationibus adjuvetis
 „ apud Deum, ut sic illud det mihi ex gratia sua facere, quod cedat ad
 „ suam gloriam, & honorem Ecclesiæ Romanæ, & animæ meæ salutem. „
 Materia de prædictis. Thema, 3. Corinthiorum 5. *Quod pro Christo legatione
 fungimur tanquam Deo exhortante per nos, obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo.* Sancta mater Ecclesia, quæ Spiritu Sancto regitur non
 consuevit aliquid facere magnificum sine auctoritate sacræ Scripturæ. Et
 ideo cum legatio sit quid magnum, non facit hoc sine auctoritate prædicta.
 Porro cum verbo isto, & exemplo in eo contento habet auctoritatem faciendi
 legatos, ex eo quod dicit, *Legatione*, non autem quoslibet, sed viros ma-
 gnos, ex hoc quod dicit, *Fungimur*, nos scilicet Apostoli, qui fuerunt
 tanti viri. Non iterum qualibet intentione, sed solum ea, quæ Christi sunt,
 ex eo quod dicit, *Pro Christo*. Notandum autem, quod Deus &c.

LXXVII. In prima Congregatione Prælatorum sub Legato.

Moris est, quod Legati in principio, quando ingrediuntur Provin-
 ciam suæ legationis, congregari faciunt Prælatos in aliquo loco
 convenienti, & congregatis exponere solent causam suæ legationis,
 & ostendunt certitudinem suæ legationis per suarum litterarum ostensionem.
 Hæc autem non fiunt sine auctoritate Scripturæ. Nam Exodi 3. dixit Dominus
 Moyse quem mittebat in Ægyptum quasi suum Legatum: *Vade, & con-
 grega seniores Israel, & dicas ad eos: Dominus Deus dixit mihi, ut educam
 vos; quod & fecit ipse cum Aaron adiutore suo.* Unde Exodi 4. *Venerunt, &
 congregaverunt cunctos seniores Israel. Et locutus est Aaron omnia verba,
 quæ dixerat Dominus ad Moysen.* Iterum Dominus dixit eidem, ut ipsis con-
 gregatis exponeret causam suæ missionis, quod & fecit per Aaron prælocuto-
 rem suum. Unde Exodi 4. *Locutus est Aaron omnia verba, quæ locutus fue-
 rat Dominus ad Moysen.* Item in signum certitudinis suæ legationis dixit ei,
 ut faceret signa coram populo, quod & fecit, sicut patet Exodi 3. & 4. Ex
 quibus omnibus habetur argumentum, quod idem debent facere alii Legati,
 litteras prædictas loco signorum habentes. Non est autem conveniens, ut
 huiusmodi congregatio transeat sine verbo Dei. Ad cuius sermonis materiam
 habendam notandum, quod decet Legatum de tanto officio assumpto se hu-
 militer excusare; secundo astantes, & per eos alios suæ legationis ad ne-
 gotium sibi injunctum animare, vel ipsorum, & aliorum per eos adju-
 torium implorare. Circa primum, notandum, quod tria sunt, quæ debent re-
 trahere ab assumptione magni negotii. Unum est personæ propriæ modici-
 tas, quod debet quilibet de se sentire. Aliud est negotii magnitudo. Aliud
 est imminetia contrarietatis, quando videlicet timetur probabiliter de-
 impedimentis occurrentibus. Hinc est, quod Moyses excusans se de legatio-
 ne,

ne, quam sibi Dominus imponebat, dixit, Exodi 3. *Quis ego sum: & hoc quo-
 ad primum; ut vadam ad Pharaonem, & reducam filios Israel de Ægypto;*
 & hoc quoad secundum; & post: *non credent mihi, neque audient vocem
 meam, sed dicent: non apparuit tibi Dominus,* & hoc quoad tertium. Li-
 cet autem hæc sunt retractiva, tamen bonum obedientiam, cui nemo resi-
 stere debet, est ad huiusmodi negotium recipiendum fortissimum impulsivum.
 Unde & ipse Moyses, licet primo se excusaverit propter rationes prædictas,
 tamen finaliter obediit. Huius autem exemplo confortatus ego, & spem
 ponens in bono obedientiæ, legationem istam mihi impositam accipi ab illo
 cui non possum resistere, licet de impositione me multipliciter excusare pos-
 sem. Circa secundum notandum est: secundum quod variæ sunt causæ lega-
 tionis, animandi sunt subditi Legatorum, & maxime Prælati ad unamquam-
 que causam specialiter, & ex propriis rationibus ad singula pertinentibus.
 Veruntamen sunt aliquæ causæ generales ad omnes pertinentes generaliter.
 Una est ex parte negotii. Non enim consuevit Ecclesia mittere Legatum,
 nisi pro negotiis Dei. Sicut autem qui juvat in malo, particeps est mali, ita
 & qui juvat in bono, particeps est boni. Alia est ex parte mittentis. Sicut
 enim redundat in vituperium Magnatum, quando nuntii eorum impediun-
 tur, ita redundat in eorum honorem, quando juvantur. Et ideo cum Leg-
 ati sint nuntii non quicunque, sed solemnissimi summi Patris in terra, quic-
 quid eis impertitur subsidii, redundat in honorem ipsius. Alia est ex parte
 missi. Ipsi enim est referre legatione completa ipsi mittenti devotionem,
 quam invenit, & fideles adjutores summo Pontifici commendare devote.
 Propter conditionem ergo negotii, ad quod mittitur Legatus, quod semper
 est de his, quæ Christi sunt, & propter reverentiam mittentis, & propter
 relationem faciendam mittenti a missio, debent omnes, & maxime Prælati,
 qui Ecclesiæ Romanæ obligati sunt juramento, animari ad juvandum fideliter
 animatum in sibi commissis negotiis promovendis. Propter hoc rogo, &
 exhortor vos, ut hæc tria vos moveant ad adjuvandam me fideliter in nego-
 tiis hujus legationis mihi commissis. Circa tertium, notandum, quod sunt
 aliqui magni viri qui de se nimis confidentes, parum recurrunt, aut nil ad
 adiutorium orationum aliorum. Non sic fecit ille magnus Legatus Paulus, qui
 dixit ad Romanos 15. *Obsecro ut adjuvetis me in orationibus vestris.* Alii,
 qui parum utuntur consiliis aliorum, & ideo frequenter male accidunt eis,
 maxime personis Ecclesiasticis. 1. Machabæorum 5. *In illa die ceciderunt
 Sacerdotes in bello dum volunt fortiter agere, dum sine consilio exeunt in
 prælium.* Alii sunt, qui non dignantur petere opem ab aliis in correctione
 malorum, quam intendunt. Non sic David, qui dixit: *Quis confurget mihi
 adversus malignantes?* Psalmo 93. Boni ergo, & prudentes Legati est, in
 principio suæ legationis ad orationes aliorum recurrere, & ad hoc aliqua or-
 dinare. Similiter ad consilia prudentium suæ legationis recurrere, & cum
 eorum consilio procedere. Similiter ad opem aliorum confugere, & in illa
 confidere. Et hæc sunt tria adiutoria, orationis scilicet, auxilii, & consilii,
 ad quæ quilibet legato est recurrendum. Proinde peto, & supplico, ut per
 vos, & alios vobis subditos his tribus modis me efficaciter adjuvetis. Ma-
 teria

teria de prædictis. Thema, Hieremiæ 49. *Auditum audiivi a Domino, & Legatus ad gentes missus sum: congregamini, & venite contra eam scilicet gentem, & consurgamus in prælium.* Et nota, quod hic tanguntur tria prædicta, videlicet, quod legatio assumi debet ex sola obedientia cum dicit; *Auditum.* Item, quod Legatus animare debet alios ad negotia suæ legationis, cum dicitur: *congregamini &c.* Item, quod debet ad aliorum adiutorium recurrere, cum dicitur: *consurgamus.* Circa primum notandum est, quod tria sunt, ut supra.

LXXVIII. In receptione solemnii Legati.

NOtandum, quod moris est, quod Legatus, quando intrat primo ad aliquem locum suæ legationis, in quo est aliqua Ecclesia venerabilis solet recipi cum maximo honore a Clero, & Religiosis: & quia ad hoc solet concurrere populi multitudo, convenit, ut fiat ibidem sermo aliquis de pertinentibus ad huiusmodi receptionem. Ad habendam autem materiam circa istud, notandum est, quod convenientibus ad huiusmodi receptionem sunt a Legato sex facienda. Ostendenda enim eis gratitudo super huiusmodi honore exhibito. Item ostendenda est eis causa legationis in genere, & summatim. Item recommendare debet Legatus se, & locios, & negotia orationibus astantium, & absentium per præsentem. Item facere absolutionem generalem facta prius confessione generali. Item dare debet aliquam indulgentiam omnibus astantibus, & maxime omnibus, qui eum iuvabunt quoquo modo in suis negotiis. Item ultimo benedictionem propter devotionem astantium dare debet. Circa primum, notandum, quod quando honoratur aliquis nuncius, huiusmodi honor recurrit in eum maxime, qui illum misit. Unde qui honorat missum, necesse est honorare mittentem. Item licet omnes sint honorandi, præcipue tamen illi, qui sunt in gradu altiori. Augustinus in Regula: *Honori eorum vobis Prælatus sit,* quasi dicat, ex hoc, quod est Prælatus, idest super alios positus, debet magis honorari. Item honorandi sunt specialiter illi, quibus indigemus juxta illud Ecclesiastici 38. *Honora medicum propter necessitatem.* Porro Legatus est necessarius Papæ cui summus honor debetur inter homines. Item est summi gradus excellentiæ post Papam. Item habet potestatem multiplicem, quia homines summe indigent in multis. Et ideo valde honorandus est in suo adventu, & propter gradum suæ excellentiæ, & propter hominum necessitatem, quibus potest multipliciter summe subvenire. Licet autem honor huiusmodi sibi debeatur, tamen non debet Legatus ita esse rusticus, quin super hoc gratias referat, & se gratum ostendat, exemplo Pauli ad Galatas 4. ubi dicit Galatis: *Sicut Angelum Dei excepistis me sicut Christum Jesum.* Circa secundum, notandum, quod multoties multi audientes de adventu Legati iudicant, & obloquantur interpretantes, quod propter pecuniæ cupiditatem congregandæ, aut aliis de causis non bonis veniat. Et ideo ad tollendum huiusmodi scandalum, ostendenda est publice causa legationis quantum sit spiritualis, & necessaria, & urgens, & sic abjiciantur huiusmodi falsa iudicia. Hoc est autem, quod

fecit

fecit Paulus Apostolus Corinthiis dicens. 2. Corinthiorum 11. *Eccæ tertio paratus sum venire ad vos, & non ero vobis gravis, non enim quero quæ vestra sunt, sed vos. Non enim debent filii thesaurizare parentibus, sed parentibus filiis. Ego autem libentissime impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris.* Felix Legatus, qui cum bona conscientia promittere potest in adventu suo: *Non ero vobis gravis.* Sed felicius, qui dicere potest: *Non quero vestra, sed vos.* Sed felicissimus, qui potest addere prædictis; *Libentissime impendam;* mea scilicet, & meipsum, & animam meam ponendo pro vobis. Insuper: *Pro animabus libentissime super impendar,* quod est rationem reddendo pro animabus vestris. Circa tertium, notandum, quod multum solent juvare orationes alienæ in negotiis. Romanorum 15. *Scio, quod hic mihi proveniet ad salutem vestra oratio, plus autem cum orantes sunt boni.* Job 42. *Servus meus Job oravit pro vobis, faciem ejus suscipiam.* Maxime autem cum sunt multi, quia, sicut dicit authoritas: *Impossibile est preces multorum non exaudiri,* juxta illud Matthæi 18. *Si duo ex vobis consenserint super terram de omni re, quamcumque petierint, fiet illis a Patre meo, qui in cælis est.* Et ideo debet Legatus, cum multa habeat facere, & magna, orationes aliorum impetrare, & maxime honorum, imo & omnium. Circa tria ultima notandum, quod huiusmodi gratia solet fieri a Prælatis majoribus convenientibus ad eorum sermones, ut aliquid isti lucrentur super alios remanentes ab eorum sermonibus, & ut pigri per hoc ad veniendum alias excitentur, & ut ipsi adiutores per adiutorium gratiarum habiliores efficiantur ad faciendum bona, quæ audiunt ab eis. Materia de prædictis. Thema, Matthæi 10. *Qui vos recipit, me recipit, & qui me recipit, eum recipit qui me misit.* Aliud Thema, Joannis 13. *Amen amen dico vobis, qui accipit, si quem miserò, me accipit, qui autem me accipit, accipit eum, qui me misit.* Et nota, quod in utroque istorum verborum innuitur, quantum quid est adventus nunciorum Dei, sive ejus vicarii, & ideo moris est, quod legatus, ut supra &c.

LXXIX. In solemnii recessu Legati.

NOtandum, quod sicut animalia sancta ibant, & revertebantur, Ezechielis 1. & Angeli sancti quando descendunt in mundum, iterum relinquunt mundum, & eunt ad Patrem. Joannis 16. ita & Legati, expleta legatione, redire debent ad mittentem. Verum, quia non decet tantam personam recedere sine solemnii acceptione licentiæ, consueverunt Legati in huiusmodi recessu convocare Seniores, exemplo Pauli, qui hoc idem fecit recessurus de Asia, ubi tribus annis fuerat commoratus, Actuum 20. *A Mileto, inquit, veniens Ephesum convocavit majores natu Ecclesia,* quando scilicet erat recessurus. Porro qui imitatores volunt esse, debent in huiusmodi congregatione tria facere. Unum est contra oblocutiones, quæ facile oriuntur contra tales, innocentiam suam ostendere. Unde Paulus eodem capite hoc faciens congregatis Senioribus dixit: *Vos scitis a prima die qua ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscum per omne tempus*

fuerim seruiens Domino cum omni humilitate, & mansuetudine, & lacrymis, & tentationibus, quæ mihi acciderunt ex insidiis Judæorum, quomodo nihil subtraxerim vobis utilium, quod minus nunciarem vobis, & docerem vos publice, & per domos. Felix ille Legatus cujus sancta conversatio est ita manifesta, quod potest dicere: Vos scitis. Felix ille, qui non solum in parte temporis suæ legationis, sed & per totum tempus sancte conversatur: *A prima*, inquit, *die per omne tempus* &c. Felix & ille, qui non in superbia, vel in austeritate crudeli, vel in deliciis ducit vitam in sua legatione, sed, *cum omni*, inquit, *humilitate, & mansuetudine, & lacrymis*. Felix & ille, qui non infructuose vacat inertie, & otio, sed fructui intendit assidue: Vos, inquit, *scitis quomodo nihil vobis subtraxerim*. Aliud est exhortationes salubres facere, secundum exigentiam negotiorum suorum, & hoc idem fecit Paulus de his, quæ eum tangebant, dicens ibidem illis congregatis: *Attendite vobis, & universo gregi, in quo posuit vos Spiritus Sanctus Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo*. Ego scio, quod intrabant post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi: & ex vobis ipsi exurgent viri loquentes perversa, ut abducant discipulos post se. Propter quod vigilate, memoria retinentes, quoniam per triennium nocte, ac die non cessavi cum lacrymis monens unumquemque vestrum. Beata exhortatio, quæ nihil continet, nisi de regimine animarum, cum dicit: *Attendite*; & de cavendis seductoribus, cum dicit: *Ego scio*; & de retinenda doctrina sacra, cum dicit: *Retinentes*. Aliud est infamiam cupiditatis finalis abstergere. Solet enim dici a multis de Legatis, sicut questionariis Prædicatoribus, quod sit causa finalis eorum ad congregandum pecuniam, & asportandum. Quo contra dicit Paulus in eodem: *Argentum, & aurum, aut vestem nullius concupivi, sicut ipsi scitis*. Sed heu quomodo possunt hoc dicere Prælati, qui reportant fumarios oneratos auro, & argento cum vasis pretiosis, & pecunia, & varia suppellectili? Aliud est devota licentia acceptio, sicut & idem facit, dicens ibidem: *Et nunc commendo vos Deo, & verbo gratia ipsius*. Et nota quod sequitur: *Magnus autem fletus factus est omnium, & procumbentes super collum Pauli, osculabantur eum, dolentes maxime in verbo, quod dixerat, quoniam faciem ejus non essent amplius visuri*. O quam longe sunt ab eo Legati nostri temporis, qui se adeo reddunt odibiles, quod de eorum recessu non est fletus, sed potius gaudium, & desiderium eorum faciem nunquam amplius videndi in æternum. Materia de prædictis. Thema, Tobie 12. *Tempus est, ut revertar ad eum, qui me misit*. Verbum est Archangeli Raphael expletis negotiis suæ missionis sic dicentis, Et notandum, quod sicut animalia, ut supra &c.

LXXX. In solemnī Repræsentatione sui coram Papa, scilicet Legati.

Notandum, quod in divinis Scripturis viri Sancti describuntur per fulgura. Ezechielis 1. *Animalia ibant, & revertebantur in similitudinem fulguris corruscantis*. Non solum autem viri, imo & ipsi

ipsi Angeli. Matthæi 28. *Erat autem aspectus ejus sicut fulgur*: imo quod plus est ipse Christus. Matthæi 24. *Sicut fulgur exit ab Oriente, & apparet usque in Occidentem, ita erit, & adventus filii hominis*. Proinde non est inconveniens, neque mirandum, si & ipsi Legati, qui sunt terrori illis ad quos mittuntur, etiam fulgura dicantur. Isti scilicet quidem fuit illa fulgura, de quorum missione dicitur Apocalypsis 4. *De Throno procedunt fulgura, de Throno scilicet Papali, in quo Deus sedet per auctoritatem, & de quorum adventu ad terram suæ legationis dicitur in Psalmo: Illuxerunt fulgura tua orbi terræ, vidit, & commota est terra*: de quorum regressu dicitur Job 38. *Fulgura revertentia dicunt, adsumus*. Circa istum autem regressum, notandum, quod moris est, quod Legatus regressus cum quadam solemnitate sociorum coram Papa, & Cardinalibus tempore opportuno se repræsentat, exemplo Pauli, qui missus ad gentes, Actuum 15. regressus intravit ad Jacobum. Unde dicitur Actuum 21. in hunc modum: *Cum venissemus, inquirunt, Hierosolymam, libenter exceperunt nos fratres. Sequenti autem die intravit nobiscum Paulus ad Jacobum, omnesque collecti sunt seniores*. Et nota, quod in hac repræsentatione referenda sunt a Legatis, quæ fecerunt, exemplo Apostolorum, de quibus dicitur Lucæ 9. *Reversi Apostoli nunciaverunt, scilicet Domino, quæcunque fecerunt*. Item bona, quæ fecerunt, exemplo Pauli, de quo dicitur Actuum 21. post supersadista. *Quos cum salutasset Paulus, narravit per singula, quæ fecisset Deus in gentibus, per ministerium illius*. Item devotio quam invenerunt, exemplo septuaginta duorum discipulorum, de quibus dicitur Lucæ 10. *Reversi sunt autem septuaginta duo cum gaudio, dicentes: Domine etiam Dæmonia subijciuntur nobis in nomine tuo*. Item indevotio inventa similiter est referenda. Exemplum de servo, de quo dicitur Lucæ 14. *Reversus servus nunciavit hæc Domino suo*; scilicet, quomodo noluerunt venire ad cœnam. Item procuranda est utilitas provide suæ legationis, exemplo Christi, qui regressus ad patrem procuravit mitti Spiritum Sanctum in mundum. Joannis 15. *Si autem abiero, mittam eum ad vos*. Item recommendandi sunt Papæ fideles coadjutores Legati: exemplo Pauli, qui recommendavit Romanis suos coadjutores. Ad Romanos 16. *Commendo vobis Pheben sororem nostram*. Et post: *Etenim ipsa assistit multis, & mihi ipsi*. Sunt & alia multa, quæ secundum varietatem negotiorum, & casuum sunt similiter facienda. Materia de prædictis. Thema, Job 38. *Nunquid mittes fulgura, & revertentia dicunt tibi, adsumus?* Notandum, ut supra.

LXXXI. In solemnī Consecratione, seu Benedictione
(a) Regis.

Scendum, quod apud gentes non leguntur aliqui ascendisse ad Regiam dignitatem per aliquas divinas cæremonias. Apud Judæos vero leguntur ascendisse aliqui, sed non omnes per unctiones factas a Prophetis, vel

(a) De solemnī Benedictione Regis extat Titulus nostro i. Tomo Romani Pontificalis, quem susce explicavimus.

vel Sacerdotibus, vel magnatibus, ut patet in libro 1. Regum 9., & 12. Apud Christianos autem, quibus est major in Deum confidentia, promovetur in hujusmodi honorem Reges per sanctissimas orationes, & Benedictiones, & Consecrationes Episcopales, tam illi, qui creantur per electionem, ut Imperatores, quam illi, qui per successiones, ut Reges Franciæ, & similes. Præter devotissimum autem officium Ecclesiasticum, quod fit in hujusmodi Benedictione, sunt quatuor ibi notabilia communiter, licet secundum quædam Ordinaria, & varias consuetudines, aliqua alia addantur apud aliquos. Inungitur enim Rex in humero sacra unctione, coronatur in capite, & ponitur ei virga sceptralis in manu, & tandem collocatur in sede Regali. Ad sciendum autem, quid ista significant, notandum est circa primum, quod licet in quibusdam antiquis Ordinariis Episcoporum continetur, quod Rex debet inungi in capite, tamen Innocentius, extra *De sacra unctione*, cap. *Cum pervenisset*, dicit, quod in humero ungitur, ad quem pertinet principatus, juxta illud: *Principatus ejus super humerum ejus*: & ideo nunc temporis est ita faciendum. Et nota, quod sunt quidam Reges, qui quæ facta sunt fortia, ascribunt potentie fortitudinis suæ, juxta illud, quod dicit Nabuchodonosor, Danielis 4. *Nonne est hæc civitas Babylon, quam ego edificavi in robore fortitudinis meæ?* Sed propter humiliditatem mutatus fuit in bestiam, sicut ibidem subjungitur. Et ideo boni Regis est non in potentia sua, sed in Dei gratia ponere fiduciam suam, & hæc prodest ei ad firmamentum. Psalmo 20. *Quoniam Rex sperat in Domino, & in misericordia ejus non commovebitur*. Item sunt aliqui, qui absque misericordia exercent tyrannidem, & ideo Dei judicio insurgunt frequentate sui contra tales, ut patet in Roboam filio Salomonis, & in aliis multis. E contrario pertinet ad bonum Regem summa misericordia, sicut habetur Exemplum hujus in Rege Regum, & hoc multum valet etiam ad regnum suum perpetuandum. 1. Machabæorum 2. *David in misericordia sua obtinuit sedem regni in secula*. Item sunt aliqui, qui adeo asperi sunt iracundia, sicut Esau, qui erat hirsutus, quod quodcumque eis appropinquat, pungitur ab eis. Quo contra dicitur de Rege Regum, Matthæi 21. *Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus*, & hoc etiam convenit omnibus Regibus. Seneca: *Quam iracundissima sunt apes, & aculeum in vulnere relinquunt, tamen Rex ipse apum sine aculeo est naturaliter*. Et hoc exemplum Regibus omnibus relinquit. Bene igitur inungitur Rex Christianus sacra unctione propter gratiam Dei, in qua debet confidere, quam significat talis unctio propter sanctitatem, & propter misericordiam, quam debet habere, quam significat propter olei diffusionem, & propter mansuetudinem, in qua debet semper inveniri cum David rege, de quo dicitur in Psalmo 131. *Memento Domine David, & omnis mansuetudinis ejus*: quam significat propter lenitatem suam. Circa secundum, notandum est, quod fuerunt aliqui Reges, in quibus apparuit turpitudine vitiorum, ut Herodes, & similes. Non sic debet esse in Rege Christiano, sed debet in eis fulgere ornatus omnium virtutum. Unde Augustinus lib. 5. de Civitate Dei, cap. 24. *Felices dicimus Imperatores, si justè imperant, si inter linguas salutantium non extollantur, si se*

homines

homines esse meminerint, si suam potestatem majestati divinæ famulam subjiciunt, si Deum timent, diligunt, colunt: si plus amant illud Regnum, in quo non timent habere consortem: si tardius vindicant, & facile ignoscunt: si vindictam pro necessitate Reipublicæ, non pro saturandis odiis exercent: si veniam non ad impunitatem iniquitatis, sed ad spem correctionis indulgent: si luxuria tanto in eis est castigatior, quanto possit esse liberior: si malum cupiditatibus, quam gentibus imperare: & si hæc omnia faciant non propter ardorem inanis gloriæ, sed propter charitatem felicitatis æternæ: si pro suis peccatis, humilitatis, miserationis, & adorationis sacrificium Deo vero immolare non negligunt. Tales Christianos Imperatores dicimus esse felices in terris in spe, postea in re. Item, sunt aliqui, qui ad horam sunt boni in principio, tamen postea depravantur, ut patet in Saul, qui bonus a principio, factus est postmodum malus, Samuëli non obediendo, sanctum David persequendo, Pythonissam consulendo, ut patet in libro primo Regum. Non sic debet accidere in Rege Christiano, sed semper debet in bono perseverare usque ad mortem, exemplo David, de quo dicitur 1. Paralipomenon ultimo. *Mortuus est in senectute bona*. Item sunt aliqui, qui post gloriam hujus sæculi descendunt ad infernum. Baruch 3. *Ubi sunt Principes gentium?* & post: *Exterminati sunt, & ad inferos descenderunt*. Contrarium autem dicitur in oratione pro hoc bono Rege, cum dicitur, *quibus decenter ornatus*, scilicet virtutibus *ad te gratiosus valeat pervenire*, ut igitur innuatur, quod rex, qui est super omnes alios, debeat esse in virtutibus ornatus, ponitur in capite ejus, quod est membrum altius, corona, quæ est super alia ornamenta, quæ & alia excedit in pulchritudine. Non autem de foliis transitoris est illud ornamentum, sed de rebus durabilibus, auro videlicet, lapidibus pretiosis: quia bonitas regis non debet esse transitoria, sed durabilis. Junguntur autem ista ornantia in figura, quæ est circularis, carens principio, & fine: quia ornatus facer virtutum ducit ad æternitatem, quæ Deus est. Circa tertium, notandum, quod virga utuntur homines ad defensionem, correctionem, & ad sustentationem, & ideo virga ponitur in manu regis, ut per hoc intelligat, quod uti debeat potestate regia ad defensionem subditorum, ad correctionem delinquentium, & sustentationem debiliun, & indigentium. Requiritur auctoritates. Circa quartum, notandum, quod post præcedentia collocatur in sede regali rex, ut intelligat, quod non est dignus folio regali, nisi ista præcedant. Item, ut intelligat, quod dignitati adeptæ annexum est officium judicis, cujus est sedere. Item, ut intelligat, quod non est ejus semper esse in exercitio operum, sed interdum quiescere debet, & cogitare diligenter de statu suo, & regimine Regni. Requiritur auctoritates. Materia de prædictis. Thema, Psalmo 2. *Et nunc reges intelligite, erudimini &c.* quod dicit David Rex regibus hæc, & nunc tibi dicuntur o Rex, ut videlicet intelligas, quid inunctio, quid coronatio, quid sceptrum, quid folium significant in ista sacra benedictione. Notandum ergo, quod apud, &c. ut supra. Et nota, quod alia sunt præter quatuor prædicta, ut in Regno Franciæ, ubi rex accingitur ense, & datur ei anulus, & armilla, & pallium. Et possunt aliqua addi prædictis, quæ significantur per ista, de quibus Hugo de

Vu

sancto

sancto Victore, quod potestas secularis habet ornamenta quædam, quibus ministerium significatur, anulus fidem, armilla bonam operationem, sceptrum iustitiam, gladius vindictam, purpura misericordiam, diadema gloriam designat.

LXXXII. In solemnī consecratione, seu benedictione
(a) Reginae.

Notandum, quod non solum reges Christiani, sed & Reginae Christianæ solent consecrari, & secundum Ordinaria (b) quorundam Episcoporum præter orationes, & benedictiones spirituales, quæ sunt super eas, omnia supradicta de regibus observantur, præterquam collocatio in solio, in quo rex eam præcedit, & inunctio ejus sit in pectore. Ad sciendum autem rationem hujus consecrationis benedictæ, notandum est primo, quod fuerunt aliquæ Reginae malæ, quæ multa fecerunt mala. Exemplum de Michol Regina. 2. Regum 6. quæ videns David saltantem coram arca Domini, despexit eum primo in corde suo, & postea verbo derisit. Item exemplum de Jezabel Regina, quæ interfecit prophetas Domini, & prophetas Baal 450. & prophetas Lucorum 400. pavit de mensa sua. 3. Regum 18. & fecit interfici Naboth pro vinea ejus habenda. 3. Regum 21. Item exemplum de Athalia, ad cuius consilium vir ejus secutus est Deos alienos. 4. Regum 11. quæ, mortuo filio, fecit interfici omne semen regium, ut regnaret ipsa. Fuerunt autem & aliæ Reginae bonæ, quæ multa bona fecerunt. Quam laudabile enim est, quod Regina austri gentilis venit a finibus terræ audire sapientiam Salomonis, sicut dicitur, 3. Regum 10. Quam laudabile est, quod Regina Esther Judæa avertit Assuerum Regem virum suum a morte Judæorum, & alia multa laude dignissima habuit, sicut patet in ejus libro. Quis enim potest digne narrare quot bona fecerunt Helena, & beata Cune-gundis, & aliæ Christianæ Reginae innumerabiles? Notandum est, quod Reginae sunt consortes Regni cum Regibus, sicut dicitur Esther 5. Tertio notandum, quod Reginae honorandæ sunt sicut Reges, propter regiam dignitatem, sicut & Salomon honoravit Regnam Saba. 3. Regum 10. Iustum est igitur, ut Regina consecraretur, sicut & Rex, ut ex hoc detur ei, & gratia bonitatis, quæ multum est utilis in Regina, & particeps efficiatur benedictionis, sicut & Regni, nec contemptui habeatur, si hoc non fieret, sed honori habeatur. Materia de prædictis. Thema, Genesis 5. *Masculum, & feminam creavit eos, & benedixit eis*, non tantum viro, sed utrique benedixit. Ex quo relinquitur argumentum, quod non solum Reges, sed etiam Reginae sunt benedicendæ. Notandum ergo, quod non solum: &c.

LXXXIII.

(a) Vide nostrum Romanum Pontificale Tomo I. Tit. XXI. ubi fufe agimus de benedictione Reginae.

(b) Ordinaria idem sunt ac libri Pontificales, alioque nomine Sacramentorum libri vocantur, ut notavimus in nostro Pontificali.

LXXXIII. In omni electione Potestatis secularis.

Notandum, quod duobus modis in hoc mundo acquiritur potestas dominandi. Uno modo per viam injustitiæ, & hic modus est horribilis. Ecclesiastici 20. *Qui potestatem sibi assumit injuste, odietur.* Alio modo per viam licitam, & hic est triplex. Unus est successione, sicut fit in Francia, & olim in Hierusalem regnabant filii proximi patribus frequenter. Alius est per provisionem Majoris, sicut fit in Hungaria, ubi Rex dat Comitatus, & Baronias, quibus vult, sicut & Nabuchodonosor, de quo dicitur Danielis 5. *Quos volebat exaltabat, & quos volebat humiliabat.* Alius est per electionem, sicut fit in Italia, ubi creantur Potestates per electionem, sicut & factum fuit de Jonatha. 1. Machabeorum 9. ubi dicitur: *Elegimus te hodie pro fratre tuo Principem, & Ducem.* Videtur autem, quod iste modus ultimus sit rationabiliter quoad multa. Bonum enim commune omnes tangit, & ideo rationabile est, ut omnes ad hoc convocentur, quia quod omnes tangit debet ab omnibus approbari. Hoc autem fit in ultimo modo, non in aliis. Præterea secundum duos primos oportet interdum habere Dominum ita malum, ut bonum, ita fatuum, ut prudentem: secundum ultimum vero modum possunt homines sibi providere de Domino idoneo. Præterea Potestas, quæ creatur per electionem, parum durat in dominio suo, & ideo occasionem habent minus malignandi, quam illa, quæ firmiores habet in dominio pedes. Circa electionem vero hujus Potestatis notandum est, quod sunt quidam viri magni, qui parum, aut nihil habent de spiritu Dei, & ideo constituti in dominio non curant de eis, quæ Dei sunt, sive quoad fidem, sive quoad cultum Dei, sive quoad ministros ejus. Et ideo nec ipsi Egyptii talem elegerunt, sed e contrario attenderunt in eo, quem elegerunt, quomodo habeat Spiritum Dei. Genesis 41. *Nam invenire poterimus virum talem, qui Spiritu Dei plenus sit?* Dixit Pharao ergo ad Joseph: *Tu eris super domum meam, & ad tui oris Imperium cunctus populus odiet.* Item sunt aliqui, qui in hujusmodi dominiis magis quærunt proprium commodum, quam bonum publicum. Cujus contrarium facere debent secundum Platonem. Unde Tullius: *Qui Republicæ constituti sunt potestati, illud præceptum Platonis observent, ut utilitatem civium sic tueantur, ut quæcumque agant, ad illam referant, oblitii propriorum commodorum.* Item sunt aliqui partiales, & ideo cum debet oriri in diebus eorum abundantia pacis, potius oriuntur seditiones propter hoc, quod adherent parti. Quo contra Tullius: *Præceptum est Platonis, ut, qui Republicæ sunt constituti, totum corpus curent, ne dum unam partem tueantur, alteram deserant.* Item sunt aliqui, qui cum deberent subditos defendere ab injuriis aliorum, ipsi eos magis gravant, quam hostes. Ezechielis 21. *Principes ejus in medio ejus quasi lupi rapientes prædam.* Exemplum Neemie 5. *Duces qui fuerunt ante me, gravaverunt populum.* Item sunt aliqui, qui dum sint positi ad vindictam malefactorum, e contrario sunt molles in puniendo eos, & non timent, & falsificatur in eis verbum Pauli dicentis, ad Romanos 13. *Si autem malefeceris, time. Non enim sine causa gladium portas:* scilicet potestas de

qua loquitur ibi . Item sunt aliqui , qui cum sint positi ad reddendam iustitiam unicuique , non tamen invenitur apud eos iustitia . Sapientia 6. *Datus est vobis potestas ab altissimo , qui interrogabit opera vestra , & cogitationes vestras scrutabitur , quoniam cum essetis ministri Regni eius , non vestre iudicatis , neque custodistis legem iustitia .* Item sunt aliqui quos necessitates miserorum non tangunt : *Pupillo , inquit , non iudicant , & causa vidua non ingreditur ad eos .* Isaia 1. *Quo contra dicitur eodem capite : Subvenite oppresso , defendite viduam .* Item sunt aliqui , qui indevoti sunt visis sanctis , & in hoc peiores sunt Pharaone , qui adeo devotus fuit sancto Joseph , quod praefecit eum toti terrae Aegypti : & Nabuchodonosor , qui Danielem summe extulit in Regno suo : & Herodi , qui aliquando metu valde Joannem , sciens eum virum iustum , & sanctum , & custodiebat eum . Quo contra dicitur 1. Petri 2. de Ducibus , quod *sunt ad laudem bonorum* , quod fit , quando sunt eis favorabiliores , & amici . Sunt autem & alia multa mala , & bona , quae sequuntur ex conditione potestatis , quando est malus , vel bonus , & ideo electores eius debent esse in magna sollicitudine , & cum timore Dei procedere ad huiusmodi electionem , attendentes diligenter conditiones personae eligendae , ne forte ex facto eorum minus sollicito tanta sequantur mala supradicta , & alia . Super aliis autem recurrere debent ad Dominum cum Moyse , qui dixit , Numerorum 27. *Provideat Dominus de spiritu omnis carnis hominem , qui sit super multitudinem hanc .* Materia de praedictis . Thema , ad Romanos 13. *Qui potestati resistit , Dei ordinationi resistit .* Ex hoc verbo relinquitur , quod dominium potestatis est a Deo . Sed notandum quod duobus modis , ut supra . Aliud Thema , 1. Machabaeorum 8. *Romani committunt uni homini magistratum suum super singulos annos dominari universa terra sua , & omnes obediunt uni .* Horum autem exemplo Italici eligunt anno quolibet potestatem . Notandum autem , quod tribus modis &c.

LXXXIV. In Militia (a) nova solemniter .

Notandum , quod Rex regum habet multiplex genus Militiae . Habet enim quoddam genus nobilissimum , scilicet Angelicos spiritus , de quo Lucae 2. *Et subito facta est cum Angelo multitudo caelestis exercitus .* Item alii milites pugnant , licet invisibiles , contra hostes Ecclesiae invisibiles , scilicet spiritus malignos . Apocalypsis 12. *Michael , & Angeli praebantur cum Dracone , &c .* Et post : *Et Angeli eius , scilicet draconis , pugnabant &c .* Aliud genus est etiam valde nobile , licet minus , scilicet Praedicatores , de quo , 2. Timothei 2. *Labora sicut bonus miles Christi Jesu .* Glossa , *praedicando .* Isti autem milites pugnant gladio verbi Dei contra vitia humana . Unde 2. Corinthiorum 10. *Arma Militiae nostrae non sunt carnalia , sed spiritualia : quia non gladio carnali , sed spirituali , scilicet verbo Dei pugnamus contra peccata .* Aliud genus est , sed minus nobile praedictis , scilicet milites carnales , quanto carnalia minus nobilia sunt , quam spi-

ritualia . Isti autem sunt , qui habent pugnare corporaliter tempore suo , pro causis bonis . Isti sunt , de quibus Lucae , 3. dicitur : *Interrogaverunt autem & Joannem milites dicentes : quid faciemus & nos ?* Felices tales milites , qui sunt solliciti de salute sua , quod interrogant sanctos viros de ea . Notandum vero , quod duo prima genera semper sunt laudabilia , tamen tertium genus non sic , imo sunt multi , qui abutentes dignitate militari , multa indigna committunt . Interdum enim aliqui tot , & tanta expendant vane & prodige supra posse facultatum suarum , quod postmodum propter ista solvenda quodammodo compelluntur extorquere illicite multa a suis minoribus , modo per minas , quas eis incutiunt . Contra quod dicit eis Joannes Baptista , Lucae 3. *Neminem concutiatis , scilicet per minas .* Modo per falsas calumnias . Quo contra in eodem : *Neque calumniam faciat .* Modo per actiones , quas adaugent super justos redditus suos . Contra quod in eodem : *Et contenti estote stipendiis vestris .* Sunt iterum alii , qui ex superbia impatientes ad singula contra voluntatem suam facta , faciles sunt ad faciendum , & procurandum guerras , in quibus innumerabilia mala inferuntur pauperibus , & innocentibus , & ideo rei sunt omnium istorum malorum , quae inferuntur talibus , tam ab ipsis , quam ab aliis , quos ad hoc induxerunt . Et ideo vae eis , quia de omnibus istis furetur vindicta finaliter . Job 24. *De civitatibus fecerunt viros gemere , & anima vulneratorum clamabat , & Deus inultum abire non patitur .* Sunt iterum alii , qui Deum blasphemando , in Ecclesiis ejus injurias inferendo , & in pauperes (quos seipsum reputat) crudelitates exercendo . Similes facti sunt illis militibus , qui in passione Domini miserabiles contumelias ei fecerunt ; sicut patet Matthei 28. , & Joannis 19. Propter haec tria praedicta bene conquirunt Dominum , de huiusmodi militibus , Isaia 35. in persona Tyri dicentis : *Accinxisti te , scilicet cingulo Militiae , & non cognovisti me .* Quomodo cognoscit enim gratiam sibi factam a Domino in sublimatione militari miles , qui ita se habet ad subditos , ita ad vicinos , ita ad ipsum Deum , ut praedictum est ? Verum sunt alii , qui recognoscentes gratiam sibi factam a creatore suo in huiusmodi sublimatione , student se habere laudabiliter , secundum quod possibile est in tali statu hominum . O quam laudabiliter se habuit in isto statu Cornelius centurio miles , qui praerat cohorti Italicae , qui licet esset gentilis , tamen erat religiosus , non dissolutus , & timens Dominum quod conscientiam timoratum cum omni familia sua , nullum malum permittens secum morari , faciens elemosynas multas plebi , non in vanitatibus expendendo sua , deprecans Deum semper : quod pauci milites faciunt , quinimo cito fastidiant orationes , & officium divinum . Et ideo meruit videre Angelum Dei , & Petrum venire missum ad eum cum milite Deum metuente , qui ei parebat , & praedicante Petro videre Spiritum Sanctum descendentem , & baptizari ab eo . Actuum 10. . O quam laudabilis miles fuit & Martinus adhuc in illo statu existens , de quo scriptum est : Sacramentis militaribus implicatus uno tantum servo contentus erat , cui tamen versa vice serviebat , integer erat a vitis quibus illud hominum genus implicari solet , multa illi circummissio benignitas ; mira charitas , patientia , vera humilitas ultra huma-

(a) Egimus & de benedictione novi Militis Tomo 1. nostri Romani Pontificis Tit. xxiiii.

humanum modum, ut illo tempore non miles, sed monachus videretur, assistebat laborantibus; opem ferebat miseris, alebat egentes, vestiebat nudos, nihilque ex Militiæ stipendiis præter victum quotidianum reservabat. O felices milites, & omni laude dignissimi, Mauritius (a), & socii ejus, qui Imperatori præcipienti illis illicita, dixerunt: *Milites tui sumus Imperator, sed tamen servi Dei: tibi Militiam debemus, illi innocentiam: si funesta præcipis, illi potius parebimus, quam tibi, dextræ istæ pugnare adversus impios sciunt, laniare pios nesciunt, pugnare semper pro justitia, pietate, pro innocentia saltem: proinde mori magis pro fide, quam innocentes occidere parati sumus*. Porro hujusmodi boni milites defendunt Ecclesiam contra infideles, & contra maleficos, & contra Tyrannos, & ideo vere dici possunt milites Dei, quia ei militant. Nam mali milites sunt Diaboli. Proinde cum in statu militari alii boni, alii sunt mali, ut offensum est, milites Christiani promoveuntur ad Militiam præcedentibus jejuniis, & vigiliis, & orationibus; & cum missa solemniter, ut horum merito detur eis habere statum bonorum militum, qui Deo militantes sunt ad defensionem Ecclesiæ, sicut & Paulum custodierunt milites in carcere. Actuum 23. Materia de prædictis. Thema, Zachariæ 9. *Circundabo domum meam ex his, qui militant mihi &c.*

LXXXV. In Torneamentis. (b)

NOtandam, quod in Torneamentis, ad quæ multi conveniunt valde indigentes instructione, potest esse valde utilis sermo, quando potest audientia haberi. Ecclesiastici 32. *Ubi non est auditus, non effundas sermonem*. Ad habendam autem materiam hujusmodi sermonis, notandum est, quod licet Torneamenta sunt a jure prohibita in se, propter pericula corporum, & animarum, quæ ibi frequenter contingunt, tamen concurrunt ibi quædam quæ omnino sunt reprobanda, quædam quæ sunt toleranda, quædam vero quæ sunt approbanda. Circa primum notandum, quod sunt quidam nobiles, qui occasione Torneamentorum tot expendunt prodige, & quod destruant se, & domum suam, & suos. Væ istis. Si enim Dominus requirit rationem de quinque talentis, & duobus, & uno. Matthæi 25. quid faciet de tanta substantia tradita nobilibus, de qua debent Deo gratias reddere, expendunt magis in injuriam pauperibus, in illicitis, & inhonestis? Sunt iterum quidam in Torneamentis, qui non intendunt principaliter, nisi nomen vanum sibi acquirere, probitatis scilicet, & valoris, & hujusmodi. Exemplum illius Seron Principis exercitus Syriæ, qui dixit 1. Machabeorum 3. *Debellobo Judam, & eos qui cum eo sunt, faciam mihi nomen, & glorificabor in regno*. Isti sunt sicut onager, de quo Hieremiæ 2. *In desiderio anime sue attraxit ventum amoris sui*. Quid est enim

(a) Vide ipsorum acta apud Surium.

(b) Torneamenta sunt publica certamina, in quibus ad pompam & virium ostentationem in Catadromo concurrunt Equites se se mutuo lanceis & astis petentes. Penam in ipsos qui decertant gratia his ludis interfuerint, constituta est lib. V. Decretalium Tit. 13. ut nempe ecclesiastica sepultura priventur. Funesta de ludis hæc funestis placet assert Cantipratanus lib. 2. Apum cap. 49.

enim aliud amor nominis, quam amor ventis, qui cito tranfit? Sunt iterum quod pejus est, quidam in hujusmodi Torneamentis admissentes malitias graves, modo aliquid grave contra illos, quos odiunt ibi exercendo, modo contra legem Torneamenti aliqua male ibi acquirendo, modo in subsannationem aliorum ibi multa ridiculosa faciendo, modo peccatis malarum mulierum, quæ ibi interdum conveniunt, & aliis multis peccatis se exponendo. Et sic vertuntur Torneamenta Christianorum in gymnasia gentilium, secundum illud 1. Machabeorum 2. *Edificaverunt gymnasium in Hierosolymis secundum leges nationum, & fecerunt sibi præputia, & recesserunt a testamento, & juncti sunt nationibus, & veuandati sunt, ut facerent malum*. Hæc ergo prædicta tria sunt omnino reprobanda in Torneamentis, scilicet prodigalitas in expensis, vanitas in intentione, malitia in aduentione, a quibus abstinendum est in Torneamento. 1. Corinthiorum 9. *Omni qui in agone contendit, id est in certamine, ab omnibus se abstinet*. Glossa: *Quæ præmium agonis præpediunt, ita & nos ab offendiculis debemus abstinere*. Et ideo in Torneamentis Christianis cavendum est a prædictis offendiculis divinis. Circa secundum notandum, quod licet pugnare pro justitia. Ecclesiastici 4. *Usque ad mortem certa pro justitia*, scilicet fidei, vel alia quacumque. Hoc autem magis licet, quando est pro justitia Reipublicæ, juxta illud Catois: *Pugna pro Patria*. Maxime autem, quando ad hoc inducit obedientia. Gregorius in registro: *Summa militia inter alia merita bona, vel laus est, hoc est obedientiam sanctam Regi exhibere, & quod sibi utiliter imperatum fuerit, obtemperare*. Si ergo miles habens voluntatem militandi pro Deum, solum in casibus licitis immiscet se Torneamentis moderatis hac intentione, ut per hujusmodi exercitium reddatur aptior ad bellandum, cum sine exercitio ars aliqua operativa non possit haberi, tolerabile est. Facit argumentum ad hoc, Judicium 3. ubi dicitur: *Sunt gentes quas Dominus reliquit, ut in eis erudiret Israel, & omnes, qui non noverant bella Canaanæorum, & postea discederent filii eorum certare cum hostibus & haberent consuetudinem præliandi*. Circa tertium, sciendum quod interdum in Torneamentis solent se milites invicem incitare, ut quod diu fecerunt pro mundi vanitate, fiat in terrea propter Deum, eundo contra Sarracenos, & hujusmodi: exemplo illorum, qui dicunt, 1. Machabeorum 2. *Et dixit vir proximo suo &c.* & post. *Et nunc filii emulatores estote legis, & date animas vestras pro testamento patrum*. Interdum vero aliqui Deum timentes procurant, ut arceantur a congregatione Torneamenti meretricis, ribaldi, & aliæ malæ personæ, & caventur insolentiæ, & alia mala, quæ sunt contra Deum: quod semper faciendum est in bonis castris. Deuteronomii 23. *Cum egressus fueris contra hostes tuos in pugnam, custodies te ab omni malo; & post: ut sint castra tua sancta, & nihil fedtatis in eis appareat*. Quod si hoc faciebant Judei, quanto magis Christiani hoc debent facere. Interdum vero inspiratur aliquibus, ut doleant super se, attendentes quod frequenter homines a concupiscentiis quæ militant adversum animam, turpiter devincuntur. Contra quod Augustinus: *Ornet mores tuos pudicitia conjugalis, ornet sobrietas, ornet & tranquillitas. Valde enim turpe est, ut quem non vincit homo, vincat libido*.

obruatur vitio, qui non vincitur ferro. Hæc autem tria omnino sunt approbanda: & felices qui hæc immiscerent levitatibus Torneamentorum. Materia de prædictis. Thema, Isaïæ 2. *Nec exercebuntur ultra ad præliam.* Nota quod ex verbo innuitur futurum tempus, & hoc in tempore Christi, quando hujusmodi exercitia præliandi non deberent fieri, & ideo non immerito prohibita sunt ab Ecclesia. Sed notandum, quod licet sint a jure &c.

LXXXVI. In parlamentis (a) Regum.

Notandum, quod moris est apud Reges magnos tenere Parlamenta quolibet anno certis temporibus, ad quæ conveniunt, & plures Consiliarii, & plures Magnates seculares, & plures Prælati. Fiunt autem hujusmodi Parlamenta tribus de causis principalibus. Videlicet, ut majora negotia, quæ non possunt faciliter per annum expediri, ibi cum majori examinatione sapientius expediantur, quia majora majori examinationi sunt reservanda, sicut habetur Exodi 18. Item, ut ratio ibi reddatur a ministerialibus Regni, juxta illud Matthæi 18. *Simile est Regnum calorum homini Regi, qui voluit ponere rationem cum servis suis.* Item, ut ibidem ordinetur de Regno, quod fuerit ordinandum, juxta illud 1. Machabeorum 6. *Incumbit mihi ordinare de Regno.* Ad habendam autem materiam sermonis in hujusmodi Parliamentis, cum poterit haberi audientia competens, notandum est, quod multa solent interdum contingere in hujusmodi Parliamentis; contra quæ est prædicandum. Unum est pravitas consiliorum. Sunt enim aliqui consiliarii Regum, qui interdum, ut placeant eis, inclinant consilia sua ad illud, quod credunt placere eis. Interdum propter odium, vel amicitiam aliquorum, & similia devertunt a recto, & dant consilia prava; & hoc valde periculosum est in Regno, quia sicut dixit sapiens quidam: *Faciens inclinatur Rex ad Consiliarios, quam ipsi ad eum:* & ideo magis damnosum est Reipublicæ habere malos consiliarios circa Regem, quam malum Regem: & ideo bene dixit Job 21. *Consilium impiorum longe sit a me:* & beatus Rex, qui non abiit in consilio impiorum talium. Aliud est perveritas judicii. Contingit enim interdum ibidem, quod potentiam, quam habent aliqui, vel in amicis, vel in divitiis, & hujusmodi, obtinent in judicio minus juste. Abachuch 1. *Quia impius prævalet adversus justum, propterea egreditur judicium perversum.* Quo contra Psalmus 67. *Juste iudicate filii hominum.* Aliud est difficultas assequendi justitiam, ad quam, & cum debeat obtineri, vix pervenitur. Isaïæ 59. *Justitia longe stetit.* Contra quod dicitur Isaïæ 16. de bono Rege: *reddens velociter, quod justum est.* Aliud est abiectio pauperum. Hi enim sic excluduntur, & abjiciuntur in istis curiis, quod vix possunt habere audientiam. Quo contra, Deuteronomii 1. *Nulla erit distantia personarum, ita parvum audietis, ut magnum.* Alud defensio malorum, sicut accidit in balivis malis, qui diu remanent in balivis suis, propter aliquos eos defendentes. Exemplum de

Me-

(a) Qui plura de hac voce Parliamentum scire desiderat, legat Glossarium Dufresne verbo Parliamentum.

Menelao. Menelaus enim propter eorum, qui potentia erant, avaritiam; permanebat in potestate, crescens in malitia. Quo contra de villico iniquitatis dicitur Lucæ cap. 16. quod statim, ut diffamatus est apud Dominum suum, dixit ei Dominus suus: *Jam non poteris villicare, scilicet amodo.* Aliud est corruptio munerum, quæ hodie omnes fere curias corrumpunt. Isaïæ 1. *Principes tui omnes diligunt munera, sequuntur retributiones.* Quo contra Deuteronomii 16. *Non accipies munera, excæcant enim oculos sapientium, & mutant verba justorum.* Aliud est acceptio personarum. Hæc est enim, quæ facit in istis curiis homines pessimos honorari, & viros bonos contemni. Quo contra Levitici 19. *Non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis.* Aliud est executio malitiæ. Multi enim malitiam conceptam contra aliquem, vel aliquos ibidem exequantur, procurando eis mala, quæ possunt, sicut Judæi in curia Pilati procuraverunt Christi mortem, quam conceperunt. Sunt & alia multa, quæ fiunt in hujusmodi parliamentis, quæ Regia bonitas deberet expurgare. Quomodo enim hujusmodi curia poterit totius Regni mala corrigere, nisi & ipsa primo corrigatur? Dissiparet autem hæc, si tale se exhiberet, quod scirent omnes, hoc ei displicere in corde, plusquam prædicatio quæcumque. Materia de prædictis. Thema, Proverbiorum 20. *Rex, qui sedet in solio judicii, dissipat omne malum intuitu suo:* quomodo scilicet omnes cognoscunt in vultu ejus, quod mala displicent ei. Notandum autem &c.

LXXXVII. In solemnibus Tractatu in quocunque negotio.

Notandum, quod quando conveniunt multi ad tractandum de quocunque negotio, conveniunt est, ut per aliquem, si ibi talis fuerit, quem deceat hoc facere, proponatur aliquod verbum divinum, ad incipiendum Tractatum hujusmodi. Ad habendam autem materiam loquendi de pertinentibus ad hujusmodi Tractatum, notandum est, quod tria sunt, quæ multum valent ad hoc, quod hujusmodi Tractatus habeat bonum effectum. Unum est concordia. Quando enim navis concorditer trahitur a navigantibus, & currus ab equis, & ambulantes concorditer tendunt ad unam partem, tunc bene procedit negotium, alioquin cum ab uno trahitur ad unam partem, & ab alio ad aliam, commune impeditur: & ideo proprius sensus, & amor proprii commodi, & adhesio propriæ voluntati, quæ multum conturbant hujusmodi concordiam, abjicienda sunt in hujusmodi Tractatibus, ut possint dicere tractatores in hoc negotio: *Ambulavimus cum consensu.* Psalmo 54. Aliud est discussio. Sunt enim multa, quæ nisi diligenter discutiantur, non potest bene cognosci, quid sit in eis bonum, quid malum, vel quid bonum, quid melius. Et ideo sicut fiunt disputationes in scholis, ut per hujusmodi discussiones inveniatur veritas, & fiunt altercationes ab advocatis coram iudice, ut inveniatur quod justum fuerit: ita & in omni Tractatu cujuscumque negotii facienda est discussio per rationes, per auctoritates, per experientias, ut & inveniatur quod magis expediens fuerit. Aliud est intelligentia in discernendo. Sunt enim ali-

qui ita hebetes, qui nesciunt intelligere etiam post discussionem, quid melius est, licet sit clarum, & ideo non acceptant illud, quia nemo prælegit, nisi quod videtur ei melius. Contra quod dicitur Isaia 7. *De sciat reprobare malum, & eligere bonum.* Cum ergo, sicut prædictum est, ad bonum effectum hujusmodi Tractatum sint necessaria concordia pacifica, & diligens discussio, & scientia discernendi, debent hujusmodi tractatores ad hoc exhortari, ut videlicet pacifice procedant, & diligenter discutiant, & quod melius fuerit, fideliter eligant. Materia de prædictis. Thema, Job 34. *Judicium eligamus nobis, & inter nos videamus, quod sit melius.* Et nota, quod tria prædicta tanguntur in hoc verbo. Concordia, in hoc, quod dicit: *Eligamus*, nos scilicet omnes communiter. Discussio, in hoc, quod dicit: *Judicium.* Hoc est enim, quod requirit multam discussionem. Scientia eligendi, in hoc, quod dicit: *Videamus, quod sit melius.*

LXXXVIII. In solemnè tractata Pacis.

AD habendam materiam de collatione aliqua faciendi in principio solemnè tractatus de Pace aliqua faciendi, cum plures ad hoc conveniunt, & potest haberi audientia competens, notandum est, quod quædam sunt peccata, quæ res temporales devastant, ut furta: quædam corporales, ut homicidia: quædamque spirituales, ut peccata spiritualia: sed discordia peior est his omnibus, quæ temporales res destruit, & corpora frequenter interficit, & animas per peccatum odii facit homicidas. Et ideo bene dicitur Luca 11. *Omne Regnum in se divisum desolabitur.* Quanta enim est desolatio, ubi non unum istorum solum, sed omnia tria prædicta dissipantur, & devastantur? Item sicut dicit Augustinus de Civitate Dei, lib. 19. cap. 11. *Tantum est bonum pacis, ut etiam in rebus terrenis, atque mortalibus nihil gratius audiri soleat, nihil delectabilius concupisci, nihil postremo possit melius inveniri.* Item notandum, quod propter hoc tantum malum, ut est discordia, & tantum bonum, scilicet Pax, solet universalis Ecclesia frequenter inducere subditos suos ad orandum pro Pace, juxta illud Psalmi 121. *Rogate, quæ ad pacem sunt Hierusalem &c.* Item, solent boni viri sollicitè laborare pro Pace, inquirentes omnes modos, per quos homines discordes possint ad Pacem reducere, & non disistentes, cum fugit, sed eam persequentes, juxta illud Psalmi 33. *Inquire pacem, & persequere eam.* Item notandum, quod ex tractatu Pacis cum perducitur ad effectum, sequitur unus effectus in terra, scilicet gaudium, juxta illud Proverbiorum 12. *Qui pacis ineunt consilia, sequitur eos gaudium.* Moris est enim, quod omnes gaudent de Pace. Alius in cælo effectus est, scilicet vita beata. Psalmo 33. *Quis est homo, qui vult vitam, diligit dies videre bonos?* Et post: *Inquire pacem & persequere eam,* tu scilicet, qui hoc vis. Et ideo libenter boni viri fideliter laborare debent pro Pacibus faciendis, ut ex hoc proveniant fructus prædicti. Materia de prædictis. Thema, Matthæi 5. *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.* Et nota quod pacifici, scilicet facientes Pacem, juste vocantur filii Dei per imitationem, quia ipse Deus.

Deus veniens in mundum Pacem nostram fecit, juxta illud, quod fuerat prædictum, Isaia 27. *Pacem faciet mihi.* Pacem vero turbantes filii sunt diaboli per imitationem. Nam diabolo datum est Pacem fumere de terra. Apocalypsis 7. Notandum autem, quod quædam sunt peccata &c.

LXXXIX. De Confratris. (a)

AD habendam materiam loquendi de hujusmodi Confratris, notandum est, quod sunt quidam, qui semper fugiunt bonam societatem, & accidunt eis frequenter sicut ovi separatæ a grege, quæ devoratur a lupis. Non sic faciebant Apostoli in primitiva Ecclesia, de quibus legitur Actuum 2. *Erant omnes pariter congregati.* Item sunt aliqui inquieti non potentes stare inter clausuram, & ideo non quiescit in eis Spiritus Sanctus, juxta illud Isaia 57. secundum aliam translationem: *Super quem requiescit spiritus meus, nisi super quietum.* Non sic fuit in Apostolis, de quibus dicitur Joannis 20. *Et fores essent clausæ, ubi erant discipuli congregati.* Item, sunt aliqui, quibus est grave vacare operibus sanctitatis, juxta illud Ecclesiastici 1. *Execratio peccatoribus cultura Dei?* Non sic Apostoli, qui in primitiva Ecclesia vacabant orationibus, & laudibus divinis, & aliis operibus sanctitatis, sicut patet ex multis Scripturis. Item, sunt aliqui, qui ex avaritia non cessant congregare quicquid possunt, nihil de communi bono curantes. Et ideo maledicti a Domino sunt per Prophetam Abacuch 2. *Ve qui congregat avaritiam malam domui sue.* Non sic fuit in primitiva Ecclesia, in qua credentes ponebant omnia in communi, ut de illo provideretur omnibus, & fierent elemosynæ, sicut patet Actuum 2. & 4. Item, sunt aliqui, qui in societate aliqua existentes alios perturbant: sicut mulus, & equus, qui in stabulo alios perturbat, de quibus dicit Apostolus, ad Galatas 5. *Utinam abscondantur, qui vos conturbant.* Non sic in primitiva Ecclesia, de qua dicitur Actuum 4. *Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una, &c.* Item, sunt aliqua societates, in quibus nulla fit correctio de excessibus, & ideo sequitur in eis multa infectio, quia modicum fermenti totam massam corrumpit, &c. Non sic in primitiva Ecclesia, in qua Ananias, & Saphira morte multati sunt propter culpas suas. Actuum 5. Credendum est, quod antiquitas introduxit consuetudinem faciendi Confratris in isto tempore propter exemplum primitivæ Ecclesiæ. Sicut enim tunc fuerunt discipuli congregati, ita & in istis Confratris congregantur fideles. Et sicut tunc fuerant inclusi, ita & istæ confratris sunt sub clausura. Et sicut tunc vacabant operibus sanctitatis, ita & in istis Confratris quando durat sanctius se habent confratres. Unde aliqui ibidem dormiunt, ne tunc vacent amplexibus carnalibus, & sicut tunc ponebantur omnia in communi, ita & in istis quilibet aliquid ponit in communi. Et sicut tunc habebant cor unum, ita & in istis Confratris, si qui erant ante discordes, pacificantur adinvicem; & iterum

X x

habent

(a) De Sodalitibus, seu de Confraternitatibus Ecclesiasticis, & Laicalibus Tractatum edidit Romæ anno 1725. Joannes Baptistæ Bassus Episcopus Anagninus, dicavitque Pontifici Maximo Benedicto XIII.

habentur magistri aliqui, vel præfæcti in istis Confratris, qui corrigere debent corrigenda, sicut & tunc vigeat correctio. Et notandum, quod ista valent ad habendum Spiritum Sanctum. Congregatis enim, & sedentibus, & sanctitati orationis vacantibus datur Spiritus Sanctus, & hoc quo ad tria prima. Iustum est etiam, ut sua communicantibus communicetur Spiritus Sanctus, qui datur calcantibus terram, & concordibus spiritu. Similiter, quia concordia fratrum placet Spiritui divino, & similiter ubi viget correctio, quia Spiritus Sanctus est, qui arguit de peccato, & hoc quo ad alia tria. Ex prædictis patent tria secundum tres paragraphos, videlicet de congregatione primitivæ Ecclesiæ, & quomodo instar illius fiunt modo Confratris, quomodo etiam ea, quæ in eis fiunt, valent ad Spiritum Sanctum habendum. Materia de prædictis. Thema, Hebræorum 12. *Charitas fraternitatis maneat in nobis*. Nota, quod hoc impletur, quando Confratris, per quas contrahitur fraternitas, quoad charitatem observandam observantur in esse. Sed notandum, quod sunt quidam, qui semper, ut supra.

XC. In Congregationibus quæ fiunt interdum in honorem alicujus Sancti.

IN aliquibus nationibus & maxime in Italia, fiunt interdum aliquæ Congregationes, sive confratris in honorem Beatæ Virginis, vel alicujus Sancti, ex quibus sequitur multiplex fructus. Conveniunt enim illi, qui fiunt de hujusmodi Congregationibus certo tempore ad aliquam Ecclesiam, seu locum religiosum, & cantatur ibi Missa ad honorem illius Sancti. Item, fit ibi sermo, & instructio ad confratres. Item, faciunt isti confratres de bonis suis elemosynas, & luminaria, & hujusmodi. Item, fit ibi commemoratio confratrum defunctorum, & fiunt pro eis suffragia. Item, fiunt interdum correctiones confratrum male se habentium. Item, aliquæ orationes, & elemosinæ imponuntur, quas faciunt pro invicem, & alia bona multa fiunt in hujusmodi confratris. Alia tria sunt, quæ faciunt hominem ineptum ad hujusmodi societatem. Alia tria sunt, a quibus cavendum in hujusmodi confratris. Circa primum, notandum est, quod quilibet confrater fit particeps bonorum omnium supradictorum. Hæc est enim (sicut dixit quidam sapiens) differentia inter fratres carnales, & spirituales, quia illi dividunt communia, isti vero communicant propria. Item, sicut per matrimonia contrahuntur amicitia, ita per hujusmodi societates contrahitur amicitia, quæ multum est necessaria mortalibus. Item, acquiritur adjutorium, fratris enim est juvare fratrem. Valere autem potest hujusmodi adjutorium, & gratia Dei contra hostes, & in aliis multis negotiis humanis. Et ideo bene dicitur in Psalmo 132. *Ecce quam bonum, & quam jucundum habitare fratres in unum*. Quam bonum enim, id est, quam utile est, quod valeat ad ista tria. Circa secundum, notandum, quod homines superbi inepti fiunt ad hujusmodi societatem. Superbus enim nescit esse frater propter cœqualitatem, sed vult semper esse dominus per superexcellentiã. Similiter homines dycoli. Ipsi enim sunt animalia immitia, quæ cum aliis nesciunt pacifice commorari: simi-

similiter notorii criminosi: *Quæ enim est societas iustitiæ cum iniquitate*, dicit Apostolus, 2. Corinthiorum 6. Et ideo manifesti usurarii, & alii notorii criminosi non debent recipi ad hujusmodi sanctas societates. Propter hoc igitur bene dicitur Proverbiorum 18. *Vir amabilis ad societatem magis amicus erit, quam frater*: quia non omnis vir est talis, qui fit aptus ad societatem. Circa tertium, notandum, quod in quibusdam confratris fiunt quædam obligationes juratoris incaute, quod est valde periculosum. Item quod pejus est, multi qui fecerunt hujusmodi juramenta facile illa transgrediuntur. Item multi fidelitatem amicitia contractam valde male observant inter confratres suos, eos opportuno tempore non juvando, vel eis nocendo, ita ut frater in fratrem non possit habere fiduciam. Væ istis, quibus in malum vertitur illud, quod pro bono est introductum. Materia de prædictis. Thema, 1. Petri 2. *Fraternitatem diligite*. Et nota, quod hoc benefaciunt, qui non sunt contenti fraternitate naturæ, quæ est inter omnes homines, sed superaddunt fraternitatem societatis spiritualis supradictam. In aliquibus enim nationibus &c. ut supra. Aliud Thema, Psalmo 110. *Confitebor tibi Domine in toto corde meo, in consilio iustorum, & congregatione*. Laudandus siquidem est Dominus in hoc, quod boni viri habent consilium faciendi hujusmodi Congregationes. In aliquibus enim nationibus &c.

XCI. In Nundinis.

AD habendam materiam loquendi in Nundinis, cum poterit haberi competens audientia, notandum est primo, quomodo fiunt hujusmodi Nundinæ secundum Deum. Secundo quomodo sint reprobanda quedam, quæ ibi a quibusdam fiunt. Tertio quomodo spiritualis edificatio possit ex illis trahi. Circa primum, notandum est, quod per providentiã, divinam factum est, quod nulla patria est adeo sibi sufficiens, quin indigeat bonis aliquibus alterius patriæ. Et ad hoc sequitur triplex bonum. Unum est humiliatio. Si enim esset una natio ita sibi sufficiens, quod non indigeret alia, esset ei occasio superbiæ, sicut patet in illo superbo, qui dicit Apocalypsis 3. *Dives sum, & locupletatus, & nullius egeo*. Aliud est amicitia. Ex hoc enim, quod patriæ diversæ sibi invicem subveniunt, contrahitur amicitia, quæ est perutilis mortalibus. Unde Tullius in libro de amicitia: *Nil melius habemus amicitia a Diis immortalibus datam*. Aliud est sustentatio infirmitatis humanæ. Sicut enim artes mechanicæ profunt hominibus multis ad sustentationem, ita ex negotiationibus, quæ fiunt in Nundinis, multi habent sustentationem, & licitam, quando fiunt debito modo. Apocalypsis 18. *Mercatores divites facti sunt ex illa*. Quia ergo nulla patria est sibi sufficiens, ordinatione divina propter causas prædictas, eadem ordinatione factum est, ut fiant Nundinæ, quæ secundum Papiam dicuntur a nundino nundinas, quod est mercari in aliquibus locis, ubi conveniunt homines de diversis locis, & patriis ad vendendum aliis, quibus indigerent illi, & emendum ea, quibus ipsi indigerent pro patriis suis, & hoc non est novum, sed antiquissimum, sicut patet in Nundinis Tyri, de quibus agitur copiose Ezechielis 27. & 28. Circa secundum, notandum est, quod licet negotia communiter, quæ

fiunt in Nundinis, possunt interdum fieri sine peccato, licet vix, ut dicit Gregorius, tamen sunt aliqui, qui ex cupiditate adaugendi lucrum, modo mentiuntur, modo faciunt fraudes, modo faciunt contractus usurarios, & huiusmodi, & vendunt animas suas pro lucro, quod acquiritur avaritiæ suæ, quod est valde detestabile. Ecclesiastici 10. *Nihil est iniquius, quam amare pecuniam; hic etiam animam suam venalem habet.* Item, sunt aliqui mercatores, qui longo tempore absentes a lecto conjugali, decipiuntur ibidem meretricibus ornatis, quæ solent ibi multipliciter convenire, sicut & decipiuntur ibi aliqui aliis Proverbiorum 7. *Et ecce occurrit illi mulier in ornatu meretricio, preparata ad capiendas animas, garrula, vaga, quietis impatiens, nec valens consistere in domo pedibus suis, nunc foris, nunc in plateis nunc juxta angulos insidians:* quod rectè impletur in nundinis: & post: *Iretivis eam multis sermonibus, & blanditiis labiorum protraxit illum, statim sequitur eam quasi bos ductus ad victimam:* & post: *Et velut si avis festinet ad laqueum, nescit quod de periculo animæ illius agitur.* Item, sunt multi, qui leges Nundinarum traditas ab hominibus ibidem observant diligenter, sed plures sunt, qui Dei leges ibi facile frangunt in multis ibi contra Deum peccantes, similes Phariseis, qui mandata hominum districtius servabant, quam mandata Dei. Augustinus: *Studium avaritiæ sive fraudis proprium, solet esse negotiantium facinus:* & iterum: *Negotiator avidus acquirendi, pro damno blasphematur, pro pretiis rerum mentitur.* Fiunt & alia multa peccata, ut violatio fletorum, & contentiones, & dissensiones, & huiusmodi. Propter quod dicitur Ecclesiastici 27. *Sicut in medio compaginis lapidum palus figitur, sic & inter medium emptionis, & venditionis angustiabitur peccatis,* scilicet negotiator. Quam reprobandum est, quod mercatores, qui solent sapientes reputari, sic fatue vendunt animas suas, sic turpiter decipiuntur a mulieribus, sic audaciter transgrediuntur leges divinas, cum humanas non audeant præterire, præferentes timorem humanum timori divino. Circa tertium, notandum est, quod status præfens status est Nundinarum. Omnes enim hic debemus intendere lucro honorum operum, de talentis negotiatis multiplicandis, sicut & in Nundinis quilibet intendit lucro. Item, sicut Nundinæ cito transeunt, ita & status hujus mundi, juxta illud Lucæ 17. *Sicut in diebus Loth emebant, & vendebant, & subito veniebat ignis de caelo, secundum hæc erit qua die revelabitur filius hominis.* Item, sicut transactis Nundinis quidam gaudent, ita & hic: juxta illud Proverbiarum 20. *Malum est, malum est, dicit omnis emptor, & cum recesserit, gloriatur.* Et quidam dolent, quod amiserunt, ita & hic, juxta illud Proverbiarum 5. *Et gemas in novissimis quando consumpseris carnem, & corpus tuum, &c.* Væ illis, qui sunt in Nundinis istis cito transiituris, & post quas remanet dolor perpetuus perdentibus in eis, & non intendunt pro posse lucro tanto, quod de facili potest acquiri nunc. Materia de prædictis. Thema, Ezechielis 27. *Repleverunt nundinas tuas.* Et nota, quod in hoc capitulo fit multa mentio de Nundinis Tyri, quomodo de diversis locis, & per multos apportabantur ibi diversa. Ex quo constat, quod Nundinæ non solum nunc temporis, sed ab antiquo fuerunt in usu. Circa hoc autem notandum est primo, &c.

XVII. In

XVII. In Mercatis.

NOtandum, quod licet nundinæ, & Mercata largo nomine accipiantur pro eodem, tamen secundum proprietatem accepta differunt in hoc, quod nundinæ sunt de rebus majoribus, & semel in anno fiunt, vel raro in eodem loco, & de longinquo ibidem conveniunt homines: Mercata vero fiunt in rebus minoribus ad quotidianas necessitates pertinentibus, & fiunt singulis septimanis, & ab hominibus de vicino ibidem convenientibus. Porro in istis Mercatis multa solent fieri reprehensibilia: quandoque enim fiunt in diebus festivis, & homines miseri relicta missa, relicto officio divino, relicto sermone, interdum neglecto auditu mandatorum Ecclesiæ, & contra inhibitionem ecclesiæ frequenter concurrunt ad huiusmodi Mercata. Contra quod habetur Neemiæ 13. quod Neemiæ prohibuit alienigenis, ne portarent res venales in Hierusalem, & fecit portas claudi, cum tamen tunc temporis essent in Hierusalem in multa necessitate. Quandoque etiam fiunt in Cimiteriis (a), vel in aliis locis sacris. Contra quod dicitur Joannis 2. quod Dominus eiecit de templo vendentes, & ementes cum flagello, multum eis propter hoc iratus. Frequenter etiam, & quasi assidue jurant ibidem homines sine causa, dicentes: per Deum, non dabo pro hoc tantum; & alius: per Deum, non dabo pro pretio minori; & alius: per Deum, non valet tantum, imo & hoc per Deum bene valet tantum, & similia. Contra quod dicitur Matthæi 5. *Non jurabis omnino, sed sit sermo vester, est est, non non.* Interdum intendit ibi unus alium decipere. Ambrosius: *In foro fraudes.* Contra quod 2. Thessalonicensium 4. *Ne quis circumveniat in negotio fratrem suum.* Interdum etiam sibi aliqui furtive subtrahunt vestigalia, & tributa Domini. Ambrosius: *In foro perfidia.* Hoc enim quoddam genus est perfidiæ, & infidelitatis. Contra quod est exemplum Domini qui pro se, & pro Petro fecit solvi didrachma debitum Domino terreno. Matthæi 17. & verbum etiam ipsius dicentis, Lucæ 20. *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari.* Interdum etiam suscitatur ibi rixæ, & lites. Ambrosius: *In foro lites.* Contra quod Augustinus in Regula: *Lites nullas habeatis, aut si quam, ipsam celerrime finiat, ne ira crescat in odium.* Interdum etiam & ibi multi in tabernis inebriantur, & consumunt quicquid habent, propter quod semper remanent pauperes. Ecclesiastici 19. *Operarius ebrius non locupletabitur:* & hoc, quia quando vadit ad forum, totum consumit in taberna, ita & uxor, & pueri sui semper sunt in miseria. Propter hæc prædicta, quia tot mala, fiunt in foro, sive in mercato, bene dicit Ambrosius super illo verbo Canticum 4. *Circuibo in plateis,* & interponens hanc litteram: *Christus non invenitur in foro.* Christus enim justitia est, non in foro iniquitatis. Hinc & iterum bene dicitur Apocalypsis 14. tempus fore futurum in quo nullus possit emere, vel vendere, nisi habeat characterem nominis bestię, quia sine peccato, quod est character Diaboli, vix fiunt ista. Hinc iterum dicitur, quod cum quidam sanctus homo intrans quandam Abbatiam, vidisset ibi mul-

(a) Est quidem vetus abusus ad eumque evellendum variè in Sacris Conciliis prociis sunt Canones, uti videre est nostro 2. Tomo Romani Pontificalis.

multitudinem dæmonum in clauſtro, & poſtea intransforum vidiffet ibi unum dæmonem ſedentem ſuper unum lapidem in alto, & ſuper hoc miraretur, dictum eſt ei, quod in clauſtro omnes rebellabant dæmonibus: & ideo multi dæmones erant illuc miſſi contra illos: in foro autem quilibet erat ſibi dæmon intendens propria voluntate ad malum, & ideo unicus dæmon ibi ſufficiebat. Ut ergo non perdant animas ſuas, qui cauſa lucri veniunt ad mercata, inſtruendi ſunt, cum poteſt audientia competens haberi, ne in diebus, vel locis ſacris hæc fiant. Item, ut caveant a juramentis incautis, & a retinendis uſagijs dominorum, & a ſuſcitandis litibus, & a tabernis. Materia de prædictis. Thema, Marci 7. *Phariſæi, & omnes Judei, a foro ſcilicet redeuntes, niſi baptizentur, non comedunt.* Et nota, quod in hoc notatur quomodo etiam Judæi reputabant forum rem plenam malo. Siquidem in iſtis Mercatis multa ſolent fieri, &c.

XCIII. In ſubita Convocatione multitudinis.

Interdu[m] emergunt caſus, propter quos populus, vel multitudo aliqua convocatur ad audiendum aliqua mandata majorum, ſicut hæc de cauſa Moyſes convocavit majores natu ad audiendum mandatum Domini, Exodi 19. vel ad providendum ſibi de aliquo periculo inſtanti, ſicut Ezechias propter inſtans periculum Sennacherib, vocavit univerſos in platea. 2. Paralipomenon 32. Vel ad habendum ſuper aliquo negotio conſilium, ſicut congregati filii Iſrael propter uxorem Levitæ deſunctam contra Benjamin dixerunt, Judicum 20. *Adeſtis omnes filii Iſrael, decernite quid facere debeatis:* vel aliis de cauſis. Porro in hujusmodi Convocationibus ſolent convocari omnes, ad quos pertinet cauſa Convocationis tribus de cauſis. Una eſt, ne contemptus alicujus, vel aliquorum, ea quæ aguntur, efficiat inania, ſicut in electionibus accidit, in quibus contemptus unius, totam electionem reddit inutilem, quia quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari. Secunda eſt propter pacem unitatis obſervandam: contemptus enim prædictus inducit quandoque turbationem. Exemplum 2. Regum 19. de viris Iſrael, qui dicunt viris Juda: *Magis pertinet ad me David, quam ad te: cur feciſti mihi hanc injuriam, & non nunciatum eſt mihi priorè, ut reducerem Regem meum?* Tertia eſt propter conſilium, ſcilicet quoniam quandoque magis loquitur Deus per os alicujus, de quo minus creditur. Exemplum de Daniele, qui minor erat, & tamen per eum locutus eſt Deus de liberatione Suſannæ, hominibus aliis deceptis. Danielis 13. Item notandum, quod in hujusmodi convocationibus reprehendendi ſunt, & interdum puniendi, qui non veniunt. Iſti enim ſimiles ſunt Dathan, & Abiron, qui noluerunt venire ad vocationem Moyſi, & ideo male accidit eis. Numerorum 16. Item præſentibus exponenda eſt diligenter cauſa Convocationis, unde Cornelius, qui Petro convocato, & querenti cauſam Convocationis, eam expoſuit diligenter. Actuum 10. Præterea tractandum eſt diligenter de cauſa Convocationis cum eisdem præſentibus

ſicut

ſicut Apoſtoli fecerunt, Actuum 15. de cauſa convocati concilii, ſcilicet de cæremonialibus, primo ſuper hoc loquente Petro, deinde Paulo, & Barnaba, & poſtea Jacobo, & omni multitudo ſuper hoc querente diligenter. Iſaie 45. *Congregamini, & venite.* Prius: *Venite, & conſultamini ſimul.* Præterea quod ordinatum fuerit ibi a præſentibus, & diffinitive pronuncian- dum, ſicut fecit Jacobus in eodem concilio. Item non ſolum præſentibus, ſed abſentibus, quod ibidem fuerit ordinatum, eſt intimandum, ſicut fecerunt Apoſtoli in eodem concilio per Paulum, & Barnabam, & alios ad hoc deputatos. Materia de prædictis. Thema, Numerorum 10. *Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus convocare poſſis multitudinem.* Nota, quod hoc olim faciebant Judæi per tubas, Nos vero Chriſtiani, ne videamur judaizare, relictis illis tubis, facimus per campanam, vel præconem, vel Sacerdotem parochialem in diebus ſolemnibus. Interdu[m] ſiquidem emergunt caſus &c.

XCIV. In quibusdam Feſtis.

Notandum, quia devotio fidelium habens fiduciam interdum in aliquo Sancto, converſa adverſus eum, ſecundum quod dicitur Job 5. *Ad aliquem Sanctorum convertere:* faciunt interdum aliqua vota de abſtinentia, vel de oblatione alicujus, & ſimilibus in ejus honorem facien- dis, & præter hoc interdum facit peregrinationem ad eum, & poſt hoc vigilat in ejus Eccleſia, ad quam vadit. Sicut & aliquis volens interdum obtinere aliquid ab aliquo Magnate, mittit ei exenia, & hæc ſunt vota, & poſtea vadit ad eum, & hæc eſt vigilatio. Sed heu ſunt multi, qui vota facta Sanctis in neceſſitate aliqua, poſtea tranſacta neceſſitate non reddunt. Exemplum de quodam Britone, de quo dicitur, quod cum iret ad ſanctum Michaelem, pericula maris, & undæ maris inſaſerunt eum, converſus ad ſanctum Michaelem, dixit: *Sancte Michael libera me, & ego voveo tibi vaccam meam.* Cum autem liberatus pertranſiret, & iterum undæ eum invaderent, iterum clamavit, dicens: *Beate Michael libera me, & ego voveo tibi vitulum cum vacca.* Cum autem liberatus eſſet, & ſtaret jam in ſecuro, converſus ad Michaelem dixit: *Michael Michael, neque habebis vaccam, neque vitulum.* O quot, & quantis hujusmodi illuſio fuit occaſio ruendi in infernum cum per voti impletionem deberent ire in paradifum. Proverbiorum 20. *Ruina eſt homini devotare ſanctos, & poſt vota retractare.* Sunt iterum multi, qui in hujusmodi peregrinationibus incidunt in latrones propter plura peccata videlicet quæ in viis, & in hoſpitiis committunt: interdum plus in una peregrinatione, quam per totum annum committant in domo, quæ ſpoliant eos bono peregrinationis, & aliis bonis, & interficiuntur in anima, ſicut dicit Gloſſa, Oſæ 6. ſuper illo verbo, *Interficietes pergentes de Sichem,* dicens quod erant quidam inſidiantes illis, qui de Iſrael pergebant in Hieruſalem, qui erat locus orationis, ſpoliabant & interficiebant eos, & ſic facit Diabolus per ſuos miniſtros talibus peregrinis. Circa tertium, notandum, quod in hujusmodi vigiliis, quas Rabanus vocat ſacras, debent

Y y

homi-

homines vacare sacris meditationibus in silentio cum David dicente Psalmo 76. *Anticipaverunt vigilias oculi mei, turbatus sum, & non sum locutus. Cogitavi dies antiquos &c. Et meditatus sum &c.* Item orationibus, juxta illud ad Colossenses 4. *Orationi instate, vigilantes in ea.* Item auditui divini officii, juxta illud David, Psalmo 118. *Media nocte surgebam ad confitendum tibi.* Unde & in primitiva Ecclesia, sicut dicit magister Joannes Belet, omnes currebant in aliqua parte noctis ad officium divinum. Beatae sunt istae vigiliae, conterunt enim carnem. Ecclesiastici 31. *Vigilia bonis factis abest faciet carnes.* Item meretur interdum consolationem Angelicam: sicut & pastores vigilantes eam habuerunt. Lucae 2. Item faciunt Deum invenire: sicut accidit pauperi, qui diu expectat Dominum ad portam. Proverbiorum 8. *Qui mane vigilaverit ad me, inveniet me.* Sed heu mutatae sunt istae sacrae Christianae vigiliae in profanas vigilias idololatrarum, de quibus dicitur Sapientiae 14. *Insania plenas vigilias habentes.* Et vere plene insaniae sunt istae vigiliae. Qui enim deberent in silentio de Sancto, & Sanctis, & gloria caelesti, & de salute sua meditari, tota nocte sunt in tumultibus, alios, si qui volunt Deo vacare, omnino impediunt. Et qui deberent Deo loqui in orationibus, tota nocte confabulantur adinvicem, & loquuntur non solum inania, sed & mala, & turpia. Et qui deberent divina audire attente, cantant vana, & secularia in locis sacris. Et impletur lamentatio Hieremiae Threnorum 2. dicentis: *Vocem dederunt in domo Domini, sicut in die solemnii.* Unde istis est timendum de Dei vindicta. Narrat enim vir quidam fide dignus, quod in Dicecesi Eduensi, cum quidam tota nocte duxissent choreas in talibus vigiliis, in mane cum venissent in quandam cappellam causa Missae audiendae, fulgur intrans cappellam illam omnes interfecit subito. Demum, quod pejus est, multa turpia, & scelerata committunt in istis vigiliis, quae turpe est etiam dicere, ita ut istae vigiliae sint ut vigiliae latronum, (a) & adulterorum, qui in suis vigiliis vacant sceleribus. Exhortandi sunt ergo qui ad istas vigilias conveniunt, cum potest haberi competens audientia, ut vota, si qua Sancto fecerunt, reddere non omitant, & ut eundo, & redeundo, ubique se a peccatis custodiant, & ut in vigiliis ea ad quae ordinatae sunt, faciant, contraria evitando. Materia de praedictis. Thema, Proverbiorum 8. *Beatus qui vigilat ad fores meas.* Et fores Domini possunt dici Sancti secundum Glossam, quia per eos Deus venit ad nos, & etiam mittit dona sua. Ad fores ergo Dei vigilat, qui vigilat in Ecclesiis Sanctorum propter eorum honorem, & devotionem ad eos. Notandum, quod devotio &c.

XCV. In solemnii recessu Peregrinorum.

AD habendam autem materiam sermonis in solemnii recessu peregrinorum, (a) cum hac occasione magna conveniet multitudo, notandum est, quod peregrinatio, quam devotio christiana facit propter Deum, vel Sanctos ejus, est res valde in se commendabilis ac virtuosa. In ea enim relinquunt homines post Deum terram suam, & cognationem suam, & domum suam, sicut fecit Abraham. Genesis 12. Et hoc est valde difficile, & ideo magis virtuosum. Item exponunt totum corpus suum laboribus, qui quanti sunt in itinerando, nemo plene novit, nisi qui probavit. Unde & Apostolus 2. Corinthiorum 11. inter alios labores suos hoc commemorans dicit: *In itineribus saepe.* Item non solum laboribus, sed etiam fluminum periculis multis se exponunt, quae Paulus cum itineribus suis adjungens dicit: *Periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in civitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus.* Et nota, quod haec contingunt interdum peregrinis singula. Item in ea expendunt multam pecuniam in usus bonos, faciendo oblationes in Ecclesiis, quas visitant, & eleemosynas pauperibus, quosveniunt. Item in ea exercent opera charitatis ad socios, invicem se expectando, invicem se juvando, invicem se consolando, invicem sibi serviendo, & similia. Item in ea plus vacant utilibus, bonos rumores invicem conferendo, & loca devota, quaeveniunt, visitando, Missas, & sermones, cum possunt, libenter audiendo. Sunt & multa alia, quae faciunt valde digna laude. Sed notandum, quod ad hoc, quod ista sint meritoria peregrinis, tria sunt eis facienda. Unum est ex parte intentionis: non enim causa videndi non visa, quod est curiositas, aut causa solatiandi cum aliquibus, aut causa vivendi, aut aliis de causis minus bonis, sed solum propter Deum, & poenitentiam sunt peregrinationes hujusmodi assumendae, quia scriptum est Ecclesiastici 16. *Misericordia unicuique faciet locum secundum intellectum,* hoc est per intentionem peregrinationis suae. Aliud est ex parte praeparationis. Non enim prodest ad salutem peregrinatio nisi homini, qui restitutiones pro posse fecit, & odia deposuit, & in aliis hujusmodi ad salutem necessariis se praeparavit. Unde narrat Callixtus Papa, quod beatus Jacobus apparens cuidam suo peregrino dixit ei, quod diceret sociis suis, quod

Y y 2

pcc

XCV. In

(a) Extat contra abusum hodiernarum vigiliarum pius atque eruditus liber auctore Dominico Maria Antinori, ita inscriptus *Le veglie d'oggi*, in quo solide ostenditur quanta hodie cum animarum pernicie passim in domibus tota fere nocte in ludis, choreis, cancticis, aliisque id genus oblectamentis viri una cum mulieribus vigilant.

(a) Tametsi heretici sacras peregrinationes impugnent, sunt tamen antiquae, & a sanctis Patribus commendatae. Inter loca autem, quae peregrinatione adiri solent principalem locum facile obtinet Terra sancta, ut liquet ex Epistola S. Hieronymi ad Marcellam. Nomine Terrae sanctae intelligimus loca Christi Domini Natali, praedicatione, miraculis, passione, resurrectione, & ascensione in Caelum; itemque B. Mariae & Apostolorum commemoratione, & gestis celebrata. Quae quidem loca maxime post repertam ab Imperatoris Constantini Matre S. Helena Crucem Domini, maximo fidelium concursu celebrari ceperunt ex toto Orbe, ut tradit idem Hieronymus in Isaiam cap. 19. & alibi. Plura de hac, & aliis peregrinationibus videri possunt apud Joannem Baptistam in lib. *De statibus hominum*, ubi agit de peregrinorum ad loca facta statu.

pœniterent de quodam peccato, quia aliter peregrinatio nihil prodesset eis. Et ideo bene dicitur Hieremias 7. *Bonas facite vias vestras &c.* quod fit quando peregrinantes digne se præparant. Aliud est ex parte cautela. Diabolus enim insidiatur peregrinis, juxta iter ponit eis scandalum, ut faciat eos ruere in aliquod peccatum, & sic amittant totum meritum suum, & præmium. Et ideo dicitur e diverso: *Beati immaculati in via*, qui scilicet in via cavent sibi a macula peccati, ut non sit via eorum polluta, sed munda. Item notandum, quod peregrinationes bonæ non solum profunt ad salutem, sed & alia quædam bona in præfenti, quorum unum est amicitia bonorum. Multi enim in hujusmodi peregrinationibus acquirunt notitiam bonorum, & facti sunt eis amici. Aliud est societas Angelorum. Solent enim se bonis peregrinationibus sociare. Genesis 32. *Jacob abijt in itinere, quo cæperat, fueruntque ei obviam Angeli Dei*: sicut etiam patet in Angelo Raphael, qui fuit socius Tobie in via: & filii Israel peregrinantes in deserto habuerunt Angelum ductorem, ad cujus Imperium movebat castra. Aliud est suffragium Sanctorum. Quis enim potest enarrare quot beneficia consueverunt Sancti peregrinis suis conferre? Et ideo bene dicitur in Psalmo 120. *Levavi oculos meos in montes*, scilicet Sanctos, *unde veniet auxilium mihi*. O quot & quanta auxilia contulit beata Virgo suis peregrinis, super quo confectus est unus liber, qui dicitur de miraculis beate Virginis. Quot & quanta beatus Jacobus super quo fecit unum librum Callixtus (a) Papa. Quot & quanta alii Sancti, & innumerabiles, prout in eorum legendis continetur. Materia de prædictis. Thema, Genesis 26. *Peregrinare in terra, quam dixero tibi*. Argumentum est, quod Dominus inspirat aliquando aliquibus, ut faciant peregrinationem aliquam alicubi secundum beneplacitum suum. Porro Christiana devotio, cum hoc facit, habet in usu ire ad locum orationis, Ecclesiam scilicet, ut cum orationibus sanctis hoc iter incipiatur, exemplo tracto in hoc a Paulo, de quo recessuro a fratribus, dicitur Actuum 20. *Postis genibus oravit cum omnibus illis*: & post: *Magnus autem stetus factus est omnium, & procumbentes super collum Pauli, osculabantur eum, & conduxerunt ad navem*. Et hæc etiam a fidelibus sunt in simili casu. Observato autem loco ad hoc congruo, sive in Ecclesia, sive alibi inferendus est sermo in hujusmodi recessu, cum potest haberi competens audientia. Ad habendam autem materiam sermonis in tali recessu &c.

XCVI. In solemnè receptione Peregrinorum redeuntium.

IN legenda beati Joannis Evangelistæ legitur, quod cum rediret de exilio, occurrit ei omnis populus gaudens, & dicens: *Benedictus qui venit in nomine Domini*. Item Lucæ 15. legitur, quod Pater filium Prodigum

(a) Est is Callixtus II. qui de miraculis S. Jacobi Apostoli Composellæ in Hispania factis integrum librum scripsit; estque insertus Speculo Historicali Vincentii Bellovacensis lib. 26. cap. 30. & seqq. Porro an S. Jacobus Hispanis prædicaverit, scabrosa questio est. Quod eo aliquando professus sit, complures docti Auctores propugnant. Telle Vazeo in Chronico anni 798. cæpit peregrinatio ad S. Jacobum circa annum 816. post repertum corpus ejus.

revertentem recepit cum magno gaudio, & cantu symphoniarum, & chori: quanto magis debuisset hoc fieri, si fuisse sapiens, & longo tempore absens. Item Tobie 11. legitur, quod in regressu Tobie junioris, factum est magnum convivium, ita quod consobrini convenientes cum magno gaudio epulati sunt diebus septem. Ex his potest haberi, quod non est reprehensibilis, imo laudabilis consuetudo (a) Christiana, quæ habet in usu peregrinis redeuntibus occurrere, & eos cum magno gaudio recipere, & hac occasione charitativa convivia peragere. Item notandum, quod interdum hujusmodi convivia solent se immiscere gaudium vanum, juxta illud Isaie 5. *Cithara, & lyra in conviviis vestris*: quod totum maculat, non enim hæc debent audiri in tali festo, sed magis gratiarum actio, & vox laudis, laudantes gloriam Domini, & gratias agentes de redivo amici, & salvi recepti, quia inquit: *Salvum illum recepit*. Lucæ 15. Item interdum turpes personæ, ut histriones, & malæ mulieres. 2. Petri 2. *In conviviis suis luxuriantes*. Quo contra Ecclesiastici 9. *Viri justi sint tibi convivæ*. Interdum tumultus, & rixæ, & verba mala, propter quæ secundum Gregorium dives dicitur punitus in lingua in inferno, scilicet propter verba in convivio effusa. Contra quod Sapiens: *Pauca in convivio loquere*. Ista ergo debent excludi, ut totum hujusmodi festivum convivium sit honestum, & Deo acceptum, qui amicum cum prosperitate ad suos reduxit. Denique, qui inter sunt hujusmodi gaudium, debent elevare cor suum ad illam beatam patriam, & cogitare, quale sit ibi gaudium, quando Spiritus justorum revertuntur illuc ad Deum, qui misit illos. Beda: *Superna Hierusalem hinc expulsi omnibus manibus exceptis in gaudiis Domini sui introduxit*. Item gaudium de amicis non semper durat, sed terminatur cito, saltem per mortem: sed illud erit perpetuum, quia illud non tollitur ab eis. Joannis 16. Item erunt in illo gaudium instrumenta letitiæ. Apocalypsis 14. *Audivi vocem tanquam citharæ dorum citharizantium in citharis suis*. Pulchritudo vestium. Matthæi 13. *Fulgebunt justi sicut sol*. Convivia delicata. Isaie 25. *Faciet in monte isto hoc convivium pinguium, convivium vindemia, convivium pinguium mellullatorum, convivium vindemia defecata*. Patet ex jam dictis per primum paragrammum, quod amici de peregrinatione redeuntis, sunt cum magno gaudio recipiendi. Per secundum, quæ in hujusmodi gaudio sunt cavenda. Per tertium, ad quid cor inter hujusmodi gaudia est elevandum. Materia de prædictis. Thema, Genesis 33. *Currens Esau obviam fratri suo, amplexatus est eum, stringensque collum ejus, & osculans flevit*. Si ergo fecit Esau fratri suo, quem oderat, regredienti motus humanitatis quadam; quanto magis hoc est faciendum amicis revertentibus? Facit autem ad hoc idem, quod in multis locis legitur. In legenda siquidem Beati Joannis Evangelistæ &c.

Y y 3

XCVII. In

(a) Est quidem illa inprimis laudabilis consuetudo, quam etiam suo præcepto S. Carolus in Concilio Provinciali IV. firmavit: ubi de religiosis peregrinationibus agit, ut nimirum ab ipsis reverenti primò Parochum conveniant, a quo benedicantur, adhibitis ex Ecclesia instituto prescriptis sanctis orationibus. Sunt præcipua Peregrinorum insignia Baculus & peræ, quos olim ex præcepto Librorum Pontificalium benedictos coram Altari fideles peregrinaturi suscipiebant. Vide Gretserum lib. 2. De sacris peregrinationibus cap. 2. & Martenium lib. 2. de ritibus cap. 23. pag. 382. & seqq.

XCVII. In solemnè receptione Domini (a) secularis.

Moris est, quod quando aliquis Dominus secularis primo venit ad aliquem locum suum, in quo sunt homines sui honorabiles, vel quando revertitur de ultra mare, vel aliunde, ubi longam moram contraxit, recipitur a suis cum honore. Nec mirum, scriptum est enim Judith 3. *Univerſi habitatores, Principes, & honorati simul cum populis pergebant obviam Holoferni venienti, excipientes eum cum coronis, & lampadibus, ducentes choros cum tybiis, & tympanis.* Si autem hoc faciebant illi alieno Domino ex timore, quanto magis faciendum est Domino proprio ex debita reverentia? 1. Timothei 6. *Quicumque sub jugo sunt servi, Dominos omni bonore dignos arbitrentur.* Porro in hujusmodi honorifica receptione cum poterit haberi competens audientia pro sermone, comendanda est devotio subditorum sic Dominum suum honorantium. Animandus est Dominus ad retribuendum suis subditis pro honore sic exhibito, exhortandi sunt omnes, ut in his, quæ sic fiunt, Deus præ oculis habeatur. Circa primum, notandum est, quod subditi tenentur ex debito Dominum honorare. Malachiae 1. *Servus honorat Dominum suam, id est debet honorare:* propter quod dicitur ad Romanos 13. *Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum: cui veltigal, veltigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem:* quæ omnia pertinent ad Dominos, & ideo possunt argui infidelitatis, qui hoc non faciunt. Præterea inter omnia, quæ solent displicere Magnatibus, est dedecus cum sit eis, a quocunque fiat, sed maxime cum sit a suis. Unde Miphibofet conquerens de servo suo, dixit conquerendo Regi David, 2. Regum 19. *Servus meus contempſit me.* E contrario vero, quod summe placet eis, est honor, & ideo valde valet honor exhibitus Domino, ad quærendum gratiam ejus, quæ multum potest esse utilis subditis. Præterea cum Dominus est bene cum hominibus suis, fortiores sunt sicut acies bene munita contra hostes. Per hujusmodi vero honorem exhibitum, & receptum, multum adinvicem uniantur majores, & minores, & ideo magis timentur ab adversariis. Exhibendus est ergo honor prædictis Dominis, & propter propriam famam de fidelitate, & propter Domini gratiam acquirendam, & propter terrorem hostibus incutiendum. Sciendum autem, quod hujusmodi honor consistit in servitiis, & dationibus munerum, quod contempserunt quidam facere Saul, quando fuit rex novus. 1. Regum 10. Item in humiliationibus corporis, cum fiant coram Domino genuflexiones, prostrationes, & familia, quæ frequenter facta in Scripturis sacris leguntur. Item in verbis reverentiæ, ut cum dicitur Dominus totus, & hujusmodi, quæ multa continet Scriptura. Proinde volentibus honorare Dominum suum, recurrendum est ad tria hæc. Circa secundum, notandum, quod Dominus obligatus est de jure subdito homini suo, sed magis obligat eum fidelitas inventa in subditis, sed super omnia timor majoris Domini debet eum inducere ad bene se habendum cum inferioribus suis. Et ideo bene dicitur, Colossensium 4. *Domini*

(a) Vide Tomum 3. nostri Romani Pontificalis, ubi extat Titulus. Ordo ad recipiendum processionallyter Principem magna potentia.

*ni quod justum est, quoad primum: & æquum, & hoc quoad secundum: præstate servis, & scientes quod & vos Dominum habetis in celo, quoad tertium. Propter hoc igitur, est teneatur omnis Dominus subditis suis ad fidelitatem in defendendo eos, in subveniendo eis in suis necessitatibus, & non gravando eos, & hujusmodi, quanto magis tenetur sibi devotis? Circa tertium, notandum, quod subditus servitium, quod facit Domino, non debet facere solum propter Dominum, sed principalis propter Deum. Ephesiorum 6. *Servi obedite Dominis carnalibus cum timore, & tremore in simplicitate cordis vestri sicut Christo, non ad oculum servientes quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate, servientes sicut Domino, & non hominibus.* Similiter & Dominus bonus, quod facit in subditos, debet ea intentione facere. Unde sequitur post prædicta eodem capite: *Et vos Domini eadem facite illis, remittentes injurias (alias minas) scientes, quod (alias quia) illorum, & vestri Dominus est in celis, & personarum acceptio non est apud Deum.* Cum autem sic fit, quod uterque facit quod debet, non solum apud mundum, sed apud Deum meretur, ut in simul in futuro sæculo præmierentur. Job 3. *Parvus, & magnus ibi sunt.* Materia de prædictis. Thema 2. Regum 19. *Reversus est Rex, & venit ad Jordanem, & omnis Juda venit usque in Galgala, ut occurreret Regi, & traduceret eum Jordanem.* Argumentum de recipiendo Dominum honorifice. Et ideo apud Christianos moris est, quod quando Dominus aliquis secularis, &c.*

XCVIII. In Exequiis mortuorum solemnibus.

Notandum, quod tanta est cura Domini de salute hominum, quod movet eos modo per se oculis inspirationibus, modo per creaturas, in quibus effundit mirabilem sapientiam, modo per Scripturas Dei Spiritu exaratas, modo per Angelos apparentes intermedium hominibus, modo per viros sanctos viventes, modo etiam per homines defunctos. Unde & Ecclesiastici 38. *introducitur Scriptura mortuum dicentem unicuique nostrum sic: Memor esto judicii mei, sic enim erit & tuum: mihi heri, & tibi hodie.* Et hoc est, quod præsens defunctus inter nos positus modo prædicat unicuique nostrum. Et nota, quod mors dicitur *judicium*, juxta illud Ecclesiastici 41. *Hoc est judicium a Domino omni carni.* Dicitur autem *judicium*, quia sicut *judicium* personam hominis non accipit, ita & mors nulli parit. Unde de antiquis patribus, qui multum vixerunt, dicitur Genesim 5. *semper in fine: & mortuus est.* Igitur bene dicitur Ecclesiastici 9. *Communitatem (alias communionem) mortis scito, id est attende quam sit communis: quis enim homo, qui non videbit mortem?* Item sicut *judicium* reddit unicuique quod suum est, ita & mors temporalia mundo, carnem terræ, animam Deo, vel Diabolo, illi scilicet cujus est. Job 14. *Homo cum mortuus fuerit, nudatus, atque consumptus, ubi quæso est?* Responſio. Anima ubi meruit; caro in terra; substantia, quam reputabat partem sui, in mundo apud alios. Item sicut in *judicio* alii accidunt prospere, alii male, ita & in mor-

morte. Exemplum de divite, & Lazaro, Lucæ 16. Ecclesiastes 4. *De carcere, catenisque egreditur quis ad Regnum, alius natus in Regno inopia consumitur, hoc autem fit in morte bonorum, & malorum.* Item notandum, quod de hujusmodi iudicio, scilicet morte, adhuc est cogitandum, etiam secundum Philosophos. Unde Plato: *Summa philosophia est assidua mortis meditatio.* Valet autem hujusmodi meditatio ad mundi contemptum. Quid enim profuit ista omnia homini, qui diu hæc habere non potest? Hieronymus: *Facile contemnit omnia, qui se semper cogitat moriturum.* Item valet ad declinandum a malo. Ecclesiastici 7. *Memorare novissima tua, & in aeternum non peccabis.* Ideo Bragmani Alexandro, qui mandaverat eis, ut peterent ab eo, quid vellent, & ipsis petentibus immortalitatem, quam summe optabant, & Alexandro respondente: *Ego mortalis cum sim, quomodo vobis immortalitatem dare possum?* bene responderunt dicentes: *Tu mortalis cum sis, quare tot mala faciendo discurris;* quasi dicere deberent: Recogitatio mortis te deberet facere cessare a malis. Item valet ad bonorum congregationem, ut illa hinc transiturus possit deferre ad locum necessitatis. Augustinus: *Nil aliud meditemur, nisi quod non semper hic maneamus.* Igitur bene vivendo præparemus nobis, unde nunquam migremus. Item notandum, quod aliqui licet interdum cogitent de morte, tamen eam cogitant a longe; & ideo stant diu imparati. Quo contra Lucæ 12. *Et vos estote parati, quia qua hora non putatis, Filius hominis veniet.* Sicut solent transfretaturi stare parati in expectatione venti. Item propter hoc sunt multi negligentes in laborando fideliter, sicut messorum, quando non putant pluviam cito venturam, quæ eos impedit. Quo contra Ecclesiastici 9. *Quicquid potest manus tua, instanter operare, quia nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, ut scilicet de his possis ibi aliquid laborando lucrari, quo tu properas.* Item non solum stant imparati, non solum non congregant bona, immo, quod pejus est, exponunt se multis malis propter spem, quam habent de pœnitendo in futuro, promittentes sibi longam vitam. Sed heu quot sunt in hoc decepti. Narrat Gregorius, quod quidam somniavit se longo tempore victurum, & cum de hoc multum gauderet, putans quod multum adhuc posset vacare delictis, & voluptatibus suis complendis, in castrino mortuus est ille, ut dives stultus, Lucæ 12. proponebat animæ suæ: *Anima mea habes multa bona posita, non in septimanam, vel mensem, vel annum, sed in annos plurimos;* & audivit: *Sulte hac nocte repetent animam tuam a te.* Proinde decipiuntur, cum etiam mala, quæ ipsi faciunt in spe, ista sint occasio auferendi sibi tempus, juxta illud Psalmi 54. *Viri sanguinum, & dolosi non dimidiabant dies suos;* sicut patet in centum viginti annis promissis, qui ablati sunt filiis hominum propter peccata, quibus se exponebant ante diluivium, sicut dicitur in historiis. Propter hoc non debent homines solum cogitare de morte, sed & quam cito veniat. Ecclesiastici 14. *Memor esto, quoniam mors non tardabit.* Materia de prædicatione. Thema, Ecclesiastici 38. *Memor esto iudicii mei, sic enim erit & tuum: mihi heri, & tibi hodie.* Et nota, quod hic tanguntur quatuor prædicta, secundum quatuor paragraphos, scilicet quomodo defunctus prædicat, & hoc ex persona hic loquentis. Et quod

quod mors dicitur iudicium, cum dicitur: *iudicii mei.* Et quod mors dicitur iudicium, cum dicitur: *sic enim erit & tuum.* Et quod non est æstimanda longe, cum dicitur: *mibi heri, & tibi hodie, &c.*

XCIX. In commemorationibus Defunctorum.

Notandum, quod Ecclesia frequenter facit commemorationem defunctorum, modo faciendo tricenaria, (a) modo anniversaria, & similia. Ad habendam autem materiam loquendi in hujusmodi commemorationibus, notandum, quod fuerunt quidam, qui non crederent, quod anima hominis remaneret aliquid post mortem. Et hi sunt, qui dicunt, Sapientia 2. *Ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tanquam nihil fuerimus.* Alii fuerunt, qui crederent animas quidem hominum remanere post mortem, sed non posuerunt, nisi duo receptacula animarum, videlicet Paradisum, & Infernum, innitentes illi auctoritati Ecclesiastici 11. *Si ceciderit lignum ad austrum, scilicet Paradisum, vel ad aquilonem, scilicet Infernum, in quocunque loco ceciderit, ibi erit.* Alii fuerunt, qui etsi posuerunt locum medium, scilicet Purgatorium, tamen dixerunt, quod eis suffragia nihil profant, sed solum per pœnas, quas ibi sustinent, purgantur, innitentes illi auctoritati, 2. Corinthiorum 5. *De recipiat unusquisque propria corporis, prout gessit in corpore, sive bonum, sive malum.* Et illud Psalmi 61. *Tu reddes unicuique secundum opera sua,* scilicet non aliorum. Sed Fides Catholica non ita sentit, sicut illi, qui spem non habent, imo sentit animas in perpetuum durare, & locum medium ponit inter paradisum, & infernum, scilicet Purgatorium, & ponit etiam, quod non solum per pœnas ibi affligentes, sed per suffragia fidelium possunt ibi animæ relevari. Habent ad hoc rationes, & auctoritates efficacissimas, & responiones rationabiles ad hæc, quæ contra hoc possunt dici, & ideo fideles faciunt hic suffragia pro defunctis. Et notandum, quod in hoc non sunt imitantes exemplum Judæ Machabæi, 2. Machabæorum 12. *Duodecim millia drachmas argenti misit Hierosolymam, &c.* Item de stulta fide, quam quidam habuerunt in primitiva Ecclesia, qui baptizabantur pro mortuis, retinentes quod bonum erat, scilicet quod credebant posse subvenirî defunctis: quod vero malum erat, ut scilicet hoc fieret per Baptismum, quem errorem Christiani abjiciunt, suffragia alia, quæ ad hoc valere possunt, facientes. Require de hoc in Glossa super illo verbo: *Qui baptizantur (b) pro mortuis.* 1. Corinthiorum 15. Item Ecclesia in hoc con-

(a) Celeberrima fuit jam olim defunctorum commemoratio die ab obitu tertio, septimo, & trigésimo, cujus meminerunt Amalarius lib. 4. *De divinis officiis*, cap. 42. Hincemarus Remensis in suo ad Presbyteros Capitulati, Cap. 14. Alcuinus lib. *De officiis* cap. 5. quibus omnibus in eo ritu prævit S. Ambrosius, qui in oratione de obitu Theodoti notat, aliquos observare diem tertium, & trigésimum; alios autem septimum, & quadragesimum. Apud Tertullianum in lib. *De corona militis*, & de monogamia, fit etiam mentio diei anniversariæ. Vide de his fule loquentes Stephanum Duranti lib. 2. *de ritibus*, cap. 43. & Edmundum Martene lib. 3. *De ritibus*, cap. 14. num. 17. & seqq.

(b) Vide egregiam Augustini Calmet dissertationem *De Baptismo pro mortuis* ad 1. Corinthiorum cap. 15.

confortata est per doctrinam Patrum sanctorum innumerabilium suorum, & per visiones multimodas ad hoc pertinentes circa hoc factas, quæ in diversis Gestis Ecclesiasticis habentur. Sed heu sunt multi, qui etsi credant animas remanere, & purgatorium esse, & animabus ibi existentibus posse per suffragia subveniri, tamen ita sunt infideles defunctis, & illis, a quibus habuerunt, & naturam, & temporalia bona, & etiam multa spiritualia: & nulla angustia eorum, nulla obligatio, qua ad hæc teneantur, movet eos, quod post mortem aliquid faciant, vel faciant fieri pro eis. Illi sunt de istis amicis, de quibus dicitur Ecclesiastici 6. *Est amicus socius mensa, & non permanet in die necessitatis*, quia multi illis, quorum socii fuerunt in mensa honorum hujus mundi, nihil conferunt ipsis in necessitate existentibus post mortem. Item alii sunt, qui etsi subveniant defunctis interdum, tamen ita tarde hoc faciunt, quod ante sunt interdum liberati de purgatorio, quam veniant illuc suffragia ista: sicut accidit de paupere, qui diu clamavit ad januam, cui quando recessit, mittit dives eleemosynam, quæ eum non invenit. Contra quod Ecclesiastici 4. *Non protrahas datum angustianti*. Sunt alii, quod pessimus est, qui etiam restitutiones, & eleemosynas, quas pro animabus mortui ordinaverunt facienda, nunquam reddunt. Et ideo timendum est illis, ne animæ defunctorum clamant ad Deum super injuria tam scelerata, secundum illud Apocalypsis 6. quod dicitur animæ clamantes ad Dominum: *Usquequo Domine sanctus, & verus non vindicas sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra? Quomodo autem potest fieri, quod Dominus talem clamorem non audiat? Exemplum legitur in actibus Caroli, quod quidam miles moriens in Hispania in exercitu ejus, legavit equum suum vendendum, & dandum in eleemosynas: quidam autem confanguineus suus, cui hoc mandaverat, equum retinuit sibi, & eleemosynas non fecit. Post dies vero triginta apparuit defunctus viventi, dicens, quod liberatus erat purgatorio, in quo triginta diebus fuerat, quia non fecerat eleemosynas suas ipse; sed ipse non ferret hoc impune. Et ecce ipso die audito quodam tumultu, sublatus est ille vivens, & quæsitus non est inventus usque post dies duodecim. Et tunc longe ab illo loco inventus est præcipitatus de quodam monte. Materia de prædictis. Thema, 2. Machabæorum 12. *Sancta, & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur*. Nota, quod hæc cogitatio est sancta, & salubris, quia est fidei, secundum primum. Item est sancta, & salubris propter imitationem eorum, qui hoc faciendum tradiderunt per secundum paragraphum. Item est sancta, & salubris; in de- testationem multorum malorum, qui hoc non faciunt, secundum tertium paragraphum.*

C. In Conviviis Defunctorum.

Notandum, quod aliqui fideles Deo devoti consueverunt facere aliqua charitativa convivia in anniversariis defunctorum, vel in aliis casibus, Sacerdotibus aliquibus, vel Religiosis, & amicis. Circa quod tria sunt notanda. Primum est, quare hoc fit faciendum. Secundum est, quid

quid sit in hoc cavendum. Tertium est, quid sit in istis conviviis propter hoc faciendum. Circa primum, notandum, quod memoria defunctorum de facili perit apud multos in hoc seculo. Ecclesiastes 9. *Mortui non habent ultra mercedem*, scilicet in hoc seculo, quia oblivioni data est memoria eorum. Quod dicitur ideo, quia quantumcumque meruerit mortui apud multos, tamen nihil boni faciunt eis, immo tradunt eos oblivioni. Quo contra Ecclesiastici 38. *In requie mortui requiescere fac memoriam eis*. Et bene dixit, *requiescere*, qui enim requiescit, iterum resurgit. Ita & memoria defuncti, etsi ad horam quiescat, tamen debet iterum resurgere in die anniversarii, vel alio tempore opportuno, & ita apud fideles viventes devotos debet fieri in hujusmodi conviviis. Et ideo dicitur hujusmodi convivium in vulgari remembrante, idest, (a) *gedechtnisse*. Item dignum est, ut Sacerdotes amici, qui laboraverunt, & in officio pro mortuo, & veniendo ad Ecclesiam propter mortuum, habeant ultra illos aliquid, qui sic non laboraverunt, quia qui non laborat, non est dignus manducare. Hoc autem est refectio. Matthæi 10. *Dignus est operarius cibo suo*. Item quando amici alicujus, qui est in magna necessitate, sunt congregati, solent ad invicem tractare subveniendo ei. 1. Machabæorum 5. *Convenit Ecclesia magna cogitare quid facerent fratribus suis, qui in tribulatione erant*. Ita fit & in istis conviviis. Nam in fine solet commendari defunctus, qui timetur esse in pœnis, suffragiis omnium. Probabile est autem, quod devotius recipiant hujusmodi commendationem propter beneficium refectiois receptæ. Fiant ergo hujusmodi convivia in signum memoriæ defuncti durantis apud facientem convivium, & ut laborantes pro defuncto sustentationem debitam recipiant, & ut defuncto plura suffragia efficacius acquirantur. Circa secundum, notandum, quod mali homines non possunt juvare alios apud Deum, quia peccatores non audit Deus. Hujusmodi autem convivia fiunt pro peccatis mortuorum. Quid ergo est oblata pro peccatis comedere, & contra peccata nil posse? Væ tibi Clerice: mors in olla. Et bene dicit: væ. Non enim sine damnatione possunt talia fieri a malo Clerico. Item contingit interdum, quod in hujusmodi conviviis sunt superfluitates. Misera res, immo miserima, Judæi in festo propitiationis, de quo agitur, Numerorum 29. *affligunt animas suas*, ut dicit textus: & Magister in historiis dicit, quod in illa die fiebat memoria mortuorum, & omnes tam fenēs, quam pueri septennes, & jumenta, jejunabant usque ad vesperam: & nostri Christiani in istis memoriis faciunt superfluitates in cibis, & potibus. Item contingit interdum, quod miscentur levitates in istis conviviis: quæ ministrant materiam luctus. Contra quod dicitur Ecclesiastici 22. *Musica in luctu importuna narratio*. Unde cum quidam fenex vidisset quendam comedentem de eleemosynis, & ridentem, dixit: *Quid putas habet iste frater, quæ charitate manducat, & risit?* sicut dicitur in Vitis patrum. Patet ex istis quam reprehensibile est multum, quod in hujusmodi conviviis mali intersunt; magis autem est reprehensibile, quod ibi superfluitates fiunt; maxime autem, quod vana solatia admiscantur. Et ideo cavendum est in conviviis ab istis tri-

(a) Gedechtnisse est vox Alemanica, Latine recordationem significans.

tribus . Circa tertium nota , quod convivæ hujusmodi debent attendere diligenter , quid comedunt . Ecclesiastici 31. *Diligenter attende quid apponitur tibi , quid nam sit istud .* Hoc dicitur Osæ 4. *Peccata , inquit , populi mei comedent ,* idest oblata pro peccatis . Item debent cogitare , quantum ex hoc manent obligati defunctis . Inter omnia enim beneficia recepta , magis obligat beneficium cibi . Propter quod dicitur e diverso in Psalmo 40. *Qui edebat panes meos , magnificavit super me supplantationem .* Item debent illud , ad quod obligantur , exequi , scilicet suffragia . Psalmo 126. *Surgite , postquam sederitis , qui manducatis panem doloris .* Panis siquidem doloris est panis pro mortuis , qui sunt in dolore purgatorii , exhibitus : postquam comestum fuerit , surgendum est ad subveniendum eis . Materia de prædictis . Thema , Tobix 4. *Panem tuum , & vinum tuum super sepulchram iusti constitue , & roli ex eo manducare , & bibere cum peccatoribus .* Nota , quod Glossa nihil super hoc dicit litteraliter ; sed dicunt Doctores , quod hoc potest intelligi , quod fit occasione defuncti non damnati , neque Sancti , sed iusti , qui recessit in statu iustitiæ . Et circa hoc notandum est , quod aliqui devoti &c. ut supra .

F I N I S .

